Shri Ganesha Puranam 2 UttarakhandaM or Kridakhandam

શ્રીગણેશપુરાણમ્ ૨ ઉત્તરખણ્ડં અથવા ક્રીડાખણ્ડમ્

Document Information

Text title : Ganesha Puranam 2 Uttarakhandam or Kridakhandam

File name : gaNeshapurANam2.itx

Category : purana, ganesha

Location : doc_purana

Proofread by : Manish Gavkar

Latest update : March 20, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 20, 2025

sanskritdocuments.org

શ્રીગણેશપુરાણમ્ ૨ ઉત્તરખણ્ડં અથવા ક્રીડાખણ્ડમ્

શ્રીગણેશાય નમઃ ।
શ્રીસ્વાનન્દેશાય બ્રહ્મણસ્પતયે નમઃ ।
શ્રીમહાસિદ્ધ્યૈ નમઃ ।
શ્રીમહાબુદ્ધ્યૈ નમઃ ।
શ્રીલક્ષાય નમઃ ।
શ્રીલાભાય નમઃ ।
શ્રીનગ્નભૈરવરાજાય નમઃ ।
શ્રીમદ્ગણકાય પરબ્રહ્મગુરવે નમઃ ।
શ્રીમન્ મુદ્ગલાય પરમાચાર્યાય નમઃ ।
શ્રી ભૃશૂણ્ડી ગાર્ગ્ય ગૃત્સમદ, ભૃગુ, વ્યાસાય નમઃ ।
શ્રીમત્ સકલગાણેશગુરુભ્યો આચાર્યેભ્યશ્ચ નમો નમઃ ।
શ્રીબ્રહ્મભૂય મહાસિદ્ધિપીઠાધીશ્વર શ્રીમદ્વિરિજાસુત યોગીન્દ્રાય નમઃ ।
શ્રીમદ્ગાણેશ જગદ્ગુરવે શ્રીમદ્ગણેશયોગીન્દ્રાચાર્યાય નમઃ ।
શ્રીમદ્ધુશધારિણે સદ્ગુરવે યોગીન્દ્રાય નમઃ ।
શ્રીસદ્ગુરુ હેરમ્બરાજાય નમઃ ।

ઉત્તરાર્ધસ્ય વિષયાનુક્રમણિકા

ક્રીડાખણ્ડ

અધ્યાયાઃ વિષયાઃ
૦૦૧ નારદસ્યોપદેશઃ
૦૦૨ નરાન્તકદેવાન્તકાભ્યાં વરપ્રાપ્તિઃ
૦૦૩ દેવાન્તકસ્ય વિજયઃ
૦૦૪ નરાન્તકસ્ય વિજયઃ

૦૦૫ આદિત્યા વરપ્રાપ્તિઃ
૦૦૬ વિનાયકાવતારઃ
૦૦૭ વિરજાયાઃ રાક્ષસ્યાઃ વિજયઃ
૦૦૮ નક્રસ્ય શાપમુક્તિઃ
૦૦૯ હાહાહૂહોર્ભ્રમનિરાસઃ
૦૧૦ નાનાનામનિરૂપણમ્
૦૧૧ ઇન્દ્રસ્ય ગર્વભઞ્જનમ્
૦૧૨ નિશાચરસ્ય વધઃ
૦૧૩ વિઘણ્ટદન્તુરયોર્વધઃ
૦૧૪ રાક્ષસીજૃમ્ભાવધઃ
૦૧૫ નગરસ્ય વર્ણનમ્
૦૧૬ કાશીરાજ્ઞઃ ભૃશુણ્ડોરાશ્રમે ગમનમ્
૦૧૭ દેવઃ ભક્તમીલનઃ
૦૧૮ કપટીદૈતસ્ય વધઃ
૦૧૯ કૂપકન્દરયોર્વધઃ
૦૨૦ અન્ધકામ્ભાસુરતુંગાનાન્ધઃ વધઃ
૦૨૧ રાક્ષસીભ્રમર્યા
૦૨૨ શુક્લવિદ્રુમસંવાદ
૦૨૩ શુક્લસ્ય ગૃહે વિનાયકસ્ય ભોજનમ્
૦૨૪ સનકસનન્દયોર્બોધઃ
૦૨૫ ભક્તિપ્રશંસા
૦૨૬ રાક્ષસીભીમાયાઽદ્ધારઃ
૦૨૭ સામ્બસ્ય દુરાચરણમ્
૦૨૮ ભીમસ્યપૂર્વવૃત્તાન્તઃ
૦૨૯ વિરોચનવધઃ
૦૩૦ વામનાવતારકથા
૦૩૧ બલેઃ પાતાલગમનમ્
૦૩૨ શમીમહાત્મ્યમ્ કીર્ત્યાઃ કથા
૦૩૩ કીર્ત્તેઃ મૃત્શરીરાત્ યુવકોત્પત્તિઃ
૦૩૪ ઔર્વશૌનકયોર્કથા
૦૩૫ શમીમન્દારયોર્પ્રશંસા
૦૩૬ દેવાઽ્ગનાભિઃ વરપ્રદાનમ્

૦૩૭ શમીમન્દારમાહાત્મ્યમ્
૦૩૮ દુરાસદચરિત્રમ્
૦૩૯ શિવસ્ય કાશ્યાઃ પ્રયાણમ્
૦૪૦ દુરાસદસ્ય પરાજયઃ
૦૪૧ પાર્વત્યા તેજાત્ સુતોત્પત્તિઃ
૦૪૨ કાશીસ્થ ષટપઞ્ચાશત્ વિનાયકાઃ
૦૪૩ ઢુણ્ડીરાજમાહાત્મ્યમ્
૦૪૪ દિવોદાસ કથા
૦૪૫ દિવોદાસ કથા
૦૪૬ ઢુણ્ડીરાજ્ઞઃ જ્યોતિષીરૂપં ધ
૦૪૭ દિવોદાસસ્ય રાજપરિત્યાગઃ
૦૪૮ કીર્ત્તિપ્રામં વરદાનમ્
૦૪૯ શમીમન્દારપ્રભાવવર્ણનમ્
૦૫૦ ગણેશલોકવર્ણનમ્
૦૫૧ કાશિરાજસ્ય વિમાનારોહણમ્
૦૫૨ કાશિરાજસ્ય સ્વાનન્દ ભુવને આગમનમ્
૦૫૩ કાશિરાજેન સ્વાનન્દપ્રાપ્તિઃ
૦૫૪ બાલચરિતમ્
૦૫૫ દૂતસ્ય પ્રેષણમ્
૦૫૬ નરાન્તકસ્ય યાત્રા
૦૫૭ કાશિરાજસ્ય બન્ધનમ્
૦૫૮ નરાન્તકેન કાલપુરુષરૂપધારણમ્
૦૫૯ રાજ્ઞો વર્ણનમ્
૦૬૦ વિનાયકનરાન્તકયોર્યુદ્ધમ્
૦૬૧ દૈત્યદમનં વિરાટરૂપદર્શનઞ્ચ
૦૬૨ દેવાન્તકસ્ય નગરાદ્ પલાયનમ્
૦૬૩ શુકસ્ય દૂરદેશગમનમ્
૦૬૪ અષ્ટસિદ્ધીનાં પરાજયઃ
૦૬૫ બુદ્ધેર્વિજયઃ
૦૬૬ સિદ્ધીનાં પરાભવઃ
૦૬૭ અસ્ત્રયુદ્ધમ્
૦૬૮ અસ્ત્રયુદ્ધમ્

૦૬૯ દેવદૈત્યયુદ્ધમ્
૦૭૦ દેવાન્તકસ્ય વધઃ પુરપ્રવેશનઞ્ચ
૦૭૧ વિનાયકસ્યાડડશ્રમેડડગમનમ્
૦૭૨ વિનાયકસ્ય સ્વલોકગમનમ્
૦૭૩ દૈત્યસિન્ધોરુત્પત્તિઃ
૦૭૪ સિન્ધવે સૂર્યેણ વરપ્રદાનમ્
૦૭૫ દેવાનાં પરાજયઃ
૦૭૬ વિષ્ણોઃ પરાક્રમઃ
૦૭૭ સિન્ધોરનન્વિતકૃત્યાણિ
૦૭૮ દેવૈઃ વરપ્રાપ્તિઃ
૦૭૯ ગૌર્ય્યા મન્ત્રપ્રદાનમ્
૦૮૦ પાર્વત્યાસ્તપો વરદાનઞ્ચ
૦૮૧ ગણેશસ્યાવતારઃ
૦૮૨ સિન્ધુદૈત્યેનેશ્વરારાધનમ્
૦૮૩ ગૃધ્રાસુરસ્ય વધઃ
૦૮૪ બાલાસુરસ્ય વધઃ
૦૮૫ ગણેશકવચેન રક્ષણમ્
૦૮૬ વ્યોમાસુરસ્ય વધઃ
૦૮૭ કમઠાસુરસ્ય વધઃ
૦૮૮ દૈત્યાનાં વધઃ
૦૮૯ શલભાસુરસ્ય વધઃ
૦૯૦ અવિજયસ્ય વધઃ
૦૯૧ શૈલાસુરસ્ય વધઃ
૦૯૨ પાર્વત્યા વિશ્વરૂપદર્શનમ્
૦૯૩ ચઞ્ચલદૈત્યસ્ય વધઃ
૦૯૪ ગૌતમસ્ય મોહનિવારણમ્
૦૯૫ વૃકાસુરસ્ય વધઃ
૦૯૬ ગૌર્ય્યાદિત્યોશ્ચ સંવાદઃ
૦૯૭ પક્ષાનાં બન્ધનમ્
૦૯૮ શિખણ્ડિને વરદાનમ્
૦૯૯ મયૂરેશસ્ય નાગલોકગમનમ્
૧૦૦ ભગાસુરસ્ય વધઃ

૧૦૧ દૈત્યસૈન્યસ્ય વધઃ
૧૦૨ કમલાસુરેણ સઙ્ગ્રામઃ
૧૦૩ કમલાસુરસ્ય વધઃ
૧૦૪ બ્રહ્મદેવસ્ય ગર્વહરણમ્
૧૦૫ વિશ્વદેવાનાં ભેદબુદ્ધેર્નૈરાશ્યમ્
૧૦૬ મયૂરેશસ્ય વિનોદઃ
૧૦૭ ઇન્દ્રગર્વહરણમ્
૧૦૮ યમસ્ય ગર્વહરણમ્
૧૦૯ મુનિબાલકૈર્દૈત્યવધઃ
૧૧૦ યુદ્ધાયાહૂતો નન્દી સિન્ધોઃ સમીમ ગમનમ્
૧૧૧ મયૂરેશસ્ય યુદ્ધાય નિશ્ચયઃ
૧૧૨ સિન્ધોર્યુદ્ધપ્રારમ્ભઃ
૧૧૩ મિત્રકૌસ્તુભયોર્વધઃ
૧૧૪ યુદ્ધવર્ણનમ્
૧૧૫ સિન્ધુદૈત્યેન વિદ્રૂપરૂપધારણમ્
૧૧૬ મયૂરેશસ્યાધિપત્યે દેવૈરાપ્રમણમ્
૧૧૭ દુર્ગાયાઃ સિન્ધવેરુપદેશઃ
૧૧૮ કલવિકલયોર્વધઃ
૧૧૯ સિન્ધોઃ પુત્રાણાં વધઃ
૧૨૦ સિન્ધોઃ પિત્રા સહ સંવાદઃ
૧૨૧ સિન્ધોઃ પરાભવઃ
૧૨૨ દૈત્યસેનાયાઃ વધઃ
૧૨૩ સિન્ધોર્વધઃ
૧૨૪ ગણેશસ્ય ગણ્ડકનગર્યાં પ્રવેશઃ
૧૨૫ મયૂરેશસ્ય વિવાહઃ
૧૨૬ મયૂરેશચરિત્રસ્ય ફલશ્રુતિઃ, દ્વાપરયુગે ગજાનનસ્યાવતારઃ
૧૨૭ સિન્દુરાસુરસ્યોત્પત્તિઃ
૧૨૮ સિન્દુરસ્ય પરાજયઃ
૧૨૯ ગૌરીકથા
૧૩૦ ગજાનનસ્યાવિર્ભાવઃ
૧૩૧ ગન્ધર્વાનાં પરાજયઃ
૧૩૨ કૈલાશપર્વતે ગમનમ્

૧૩૩ પરાશરદર્શનમ્
૧૩૪ મૂષકવાહનમ્
૧૩૫ ક્રૌઞ્ચેન ગન્ધર્વાય શાપઃ
૧૩૬ સિન્દૂરેણ સહ યુદ્ધમ્ (શ્રીમદ્ગણેશ ગીતા)
૧૩૭ સિન્દૂરાસુરસ્ય વધઃ
૧૩૮ શ્રીગણેશગીતાયાં સાઙ્ખ્યયોગસારાર્થયોગઃ
૧૩૯ શ્રીગણેશગીતાયાં કર્મયોગઃ
૧૪૦ શ્રીગણેશગીતાયાં બ્રહ્મार्પણયોગઃ
૧૪૧ શ્રીગણેશગીતાયાં કર્મસન્યાસયોગઃ
૧૪૨ શ્રીગણેશગીતાયાં યોગાવૃત્તિપ્રશંસા
૧૪૩ શ્રીગણેશગીતાયાં યોગાવૃત્તિબુદ્ધિયોગઃ
૧૪૪ શ્રીગણેશગીતાયામુપાસનાયોગઃ
૧૪૫ શ્રીગણેશગીતાયાં વિશ્વવીપરૂક્ષણયોગઃ
૧૪૬ શ્રીગણેશગીતાયાં ક્ષેત્ર ક્ષેત્રજ્ઞવિવેકયોગઃ
૧૪૭ શ્રીગણેશગીતાયામુપદેશયોગઃ
૧૪૮ શ્રીગણેશગીતાયાં ગુણત્રયકૃતિયોગઃ
૧૪૯ વ્યાસેન ગણેશસ્ય દર્શનમ્
૧૫૦ વ્યાસાય વરપ્રદાનમ્
૧૫૧ સોમકન્તસ્ય વિમાનપ્રાપ્તિઃ
૧૫૨ સોમકાન્તેન દેવનગરાય ગમનમ્
૧૫૩ સોમકાન્તસ્ય દેવપદપ્રાપ્તિઃ
૧૫૪ વારાણસ્યાં વિનાયકઃ
૧૫૫ ફલશ્રુતિઃ

૨.૧ નારદોપદેશો નામ પ્રથમોઽધ્યાયઃ

અથ શ્રીગણેશમહાપુરાણોત્તરાર્ધ પ્રારમ્ભઃ ॥

શ્રીગણેશપુરાણમ્ ઉત્તરાર્ધ ક્રીડાખણ્ડઃ ।

શ્રીગણેશાય નમઃ ।

શ્રીમહાગણાધિપતયે નમઃ ॥

શ્રીમહાસિદ્ધિ મહાબુદ્ધિલક્ષલાભનગ્નભૈરવરાજચરણાભ્યાં નમઃ ।

સકલગાણેશગુરૂભ્યો નમઃ ।

અથોત્તરખણ્ડઃ ।

પ્રથમોઽધ્યાયઃ ।

મુનય ઊચુઃ ।

સમ્યગાખ્યાનમાખ્યાતં ત્વયા સૂત મહામતે ।
સાદરં શ્રુતમસ્માભિર્નચ તૃપ્તિં ગતા વયમ્ ॥ ૧॥

યથા ન તૃપ્યતે જન્તુરન્નમશ્નન્દિને દિને ।
અન્યત્ કથાન્તરં બ્રૂહિ યેન તૃપ્યામહે વયમ્ ॥ ૨॥

સૂત ઉવાચ ।

ઉક્તં ચોપાસનાખણ્ડં ક્રીડાખણ્ડં વદામિ વઃ ।
યથા કૃતં ગણેશેન નાનાદૈત્યવિહિંસનમ્ ॥ ૩॥

સાધુદ્વિજગવાં ચૈવ પાલનં પરમાદરાત્ ।
તદહં સમ્પ્રવક્ષ્યામિ શ્રૂયતાં સ્થિરચેતસા ॥ ૪॥

મુનય ઊચુઃ ।

યાવદ્ યાવત્ કથ્યતે તત્ પુરાણં તાવત્ તાવદ્ વર્દ્ધતે શ્રોતુમિચ્છા ।
તસ્માત્ સમ્યક્ કથ્યતાં સર્વલોકઃ સંસારાબ્ધેર્યેન સદ્યઃ પ્રમુચ્યેત્ ॥ ૫॥

સૂત ઉવાચ ।

યદુક્તં બ્રહ્મણા પૂર્વં વ્યાસાયામિતતેજસે ।
ભૃગુણા સોમકાન્તાય તદેતદ્ વો બ્રવીમ્યહમ્ ॥ ૬॥

વ્યાસ ઉવાચ ।

પદ્મયોને વદ વિભો ગણેશચરિતં શુભમ્ ।
યદ્ યદ્ રૂપં સમાસ્થાય યદ્યચ્ચ કૃતવાન્ વિભુઃ ॥ ૭॥

કૃપાવતા ત્વયા બ્રહ્મન્ મમવાક્યાદુદીર્યતામ્ ।
ઉપાસનાખણ્ડમિદં શ્રુત્વા તૃપ્તિં ન યામિ ચ ॥ ૮॥

યેન યેનવતારેણ યં યં દૈત્યં મહાબલમ્ ।
અહનદ્ વિકટસ્તત્તત્ કર્માસ્ય વક્તુમર્હસિ ॥ ૯॥

તદીયં બાલચરિતં લીલા નાનાવિધા અપિ ।
શ્રુત્વા ત્વદ્ વદનામ્ભોજાન્ મનો નિર્વૃતિમેષ્યતિ ॥ ૧૦॥

સૂત ઉવાચ ।

શ્રુત્વા નાનાવિધાન્ પ્રશ્નાનુવાચ કમલાસનઃ ।
કથાં નાનાવિધાં દિવ્યાં વ્યાસાય પરિપૃચ્છતે ॥ ૧૧ ॥

બ્રહ્મોવાચ ।
સાધુ પૃષ્ટં ત્વયા વ્યાસ હૃદયાનન્દકારિણા ।
વક્તુર્વિવર્ધતે પ્રીતિઃ સાદરે શ્રોતરિ પ્રભો ॥ ૧૨ ॥

અવાચ્યમપિ વક્તું મે પુણ્યશ્લોકે ભવેત્ ત્વયિ ।
શક્તિર્ગરીયસી યદ્વદ્ વક્તુઃ શ્રોતરિ કથ્યતામ્ ॥ ૧૩ ॥

ઇદાનીં સર્વમાખ્યાસે ગણેશચરિતં તવ ।
નાનાવતારાન્ કૃત્વા સ ભૂભારં હૃતવાન્ વિભુઃ ॥ ૧૪ ॥

હત્વા નાનાવિધાન્ દૈત્યાન્ સ્વસ્થાનેઽસ્થાપયનત્ સુરાન્ ।
સાધૂનાં પાલનરતો દુષ્ટ નિર્મૂલનક્ષમઃ ॥ ૧૫ ॥

ઇતિહાસં શૃણ મુને ગણેશાખ્યાનસંશ્રયમ્ ।
વિષ્ટરશ્રવસા પ્રોક્તં શ્રવણાત્ સર્વ કામદમ્ ॥ ૧૬ ॥

વિષ્ણુરુવાચ ।
યુગે યુગે ભિન્ન્નામા ગણેશો ભિન્નવાહનઃ ।
ભિન્નકર્મા ભિન્નગુણો ભિન્નદૈત્યાપહારકઃ ॥ ૧૭ ॥

સિંહારુઢો દશભુજો કૃતે નામ્ના વિનાયકઃ ।
તેજોરુપી મહાકાયઃ સર્વેષાં વરદો વશી ॥ ૧૮ ॥

ત્રેતાયુગે બર્હિરુઢઃ ષડ્ભૂજોઽપ્યર્જુનચ્છવિઃ ।
મયૂરેશ્વરનામ્ના ચ વિખ્યાતો ભુવનત્રયે ॥ ૧૯ ॥

દ્વાપરે રક્તવર્ણોઽસાવાખુરૂઢશ્ચતુર્ભુજઃ ।
ગજાનન ઇતિખ્યાતઃ પૂજિતઃ સૂરમાનવૈઃ ॥ ૨૦ ॥

કલૌ તુ ધૂમ્રવર્ણોઽસાવશ્વારૂઢો દ્વિહસ્તવાન્ ।
ધૂમ્રકેતુરિતિ ખ્યાતો મ્લેચ્છાનીકવિનાશકૃત્ ॥ ૨૧ ॥

યં યં સ દૈત્યં હન્તિ સ્મ તદિદાનીં બ્રુવે મુને ।
અઙ્ગદેશીયનગરે રૌદ્રકેતુરભૂદ્ દ્વિજઃ ॥ ૨૨ ॥

સર્વશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞો વેદવેદાઙ્ગપારગઃ ।
સમો જીવેષ્વગ્નિહોત્રી સુરગોદ્વિપૂજકઃ ॥ ૨૩ ॥

ઈશ્વરોપાસકો નિત્યં સર્વાગમવિશારદઃ ।
યસ્ય પત્ની શારદાખ્યા રૂપલાવણ્યશોભિતા ॥ ૨૪ ॥

ઈદૃશી નાપ્સરોમધ્યે નાષ્ટાસુ નાયિકાસ્વપિ ।
યદ્વક્ત્રનિર્જિતશ્ચન્દ્રશ્ચિન્તયા ક્ષયમીયિવાન્ ॥ ૨૫ ॥

અનેકદિવ્યાભરણૈર્ભાસયન્તી ધરાતલમ્ ।
યથા નક્ષત્રમાલાભિર્ભાસતે વ્યોમમણ્ડલમ્ ॥ ૨૬ ॥

કદાચિત્ સા ગર્ભવતી શારદોત્પલલોચના ।
શારદા શારદે માસિ શરચ્ચન્દ્રસુશોભિતે ॥ ૨૭ ॥

શરીરતેજસા યસ્યા ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
દોહદાન્પૂરયત્યેષ યં યં સાઽકામયત્ સતી ॥ ૨૮ ॥

એવં સા નવમે માસિ યમલૌ સુષુવે સુતૌ ।
અતિકાન્તતરૌ સ્વાન્તનન્દનાવુભયોરુભૌ ॥ ૨૯ ॥

અજાનુબાહૂ દીર્ઘાક્ષૌ દૃષ્ટ્વા પ્રોવાચ તત્પિતા ।
અદ્યાહમનૃણો જાતો ધન્યમદ્ય તપો મમ ॥ ૩૦ ॥

વંશો ધન્યો જનુર્ધન્યં યત્પુત્રૌ વિક્ષિતૌ મયા ।
અર્ઘ્યાદ્યૈર્દ્વિજવર્યાન્ સ સમ્પૂજ્ય ચ ગણાધિપમ્ ॥ ૩૧ ॥

સ્વસ્તિવાચ્યં ચકરાશુ માતૃપૂજનપૂર્વકમ્ ।
ભક્ત્યાઽઽભ્યુદયિકં શ્રાદ્ધં જાતકર્માઽકરોદ્ દ્વિજૈઃ ॥ ૩૨ ॥

સમ્પૂજ્ય બ્રાહ્મણાન્ભક્ત્યા દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ।
સુહૃદો માનયામાસ વાસોરત્નધનાદિભિઃ ॥ ૩૩ ॥

નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈઃ શર્કરાં ચ ગૃહે ગૃહે ।
દાપયામાસ તામ્બૂલં પુત્રજન્મસુ નિર્વૃતઃ ॥ ૩૪ ॥

યથા ધાન્યપરો યોગી પ્રાપ્ય સદ્ગસ્ત્વનુત્તમમ્ ।
તતો દશાહેઽતીતેઽસાવાકાર્ય દ્વિજપુઙ્ગવાન્ ॥ ૩૫ ॥

સમર્ચ્ય પરયા ભક્ત્યા જ્યોતિઃશાસ્ત્રવિશારદાન્ ।
પપ્રચ્છ ચૈતયોર્નામ કિં કાર્યં દ્વિજસત્તમાઃ ॥ ૩૬ ॥

અતીતાનાગતજ્ઞાનાદ્ વિચાર્ય કથયન્તુ મે ।
તે ચોચુઃ પ્રણિધાનેન દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૩૭ ॥

નામની હ્યનયોર્બ્રહ્મમન્ત્રન્વર્થે કુરુ નો મતે ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા દ્વિજભક્તિરતો દ્વિજઃ ॥ ૩૮॥

સ્વશાખોક્તેન વિધિના નામની વિદધે તથા ।
બ્રાહ્મણાન્ ભોજયામાસ સર્વાશ્ચ નાગરાંસ્તથા ॥ ૩૯॥

વવૃધાતે તતસ્તૌ તુ મેરુમન્દારસન્નિભૌ ।
યથા કચ્છાશ્રિતૌ તાલૌ યથા વંશાઙ્કુરૌ બલાત્ ॥ ૪૦॥

યત્ર યત્ર પદન્યાસં કુર્વાતે તૌ યદૃચ્છયા ।
રસાતલગતસ્યાત્ર શેષસ્ય નમતે શિરઃ ॥ ૪૧॥

દૃશ્યતે મણ્ડલં ભાનોસ્તિષ્ઠતોઃ શિરસિ સ્થિતમ્ ।
પિત્રોઃ પ્રદર્શયન્તૌ તૌ કૌતુકાનિ ભૃશં તયોઃ ॥ ૪૨॥

કદાચિન્નારદોઽકસ્માદ્ રૌદ્રકેતુગૃહં યયૌ ।
શ્રુત્વા કીર્તિં બાલકયોઃ કૌતુકાદગ્રહીત્તુ તૌ ॥ ૪૩॥

મૂર્ધ્ન્યાઙ્ઘ્રાયાઙ્કમારોપ્ય પિતરાવવદત્ તયોઃ ।

નારદ ઉવાચ ।
શ્રુત્વા કીર્તિં સમાયાતઃ પુત્રયોરદ્ભુતાં શુભામ્ ॥ ૪૪॥

અગ્રેઽદ્ભુતતરા ચાપિ ભવિષ્યત્યનયોર્મુને ।
મહદ્ભાગ્યં તવ મુને યલ્લબ્ધાવીદૃશૌ સુતૌ ॥ ૪૫॥

દૃષ્ટ્વાઽન્યો હર્ષમાયાતિ કા વાર્ત્તા સ્વજનસ્ય હ ।
ઇત્યાકર્ણ્ય શુભં વાક્યં નારદેન સમીરિતમ્ ॥ ૪૬॥

તાવાહતુર્મુનિં નત્વા પિતરૌ નારદં તદા ।
તવ પ્રસાદાદ્ બહ્વાયુઃ પુત્રયોરસ્તુ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૪૭॥

અનુગ્રહં કુરુ તથા યથૈતૌ વીર્યવત્તરૌ ।
ભવેતાં લોકવિખ્યાતૌ સર્વજ્ઞૌ રિપુદણ્ડિનૌ ॥ ૪૮॥

ક ઉવાચ ।
રુદ્રકેતોઃ શારદાયાઃ પુત્રયોર્ભક્તિમીક્ષ્ય સઃ ।
પઞ્ચાક્ષરીં મહાવિદ્યામુભયોરુપદિષ્ટવાન્ ॥ ૪૯॥

ઉવાચ પુત્રૌ કામારિરનયા સમ્પ્રસાદ્યતામ્ ।

મસ્તકેડભય હસ્તં ચ સ્થાપ્યાનુષ્ઠાનમાદિશત્ ॥ ૫૦॥

એવમુક્ત્વા તમામન્ત્ર્ય રૌદ્રકેતું મહામુનિઃ ।
તતસ્ત્વન્તર્દધે બ્રહ્મન્ નારદો દિવ્યદર્શનઃ ॥ ૫૧॥

અન્તર્હિતે મુનૌ તૌ ચાવદતાં પિતરૌ મુદા ।
અનુષ્ઠાનાય નાવાજ્ઞાં ભવદ્ભ્યાં સમ્પ્રદીયતામ્ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે નારદોપદેશો નામ પ્રથમોડધ્યાયઃ ॥ ૧॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ = ૪૦૯૬ + ૫૨ = ૪૧૪૮

૨.૨ દ્વિતીયોડધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।

અનુષ્ઠાનં કથં બ્રહ્મન્ કુત્ર વા તૌ પ્રચક્રતુઃ ।
તત્સર્વં વિસ્તરાદ્બ્રૂહિ સાદરં મમ પૃચ્છતઃ ॥ ૧॥

બ્રહ્મોવાચ ।

સાધુ પૃષ્ટં ત્વયા વ્યાસ સર્વં તે કથયેડધુના ।
ચક્રતુસ્તાવનુષ્ઠાનં દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૨॥

પિત્રોરાજ્ઞાં ગૃહીત્વૈવ જગ્મતુર્ગહનં વનમ્ ।
ન સઞ્ચારો યત્ર વાયોર્નાદ્રુમલતાકુલમ્ ॥ ૩॥

વાપીકાસારસહિતં પુષ્પપલ્લવ શોભિતમ્ ।
વિશાલગવ્હરગિરિનાનાપ્રસ્તરશાલિ ચ ॥ ૪॥

તત્ર સ્થિતાવુભાવેતૌ પ્રારભેતાં મહત્તપઃ ।
એકાઙ્ગુષ્ઠે સ્થિતૌ ચૌભૌ તત્ર તૌ સ્થિરચેતસા ॥ ૫॥

જપન્તૌ નારદપ્રોક્તાં વિદ્યાં પઞ્ચાક્ષરીં શુભામ્ ।
ધ્યાયન્તૌ શઙ્કરં દેવં સહસ્રપરિવત્સરાન્ ॥ ૬॥

નિરાહારૌ વાયુભક્ષૌ શરદાં દ્વિસહસ્રકમ્ ।
સહસ્રવર્ષં પત્રાણિ પક્વાનિ જક્ષતુશ્ચ તૌ ॥ ૭॥

એવં દશસહસ્રાણિ વર્ષાણિ જપતોર્યયુઃ ।
વિવૃદ્ધે ભૂરિતપસિ તતશ્ચ તેજસા તયોઃ ॥ ૮॥

સૂર્યોઽભૂન્મન્દકિરણો ભસ્મોદ્ધૂલિત દેહયોઃ ।
વ્યાઘ્રાજિને ચાક્ષમાલે બિભ્રતોગજચર્મણી ॥ ૯॥

પુપૂજતુરુષઃકાલે શમ્ભું કુસુમપલ્લવૈઃ ।
તસ્મિંસ્તપોવને તાત તયોરદ્ભુતતેજસા ॥ ૧૦॥

જાતિવૈરાઃ સુનિર્વૈરા આસન્ સિંહગજાદયઃ ।
એવં તત્તપસા તુષ્ટ પઞ્ચવક્ત્રસ્ત્રિલોચનઃ ॥ ૧૧॥

દશબાહૂરપણાઽઙ્ગો વ્યાઘ્રેભચર્મશૂલવાન્ ।
બિભ્રચ્છિરસિ ગઙ્ગાં ચ ડમરું દક્ષિણે કરે ॥ ૧૨॥

ફણિહારસમાયુક્તો રુણ્ડમાલાલસદ્ગલઃ ।
વૃષારુઢો નીલકણ્ઠઃ પ્રભયા ભાસિતામ્બરઃ ॥ ૧૩॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તઃ શ્વેતાઙ્ગશ્ચન્દ્રશેખરઃ ।
દૃષ્ટ્વા તૌ તાદૃશં દેવં હર્ષમાપતુરુત્તમમ્ ॥ ૧૪॥

ननर्ततुरુભૌ પશ્ચાત્ સાષ્ટાઙ્ગં પ્રણિપેતતુઃ ।
બદ્ધાઞ્જલિપુટૌ તૌ તં દેવદેવં સમૂચતુઃ ॥ ૧૫॥

ધન્યૌ નૌ પિતરૌ દેવજનુષી નયને તપઃ ।
ધન્યં કુલં ચ દેહૌ ચ યતો દૃષ્ટો મહેશ્વરઃ ॥ ૧૬॥

વેદાન્તાઽગોચરોઽગમ્યો વાચો યસ્માદુપાવૃત્તાઃ ।
આગમઃ કુણ્ઠિતો યત્ર ષટ્શાસ્ત્રાણ્યથ માનસમ્ ॥ ૧૭॥

સહસ્રવદનઃ સ્તોતું ન ક્ષમઃ સનકાદયઃ ।
ન શક્તાઃ સર્વજગતઃ કર્તા પાતાઽપહારકઃ ॥ ૧૮॥

રઙ્કં કરોતિ રાજાનં રાજાનં રઙ્કમેવ ચ ।
સર્પં કરોતિ વલયં વલયં સર્પમેવ ચ ।
મૃતં કરોતિ જીવન્તં મૃતમેવચ ॥ ૧૯॥

અધનં યો ધનાઢ્યં ચ ધનાઢ્યમધનં તથા ।
શ્રુત્વૈવં સ તયોર્વાણીં પ્રોવાચ ચ ઉમાપતિઃ ॥ ૨૦॥

સાધુ સાધુ શ્રુતં વાક્યામૃતં વાં સમુદા મયા ।
તપસા પરિતુષ્ટો વાં વૃષારૂઢઃ સહોમયા ॥ ૨૧॥

આગતો ધ્યાનનિષ્ઠાભ્યાં યાચેતાં વાઞ્છિતાન્ વરાન્ ।

ક ઉવાચ ।
અન્ધકારેરિદં વાક્યં શ્રુત્વા તૌ પ્રોચતુસ્તદા ॥ ૨૨॥

હર્ષગદ્ગદયા વાચા દેવાન્તકનરાન્તકૌ ।
યદિ તુષ્ટોઽસિ દેવેશ સર્વેશ જગદીશ્વરઃ ॥ ૨૩॥

યદિ ત્વયા વરા દેયા યદ્યનુગ્રાહ્યતા ચ નૌ ।
તદા દેવમનુષ્યેન્દ્રયક્ષરક્ષઃ પિશાચતઃ ॥ ૨૪॥

માનવોરગગન્ધર્વાપ્સરઃ કિન્નરતોઽપિ ચ ।
સર્વશસ્ત્રાસ્ત્રયોર્વવન્યગ્રામ્યપશ્વાદિતોઽપિ ચ ॥ ૨૫॥

ગ્રહનક્ષત્ર ભૂતેભ્યો દાનવાસુરતોઽપિ ચ ।
ન દિવા ન ચ રાત્રૌ વા કૃમિકીટાદિતોઽપિ વા ॥ ૨૬॥

મૃત્યુઃ કદાપિ નૌ સ્યાત્તે પ્રસાદાજ્જગદીશ્વર ।
ત્રૈલોક્યરાજ્યં નૌ યચ્છ ભક્તિં તે ચરણેઽપિ ચ ॥ ૨૭॥

ક ઉવાચ ।
તૌ જગાદ તતઃ શૂલી પ્રસન્નસ્તપસા તયોઃ ।
સમાકર્ણ્ય વરાન્ સર્વાન્ નિજભક્તામરાડ્દ્વિપઃ (ભક્તયોર્વૃષભધ્વજઃ) ॥ ૨૮॥

શિવ ઉવાચ ।
યદ્યદ્વાંવાઞ્છિતં સર્વતત્તથા ન તદન્યથા ।
અભયં સર્વતોઽમૃત્યુસ્ત્રૈલોક્યે રાજ્યમેવ ચ ॥ ૨૯॥

લપ્સ્યથો લપ્સ્યતે ચાપિ ભવદ્ભ્યામન્તકો ભયમ્ ।
તયોઃ શીર્ષ્ણોરધાચ્છમ્ભુરભયં કરપઙ્કજમ્ ॥ ૩૦॥

એવં પ્રાપ્યેપ્સિતાન્ કામાનન્તર્ધાનં યયૌ શિવઃ ।
તાવનુજ્ઞાં તતો ગૃહ્ય તસ્મિન્નન્તર્હિતે ગૃહમ્ ॥ ૩૧॥

ઈયતુસ્તં પરિક્રમ્ય પ્રણમ્ય ચ પ્રપૂજ્ય ચ ।
હર્ષેણ પિતરૌ દૃષ્ટ્વા નેમતુર્ભૃશહર્ષિતૌ ॥ ૩૨॥

આલિઙ્ગ્ય પિતરૌ તૌ તુ નિજવૃત્તાન્તમૂચતુઃ ।
આઘ્રાય મસ્તકં પ્રાહ પિતા તૌ તનયૌ મુદા ॥ ૩૩॥

યુવયોઃ સુવરપ્રાપ્યા દર્શનાચ્છઙ્કરસ્ય ચ ।

પાવિતં જન્મ ચ કુલમર્જિતં સુમહદ્યશઃ ॥ ૩૪॥

શ્રુત્વોદન્તં શીતલાનિ જાતાન્યઙ્ગાનિ મે સુતૌ ।
જાતા ચામૃતપાનસ્ય પરા તૃપ્તિર્ન સંશયઃ ॥ ૩૫॥

માત્રાભ્યક્તૌ બુભુજતુસ્તતોઽન્નં વિવિધં શુભમ્ ।
પિત્રાસમં બ્રાહ્મણૈશ્ચ વેદશાસ્ત્રવિશારદૈઃ ॥ ૩૬॥

તતઃ સા પૂજયામાસ નાનાલઙ્કારભૂષણૈઃ ।
તૌ પુત્રૌ બ્રાહ્મણાંશ્ચૈવ તેભ્યો ગૃહ્યશિષો બહુ ।
વિસસર્જ પ્રણમ્યૈતાન્ વ્યતીયતુરુભૌ નિશામ્ ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દેવાન્તકનરાન્તકવરપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ = ૪૧૪૮ + ૩૭ = ૪૧૮૫

૨.૩ તૃતીયોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

તતઃ પ્રાતઃ સમુત્થાય ગુરૂન્ધ્યાત્વા સભાજ્ય ચ ।
સ્મૃત્વા નત્વાઽખિલાન્દેવાન્ જગ્મતુર્નૈઋતીં દિશમ્ ॥ ૧॥

કૃત્વા મુત્રપુરીષે તુ દન્તજિહ્વા વિશોધ્ય ચ ।
સ્નાત્વા સન્ધ્યામુપાસ્યૈતાવિષ્ટાન્ દેવાન્ પુપૂજતુઃ ॥ ૨॥

સમ્પૂજ્ય બ્રાહ્મણાન્ ભક્ત્યા દદતુર્ધનવાસસી ।
આજ્યમાલોક્ય કાંસ્યસ્થં દદતુર્બ્રાહ્મણાય તત્ ॥ ૩॥

સદક્ષિણં સમાલોક્ય દર્પણં નિર્મલં તથા ।
પરિધાય ચ વાસાંસિ વિચારં ચક્રતુસ્તુ તૌ ॥ ૪॥

જ્યેષ્ઠ ઉવાચ ।
અહં વિજેષ્યે સ્વર્લોકાન્ વરદાનાન્મહેશિતુઃ ।
મૃત્યુલોકં ચ પાતાલં જય ત્વં તત્પ્રસાદતઃ ॥ ૫॥

ક ઉવાચ ।
એવં તૌ નિશ્ચયં કૃત્વા વિલોક્ય શુભવાસરમ્ ।
એકો યયૌ સ્વર્ગલોકં વાયુવેગસમો જવે ॥ ૬॥

યાતોઽમરાવતીં તત્ર બભઞ્જારામમણ્ડલમ્ ।

બદ્ધ્વા પરિકરં તસ્થૌ શક્રસ્ય પુરતો બલી ॥ ૭॥

કોલાહલો મહાનાસીદ્ દેવાનાં ધાવતાં ભૃશમ્ ।
કોડયં કોડયં કથં યાતોડકસ્માદિન્દ્રસમીપતઃ ॥ ૮॥

ઘ્નન્તુ બધ્નન્તુ સુદૃઢં દૂરીકુર્વન્ત્વમું નરમ્ ।
ઇતિ તે ધાવમાનાસ્તે સર્વે તેન નિરાકૃતાઃ ॥ ૯॥

ઉડ્ડીયોડ્ડીય સહસા નિપત્ય ચ પુનઃપુનઃ ।
તદુડ્ડાનાન્નિપતિતાઃ સ્ત્રીગર્ભાશ્ચ મહાદ્રુમાઃ ॥ ૧૦॥

કમ્પિતા પૃથિવી સર્વા સપર્વતવનાકરા ।
તદડ્ગદીપ્યા શ્યામાસ્તે જાતા વિબુધસત્તમાઃ ॥ ૧૧॥

યથાડડમયજિતો મર્ત્યો યાતિ સદ્યો વિવર્ણતામ્ ।
તદ્વત્ તદ્દર્શનાત્સર્વે વિવર્ણત્વં ગતાઃ સુરાઃ ॥ ૧૨॥

ઇન્દ્રોડપિ વિવ્હલો જાતો વિવર્ણશ્ચ તદા મુને ।
કેચિદ્દશ દિશો યાતાઃ સન્નદ્ધા કેડપિ ચાભવન્ ॥ ૧૩॥

કેચિત્તં શરણં યાતા અત્યધીરાઃ સુરાધમાઃ ।
તત ઇન્દ્રશ્ચતુર્દન્તં વજ્રહસ્તઃ સમારુહત્ ॥ ૧૪॥

જગર્જ સુમહાભીમં ચકમ્પે ભુવનત્રયમ્ ।
કિં પશ્યતેત્યુવાચૈનાન્ સન્નદ્ધાન્ સુરસત્તમાન્ ॥ ૧૫॥

પૌરુષં ક્વ ગતં તાવદ્ યવદત્રાગતોડસુરઃ ।
તતસ્તે પુરતો જગ્મુઃ સડ્ગ્રામાય કૃતોદ્યમાઃ ॥ ૧૬॥

સદ્યોત્સુકાન્ સુરાન્પ્રેક્ષ્ય પ્રોચે દેવાન્તકો હરિમ્ ।
કિમર્થં શ્રમસે શક્ર વિચારય વરાન્મમ ॥ ૧૭॥

અન્તકો ભયસન્ત્રસ્તઃ પલાયનપરો ગતઃ ।
તૃણપ્રાયં તુ તે વજ્રં મન્યેડહં શડ્કરાજ્ઞયા ॥ ૧૮॥

મચ્છ્વાસાત્સર્વતો યાન્તિ દેવાસ્ત્વદ્દૃષ્ટિવર્તિનઃ ।
શ્રૂયતાં મદ્વચઃ શક્ર સામ્નૈવ દીયતાં મમ ॥ ૧૯॥

પદાનિ સ્વાનિ સર્વાણિ સ્થીયતાં યત્ર કુત્રચિત્ ।
અન્યથા સકલં હિત્વા વૃથા મૃત્યું પ્રયાસ્યસિ ॥ ૨૦॥

દેવાન્તકેતિ મન્નામ ન જાનાસિ કથં સુર ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા બિભિદે હૃદયં હરેઃ ॥ ૨૧॥

શક્રસ્ય ચ મુખાદગ્નિઃ પ્રબલો નિર્ગતો બહિઃ ।
અતિતમે યથા તૈલે જલપાતાદ્ યથા ભવેત્ ॥ ૨૨॥

તત ઊચે મહેન્દ્રસ્તં ક્રોધાવેશસમન્વિતઃ ।
ત્વાદૃશાઃ કતિ કતિ ન નિહતા દાનવા મયા ॥ ૨૩॥

ત્વમિદાનીં વરાદ્ ગર્વાદાગતોઽસ્યસુરાધમ ।
વજ્રપાતાદ્ધતો નૂનં ધરણ્યાં નિપતિષ્યસિ ॥ ૨૪॥

અન્યપદપ્રધાનો હિ સમાસો નામ્નિ તે બલી ।
તતઃ શક્રોઽહનત્ તં તુ વજ્રેણ દૃઢમુષ્ટિના ॥ ૨૫॥

વજ્રં તચ્છતધા ભિન્નમામભાણ્ડં ચ્યુતં યથા ।
દેવાન્તકોઽચ્છિન્નરોમાઽતિષ્ઠદાજૌ નિરાકુલઃ ॥ ૨૬॥

તતોઽસૌ મુષ્ટિના પૃષ્ઠે જઘાન સુરસત્તમમ્ ।
તેનાસૌ પતિતો ભૂમૌ વાતાહત ઇવ દ્રુમઃ ॥ ૨૭॥

પૌરુષં તસ્ય બુદ્ધ્વૈવ પપાલ બલસૂદનઃ ।
અધાવદ્વેગતઃ પૃષ્ઠે સિંહો મૃગગણાનિવ ॥ ૨૮॥

વ્યાદાય ભીષણં વક્ત્રં પલયન્તમુવાચ સઃ ।
પલાયસે કિમધુના વલ્ગના ક્વ ગતા તવ ॥ ૨૯॥

સમ્મુખો ભવ શક્ર ત્વં સર્વદેવગણૈઃ સહ ।
અસમ્મુખં પલાયન્તં ન હન્તિ વીરસત્તમઃ ॥ ૩૦॥

સ્વયં તત્પુરતો ભૂત્વા મારયામાસ તાન્સુરાન્ ।
મુખે ચપેટિકાં દત્ત્વા ગતાસૂંસ્તાનપાતયત્ ॥ ૩૧॥

ભ્રામયિત્વા તતશ્ચૈકં પોથયામાસ ભૂતલે ।
લત્તયા મુષ્ટિના કાંશ્ચિત્કૂર્પરાઘાતતોઽપરાન્ ॥ ૩૨॥

કણ્ઠેગૃહીત્પ્રાણઘાતં ચકર્ષ ચાપરાન્સુરાન્ ।
કેષાઞ્ચિજ્જાનુની ભિત્ત્વા કેષાઞ્ચિચ્ચ ભુજાવપિ ।
ઉરુયુગ્મં ચ કેષાઞ્ચિક્ષેપ દૂરતોઽપિ તાન્ ॥ ૩૩॥

ઉત્તાનાઃ પતિતાઃ કેચિત્કેચિન્ ન્યુબ્જાસ્તથા સુરાઃ ।
કેચિન્મુખપ્રહારં ચ ચક્રુર્ગન્તુમનીશ્વરાઃ ॥ ૩૪ ॥

કેચિત્તુ તર્કયામાસુર્મનસા દુઃખિતેન ચ ।
અકસ્માત્પ્રલયં કિં નુ પ્રારભજ્જગદીશ્વરઃ ॥ ૩૫ ॥

સુવિશીર્ણાઃ સુરાઃ સર્વે ગજાઃ સિંહાર્દિતા યથા ।
તતઃ સ્વયં જગર્જાશુ જયશાલી સુરાન્તકઃ ॥ ૩૬ ॥

યથા મેઘેષુ ગર્જત્સુ ગર્જતે બર્હિમણ્ડલી ।
ભાસ્કરીં ભાસ્કરસ્ત્યક્ત્વા યાતો દૂરતરં તતઃ ॥ ૩૭ ॥

સર્વેઽપિ પપલુર્દેવાસ્ત્યક્ત્વા સ્વસ્વપદાનિ ચ ।
તતઃ સ્વયં શક્રપદે તસ્થૌ નિર્ભયચેતસા ॥ ૩૮ ॥

સર્વે સુરા ગતા હેમગિરિગવ્હરમુત્તમમ્ ।
કન્દમૂલફલાન્યાદન્નિન્યુર્દુઃખેન વાસરાન્ ॥ ૩૯ ॥

તતોઽગુર્ભૂતલાદ્ દિગ્ભ્યોઽસઙ્ખ્યેયા દૈત્યદાનવાઃ ।
ચક્રુર્નાનાવિધૈર્દ્રવ્યૈર્નાનાતીર્થાહૃતૈર્જલૈઃ ॥ ૪૦ ॥

નાનર્ષિમન્ત્રનિચયૈરભિષેકં સુરાન્તકે ।
શઙ્ખભેરિમૃદઙ્ગાદિદુન્દુભીનાં ચ નિસ્વનૈઃ ॥ ૪૧ ॥

ઉચુસ્તં સ્વામિનં દૈત્યાસ્ત્વાદૃગ્દૈત્યકુલે ન ચ ।
જાતો વા ભવિતા વાપિ ભવાનાજ્ઞાં કરોતુ નઃ ॥ ૪૨ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમેકાકિના તેન જિતાઃ શક્ર પુરોગમાઃ ।
રાજ્યં ચકાર દેવાનામરક્ષચ્ચામરાવતીમ્ ॥ ૪૩ ॥

તતોઽયાત્ સત્યલોકં સ દૈત્યકોટિસમન્વિતઃ ।
બ્રહ્માઽપિ પ્રયયૌ તત્ર યત્ર દેવાઃ પુરા ગતાઃ ॥ ૪૪ ॥

તત્રૈકં નાયકં સ્થાપ્ય વૈકુણ્ઠમગમચ્ચ સઃ ।
બ્રહ્મણો યાનમારુહ્ય કદાચિચ્છાક્રમેવ ચ ॥ ૪૫ ॥

લક્ષ્મ્યા સહ તતઃ પૂર્વં ક્ષીરાબ્ધિમગમદ્ધરિઃ ।
અત્યામં પરમં દૈત્યં તત્ર સ્થાપ્ય વ્યચારયત્ ॥ ૪૬ ॥

કિં મયા ન જિતં દૈત્યા બ્રુવન્તુ યામિ તત્ર વૈ ।
તેઽબ્રુવન્નૈવ શેષોઽસ્તિ દેવાનાં વિષયઃક્વચિત્ ॥ ૪૭ ॥

લોકપાલપદે સ્થાપ્ય નાનાદૈત્યાન્ જનસ્ય ચ ।
નિરાતઙ્કો નિરુદ્યોગઃ સંરક્ષસ્વામરાવતીમ્ ॥ ૪૮ ॥

ઇત્યમાત્યવચઃ શ્રુત્વામુદા પરમયા યુતઃ ।
દેવાન્તકશ્ચકારાઽસૌ તદ્વાક્યં સમ્યગીરિતમ્ ॥ ૪૯ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દેવલોકવિજયોનામ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ = ૪૧૮૫ + ૪૯ = ૪૨૩૪

૨.૪ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
દેવાન્તકસ્ય ચરિતં શ્રુતં ભક્ત્યા તવાનનાત્ ।
ઇદાનીં વદ મે બ્રહ્મન્ નરાન્તકવિચેષ્ટિતમ્ ॥ ૧ ॥

ક ઉવાચ ।
શૃણુષ્વાવહિતો બ્રહ્મન્ સમ્યક્ સત્યવતીસુત ।
કથયિષ્યેઽધુના તત્તુ દૃષ્ટ્વા તે પરમાદરમ્ ॥ ૨ ॥

નરાન્તકો મહીં ગત્વા નાનાદૈત્યગણાન્વિતઃ ।
ચકાર કદનં રાજ્ઞાં મારયામાસ કાઁશ્ચન ॥ ૩ ॥

સર્વે તં શરણં યાતા દૃષ્ટ્વા રાજ્ઞો હતાન્ બહૂન્ ।
યદ્યત્સૈન્યં પશ્યતિ સ્મ તત્ તદ્ યાતિ દિશો દશ ॥ ૪ ॥

યથા જ્ઞાનેન ચાજ્ઞાનં યથા સૂર્યોદયે તમઃ ।
એવં ભૂમણ્ડલં સર્વં વશે ચક્રે નરાન્તકઃ ॥ ૫ ॥

યે તુ તં શરણં યાતાસ્તદીયત્વાત્પદે સ્થિતાઃ ।
યે હતાસ્તત્સુતાસ્તેન સ્થાપિતાઃ કરદાઃ કૃતાઃ ॥ ૬ ॥

યે તુ યદ્ધોદ્યતા ભૂપાસ્તેઽપિ સેવાકૃતોઽભવન્ ।
તેષાં પદેષુ દૈત્યાન્ સોઽસ્થાપયત્ સ્વસ્ય સમ્મતાન્ ॥ ૭ ॥

પાલયામાસ પૃથિવીં સમુદ્રવલયાઙ્કિતામ્ ।
આતઙ્કભારસન્તમા દેવદાનવકિન્નરાઃ ॥ ૮ ॥

મુનયોઽયુર્ગિરિગુહાં યજ્ઞ સ્વાધ્યાયવર્જિતાઃ ।
વેદત્યાગસ્ય દોષેણ મનસા ચાભ્યસન્ શ્રુતીઃ ॥ ૯॥

આતઙ્કાક્રાન્તમનસો ન તપસ્યાં ચ ચક્રિરે ।
તતો નરાન્તકો દૈત્યાન્ નાગલોકજિગીષયા ॥ ૧૦॥

પ્રાસ્થાપયત્ સુબલિનો નાનામાયાવિશારદાન્ ।
તે તાર્ક્ષ્યરૂપાઃ સંયાતા બભક્ષુરુરગોત્તમાન્ ॥ ૧૧॥

અસઙ્ખ્યાતા ભક્ષિતાસ્તૈસ્તતઃ શેષો યયૌ પુરઃ ।
મુક્તાફલાનિ રત્નાનિ સહનાગાઽગનાયુતઃ ॥ ૧૨॥

અનેકદિવ્યવસ્ત્રાણિ પ્રગૃહ્ય રુચિરાણિ સઃ ।
તાનિ સર્વાણિ દત્ત્વૈવ સામ ચક્રેઽસુરૈઃ સહ ॥ ૧૩॥

શાસનં પરિજગ્રાહ નરાન્તકસમીરિતમ્ ।
કરભારં વાર્ષિકં સ સ્વીચક્રેઽનન્તશીર્ષકઃ ॥ ૧૪॥

તથાપિ દૈત્યસ્તત્રાપ્યસ્થાપયદ્ દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ।
અનેક દૈત્યસહિતં સર્વાધ્યક્ષં રસાતલે ॥ ૧૫॥

આજ્ઞાપયામાસ ચ તં તત્રસ્થં સ નરાન્તકઃ ।
યદૈવ વિકૃતિં પશ્યેરુરગાણાં તદૈવ નઃ ॥ ૧૬॥

દૂતમુખાત્ સૂચયસ્વ હનિષ્યામોઽખિલાનહીન્ ।
ઇત્થં શિક્ષાપ્ય તં તે તુ દૈત્યાઃ સર્વે નરાન્તકમ્ ॥ ૧૭॥

મૃત્યુલોકે સ્થિતં યાતા વૃત્તાન્તં સર્વમબ્રુવન્ ।
નરાન્તકઃ સદાઽપ્રેષીન્ મૃત્યુપાતાલલોકજમ્ ॥ ૧૮॥

દેવાન્તકાય વૃત્તાન્તં સર્વસ્ય યમનુષ્ઠિતમ્ ।
ઉપાયનાનિ સર્વાણિ સ્વર્લોકે દુર્લભાનિ ચ ॥ ૧૯॥

દેવાન્તકોઽથાડપ્રૈષીત્તં દુર્લભં યચ્ચ ભૂતલે ।
એવં ત્રૈલોક્યરાજ્યં તૌ ચક્રાતે પરયા મુદા ॥ ૨૦॥

સોમકાન્ત ઉવાચ ।
કથમેતૌ હતૌ કેન રૂપેણ તદ્ વદસ્વ મે ।
કેનાસ્ત્રેણ ચ શસ્ત્રેણ હ્યવતારેણ કેન ચ ॥ ૨૧॥

ભૃગુરુવાચ ।
એવમેવ કૃતપ્રશ્નો વ્યાસમૂચે ચતુર્મુખઃ ।
યા કથાં પરયા પ્રીત્યા તામેવ ત્વાં બ્રવીમ્યહમ્ ॥ ૨૨॥

ક ઉવાચ ।
દુર્જયૌ વરગર્વૌ તૌ યેન રૂપેણ ઘાતિતૌ ।
યેનાવતારેણ મુનેં યેન શસ્ત્રેણ ચાસ્ત્રતઃ ॥ ૨૩॥

સમ્પ્રામા બ્રહ્મણા લોકા દેવાશ્ચ સ્વપદે સ્થિતાઃ ।
તત્સર્વં કથયિષ્યામિ સાદરં શ્રૂયતાં મુને ॥ ૨૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ભૂતલરસાતલવિજયોનામ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ = ૪૨૩૪ + ૨૪ = ૪૨૫૮

૨.૫ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ

બ્રહ્મોવાચ ।
મમૈવ માનસઃ પુત્રઃ કશ્યપો બુદ્ધિમત્તરઃ ।
પુણ્યવાન્ ધર્મશીલશ્ચ તપસ્વી વિજિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧॥

અતિકારુણિકો લોકે દુઃખશોકાવમર્દનઃ ।
વર્તમાનં ભૂતભાવિ જાનાતિ મીલિતેક્ષણઃ ॥ ૨॥

મનસા સૃષ્ટિસંહારકર્તા વેદાન્તપારગઃ ।
સર્વશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞ સમલોષ્ટાશ્મકાઞ્ચનઃ ॥ ૩॥

અદિતિર્યસ્ય જ્યેષ્ઠાઽડસીત્પત્ની નામ્નાઽતિવલ્લભા ।
સર્વલક્ષણ સમ્પૂર્ણાઽનુપમા સા ત્રિવિષ્ટપે ॥ ૪॥

ત્રિલોકીં ભસ્મસાત્ કર્તું પાતિવ્રત્યેન તેજસા ।
શેષો યસ્યા ગુણાન્ વક્તું નેશો વક્ત્રસહસ્રકૈઃ ॥ ૫॥

સેવન્તે યાં સદા ચાષ્ટનાયિકા ગુણલબ્ધયે ।
શક્રાદિ સુરવૃન્દાનિ જનયામાસ યાડનઘા ॥ ૬॥

મૂલપ્રકૃતિરૂપા સા તાદૃગ્ રૂપં સમાશ્રિતા ।
સા કદાચિત્ સ્વકં કાન્તં મુદિતં મુદિતાઽબ્રવીત્ ॥ ૭॥

સ્વામિન્ વિજ્ઞમુમિચ્છામિ કૃપાં કૃત્વા વદસ્વ તત્ ॥ ૮॥

પતિં વિના ન ચાન્યાડસ્તિ ગતિઃ સદ્યોષિતાં પ્રભો ।

કશ્યપ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા ભદ્રે મમ પ્રીતિકરેડનઘે ॥ ૯॥

તદ્ બ્રવીમી સમાપૃચ્છ યત્તે મનસિ વર્ત્તતે ।

અદિતિરુવાચ ।
ઇન્દ્રાદયો દેવગણાઃ સ્વસ્ય પુત્રત્વમાગતાઃ ॥ ૧૦॥

પરમાત્મા ચિદાનન્દ ઈશ્વરો યઃ પરાત્પરઃ ।
યદા સ્વપુત્રતામેષ્યેત્ તદા મે સ્યાત્સ્થિરં મનઃ ॥ ૧૧॥

તસ્ય સેવાં કર્તુમીહે ઉપાયં તત્ર મે વદ ।
યેન સ પુત્રતામેષ્યેત્ કૃતકૃત્યં મનો ભવેત્ ॥ ૧૨॥

મુનિરુવાચ ।
સાધુ પ્રોક્તં મહાભાગે વચનં પરિતોષકમ્ ।
યથા જલં તૃષાર્તસ્ય ક્ષુધિતસ્ય ચ ભોજનમ્ ॥ ૧૩॥

તથા મે વચનં જાતં તવ દેવિ સુતોષકૃત્ ।
વિના પુણ્યં કથં યાયાત્પરમાત્મા સ્વપુત્રતામ્ ॥ ૧૪॥

તત્રોપાયં વદે તં ચ હૃદિ કુરુ સ્થિરં પ્રિયે ।
યોડગોચરઃ શ્રુતીનાં ચ બ્રહ્માદીનામગોચરઃ ॥ ૧૫॥

નિર્ગુણો નિરહઙ્કારો નિરીહો નિર્વિકલ્પકઃ ।
યોડમાયાવિષયો માયાનર્તકો માયિમોહનઃ ॥ ૧૬॥

માયાતીતોડપિ માયાયા આધારઃ કારણાતિગઃ ।
માયાવિસ્તારકારી ચ કાર્યકારણકારણમ્ ॥ ૧૭॥

કથં સાકારતાં ગચ્છેદનુષ્ઠાનં વિના પ્રિયે ।

અદિતિરુવાચ ।
કસ્ય ધ્યાનં કથં કાર્યમનુષ્ઠાનં મયાડધુના ॥ ૧૮॥

કેન મન્ત્રેણ વા કુર્વે તદ્ વદસ્વ મહામુને ।

ક ઉવાચ ।

એવં પૃષ્ટો મુનિસ્તસ્યૈ નામમન્ત્રં સમાદિશત્ ॥ ૧૯॥

પઞ્ચાક્ષરં ચતુર્થ્યન્તમોઙ્કારપલ્લવાન્વિતમ્ ।
નમોઽન્તં ધ્યાનસહિતં ન્યાસદૈવતસંયુતમ્ ॥ ૨૦॥

પુરશ્ચરણમાર્ગં ચ સર્વં તસ્યૈ ન્યવેદયત્ ।
તતઃ સા મુદિતા બ્રહ્મન્ પ્રણિપાતપુરઃસરમ્ ॥ ૨૧॥

કશ્યપં નિજભર્તારં પૂજયામાસ સાદરમ્ ।
તદનુજ્ઞાં સમાદાય જગામ તપસે વનમ્ ॥ ૨૨॥

સ્નાતા પવિત્રવસના ધ્યાયન્તિ સ્થિરચેતસા ।
વિનાયકં દેવદેવં ન્યાસં કૃત્વા યથાવિધિ ॥ ૨૩॥

સ્થાને દ્રુમલતાકીર્ણે નિર્વાતે નિરુપદ્રવે ।
અદિતી રુદ્ધકરણા શુભાસનપરિગ્રહા ॥ ૨૪॥

જજાપ પરમં મન્ત્રં સ્મરન્તી સા વિનાયકમ્ ।
અનન્યવૃત્તિ મનસા સાક્ષાત્કારમભીપ્સતી ॥ ૨૫॥

નિરાહારા વાયુભક્ષ્યા જપધ્યાનપરાયણા ।
તસ્યાસ્તપઃ પ્રભાવેન નિર્વૈરાઃ પ્રાણિનોઽભવન્ ॥ ૨૬॥

ધર્ષિતા દેવતાઃ સર્વાઃ કિમિયં સાધયિષ્યતિ ।
એવં વર્ષશતં તેપેઽદિતિઃ સા પરમં તપઃ ॥ ૨૭॥

ક્લેશાન્ બહુવિધાંસ્તસ્યા દૃષ્ટ્વા દેવો વિનાયકઃ ।
સ્ત્રીભાવે ચ તથા ધૈર્યમાવિરાસીદ્ વિનાયકઃ ॥ ૨૮॥

તેજોરાશિઃ પુરસ્તસ્યાઃ સૂર્યકોટિસમપ્રભઃ ।
ગજાનનો દશભુજો કુણ્ડલાભ્યાં વિરાજિતઃ ॥ ૨૯॥

કામાતિસુન્દરતનુઃ સિદ્ધિબુદ્ધિસમાયુતઃ ।
મુક્તામાલાં ચ પરશું બિભદ્ યો મેઘપુષ્પજમ્ ॥ ૩૦॥

કાઞ્ચનં કટિસૂત્રં ચ તિલકં મૃગનાભિજમ્ ।
ઉરગં નાભિદેશે તુ દિવ્યામ્બરવિરાજિતમ્ ॥ ૩૧॥

મહોરાશિં પુરો દૃષ્ટ્વા ચ કમ્પે ત્વદિતિર્ભૃશમ્ ।
નિમીલ્ય નયને મૂર્છામિયાય ન્યપતદ્ભુવિ ॥ ૩૨॥

જપં ધ્યાનં વિસસ્માર ચિન્તયામાસ ચેતસા ।
કિમાગતં મમ પુરો ભાવ્યં કિમિદમદ્ભુતમ્ ॥ ૩૩ ॥

વિસ્મૃતાઽહં જપં ધ્યાનં કિં વાઽયં પરમેશ્વરઃ ।
વરં દાતું સમાયાતો મહસા ભાસયન્દિશઃ ॥ ૩૪ ॥

એવં સા વિવ્હલા યાવત્ તાવદ્ દેવો જગાદ તામ્ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
સોઽહં દેવિ દિવારાત્રૌ યં ધ્યાયસિ ચ ચેતસા ॥ ૩૫ ॥

દૃષ્ટવા નિષ્ઠાં તપો ઘોરં વરં દાતુમુપસ્થિતઃ ।
વરયસ્વ વરાન્ મત્તો યાન્ યાન્ કામયસે હૃદા ॥ ૩૬ ॥

તાઁસ્તાન્ દાસ્યામિ સન્તુષ્ટસ્તપસાઽનેન સુવ્રતે ।

ક ઉવાચ ।
તદીયં વાક્યમાકર્ણ્ય સ્વસ્થા જાતાઽદિતિસ્તદા ॥ ૩૭ ॥

બદ્ધાઞ્જલિ પુટા દીના પ્રણનામ વિનાયકમ્ ।
અવદચ્ચ તદા દેવમતર્ક્યં મનસા સદા ॥ ૩૮ ॥

અદિતિરુવાચ ।
ત્વમેવ સૃજસે વિશ્વં પ્રાસિ હંસ્યખિલેશ્વરઃ ।
નિત્યો નિરઞ્જનો દેવો નિર્ગુણો નિરહઙ્કૃતિઃ ॥ ૩૯ ॥

નાનારૂપધરો નિત્યો યોગગમ્યોઽખિલાર્થકૃત્ ।
ઇદાનીં સૌમ્યરૂપેણ વરં દેહિ વિનાયક ॥ ૪૦ ॥

યદિ તુષ્ટોઽસિ દેવેશ યદિ દેયો વરો મમ ।
તદા મે પુત્રતાં યાહિ તતો મે કૃતકૃત્યતા ॥ ૪૧ ॥

તતસ્તે સેવનં યાસ્યે સાધૂનાં પાલનં ભવેત્ ।
દુષ્ટાનાં નિધનં દેવ લોકાનાં કૃતકૃત્યતા ॥ ૪૨ ॥

વિનાયક ઉવાચ ।
અહં તે પુત્રતાં યાસ્યે પાસ્યે સાધૂંશ્ચ કણ્ટકાન્ ।
હનિષ્યે સકલાં વાઞ્છાં પૂરયિષ્યે તવાપિ ચ ॥ ૪૩ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વાઽન્તર્દધેઽસૌ દેવદેવો વિનાયકઃ ।

સાઽદિતિઃ કશ્યપં ગત્વા સર્વ વૃતાન્તમબ્રવીત્ ॥ ૪૪ ॥

અદિતિરુવાચ ।
તવાજ્ઞયા ગતાઽરણ્યં તપસ્તપ્તં મહત્તરમ્ ।
વરં દાતું મહોરૂપ આગતોઽસૌ ગજાનનઃ ॥ ૪૫ ॥

દૃષ્ટ્વા સ્વરૂપં ભીતાઽસ્મિ તતો પ્રાર્થિ વિનાયકઃ ।
તેન નાનાવિધા દત્તા વરા મે મુનિસત્તમ ॥ ૪૬ ॥

યાસ્યે પુત્રત્વમિત્યુક્ત્વાઽન્તર્દધેઽસૌ વિનાયકઃ ।
સિદ્ધકાર્યા તવ બલાદાગતા સ્વાશ્રમં મુને ॥ ૪૭ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા વરદાનં સુધોપમમ્ ।
જહર્ષ મુનિમુખ્યોઽસૌ તયા સહ મુનીશ્વર ॥ ૪૮ ॥

રેમાતે પરયપ્રીત્યા હ્યમૃતાદિવ નિર્વૃતૌ ॥ ૪૯ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે અદિતિવરપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૨૫૮ + ૪૯ = ૪૩૦૭

૨.૬ વિનાયકાર્ભાવોનામ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ

ભૃગુરુવાચ ।
અથ સા મેદિની દુષ્ટદૈત્યભારપ્રપીડિતા ।
વેષાન્તરં સમસ્થાય જગામ કમલાસનમ્ ॥ ૧ ॥

દીના હસ્તાઞ્જલિં બદ્ધ્વા જગાદ પદ્મસમ્ભવમ્ ।

ભૂમિરુવાચ ।
જાતાઽહં મલિના દીના હીના યજ્ઞવ્રતાદિભિઃ ॥ ૨ ॥

સ્થાનભ્રષ્ટાસ્તથા દેવાઃ સેન્દ્રાઃ સર્ષિગણા વિધે ।
અતિભારાઽતિસન્તપ્તા કં ત્વાઽહં શરણં ગતા ॥ ૩ ॥

યેનોપાયેન દુષ્ટાનાં નાશઃ સ્યાત્ તદ્વિધીયતામ્ ।
નો ચેદ્ રસાતલં યાસ્યે સપર્વતજનાકુલા ॥ ૪ ॥

ભૃગુરુવાચ ।

ઇતિ વાક્યં ધરિત્र્યાઃ સ શ્રુત્વા કસ્તામથાબ્રવીત્ ।
અહં સર્વે લોકપાલા ઇન્દ્રાદ્યા દેવતાગણાઃ ॥ ૫ ॥

ઋષયોઽપિ સ્વધાસ્વાહારહિતા દુઃખિતાભૃશમ્ ।
ભ્રષ્ટસ્થાના ભ્રષ્ટમન્ત્રા ભ્રષ્ટાચારા યથાલયે ॥ ૬ ॥

સર્વે વયં પ્રાર્થયામો દેવદેવં વિનાયકમ્ ।
બ્રહ્મરૂપં નિરાકારં જગત્કારણકારણમ્ ॥ ૭ ॥

યદા સાકારતાં યાયાલ્લોકાનાં દૈવયોગતઃ ।
તદા શં સર્વલોકાનાં સ્યાત્ તવાપિ વસુન્ધરે ॥ ૮ ॥

ભૃગુરુવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા તુષ્ટુવુર્દેવં બ્રહ્માદ્યર્ષિગણા મુદા ।
નિરાકારં ચ સાકારં બદ્ધાઞ્જલિપુટાસ્તદા ॥ ૯ ॥

નમો નમસ્તેઽખિલ લોકનાથ નમો નમસ્તેઽખિલ લોકધામન્ ।
નમો નમસ્તેઽખિલલોકકારિન્ નમો નમસ્તેઽખિલલોકહારિન્ ॥ ૧૦ ॥

નમો નમસ્તે સુરશત્રુનાશ નમો નમસ્તે હૃતભક્તપોષ ।
નમો નમસ્તે નિજભક્તિપોષ નમો નમસ્તે લઘુભક્તિતોષ ॥ ૧૧ ॥

નિરાકૃતે નિત્યનિરસ્તમાય પરાત્પરબ્રહ્મમયસ્વરૂપ ।
ક્ષરાક્ષરાતીત ગુણૈર્વિહીન દીનાનુકમ્પિન્ ભગવન્ નમસ્તે ॥ ૧૨ ॥

નિરામયાયાખિલકામપૂર । નિરઞ્જનાયાખિલદૈત્યદારિન્ ।
નિત્યાય સત્યાય પરોપકારિન્ સમાય સર્વત્ર નમો નમસ્તે ॥ ૧૩ ॥

એવં સ્તુત્વા પુનઃ પ્રોચુર્દેવદેવં વિનાયકમ્ ।
તે સર્વે મુનયો દેવા વિવ્હલા ભૃશદુઃખિતાઃ ॥ ૧૪ ॥

હાહાભૂતં જગત્સર્વં સ્વધાસ્વાહાવિવર્જિતમ્ ।
વયં મેરુગુહાં યાતા આરણ્યાઃ પશવો યથા ॥ ૧૫ ॥

અતોઽમું ત્વં મહાદૈત્યં જહિ વિશ્વમ્ભરાઽધુના ।
એવં સ્તુવત્સ્તુ સર્વેષુ પ્રાહં વાણી નભોગતા ॥ ૧૬ ॥

કશ્યપસ્ય ગૃહે દેવોઽવતિરિષ્યતિ સામ્પ્રતમ ।
કરિષ્યત્યદ્ભુતં કર્મ પદાનિ વઃ પ્રદાસ્યતિ ॥ ૧૭ ॥

દુષ્ટાનાં નિધનં ચૈવ સાધૂનાં પાલનં તથા ।

ભૃગુરુવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તાં વાચં બ્રહ્મા પ્રોવાચ મેદિનીમ્ ॥ ૧૮॥

ક ઉવાચ ।
સ્વસ્થા ભવ ધરે દેવિ નભોવાણીવિનિશ્ચયાત્ ।
દેવાઃ સર્વે મૃત્યુલોકેઽવતરિષ્યન્તિ ત્વત્કૃતે ।
હરિષ્યતિ મહાભારમવતીર્ણો વિનાયકઃ ॥ ૧૯॥

ભૃગુરુવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા સા તદા તેન બ્રહ્મણા હૃષ્ટમાનસા ।
સ્વસ્થાનમગમત્ સાઽથ સ્વસ્થચિત્તા ધરા તદા ॥ ૨૦॥

તતો બહુતિથે કાલેઽદિતિઃ સા ગર્ભમાદધે ।
તેજોઽતિવવૃધે તસ્યા દિને દિને યથા શશી ॥ ૨૧॥

સમ્પૂર્ણે નવમે માસે સુષુવે પુત્રમુત્તમમ્ ।
બ્રહ્મવાક્યાદભૂત્ખ્યાતો નામ્ના કશ્યપનન્દનઃ ॥ ૨૨॥

દશભુજો બહુબલઃ કર્ણકુણ્ડલમણ્ડિતઃ ।
કસ્તુરી વિલસદ્ભાલો મુકુટભ્રાજિમસ્તકઃ ॥ ૨૩॥

સિદ્ધિબુદ્ધિયુતઃ કણ્ઠે રત્નમાલાવિભૂષિતઃ ।
ચિન્તામણિલસદ્વક્ષા જપાપુષ્પારુણાધરઃ ॥ ૨૪॥

ઉન્નસો ભૃકુટીચારુલલાટો દન્તદીપ્તિમાન્ ।
દેહકાન્ત્યા હતતમા દિવ્યામ્બરયુતઃ શુભઃ ॥ ૨૫॥

એતાદૃશં નિરીક્ષ્યૈનં બાલં તત્પિતરૌ તદા ।
તત્તેજસા હતદૃશૌ કિઞ્ચિદ્ દ્રષ્ટું ન શેકતુઃ ॥ ૨૬॥

બલાદુન્મીલ્ય નયને દૃષ્ટ્વા તદ્રૂપમુત્તમમ્ ।
નનન્દતુરુભૌ પશ્ચાદ્ બાલસ્તાવિદમબ્રવીત્ ॥ ૨૭॥

બાલ ઉવાચ ।
માતસ્ત્વયા યતઃ પૂર્વં સહસ્રપરિવત્સરમ્ ।
યેન રૂપેણ સન્ધ્યાતસ્તનયત્વેન યાચિતઃ ॥ ૨૮॥

તદા નાનાવરાન્ દત્વા પુત્રત્વં તે ગતોઽધુના ।

સોઽહં ભૂભારહરણં વિધાસ્યે સેવનં દ્વયોઃ ॥ ૨૯॥

બ્રહ્માદીનાં પદપ્રાપ્તિર્દુષ્ટદૈત્યવિનાશનમ્ ।

ભૃગુરુવાચ ।
ઇત્થમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં સાનન્દાશ્રૂ બભૂવતુઃ ॥ ૩૦॥

ચક્રવાકૌ યથા વીક્ષ્ય નભસીવ દિવાકરમ્ ।
ઊચતુસ્તં તદા પુણ્યમદ્ભુતં નૌ સમુદ્યતમ્ ॥ ૩૧॥

યેન નૌ પુત્રતાં યાતઃ પરમાત્મા વિનાયકઃ ।
ધન્યં કુલં નૌ પિતરૌ જનુષી જ્ઞાનમેવ ચ ॥ ૩૨॥

યતશ્ચરાચરગુરુઃ સર્વસાક્ષી નિરાકૃતિઃ ।
નિત્યાનન્દમયઃ સત્યઃ પુત્રત્વમગમચ્છુભમ્ ॥ ૩૩॥

યસ્મિંશ્ચરાચરં પ્રોતં સૂત્રે મણિગણા ઇવ ।
યઃ સર્વગઃ સર્વવેત્તા સ એવ ત્વં ન સંશયઃ ॥ ૩૪॥

ઇદં રૂપં પરં દિવ્યમુપસંહર સામ્પ્રતમ્ ।
પ્રાકૃતં રૂપમાસ્થાય ક્રીડસ્વ કુહકો યથા ॥ ૩૫॥

યદા યદ્રૂપકૃત્યં તે તદા તત્ત્વં વિધાસ્યસિ ।
ઇત્થમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં પિદધે રૂપમાત્મનઃ ॥ ૩૬॥

દ્વિભુજઃ પ્રાકૃતો બાલો રુરોદ ધરણીતલે ।
રસાતલં ચ ગગનં નાદયન્વિદિશો દિશઃ ॥ ૩૭॥

તચ્છબ્દ શ્રવણાદ્ બન્ધ્યા જાતા ગર્ભવતી દ્રુમાઃ ।
નીરસા સરસાઃ શક્રો જહૃષે દેવતાગણૈઃ ॥ ૩૮॥

ભયં બભૂવ દૈત્યાન્ના વવૃધે ધરણી તદા ।
ચકાર જાતકર્માઽસ્ય કશ્યપો બ્રાહ્મણૈઃ સહ ॥ ૩૯॥

પ્રાશયિત્વા મધુ ઘૃતં પસ્પર્શ મન્ત્રતશ્ચ તમ્ ।
અપાયયત્ સ્તનૌ બાલં મન્ત્રપાઠપુરઃસરમ્ ॥ ૪૦॥

છિત્વા નાલં તુ સઙ્ક્ષાલ્ય બાલં પ્રાસ્વાપયચ્ચ સા ।
દદૌ દાનાન્યનેકાનિ બ્રાહ્મણેભ્યો મુનિસ્તદા ॥ ૪૧॥

અદાપયત્ પ્રતિગૃહં સમમે દિવસેઽદિતિઃ ।

ઇક્ષુસારં પઞ્ચમે તુ વાયનાનિ મહામુદા ॥ ૪૨॥

મહોત્કટેતિ નામાસ્ય ચક્ર એકાદશે પિતા ।
બાલોઽપિ વવૃધે શીઘ્રં શુક્લપક્ષે યથા શશી ॥ ૪૩॥

સર્વેભ્ય ઉત્કટો યસ્માન્ મહોત્કટ ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિનાયકાવિર્ભાવોનામ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૩૦૭ + ૪૪ = ૪૩૫૧

૨.૭ વિરજારાક્ષસીમોક્ષણં નામ સપ્તમોઽધ્યાયઃ

બ્રહ્મોવાચ ।
વસિષ્ઠ વામદેવાદ્યા મુનય સ્તનયં તદા ।
જાતં મહોત્કણ્ટ શ્રુત્વા દર્શનાય પ્રતસ્થિરે ॥ ૧॥

યાતા ગૃહં કશ્યપસ્ય તેનાઽથ પરિપૂજિતાઃ ।
વિષ્ટરં પાદ્યમર્ઘ્યં ચ દત્ત્વા ગાં ચાપિ દક્ષિણામ્ ॥ ૨॥

બદ્ધાઞ્જલિપુટોઽવોચદ્ ધન્યોઽહં પિતરૌ તપઃ ।
યદિન્દ્રહરિપૂજ્યં વઃ પાદપદ્મં મયેક્ષિતમ્ ॥ ૩॥

કઞ્ચિદાગમને હેતું જ્ઞાતુમીહે તપોધનાઃ ।
તેષાં મધ્યે શ્રેષ્ઠતમો વસિષ્ઠઃ પ્રાહ તં મુનિમ્ ॥ ૪॥

વસિષ્ઠ ઉવાચ ।
શ્રુતસ્તે તનયો બ્રહ્મન્ નારદાત્ સુમહોત્કટઃ ।
તં દૃષ્ટું ત્વાં ચ સમ્પ્રાપ્તા નાન્યત્ કિઞ્ચિત્ પ્રયોજનમ્ ॥ ૫॥

ક ઉવાચ ।
તત્કાલં સાડદિતિર્બાલં દૃષ્ટું તેષામથાનયત્ ।
ઉત્કટાન્યેષ કર્માણિ કરિષ્યતિ મહોત્કટઃ ॥ ૬॥

દ્વાત્રિંશલ્લક્ષણયુતો વસિષ્ઠઃ પ્રાહ તં મુનિમ્ ।
અવતીર્ણો મહાતેજાઃ પરમાત્મા વિનાયકઃ ॥ ૭॥

અનેકાન્યસ્ય વિઘ્નાતિ ભવિષ્યન્તિ મહામુને ।
તાનિ સર્વાણિ નશ્યન્તિ રક્ષણીયઃ ક્ષણેક્ષણે ॥ ૮॥

યતોઽસ્ય રક્તૌ ચરણૌ ધ્વજાઙ્કુશવિરાજિતૌ ।
તતઃ સમ્પૂજયામાસ મુનિઃ કશ્યપનન્દનમ્ ॥ ૯॥

પ્રાર્થયામાસ સર્વૈસ્તં ભૂભારહરણં કુરુ ।
સાધૂનાં પાલનં દેવ દુષ્ટદાનવઘાતનમ્ ॥ ૧૦॥

તે સર્વે મુનયો જગ્મુસ્તં પ્રણમ્ય યથાગતમ્ ।
તતઃ સ ખ્યાતિમગમન્નામ્ના કશ્યપનન્દનઃ ॥ ૧૧॥

એકસ્મિન્દિવસે પ્રાતઃ સ્નાતું યાતે મુનૌ બહિઃ ।
અસ્વાપયત્ સ્વતનયમદિતિર્ગૃહમાયયૌ ॥ ૧૨॥

ચકાર યજ્ઞસમ્ભારાઁસ્તાવદેકા નિશાચરી ।
વિરજેત્યભિવિખ્યાતા વિકરાલક્ષ્મેણાનના ॥ ૧૩॥

હલદન્તી દરીનાસા પાદચૂર્ણિતભૂધરા ।
દીર્ઘસ્તની લલજ્જિવ્હા ગોપુરસ્પર્દ્ધિસદ્ભગા ॥ ૧૪॥

જગ્રાહ બાલકં સા તુ સર્વભક્ષ્યા નિશાચરી ।
ક્ષુધિતાઽભક્ષયચ્છીઘ્રં પક્વં રમ્ભાફલં યથા ॥ ૧૫॥

શનૈર્જગામ ગગનં જલં પાતું ભુવં યયૌ ।
પપૌ જલં બહુતરં પપાત પૃથુલોદરા ॥ ૧૬॥

મૂર્ચ્છામવાપ મહતીં સર્પદષ્ટો નરો યથા ।
લુલોલ ધરણી પૃષ્ઠે મહાશૂલવતી યથા ॥ ૧૭॥

મુઞ્ચે મુઞ્ચેતિ જલ્પન્તી પદં ગન્તુમથાઽક્ષમા ।
હાહાકારં પ્રકુર્વતી ધ્રુતિ વક્ષઃ શિરોમુખમ્ ॥ ૧૮॥

તાવદ્દેહાન્તરે તસ્યા વવૃધે મુનિનન્દનઃ ।
વિદાર્ય જઠરં તસ્યા વક્ષસ્યેવ સ્થિતોઽભવત્ ॥ ૧૯॥

યથા જાલં વિદાર્યૈવ બહિર્યાતિ મહાઝષઃ ।
સા તદૈવમારાવં કૃત્વા પ્રાણાન્જહૌ ખલા ॥ ૨૦॥

ચૂર્ણયામાસ દેહેન પઞ્ચયોજનગાન્ દ્રુમાન્ ।
વિરજા વિરજાસ્તેન પ્રાપિતા નિજધામ સા ॥ ૨૧॥

દૃષ્ટે સ્પૃષ્ટે કૃપાસિન્ધૌ જગદીશે કથં ભવેત્ ।
જ્ઞાનદે મોક્ષદે નૃણામાવૃત્તિર્ભવસાગરે ॥ ૨૨॥

અદિતિર્ગૃહકાર્યાણિ સમ્પાદ્ય બહિરાગતા ।
ન દદર્શ તદા બાલં રુરોદ ભૃશદુઃખિતા ॥ ૨૩ ॥

ગૃહે ગૃહે નિરિક્ષ્યૈવ નાલભત્ ક્વાપિ બાલકમ્ ।
તતોઽપતદ્ધરાપૃષ્ઠે હાહાકારં પ્રકુર્વતી ॥ ૨૪ ॥

અન્યાશ્ચ રુરુદુસ્તસ્યાઃ શ્રુત્વા રોદનમુચ્ચકૈઃ ।
આશ્ચર્યં પરમં ચક્રુઃ સર્વલોકા ભયાતુરાઃ ॥ ૨૫ ॥

સા શુષ્કવદના દીના વિલલાપ મુહુર્મુહુઃ ।
મુખઞ્ચ સાઞ્જને નેત્રે મૃજન્ત્યશ્રુજલાકુલે ॥ ૨૬ ॥

કલ્પદ્રુમ ઇવ પ્રામઃ કેન નીતો મમાર્ભકઃ ।
વરદાનં કથં તસ્ય વૃથા સ્યાજ્જગદીશિતુઃ ॥ ૨૭ ॥

દત્તં નિધાનં દેવેન કેન નીતં દુરાત્મના ।
કથં મૂઢતરા જાતા લબ્ધવિજ્ઞાનસાગરા ॥ ૨૮ ॥

કથં દરિદ્રા જાતાઽહં લબ્ધ્વા કાઞ્ચનપર્વતમ્ ।
એવં વિલપતી વક્ષો ઘ્નતી સાપ્યાનનં શિરઃ ॥ ૨૯ ॥

આશ્રમાદ્બહિરાગચ્છત્ ક્રોશમાત્રં નિશાચરીમ્ ।
દદર્શ પતિતાં તસ્ય વક્ષ્યસ્યેવ ચ તં શિશુમ્ ॥ ૩૭ ॥

ક્રીડન્તં હાસ્યવદનં પ્રબુદ્ધમિવ કામિનમ્ ।
ધાવમાના તમાદાયાઽલિલિઙ્ગ ચ ચુચુમ્બ ચ ॥ ૩૧ ॥

ઉવાચાઽઽનન્દપૂર્ણા સા મહદ્ભાગ્યં મમાઽધુના ।
યદ્ રાક્ષસીશયાન્મુક્તો બાલકો દૈવયોગતઃ ॥ ૩૨ ॥

યયૌ સ બાલા સ્નાત્વા સા નિજમાશ્રમમણ્ડલમ્ ।
વૃત્તાન્તં સર્વમાચષ્ટે શ્રુત્વા સોઽપ્યાહ કશ્યપઃ ॥ ૩૩ ॥

ભૂતભાવિ વિશેષજ્ઞૈરુક્તં યન્મુનિભિઃ પ્રિયે ।
તદેતત્ સત્યમભવત્ તદાશીર્વચનાદયમ્ ॥ ૩૪ ॥

જીવિતોઽખિલભક્ષ્યાયા બાલકઃ પુણ્યયોગતઃ ।
તતો રક્ષાં ચકારાઽસૌ દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ॥ ૩૫ ॥

શાન્તિકં કારયામાસ સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ।

ક્ષણમાત્રં ન હાતવ્યોઽદિતિમેવ સમાદિશત્ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વિરજારાક્ષસીમોક્ષણં નામ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭॥

આદિતઃશ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૪૩૫૧ + ૩૬ = ૪૩૮૭

૨.૮ નક્રમોક્ષણં નામ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વિરજાં નિહતાં શ્રુત્વા રાક્ષસીં બલવત્તરામ્ ।
ઉદ્ધતો ધુન્ધુરશ્ચાપિ રાક્ષસૌ બલવત્તરૌ ॥ ૧॥

આગતાવાશ્રમપદં કશ્યપસ્ય મહાત્મનઃ ।
શુકરૂપધરૌ બાલો દૃષ્ટ્વા પ્રોચેઽદિતિં તદા ॥ ૨॥

ત્યક્ત્વા સ્તનં દીયતાં મે ઉભૌ રન્તું શુકાવિમૌ ।
સોચે તં ખગમૌ શક્યૌ ભૂગયા ન સ્ત્રિયા ક્વચિત્ ॥ ૩॥

અથાપિ ધર્તું યાતા ચેદુડ્ડીયૈતૌ ગમિષ્યતઃ ।
કટેરુત્તીર્ય જગ્રાહ બાલસ્તૌ શ્યેનવત્તદા ॥ ૪॥

પક્ષાઘાતેન ચઞ્ચ્વા ચ જઘ્નતુસ્તૌ ભૃશં ચ તમ્ ।
તાવદાસ્ફાલયત્ સોઽપિ તૌ બલેન ધરાતલે ॥ ૫॥

જહતુસ્તૌ તદા પ્રાણાન્ નિજરૂપધરાવુભૌ ।
તદ્દેહભારભીત્યા ભૂર્ભૃશં વિહ્વલિતાઽભવત્ ॥ ૬॥

ભગ્નવૃક્ષૌ સનિનદૌ દેહૌ નિપતિતૌ તયોઃ ।
ગવ્યૂતિમાત્રં તૌ દૃષ્ટવાઽદિતિસ્તં પુનરગ્રહીત્ ॥ ૭॥

શરીરે દદૃશે તેન મુનિના વિસ્તૃતે તયોઃ ।
છિત્ત્વા દદાહ તૌ લોકઃ કાષ્ઠસઞ્ચયયોગતઃ ॥ ૮॥

ચકારાદ્ભુતશાન્તિં ચ બાલકાભ્યુદયેચ્છયા ।
આશ્ચર્યં પરમં ચક્રે શિશોર્દૃષ્ટ્વા પરાક્રમમ્ ॥ ૯॥

ઉવાચ પરમપ્રીતોઽદિતિં પુત્રયુતાં તદા ।
યૌ ન દેવેન શક્રેણ ન હતૌ રાક્ષસેશ્વરૌ ॥ ૧૦॥

શુકરૂપધરાવેતૌ લીલયા શિશુના હતૌ ।

અદિતિં ચ ચુકોપાડસૌ કિમર્થં મોચિતસ્ત્વયા ॥ ૧૧॥

રક્ષિતો જગદીશેન ક્વાયુષ્યં નાસ્ય વિદ્મહે ।
અવિસ્મરો રક્ષણીયો બાલોડયં યન્નતઃસતિ ॥ ૧૨॥

કથં ચ નિહતાવેતૌ ગિરિસારૌ નિશાચરૌ ।
નિશાચરસ્થલમિદં કથં જીવેચ્છિશુર્મમ ॥ ૧૩॥

ક ઉવાચ ।
ઉક્ત્વા પરસ્પરં તૌ તુ સ્નાપ્ય બાલં તથાવિધમ્ ।
સ્નાત્વા સુષુપતુસ્તત્ર દમ્પત્તી વિસ્મયાન્વિતૌ ॥ ૧૪॥

તતશ્ચતુર્થે વર્ષે સ સ્વાશ્રમાત્ પરતો યયૌ ।
કાસારં જલજૈર્યુક્તં નક્રમત્સ્યગણૈર્યુતમ્ ॥ ૧૫॥

તમાલવૃક્ષસરલજમ્બ્વામ્રપનસાન્વિતમ્ ।
નાનાવૃક્ષલતાકીર્ણં ફલપુષ્પસુશોભિતમ્ ॥ ૧૬॥

નાનાપક્ષિગણાકીર્ણં નાનામુનિગણાન્વિતમ્ ।
અતિ સ્વચ્છજલં રમ્યં સુજનસ્યેવ માનસમ્ ॥ ૧૭॥

વ્યતીપાતે સોમવત્યાં સ્નાતું તત્રાદિતિર્યયૌ ।
ઉપવેશ્ય સ્વકં બાલમાકણ્ઠં જલગાડભવત્ ॥ ૧૮॥

બાલ ઉડ્ડીય તાં ગન્તું જલમધ્યે પપાત હ ।
ચિક્રીડ સ જલે યાવત્ તાવન્નક્રો દધાર તમ્ ॥ ૧૯॥

ધાવ ધાવેતિ જનની ચુક્રોશ જલમધ્યગા ।
આગત્ય જનની બાલં ગૃહીતું નૈવ ચાશકત્ ॥ ૨૦॥

આકૃષ્યતે જલે તેન જનન્યાઃ બહિરેવ સઃ ।
સ નક્રો બાલસહિતાં દૂરે દૂરે ચકર્ષ હ ॥ ૨૧॥

બાલોડવદત્ તતસ્તાં સ ન મોચ્યોડહં સુતસ્ત્વયા ।
સહ ત્વયા સહૈવાડહં મરિષ્યે ન બલં મમ ॥ ૨૨॥

દૃષ્ટ્વા સ બાલામાકણ્ઠમગ્નાં તાં વિવ્હલાં ભૃશમ્ ।
નિષ્કાસિતું બલાચ્છિષ્યા ઉડ્ડીય પતિતા વને ॥ ૨૩॥

તસ્માદ્બલવતો નક્રાત્ તેડપિ શક્તા ન ચાભવન્ ।
તતોડત્યન્તં બલં તસ્ય દર્શયામાસ બાલકઃ ॥ ૨૪॥

લીલયૈવ તદા નક્રં પૃથિવ્યાં જલતોઽક્ષિપત્ ।
વાયુર્યથા ફલં પક્વં ગ્રાવાણં બાલકો યથા ॥ ૨૫ ॥

શરીરં દૃશ્યતે તસ્ય વિશીર્ણં પતિતં ભુવિ ।
ગતચેષ્ટં ગતપ્રાણં યોજનાયતમદ્ભુતમ્ ॥ ૨૬ ॥

સબાલા સહ શિષ્યૈઃ સા મુદં પ્રામાડદિતિસ્તદા ।
તતો દિવ્યવપુશ્ચિત્રગન્ધર્વસ્તમુવાચ હ ॥ ૨૭ ॥

અહમાસં પુરા રાજા ગન્ધર્વાણાં ગજાનન ।
વિવાહે સર્વગન્ધર્વા મમ ગેહમુપાગતાઃ ॥ ૨૮ ॥

પૂજિતાઃ પરયા ભક્ત્યા ન ભૃગુઃ પૂજિતો મયા ।
વૈવાહિકાનિ કાર્યાણિ કુર્વતા કુપિતો મુનિઃ ॥ ૨૯ ॥

શશાપ માં નક્રવરો ભવિષ્યસિ સરોગતઃ ।
સમાકર્ણ્ય મુનેઃ શાપમુપશાપં તમર્થયમ્ ॥ ૩૦ ॥

તતો ભૃગુરુવાચેત્થં યદા કશ્યપનન્દનઃ ।
ગજાનનઃ સ્પૃશેત્ ત્વાન્તુ તદા સ્વં વપુરાપ્સ્યસિ ॥ ૩૧ ॥

ઇદાનીમસિ વિજ્ઞાતો બાલરૂપી ગજાનનઃ ।
ત્વમેવ જગતાં નાથઃ કર્તા પાતાઽપહારકઃ ॥ ૩૨ ॥

નિર્ગુણો નિરહઙ્કારઃ સદસત્કારણં પરમ્ ।
નાનાવતારૈર્ભક્તાનાં પાલકો દુષ્ટનાશનઃ ॥ ૩૩ ॥

સર્વવ્યાપી પૂર્ણકામોઽનેકબ્રહ્માણ્ડનાયકઃ ।
મુનીનામપ્યગમ્યસ્ત્વં મનોવાગનિરૂપિતઃ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ સ્તુત્વા ચ નત્વા ચ સમ્પૂજ્ય બાલરૂપિણમ્ ।
ગજાનનં પ્રયાતોઽસૌ કૃત્વા પ્રદક્ષિણાં મુહુઃ ॥ ૩૫ ॥

અદિતિર્બાલકં ગૃહ્ય લાલયિત્વા સ્તનં દદૌ ।
આશ્ચર્યમાનસા યાતા પ્રસન્ના નિજમન્દિરમ્ ॥ ૩૬ ॥

પ્રણમ્ય કશ્યપં સર્વ વૃત્તાન્તં સમભાષત ।
સ વિસ્મિતોઽબ્રવીચ્ચૈનામયન્તુ પરમેશ્વરઃ ॥ ૩૭ ॥

લીલાવિગ્રહવાન્ મન્યે માનુષં દેહમાશ્રિતઃ ।

અત્યદ્ભુતાનિ ચાન્યાનિ કર્માણ્યેષ કરિષ્યતિ ॥ ૩૮॥

દેવાસુરૈરશક્યાનિ દ્રષ્ટવ્યાનિ પ્રસાદતઃ ।
અસ્મિન્ ભક્તિર્દૃઢા કાર્યા જનૈરાત્મહિતેપ્સુભિઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે નક્રમોક્ષણં નામ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૪૩૮૭ + ૩૯ = ૪૪૨૬

૨.૯ બાલચરિતે હાહાદિસ્તુતિર્નામ નવમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અન્યન્ તે કથયિષ્યામિ ચરિતં બાલરૂપિણઃ ।
ગજાનનસ્યાઘહરં શૃણુષ્વૈકમના મુને ॥ ૧॥

એકસ્મિન્ સમયે હાહા હૂહૂસ્તુમ્બુરુરેવ ચ ।
વીણાગાનરતા વીણાસ્તા હરિપરાયણાઃ ॥ ૨॥

શઙ્ખચક્રગદાપદ્મતુલસીદામભૂષણાઃ ।
ગોપીચન્દનલિપ્તાઙ્ગાઃ પીતામ્બરધરાઃ શુભાઃ ॥ ૩॥

કૈલાસં ગન્તુકામાસ્તે કશ્યપસ્યાશ્રમં યયુઃ ।
અતિસમ્માનિતાસ્તેન પૂજિતાશ્ચ યથાવિધિ ॥ ૪॥

ઉવાચ પ્રણતસ્તાન્ સોઽનાયાસેન સતાં દૃશિઃ ।
કેન પુણ્યેન સઞ્જાતા ધર્માર્થકામમોક્ષદા ॥ ૫॥

ધન્યં તપો જનિર્માતાપિતરૌ જ્ઞાનમાશ્રમઃ ।
પ્રયોજનં ન જાનેઽહં ચલને તદ્ વદન્તુ મે ॥ ૬॥

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા સમ્પૃષ્ટાસ્તે તમબ્રુવન્ ।
કૈલાસં ગન્તુકામાનાં જાતં ત્વદ્દર્શનં હિ નઃ ॥ ૭॥

દુરિતં વિલયં યાતં જાતં ચ સફલં જનુઃ ।
અદૂરે પરમા સિદ્ધિર્વિશ્રાન્તિઃ પરમા ચ નઃ ॥ ૮॥

અનુજાનીહિ ગચ્છામો ગિરીશં દ્રષ્ટુમુત્સુકાઃ ।
શ્રુત્વા વાક્યાનિ તેષાં તુ પુનરૂચે તપોનિધિઃ ॥ ૯॥

ભુક્ત્વા વ્રજન્તુ વિશ્રામ્યાપ્યભુક્ત્વેતો ન કો ગતઃ ।

મજ્જનાય જલં તેભ્યો દત્ત્વા પાકમકારયત્ ॥ ૧૦॥

દેવાર્ચનરતાઃ સ્નાત્વા બભૂવુર્મુનિસત્તમાઃ ।
તેઽપિ સમ્પૂજ્ય શર્વાણી શર્વં વિષ્ણું વિનાયકમ્ ॥ ૧૧॥

રવિં વિષ્ણુમયં ધ્યાનનિષ્ઠા આસન્ મુહૂર્તતઃ ।
તદા વિનાયકો બાલો રમિત્વા બાલકૈર્બહિઃ ॥ ૧૨॥

આગતોઽન્તર્ગૃહં તાવત્ પઞ્ચમૂર્ત્તિં દદર્શ સઃ ।
ગૃહીત્વા બહિરેવાશુ ચિક્ષેપાગ્નિગૃહં યયૌ ॥ ૧૩॥

ભસ્માઽઙ્ગરાઽઙ્ગ સર્વત્ર કૃત્વા લીનોઽભવચ્ચ સઃ ।
વિસૃજ્ય ધ્યાનં નાપશ્યન્ મૂર્તીસ્તે પુરતઃ સ્થિતાઃ ॥ ૧૪॥

તતસ્તે વિસ્મિતાઃ સર્વે પરસ્પરમથાબ્રુવન્ ।
કેન દૈત્યેન નીતા નો મૂર્તયઃ કર્મહેતવઃ ॥ ૧૫॥

ગન્ધર્વા રાક્ષસા યક્ષા નેતું મૂર્તીઃ કિમાગતાઃ ।
કિં વા સત્ત્વપરીક્ષાર્થમન્તર્ધાનં ગતા ઇમાઃ ॥ ૧૬॥

તતઃ ક્રોધેન મહતા કશ્યપં પ્રષ્ટુમાગતાઃ ।
ભવદ્ગૃહે કથં ધ્યાનનિષ્ઠાનાં મૂર્તયો ગતાઃ ॥ ૧૭॥

ક્રીડન્તિ જાતિવૈરાસ્ત આશ્રમે ઇતરેતરમ્ ।
દેવા બિભ્યતિ તત્ કસ્માદાશ્રમે દસ્યવઃસ્થિતાઃ ॥ ૧૮॥

ઇતિ શ્રુત્વા વચસ્તેષાં કશ્યપોઽતિરુષાન્વિતઃ ।
અભોજિનો વિનિશ્ચિત્ય મૂર્તિપ્રાપ્તિં વિના ચ તાન્ ॥ ૧૯॥

તતઃ શિષ્યાન્ સમાકાર્ય કશ્યપો મુનિસત્તમઃ ।
તાનુવાચ ન મે જન્માવધ્યત્ર તસ્કરોઽભવત્ ॥ ૨૦॥

દૈવાદિદાનીં કો જાતો દસ્યુસ્તત્ર વદન્તુ મે ।
ક્રોધવાક્યં નિશમ્યેત્થમૂચુઃ શિષ્યા ગુરું પ્રતિ ॥ ૨૧॥

ન વયં તસ્કરાઃ સ્વામિન્પુત્રસ્તે વિદિતસ્તવ ।
દોષાનુવર્ણને દોષા અસ્માકં તન્ન ચક્ષ્મહે ॥ ૨૨॥

તેષાં બ્રાહ્મીં સમાકર્ણ્ય યષ્ટિહસ્તો મુનિસ્તદા ।
પુત્રમન્વેષયન્ યાતો વન્હ્યાગારે દદર્શ તમ્ ॥ ૨૩॥

તેષાં પુરઃ સમાનીતો દૃષ્ટસ્તૈઃ શિવસન્નિભઃ ।
ઉવાચ તત્સમક્ષં તં કશ્યપઃ ક્રોધસન્નિભઃ ॥ ૨૪ ॥

મૂર્તીરાનય શીઘ્રં ત્વં નો ચેત્પુત્ર મરિષ્યસિ ।
મયા ન નીતાસ્તાસ્તાત પ્રત્યુવાચ સ નિર્ભયઃ ॥ ૨૫ ॥

બ્રવીષિ શપથં યં યં તં તમેવ કરોમ્યહમ્ ।
એવં વદન્ પિતુર્ભીત્યા રુરોદ ભૃશમર્ભકઃ ॥ ૨૬ ॥

પ્રસાર્ય વદનં ભૂમૌ પતિતોભૃશવિવ્હલઃ ।
જનની ચ તદા યાતા તામુવાચ ततોડર્ભકઃ ॥ ૨૭ ॥

યદિ મે ભક્ષિતા દેવાસ્તર્હ્યાસ્યે દૃશ્યતાં મમ ।
પ્રસારિતે તદાસ્યે સા દદર્શ વિશ્વમન્તરા ॥ ૨૮ ॥

વિસ્મિતા મૂર્છિતા ભૂમૌ પતિતા ભયવિવ્હલા ।
ततસ્તે દદૃશુસ્તત્ર ગન્ધર્વાઃ કશ્યપોડપિ ચ ॥ ૨૯ ॥

કૈલાસં શઙ્કરં સાઙ્ગં વૈકુણ્ઠં વિષ્ણુમેવ ચ ।
બ્રહ્માણં સત્યલોકં ચ શક્રં ચૈવામરાવતીમ્ ॥ ૩૦ ॥

સપર્વતવનાકીર્ણાં ધરણીં લોકસંયુતામ્ ।
સરિતઃ સાગરાન્યક્ષાન્ રક્ષાંસિ પન્નગાનપિ ॥ ૩૧ ॥

વૃક્ષાન્પક્ષિગણાંશ્ચૈવ ભુવનાનિ ચતુર્દશ ।
ઇન્દ્રાદિ સર્વલોકાંશ્ચ પાતાલાનિ દિશોદશ ॥ ૩૨ ॥

ततો માતા પ્રબુદ્ધા સા સ્તનપાનં દદૌ મુદા ।
ननામ કશ્યપસ્તં તુ દૃષ્ટ્વેત્થં વિશ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૩ ॥

તર્કયામાસ મનસિ સાક્ષાદીશ્વર એવ યઃ ।
અવતીર્ણો મમ ગૃહે તમહં તાડિતું ગતઃ ॥ ૩૪ ॥

ततઃ સ કશ્યપઃ પ્રાહ ભુજ્યતામિતિ તાન્પ્રતિ ।
નાયં બાલસ્તાડયિતું મયા શક્યો મહાબલઃ ॥ ૩૫ ॥

ભીષયન્તૂગ્રરૂપેણ સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપવાન્ ।
ભવતાં યદિ શક્તિશ્ચેત્તાડ્યતાં મૂર્ત્તિહેતવે ॥ ૩૬ ॥

ત ઊચુર્ન વયં કિઞ્ચિદ્ ભક્ષયામસ્તવાલયે ।
અન્નં વા કન્દમૂલાદિ પઞ્ચાયતનમન્તરા ॥ ૩૭ ॥

ઇત્યુક્તવન્તો દદૃશુર્બાલકં પઞ્ચધાડપિતે ।
શિવાશિવેનવિશેભાનનરૂપં તમેવ હિ ॥ ૩૮॥

પ્રણેમુ સ્થિરચિત્તાસ્તે પુપૂજુસ્તુષ્ટુવુર્જગુઃ ।
ક્ષણં તે દદૃશુર્બાલં ક્ષણં પઞ્ચસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૯॥

ક્ષણં મહાભીતિકરં ક્ષણં તં વિશ્વરૂપિણમ્ ।
ततस्तस्मૈ નિવેદ્યાન્નં ષડ્રસં બુભુજુશ્ચ તે ॥ ૪૦॥

ततस्ते નુનુવુર્ભક્ત્યા બાલં તં વિશ્વરૂપિણમ્ ॥ ૪૧॥

ત્રય ઊચુઃ ।
અજ્ઞાનેન વિમોહિતં જગદિદં સંસારચક્રે ભ્રમન્
નાનાભેદધિયા સ્વરૂપવિમુખં નાનાવિધિભ્રામિતમ્ ।
નાનાપાશનિયન્ત્રિતં નિજકૃતૈઃ કર્માહ્વકૈર્ભ્રંશિતં
નાનારૂપમરૂપમેકમગુણં હિત્વા ભવન્તં વિભો ॥ ૪૨॥

અન્યે તે ચરણારવિન્દનિરતા હિત્વા ફલં યાજકા
આત્માનં સ્વપરેષુ વર્ષ્મસુ સદા સञ્ચિન્તયન્તોઽમલાઃ ।
તે જ્ઞાનેન વિધૂય સર્વકલુષં દગ્ધ્વાહ્વકાન્કર્મજાન્
ત્વામેવાશુ વિશન્તિ સર્વસરિતો વાર્દ્ધિં યથા મેઘજાઃ ॥ ૪૩॥

યે કેચિદ્ભજનાનુરક્તમનસઃ સિદ્ધિં ગતા ભૂયસીં
તે તત્રૈવં નિમગ્નમાનસતયા વિસ્મૃત્ય પાદામ્બુજમ્ ।
તે કૃચ્છાદુપરહ્ય ચોત્તમપદં તસ્માત્પતન્તો નિજા-
દજ્ઞાનાન્નવિદુર્વિષં હિ પિબતો હિત્વાઽમૃતં દુર્લભમ્ ॥ ૪૪॥

તસ્માન્નો જનનં ભવેદ્યદિ શુભં યદ્વાઽશુભં ત્વત્સ્મૃતિ -
રાસ્તાં તત્ર નિરન્તરં શુભકરી ભક્તિશ્ચ દુઃખનાશિની ।
એવં ચેદ્ ભ્રમતાં કદાપિ હિ ભવેત્ સંસારપાથોનિધેઃ
નિસ્તારો ભવતઃ કૃપેક્ષણવશાત્ સર્વાત્મને તે નમઃ ॥ ૪૫॥

તવાવતારાન્ ન હિ કોઽપિ શક્તો વેત્તું કથં વા કતિચિત્ કદેતિ ।
યોગીશ માયેશ ગુણેશ ભૂમન્ નમો નમસ્તે ભગવન્ નમસ્તે ॥ ૪૬॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુત્વા ગતાસ્તે તુ કૈલાસં ગિરિશાલયમ્ ।

પઞ્ચાયતનમર્ચન્તો વિસ્મિતા બાલચેષ્ટિતમ્ ॥ ૪૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે હાહાહૂહૂદિસ્તુતિર્નામ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૪૨૬ + ૪૭ = ૪૪૭૩

૨.૦૧૦ નાનાનામનિરૂપણં નામ દશમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ततस्तु पञ्चमे वर्षे सचौलं व्रतबन्धनम् ।
चकार कश्यपो धीमान् सूत्रोक्तविधिना शुभम् ॥ १॥

शुभे मुहूर्ते लग्ने च ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ।
आकारिताः शिष्यगणैर्देवदानवराक्षसाः ॥ २॥

मुनयो यक्षनागाश्च तथा राजर्षयोऽपि च ।
वैश्याः शूद्रास्तथा याता नानोपायनपाणयः ॥ ३॥

ववदुर्बाहुवाद्यानि नृदेवैराहतानि च ।
गणेशपूजनं चक्रे स्वस्तिवाचनमेव च ॥ ४॥

मण्डपस्थापनं चक्रे मातृकापूजनं तथा ।
चकाराभ्युदयश्राद्धं ब्राह्मणानां तथाऽर्चनम् ॥ ५॥

सुहृदां वस्त्रदानं च चकार स यथार्हतः ।
अन्येषां च तथा तेऽपि वस्त्राणि निदधुः पुरः ॥ ६॥

होमान्ते पुनरानर्च ब्राह्मणान् कश्यपस्ततः ।
अन्तःपटं वेदिकायां धारयित्वा स सत्वरम् ॥ ७॥

कृत्वाऽग्निस्थापनं पूर्वमुपनिन्युश्च बालकम् ।
सुवासिन्यो ब्राह्मणास्तमक्षताभिरवाकिरन् ॥ ८॥

तन्मध्ये राक्षसाः पञ्च सुदुष्टा ब्रह्मलिङ्गिनः ।
अस्त्रैस्तमाकिरन् दुष्टास्तत्प्राणहरणेच्छया ॥ ९॥

विघातश्चैव पिङ्गाक्षो विशालः पिङ्गलस्तथा ।
चपलश्च महापुण्ड्रा अक्षमालाविभूषिताः ॥ १०॥

जलपात्रभृतोऽनर्घ्य वस्त्राम्बरधराः शुभाः ।

વિશીર્ણોઽજાયત દેહઃ કુમારસ્ય તદઞ્જતઃ ॥ ૧૧ ॥

જ્ઞાત્વા કુમારસ્તાન્ દુષ્ટાન્ મત્રયામાસ તણ્ડુલાન્ ।
મહોત્કટઃ પ્રચિક્ષેપ તણ્ડુલાન્ પઞ્ચ પઞ્ચસુ ॥ ૧૨ ॥

તદૈવ નિર્ગતપ્રાણા નિજરૂપં સમાશ્રિતાઃ ।
કરાલાઃ પતિતા ભૂમૌ વિશીર્ણા દશયોજનમ્ ॥ ૧૩ ॥

વજ્રાઘાતાત્ યથા પેતુર્ગિરયસ્તુ બિડૌજસઃ ।
કોલાહલો મહાનાસીદ્ રજસાઽઽચ્છાદિતા દિશઃ ॥ ૧૪ ॥

કથં વ્યાપાદિતાઃ પઞ્ચ રાક્ષસાઃ કૂટરૂપિણઃ ।
ક્ષણેનાનેન બાલેન ન જાનીમોઽખિલા અમુમ્ ॥ ૧૫ ॥

અવતીર્ણો ભુવો ભારં હર્તું કિં પરમેશ્વરઃ ।
એવં તતો ગરિષ્ઠે તે બ્રહ્માદ્યા દેવતાગણાઃ ॥ ૧૬ ॥

વવર્ષુઃ પુષ્પવર્ષાણિ વિમાનવરમાશ્રિતાઃ ।
નીતેષુ તેષુ પ્રેતેષુ બ્રાહ્મણાઃ કશ્યપોઽપિ ચ ॥ ૧૭ ॥

ઉપનીતે તત્ર શિશૌ વાસશ્ચ મેખલામપિ ।
ઉપવીતાજિને દણ્ડં દદુસ્તસ્મૈ સ્વમન્ત્રતઃ ॥ ૧૮ ॥

તતોઽજલિં પૂરયિત્વા પ્રોદ્વીક્ષ્ય મણ્ડલં રવેઃ ।
હોમં સર્વં સમાપ્યૈનં સાવિત્રીં કશ્યપોઽબ્રવીત્ ॥ ૧૯ ॥

પાદમર્ધં તતઃ સર્વા ભિક્ષાં માતા પુરા દદૌ ।
અસઙ્ખ્યાતાસ્તતો ભિક્ષા દુદુસ્તે સર્વ આગતાઃ ॥ ૨૦ ॥

ઉપદિશ્ય તતશ્ચૈનં શૌચાચારાનનેકશઃ ।
પુનશ્ચ બ્રાહ્મણાન્પૂજ્ય વાસાંસિ કાઞ્ચનં ચ ગાઃ ॥ ૨૧ ॥

મહત્યરિષ્ટેઽતીતેઽસ્મિંસ્તેભ્યો ભક્ત્યા દદૌ મુનિઃ ।
વસિષ્ઠસ્તં સભામધ્યે નિનાય બ્રહ્મણોઽન્તિકમ્ ॥ ૨૨ ॥

સોઽપિ કમણ્ડલુજલૈરસ્ય તીર્થં ગૃહીતવાન્ ।
સર્વદા વિકસત્પદ્મં દદાવસ્મૈ કરસ્થિતમ્ ॥ ૨૩ ॥

બ્રહ્મણસ્પતિરિત્યેવં નામ ચક્રે તદાઽસ્ય સઃ ।
સમ્પૂજ્ય નામ ચક્રેઽસ્ય ભારભૂતિર્બૃહસ્પતિઃ ॥ ૨૪ ॥

રત્નમાલાં દદૌ ચાસ્મૈ કુબેરોઽપિ ગલસ્થિતામ્ ।
સુરાનન્દેતિ નામાઽસ્ય સમ્પૂજ્ય ચ ચકાર હ ॥ ૨૫ ॥

સર્વપ્રિયેતિ નામાઽસ્ય દત્ત્વા પાશમપાં પતિઃ ।
શૃણ્વત્સુ સુરસઙ્ઘેષુ ચકાર શઙ્કરોઽપિ ચ ॥ ૨૬ ॥

ત્રિશૂલં ડમરું દત્ત્વા વિરૂપાક્ષેતિ ચાભ્યધાત્ ।
દત્ત્વા ચન્દ્રકલાં નામ ભાલચન્દ્રેતિ ચાકરોત્ ॥ ૨૭ ॥

રામસ્ય જનની ચાસ્મૈ સખી બાલાય ચાર્પયત્ ।
પરશું પરશુહસ્તેતિ નામ ચક્રે સ્ફુટં મુદા ॥ ૨૮ ॥

પુનઃ સમ્પૂજ્ય સિંહં સા દદૌ વાહનમુત્તમમ્ ।
સિંહવાહન ઇત્યેવં ચક્રે નામાઽતિસુન્દરમ્ ॥ ૨૯ ॥

ઉપાદિશદ્ દુષ્ટનાશં કુરુ શીઘ્રં વિનાયક ।
સાગરો દ્વિજરૂપેણ મુક્તમાલાં દદાવથ ॥ ૩૦ ॥

માલાધરેતિ નામાઽસ્ય કૃતવાન્ પરિપૂજ્ય ચ ।
આસનાર્થં તતસ્તસ્મૈ શેષઃ સ્વાત્માનમર્થયત્ ॥ ૩૧ ॥

ફણિરાજાસનેત્યેવં નામ ચક્રે સ્વયં મુદા ।
દાહશક્તિં દદૌ વહ્નિર્ધનઞ્જયેતિ નામ ચ ॥ ૩૨ ॥

પ્રભઞ્જનેતિ નામાસ્મૈ વાયુશ્ચ બલમુચ્ચકૈઃ ।
એવં સર્વે યથાશક્ત્યા દત્ત્વા નામાનિ ચક્રિરે ॥ ૩૩ ॥

તેષાં નિર્વચને શક્તિર્ન કસ્યાપિ ભવેન્મુને ।
અપુપૂજન્ન ચૈનં સ શક્રો મદવિમોહિતઃ ॥ ૩૪ ॥

ન વા કિઞ્ચિદ્ દદૌ ચૈનમુપાયનવરં શુભમ્ ॥ ૩૫ ॥

અહં ત્રિલોકીનમિતઃ સુરેશો વૃદ્ધોઽમૃતાશી લઘુમર્ભકન્તમ્ ।
ગજેન્દ્રગામી હરિશૂલપાણિપ્રપૂજિતઃ કશ્યપજં નમસ્યે ॥ ૩૬ ॥

સિંહો યથા નાત્તિતૃણં સમુદ્રઃ પલ્વલોદકમ્ ।
ન યાચતિ તથાઽન્યં વા કલ્પવૃક્ષોઽખિલં દદત્ ॥ ૩૭ ॥

એવં તસ્યાશયં બુદ્ધ્વા કશ્યપઃ પ્રણિધાનવાન્ ।
ઉવાચ ધર્મસંયુક્તં વચસ્તદ્ધિતકામ્યયા ॥ ૩૮ ॥

યત્રાડદ્ભુતાનિ કર્માણિ યત્র સ્યુશ્ચ ગુણાકરાઃ ।
સ નમસ્યશ્ચ પૂજ્યશ્ચ બ્રાહ્મણોડપિ ચ નિર્ગુણઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે નાનાનામનિરૂપણં નામ દશમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૪૪૭૩ + ૩૯ = ૪૫૧૨

૨.૦૧૧ બાલચરિતે એકાદશોડધ્યાયઃ

કશ્યપ ઉવાચ ।
અયં તુ મદ્ગૃહે કોડપિ હ્યવતીર્ણઃ પરઃ પુમાન્ ।
અનિર્વાચ્યગુણો હીનો ગુણૈસ્ત્રિભિરનાવૃતઃ ॥ ૧॥

એતદ્વિરોધં યઃ કુર્યાત્ સ પદભ્રંશતામિયાત્ ।
એતસ્યાદ્ભુતકર્માણિ શ્રૃણુ મે ગદતઃ સુર ॥ ૨॥

વિરજા રાક્ષસી ઘોરા હન્તુમેનં સમાગતા ।
સા હતા તેન બાલેન પતિતા હિ દ્વિયોજના ॥ ૩॥

ઉદ્ધતશ્ચૈવ ધુન્ધુશ્ચ દૈત્યો પરમદુર્મદૌ ।
શુકરૂપધરાવેનં નિહન્તું સમુપાગતૌ ॥ ૪॥

પક્ષે ધૃત્વા પોથિતૌ તૌ શિલાયાં ગતજીવિતૌ ।
નિપેતતુર્ધરાપૃષ્ઠે વિશાલૌ સર્વદૃગ્ગતૌ ॥ ૫॥

તથૈવ ચિત્રગન્ધર્વો જલે નક્રત્વમાગતઃ ।
એતસ્ય સ્પર્શમાત્રેણ ગતો દિવ્યશરીરતામ્ ॥ ૬॥

હાહાહૂહૂતુમ્બુરૂણાં સત્ત્વસંશોધનાય સઃ ।
જહાર પઞ્ચાયતનં પઞ્ચધા સ્વયમપ્યભૂત્ ॥ ૭॥

સર્વેષાં ચ સમક્ષં વો નિહતાઃ પઞ્ચ રાક્ષસાઃ ।
એવં મુનિવચઃ શ્રુત્વા બભાણ બલવૃત્રહા ॥ ૮॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ ।
ન દૃષ્ટોડસ્ય ગુણોત્કર્ષસ્તાવન્માન્યો ભવેત્કથમ્ ।

ક ઉવાચ ।
તતો દિદેશ વાયું સ નયૈનં વ્યોમમણ્ડલમ્ ॥ ૯॥

તસ્યાનુજ્ઞાપદં વાયુર્યુગાન્ત સદૃશો વવૌ ।
આન્દોલયન્સર્વલોકં ભ્રામયન્ કુધરાન્ભૃશમ્ ॥ ૧૦॥

અકાલઃ પ્રલયઃ કિં નુ પ્રારબ્ધો લોકનાશનઃ ।
ઇત્યેવં ભૃશસંવિગ્ના ઋષયશ્ચ ચ કમ્પિરે ॥ ૧૧॥

બટું નેતું સમાયાતો મહાશક્ત્યા પ્રભઞ્જનઃ ।
ન ચાસનં ત્વસ્ય ચલં રોમ વા સમપદ્યત ॥ ૧૨॥

ભગ્ને વાયૌ તુ સમ્પ્રાહ શુષ્માણં પાકશાસનઃ ।
દહૈનં ત્વં બટું શીઘ્રં દ્રષ્ટવ્યા શક્તિરદ્ય તે ॥ ૧૩॥

તદાજ્ઞાં શિરસા ગૃહ્ય જગામ તમુષર્બુધઃ ।
નિર્દહન્નિવ ત્રીન્ લોકાન્ પ્રલયાનલસન્નિભઃ ॥ ૧૪॥

ભસ્મીકર્તું દ્રુમાન્ સર્વાન્ શોષયન્ સર્વસાગરાન્ ।
તં દહન્તં જનાન્ સર્વાન્ દૃષ્ટ્વા કશ્યપનન્દનઃ ॥ ૧૫॥

તત્ક્ષણાદગિલદ્ રોગી ભેષજં ગુટિકામિવ ।
ગિલિતે તાદૃશે વહ્નૌ ક્રોધસંરક્તલોચનઃ ॥ ૧૬॥

સહસ્રલોચનો લોકાંલ્લોચનૈઃ સર્વલોચનૈઃ ।
તાવદ્ દદર્શ તં તત્ર સહસ્રાધિકલોચનમ્ ॥ ૧૭॥

અસઙ્ખ્યશીર્ષમુકુટમનન્તશ્રોત્રસંયુતમ્ ।
અનન્તહસ્તચરણમનન્તોદારવિક્રમમ્ ॥ ૧૮॥

શશિસૂર્યાગ્નિનયનં શિખાવ્યામનભસ્તલમ્ ।
સમ્પાતાલચરણં સમલોકૈકમસ્તકમ્ ॥ ૧૯॥

અસઙ્ખ્યસૂર્યસઙ્કાશમસઙ્ખ્યેન્દ્રસુસેવિતમ્ ।
અસઙ્ખ્યકેશસંયુક્તં નાનાબ્રહ્માણ્ડરોમકમ્ ॥ ૨૦॥

આમૂલાગ્રાદ્યથા વૃક્ષે ભવન્ત્યૌદુમ્બરાણિ વૈ ।
ઔદુમ્બરે વા મશકાઃ સઙ્ખ્યાતીતા ભવન્તિ હિ ॥ ૨॥

તથૈવૈકૈકરોમાગ્રં સઙ્ખ્યાતીતાણ્ડ સંયુતમ્ ।
પશ્યંસ્તત્રૈવૈકતરં ભ્રાન્તઃશઙ્કો વિવેશ હ ॥ ૨૨॥

પશ્યતિ સ્મ સ તન્મધ્યે ત્રૈલોક્યં સચરાચરમ્ ।
અરણ્યકદલીકોશપત્રે પત્રે યથા ફલમ્ ॥ ૨૩॥

અસઙ્ખ્યાતં જગત્ તત્ર પશ્યતિ સ્મ શચીપતિઃ ।
બભ્રામ ભ્રાન્તચિત્તોઽસૌ નાલભન્ નિર્ગમં તતઃ ॥ ૨૪॥

તતો ननाम મૂર્ધ્નાઽસાવેદં ભગ્નમનોરથઃ ।
પ્રાર્થયામાસ દેવેશં તદાશઙ્કો ગજાનનમ્ ॥ ૨૫॥

શક્ર ઉવાચ ।
ભૂભારહરણાર્થં યો જાતઃ કશ્યપનન્દનઃ ।
અચિન્ત્યો મહિમા યસ્ય કિમુ વર્ણ્યો ભવેન્મમ ॥ ૨૬॥

નિર્ગમં દેહિ દેવેશ કુક્ષેરત્યન્તવિસ્તરાત્ ।
અદૃષ્ટપારાદ્ વર્ષાણિ દ્વાદશ ભ્રમતા મયા ॥ ૨૭॥

તવ કુક્ષૌ મયાઽદર્શિ ભુવનાનિ ચતુર્દશ ।
સ્થાને સ્થાને વિભક્તાનિ પ્રતિરોમાઞ્ચમેકરાટ્ ॥ ૨૮॥

સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપાણિ મહાવિસ્તારવન્તિ ચ ।
દૃષ્ટાનિ તવ રૂપાણિ સુસૌમ્યાનીતરાણિ ચ ॥ ૨૯॥

અદ્ભુતાન્યપ્યસઙ્ખ્યાનિ વક્ત્રાણિ નયનાનિ ચ ।
દૃષ્ટ્વા દુર્દર્શરૂપાણિ જગત્ક્ષોભકરાણિ તે ॥ ૩૦॥

દૈત્યદાનવપૂર્ણાનિ સુરમાનવવન્તિ ચ ।
યક્ષરક્ષઃ પિશાચાદ્યિતુરાકરવન્તિ ચ ॥ ૩૧॥

વિકરાલમહોરૂપમુપસંહર વિશ્વકૃત્ ।
ગતો મોહં સ્મૃતિર્લબ્ધા પ્રસાદાન્નિખિલેશ્વર ॥ ૩૨॥

કાયેન મનસા બુદ્ધ્યા વાચા ત્વાં શરણં ગતઃ ।
પ્રાકૃતં દર્શય વિભો રૂપં તે ભક્તવત્સલ ॥ ૩૩॥

ક ઉવાચ ।
એવં યાવત્ પ્રાર્થયતે સ્વાત્માનં તાવદેવ સઃ ।
સભામધ્યગતં તં ચ દદર્શબ્રહ્મચારિણમ્ ॥ ૩૪॥

પશ્યતાં સર્વલોકાનાં સાષ્ટાઙ્ગ પ્રણનામ તમ્ ।
અતિવિસ્મિતચિત્તોઽસૌ લજ્જાહર્ષસમન્વિતઃ ॥ ૩૫॥

શૃણ્વસ્તુ સર્વદેવેષુ નુનાવ બ્રહ્મચારિણમ્ ।

જાતં મુનિગૃહે શાન્તં ક્રીડામાનુષરૂપિણમ્ ॥ ૩૬॥

શક્ર ઉવાચ ।
જાને ન ત્વાડનન્તશક્તિ પરેશં વિશ્વાત્માનં વિશ્વબીજં ગુણેશમ્ ।
વિશ્વાભાસં વિશ્વવન્દ્યં ત્રિસત્યં ત્રેધાભૂતં જન્મરક્ષાર્તિહેતુમ્ ॥ ૩૭॥

એકં નિત્યં સચ્ચિદાનન્દરૂપં સર્વાધ્યક્ષં કારણાતીતમીશમ્ ।
ચેષ્ટાહેતું સ્થાવરે જઙ્ગમે ચ વાઞ્છાપૂરં સર્વગં ત્વાડભિવન્દે ॥ ૩૮॥

સર્વેશાનં સર્વવિદ્યાનિધાનં સર્વાત્માનં સર્વબોધાવભાસમ્ ।
સર્વાતીતં વાડમનોગોચરં ત્વાં સર્વાવાસં સર્વવિજ્ઞાનમીડે ॥ ૩૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુત્વા ચ નત્વા ચ સમ્પૂજ્ય સ્વાઙ્કુશં દદૌ ।
કલ્પવૃક્ષં જ દાસ્યૌ દ્વે વિનાયક ઇતિ સ્ફુટમ્ ॥ ૪૦॥

ચકાર નામ શક્રોડથ સ્મરણાત્ સર્વસિદ્ધિદમ્ ।
જયશબ્દૈર્નમઃ શબ્દૈર્વાદ્યશબ્દૈરનેકધા ॥ ૪૧॥

ગન્ધર્વગીતનિનદૈરપ્સરોનૃત્યનિસ્વનૈઃ ।
વ્યાપ્તમાસીત્ પુષ્પવર્ષૈસ્તદા વ્યોમ ધરાતલમ્ ॥ ૪૨॥

પ્રતિકૂલવહા નદ્ય આસન્ પૂર્વવહાઃ શુભાઃ ।
પ્રસન્નમાસીદ્ દિક્ચક્રં વવુર્વાતાઃ સુખાવહાઃ ॥ ૪૩॥

પ્રદક્ષિણાર્ચિષઃ શાન્તા આસન્ સર્વત્ર વહ્નયઃ ।
તતઃ પ્રસન્નઃ શક્રાય દદાવભયમેકરાટ્ ॥ ૪૪॥

ભવિતા ન ભયં ક્વાપિ તવ શક્ર રણાજિરે ।
પઠસ્વ સ્ત્રોત્રમેતત્વં ત્રિસન્ધ્યં ભક્તિતત્પરઃ ॥ ૪૫॥

અન્યોડપિ યઃ પઠેદ્ ભક્ત્યા શ્લોકત્રયમિદં નરઃ ।
સ સર્વાનાપ્નુયાત્ કામાન્ સર્વત્ર વિજયી ભવેત્ ॥ ૪૬॥

તતઃ શક્રો નમસ્કૃત્ય વરં પ્રાપ્ય શુભાવહમ્ ।
તતઃ સર્વે નમસ્કૃત્ય સ્વં સ્વં સ્થાનં યયુર્મુદા ॥ ૪૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ઇન્દ્રગર્વહરણં નામૈકાદશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૫૧૨ + ૪ ૭ = ૪૫૫૯

૨.૦૧૨ નિશાચરવધો નામ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

તતસ્તુ સમમે વર્ષે પ્રવૃત્તેઽસૌ વિનાયકઃ ।
સ્નાત્વા નિત્યવિધિં કૃત્વા મુકુટભ્રાજિ મસ્તકઃ ॥ ૧॥

આયુધાનિ ચ ચત્વારિ સિંહારૂઢો દધાર સઃ ।
અઙ્કુશં પરશું પદ્મં પાશં સર્વભયાપહમ્ ॥ ૨॥

દણ્ડાજિને કુણ્ડલે ચ કાઞ્ચને રત્નસંયુતે ।
બિભ્રત્ કમણ્ડલું દર્ભાન્ કૌશેયં પીતમુત્તમમ્ ॥ ૩॥

કસ્તૂરીતિલકં ચન્દ્રં લલાટે ક્ષીણતેજસમ્ ।
મુક્તાફલમયીં માલાં કણ્ઠે નાભૌ ફણીશ્વરમ્ ॥ ૪॥

રોદસી કમ્પયન્નુચ્ચૈર્જગર્જાઽસૌ સ્વલીલયા ।
મેઘસ્વન ઇતિ ભ્રાન્ત્યા ચાતકા વ્યાદદુર્મુખમ્ ॥ ૫॥

ઉત્છલન્ત્યો મહાનદ્યઃ સિષિચુર્વ્યોમમણ્ડલમ્ ।
તદાનનન્દતુરુભાવદિતિઃ કશ્યપોઽપિ ચ ॥ ૬॥

ધન્યા વયં પૂર્વજા ન ઇત્યાત્માનં પ્રશંસતુઃ ।
એતસ્મિન્સમયે કાશીરાજોઽપ્યાશ્રમમભ્યગાત્ ॥ ૭॥

પરસ્પરાલિઙ્ગનેન મુમુદુસ્તેઽખિલાસ્તદા ।
ન્યવિશન્તાઽઽસને સર્વે નમસ્કૃત્ય પરસ્પરમ્ ॥ ૮॥

સ્વાદ્વન્નં ભોજયામાસ મુનિસ્તં ષડ્રસૈર્નૃપમ્ ।
વિશ્રાન્તં પરિપપ્રચ્છ કિમાગમનકારણમ્ ॥ ૯॥

શ્રીમતાં દર્શનં નોઽદ્ય જાતં પુણ્યવશાન્નૃપ ।
પુરોહિતસ્ય મે ન ત્વં વૃત્તાન્તં કિં ગૃહીતવાન્ ॥ ૧૦॥

ક ઉવાચ ।

એવં મુનિવચઃ શ્રુત્વા જગાદ નૃપસત્તમઃ ।
ક્ષમાપરાધં મે બ્રહ્મન્ રાજ્યાકુલિત ચેતસઃ ॥ ૧૧॥

પુત્રસ્ય મે વિવાહોઽસ્તિ ત્વામાકારયિતું પ્રભો ।
આગતોઽહં મુને જાતઃ કૃતાર્થસ્તવ દર્શનાત્ ॥ ૧૨॥

ચલ શીઘ્ર વિવાહં ત્વં સમ્પાદ્ય પુનરેવ હિ ।
ન શ્વાઘ્યો લોકવર્યેષુ વિના ચૈવાગમં તવ ॥ ૧૩॥

અહમેવ સમાયાતોઽતસ્ત્વાં નેતું મહામુને ।

મુનિરુવાચ ।
નાહમેષ્યે નૃપશ્રેષ્ઠ ચાતુર્માસ્યરતોઽધુના ॥ ૧૪॥

પુત્રં નય સમર્થં મે યદીચ્છસિ જનાધિપ ।

રાજોવાચ ।
પુત્રામાજ્ઞાપય મુને ગમિષ્યાવો જવાન્વિતૌ ॥ ૧૫॥

એવં નૃપવચઃ શ્રુત્વા મુનિઃ પુત્રમથાબ્રવીત્ ।
વચોઽનુરોધાદ્રાજ્ઞોઽસ્ય પ્રેષયે ત્વાં વિનાયક ॥ ૧૬॥

વિદ્યમાનેતુ મહતિ દુઃખે વિરહજે તવ ।
ધૃત્વાજ્ઞાં શિરસા વન્દ્ય ચરણાવુભયોરપિ ॥ ૧૭॥

માતાપિત્રોર્બહિરગાદ્ રાજ્ઞા ચારોઽપિતો રથે ।
સોઽપિ નત્વા તયોઃ પાદૌ સ્વયમારુરુહે રથમ્ ॥ ૧૮॥

આજગામાદિતિસ્તં ચ પ્રાવદન્ નૃપસત્તમમ્ ।
અયં મે બાલકો રાજન્ રક્ષણીયો નિરન્તરમ્ ॥ ૧૯॥

ઉત્પાતો જાયતે તત્ર યત્ર મે બાલકો ભવેત્ ।
અતોઽયં યત્નતો રક્ષ્યઃ પક્ષ્મણીવ કનીનિકામ્ ॥ ૨૦॥

યથા નયસિ પુત્રં મે તથાઽત્ર ત્વં સમાનય ।
ઓમિત્યુક્ત્વાઽદિતિં રાજા પ્રણિપત્ય વિસૃજ્ય તામ્ ॥ ૨૧॥

સહ તેન યયૌ શીઘ્રં રથેનાઽનિલરં હસા ।
ગચ્છતા રથમાર્ગેણ રાજ્ઞા પ્રામા મહાટવી ॥ ૨૨॥

નરાન્તક પિતૃવ્યસ્ય સ્થાનં તચ્ચાતિસુન્દરમ્ ।
રૌદ્રકેતોર્બલી ભ્રાતા ધૂમ્રાક્ષો નામ નામતઃ ॥ ૨૩॥

દશવર્ષસહસ્રં સ તરસ્તેપે સુદારુણમ્ ।
સહસ્રકિરણં નિત્યં નિત્યમારાધયન્મુદા ॥ ૨૪॥

પ્રાર્થયન્ સર્વસંહારકરમાયુધમુત્તમમ્ ।

ત્રયાણાં ભુવનાનાં સ ઇચ્છન્ વશ્યત્વમાત્મનઃ ॥ ૨૫॥

વૃક્ષસ્કન્ધાલમ્બિપાદોડધોમુખો ધૂમમાપિબન્ ।
એવં બહુગતે કાલેડમોઘં શસ્ત્રમુપસ્થિતમ્ ॥ ૨૬॥

પ્રેષિતં ભાનુના તસ્મૈ રાક્ષસાય તપસ્યતે ।
વ્યોમવ્યાપી યસ્ય તેજો દદર્શ સ વિનાયકઃ ॥ ૨૭॥

શીઘ્રમુડ્ડીય જગ્રાહ ગરુત્માનિવ પન્નગમ્ ।
તદા વિસ્મયમાપેદે કાશિરાજો મહામનાઃ ॥ ૨૮॥

તર્કયામાસ મનસિ લાભે હાનૌ ચ જીવને ।
નાસ્તિ દૈવાતિરેકેણ નિમિત્તં ભુવનત્રયે ॥ ૨૯॥

મમ નૈવાડભવત્પ્રાપ્તિઃ સહસા તસ્ય તસ્ય યા ।
જ્ઞાતું તદસ્ત્રસામર્થ્યં તોલયિત્વાડક્ષિપચ્ચ સઃ ॥ ૩૦॥

ઉર્ધ્વં ગતં તદૈવાશુ રવં કૃત્વા ભયાનકમ્ ।
ધૂમ્રાક્ષે પતિતં તત્તુ સ તદૈવ દ્વિધાડભવત્ ॥ ૩૧॥

ગણ્ડશૈલા દ્રુમાસ્તાભ્યાં ખણ્ડાભ્યાં ચૂર્ણિતા ભૃશમ્ ।
ધનુઃ પઞ્ચશતં પૃથ્વી પતદ્ભ્યાં વ્યાપિતા તદા ॥ ૩૨॥

તતસ્તસ્ય સુતૌ ખ્યાતૌ જઘનો મનુરેવ ચ ।
શુશ્રૂષાયાં રતૌ તસ્ય પિતરં વીક્ષ્ય તાદૃશમ્ ॥ ૩૩॥

ક્રોધાવિષ્ટૌ દદૃશતુસ્તં વિનાયકમન્તિકે ।
દુદ્રુવતુઃ પ્રસાર્યૈવં વક્ત્રં કાલાન્તકોપમમ્ ॥ ૩૪॥

બટુમાનીય પિતરં કથં ઘાતિતવાનસિ ।
ઇત્યૂચતુઃ કાશિરાજં રોષાવિષ્ટૌ નિશાચરૌ ॥ ૩૫॥

રક્ષિતોડસિ પુરા પિત્રા મમ પૂર્વં નરાન્તકાત્ ।
તં મારયિત્વા યત્નેન કથં જીવસિ રે નૃપ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યાકર્ણ્ય નૃપો વાક્યં ચ કમ્પે ભૃશવિવ્હલઃ ।
તર્કયામાસ મનસિ કથમાનીતવાનહમ્ ॥ ૩૭॥

નન્દન કશ્યપસ્યૈનમપસ્મારમિવ સ્થિતમ્ ।
ક્રુદ્ધો નરાન્તકશ્ચેન્મે બલાદ્ રાજ્યં ગ્રહીષ્યતિ ॥ ૩૮॥

તદા મે રક્ષિતા કઃ સ્યાત્ તતઃ શપથમારભત્ ।

નૃપ ઉવાચ ।
એતદર્થં મયાઽનીતો નૈવાયમર્ભકઃ ક્વચિત્ ॥ ૩૯ ॥

બ્રાહ્મણેશ્વરયોરત્ર શપથો મે નિશાચરૌ ।
પુરોહિતસ્ય પુત્રોઽયં વિવાહાર્થં સમાહૃતઃ ॥ ૪૦ ॥

ન વિઘ્નં કુરુતં તત્ર નીયતાં બાલકોઽયયમ્ ।
ઇત્યસ્ય વચન્તાતે સ મુનિપુત્રો જગાદ તમ્ ॥ ૪૧ ॥

કથં બદ્ધ્વા શત્રુહસ્તે શિશું માં ત્વં પ્રયચ્છસિ ।
અદિતિં કશ્યપં વાપિ વદિષ્યસિ કિમુત્તરમ્ ॥ ૪૨ ॥

ક્રુદ્ધશ્ચેત્ કશ્યપસ્ત્વાં હિ કુર્યાદ્ભસ્મ ન સંશયઃ ।
એવં વદતિ તસ્મિન્સ્તુ બાલકે મુનિનન્દને ॥ ૪૩ ॥

ભક્ષિતું તં સમાયાતૌ બિડાલૌ મૂષકં યથા ।
પ્રસાર્ય વદનં બાલો ઘોરં શબ્દમથાકરોત્ ॥ ૪૪ ॥

ચ કમ્પે ચ ત્રિભુવનં તૌ ચ નિશ્વાસયોગતઃ ।
સમ્પ્રાપ્તૌ મેઘપટલં વાત્યયૈવ યથા તૃણમ્ ॥ ૪૫ ॥

મૂહૂર્ત્તદ્વિતયે જાતે વ્યસ્તૌ દ્વૌ તૌ નિપેતતુ ।
નરાન્તકસ્ય નગરે જઘનો મનુરેવ ચ ॥ ૪૬ ॥

ગિરિશીર્ષે ગણ્ડશૈલૌ મહાવાતેરિતૌ યથા ।
પતદ્ભ્યાં તચ્છરીરાભ્યાં ચૂર્ણિતાનિ ગૃહાણિ ચ ॥ ૪૭ ॥

મુખહસ્તરવા આસન્ હાહાકારો મહાનભૂત્ ।
કિમિદં કિમિદં દૂતા ધાવમાના યયુસ્તદા ॥ ૪૮ ॥

મૃતૌ ધૂમ્રાક્ષતનયૌ શ્રુત્વા સમ્યગ્ વ્યલોકયન્ ।
સચેતનૌ ચ તૌ દૃષ્ટ્વા સાવધાનાવકુર્વત ॥ ૪૯ ॥

દૂતાઁસ્તાં વૂચતુઃ સર્વં વૃત્તાન્તમનુપૂર્વશઃ ।
વધં પિતુઃ કાશ્યપેયાત્ તસ્ય શ્વાસાન્નિપાતનમ્ ॥ ૫૦ ॥

સ ગચ્છતિ સ્યન્દનેન કાશીરાજેન સંયુતઃ ।
એવં દૂતા નિશમ્યૈનં નરાન્તકમથાબ્રુવન્ ॥ ૫૧ ॥

પિતૃવ્યં નિહતં શ્રુત્વા સાપરાધં નરાન્તકઃ ।
ઋષિપુત્રં તથા યાન્તં કાશીરાજેન સંયુતમ્ ॥ ૫૨॥

ક્રોધેનારક્તનયનઃ પુરઃ પશ્યન્નિશાચરાન્ ।
અજ્ઞાપયાત્ તમાનેતું સહસ્રપ્રમિતાંસ્તદા ॥ ૫૩॥

ધૃત્વાડનેયો મુનેઃ પુત્રો યુદ્ધકૃચ્ચેત્ સ હન્યતામ્ ।
કાશીરાજરથો વાપિ શીઘ્રં ગચ્છન્તુ રાક્ષસાઃ ॥ ૫૪॥

આજ્ઞામાત્રેણ તે જગ્મુસ્ત્વરયા વાતરંહસઃ ।
કાશ્યપેયં ચ નૃપતિં દદૃશસ્તે ચ તૌ ચ તાન્ ॥ ૫૫॥

તતો વિનાયકશ્ચક્રે ભીમશબ્દં ભયાવહમ્ ।
તતો નિશાચરાઃ પેતુસ્ત્યક્ત્વા પ્રાણાંસ્તુ કેચન ॥ ૫૬॥

કેચિત્ પલાયિતાઃ કેચિદ્ ભગ્નપાદાઃ પ્રપેદિરે ।
કેષાઞ્ચિન્ મસ્તકા ભિન્નાઃ કેચિચ્છીર્ણોદરાઃ શરૈઃ ॥ ૫૭॥

ભગ્નાસ્યા ભગ્ગનેત્રાશ્ચ ભગ્નોરુબાહવઃ પરે ।
પ્રપલાય્ય ગતા યે તુ હ્યાગતાસ્તે નરાન્તકમ્ ॥ ૫૮॥

ઉદન્ત સર્વમાચખ્યુર્વિનાયકકૃતં તદા ॥ ૫૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે નિશાચરવધો નામ દ્વાદશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૫૫૯ + ૫૯ = ૪૬૧૮

૨.૦૧૩ બાલચરિતં નામ ત્રયોદશોડધ્યાયઃ

દૂતા ઊચુઃ ।
વિનાયકં રથસ્થં તમાજ્ઞાં પ્રાપ્ય ગતા વયમ્ ।
સર્વૈરેવ તદા દૃષ્ટઃ કૃતાન્તસદૃશસ્તુ સઃ ॥ ૧॥

સર્વે નિશાચરાઃ સ્વામિન્ મૃતાસ્તદ્ભીતિતોડનઘ ।
વયં તવ પ્રસાદેન જીવન્તસ્ત્વાં સમાગતાઃ ॥ ૨॥

ઈશ્વરીય કૃપાયોગાત્ સિંહવૃન્દાદ્ ગજા ઇવ ।
ત્રૈલોક્યે તુ પુમાન્ નાસ્તિ યો યુધ્યેત્ સહ તેન વૈ ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।

ઇત્થં નિશમ્ય તદ્વાક્યં જગદે સ નરાન્તકઃ ।
કિં વા વદથ બાલિશ્યાત્ ક્વ બાલઃ ક્વ નરાન્તકઃ ॥ ૪॥

કિં કર્તવ્યં પતઙ્ગેન પ્રલયાનલસન્નિધૌ ।
મેરુગિરિઃ પતેત્ કિં વા ખનતા મૂષકેન ચ ॥ ૫॥

તતશ્ચાજ્ઞાપ દૈત્યાન્ કાશિરાજપુરીં પ્રતિ ।
લુણ્ઠનં તત્ર કર્તવ્યં યેન વ્યગ્રો ભવેન્નૃપઃ ॥ ૬॥

તસ્મિન્ વ્યગ્રે સોઽપિ ભવેત્ કશ્યપસ્ય સુતોઽપિ ચ ।
નો ચેદુભૌ નિહન્તવ્યૌ સર્વૈઃ સર્વપ્રયત્નતઃ ॥ ૭॥

તતો દદૌ મહાર્હાણિ તેભ્યો રત્નાન્યનેકશઃ ।
વસ્ત્રાણિ ચ વિશિષ્ટાનિ શસ્ત્રાણિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૮॥

તે તં તદા નમસ્કૃત્ય યયુઃ કાશીશપત્તનમ્ ।
પરસ્પરં સમૂચુસ્તે દિક્ચક્રં વ્યાપ્ય સેનયા ॥ ૯॥

તત્ર યોઽભૂન્ મહાસેનાનીરેવં સોઽદિશત્ તદા ।
યસ્ય દૃષ્ટિગતો દૈત્યાઃ સ તુ તેન નિહન્યતામ્ ॥ ૧૦॥

અન્યથા મમ દણ્ડ્યઃ સ તસ્યાહં પ્રાણનાશકૃત્ ।
એવં તેન સમાદિષ્ટા દૈત્યા જગ્મુર્દિશોદશ ॥ ૧૧॥

વિનાયકસ્તેન રાજ્ઞા રથસ્થેન ગતઃ પુરીમ્ ।
નાનાધ્વજપતાકાભિશ્ચિત્રિતાં રઙ્ગમાલયા ॥ ૧૨॥

વાદ્યૈર્દુન્દુભિર્નિર્ઘોષૈઃ પૂજાદ્રવ્યૈરનેકધા ।
અમાત્યા નાગરાશ્ચૈવ પ્રતિજગ્મુર્વિનાયકમ્ ॥ ૧૩॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિર્ભક્ત્યા સર્વેઽપ્યપૂજયન્ ।
રાજાનં ચ તતો જગ્મુર્નગરીમન્તરાઽખિલઃ ॥ ૧૪॥

તસ્મિન્ પ્રવિષ્ટે પ્રાસાદાન્ રુરુહુર્યોષિતોઽખિલાઃ ।
કાશ્ચિદ્ દ્રષ્ટું બહિર્યાતા વ્યસ્તાલઙ્કરણામ્બરાઃ ॥ ૧૫॥

અનાદૃતપિતૃભ્રાતૃભર્તૃમાતૃ સુહૃજ્જનાઃ ।
ત્યક્ત્વા ભોજનપાત્રં ચ ભુક્તવન્ત પતિં ચ કાઃ ॥ ૧૬॥

એકા નિરુદ્ધા સર્વૈઃ સા ધ્યાત્વા દેવં વિનાયકમ્ ।

ભક્ત્યા નિમીલ્ય નયને જહૌ પ્રાણાંસ્તદદ્ભુતમ્ ॥ ૧૭ ॥

લાજવર્ષૈઃ પુષ્પવર્ષૈર્વવર્ષુસ્તં કુમારિકાઃ ।
વિમાનસ્થા દેવગણા દદૃશુસ્તં મહોત્સવમ્ ॥ ૧૮ ॥

બ્રાહ્મણાઃ પરમાત્માનં પશ્યન્તિ સ્મ વિનાયકમ્ ।
ક્ષત્રિયાસ્તં મહાવીરં પશ્યન્તિ સ્મરણોત્સુકમ્ ॥ ૧૯ ॥

વૈશ્યાસ્તં દદૃશુઃ સર્વે રુદ્રં સંહારકારકમ્ ।
શૂદ્રાસ્તં હરિરૂપેણ નૃપરૂપેણ ચાલુકન્ ॥ ૨૦ ॥

યસ્ય યસ્ય યથા ભાવસ્તાદૃશં સોઽભ્યવીક્ષત ।
યથા રક્તે સિતે પીતે સ્ફટિકસ્તાદૃશાકૃતિઃ ॥ ૨૧ ॥

એક એવ પુમાન્ યદ્વત્ પિતા ભ્રાતા ચ શ્યાલકઃ ।
તતો વિનાયકોઽપશ્યત્ પુરમધ્યે મહાસુરૌ ॥ ૨૨ ॥

વિઘટં દન્તુરં રન્તું સમારબ્ધયત સાદરમ્ ।
તૌ દૈત્યોર્દુષ્ટમનસૌ બાલકૈઃ સમુપાગતૌ ॥ ૨૩ ॥

આલિઙ્ગિતું કૃતોદ્યોગૌ તેન જ્ઞાતૌ દુરાશયૌ ।
આલિઙ્ગ્ય ચૂર્ણયામાસ પુષ્પં હસ્તગતં યથા ॥ ૨૪ ॥

ત્યક્તૌ ભૂમિગતૌ તૌ તુ રેજતુર્દશયોજનૌ ।
કાશિરાજશ્ચ લોકાશ્ચ દૃષ્ટ્વાઽશ્ચર્યં તુ મેનિરે ॥ ૨૫ ॥

મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ દેવાસ્તસ્મિન્ નભોગતાઃ ।
સાધુ સાધ્વિતિ શબ્દૈશ્ચ જયશબ્દૈશ્ચ કેચન ॥ ૨૬ ॥

મુનયશ્ચૈવ દેવાશ્ચ તુષ્ટુવુસ્તં વિનાયકમ્ ।
માયામાનુષરૂપેણ ચરન્તં બાલલીલયા ॥ ૨૭ ॥

શક્રાદીનામજેયૌ યૌ તાવનેન હિ ચૂર્ણિતૌ ।
તતો વીથીરતિક્રમ્ય રથો યાતોઽગ્રતોઽગ્રતઃ ॥ ૨૮ ॥

તતોઽન્યાવસુરૌ દૃષ્ટૌ હન્તુમેનં સમીયતુઃ ।
પતઙ્ગવિધુલૌ નામ્ના વાત્યારુપૌ મહાબલૌ ॥ ૨૯ ॥

તતો વ્યાકુલિતો લોકો રજસાચ્છાદિતોઽખિલઃ ।
પ્રાસાદા વૃક્ષસઙ્ઘાશ્ચ પતિતા વસુધાતલે ॥ ૩૦ ॥

પ્રાવારનિચયા ભાન્તિ ગગને પક્ષિસન્નિભાઃ ।
કેષાઞ્ચિન્મસ્તકાત્ પેતુરુષ્ણિષાણિ દિશો દશ ॥ ૩૧॥

કોલાહલો મહાનાસીન્ ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
રથોડપિ ગગનં ગન્તુમુદ્યતસ્તમ્ભિતોડમુના ॥ ૩૨॥

નિઃસારમનુજાઃ પેતુઃ સદ્યોજાતા ઇવાનનીમ્ ।
તતોડતિબલિનૌ જ્ઞાત્વા દધાર શિખયોરુભૌ ॥ ૩૩॥

એકેન મુષ્ટિના દેવો ભ્રામયિત્વા બલાચ્ચિરમ્ ।
તત્યાજ સ ધરાપૃષ્ઠે વ્યસૂ તૌ દદૃશે જનઃ ॥ ૩૪॥

તર્કયામાસ દેવોડયં કશ્યપસ્ય સુતો બલી ।
યતોડનેન હતાવેતાવસુરૌ યોજનાયતૌ ॥ ૩૫॥

અસ્મિન્ વયસિ કસ્યાપિ નેદૃશં વીક્ષ્યતે બલમ્ ।
એતાવદૃષ્ટસામર્થ્યં કાશિરાજોડપ્યનન્દત ॥ ૩૬॥

અવપ્લુત્ય રથાત્ તસ્માત્ તં નનામ વિનાયકમ્ ।
ઉવાચ ચ મહાયોગિન્ બાલસ્યાપિ ન તે કૃતિઃ ॥ ૩૭॥

બ્રહ્માદિજ્ઞાનવિષયા કુતઃસ્યાચ્ચર્મચક્ષુષઃ ।
જગદુત્પાદકોડનેકરૂપોડસ્યવનહેતવે ॥ ૩૮॥

ન સઙ્ખ્યા વર્તતે સ્વામિન્નવતારગતા તવ ॥ ૩૯॥

તતોડગ્રતો રથો યાતસ્ત્વરયા નૃપતેર્ગૃહમ્ ॥ ૪૦॥

તતો દદર્શ બાલોડસૌ દૈત્યં પાષાણરૂપિણમ્ ।
તતોડહનત્ પરશુના શતધા સોડભવત્ તદા ॥ ૪૧॥

તસ્માદ્ વિનિઃસૃતો ભીમો દંષ્ટ્રાદશનભાસુરઃ ।
શ્મશ્રુલો દીર્ઘકાયશ્ચ પુરુષઃ પિઙ્ગલો મહાન્ ॥ ૪૨॥

તતસ્તે બાલકાઃ સર્વે લોકાશ્ચાન્યેડપિ દુદ્રુવુઃ ।
તં ચાપિ ન્યહનન્ મુષ્ટયા સ ચાપિ ન્યપતદ્ ભુવિ ॥ ૪૩॥

અસંમત જના બાલં ભગવન્તં ધૃતાકૃતિમ્ ।
તતો રાજા હૃષ્ટમના રથાદુત્તીર્ય બાલકમ્ ॥ ૪૪॥

અન્તઃપ્રવેશયામાસ સ્વયમાદાય સત્વરમ્ ।

રત્નવર્ણમયે સ્વીયે આસને ચોપવેશ્ય તમ્ ॥ ૪૫॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિઃ પ્રપૂજ્ય ચ યથાવિધિ ।
મહાર્હવસ્ત્રાભરણૈર્દિવ્યૈશ્ચૈવ સુગન્ધિભિઃ ॥ ૪૬॥

પરમાલ્હાદ સંયુક્તસ્તુષ્ટાવ ચ નનામ ચ ।
અન્નં ચ ષડ્રસં નાના પક્વાન્નં વ્યઞ્જનાન્વિતમ્ ॥ ૪૭॥

સુહૃદ્ભિર્ભોજયામાસ પરમાન્નમનેકધા ।
તતો નાનાફલાન્ચાશુ દદૌ તેભ્યો નરાધિપઃ ॥ ૪૮॥

તતોઽષ્ટાઙ્ગં ચ તામ્બૂલં રત્નકાઞ્ચનસંયુતમ્ ।
તતઃ સ્વયં બુભોજાશુ શિશુભિઃ પરિવારિતઃ ॥ ૪૯॥

તતઃ પ્રસ્વાપયામાસ કૃતસન્ધ્યાવિધિં ચ તમ્ ।
પર્યઙ્કે રુચિરે દીપવિતાનપરિશોભિતે ॥ ૫૦॥

સ્વયં તદાજ્ઞયા રાજાસુષ્વાપ પ્રિયયા સહ ।
અત્યામાંશ્ચતુરઃ સ્થાપ્ય જાગરાય તદન્તિકે ॥ ૫૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વિઘણ્ટદન્તૂરવધોનામ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૬૧૮ + ૫૧ = ૪૬૪૩

૨.૦૧૪ બાલચરિત્રે ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ પ્રભાત ઉત્થાય શૌચં કૃત્વા યથાવિધિ ।
ચકાર મજ્જનં સોઽથ સન્ધ્યાં ચક્રે યથાવિધિ ॥ ૧॥

હોમં ચકાર સમિધં સ્થાપ્ય કૃષ્ણાજિનં શુભમ્ ।
નિધાય દણ્ડં ચિક્રીડ બાલકૈઃ સ વિનાયકઃ ॥ ૨॥

નિશમ્ય કીર્તિં તત્રત્યો બ્રાહ્મણો વેદશાસ્ત્રવિત્ ।
ધર્મદત્ત ઇતિ ખ્યાતો મનિપુત્રદિદૃક્ષયા ॥ ૩॥

આગતો નૃપવર્યસ્ય કાશિરાજસ્ય વેશ્મ સઃ ।
રાજ્ઞા સમ્માનિતઃ સોઽથ પ્રપચ્છ નૃપસત્તમમ્ ॥ ૪॥

ક્વાસૌ મહાબલઃ પુત્ર કશ્યપસ્ય વદસ્વ મે ।

ततो लोका जगुरयं क्रीडते बालकैः सह ॥ ५॥

तत उत्थाय विप्रोऽसौ पाणौ धृत्वाऽवदच्च तम् ।
मम मित्र सुतस्त्वं हि श्रुता कीर्तिर्मया तव ॥ ६॥

अतस्त्वां स्वगृहे नेतुमागतोऽहं न संशयः ।
पुनीहि पादरजसा सर्व नः सफलीकुरु ॥ ७॥

परब्रह्मस्वरूपोऽसि परमात्मा परात्परः ।
भूभारहरणार्थाय जातोऽसि कश्यपालये ॥ ८॥

क्रीडामानुषरूपोऽसि जाने त्वां तत्त्वतोऽर्भक ।
ततो विनायकः प्राह किमर्थं त्वमिहागतः ॥ ९॥

आज्ञामात्रेण ते तात कथं नायामि तेऽन्तिकम् ।
इत्युक्त्वा त्वरया यायाद् धर्मदत्तपुरः सरः ॥ १०॥

धूलिमुद्धूलयद्भिस्तैर्बालकैरनुगैर्बली ।
मार्गे तु गच्छतस्तस्य नरान्तक समीरितौ ॥ ११॥

कामसंज्ञश्च क्रोधश्च द्वावेतौ राक्षसाधमौ ।
परस्परं युध्यमानौ हन्तुमन्तिकमागतौ ॥ १२॥

युध्यमानौ निपतितौ बालके दुष्टमानसौ ।
खरूपौ यथा वह्नि पतङ्गाविव दुर्मदौ ॥ १३॥

ततस्ते बालकाः सर्वे दुद्रुवुस्ते दिशो दश ।
ततो विनायको धृत्वा तयोः पादौ बलेन सः ॥ १४॥

भ्रामयामास बहुधा पोथयामास भूतले ।
ततस्तौ पतितौ भूमौ व्यसू लोका व्यलोकयन् ॥ १५॥

समकम्पत् त्रिभुवनं पतद्देहरवात् तदा ।
लोकवार्तासु विश्वासं धर्मदत्तोऽन्वपद्यत ॥ १६॥

दृष्ट्वा तस्य महत्कर्म प्रत्यक्षेण महामुनिः ।
ततो ययौ धर्मदत्तस्तेन साकं पुरःसरः ॥ १७॥

ददर्श कुञ्जरं मत्तं गूढरूपं महाबलम् ।
इतस्ततो विद्रवन्तं जनं हन्तुं समुद्यतम् ॥ १८॥

ઇતસ્તતો મહાવીરાઃ પલાયનપરા યયુઃ ।
કોલાહલો મહાનાસીજ્જનાનાં તત્ર ધાવતામ્ ॥ ૧૯॥

રજસાડવ્યાપિ સકલં નીહારેણેવ પર્વતાઃ ।
ગજો યાતો રાજગજાન્ મત્તાન્ હન્તું મહાબલઃ ॥ ૨૦॥

ગજયુદ્ધં મહાઘોરં પ્રાસાદસ્થા વ્યલોકયન્ ।
બભઞ્જુરશ્વશાલાં તે દૃષ્ટ્વા બદ્ધાન્ હયાનપિ ॥ ૨૧॥

ઉદ્બન્ધના હયા યાતા ગજાશ્ચ કકુભો દશ ।
ધર્મદત્તો ગૃહીત્વા તં ગૃહાન્તર્ગન્તુમુદ્યતઃ ॥ ૨૨॥

આસ્ફાલ્ય તત્કરં બાલો રુરોહ કરિણં બલાત્ ।
બિભેદ ગણ્ડં સૃણિના વારં વારં વિનાયકઃ ॥ ૨૩॥

અસૃક્પ્રવાહ પરિતો નિપપાત મહીતલે ।
સ ગજો બૃંહિતં કૃત્વા સર્વલોકભયાવહમ્ ॥ ૨૪॥

પતતા તેન ભગ્નાનિ વિસ્તીર્ણેનાયતેન ચ ।
સઙ્ખ્યાતીતાન્યગારાણિ સર્વોપસ્કરવન્તિ ચ ॥ ૨૫॥

ચ કમ્પે પૃથિવી સર્વા સપર્વતવનાકરા ।
ततोऽन्धकारे વિગતે તત્રેયુર્નાગરાજનાઃ ॥ ૨૬॥

ભીતભીતા મહારૌદ્રે મૃતે તસ્મિન્ નિરીક્ષ્ય તમ્ ।
બાલં તુ બલિનો ગત્વા તસ્માદુત્તારયન્બલાત્ ॥ ૨૭॥

ધર્મદત્તઃ પુનશ્ચૈનં કટાવેવાડભ્યધારયત્ ।
ગૃહમધ્યે નિનાયાશુ પુનરુત્પાતશઙ્કયા ॥ ૨૮॥

નિવૃત્તે સ્વનિમિત્તે સ દ્વિજાતિભ્યો દદૌ ધનમ્ ।
પૂજયામાસ ચૈવૈનમુપચારૈઃ પૃથક્પૃથક્ ॥ ૨૯॥

વસ્ત્રાલઙ્કારકુસુમૈર્નાનાનૈવેદ્ય સઞ્ચયૈઃ ।
ભોજયામાસ વિધિવત્ સિદ્ધિબુદ્ધિ ઉભે દદૌ ॥ ૩૦॥

દક્ષિણાર્થં ધર્મદત્તો ननામ દણ્ડવત્ ક્ષિતૌ ।
ઉવાચ ચ પ્રસન્નાત્મા હર્ષગદ્ગદયા ગિરા ॥ ૩॥

મમ ભાગ્યં તુ ફલિતં યદ્દૃષ્ટં ચરણામ્બુજમ્ ।
જગદીશો જગત્કર્તા જગત્સાક્ષીજગદ્ગુરુઃ ॥ ૩૨॥

મમ વાક્યાદિહાયાત ઉદ્ધર્તું મમ પૂર્વજાન્ ।
એવં બ્રુવન્નેવ મુનિઃ સ્વાસને સન્નિવેશિતઃ ॥ ૩૩ ॥

વિનાયકેન દેવેન પૂજિતો બહુભક્તિતઃ ।
તતોઽતિશુશુભે બાલઃ સિદ્ધિબુદ્ધિયુતો ભૃશમ્ ॥ ૩૪ ॥

ગઙ્ગાગૌરિયુતો યદ્વચ્છૂલપાણિસ્ત્રિલોચનઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે તત્ર જૃમ્ભાનામ્ન્યાગતાઽશુભા ॥ ૩૫ ॥

પીતામ્બરધરા ચારુકટુણા ચારુભૂષણા ।
અતિદુષ્ટમનાઃ સા તુ પત્ની ધૂમ્રાક્ષરક્ષસઃ ॥ ૩૬ ॥

સોવાચ મધુરાં વાચં નિધાનમિદમુત્તમમ્ ।
ઇત્યરિષ્ટાનિ જાયન્તે તાનિ નશ્યન્તયત્નતઃ ॥ ૩૭ ॥

કથં ચારુ ભવેદ્ ભોગો માતાપિત્રોરમુષ્ય વૈ ।
એવમુક્ત્વા સ્ત્રિયઃ સર્વા ઉવાચ ચ વિનાયકમ્ ॥ ૩૮ ॥

મહદ્ભાગ્યં મમ વિભો યજ્જાતં તવ દર્શનમ્ ।
પરિશ્રાન્તોઽસિ દેવેશ નાનાદુષ્ટ વિનાશનાત્ ॥ ૩૯ ॥

અભ્યઙ્ગં કુરુ તૈલેન સુગન્ધેન મહામતે ।
અઙ્ગં તે મર્દયિષ્યામિ તૈલમુદ્વર્તનં તથા ॥ ૪૦ ॥

ઓમિત્યુક્તે તતસ્તેન વિષહસ્તા સમાદધે ।
તૈલેન ચરણૌ તસ્ય વિષોત્કર્ષવિધાયિના ॥ ૪૧ ॥

મમદં જૃમ્ભતી જૃમ્ભા લોકાસ્તાં સાધુ મેનિરે ।
સા સિષેવે ભાવદુષ્ટાઽશુભભાવા પતિં યથા ॥ ૪૨ ॥

તતસ્તસ્ય શરીરસ્ય દાહ એવા ભવન્મહાન્ ।
તતો જ્ઞાનેન બુદ્ધ્વા તાં દુષ્ટભાવાં નિશાચરીમ્ ॥ ૪૩ ॥

નારિકેલફલેનાશુ મસ્તકે તાં જઘાન સઃ ।
તતઃ સા પતિતા ભૂમૌ નિજરૂપં સમાસ્થિતા ॥ ૪૪ ॥

અસૃક્ પ્રવાહમધ્યે સા વિસ્તીર્ણા યોજનદ્વયમ્ ।
ધર્મદત્તશ્ચ લોકાશ્ચ તદાશ્ચર્યયતા બભુઃ ॥ ૪૫ ॥

પૂજયામાસ વિધિવદ્ભોજયામાસ તં પુનઃ ।

પક્વાન્નં વિવિધં સ્વાદુરસૈઃ ષડ્ભિઃ સમન્વિતમ્ ॥ ૪૬॥

અસ્મિન્નવસરે દેવાઃ પુષ્પવર્ષં પ્રચક્રિરે ।
નીરાજનં લાજવર્ષમઙ્ગનાઃ પૂજનાનિ ચ ॥ ૪૭॥

તતઃ સ કાશિરાજસ્તમાકારયિતુમાગમત્ ।
રથોપરિ નિવેશ્યૈનં વાદ્યઘોષસમન્વિતઃ ॥ ૪૮॥

ગન્ધર્વા ગાનસહિતા નૃત્યન્ત્યપ્સરસઃ પુરઃ ।
નિનાય સ્વગૃહં રાજા વિનાયકમનામયમ્ ॥ ૪૯॥

ગચ્છન્ સ દદૃશે બાલઃ સિંહારૂઢો ધૃતાયુધઃ ।
અનેકવીરસંયુક્તો દેવૈરિવ શતક્રતુઃ ॥ ૫૦॥

સિદ્ધિબુદ્ધિયુતો ભાતિ ગઙ્ગોમાભ્યાં યથા શિવઃ ।
નાનાબન્દિસ્તૂયમાનઃ પ્રવિવેશ નૃપાલયમ્ ॥ ૫૧॥

એવં બાલચરિત્રં યઃ શૃણુયાજ્જગદીશિતુઃ ।
સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ નારિભિર્બાધ્યતે ક્વચિત્ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિત્રે જૃમ્ભાવધો નામ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૬૬૯ + ૫૨ = ૪૭૨૧

૨.૦૧૫ બાલચરિતે નગરીમોક્ષણં નામ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અપરસ્મિન્ દિને રાજા લોકૈઃ સહ સભાં યયૌ ।
વિનાયકેન સહિતો મિત્રામત્યસમન્વિતઃ ॥ ૧॥

તાનુવાચ તતઃ સર્વાન્ બાલકસ્ય ગુણાન્ બહૂન્ ।
ગુણવન્તં પ્રધાનં તં પુરસ્કૃત્ય મહાશયમ્ ॥ ૨॥

અહં હિ કશ્યપં યાત આકારયિતુમન્તિકમ્ ।
વિવાહસ્ય ચ સિદ્ધ્યર્થં પુત્રસ્તેનેહયોજિતઃ ॥ ૩॥

પ્રસ્થિતોઽનેન યાવચ્ચ તાવદ્રાક્ષસમદ્ભુતમ્ ।
અરિષ્ટાનાં સમૂહં ચ ન દૃષ્ટં ન ચ વૈ શ્રુતમ્ ॥ ૪॥

આદાવનેન નિહતો ધૂમ્રાક્ષો રાક્ષસાધિપઃ ।

જઘનશ્ચ મનુશ્ચાપિ સહસ્રાર્દ્ધયુતો હતઃ ॥ ૫ ॥

યો વ્યોમ નીતવાનેનં નગરે દન્તુરો હતઃ ।
વિઘણ્ટો બાલરૂપશ્ચ વિધૂલશ્ચ મહાબલઃ ॥ ૬ ॥

પતઙ્ગશ્ચૈવ નગરે વાતરૂપધરો હતઃ ।
કૂટો નામ હતોઽનેન દ્વારિ પાષાણરૂપધૃક્ ॥ ૭ ॥

કામક્રોધાવપિ હતૌ ખરવેષધરાવુભૌ ।
ગજરૂપધરઃ કુણ્ડો હતોઽનેન નિશાચરઃ ॥ ૮ ॥

યાનિ ચાન્યાન્યરિષ્ટાનિ નાશયિષ્યતિ બાલકઃ ।
ઇદાનીં નિશ્ચયઃ કાર્યો વિવાહસ્ય દ્વિજૈઃ સહ ॥ ૯ ॥

દેવતાસ્થાપનસ્યાપિ હરિદ્રામણ્ડપસ્ય ચ ।
વિવાહોપસ્કરાર્થં ચ જ્યોતિઃશાસ્ત્રવિશારદૈઃ ॥ ૧૦ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમમાત્યાવૂચતુર્નૃપમ્ ।
અયં બાલઃ પુરે યાવદ્ વર્તતે નૃપસત્તમ્ ॥ ૧૧ ॥

તાવદ્ વિવાહો ન ભવેદિતિ નો ભાતિ નિશ્ચિતમ્ ।
અસ્મિન્સ્થિતે મહોત્પાતા ભવિષ્યન્તિ દિનેદિને ॥ ૧૨ ॥

પક્ષે માસે ગતે રાજન્ વિવાહં કર્તુમર્હસિ ।
ઓમિત્યુક્તે નૃપેણાઽથ જગ્મુઃ સર્વેનિજાલયે ॥ ૧૩ ॥

રાજા વિનાયકશ્ચાપિ ભુક્ત્વા સુષુપતુઃ સુખમ્ ।
તતો નિશીથે સમ્પ્રાપ્તે સુપ્તે સર્વજને મુને ॥ ૧૪ ॥

જ્વાલામુખો વ્યાઘ્રમુખો દારુણોઽથ ત્રયોઽસુરાઃ ।
ઇચ્છન્તોઽપચિતિં પૂર્વહતાનાં દૈત્યરક્ષસામ્ ॥ ૧૫ ॥

સમ્પૂર્ણાં નગરીં દગ્ધુમાદ્ય ઐચ્છત્ તદાઽસુરઃ ।
દારુણો વાયુરૂપેણ તત્સહાયાર્થમુદ્યતઃ ॥ ૧૬ ॥

વ્યાઘ્રાસ્યો ભક્ષિતું તત્ર પલાયનપરાનભૂત્ ।
એવં તે નિશ્ચયં કૃત્વા પ્રાક્રોશન્ સુમહાસ્વનૈઃ ॥ ૧૭ ॥

ત્રૈલોક્યં કમ્પિતં સર્વં તદા સંશયિતં ભૃશમ્ ।
પ્રલયઃ પરચક્રં વા કિમાગતમિતિ બ્રુવન્ ॥ ૧૮ ॥

વ્યાઘ્રાસ્યઃ સુમહાકાયઃ સ્થાપ્યોષ્ઠ ધરણીતલે ।
પૂર્વં પરં ચ ગગને મધ્યે જિવ્હા નદી ઇવ ॥ ૧૯॥

ઉત્સૃજન્ મુખતો જ્વાલાઃ સામ્બરં પત્તનં દહન્ ।
યથા હનુમતા દગ્ધા નગરી પુચ્છવહ્નિતઃ ॥ ૨૦॥

તથા દદાહ નગરીં દુષ્ટોઽસૌ મુખવહ્નિતઃ ।
દગ્ધા વૃક્ષા લતારામાઃ પ્રાસાદનિચયાસ્તદા ॥ ૨૧॥

કોલાહલો મહાનાસીન્મુખહસ્તરવસ્તથા ।
હિત્વા સર્વાણિ કાર્યાણિ વિદ્રવન્તિ જના દિશઃ ॥ ૨૨॥

નગરાદ્ બહિરાયાન્તં વ્યાઘ્રાસ્યો ગ્રસતે નરમ્ ।
તદેવ ભોજનં તસ્ય બાલકાશ્ચોપદંશકાઃ ॥ ૨૩॥

કેચિદ્ વિસ્ત્રસ્તવસના વિવસ્ત્રાશ્ચાપરે યયુઃ ।
સ્ત્રિયઃ કૂર્પાસકાઃ કાશ્ચિત્ કાશ્ચિત્ પત્યંશુકા યયુઃ ॥ ૨૪॥

વ્યાઘ્રાસ્યં વિવરં મત્વા વિવિશુર્જીવિતેચ્છયા ।
અન્યાનાકારયન્ત્યસ્તા હ્યભક્ષયત સોઽસુરઃ ॥ ૨૫॥

અકાલે પ્રલયે પ્રાપ્તે કાશિરાજો વિનાયકમ્ ।
સવં વિહાય રાજયં સ્વં સ્ત્રીપુત્રાદિ સ્વવસ્તુ સઃ ॥ ૨૬॥

સ્કન્ધે ગૃહીત્વા ભ્રમતે નાનાસ્થાને ગૃહે ગૃહે ।
અતિદુઃખેન સન્તપ્તસ્તેજસા ચૈવ શુષ્મિણઃ ॥ ૨૭॥

કથં મયા બાલ એષ સર્વારિષ્ટપ્રવર્તકઃ ।
સર્વસ્વહારકો મૌઢ્યાદ્ દુર્નિમિત્તસ્ય કારણમ્ ॥ ૨૮॥

વિનૈનં કિમહં બ્રૂયામદિત્યૈ કશ્યપાય ચ ।
નિરસ્તાનિ ચ પૂર્વાણિ મહારિષ્ટાન્યનેન હિ ॥ ૨૯॥

આસ્તે તૂષ્ણીમિદાનીં કિં ન જાનેઽત્રાપિ કારણમ્ ।
એવં શોચન્દુર્ગમુચ્યૈ રુરોહ સહ તેન સઃ ॥ ૩૦॥

તત્રાપિ દહનો વાયુ સહાયઃ સમુપાગમત્ ।
કુમ્ભૈશ્ચ મૃન્મયૈઃ પાત્રૈઃ સિષિચુઃ સેવકાસ્તદા ॥ ૩૧॥

તત્પત્ન્યો નિર્યયુર્હિત્વા વ્રીડાં બાલયુતા બહિઃ ।

અવતીર્ય તતોરાજા વિવ્હલોડધઃ સમાયયૌ ॥ ૩૨॥

અશ્વાશ્વતરવીરાશ્ચ રથનાગપદાતયઃ ।
નિર્યયુર્નગરાત્ સર્વે પૌરાશ્ચ સહગોધના ॥ ૩૩॥

વિનાયકઃ કાશિરાજં કાશિરાજો વિનાયકમ્ ।
ગવેષયામાસ તદા વર્તમાને જનક્ષયે ॥ ૩૪॥

સર્વેષુ લોકેષુ ગતેષુ મધ્યે સ વ્યાઘ્રતુણ્ડો ન નિમીલ તુણ્ડમ્ ।
યાવન્ન તુણ્ડે વિશતિ સ્મ દેવો વિનાયકોડનન્ત ગુણો મહાત્મા ॥ ૩૫॥

ઉદયે તુ રવેર્જાતે દદર્શાડથ વિનાયકઃ ।
વ્યાઘ્રાસ્યં દગ્ધનગરં જનપૂર્ણં ચ તન્મુખમ્ ॥ ૩૬॥

વન્હિં ચ નિકટે વીક્ષ્ય વિવેશ તન્મુખં બલાત્ ।
તસ્મિન્ ગતે નિજાસ્યે તુ ન્યમીલયત સોડસુરઃ ॥ ૩૭॥

આસ્યં ગવ્હરસદ્રુાશં સર્વસંહરણેચ્છયા ।
દારિતું બાલકસ્તત્ર વવૃધેડતીવ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૮॥

પાટયામાસ તદ્દેહં વ્યાઘ્રદેહેન રોદસી ।
અભૂચ્ચટચટાશબ્દો વંશાનાં પાટ્યતામિવ ॥ ૩૯॥

તતો દ્વેધાડભવદ્દૈત્યો ગતાસુરભવત્ ક્ષણાત્ ।
તદેકં શકલં તસ્ય ગગને સ તુ ચિક્ષિપે ॥ ૪૦॥

વાયુના ભ્રમતિ સ્મૈતદ્ દૂરે દેશે પપાત ચ ।
અર્ધેન પતતા તેન ચૂર્ણિતં ગહનં વનમ્ ॥ ૪૧॥

અપરં ચાભવત્ ક્રીડાગૃહં બાલમુદાવહમ્ ।
ઉદતિષ્ઠસ્તતો લોકા અપરાનપ્ય બોધયન્ ॥ ૪૨॥

તતોડગ્નિમપિબત્ સર્વં પાદાઘાતાદ્ચૂર્ણયત્ ।
વિદારણ મહાકાયં જ્વાલાસુરયુતં તદા ॥ ૪૩॥

એવં નિહત્ય તાન્ દુષ્ટાન્ યોગમાયાબલેન સઃ ।
અજીવયન્ મૃતાન્ સર્વાન્ નગરં ચ યથા પુરા ॥ ૪૪॥

અકાર્ષીચ્ચ જગર્જાશુ કેસરીવ વિનાયકઃ ।
સર્વલોકાશ્ચ રાજા ચ તતસ્તં તુષ્ટુવર્મુદા ॥ ૪૫॥

નમોઽનન્તશક્તે ગુણાનામધીશ નમોઽરિષ્ટહન્ત્રે નમઃ સૃષ્ટિકર્ત્રે ।
નમો વિશ્વપાત્રે નમો વિઘ્નહન્ત્રે નમો જ્ઞાનદાત્રે નમોઽજ્ઞાનહન્ત્રે ॥ ૪૬॥

અકાલપ્રલયાદ્ દેવ વીતિહોત્રાજ્જગત્પતે ।
લીલવતાર દૈત્યોભ્યો રક્ષિતા લીલયા ત્વયા ॥ ૪૭॥

કસ્ય સામર્થ્યમેતાવદ્ વહ્નિ પાતું મહાબલમ્ ।
ભૂગોલસદૃશાસ્યં કો હન્યાદન્યો મહાસુરમ્ ॥ ૪૮॥

મૃતાનાં જીવનં કો નુ ત્વદન્યઃ કર્તુમુત્સહેત્ ।
ત્વમેવ જનની દેવ ત્વમેવ જનકોઽવિતા ॥ ૪૯॥

મહાભાગ્યં જનાનાં મે યેન તે સન્નિધિઃ કૃતઃ ।
એવમુક્ત્વાઽઽરુરોહાશ્વં સિંહયાનં વિનાયકઃ ॥ ૫૦॥

સ્વં સ્વં વાહનમારૂઢાઃ સર્વે વીરાઃ સહસ્રશઃ ।
સુખેન મન્દિરં ગત્વા નિત્યકર્માઽઽચરન્મુદા ॥ ૫૧॥

સ્વં સ્વં ચ મન્દિરં યાતાઃ સર્વે પૌરા નિરામયાઃ ।
વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ તુષ્ટુવુર્બન્દિનો નૃપમ્ ॥ ૫૨॥

કાશિરાજોઽથ વિપ્રેભ્યો દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ।
સ્વસ્તિ વાચ્ય પુપૂજાશુ દેવાંસ્તં ચ વિનાયકમ્ ॥ ૫૩॥

ઉપાયનાનિ દેવાય નાનાલોકા દદુસ્તદા ।
વિનાયકોઽપિ વિપ્રેભ્યો દદૌ તાનિ યદૃચ્છયા ॥ ૫૪॥

અમાત્યાનાં ચ વીરાણામંશુકાનિ દદૌ નૃપઃ ।
વિસૃજ્ય સર્વાન્ ભુક્ત્વા તૌ સુખેન સ્વાપમીયતુઃ ॥ ૫૫॥

ય ઇદં શૃણુયાદ્ભક્ત્યા નગરીમોક્ષણં નરઃ ।
સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ નારિષ્ટૈર્બાધ્યતે ક્વચિત્ ॥ ૫૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે નગરીમોક્ષણં નામ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૭૨૧ + ૫૬ = ૪૭૭૭

૨.૦૧૬ બાલચરિતે નૃપપ્રત્યાગમો નામ ષોડશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

શૃણ વ્યાસ પ્રવક્ષ્યામિ કથામાશ્ચર્યકારિણીમ્ ।
યાં શ્રુત્વા માનવો ભક્ત્યા સુખમત્યન્તમશ્નુતે ॥ ૧॥

ઉત્થાય કલ્પે રાજાઽસૌ નિત્યં કૃત્વા યયૌ બહિઃ ।
વિનાયકાલયં ગત્વા નત્વા તં પરિપૂજ્ય ચ ॥ ૨॥

સમ્પ્રાર્થયદ્ભોજનાર્થં તતો બાલં વિનાયકમ્ ।
તતો દદૌ સ ઉદ્ગારં નાનાપક્વાન્ન તૃપ્તિજમ્ ॥ ૩॥

શેષં દદર્શ તત્રાસૌ લડ્ડુકાન્ પાયસાદિકમ્ ।
અપૂપાન્ વટકાન્ પુણ્યમોદનં સૂપસંયુતમ્ ॥ ૪॥

દધિ દુગ્ધં મધુ ઘૃતં કથિકાપાત્રસઞ્ચયમ્ ।
મણિમુક્તામયીં માલાં નાનાલઙ્કરણાનિ ચ ॥ ૫॥

અપશ્યત્ તસ્ય દેહેઽસાવનર્ઘ્યાણિ નવાનિ ચ ।
પુનર્નત્વા ચ પપ્રચ્છ નૃપતિસ્તં વિનાયકમ્ ॥ ૬॥

કેન ભક્તેન પૂજેયં કૃતા તે જગદીશ્વર ।
તમહં જ્ઞાતુમિચ્છામિ દ્રષ્ટું ચ ત્વત્પ્રસાદતઃ ॥ ૭॥

એવમુક્તો નૃપેણાઽથ વદતિ સ્મ વિનાયકઃ ।
ભક્તાય કાશીરાજાય નિજભક્તકૃતાર્હણામ્ ॥ ૮॥

દેવ ઉવાચ ।

શૃણુ રાજન્ પ્રવક્ષ્યામિ યત્પૃષ્ટોઽહમિહ ત્વયા ।
તદહં તે પ્રવક્ષ્યામિ સઙ્ક્ષેપેણ નૃપાત્મજ ॥ ૯॥

દણ્ડકારણ્યદેશીયે પુરે નામલસંજ્ઞકે ।
ભૃશુણ્ડિનામ્ના ભક્તોઽભૂદ્ ભૂતભવ્યભવિષ્યવિત્ ॥ ૧૦॥

સ્રષ્ટું પાતું ચ સંહર્તું શક્તસ્ત્રૈલોક્યમાશુયઃ ।
બ્રહ્મા ભવશ્ચ વિષ્ણુશ્ચ નિત્યં યદ્દર્શનાર્થિનઃ ॥ ૧૧॥

સર્વકાલં મમધ્યાનધ્વસ્તપાપો જિતેન્દ્રિયઃ ।
પુરા તપસ્યતસ્તસ્ય ભ્રૂમધ્યાન્નિસૃતઃ કરઃ ॥ ૨૧॥

ભ્રૂશુણ્ડીતિ તતઃ ખ્યાતસ્ત્રિષુલોકેષુ સર્વદા ।

અતિભક્ત્યા મૃત્યુલોકે સાદૃશ્યં પ્રાપિતો મમ ॥ ૧૩ ॥

અદ્ય શુક્લચતુર્થ્યાં તુ પૂજયામાસ માં મુદા ।
ઘૃતં દુગ્ધં દધિ મધુ પશ્ય મેઽઙ્ગાત્ સ્રવન્નૃપ ॥ ૧૪ ॥

ભુક્તશેષમિદં ચાન્નં દૃષ્ટં તે નૃપસત્તમ ।

ક ઉવાચ ।
તત ઊચે કાશિરાજો દેવદેવ જગત્પતે ॥ ૧૫ ॥

તમહં દ્રષ્ટુમિચ્છામિ કથં સોઽત્રાગમિષ્યતિ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
ગચ્છ રાજંસ્ત્વમદ્યૈવ તસ્ય ચાશ્રમમણ્ડલમ્ ॥ ૧૬ ॥

સમ્પૂજ્ય પ્રણિપત્યાપિ વિવાહાય તમાહ્વય ।
પ્રાર્થનીયઃ પ્રયત્નેન વાચ્યં ચ મદ્વચોઽપિ ચ ॥ ૧૭ ॥

વિનાયકો મમ ગૃહમાગતોઽસ્તિ યતો મુને ।
સ ચાતિતૃપ્તસ્ત્વત્ કૃતાત્ પૂજનાદ્ભક્તિતો મુને ।
સોઽપિ ત્વદ્દર્શનાકાઙ્ક્ષી તેનેહ પ્રેષિતા વયમ્ ॥ ૧૮ ॥

મમાપિ દર્શને કાઙ્ક્ષા મહતી પૂજને તવ ।
ગૃહં ચ સમ્પદો મે ત્વમાગત્ય સફલીકુરુ ॥ ૧૯ ॥

એવમુક્તો ત્વયા રાજન્ શ્રુતે ચ મમ નામનિ ।
ભ્રૂશુણ્ડી મમ ભક્તઃ સ તત્ક્ષણાદાગમિષ્યતિ ॥ ૨૦ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્તઃ સ તેનાથ પ્રસ્થિતઃ પરિપૂજ્ય તમ્ ।
તૂણીર કાર્મુકધરો હયમારુહ્ય શીઘ્રગમ્ ॥ ૨૧ ॥

નદીવનાનિ ચ ગિરીનતિક્રમ્ય શનૈર્યયૌ ।
પ્રાપ તસ્યાશ્રમં રાજાઽવરુરોહ હયાત્તતઃ ॥ ૨૨ ॥

દૃષ્ટ્વા મુનિં ભ્રૂશુણ્ડીં સ પ્રણિપાતં ચકાર હ ।
તેનાપિ માનિતઃ સોઽથ પુપૂજે તમૃષિં મુદા ॥ ૨૩ ॥

પશ્યતિ સ્મ મહારણ્યમુપવિષ્ટસ્તદાજ્ઞયા ।
સરોવૃક્ષલતાપુષ્પૈઃ ફલૈ રમ્યં તદાશ્રમમ્ ॥ ૨૪ ॥

કૈલાસો વિષ્ણુલોકોઽથ સત્યલોકો ન તાદૃશઃ ।
વેદઘોષૈઃ શાસ્ત્રઘોષૈર્ગીતનૃત્યૈર્વિરાજિતમ્ ॥ ૨૫ ॥

અગ્નિહોત્રૈશ્ચ કાસારૈઃ પક્ષિભિર્જલજૈરપિ ।
દૃષ્ટ્વા તમાશ્રમં રાજા મુમુદે હૃષ્ટમાનસઃ ॥ ૨૬ ॥

દણ્ડવત્ પ્રણિપત્યાઽસૌ તં મુનિં સર્વમબ્રવીત્ ।
વિવાહકૃત્યં તત્પૂજામાજ્ઞાં વૈનાયકીમપિ ॥ ૨૭ ॥

તસ્માદેહિ મમ ગૃહમિતિ ચ પ્રાર્થયન્નૃપઃ ।

ઋષિઃ ઉવાચ ।
કસ્ત્વં વદ મહારાજ કોઽસૌ તેઽપિ વિનાયકઃ ॥ ૨૮ ॥

નૃપ ઉવાચ ।
કાશિરાજ ઇતિ ખ્યાતં માં વિદ્ધિ રવિવંશજમ્ ।
કશ્યપસ્ય સુતઃ સોઽપિ દૈવતં તે વિનાયકઃ ॥ ૨૯ ॥

તં ભોક્તુકામેન મયા તવ કીર્તિઃ શ્રુતા મયા । (તં ભોજયિતુકામેન તવ)
ચતુર્થ્યાં પૂજિતઃ સમ્યક્ નાનોપહારસઞ્ચયૈઃ ॥ ૩૦ ॥

તે તત્ર દર્શિતાસ્તેન તૃમેન નગરે મમ ।
તેનોક્તં મમ નામ્નૈવાયાસ્યતિ સ મુનિર્નૃપ ॥ ૩૧ ॥

અતોઽહમેવ સંયાતઃ પ્રાર્થિતું ત્વાં મહામુને ।
તવાપિ દર્શનં મત્વા દુર્લભં ચર્મચક્ષુષામ્ ॥ ૩૨ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્તો નૃપતિના ભ્રૂશુણ્ડિર્વિસ્મયાન્વિતઃ ।
ઉવાચ કિમિદં સત્યમુત વાઽસત્યમેવ ચ ॥ ૩૩ ॥

યોઽગોચરો વેદવિદાં વેદાન્તાનાં ચ ચેતસઃ ।
સ કથં ત્વદ્ગૃહે તિષ્ઠેદિતિ સન્દિદ્યતે મનઃ ॥ ૩૪ ॥

ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવા દર્શનાર્થં સમાગતાઃ ।
સ કથં તવ વાક્યેન યામીત્યુક્ત્વા સ્વમાશ્રમમ્ ॥ ૩૫ ॥

યદિ તિષ્ઠતિ દેવોઽસૌ તવ ગેહે નરાધિપ ।
સ્વરૂપં વદ તસ્યાહં તતો યાસ્યામિ તે ગૃહમ્ ॥ ૩૬ ॥

નૃપ ઉવાચ ।

અનન્તાનિ સ્વરૂપાણિ ગણિતું ન ક્ષમો વિધિઃ ।
શેષો વા તસ્ય કોઽન્યો હિ વક્તુમીશો ભવેદ્વિજ ॥ ૩૭ ॥

અવતીર્ણઃ સામ્પ્રતં સ કશ્યપસ્ય ગૃહે મુને ।
વિનાયકેતિ નામ્નાઽપિ વિખ્યાતો ભુવનત્રયે ॥ ૩૮ ॥

અત્યદ્ભુતેન રૂપેણ સમવર્ષાત્મકેન ચ ।
અદ્ભુતાનિ ચ કર્માણિ મહાન્તિ જગદીશ્વરઃ ॥ ૩૯ ॥

અશક્તો યાનિ કર્તું વૈ તાનિ તેન કૃતાનિ ચ ।
સ્વરૂપં તેઽભિવક્ષ્યામિ યેન રૂપેણ મે ગૃહે ॥ ૪૦ ॥

વસતે દેવદેવોઽસૌ બ્રહ્મચારિસ્વરૂપતઃ ।
અવતીર્ણો યદા સોઽભૂદ્ દિવ્યકાન્તિશ્ચતુર્ભુજઃ ॥ ૪૧ ॥

દિવ્યમાલ્યામ્બરધરો દિવ્યાલઙ્કારસંયુતઃ ।
દિવ્યાયુધધરો ધીમાન્ દિવ્યગન્ધાનુલેપનઃ ॥ ૪૨ ॥

પ્રાર્થિતઃ કશ્યપેનાઽસૌ પ્રાકૃતોઽભૂત્ તદૈવ સઃ ।

મુનિરુવાચ ।
નાયં દેવો મમ ધ્યાનગોચરો રાજસત્તમ ॥ ૪૩ ॥

યસ્ય પ્રભાવાન્ મે શુણ્ડા જાતા દેવર્ષિદુર્લભા ।
યત્ર ક્વાપિ યાસ્યેઽહં સ ચેદાકારયિષ્યતિ ॥ ૪૪ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા મુનિવચશ્ચિન્તાવિષ્ટોઽબ્રવીન્નૃપઃ ।
મમ ભાગ્યમભાગ્યં ચ મહદેતદુપસ્થિતમ્ ॥ ૪૫ ॥

ત્વદાશયા મહાઘોરાન્પર્વતાન્ ગહનાનિ ચ ।
અતિક્રમ્યેહ સમ્પ્રાપ્તઃ પ્રાપ્તં ત્વદ્દર્શનં મહત્ ॥ ૪૬ ॥

બલાત્કરો ન મેઽત્રાસ્તિ ગન્તું ચૈવાલયં વિભો ।
તતો મુનિઃ કરૂણયા નૃપમૂર્ધ્નિ કરં દદૌ ॥ ૪૭ ॥

નિમીલયાક્ષિણી રાજન્નિત્યુક્તઃ સ તથાઽકરોત્ ।
ઉન્મીલ્ય નયનેઽપશ્યત્ ક્ષણમાત્રાદસૌ નૃપઃ ॥ ૪૮ ॥

ગૃહાન્તર્ગતમાત્માનં પૂર્વવત્તદનુગ્રહાત્ ।
વિનાયકાય તં સર્વં વૃત્તાન્તં સમભાષત ॥ ૪૯ ॥

દર્શનાદ્ધર્ષસમ્પન્નો નાગતો દુઃખસંયુતઃ ।
નાગતસ્તવ વાક્યેન મમ યત્નાન્ મુનિસ્તુ સઃ ॥ ૫૦॥

બ્રાહ્મણેષુ બલાત્કારો ભસ્મ સર્વં કરિષ્યતિ ॥ ૫૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે નૃપપ્રત્યાગમો નામ ષોડશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૭૭૭ + ૫૧ = ૪૮૨૮

૨.૦૧૭ બાલચરિતે સપ્તદશોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
આગતં રાજશાર્દૂલં પુનઃ પપ્રચ્છ સાદરમ્ ।
મેઘગમ્ભીરયા વાચા સર્વજ્ઞોડપિ વિનાયકઃ ॥ ૧॥

ત્વયા કિમુક્તં તત્રાથ તેન વા ભાષિતં નુ કિમ્ ।
વદ મે નૃપ તત્સર્વં શ્રુત્વા વક્ષ્યામિ તે મતિમ્ ॥ ૨॥

નૃપ ઉવાચ ।
તસ્મૈ તે કથિતં વાક્યં મયાડપિ પ્રાર્થિતં બહુ ।
સ ઉવાચ મુનિઃ કસ્ત્વં કોડસાવપિ વિનાયકઃ ॥ ૩॥

ઉપાસ્યરૂપં બિભૃયાત્ તદાયાસ્યે તમીક્ષિતુમ્ ।
એવં નિરાકૃતસ્તેન માર્ગચિન્તાપરઃ સ મામ્ ॥ ૪॥

પ્રેષયામાસ સ્વગૃહં દત્ત્વા મૂર્ધ્નિ કરં મમ ।
નિમીલિતદૃશં ચક્રે ક્ષણાદુન્મીલ્ય લોચને ॥ ૫॥

તાવદ્ દદર્શ પુરતઃ સ્થિતં ત્વાં સ્વગૃહે સુર ।
સ્મૃત્વાડડશ્રમપદં તસ્ય હર્ષશ્ચેતસિ જાયતે ॥ ૬॥

અહસીદિતિ શ્રુત્વૈવ વાક્યં તસ્ય વિનાયકઃ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
શ્રાન્તોડસિ નૃપશાર્દૂલ પુનર્ગચ્છ તમાશ્રમમ્ ॥ ૭॥

ગજાનનેતિ મન્નામ શ્રુત્વાયાસ્યત્યસૌ મુનિઃ ।
એવં વદતિ તસ્મિંસ્તુ સર્વરૂપે વિનાયકે ॥ ૮॥

તાવદ્ દદર્શ ભૂશુણ્ડેરાત્માનમાશ્રમે સ્થિતમ્ ।
પુનર્દૃષ્ટ્વા સ નૃપતિં હૃદિ તર્કાનથાકરોત્ ॥ ૯॥

કિમર્થં પુનરાયાતો રાજા કિં વા વદિષ્યતિ ।
તત ઊચે નમસ્કૃત્ય રાજા તં મુનિપુઙ્ગવમ્ ॥ ૧૦॥

આકારયતિ ત્વાં વિપ્ર સ્વામી તવ ગજાનનઃ ।
નામમાત્રે શ્રુતે તસ્ય જહર્ષ ચ મુમૂર્છ ચ ॥ ૧૧॥

રોમાઞ્ચિતશરીરોઽસૌ આનન્દાશ્રુ મુમોચ હ ।
યદિ પક્ષૌ ભવેતાં મે તદોડ્ડીય ગતોઽભવમ્ ॥ ૧૨॥

ઇત્યુત્કણ્ઠતયા વિપ્રઃ પ્રતસ્થે ભૂભુજા સહ ।
ભૂશુણ્ડૌ ચલિતે પૃથ્વી કદાઽપ્યચલિતે મુનૌ ॥ ૧૩॥

ચચાલ સમ્મુખી ભૂત્વા કમ્પન્તી તમથાબ્રવીત્ ।
રક્ષ માં મુનિ શાર્દૂલ ન ભીર્મત્તો ધરે તવ ॥ ૧૪॥

ગજાનનં નિજં નાથં દ્રષ્ટું યામિ ત્વરાન્વિતઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા તાં પુરો યાતું ચલિતોઽસૌ દ્વિજોત્તમઃ ॥ ૧૫॥

પદે દત્તે તૃતીયે તુ દર્શયામાસ તાં પુરીમ્ ।
દૃષ્ટ્વા પુરીં નૃપો હર્ષાદુવાચ મુનિપુઙ્ગવમ્ ॥ ૧૬॥

ત્વત્પ્રસાદાદિદં પ્રાપ્તં પત્તનં વેગવત્તયા ।
તપતાં જપતાં દુર્જ્ઞો મહિમાભવતાં મુને ॥ ૧૭॥

ઇત્યુક્ત્વા શીઘ્રમનયત્ સ્વગૃહં તં નૃપોત્તમઃ ।
ઉપવેશ્ય ભૂશુણ્ડિં તં આસને કાઞ્ચનોત્તરે ॥ ૧૮॥

અપૂજયન્ મહાભક્ત્યા પાદ્યાર્ઘવિષ્ટરાદિભિઃ ।

ઋષિરુવાચ ।
પ્રતારિતોઽહં નૃપતે નેક્ષે તાવદ્ ગજાનનમ્ ॥ ૧૯॥

તં પ્રદર્શય નો ચેત્ત્વાં શપ્સ્વા યાસ્યે નિજાશ્રમમ્ ।

નૃપ ઉવાચ ।
ક્રીડતે બાલભાવેન બાલમધ્યે ગજાનનઃ ॥ ૨૦॥

વીરો યથા ધૂલિલિપ્તસ્તથૈવાડયં વિરાજતે ।

દદર્શ ચ મુનિસ્તં તુ શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતમ્ ।
કોટિસૂર્યપ્રતીકાશં દ્વિભુજં દ્વિરદાનનમ્ ॥ ૨૧ ॥

ઉવાચ નૃપતિં ક્રોધાત્ કથમેનં નમામ્યહમ્ ।
ધિક્તં મહાન્તં યો રાજન્ નમતેઽસૌ લઘીયસે ॥ ૨૨ ॥

તૃણમત્તિ કથં સિંહો ગજગણ્ડવિદારણઃ ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુતં તેન મુનેર્વાક્યં તમુવાચ તતોઽર્ભકઃ ॥ ૨૩ ॥

કૌતુકાવિષ્ટચિત્તોઽસૌ લીલાવિગ્રહવાન્ વિભુઃ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
કીદૃક્ તે સ ભવેત્ સ્વામી ભ્રૂશુણ્ડે વદ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૨૪ ॥

મુનિરુવાચ ।
દિવ્યામ્બરો દશભુજો મુક્તામાલાવિભૂષિતઃ ।
સિદ્ધિબુદ્ધિયુતઃ કર્ણકુણ્ડલાભ્યાં વિરાજિતઃ ॥ ૨૫ ॥

શુણ્ડાદણ્ડમુખો લમ્બકર્ણઃ સિન્દૂરમણ્ડિતઃ ।
અહિશોભિમહાનાભિઃ ક્વણચ્ચરણનૂપુરઃ ॥ ૨૬ ॥

મહામુકુટશોભાઢ્યો દશાયુધલસત્કરઃ ।
એકદન્તો ભાલચન્દ્રઃ ક્ષુદ્રઘણ્ટા વિરાજિતઃ ॥ ૨૭ ॥

મયૂરવાહનો દેવવૃન્દવન્દિતપાદુકઃ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પદ્માસનગતઃ સ્વયમ્ ॥ ૨૮ ॥

તાદૃગ્રૂપોઽભવદ્બાલઃ સૃષ્ટિરક્ષાપહારકૃત્ ।
ભ્રૂશુણ્ડીસ્તં નિરીક્ષ્યૈવ સ્વયોપાસ્યં ગજાનનમ્ ॥ ૨૯ ॥

લુલુણ્ઠ ભૂમૌ પ્રેમ્ણા સ પ્રતિપત્તિપરાઙ્મુખઃ ।
નનર્ત પરમાનન્દો રોમાઞ્ચિતશરીરવાન્ ॥ ૩૦ ॥

દેહભાવં પ્રપદ્યાથ પ્રણનામ યથાવિધિ ।
પૂજયામાસ વિધિવદુપચારૈઃ પૃથક્પૃથક્ ॥ ૩૧ ॥

આલિઙ્ગ્ય દશદોર્દણ્ડૈઃ પરમાત્મા જહર્ષ હ ।

સગદ્ગદૌ નિરીક્ષૈસૌ તૌ સાશ્રૂ રાજા ततોઽભૂત્ ॥ ૩૨॥

ઊચે રાજા મહાપુણ્યં ફલિતં પૂર્વજન્મજમ્ ।
દેવભક્તભવં સૌખ્યં દૃષ્ટમદ્ય મયાડદ્ભુતમ્ ॥ ૩૩॥

ઉભાભ્યાં પ્રણિપત્યાડથ પુપૂજ ચ યથાવિધિ ।
મહાસનગતૌ તૌ તુ પરસ્પરમથોચતુઃ ॥ ૩૪॥

ગજાનન ઉવાચ ।
તવ નિષ્ઠામયાડજ્ઞાયિ રાજ્ઞા ચાપિ નિવેદિતા ।
અત એવ ધૃતો વેષો દશદોર્દણ્ડમણ્ડિતઃ ॥ ૩૫॥

યથા યથા જનોઽન્યોઽપિ ધ્યાત્વા માં ભજતે મુને ।
તથા તથાડહં રૂપાણિ કરોમિ ચ દદામિ ચ ॥ ૩૬॥

વાઞ્છિતં તસ્ય લોકસ્ય વિશ્વાસે ન ભજત્યસૌ ।
દુષ્ટભારભયાક્રાન્તા ધરિત્રી સત્યલોકગા ॥ ૩૭॥

બ્રહ્માણં શરણં યાતા તેનાડહં પ્રતિબોધિતઃ ।
આદિત્યાશ્ચ વરેણાડહં જાતઃ કશ્યપનન્દનઃ ॥ ૩૮॥

ભુવો ભારં હરિષ્યામિ શક્રાદીંશ્ચ નિજે પદે ।
સ્થાપયિષ્યામિ દૈત્યાનાં નાશં કૃત્વાડપ્યનેકધા ॥ ૩૯॥

તવોત્કટમનુષ્ઠાનં દૃષ્ટ્વાડહમીદૃશોઽભવમ્ ।
દેવાન્તકં સહ ભ્રાત્રા હત્વા યામિ નિજં પદમ્ ॥ ૪૦॥

ઋષિરુવાચ ।
દૃષ્ટ્વા તવાઙ્ઘ્રિયુગલં સર્વલોકસુખાવહમ્ ।
સર્વક્લેશહરં દેવવન્દ્યં કાઙ્ક્ષિતદં પ્રભો ॥ ૪૧॥

કૃતકૃત્યઃ પવિત્રશ્ચ જાતોઽહ તવ દર્શનાત્ ।
વરં મે દેહિ વિશ્વાત્મઁસ્તેન તૃપ્તો ભવામ્યહમ્ ॥ ૪૨॥

યદા યદાડહં ધ્યાયામિ રૂપેણાનેન વિદ્યપ ।
તદા તદા મે પ્રત્યક્ષો ભવેથાઃ કરુણાનિધે ॥ ૪૩॥

આશાપૂરક ઇત્યેવં નામ તેં ખ્યાતિમેતુ ચ ।
ગજાનન ઉવાચ ।
યદા યદા વાઞ્છસે ત્વં તદા યાસ્યામિ તેઽન્તિકમ્ ॥ ૪૪॥

ભક્તિભાવાદિદં નામ ત્વયોક્તં ખ્યાતિમેષ્યતિ ।

ક ઉવાચ ।
એવં વરૌ સમાકર્ણ્ય પ્રણનામ મુદા મુનિઃ ॥ ૪૫ ॥

પ્રણતે તુ મુનૌ તસ્મિન્ પુનઃ પ્રોચે ગજાનનઃ ।
નિધાય મસ્તકે હસ્તં શનૈસ્તસ્ય દ્વિજસ્ય સઃ ॥ ૪૬ ॥

યદ્ યત્ તે વાઞ્છિતં બ્રહ્મન્ તત્સર્વં સિદ્ધિમેષ્યતિ ।
અવિસ્મૃતિશ્ચ ભવિતા મમ નિત્યં મુને તવ ॥ ૪૭ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા બાલરૂપશ્ચિક્રીડ સ વિનાયકઃ ।
સોઽપિ પદ્માસનગતો ધ્યાનમેવાન્વપદ્યત ॥ ૪૮ ॥

આશ્ચર્યં પરમં ચક્રુઃ સર્વલોકાસ્તદાડદ્ભુતમ્ ।
નિરીક્ષ્ય બાલરૂપસ્ય ચરિતં પરમાત્મનઃ ॥ ૪૯ ॥

કાશિરાજોઽવદત્તત્ર ધન્યોઽહં જગતીતલે ।
દર્શનં પ્રાપ્તવાનસ્ય બ્રહ્માદીનાંસુદુર્લભમ્ ॥ ૫૦ ॥

તં ચ બાલં કરે ધૃત્વા નિનાયાન્તગૃહં મુદા ।
ભોજયામાસ સ્વાદ્વન્નં શાયયામાસ પૂર્વવત્ ।
આજ્ઞાં ગૃહીત્વા સુષ્વાપ સ્વયં ચ પૂર્વવન્મુને ॥ ૫૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ભ્રુશુણ્ડિગજાનનમેલનં સપ્તદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૮૨૮ + ૫૧ = ૪૮૭૯

૨.૦૧૮ બાલચરિતે કપટિ દૈત્યવધો નામાષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
અપરેઽહનિ સમ્પ્રાપ્તે કા કથા સમપદ્યત ।
તાં મે કથય લોકેશ શૃણ્વન્ તૃપ્યામિ ન ક્વચિત્ ॥ ૧ ॥

ક ઉવાચ ।
શૃણુષ્વાવહિતો બ્રહ્મન્ કથયામિ સમાસતઃ ।
વિનાયકકૃતાં દિવ્યાં કથાં પાપાપનોદિનીમ્ ॥ ૨ ॥

ઉદિતે તુ દિવાનાથે નિત્યકર્મ સમાપ્ય તૌ ।

ક્રીડાર્થમગમદ્ બાલો રાજા ભદ્રાસનં તથા ॥ ૩॥

દૈત્યોઽથ બ્રાહ્મણો ભૂત્વા જ્યોતિઃશાસ્ત્રવિશારદઃ ।
તાલીયં પુસ્તકં વામે માલાં દક્ષે કરે દધત્ ॥ ૪॥

પાટલં પરિધાનં ચ શિરોવસ્ત્રં મહત્તરમ્ ।
ગોપીચન્દન સમ્ભૂતાંસ્તિલકાન્ દ્વાદશાપિ ચ ॥ ૫॥

અતિદીર્ઘતમશ્મશ્રુરાજગામ નૃપાન્તિકમ્ ।
સમીપમાગતં યાવત્ તાવદ્ રાજા ननામ તમ્ ॥ ૬॥

ઉત્થાય તં સમીપે સ સ્વાસને સન્યવેશયત્ ।
પ્રપચ્છ કુશલં તસ્મૈ કાર્યં ચાગમનં કુતઃ ॥ ૭॥

કિં ચ તે નામ વિપ્રેન્દ્ર કિં જ્ઞાનં કિં ચ તે તપઃ ।
વદ સત્યં મુને કૃત્વા કૃપાં મયિ કૃપાનિધે ॥ ૮॥

ક ઉવાચ ।
એવં પૃષ્ટઃ સ તેનાશુ દત્ત્વાશીર્વચનં પુરા ।
અનુક્રમેણ સકલં નિજગાદ મહામુને ॥ ૯॥

હેમજ્જ્યોતિર્વિદિત્યેવં નામ મે નૃપનન્દન ।
ગન્ધર્વલોકાદાયાતો વસ્તું તવ સમાશ્રયે ॥ ૧૦॥

ભૂતં ભવદ્ ભવિષ્યં ચ શાન્તિકાનિ ચ વેદ્મ્યહમ્ ।
પ્રશ્નાંશ્ચ કથયિષ્યામિ યાન્ યાન્ ત્વં પૃચ્છસેઽનઘ ॥ ૧૧॥

અરિષ્ટાન્યત્ર જાતાનિ જ્ઞાતાનિ તાનિ મે નૃપ ।
ભાવિ તે દુષ્ટચિન્હં ચ વિજ્ઞાયાઽહં સમાગતઃ ॥ ૧૨॥

ત્વદાશ્રયેણ વસ્તું મે વાઞ્છાઽસ્તિ નૃપસત્તમ ।

નૃપ ઉવાચ ।
કિં નિમિત્તમરિષ્ટાનિ જાયન્તેઽત્ર મહામુને ॥ ૧૩॥

અગ્રેઽપિ કાનિ ભાવીનિ સત્યમેવ વદસ્વ મે ।
તવ પ્રતીતૌ જાતાયાં સ્થાપયિષ્યે નિજે ગૃહે ॥ ૧૪॥

વૃત્તિં ચ કલ્પયિષ્યામિ યોગક્ષેમકરીં તવ ।

ગણક ઉવાચ ।

યાવદ્વિનાયકસ્તેઽસ્તિ ગૃહે કશ્યપનન્દનઃ ॥ ૧૫ ॥

તાવદ્ વિઘ્નાનિ જાયન્તે યતો વિઘ્નાધિપસ્તુ સઃ ।
અસઞ્ચારે વનૈ ચૈનં ત્યક્ત્વા યાહિ નૃપાત્મજ ॥ ૧૬ ॥

ન ભવિષ્યતિ વિઘ્નં તે નગરે વા ગૃહેઽપિ ચ ।
અસ્મિન્ સ્થિતે જલં સર્વં નગરં પ્લાવયિષ્યતિ ॥ ૧૭ ॥

તસ્મિન્કથઞ્ચિન્નષ્ટે તુ પર્વતા વાયુનોદિતાઃ ।
ચૂર્ણયિષ્યન્તિ નગરં નૃપ નાસ્ત્યત્ર સંશયઃ ॥ ૧૮ ॥

એતત્કથં ન જાનીષે પૂર્વં નાસન્નુપદ્રવાઃ ।
રાજ્ઞા વિશ્વસિતવ્યં નો કપટે લુબ્ધકેઽશુચૌ ॥ ૧૯ ॥

અતિશૂરે સ્વોકટે ચ સ્વાત્મપાતં પ્રપશ્યતા ।
એતે ઘ્નન્તિ ચ રાજાનં રાજ્યકામા મહાશયાઃ ॥ ૨૦ ॥

એતત્ કથયિતું યાતો જ્ઞાત્વા રાજ્યચ્યુતિં તવ ।
હિતાહિતમવશ્યં હિ વક્તવ્યં જાનતા નૃપે ॥ ૨૧ ॥

વિવિચ્ય નૃપ મે વાક્યં યથેચ્છસિ તથા કુરુ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં રાજા તં પર્યભાષત ॥ ૨૨ ॥

રાજોવાચ ।
અતીતાનાગતજ્ઞાનાદુક્તં સર્વં ત્વયા મુને ।
મિથ્યૈવ ભાસતે મહ્યં તત્ત્વજ્ઞાને પ્રપઞ્ચવત્ ॥ ૨૩ ॥

ત્વદુક્તાપ્રત્યયે જાતે દાસ્યામિ વેતનં તવ ।
ન જ્ઞાતો બાલકશ્ચાયં ત્વયા ગણકસત્તમ ॥ ૨૪ ॥

બ્રહ્માણં કમલાકાન્તમ્ અપરં શૂલિનં હરમ્ ।
જનયિષ્યતિ વાઞ્છા ચેદ્બ્રહ્માણ્ડાનિ બહૂનિ સઃ ॥ ૨૫ ॥

યદિ તે નિશ્ચયો વાક્યે સ્વકીયે બ્રાહ્મણોત્તમ ।
નયૈનં ગહનં ઘોરં ત્યક્ત્વૈનં પુનરેહિ ચ ॥ ૨૬ ॥

લોકદ્વેષકૃતોઽનેન નિહતા બલવત્તરાઃ ।
સ્વદ્વેષ્ટારં કથમયં ન જાને સ્થાપયિષ્યતિ ॥ ૨૭ ॥

અનિષ્ટમસ્ય મનસિ ન વયં ચિન્તિતું ક્ષમાઃ ।
અનેન નગરીરાજ્યં ત્રાતમુત્પાતતો બહુઃ ॥ ૨૮॥

કરોતીન્દ્રમનિન્દ્રં વાડશક્તં શક્તં લઘું ગુરુમ્ ।
ઉચ્ચં નીચં તથા નીચમુચ્ચમીશમનીશ્વરમ્ ॥ ૨૯॥

સંશ્રુત્ય વાણીં નૃપતેર્ગણકોડભૂદ્ રુષાડરુણઃ ।
રાજાનં પુનરારેભે વક્તું કિઞ્ચિદવાઙ્મુખઃ ॥ ૩૦॥

મયા તવહિતં પ્રોક્તમનિષ્ટં તવ ભાસતે ।
ન જાતુ લઙ્ઘયેત્ કોડપિ ભાવિસૃષ્ટુ તથેતરત્ ॥ ૩૧॥

નૃપતે દર્શયૈનં મે બાલકં લક્ષણાનિ તે ।
કથયિષ્યે તતો બાલાન્ સર્વાનાકારયન્નૃપઃ ॥ ૩૨॥

અગ્રે વિનાયકઃ પ્રામો ધાવમાનાસ્તતોડખિલાઃ ।
ગણકં સ નમસ્કૃત્ય પપ્રચ્છ કુત આગતઃ ॥ ૩૩॥

સામુદ્રલક્ષણજ્ઞોડસિ જ્યોતિઃશાસ્ત્રવિશારદઃ ।
ભૂતભાવિભવિષ્યજ્ઞ વદ મે ભાગ્યજં ફલમ્ ॥ ૩૪॥

ક ઉવાચ ।
સધૈર્યં બાલવાક્યં તદાકર્ણ્ય કપટી દ્વિજઃ ।
તર્કયામાસ મનસિ કથં સ્વસ્તિગતિર્ભવેત્ ॥ ૩૫॥

અનેન નિહતા દુષ્ટા બલિનોડનેકરૂપિણઃ ।
શિશોર્હસ્તં ગૃહિત્વા સ વદતિ સ્મ શુભાશુભમ્ ॥ ૩૬॥

ચતુરર્ષુ દિવસેષુ ત્વં કૂપમધ્યે પતિષ્યસિ ।
ચેન્નિર્ગતઃ કથઞ્ચિત્ ત્વં સિન્ધૌ મજ્જનમેષ્યસિ ॥ ૩૭॥

તતોડપિ જીવિતશ્ચેત્ તુ ધ્વાન્તમગ્નો ભવિષ્યસિ ।
તતોડપિજીવિતે શૈલસ્ત્વયિ કોડપિ પતિષ્યતિ ॥ ૩૮॥

મહાન્તૌ કાલપુરુષૌ જીવન્તં ભક્ષયિષ્યતઃ ।
એતાન્યરિષ્ટાનિ તવ ભવિષ્યન્તિ ન સંશયઃ ॥ ૩૯॥

પ્રતીકારં બવીમ્યત્ર નિર્ભયાર્થં કુરુષ્વ તમ્ ।
તતોડન્યત્ર મયા સાર્દ્ધં યાહિ દિનચતુષ્ટયમ્ ॥ ૪૦॥

પુનરત્રાનયિષ્યામિ શપથો મે તથાઽદ્વિજઃ ।

નિશમ્ય વાચં બાલોઽસૌ જગામાન્તર્ગૃહં શનૈઃ ॥ ૪૧॥

રાજ્ઞો હસ્તાત્ પ્રગૃહ્યાશુ મુદ્રિકાં રત્ત્વનિર્મિતામ્ ।
કૃત્વા તાં સ્વકરે બાલો વદતિ સ્મ દ્વિજં પ્રતિ ॥ ૪૨॥

ગણકાશુ વદ ત્વન્નો ગતં વસ્તુ મહત્તરમ્ ।
કેન નીતં કદા પ્રામં ભૂયાત્ તે પ્રત્યયો ભવેત્ ॥ ૪૩॥

ઇત્યુક્તઃ સ તુ બાલેન વિચાર્ય જનસંસદિ ।
બભાણ હાસ્યવદનો મુદ્રિકા યદિ લભ્યતે ॥ ૪૪॥

મમૈવ યદિ દેયા સા તદેદાનીં બ્રવીમ્યહમ્ ।
તથેતિ બાલકેનોક્તે તવૈવ કરગેતિ સા ॥ ૪૫॥

ઇત્થમુક્તો જિહ્મવેષધારિણા વાડવેન સઃ ।
તયા મન્ત્રિતયા બાલો ન્યવધીત્તં હૃદિ ક્ષણાત્ ॥ ૪૬॥

સ તયા ભિન્નહૃદયો વજ્રાહત ઇવાચલઃ ।
નિપપાત ધરાપૃષ્ઠે ચાલયન્ વસુધાં ભૃશમ્ ॥ ૪૭॥

પતતા તસ્ય દેહેન ચૂર્ણિતં નગરં કિયત્ ।
કાશિરાજો જનાઃ સર્વે આશ્ચર્યં મેનિરે તદા ॥ ૪૮॥

જહર્ષુર્દેવતા સર્વાઃ પુષ્પવૃષ્ટિં સુચક્રિરે ।
સ્વર્ગભૂવાદ્યઘોષૈર્દ્યૌર્વ્યાપ્તાઽભૂદ્ ભૂતલં તદા ॥ ૪૯॥

જના ઊચુઃ ।
કથં જ્ઞાતોઽનેન દુષ્ટો બ્રાહ્મણો બ્રહ્મવેષભૃત્ ।
રાજ્ઞાઽપિ ન કૃતં દૈવાદ્ વાક્યં તસ્ય દુરાત્મનઃ ॥ ૫૦॥

અયં બાલો ન મન્તવ્યો ભૂભારહરણેઽમરઃ ।
અવતીર્ણઃ કશ્યપસ્ય ગૃહેઽસૌ કરૂણાનિધિઃ ॥ ૫૧॥

મુદ્રિકાઘાતમાત્રેણ કથં પ્રાણાન્ જહૌ બલિ ।
ઇત્યુક્ત્વા પુપૂજુઃ સર્વે નેમુસ્તં તુષ્ટુવુર્જગુઃ ॥ ૫૨॥

દદૌ દાનાનિ વિપ્રેભ્યો રાજા રાજીવલોચનઃ ।
દ્વિજચારણબન્દિભ્યો દીનેભ્યશ્ચાપ્યનેકશઃ ॥ ૫૩॥

નાગરાન્ માનયિત્વા તાન્ વિસસર્જ તતઃ સભામ્ ।
બાલોઽપિ બાલકં રન્તું યયૌ પૂર્વવદજ્ઞવત્ ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે કપટિદૈત્યવધો નામાષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૮૭૯ + ૫૪ = ૪૯૩૩

૨.૦૧૯ કૂપકન્દરવધોનામૈકોનવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
બાલકેન હતં શ્રુત્વા બ્રાહ્મણં વેષધારિણમ્ ।
નરાન્તકો મહાદૈત્યો કૂપકં કન્દરાસુરમ્ ॥ ૧॥

પ્રેષયામાસ બલિનં બ્રહ્મલબ્ધવરં તદા ।
દત્વા બહૂનિ વસ્ત્રાણિ રત્નાનિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૨॥

દૈત્ય ઉવાચ ।
ગચ્છ તં સુમુહૂર્તેન હન્તું બાલં તમાશુચ ।
નાનોપાયૈર્માર્રિતાનાં કુરુતં નિષ્કૃતિં બલાત્ ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
એવં તેન સમાજ્ઞમાવસુરૌ કૂપકન્દરૌ ।
સેનયા ચતુરઙ્ગિણ્યા ગવ્યૂતિં સમ્પ્રતસ્થતુઃ ॥ ૪॥

નિર્વર્ત્ય સેનાં ચ તત ઈયતુર્ભૃશહર્ષિતૌ ।
વિચારં ચક્રતુર્માર્ગે કૂપોઽહં કૂપતામિયામ્ ॥ ૫॥

બાલો ભવ ક્રીડમાનં મયિ તં ક્ષિપ યત્નતઃ ।
મણ્ડૂકરૂપઃ કૂપસ્થો ભક્ષયિષ્યામિતત્ક્ષણાત્ ॥ ૬॥

અન્તર્ધાનં કરિષ્યાવઃ કૃત્વા કાર્યં મહત્તરમ્ ।
એવં તૌ નિશ્ચિતમતી કાશિરાજપુરં મહત્ ॥ ૭॥

પ્રાપતુરભવત્ કૂપો મહાન્નૃપ નૃપાજિરે ।
કન્દરો બાલરૂપોઽભૂદ્ રન્તું તેષુ મનો દધે ॥ ૮॥

રાજાઽથ દદૃશે કૂપં સુજલં તં જહર્ષ ચ ।
યાવત્ પશ્યતિ મધ્યેઽસૌ મણ્ડૂકં તં દદર્શ હ ॥ ૯॥

નદન્તં મઞ્જુલાં વાણીં પીતવર્ણં ભયાનકમ્ ।
કન્દરો બાલમધ્યસ્થો જગાદ તં વિનાયકમ્ ॥ ૧૦॥

બહિર્યાહિ મહાબાહો પશ્ય કૂપં મનોહરમ્ ।
દદર્શ કૂપં બાલૈઃ સ બહિરાગત્ય તત્ક્ષણાત્ ॥ ૧૧॥

અત્યન્તં સુન્દરં દૃષ્ટ્વા તં કૂપં બાલકૈઃ સહ ।
ચિક્રીડે વિવિધૈર્ભાવૈર્નાનાનિલયનૈરપિ ॥ ૧૨॥

મધ્યાન્હે જલમધ્યસ્થાઃ સિષિચુસ્તે પરસ્પરમ્ ।
મજ્જનોન્મજ્જનં ચક્રુઃ કારયન્તઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૧૩॥

ઉડ્ડાનં જલમધ્યે તે દૂરાદાગત્ય ચક્રિરે ।
એવં રમિત્વા તે તત્ર ગૃહાન્ ગન્તું સમુદ્યતાઃ ॥ ૧૪॥

તાવદ્ વિનાયકોડપશ્યજ્જલમધ્યે નિજં વપુઃ ।
જાનંન્ તર્તું જલે સર્વાન્ પશ્યન્નાસીદ્ બહિઃ પુરા ॥ ૧૫॥

તાવન્નુનોદ તં દુષ્ટો જલમધ્યે સ કન્દરઃ ।
અગાધં તજ્જલં જ્ઞાત્વા લોડયામાસ લીલયા ॥ ૧૬॥

સ્વેચ્છયા રમણો લક્ષ્મ્યા ક્ષીરાબ્ધિમિવ વાડવઃ ।
અધો યાતિ મુહૂર્તં સ ઉપરિષ્ટાત્તથૈવ ચ ॥ ૧૭॥

માયામાસ્થાય સ ગણો મજ્જિતું સમજાયત ।
ચરણૌ હસ્તકમલે ચિક્ષેપ બહુધા શિશુઃ ॥ ૧૮॥

લુલુપુઃ સર્વશો બાલાસ્તાવત્તેન ધૃતો બલાત્ ।
ચરણે કન્દરો નીતસ્તતત્કૂપતલમાદરાત્ ॥ ૧૯॥

અમજ્જયદ્ બલાત્ તં ચ મુઞ્ચ મુઞ્ચેતિ સોડબ્રવીત્ ।
વિનાયકોડપિ તં પ્રોચે મુઞ્ચ મુઞ્ચેતિ મામપિ ॥ ૨૦॥

ઉભૌ સમબલૌ તૌ તુ મજ્જનોન્મજ્જને રતૌ ।
હિરણ્યકશિપુર્લક્ષ્મીનૃસિંહાવિવ દુર્ધરૌ ॥ ૨૧॥

અધસ્થાદ્ બહુકાલં તૌ ગતૌ જ્ઞાત્વાડખિલાર્ભકાઃ ।
ચક્રુરાર્તસ્વરં દુષ્ટં મૃતો બાલ ઇતિસ્ફુટમ્ ॥ ૨૨॥

અપશબ્દં તથા શ્રુત્વા યયુઃસ્ત્રીવૃદ્ધબાલકાઃ ।
કાશિરાજોડપિ ચુક્રોશ કિં કાર્યમિતિ ચાબ્રવીત્ ॥ ૨૩॥

અગાધનીરે કૂપેડસ્મિન્ કથં જીવેત્ સ બાલકઃ ।
કોડપ્યૂચે ચાપરઃ પ્રાહ શીઘ્રં નિઃસારિતો યદિ ॥ ૨૪॥

ઉપાયો ભવિતા કશ્ચિજ્જીવનાયાસ્ય નિશ્ચિતમ્ ।
યેન યત્પ્રાર્થ્યતે દાસ્યે તદસ્મૈ જીવિતં સ્વકમ્ ॥ ૨૫ ॥

નિષ્કાશ્યતાં બહિર્બાલો વેગેન ચ બલેન ચ ।
ઇતિ રાજવચઃ શ્રુત્વા કૂપમધ્યે ગતાસ્ત્રયઃ ॥ ૨૬ ॥

મગ્નાસ્તે દૈત્યકૃતયા માયયા નાપરો જનઃ ।
અવતર્તું મનશ્ચક્રે તતો રાજા શુશોચ તમ્ ॥ ૨૭ ॥

રાજો વાચ ।
કિં મયાઽકારિ દુરિતં યેન મે દુઃખમીદૃશમ્ ।
કથં બાલો મયા નીતઃ સુખાર્થં દુઃખદોઽભવત્ ॥ ૨૮ ॥

દર્શયિષ્યે કથં તસ્ય પિતૃભ્યાં મુખમેવ ચ ।
જનાય વા કથમિદં કથમસ્ય મૃતિર્ભવેત્ ॥ ૨૯ ॥

નિરસ્તાન્યત્ અરિષ્ટાનિ મહાન્તિ બાલકેન હ ।
કથમસ્મ વશં યાતો ન જાને દેવચેષ્ટિતમ્ ॥ ૩૦ ॥

એવં સર્વેષુ શોચત્સુ સ્ત્રીવૃદ્ધબાલકેષુ ચ ।
મણ્ડૂકરૂપી કૂપસ્થો વ્યાદાય મુખમાસ્થિતઃ ॥ ૩૧ ॥

તાવદેવાગતો બાલો નોદિતઃકન્દરેણ સઃ ।
તેનાપિ નોદિતો દૈત્યો દૈત્યાસ્યે ન્યપતત્ ખલઃ ॥ ૩૨ ॥

ભક્ષયામાસ કૂપસ્તં મત્સ્યો મત્સ્યમિવાલઘુઃ ।
ગિલિતો બાલ ઇતિ સ નિજરૂપં સમાસ્થિતઃ ॥ ૩૩ ॥

કૂપોઽપિ ગગનસ્પર્ધાં ચક્રે શ્વાભ્યાં યથોર્જિતામ્ ।
સર્વેષામેવ દૈત્યાનામાનૃણ્યં ગતવાનહમ્ ॥ ૩૪ ॥

ઇત્યુજ્જહર્ષ મનસા મત્વા દેવમવિક્રમમ્ ।
કન્દરસ્તુ રુષાવિષ્ટો વિદાર્યાસ્ય મહોદરમ્ ॥ ૩૫ ॥

નિર્ગમ્ય વેગમાસ્થાય સ બાલોઽન્તર્હિતઃ ક્ષણાત્ ।
વિદારિતં મે જઠરમિતિ કૂપોઽપિ કન્દરમ્ ॥ ૩૬ ॥

અદશત્ કણ્ઠદેશે સ જીવગ્રાહં રુષા તદા ।
એવં પરસ્પર વધાત્ પતિતૌ વિવ્હલૌ ભૃશમ્ ॥ ૩૭ ॥

પાદહસ્તાવમર્દેન ચૂર્ણિતં નગરં કિયત્ ।
યથા સુન્દોપસુન્દૌ તુ પરસ્પરવધાન્મૃતૌ ॥ ૩૮॥

પરસ્પરવધાત્ તદ્વન્મૃતૌ તૌ કૂપકન્દરૌ ।
રાજભૃત્યૈરપાકૃષ્ય ત્યક્તૌ તૌ નગરાદ્ બહિઃ ॥ ૩૯॥

તત્ક્ષણાદજિરે કૂપો પિદધે સ વિનાયકઃ ।
દદૃશે પૂર્વવત્ ક્રીડન્ સર્વબાલયુતો જનૈઃ ॥ ૪૦॥

આશ્ચર્યં મેનિરે તત્ર બાલા રાજા જના અપિ ।
ઊચુઃ પરસ્પરં કેચિત્ કાપટ્યં યેન યુજ્યતે ॥ ૪૧॥

આમૂલાન્નશ્યતે સોઽથ સ્વયમેવ ન સંશયઃ ।
પતઙ્ગો દીપનાશાર્થમાયાતિ નશ્યતે યથા ॥ ૪૨॥

અસ્ય ચાલયિતું શક્તો ન સ્યાત્ કાલોઽપિ રોમ ચ ।
દૃષ્ટં બહુવિધં ચાસ્ય સામર્થ્યમવતારિણઃ ॥ ૪૩॥

જેતુમીશં ગતઃ કામઃ સ્વયં ભસ્મત્વમાગતઃ ।
કાશિરાજસ્તુ તત્ શ્રુત્વા સત્યં સત્યમિતિ બ્રુવન્ ॥ ૪૪॥

દદૌ દાનાનિ વિપ્રેભ્યો વિસસર્જ પ્રપૂજ્ય તાન્ ।
વિનાયકં નમસ્કૃત્ય ગતા લોકા નિજાન્ ગૃહાન્ ॥ ૪૫॥

કેચિદાલિઙ્ગ્ય તં બાલં યયૂ રાજ્ઞા પ્રપૂજિતમ્ ।
દેવાશ્ચ પુષ્પવર્ષાણિ મુમુચુસ્તુષ્ટુવુર્જનાઃ ॥ ૪૬॥

ક ઉવાચ ।
એવં ન જ્ઞાયતે બ્રહ્મન્ કાર્યાકાર્યં મરુદ્બલમ્ ।
માયાસ્વરૂપં પુંભાગ્યં રાક્ષસાચરણં મુને ॥ ૪૭॥

અવતારગુણા વાપિ ન જ્ઞેયા પરમાત્મનઃ ॥ ૪૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કૂપકન્દરવધોનામૈકોનવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૯૩૩ + ૪૮ = ૪૯૮૧

૨.૦૨૦ બાલચરિતે દૈત્યત્રયવધોનામ વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।

કાશિરાજગૃહે બ્રહ્મન્ વિવાહઃ સ કદાઽભવત્ ।
તન્મમાચક્ષ્વ ભગવન્ વિસ્તરાચ્ચતુરાનન ॥ ૧॥

ક ઉવાચ ।

એકૈકં નશ્યતેઽરિષ્ટમપરં યાતિ વૈ પુનઃ ।
અસ્મિન્નષ્ટે કરિષ્યામીત્યેવં યાવદ્ વિચાર્યતે ॥ ૨॥

કૂપે ચ કન્દરે નષ્ટે ત્રયોઽપ્યન્યે ઉદીરિતાઃ ।
અન્યકોઽમ્ભાસુરસ્તુણ્ડગો રાક્ષસાઃ ક્રૂરદર્શનાઃ ॥ ૩॥

જિઘાંસયા ગતા બાલં તતો યુદ્ધમવર્તત ।
શ્રુત્વા યેષાં તુ સઙ્ગ્રામં બ્રહ્માદ્યાઃ પ્રાપલન્ ભયાત્ ॥ ૪॥

દિગ્ગજા મર્દિતા યૈસ્તુ વિબુધાનાં તુ કા કથા ।
કદા યં કશ્યપસુતો ભવિતા દૃષ્ટિગોચરઃ ॥ ૫॥

નાશયામોઽનેકધા તમિતિ વ્યવસિતા ભૃશમ્ ।
યાવન્તઃ પ્રેષિતા વીરાસ્તાવન્તો નિધનં ગતાઃ ॥ ૬॥

વયમેનં હનિષ્યામોઽજિત્વા યામો ન વૈ ગૃહાન્ ।
વહ્નિરૂપં સમાસ્થાય દાહયામો મુનેઃ સુતમ્ ॥ ૭॥

અન્યકસ્ત્વબ્રવીત્ તત્ર તમસા વ્યાપ્ય ખં દિશઃ ।
અન્યકારં કરિષ્યામિ ધરાયામથ સર્વતઃ ॥ ૮॥

તતઃ પરસ્પરદૃર્શિર્ન સ્યાત્તેષાં કદાચન ।
અમ્ભાસુરોઽબ્રવીત્તત્ર મહીં સર્વાં જલેન હ ॥ ૯॥

આપુરં પ્લાવયિષ્યામિ સમન્તાન્ ન ગતિર્ભવેત્ ।
તુણ્ડગોઽબ્રવીદહં તુણ્ડગો ગિરિર્ભૂત્વા પુરીં તુ તામ્ ॥ ૧૦॥

આલોડ્ય ચૂર્ણયિષ્યામિ સપક્ષ ઇવ પર્વતઃ ।
અન્યકારે જલે વહ્નૌ પર્વતે સર્વતઃ સ્થિતે ॥ ૧૧॥

કોઽપિ ગન્તું ન શક્નોતિ કથં બાલો ગમિષ્યતિ ।
એવં નિશ્ચિતસઙ્કલ્પા જગર્જુસ્તે ત્રયો ભૃશમ્ ॥ ૧૨॥

તેષાં ગર્જિતશબ્દેન કમ્પિતં ભુવનત્રયમ્ ।

તત્યજુર્નિજવેલાન્તે સાગરાઃ ક્ષુભિતોદકાઃ ॥ ૧૩ ॥

તતો રવિં સમાચ્છાદ્ય તસ્થૌ તત્રાન્ધકાસુરઃ ।
અન્ધકારેમહાઘોરે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૧૪ ॥

અકસ્માદ્ રજની પ્રામા વ્યવસાય પરૈર્જનૈઃ ।
સ્નાનાસક્તૈર્જપાસક્તૈર્હોમાસક્તૈર્નૃભિસ્તદા ॥ ૧૫ ॥

તપઃસુ વેદઘોષેષુ વિવાહોપનયાદિષુ ।
કીર્તનેષુ પુરાણેષુ દ્વિજદેવાર્ચનાદિષુ ॥ ૧૬ ॥

સક્તૈર્નાનાવિધૈર્લોકૈર્નિશા પ્રામા વ્રતાદિષુ ।
જજલ્પુઃ કિમુ વિન્ધ્યોડયં રુણદ્ધિ સૂર્યમણ્ડલમ્ ॥ ૧૭ ॥

અથવા પ્રલયો ભાવી વોપરાગઃ સમાગતઃ ।
સભાયામૂચુરાસીનં રાજાનમિતિ પણ્ડિતાઃ ॥ ૧૮ ॥

તર્કયન્તિ યાવદેવ ગાવોડગુઃ સ્વગૃહાન્તરમ્ ।
અસમ્ભાવિતવેલાસુ ચક્રુર્દીપાન્ ગૃહે ગૃહે ॥ ૧૯ ॥

કથમસ્તમિતિર્જાતા ન પાકો ન ચ ભોજનમ્ ।
વ્યસ્મયન્ત તદા નાર્યો દુદુહુર્ગાશ્ચ કાશ્ચન ॥ ૨૦ ॥

દીપિકાભિઃ કાષ્ઠદીપૈર્વ્યવહારં જનાસ્તદા ।
ચક્રુર્દુઃખેન કાર્યાણિ વાણિજો બ્રાહ્મણાદયઃ ॥ ૨૧ ॥

સેવકાનાં મહાનન્દઃ કામિનાં ચાભવત્ તદા ।
સાલસાનાં પ્રસુમાનાં નિદ્રાલૂનાં તથૈવ ચ ॥ ૨૨ ॥

એવં કૃતે ચાન્ધકેન નામ્ના ચામ્ભાસુરસ્તદા ।
મેઘરૂપેણ વવૃષે ધારા હસ્તિકરોપમાઃ ॥ ૨૩ ॥

શમ્પાપ્રકાશતો લોકાઃ ક્ષણમીક્ષાં પ્રચક્રિરે ।
જલધારા ભયાત્સર્વે ગૃહમધ્યે સ્થિરાસ્તદા ॥ ૨૪ ॥

પ્રાસાદાન્યપતત્ કેચિદ્ગૃહાણાં ભિત્તિકા અપિ ।
અન્તઃ કેચિદ્બહિઃ કેચિન્મૃતા જનચયાસ્તદા ॥ ૨૫ ॥

ઝઞ્ઝાવાત હતા વૃક્ષાઃ પતિતા ધરણીતલે ।
સૌદામિનીભિર્નિર્દગ્ધા દ્રુમા ગૃહચયા બહુ ॥ ૨૬ ॥

ઉત્તીરાભિર્નદીભિઃ સા સમુદ્રૈરિવ સંપ્લુતા ।
નગરી સર્વલોકાઢ્યા સર્વસત્ત્વસમાકુલા ॥ ૨૭ ॥

ક ઉવાચ ।
પ્રલયં દૈત્યમાયાં ચ જ્ઞાત્વા સ કરુણાકરઃ ।
વિનાયકોઽકરોન્માયાં બલેન વટમુચ્યકૈઃ ॥ ૨૮ ॥

નિર્મમે તત્ક્ષણાદેકં લતાગુલ્મૈઃ સુશોભિતમ્ ।
શતયોજનવિસ્તીર્ણં જટાશાખાસમન્વિતમ્ ॥ ૨૯ ॥

પક્ષિરૂપેણ તત્રાસૌ સ્થિતો ગગનલેહિની ।
પક્ષૌ ભૂમૌ પ્રતિષ્ઠાપ્ય સ્પૃશંશ્ચ શિરસા નભઃ ॥ ૩૦ ॥

પ્રકાશયામાસ પુરીં પીત્વા ચઞ્ચ્વા જલં મહત્ ।
કરેણાશોષયદ્ વન્યકરીવ પલ્વલોદકમ્ ॥ ૩૧ ॥

જના હર્ષાદ્ હિ જગદુર્ગતો વિઘ્નો ગતં જલમ્ ।
ગતેઽન્ધકારે દદૃશુર્વટં સાન્દ્રતરં ચ તમ્ ॥ ૩૨ ॥

પક્ષિણં ચાદ્ભુતાકારં ન દૃષ્ટં ન ચ વૈ શ્રુતમ્ ।
સર્વે જના યયુસ્તત્ર ન્યગ્રોધે સ્થાતુમુત્સુકાઃ ॥ ૩૩ ॥

અશ્વૌર્ગજૈરથૈરુષ્ટ્રૈઃ શિબિકાભિર્નૃભિસ્તુ તૈઃ ।
સ્ત્રીભિર્દાસૈઃ કાશિરાજો વટસ્યાધઃ સમાયયૌ ॥ ૩૪ ॥

પશવઃ સારમેયાશ્ચ બિડાલા વનગોચરાઃ ।
વિનાયકપ્રભાવેણ ન વૃષ્ટિસ્તત્ર નો તમઃ ॥ ૩૫ ॥

ચક્રુઃ સર્વે પૂર્વવત્ તે વર્ણાઃ કર્મ યથાવિધિ ।
પૌરાઃ સદ્વ્યવસાયેષુ સમસજ્જન્ત પૂર્વવત્ ॥ ૩૬ ॥

સર્વેષાં રક્ષણં કર્તું પક્ષિરૂપમધારત્ ।
જગદીશો ગણેશો નુ ન જાનીમોઽત્ર કિઞ્ચન ॥ ૩૭ ॥

વિસ્તાર્ય પક્ષાન્ વૃષ્ટિં યો ન્યષેધીદ્ દૈત્યકારિતામ્ ।
વૃષ્ટિં સોલ્કાં સકરકાં સ્વયં સેહે સુખેન સઃ ॥ ૩૮ ॥

ઇતિ લોકાસ્તર્કયિત્વા સ્થિતા નિર્વ્યાકુલાસ્તદા ।
એકાદશ ગતા ઘસ્રા એવં તત્ર સ્થિતસ્ય ચ ॥ ૩૯ ॥

નાજ્ઞાસીત્ કોઽપિ ચરિતં વિનાયકકૃતં દ્વિજ ।

દૃષ્ટ્વા વિનાયકં બાલં ક્રીડન્તં બાલયૂથગમ્ ॥ ૪૦ ॥

તતો દૈત્યો ક્ષીણશક્તી નિશ્ચેષ્ટૌ સમપદ્યતામ્ ।
તુણ્ડગો જગર્જ બહુધા નાદયન્ પ્રદિશો દિશઃ ॥ ૪૧ ॥

ગિરિરૂપં સમાસ્થાય હનિષ્યે પક્ષિણં ક્ષણાત ।
બ્રુવન્નેવં ક્ષણેનાસૌ પર્વતોઽભૂદે ભયઙ્કરઃ ॥ ૪૨ ॥

સરોનદીસમાયુક્તઃ પઞ્ચયોજનવિસ્તૃતઃ ।
દિવ્યૌષધીભિર્દીપ્તાભિર્ભાસયન્ ગગનં દિશઃ ॥ ૪૩ ॥

નાનાપક્ષિસમાયુક્તો વાડવાશ્રમમણ્ડિતઃ ।
સપક્ષં પર્વતં દૃષ્ટ્વા પતમાનં સ પક્ષિરાટ્ ॥ ૪૪ ॥

ઉડ્ડીય પરિબભ્રામ વારયામાસ તજ્જલમ્ ।
ઘૂર્ણયન્ પક્ષવાતેન જઙ્ગમાજઙ્ગમમ્ જગત્ ॥ ૪૫ ॥

પ્રસ્થા નિપતિતા ભૂમૌ પર્વતાનામિતસ્ તતઃ ।
ચઞ્ચ્વા દધ્રે સ તુણ્ડગાદ્રિં કાશ્યપિઃ ફણિનં યથા ॥ ૪૬ ॥

સહ તેનાભ્રમન્ ખેડસૌ લક્ષયન્ દાનવાવુભૌ ।
અન્યકં ચરણૈકેન પરેણામ્ભાસુરં ચ સઃ ॥ ૪૭ ॥

અતિક્રમ્ય ભુવર્લોકમિયાય સ મહાખગઃ ।
અતિભ્રમણખિન્નાસ્તે તમાશ્ચ સૂર્યરશ્મિભિઃ ॥ ૪૮ ॥

નિપેતુર્ત્યસવો ભૂમૌ ત્રયઃ પર્વતસન્નિભાઃ ।
પતન્તશ્ચૂર્ણયામાસુર્વનાન્યુપવનાનિ ચ ॥ ૪૯ ॥

દ્રષ્ટું દૈત્યશરીરાણિ સ્ત્રીબાલસહિતા જનાઃ ।
યયુસ્તે નગરાભ્યાશે વીક્ષ્યાશ્ચર્યં પરં યયુઃ ॥ ૫૦ ॥

ખણ્ડાનિ તચ્છરીરાણાં ખણ્ડશૈલા ઇવાબભુઃ ।
નિરસ્ય માયાં દૈત્યાનાં તતો લોકા વિસિસ્મિરે ॥ ૫૧ ॥ (માયાયાં સન્નિરસ્તાયાં લોકાસ્તત્ર વિસિસ્મિરે)
વટં તં દેવરૂપેણ દદૃશુર્ન ચ વૈ પુનઃ ।
અન્તર્હિતે વટે પક્ષિરૂપં તત્યાજ સોઽર્ભકઃ ॥ ૫૨ ॥

તતો વિનાયકં બાલં કાશિરાજો લિલિઙ્ગ હ ।
પૃષ્ટ્વા કુશલસમ્પ્રશ્નં નાગરાશ્ચ નૃપશ્ચ તમ્ ॥ ૫૩ ॥

પુપૂજઃ પરમપ્રીત્યા વિઘ્નનાશં વિનાયકમ્ ।

પ્રશશંસુર્મુદા દેવં કશ્યપસ્ય સુતં જનાઃ ॥ ૫૪॥

ન જાનીમો વયં દેવં માયાં દૈત્યકૃતાં પરામ્ ।
સામર્થ્યં તે ગુણાંશ્ચાપિ યત્ર વેદા વિકુણ્ઠિતાઃ ॥ ૫૫॥

લીલયા રક્ષિતાઃ સર્વે મોચિતા બહુસઙ્કટાત્ ।
વાતા ગતા વિનાશં ચ ઉત્પાતાશ્ચૈવ વૃષ્ટયઃ ॥ ૫૬॥

ભાતિ બિમ્બં રવેઃ સમ્યગન્યકારે ગતે લયમ્ ।
મનાંસિ સર્વલોકાનાં પ્રસન્નાનિ મુદા તદા ॥ ૫૭॥

નદ્યઃ પ્રસન્નસલિલાઃ સર્વમાસીદ્ યથા પુરા ।
વવર્ષુઃ પુષ્પવર્ષાણિ દેવદેવે વિનાયકે ॥ ૫૮॥

નાનાવાદ્યનિનાદૈસ્તેઽલઙ્કૃતં પુરમાવિશન્ ।
દદુર્દાનાનિ વિપ્રેભ્યો દેવો નઃ પ્રીયતામિતી ॥ ૫૯॥

શાન્તિહોમં વિધાયાઽસૌ નૃપોઽદાદ્ ગોધનં બહુ ।
વિસૃજ્ય સર્વાન્ બુભુજે વિનાયકયુતો નૃપઃ ॥ ૬૦॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દૈત્યત્રયવધોનામ વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૪૯૮૧ + ૬૦ = ૫૦૪૧

૨.૦૨૧ બાલચરિતે રાક્ષસીવધો નામવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શૃણુ દ્વિજ મહાશ્ચર્યં કથ્યમાનં મયા તવ ।
વિનાયકસ્ય ચરિતં સર્વપાપહરં નૃણામ્ ॥ ૧॥

અમ્બાસુરસ્ય યો મૂર્ધા સ ગતો નિજમન્દિરમ્ ।
ભ્રમરી યા નિરૈક્ષિષ્ટ સખી સા તાં ન્યબોધયત્ ॥ ૨॥

પ્રસુમાં કાઞ્ચને તલ્પે સોત્થાયાઽગણમાયયૌ ।
પૌત્રં શિરો નિરીક્ષૈવ મૂર્છિતા પતિતા ભુવિ ॥ ૩॥

નિમ્નતી નિજવક્ષઃ સા કરાભ્યાં શોકનિર્ભરા ।
નિપતદ્ભૂષણા ખિન્ના નાગામૃષ્ટેવ પદ્મિની ॥ ૪॥

વિભિન્નવલયા છિન્નકૂર્પા સા તનુમધ્યમા ।

દૃશ્યાદૃશ્ય મહદ્ભાત્રા લુણ્ઠતી ભુવિ વિવ્હલા ॥ ૫॥

નિષિધ્યમાના સખિભિર્ભ્રાતૃભિઃ સ્વજનૈરપિ ।
ત્રિમુહૂર્તૈઃ પ્રબુદ્ધા સા કિઞ્ચિદ્ વક્તું પ્રચક્રમે ॥ ૬॥

ઉત્થાય ચ કરાભ્યાં તુ નિજઘાન પુનઃ શિરઃ ।

ભ્રમર્યુવાચ ।
યેનેયં પૃથિવી સર્વ ત્રાસિતા સામરાવતી ॥ ૭॥

મૂર્ધ્નાં સહસ્રં શેષસ્ય ભ્રૂકટાક્ષેણ કમ્પિતમ્ ।
યેન રાજયેડભિષિક્તૌ તૌ દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૮॥

યસ્ય શ્વેડિતમાત્રેણ રોદસી કમ્પિતા ભૃશમ્ ।
સ કથં પતિતઃ કુત્ર નિહતઃ કેન વા સુતઃ ॥ ૯॥

યં દૃષ્ટ્વા કમ્પિતઃ કાલઃ સ કથં નિધનં ગતઃ ।
એવમાક્રન્દતી દીના વિવત્સેવ પયસ્વિની ॥ ૧૦॥

એવં વિલપતીં તાં તુ ન્યષેધયત્ સખીજનઃ ।
ન દૃષ્ટ્વા સખિ કેનાપિ મૃતેન સહ વૈ મૃતિઃ ॥ ૧૧॥

અતિશોકેન શોકોડન્યઃ પ્રાપ્યતે મૂઢજન્તુભિઃ ।
યદિ સ્નેહેન પુત્રં ત્વં શોચસેડસ્ય હિતં કુરુ ॥ ૧૨॥

ચારાન્ પ્રેષય વૃત્તાન્તગ્રહણાયાડસ્ય સર્વતઃ ।
દહ્યતાં મસ્તકો મન્ત્રૈરેવમસ્ય હિતં કુરુ ॥ ૧૩॥

સુહૃદામશ્રુ પતિતં પ્રેતસ્ય તન્મુખે પતેત્ ।
દહત્યેનં ન તત્ત્યાજયમિત્યાહુઃ પરમર્ષયઃ ॥ ૧૪॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં સોવાચ તાં સખીં રુષા ।
અયં મૂર્ધ્ના મહાભાગે સ્થાપ્યતાં યત્નતઃ સખિ ॥ ૧૫॥

આનયિષ્યેડદિતેઃ પુત્રમસ્તકં સહ તેન ચ ।
દાહયિષ્યામ્યમું તસ્માત્ સ્થાપ્યતાં તૈલમધ્યગઃ ॥ ૧૬॥

સા રાક્ષસી રાક્ષસવર્યયુક્તા સમાયયૌ રાજપુરીં નિહન્તુમ્ ।
વિનાયકં તં નિજરૂપગોપિની પતઙ્ગપત્નીવ ધનઞ્જયાન્તિકમ્ ॥ ૧૭॥

આગતાડદિતિરૂપેણ ભાસયન્તી દિશો દશ ।

અતિ લાવણ્યનિલયા સર્વાલઙ્કાર શોભિની ॥ ૧૮॥

દાડિમી બીજદશના બિમ્બોષ્ઠી તનુમધ્યમા ।
વિલસત્ પદ્મનયના મુક્તાદામલસત્તુચા ॥ ૧૯॥

વીરા મુમુહિરે દૃષ્ટ્વા તાદૃશીં નૃપસદ્મગામ્ ।
મનસા કામયન્તિ સ્મ યદાલિઙ્ગનચુમ્બને ॥ ૨૦॥

તર્કયામાસુરપરે રમ્ભા કિં નુ તિલોત્તમા ।
મેનકા વા ઘૃતાચી વા નાગી યક્ષી શિવા નુ કિમ્ ॥ ૨૧॥

ઉર્વશી વા રતી રાજ્ઞી કશ્યપસ્યાદિતિર્નુ કિમ્ ।
જ્ઞાત્વા તુ રાજપત્ની તાં પ્રણનામાદિતિં મુદા ॥ ૨૨॥

પૂજયામાસ સૌભાગ્યદ્રવ્યૈર્ભૂષાં શુકાદિભિઃ ।
ઉવાચ ચ સુચાર્વઙ્ગી પ્રેમગદ્ગદયા ગિરા ॥ ૨૩॥

મહાભાગ્યેન દૃષ્ટાસિ ત્વં દેવજનની મયા ।
વિનાયક પ્રાસાદેન ક્વાઽન્યથા દર્શનં તવ ॥ ૨૪॥

રાજ્ઞીમેવં બ્રુવન્તી તુ સાશ્રુકણ્ઠાઽવદદ્ વચઃ ।

અદિતિરુવાચ ।
મમ બાલો બહુદિનં સ્થાપિતઃ કુત્ર વર્તતે ॥ ૨૫॥

અત્યુત્કણ્ઠતયા સુભ્રૂર્દર્શનાર્થમિહાગતા ।
સ્ત્રીણાં સ્વભાવં જાનાસિ માયાવ્યાકુલચેતસામ્ ॥ ૨૬॥

શોકસન્તપ્તગાત્રાઽહં તમાલિઙ્ગામિ ચાર્ભકમ્ ।
તત્સંસર્ગસુશીતાઙ્ગી પ્રાપ્સ્યે સન્તોષમુત્તમમ્ ॥ ૨૭॥

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા સાદરા સા સસમ્ભ્રમા ।
ગવેષિતું તુ તં બાલં રાજ્ઞી દૂતાનચોદયત્ ॥ ૨૮॥

અન્યે ચખ્યુઃ કાશિરાજં કશ્યપસ્ત્રિયમાગતામ્ ।
સ સ્નાત્વા ગૃહમાગત્ય તાં દૃષ્ટ્વા હર્ષમાપ હ ॥ ૨૯॥

તાં પ્રણમ્ય મહાભવત્યા પ્રોચે બદ્ધાઞ્જલિર્નૃપઃ ।
મે રાજ્યં જન્મ પિતરૌ ધનં દૃષ્ટિઃ શ્રુતં તપઃ ॥ ૩૦॥

દૃષ્ટ્વા શક્તિર્દેવમાતા જગજ્જનનકારિણી ।

ન શક્તિર્વર્તતે સમ્યગ્ વર્ણિતું તે ગુણાન્ મમ ॥ ૩૧॥

બાલો વિનાયકસ્તેઽયં શક્રાદધિકવિક્રમઃ ।
અવદાનાન્યનેકાનિ કૃતાનિ બહુધાઽસુરૈઃ ॥ ૩૨॥

અશક્યાનિ મયા વક્તું રક્ષસાં નિધનાનિ ચ ।
તસ્યાપિ વર્ણિતું નાસ્તિ ગુણાનાં શક્તિરલ્પિકા ॥ ૩૩॥

વિશ્રામ્યતાં ક્ષણં માતર્મમ ભાગ્યં મહત્તરમ્ ।
યદનેન હતા માયાબલમાશ્રિત્ય દાનવાઃ ॥ ૩૪॥

અપરિક્ષિતેન વપુષા બાલસ્તે વસતે સુખમ્ ।
ત્વં કિમર્થમિહાયાતાઽયાતા ચેત્ સ્થીયતાં ક્ષણમ્ ॥ ૩૫॥

નિવૃત્તેઽસ્મિન્ વિવાહે તુ પ્રાપયિષ્યે ઉભાવપિ ।

સોવાચ ।
કિમિદં ભાષસે રાજન્ વિયોગાદસ્ય મેઽભવત્ ॥ ૩૬॥

મહાન્ખેદો ન ચ સુખં લેભે ક્વાપીહ કિઞ્ચન ।

ક ઉવાચ ।
એવં વદત્યાં તસ્યાં સ આગતોઽસૌ વિનાયકઃ ॥ ૩૭॥

પ્રેષિતો બાલકૈઃ સર્વૈરાગતા જનની તવ ।
સા લિલિઙ્ગ તતો બાલમશ્રુપૂર્ણા મુદા જગૌ ॥ ૩૮॥

ચિરકાલં સ્થિતોઽસ્યત્ર માં વિહાયાતિનિષ્ઠુર ।
ત્વદ્વિયોગેન સન્તપ્તાઽગતા સર્વં વિહાય ચ ॥ ૩૯॥

જીવિતાશાં પરિત્યજ્ય ત્વદર્થે તપ આચરમ્ ।
અતિક્લેશેન લબ્ધોઽસિ તાન ક્લેશાન્ વેત્તિ ચેશ્વરઃ ॥ ૪૦॥

વિના ત્વયા ક્ષણો મેઽતો યુગકલ્પસમોઽભવત્ ।
એવં લાઘવવાક્યાઽસૌ દુષ્ટભાવેન ભામિની ॥ ૪૧॥

અતિપ્રેમબલાત્ સા તં કટિદેશે દધાર હ ।
સોઽપિ તચ્ચેષ્ટિતં જ્ઞાત્વાઽગસ્તસ્યાઃપરિચિન્તયન્ ॥ ૪૨॥

ગૂઢાભિસન્ધિસ્તાં પ્રોચે પૂર્વં કિં મે ત્વયા હૃતમ્ ।
એવં તસ્મિન્બ્રુવત્યેવ લડ્ડુકં સા તતો દદૌ ॥ ૪૩॥

અત્તેઽસ્મિન્ પુનરન્ચં સા મહાવિષયુતં દદૌ ।
અત્તેઽસ્મિન્ પુનરન્ચં સ યયાચે લડ્ડુકં બલાત્ ॥ ૪૪ ॥

કાશિરાજશ્ચ પત્ની ચ પ્રાર્થયામાસતુસ્તદા ।
ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ માતસ્ત્વં સબાલા ભોજનં કુરુ ॥ ૪૫ ॥

યાવદુત્તિષ્ઠતે સા તુ તાવદ્ રુદ્ધાઽર્ભકેણ સા ।
ગિરીન્દ્રસારવપુષા સા તતો વિવ્હલાઽભવત્ ॥ ૪૬ ॥

મુઞ્ચ મુઞ્ચેતિ તં પ્રાહ માતાઽહં તવ બાલક ।
બહુકાલેન દૃષ્ટું ત્વામાગતા સ્નેહપાશતઃ ॥ ૪૭ ॥

કથં ચૂર્ણયિતું માં ત્વમુદ્યતોઽસિ ગિરિર્યથા ।
કરાભ્યાં નુનુદે સા તં તાવન્નિદ્રાં યયૌ ચ સઃ ॥ ૪૮ ॥

પ્રસાર્ય ચરણૌ હસ્તૌ શ્વાસોચ્છ્વાસપરાયણઃ ।
ઇતિ રાજા ન્યષેધત્તાં વિવ્હલાં ભારપીડિતામ્ ॥ ૪૯ ॥

મા નિદ્રાભઙ્ગમસ્યાશુ કુરુ ત્વં જનની સતી ।
ઉદ્ધર્તું બાલકં કેચિચ્ચક્રુઃકરુણયા મનઃ ॥ ૫૦ ॥

ઉત્થાપિતું ચાલિતું વા સર્વે નાશક્નુવંસ્તદા ।
પ્રાર્થયામાસુરપરે બાલં રાજીવલોચનમ્ ॥ ૫૧ ॥

અનુક્રોશં કુરુ શિશો જનની તે મરિષ્યતિ ।
ચાલયામાસ ચરણૌ હસ્તૌ સાઽથ શિરોધરામ્ ॥ ૫૨ ॥

કિમિદં ક્રિયતે બાલ પિતરં કિં વદિષ્યસિ ।
એવં વદત્સુ લોકેષુ સા મૃતાઽથ નિશાચરી ॥ ૫૩ ॥

દશયોજનદેહેન વ્યાપિતં ભૂતલં તયા ।
પલાયનપરાઃ કેચિત્ તાં દૃષ્ટ્વાઽતિભયાનકામ્ ॥ ૫૪ ॥

યયુઃ કેચિચ્ચ તાં દૃષ્ટું વિચિત્રજનવૃત્તયઃ ।
રાજા ચ વિસ્મિતસ્તત્ર જનઃ સર્વેવિલોક્યતામ્ ॥ ૫૫ ॥

કથં કપટરૂપેયમાગતા બાલઘાતિની ।
ઋષિપત્નીસ્વરૂપેણ જ્ઞાતા ન રાક્ષસીતિ ચ ॥ ૫૬ ॥

અત્યદ્ભૂતમં જ્ઞાનમસ્ય સામર્થ્યં ચ વિલોકિતમ્ ।
ઇતિ બ્રુવાણાસ્તુ નરાસ્તત્સમીપં મુદા યયુઃ ॥ ૫૭ ॥

બાલમુત્થાપ્ય તસ્યાસ્તુ પુષ્પભારસમં જગુઃ ।
અપનેયેતિ તેઽપ્યાહુર્દુષ્ટા દુષ્ટસ્વરૂપિણી ॥ ૫૮॥

પરસ્યાનિષ્ટમિચ્છેદ્યઃ સ એવ નિધનં વ્રજેત્ ।
તુષ્ટુવુઃ પરિપૂજ્યૈનં કાશિરાજો જના અપિ ॥ ૫૯॥

ઋષયો લોકપાલાશ્ચ ભક્ત્યા દેવં વિનાયકમ્ ।
નાથસ્ત્વમસિ દેવાનાં મનુષ્યોરગરક્ષસામ્ ॥ ૬૦॥

યક્ષગન્ધર્વવિપ્રાણાં ગજાશ્વરથપક્ષિણામ્ ।
ભૂતભવ્યભવિષ્યસ્ય બુદ્ધીન્દ્રિયગણસ્ય ચ ॥ ૬૧॥

હર્ષસ્ય શોકદુઃખસ્ય સુખસ્ય જ્ઞાનમોહવોઃ ।
અર્થસ્ય કાર્યજાતસ્ય લાભહાન્યોસ્તથૈવ ચ ॥ ૬૨॥

સ્વર્ગપાતાલલોકાનાં પૃથિવ્યા જલધેરપિ ।
નક્ષત્રાણાં ગ્રહાણાં ચ પિશાચાનાં ચ વીરુધામ્ ॥ ૬૩॥

વૃક્ષાણાં સરિતાં પુંસાં સ્ત્રીણાં બાલજનસ્ય ચ ।
ઉત્પત્તિસ્થિતિ સંહારકારિણે તે નમો નમઃ ॥ ૬૪॥

પશૂનાં પતયે તુભ્યં તત્ત્વજ્ઞાનપ્રદાયિને ।
નમો વિષ્ણુસ્વરૂપાય નમસ્તે રુદ્રરૂપિણે ॥ ૬૫॥

નમસ્તે બ્રહ્મરૂપાય નમોઽનન્તસ્વરૂપિણે ।
મોક્ષહેતો નમસ્તુભ્યં નમો વિઘ્નહરાય તે ॥ ૬૬॥

નમોઽભક્તવિનાશાય નમો ભક્તપ્રિયાય ચ ।
અધિદૈવાધિભૂતાત્મન્ તાપત્રયહરાય તે ॥ ૬૭॥

સર્વોત્પાતવિઘાતાય નમો લીલાસ્વરૂપિણે ।
સર્વાન્તર્યામિણે તુભ્યં સર્વાધ્યક્ષાય તે નમઃ ॥ ૬૮॥

અદિત્યા જઠરોત્પન્ન વિનાયક નમોઽસ્તુ તે ।
પરબ્રહ્મસ્વરૂપાય નમઃ કશ્યપસૂનવે ॥ ૬૯॥

અમેયમાયાન્વિત વિક્રમાય માયાવિને માયિકમોહનાય ।
અમેયમાયાહરણાય માયામહાશ્રયાયાસ્તુ નમો નમસ્તે ॥ ૭૦॥

એવં સ્તુત્વા તુ તે સર્વે યયુઃ સ્વં સ્વં ગૃહં મુદા ।

ત્યક્ત્વા તાં રાક્ષસીં છિત્ત્વા ખણ્ડશો દૂરતઃપુરાત્ ॥ ૭૧॥

ય ઇદં પઠતે સ્તોત્રં ત્રિસન્ધ્યોત્પાતનાશનમ્ ।
ન ભવન્તિ મહોત્પાતા વિઘ્ના ભૂતભયાનિ ચ ॥ ૭૨॥

ત્રિસન્ધ્યં યઃ પઠેત્ સ્તોત્રં સર્વાન્ કામાનવાપ્નુયાત્ ।
વિનાયકઃ સદા તસ્ય રક્ષણં કુરતેઽનઘ ॥ ૭૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે રાક્ષસીવધો નામૈકવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૦૪૧ + ૭૩ = ૫૧૧૪

૨.૦૨૨ બાલચરિતે દ્વાવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અપરસ્મિન્ દિને રાજા પ્રાતઃસ્નાનકૃતોદ્યમઃ ।
પૌરાઃ સર્વે વિતર્ક્યૈવં નાયં દેવો ન માનુષઃ ॥ ૧॥

ન દેવશ્ચેત્ કથં પઞ્ચ મહાન્તો દેવદુર્ધરાઃ ।
અજેયાઃ શક્રહરિભિર્હતા દૈત્યા મહાબલાઃ ॥ ૨॥

દેવ એવ ભવેદ્ બાલમધ્યેઽયં ક્રીડતે લઘુ ।
ઇતિ તર્ક્ય તતસ્તાવદાગતા રાજદર્શનમ્ ॥ ૩॥

રાજાઽપિ ભદ્રમગમદુવાચ સકલાન્ પ્રતિ ।
નિરૂપયન્તુ યત્કાર્યં તદ્ વઃ સિદ્ધિં પ્રયાસ્યતિ ॥ ૪॥

કિમર્થં પ્રાતરેવેહ પૌરા યૂયં સમાગતાઃ ।
ત ઊચુર્ન રહસ્યં યત્ સ્વાભિપ્રેતમૃતે વચઃ ॥ ૫॥

ત્વયાઽયં હિ સમાનીતો મુનિપુત્રો વિનાયકઃ ।
નાસ્ય દાસ્યમભૂન્નો હિ કિઞ્ચિત્ ક્વાપિ કદાચન ॥ ૬॥

ત્વયા તુ પૂજિતોઽનેકવારં સ્વશરણે સ્થિતઃ ।
યદ્ યત્ તવ ગૃહે યાતિ તત્ તન્નઃ પ્રેષયસ્યહો ॥ ૭॥

અયં તુ ન કથં રાજન્ પ્રેષિતો નુ વિનાયકઃ ।

રાજોવાચ ।
સમ્યગુક્તં યત્ર જના વિભજ્ય ભુજ્યતે તુ યત્ ॥ ૮॥

અમૃતં યાતિ ચ વિષં વિષમન્યદ્ ભવેત્તુ તત્ ।
અસ્મિન્યસ્ય ભવેદ્ ભક્તિર્દેવે વા માનુષેઽપિ વા ॥ ૯॥

સ એનં સ્વગૃહે નીત્વા પૂજયેદ્ ભોજયેદપિ ।
જનાસ્તુ ત્રિવિધાઃ પૌરા રજઃસત્ત્વતમો ગુણૈઃ ॥ ૧૦॥

પરીક્ષન્તેઽનરા દુષ્ટાઃ પુણ્યવન્તો ભજન્ત્યપિ ।
કેચિદેનં વિનિન્દન્તિ પ્રશંસન્તિ ચ કેચન ॥ ૧૧॥

યસ્ય સ્વભાવો યાદૃક્ સ્યાત્ તથા વર્તતે નરઃ ।
ન જહાતિ ઘૃષ્યમાણશ્ચન્દનઃ સ્વસુગન્ધિતામ્ ॥ ૧૨॥

કસ્તુરીકર્દમયુતઃ પલાણ્ડુર્વા નિજં ગુણમ્ ।
ભવતાં યદિ ભક્તિશ્ચેદનન્યાઽસ્મિન્સુતે મુનેઃ ॥ ૧૩॥

નીયતાં પૂજયન્ત્વાશુ ભોજનાય પ્રિયાય ચ ।
પરીક્ષાર્થં ન નેયોઽસૌ જનકો જનની મમ ॥ ૧૪॥

મયા કથં નરા વાચ્યા નીત્વૈનં પૂજયન્ત્વિતિ ।
અસ્ય શક્તિં દૃઢાં દૃષ્ટ્વા મમ ભક્તિર્વિશિષ્યતે ॥ ૧૫॥

નાયં ચેન્મત્પુરી ક્વત્યા કૃતો યૂયં ક્વ ચાપ્યહમ્ ।
ઇતિ રાજવચઃ શ્રુત્વા પુનરૂચુશ્ચ નાગરાઃ ॥ ૧૬॥

યથા વદસિ કલ્યાણ તત્તથા ન તદન્યથા ।
અસ્માકં કાર્યસિદ્ધિર્યા તાં કુરુષ્વ જનાધિપ ॥ ૧૭॥

નીત્વેમં સ્વગૃહે બાલં પૂજયામો યથાર્હતઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે બાલોઽવદત્ તાન્ સદસિ સ્થિતાન્ ॥ ૧૮॥

જાનન્નન્તર્ગતં તેષાં સર્વસાક્ષી જગદ્ગુરુઃ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
કિમર્થં માં પ્રાર્થયન્તો ભવન્તોઽતિમહત્તરાઃ ॥ ૧૯॥

અહં બાલો મુનિસુતો મત્પૂજનફલં નુ કિમ્ ।
ભવિષ્યતિ ન જાનેઽહં ભવતાં વ્યયકારિણામ્ ॥ ૨૦॥

વિવાહો વ્રતબન્ધો વા યજ્ઞો વાઽન્યો મહોત્સવઃ ।
તદા ભવદ્ગૃહં યાસ્યે હવ્યં કવ્યં યદા ભવેત્ ॥ ૨૧॥

અસઙ્ખ્યાતા ભવન્તો હિ કથમેકો ગૃહં વ્રજે ।
વકેશિનીં કિમર્થં વા ગાં ધોક્ષ્યથ ભવદ્વિધાઃ ॥ ૨૨॥

વાઞ્છિતાર્થી કથં યાચેત્ ત્યક્ત્વા કલ્પદ્રુમં દ્રુમમ્ ।
અન્યત્ ક્ષુદ્રં વાઞ્છિતં વા તદ્વદ્ યૂયં સમુત્સુકાઃ ॥ ૨૩॥

ક ઉવાચ ।
વિનાયક વચઃ શ્રુત્વા શ્રેણીમુખ્યા જગુઃ પુનઃ ।
અસ્મિન્વિવાહે સમ્પન્ને ન સ્થાસ્યતિ ક્ષણં ભવાન્ ॥ ૨૪॥

રાજ્ઞઃ પ્રસાદાદ્ દૃષ્ટોઽસિ ભક્તિં ન સફલીકુરુ ।
અવામકામસ્ય ચ તે સૃષ્ટિ સ્થિત્યન્તકારિણઃ ॥ ૨૫॥

સર્વાન્તર્યામિણઃ સર્વચિત્તવૃત્તીર્વિજાનતઃ ।
કર્તું વાપ્યન્યથાકર્તુમકર્તું વા ક્ષમસ્ય હ ॥ ૨૬॥

ચિદાનન્દસ્ય નૈવાઽસ્તિ પૂજાભિર્નઃ પ્રયોજનમ્ ।
ભક્તિપ્રિયો દેવ ઇતિ નિગમં ન વૃથા કુરુ ॥ ૨૭॥

નિશમ્યેતિ વચસ્તેષાં તાનૂચેઽથ વિનાયકઃ ।
એવં ચેદ્ભવતાં ભક્તિસ્તદા યાસ્યે નૃપાઙ્ગયા ॥ ૨૮॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં સર્વેઽપિ સ્વગૃહાન્ યયુઃ ।
મણ્ડપાન્ વિદધુઃ કેચિત્ કેચિદ્વસ્ત્રગૃહાણિ ચ ॥ ૨૯॥

તોરણાન્ વિદધુર્ભક્ત્યાઽઽદર્શશોભાદ્ભુતાનિ ચ ।
ભાજનાનિ મહાર્હાણિ સુગન્ધચન્દનાનિ ચ ॥ ૩૦॥

દ્રવ્યાણિ ચ સુગન્ધીનિ મૃગનાભિભવાનિ ચ ।
ફલાનિ ચ વિચિત્રાણિ વાસાંસ્યાભરણાનિ ચ ॥ ૩૧॥

પક્વાન્નાનિ વિચિત્રાણિ પઞ્ચામૃતયુતાનિ ચ ।
સ્થાપિતા મૂર્તયો નાનામુક્તામાલાવિભૂષિતાઃ ॥ ૩૨॥

એવં ગૃહે ગૃહે સર્વે સામગ્રીં ચક્રુરુત્સુકાઃ ।
એકોઽભૂન્નગરપ્રાન્તે બ્રાહ્મણો વેદશાસ્ત્રવિત્ ॥ ૩૩॥

શુક્લનામ્ના શુક્લવૃત્તિઃ શાન્તો દાન્તઃ ક્ષમાન્વિતઃ ।
શ્રૌતસ્માર્તકર્મનિધિર્બ્રહ્મનિષ્ઠોઽતિથિપ્રિયઃ ॥ ૩૪॥

યસ્ય પત્ની મહાભાગા વિદ્રુમા નામ નામતઃ ।

નિસ્પૃહા જ્ઞાનસમ્પન્ના સર્વાવયવસુન્દરા ॥ ૩૫॥

દરિદ્રા જ્ઞાનનિષ્ઠા સા પતિપ્રાણા પતિવ્રતા ।
તસ્યા ગૃહગતં દૃશ્યં નભસ્તારાઙ્કિતં સ્ફુટમ્ ॥ ૩૬॥

ન સ્વર્ણં રાજતં તામ્રં ભાજનં રીતિજં ન ચ ।
ગૌરા વલ્કલસંવીતા તેજોજ્વાલા સુશોભના ॥ ૩૭॥

યદઙ્ગતેજસા વ્યાપ્તં દૃશ્યમાનં ન દૃશ્યતે ।
તેન વૃત્તેન તુષ્ટા સા ગૃહશોભાવિધાયિની ॥ ૩૮॥

તસ્યાસ્તોષેણ તુષ્ટોઽભૂદ્ વિનયેન ચ સેવયા ।
સ્વસ્થઃસ્થિતો જ્ઞાનનિષ્ઠસ્તિષ્ઠત્યકૃતભોજનઃ ॥ ૩૯॥

કદાચિદ્ ભિક્ષિતું યાતો વારિતસ્તુ ગૃહેગૃહે ।
મહોત્સવં પ્રકુર્વદ્ભિર્વિનાયકકૃતે જનૈઃ ॥ ૪૦॥

યલ્લબ્ધં તેન તુષ્ટોઽસૌ ભાર્યામિત્યાડબ્રવીદિદમ્ ।
શ્રૂયતાં પત્નિ નગરે વારિતોઽહં ગૃહેગૃહે ॥ ૪૧॥

આયાસ્યતિ પ્રતિગૃહં પૂજાર્થં સ વિનાયકઃ ।
યોઽવતીર્ણો મનિગૃહં ભૂભાર હરણોદ્યતઃ ॥ ૪૨॥

આયાસ્યતિ ગૃહં ચેત્ સ પૂજાર્થે યત્નમાચર ।
સાડબ્રવીન્ મહતીં પૂજાં ત્યક્ત્વાડન્નં વિવિધન્તથા ॥ ૪૩॥

ભવતાં સોઽકિઞ્ચનાનાં કથં વા ગૃહમેષ્યતિ ।
ગન્ધપુષ્પં પર્યુષિતં પક્વં કન્દફલં મુને ॥ ૪૪॥

ભવિષ્યતિ કૃતં સમ્યગસમ્યક્ સ્વલ્પમપ્યહો ।
કિં વા પ્રયોજનં તસ્ય ગૃહેણ ભવતાં પ્રભો ॥ ૪૫॥

ઇતિ પ્રિયાવચઃ શ્રુત્વા પુનરૂચે મુનિઃ પ્રિયામ્ ।
સ માં ભક્તં વિજાનાતિ દીનાનાથ પ્રભુઃ પ્રભુઃ ॥ ૪૬॥

ભક્તિપ્રિડયોસ્તિ દેવોડયં ન લોભવશગો વિભુઃ ।
અર્ણસા ચ પલાશેન પુષ્પેણ પ્રીયતે હિ સઃ ॥ ૪૭॥

સુવર્ણાનિચયૈર્વાપિ ન હિ દમ્ભાત્ સમર્પિતૈઃ ।
ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તસ્ય વિદ્રુમા પુનરબ્રવીત્ ॥ ૪૮॥

એવં ચેત્ તર્હિ યત્ સિદ્ધં તદેતસ્મૈ નિવેદ્યતામ્ ।
તતોઽષ્ટાદશધાન્યાનાં કૃત્વા પિષ્ટં પપાચ સા ॥ ૪૯॥

ઓદનશ્ચ કૃતો જીર્ણતન્દુલાનાં જલાધિકઃ ।
મુષ્ટિપિષ્ટં પર્ણપુટે પક્ત્વા ભુઙ્ક્તે દિનેદિને ॥ ૫૦॥

તત્તેન દિયમાનેન દ્રવ્યેણ ચૈલમાનયત્ ।
ગન્ધાક્ષતં ચ પુષ્પાણિ ધૂપં દીપં મહાર્તિકે ॥ ૫૧॥

વન્યં ફલં વલ્કલં ચ સ્થાપયામાસ ચૈકતઃ ।
શુષ્કામલકખણ્ડાનિ મુખવાસાર્થમેવ ચ ॥ ૫૨॥

પ્રસાર્ય દર્ભનિચયં સુસિક્તે સ્વાઙ્ગણે ધ્વજમ્ ।
ચકાર કશિપૂ નાસૌ ધ્યાનનિષ્ઠોઽભવન્ મુનિઃ ॥ ૫૩॥ (ચકારકશિપુચ્ચાસૌ?)

નૈવેદ્યં વૈશ્વદેવં ચ કૃત્વા પૂર્વં પ્રયત્નતઃ ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વિદ્રુમાશુક્લનિષ્ઠગણેશભક્તિનિરુપણં નામ દ્વાવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૧૧૪ + ૫૪ = ૫૧૬૮

૨.૦૨૩ બાલચરિતે શુક્લવર પ્રદાનં નામ ત્રયોવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સ બાલો બાલમધ્યે તુ ચિક્રીડે કૌતુકાન્વિતઃ ।
રાજા ભદ્રાસનગતો નૃત્યં સર્વજનૈઃ સહ ॥ ૧॥

યાવત્પશ્યતિ વેશ્યાનાં તાવદેવાગતાવુભૌ ।
દેવલોકાત્ સદો રમ્યં સનકશ્ચ સનન્દનઃ ॥ ૨॥

ઉદ્ભાસિતં તયોર્દીપ્યા સૂર્યાગ્ન્યોરિવ તત્ સદઃ ।
આસનાદુદતિષ્ઠત્ સ નૃપતિઃ સહસેક્ષ્ય તૌ ॥ ૩॥

શિરઃ સ્થાપ્ય પાદપદ્મે સાષ્ટાઙ્ગં પ્રણનામ તૌ ।
બદ્ધાઞ્જલિરુવાચાડથ અદ્ય ધન્યં કુલં મમ ॥ ૪॥

રાજ્યં જ્ઞાનં ચ દેહશ્ચ પત્નીપુત્રાદિકં ચ યત્ ।
ઇત્યુક્ત્વા પાણિના ધૃત્વા સ્વાસને ચોપવેશ્ય તૌ ॥ ૫॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિરપૂજયત ભક્તિતઃ ।
તૌ ચ વિશ્રામયામાસ પાદસંવાનાદિભિઃ ॥ ૬॥

પુનઃ પુનઃપ્રણમ્યાસૌ વક્તું સમુપચક્રમે ।

રાજોવાચ ।
મુનીનાં ન્યસ્તદણ્ડાનાં નિસ્પૃહાણાં ચ સર્વદા ॥ ૭॥

કાર્યલિપ્સા ન કાચિત્ સ્યાદાજ્ઞામીહે તથાઽપ્યહમ્ ।
તપો રાજ્યં કુલં શીલં સાર્થકં કર્તુમુદ્યતઃ ॥ ૮॥

તાવૂચતુઃ ।
અવામસર્વકામોઽસૌ પરબ્રહ્મસ્વરૂપવાન્ ।
લીલાવતારી ભગવાન્ કશ્યપસ્ય સુતસ્તવ ॥ ૯॥

ગૃહે નાનાકૌતુકાનિ કુરુતેઽદ્ભુતવિક્રમઃ ।
શ્રુત્વાઽવદાનં તસ્યાત્ર દ્રષ્ટુમાવાં સમાગતૌ ॥ ૧૦॥

અન્યથા શક્રભવનત્યાગે કિં નઃ પ્રયોજનમ્ ।
ગૃહે યસ્ય કલ્પતરુઃ સોઽન્યં કિં યાચયિષ્યતિ ॥ ૧૧॥

તસ્યાઽઙ્ઘ્રિકમલં નત્વા ગચ્છાવઃ સ્વસ્થલં નૃપ ।
એવં તયોરાગતયોઃ શ્રુત્વા વાક્યં વિનાયકઃ ॥ ૧૨॥

વદતોરાગતઃ ક્રીડાં ત્યક્ત્વા મોદકહસ્તકઃ ।
પઞ્ચખાદ્યમયં ભક્ષ્યં મોદકં લીલયા દધત્ ॥ ૧૩॥

તયોસ્તં દર્શયામાસ નૃપો હાસ્યપરો મૃદુ ।
સોઽયં સમાગતો દેવો યદ્દર્શનસમુત્સુકૌ ॥ ૧૪॥

આગતો યચ્ચ કર્તવ્યં કુરુતં તદ્ યથેષ્ટતઃ ।
તં નિરીક્ષ્ય મુની તૌ તુ પરસ્પરમથોચતુઃ ॥ ૧૫॥

અનેન દૂષિતો નૂનં કશ્યપો મુનિસત્તમઃ ।
તત્પુત્રતાં સમાસાદ્ય સ્વાચારં ત્યજતા ભૃશમ્ ॥ ૧૬॥

સ્પૃષ્ટાસ્પૃષ્ટવિચારોઽસ્ય ભક્ષ્યાભક્ષ્યવિધિર્ન ચ ।
દર્શને સ્પર્શને ચાસ્ય મહાન્ દોષો ભવેત્ ખલુ ॥ ૧૭॥

કથં સ્વનિયમાઁસ્ત્યક્ત્વા સ્થિતઃ ક્ષત્રિયવેશ્મનિ ।
સ્વધર્મે નઃ સ્થિતાનાં તુ દર્શનેનાઽસ્ય કિં ભવેત્ ॥ ૧૮॥

શુશ્રાવ તાં ગિરં દેવો નૃપસન્નિહિતસ્તદા ।
ઉવાચ વાક્યં વાક્યજ્ઞો વાચસ્પતિરિવાપરઃ ॥ ૧૯॥

ક્વ ગતં ભવતો જ્ઞાનં વૃથા શ્રમવતોર્મુની ।
સ્વર્ગં ત્યક્ત્વા કથમિહ સમ્પ્રામૌ પ્રાકૃતાવિવ ॥ ૨૦॥

શ્રુત્વેત્થં વચનં તસ્ય નૃપતિં તાવથોચતુઃ ।
માયામયસ્ય દેવસ્ય માયયા મોહિતો ભૃશમ્ ॥ ૨૧॥

દેહ્યનુજ્ઞાં ગમિષ્યાવો નિજમાશ્રમ મણ્ડલમ્ ।
તતો નૃપતિશાર્દૂલો દૃઢભક્તિ પ્રણોદિતઃ ॥ ૨૨॥

સ્થીયતાં શ્રૂયતાં વાક્યં મદીયમિત્યુવાચ તૌ ।
ભક્ત્યા ચ પ્રાર્થયામાસ સ્નાત્વા ભુક્ત્વાડનુગમ્યતામ્ ॥ ૨૩॥

નિશમ્ય પ્રાર્થનાં તસ્ય મોચતુર્મુનિપુઙ્ગવૌ ।
ન ભુજ્યેતે રાજકીયમન્નં તસ્માદ્ વ્રજાવહે ॥ ૨૪॥

તદનુજ્ઞાં સમાસાદ્ય મણિકર્ણી તતો ગતૌ ।
વિનાયકઃ સર્વબાલૈરનુયાતો મુદા રમન્ ॥ ૨૫॥

સ્નાત્વા ગતઃ શુક્લગૃહં જ્ઞાત્વા તદ્ભક્તિમાદૃતઃ ।
યથા ધાવતિ ગૌર્વત્સં યથા માતા રુદચ્છિશુમ્ ॥ ૨૬॥

યથા કૃષ્ણઃ સભાનીતાં દ્રૌપદીં શરણાગતામ્ ।
દૃષ્ટ્વા તૌ દમ્પતી દેવં પાદયોર્વિનિપેતતુઃ ॥ ૨૭॥

આનન્દાશ્રૂણિ મુઞ્ચન્તૌ વાચા ગદ્ગદયા ગિરા ।
લિલિઙ્ગતુર્મુદા દેવં ननृતુર્હર્ષનિર્ભરૌ ॥ ૨૮॥

ન વિન્દતુઃ પ્રકર્તવ્યં દેહાતીતાવિવાસતુઃ ।
રોમાઞ્ચાઞ્ચિતગાત્રૌ તૌ બાષ્પધારામમુઞ્ચતામ્ ॥ ૨૯॥

મુહૂર્તાલ્લબ્ધસંજ્ઞૌ તૌ નેમતુર્જગદીશ્વરમ્ ।
તત ઊચે મુનિર્દેવં દીનનાથેતિ યત્ તવ ॥ ૩૦॥

વિખ્યાતં ત્રિષુ લોકેષુ નામ પાપહરં શુભમ્ ।
સાર્થકં કૃતમદ્યૈવ જન્મ નઃ પાદદર્શનાત્ ॥ ૩૧॥

પ્રાસાદનિચયાઁસ્ત્યક્ત્વાડગતઃ પર્ણકુટીમિમામ્ ।

ધન્યો વંશો મદીયોઽદ્ય જન્મ જ્ઞાનં તપો વયઃ ॥ ૩૨॥

અપૂજયત્ તતસ્તં સ કુશાસનગતં મુનિઃ ।
પ્રક્ષાલ્ય ચરણદ્વન્દ્વં જલં તચ્છિરસાઽદધત્ ॥ ૩૩॥

ગન્ધાક્ષતં પુષ્પમાલાં ધૂપં દીપં દદાવથ ।
દૂર્વાઙ્કુરાન્ શમીપત્રં સુતૈલં કેતકં શુભમ્ ॥ ૩૪॥

ખાદ્યં સ્વલ્પં પુરઃ સ્થાપ્ય ફલમારણ્યકં તથા ।
પુષ્પાઞ્જલિં મન્ત્રપૂતાં દત્ત્વા નત્ત્વા સ લજ્જિતઃ ॥ ૩૫॥

કદન્નં કથમસ્મૈ તદ્દેયમિત્યેવ ચિન્તયન્ ।
અભિપ્રાયં વિદિત્વા તં દેવદેવો વિનાયકઃ ॥ ૩૬॥

યાચે માતઃ કિમન્નં તે ગૃહે તદ્દીયતાં મમ ।
ભક્ત્યા દત્તં કદન્નં મેઽધિકં સ્યાદમૃતાદપિ ॥ ૩૭॥

વિષં ભવતિ યદ્દત્તં દમ્ભેનાઽશ્રદ્ધયાન્વિતમ્ ।
વિસ્તીર્ણમોદનં શુષ્કં ભાસ્કરીં બહુધાન્યજામ્ ॥ ૩૮॥

આસ્થાપયત્ પુરસ્તસ્ય મુનિપત્ની હ્રિયાન્વિતા ।
તૈલં ચ સકલં દૃષ્ટ્વા પ્રાહસંસ્તં ચ બાલકાઃ ॥ ૩૯॥

અભક્ષયત્ સ પક્વાન્નસદૃશં પરમાદરાત્ ।
પ્રતિગ્રાસં જલં પીત્વા જઘાસ બલવત્તરમ્ ॥ ૪૦॥

તતસ્તેનોદનઃ પાત્રં નિક્ષિપ્તો મુનિનાઽખિલઃ ।
તજ્જલં ચલિતં દિક્ષુ બાલો રોદ્ધું ન ચાશકત્ ॥ ૪૧॥

તતોઽભવદ્ દશભુજો બુભુજે ચૌદનં ચ તૈઃ ।
આશ્ચર્યં દદૃશુર્લોકા હસન્તો હસ્તતાલતઃ ॥ ૪૨॥

અપૂર્વઃ પાચિતોઽયં નુ જાનુદઘ્નજલેન યઃ ।
ઇત્યૂચુર્બુભુજુર્બાલા રુચ્યા પાયસકલ્પયા ॥ ૪૩॥

સાકં તેન ચ યૈર્ભુક્તં ગતાસ્તે દેવતુલ્યતામ્ ।
અશોચન્નિતરે પશ્ચાદ્ યેઽહસન્ વિવૃતૈ રદૈઃ ॥ ૪૪॥

કોલાહલો મહાનાસીન્નગરે ક્વ વિનાયકઃ ।
કેચિદૂચુઃ શુક્લગૃહે ભુનક્તિ શીર્ણમોદનમ્ ॥ ૪૫॥

રોદ્ધું ફૂતા દશભુજો ઓદનં ચ ભુનક્તિ તૈઃ ।
ભુક્તે તસ્મિન્વિશુદ્ધે સ શુષ્કમામલકં દદૌ ॥ ૪૬॥

મુખશુદ્ધિં તેન ચક્રે જગદાત્મા વિનાયકઃ ।
પ્રસન્નઃ શુક્લમવદત્ પ્રીતો ભાવેન તેઽનઘ ॥ ૪૭॥

વરાન્વૃણુ મહાભાગ મત્તો યાનભિકાઙ્ક્ષસે ।

શુક્લ ઉવાચ ।
સર્વાન્ નાગરિકાંસ્ત્યક્ત્વા ભોક્તું રુક્ષાન્નમાગતઃ ॥ ૪૮॥

અયમેવ વરો મહ્યં યજ્જાતં તવ દર્શનમ્ ।
પ્રભુવાક્યાનુરોધેન યાચે ભક્તિં ત્વયિ સ્થિરામ્ ॥ ૪૯॥

અન્તે મોક્ષં ચ મે દેહિ યેન નાવર્તતે પુનઃ ।
ન સંસારસુખે ચિત્તં રમતે તે મે વિનાયક ॥ ૫૦॥

ક ઉવાચ ।
એવમસ્ત્વતિ તં પ્રોચ્ય પૂર્વવદ્વિભુજઃ શિશુઃ ।
ગૃહં તસ્મૈ શક્રગૃહાદ્ વરં સદ્રત્નકાઞ્ચનમ્ ॥ ૫૧॥

અત્યુત્તમં સ્વરૂપં ચ જ્ઞાનં સમ્પદમર્પયત્ ।
અનુજ્ઞાતો યયૌ તાભ્યામન્યત્ર બાલકૈર્વૃતઃ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શુક્લવરપ્રદાનં નામ ત્રયોવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૧૬૮ + ૫૨ = ૫૨૨૦

૨.૦૨૪ વિનાયક ભોજનકથનં નામ ચતુર્વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વ્યલોકયંસ્તં નગરે તસ્મિન્ સર્વે મહાજનાઃ ।
વિધાય પૂજાસામગ્રીં ભોજનસ્યાપ્યનેકધા ॥ ૧॥

ગૃહે ગૃહે રાજગૃહે સર્વાઽમાત્યગૃહેઽપિ ચ ।
ગવેષયન્તિ સ્મ જનાસ્તદા કશ્યપનન્દનમ્ ॥ ૨॥

અપૃચ્છન્ત જનાઃ સર્વે કચ્ચિદ્ દૃષ્ટો વિનાયકઃ ।
નેતિ નેતિ શ્રુતિર્વક્તિ યં સ કસ્યાક્ષિગોચરઃ ॥ ૩॥

ભવેન્નાલોકિતોઽસ્માભિરિતિ તત્રાવદન્ જનાઃ ।
પુરપ્રાન્તે તુ યે તત્ર તેઽશૃણ્વન્ જનવાક્યતઃ ॥ ૪॥

સ ચાગતઃ શુક્લગૃહં તતસ્તે તદ્ગૃહં યયુઃ ।
નાપશ્યંસ્તમથાપૃચ્છઁસ્તેનોક્તં સ ઇતો ગતઃ ॥ ૫॥

સ તુ માયામયો બાલો જનાન્ વઞ્ચિતુમુત્સુકઃ ।
વિસૃજ્ય બાલકાન્ પશ્ચાદ્દ્વારેણાઽઽગત્યસુમવાન્ ॥ ૬॥

કેચિત્તં દદૃશુઃ સુમં હર્યક્ષમિવ ગવ્હરે ।
કેચિત્તં ક્રોધાવશગા નિનિન્દુર્બાલકો લઘુઃ ॥ ૭॥

પિશાચ ઇવ કિં યાતો દરિદ્રસ્ય ગૃહં પ્રતિ ।
ઈશશ્ચેત્ સર્વભાવજ્ઞઃ સર્વેષાં પ્રિયમાચરેત્ ॥ ૮॥

ઉત્થાપ્ય તં કરે ધૃત્વા યાહીતિ શરણં શુભમ્ ।
સફલં કુરુ નઃ સર્વં ત્વદર્થમુપકલ્પિતમ્ ॥ ૯॥

ગતઃ ખેદો ભ્રમણજો દૃષ્ટ્વા ત્વચ્ચરણામ્બુજમ્ ।
યાહિ યાહિ ગૃહાન્ નસ્ત્વં ભોક્તું બાલગણૈઃ સહ ॥ ૧૦॥

સ ઊચે સામ્પ્રતં ભુક્તં પુનરૂચુર્જનાસ્તુ તમ્ ।
દરિદ્રસ્ય ગૃહે કિં તે ભુક્તં સ્યાદ્ભૈક્ષ્યવર્તિતઃ ॥ ૧૧॥

નાપોઽપિ પિબતે ક્વાન્નં કથં ભુક્તં ત્વયા વિભો ।

ગણેશ ઉવાચ ।
ઉદરં પરિપૂર્ણં મે યાતું શક્તિશ્ચ નાસ્તિ મે ॥ ૧૨॥

ક ઉવાચ ।
તતઃ સર્વે વિદિત્વા તં ભુક્તં શુક્લગૃહે જનાઃ ।
નિરાશાભગ્નસઙ્કલ્પા રુષ્ટા દીના વિચેતસઃ ॥ ૧૩॥

સમ્ભારા વ્યર્થતાં યાતા નાનાક્લેશાર્થસઞ્ચિતાઃ ।
બુભુજુસ્તાન્ સ્વયં દુષ્ટા દામ્ભિકા ભક્તિવર્જિતાઃ ॥ ૧૪॥

યે ભક્તાસ્તે નિરાહારાસ્તસ્થુર્ધ્યાનપરાયણાઃ ।
એવં સર્વેષુ લોકેષુ જ્ઞાત્વા ધ્યાનસ્થિતેષુ સઃ ॥ ૧૫॥

એકો નાનાસ્વરૂપોઽભૂદ્ ઘટાકાશ ઇવ સ્ફુટમ્ ।
જલપૂર્ણેષુ કુમ્ભેષુ રવિર્નાના યથેક્ષ્યતે ॥ ૧૬॥

ક્વચિત્ પર્યઙ્કશયનઃ ક્વચિજ્જપપરાયણઃ ।
ક્વચિદ્ દાનરતઃ ક્વાપિ ભોજનાય સમુત્સુકઃ ॥ ૧૭ ॥

ક્વચિત્ પાઠયતે શિષ્યાન્ સાઙ્ગં વેદં સહાર્થકમ્ ।
ક્વચિદ્ વ્યાકુરુતે શાસ્ત્રં ક્વચિચ્ચ પઠતિ સ્વયમ્ ॥ ૧૮ ॥

એવં નાનાસ્વરૂપૈઃ સ નાનાગૃહગતો બભૌ ।
અયમસ્મદ્ ગૃહં યાતઃ પૂર્વમિત્યભિમેનિરે ॥ ૧૯ ॥

તૈલમુદ્વર્તનં સ્નાનં પૂજનં ભોજનં દદુઃ ।
એવં સર્વે જહૃષિરે કાશિરાજસમન્વિતમ્ ॥ ૨૦ ॥

દૃષ્ટ્વા દેવં પરમયા મુદા સાધુવિનાયકમ્ ।
પુપૂજુર્ભોજયામાસુર્દ્વિજાન્ સુહૃદ્ગણાનપિ ॥ ૨૧ ॥

પઞ્ચામૃતં ચ પક્વાન્નં વ્યઞ્જનં પાયસૌદનૌ ।
અન્યદ્ રુચિકરં સર્વં બુભુજુસ્તે યથારુચિ ॥ ૨૨ ॥

એવં દ્વિજેષુ દેવેષુ કાશિરાજે સુહૃત્સ્વપિ ।
આશીર્વત્સુ સમાવિષ્ટઃ કાશિરાજોઽન્વપૃચ્છત ॥ ૨૩ ॥

માયયા મુનિપુત્રસ્ય મોહિતોઽનેકધાઽઽકૃતેઃ ।

રાજોવાચ ।
વિનાયકો ગતો ભોક્તું નાનાગૃહ ઇતિસ્ફુટમ્ ॥ ૨૪ ॥

અયં મે નિકટેઽપ્યસ્તિ કો નુ ભુઙ્ક્તે ગૃહે ગૃહે ।
ક્વચિચ્ચ શિબિકારૂઢો યાતિ ભોક્તું વિનાયકઃ ॥ ૨૫ ॥

ગજારૂઢઃ ક્વચિદ્ યાતિ હયારુઢશ્ચ કુત્રચિત્ ।
એવં સર્વેષુ લોકેષુ પૂજાવ્યગ્રેષુ બાલકે ॥ ૨૬ ॥

તતસ્તૌ નગરીં યાતૌ તત્ર તત્ર વિનાયકમ્ ।
અપશ્યતાં ભુક્તવન્તં પરાવૃત્ય સમીયતુઃ ॥ ૨૭ ॥

યત્ર યત્ર ગૃહે યાતૌ તત્ર તત્ર વિનાયકમ્ ।
નિર્વૃત્ય સકલં નિત્યં ભિક્ષાર્થં પર્યગચ્છતામ્ ॥ ૨૮ ॥

શયાનં શયનેં દિવ્યે ભક્ષયન્તં ફલાનિ ચ ।
ચર્વયન્તં ચ તામ્બૂલં ક્વચિદ્ ગન્ધાદિચર્ચિતમ્ ॥ ૨૯ ॥

ક્વચિન્નૃત્યં પ્રપશ્યન્તં ગણિકાનાં ગણાન્વિતમ્ ।
ક્રીડન્તમક્ષૈઃ કુત્રાપિ ક્વચિદ્ બુદ્ધિબલેન ચ ॥ ૩૦ ॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તં દિવ્યવસ્ત્રાન્વિતં ક્વચિત્ ।
પઠન્તં ચ જપન્તં ચ ધ્યાનેન તમપશ્યતામ્ ॥ ૩૧ ॥

સ્તૂયમાનં ક્વચિદ્ ભક્તૈસ્તુવન્તં જગદીશ્વરમ્ ।
દર્શયન્તં વિભૂતિં સ્વાં ભક્ત્યાયાડનેકશઃ ક્વચિત્ ॥ ૩૨ ॥

યુવાનં રમયન્તં સ્વાઃસ્ત્રિયોડત્યન્તમનોરમાઃ ।
ચિકિત્સયન્તં વૃદ્ધં ચ સેવન્તં રસમુત્તમમ્ ॥ ૩૩ ॥

રિઙ્ગન્તં ભક્ષયન્તં ચ મૃદં કુત્રચિદઙ્ગણે ।
પરિશ્રાન્તં પિબન્તં કં ક્રીડાભિઃકન્દુકાદિભિઃ ॥ ૩૪ ॥

એવં તૌ ક્ષુધિતૌ શ્રાન્તૌ પર્યટન્તૌ ગૃહે ગૃહે ।
સર્વત્ર દૃષ્ટ્વા તં દેવં પરસ્પરમથોચતુઃ ॥ ૩૫ ॥

અત્રાસ્તિ નિર્મલઃ શુક્લો બ્રાહ્મણો નગરે શુચિઃ ।
યાવો ભોક્તું તસ્ય ગૃહે ઇત્યુક્વા તત્ર જગ્મતુઃ ॥ ૩૬ ॥

તત્રાપિ સોંડઙ્ગણગતો દૃષ્ટસ્તાભ્યાં વિનાયકઃ ।
નગરે નાત્ર ભોક્તવ્યં ન તુ શેષં વિનાયકાત્ ॥ ૩૭ ॥

ઇત્યુક્ત્વા બહિરાયાતૌ પુરો દૃષ્ટ્વા વિનાયકમ્ ।
તિર્યગ્ ગતિધરૌ ભૂત્વા ततોડપિ સમપશ્યતામ્ ॥ ૩૮ ॥

પ્રાચ્યાં પ્રતીચ્યાં ચ દિશિ તમેવેતૌ સમન્ततઃ ।
અધશ્ચોર્ધ્વં સર્વગતં વિનાયકમપશ્યતામ્ ॥ ૩૯ ॥

વિનાયકસ્વરૂપં ચ તૌ પુનર્વિશ્વરૂપિણમ્ ।
સર્વં વિનાયકમયં વસ્તુમાત્રમપશ્યતામ્ ॥ ૪૦ ॥

અથાભાવયતાં શમ્ભું વિષ્ણું તૌ ભૃશવિસ્મિતૌ ।
અપશ્યતાં હૃદિ તદા તં ચ તં ચ વિનાયકમ્ ॥ ૪૧ ॥

નિમીલ્ય નયને ચાન્તસ્તમેવ મુનિસત્તમૌ ।
ઉદ્ઘાટ્ય નયને ચાપિ સ્વાન્ત એનમપશ્યતામ્ ॥ ૪૨ ॥

કિરીટિનં કુણ્ડલિનં મુક્તામાલામ્બરાઙ્ગદમ્ ।

કટિસૂત્રેણ હૈમેન મુદ્રિકાભિશ્ચ ભૂષિતમ્ ॥ ૪૩ ॥

સિંહારૂઢં દશભુજં સિદ્ધિબુદ્ધિયુતં શુભમ્ ।
ભાલચન્દ્રં મૃગમદતિલકં નાગભૂષણમ્ ॥ ૪૪ ॥

સૂર્યકોટિપ્રભં સૃષ્ટિસ્થિતિસંહારકારિણમ્ ।
ત્યક્ત્વા ભેદં તત્ત્વવિદૌ નેમતુશ્ચરણામ્બુજમ્ ॥ ૪૫ ॥

નુતઃસ્મ પરયા ભક્ત્યા દેવદેવં વિનાયકમ્ ।
તસ્યૈવ કરૂણાપ્રાપ્ત પ્રબોધૌ તૌ મુનીશ્વરૌ ॥ ૪૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિનાયકભોજનકથનં નામ ચતુર્વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૪ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૨૨૦ + ૪૬ = ૫૨૬૬

૨.૦૨૫ બાલચરિતે ભક્તિપ્રશંસા કથનં નામ પઞ્ચવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

તાવૂચતુઃ ।
સર્વેષાં કારણાનાં ત્વં કારણં કારણાતિગઃ ।
બ્રહ્મસ્વરૂપો બ્રહ્માણ્ડકારણં વ્યાપકઃ પરઃ ॥ ૧ ॥

પાસીદં સૃજસે વિશ્વં ત્વમેવ હરસેઽનઘ ।
નાનારૂપૈરરૂપસ્ત્વં નાનામાયા બલાન્વિતઃ ॥ ૨ ॥

ત્વમેવ પઞ્ચભૂતાનિ યક્ષગન્ધર્વ રાક્ષસાઃ ।
કસ્ત્વાં સ્તોતું સમર્થઃ સ્યાચ્ચરાચરસ્વરૂપકમ્ ॥ ૩ ॥

નેતિ નેતિ બ્રવીતિ સ્મ ત્વદ્રૂપાજ્ઞાનતઃ શ્રુતિઃ ।
આવાં વિમોહિતૌ જ્ઞાતું નેશાથે રૂપમુત્તમમ્ ॥ ૪ ॥

મહિમાનં ન જાનીવોઽનેકરૂપસ્ય તે વિભો ।
કૃતકૃત્યૌ ભવત્પાદદર્શનાત્સ્વઃ પ્રભોઽધુના ॥ ૫ ॥

નાનાવતારૈર્ભૂભારં હરસેઽનન્તશક્તિતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તયોઃ સ્તુતિ શ્રુત્વા પ્રીત્યા પ્રોવાચ તાવુભૌ ॥ ૬ ॥

વિનાયકો બાલરૂપી કૌતુકી માયિકોઽપિ ચ ।
તત્ત્વજ્ઞૌ મત્પ્રસાદાચ્ચ સર્વજ્ઞૌ ચ ભવિષ્યથઃ ॥ ૭ ॥

એવં દત્વા વરં દેવસ્તત્રૈવાન્તરધીયત ।
તતસ્તૌ મૂર્ત્તિમતુલાં કૃત્વા સમ્યગ્વિનાયકીમ્ ॥ ૮॥

કૃત્વા પ્રાસાદામતુલં રત્નકાઞ્ચનસંયુતમ્ ।
સ્થાપયામાસતુરુભૌ સનકશ્ચ સનન્દનઃ ॥ ૯॥

આખ્યાં ચ ચક્રતુસ્તસ્યા વરદોડયં વિનાયકઃ ।
ગણેશકુણ્ડમિતિ ચ કૃતં તાભ્યાં સરોવરમ્ ॥ ૧૦॥

અત્ર સ્નાત્વા પૂજયેદ્યો વરદં તં વિનાયકમ્ ।
સ કામાનખિલાન્ પ્રાપ્ય ભુક્ત્વા ભોગાનનેકશઃ ॥ ૧૧॥

અવાપ્યપુત્રાન્ પૌત્રાશ્ચ વિદ્યામાયુર્યશો મહત્ ।
ધનં ધાન્યં યશશ્ચાપિ તત્ત્વજ્ઞાનં ચ શાશ્વતમ્ ॥ ૧૨॥

અન્તે વૈનાયકં ધામ યાતિ નાસ્ત્યત્ર સંશયઃ ।

ક ઉવાચ ।
યત્ર દેવાઃસગન્ધર્વા યક્ષાશ્ચાપ્સરસાં ગણાઃ ॥ ૧૩॥

દૃષ્ટ્વા સમ્પૂજ્ય દેવેશં તત્રૈવાન્તર્હિતાઃ ક્ષણાત્ ।
સમ્પ્રાપ્તવિસ્મયૌ તૌ ચ જગ્મતુર્દિવમુત્તમમ્ ॥ ૧૪॥

કાશિરાજોડપિ તત્રૈત્ય સામાત્યઃસપ્રજસ્તુતમ્ ।
નાનાદ્રવ્યૈરલઙ્કારૈર્વસ્ત્રૈરુચ્ચાવચૈરપિ ॥ ૧૫॥

પક્વાન્નૈશ્ચાપ્યનેકૈશ્ચ ફલૈર્નાનાવિધૈરપિ ।
રત્નૈર્મુક્તાફલૈઃ પુષ્પૈર્દક્ષિણાભિરનેકશઃ ॥ ૧૬॥

પુપૂજ પરયા ભક્ત્યા બ્રાહ્મણૈઃ સહ મન્ત્રતઃ ।
બ્રાહ્મણાન્ પૂજયામાસ વસ્ત્રાલઙ્કારકાઞ્ચનૈઃ ॥ ૧૭॥

આશિષઃ પરિગૃહ્યૈવ નગરં પુનરાગમત્ ।
તથૈવ તાઃ પ્રકૃતયઃ પુપૂજુસ્તં વિનાયકમ્ ॥ ૧૮॥

તથૈવ બ્રાહ્મણાન્ પૂજ્ય જગૃહુરાશિષઃ પરાઃ ।
તતઃ પ્રજાસ્તં પુપૂજુર્યથાશક્તિ વિનાયકમ્ ॥ ૧૯॥

સર્વે તેહૃષ્ટમનસઃ પુરં પ્રવિવિશુસ્તદા ।
ઇતિ તે સર્વમાખ્યાતં વિનાયકવિચેષ્ટિતમ્ ॥ ૨૦॥

સર્વપાપપહરં પુણ્યં કિમન્યચ્છ્રોતુમિચ્છસિ ।

મુનિરુવાચ ।
શ્રુતં ચરિત્રં શુક્લસ્ય શુક્લભિક્ષારતસ્ય ચ ॥ ૨૧ ॥

ધાતુસ્પર્શવિહીનસ્ય ગૃહં યાતૌ વિનાયકઃ ।
ભુજૈર્દશભિરાદાય હ્યોદનં શિથિલં જલૈઃ ॥ ૨૨ ॥

જગ્ધ્વા ત્યક્ત્વા શ્રમં તૃમો દારિદ્ર્યચ્ચવ્યનાશયત્ ।
દત્તં ગૃહં તુ શુક્લસ્ય શક્રસ્ય નગરાદ્વરમ્ ॥ ૨૩ ॥

સમ્પદોઽપિ તથા દત્તા યાઃ સન્તિ હ્યલકાધિપે ।
સ્વરૂપં ચ તથા દત્તં યન્નાસ્તિ મકરધ્વજે ॥ ૨૪ ॥

જ્ઞાનં તસ્મૈ તથા દત્તં યન્નાસ્તિ ચતુરાનને ।
અત્ર કિં કારણં બ્રહ્મન્ તન્મે વ્યાખ્યાતુમર્હસિ ॥ ૨૫ ॥

ક ઉવાચ ।
સમ્યક્ પૃષ્ટં ત્વયા વ્યાસ પરમેશકથા યતઃ ।
પુનાતિ પ્રાશ્નિકં શ્રોતૃન્ વક્તારં ભક્તિતઃશ્રુતા ॥ ૨૬ ॥

મનો મે હિ સ્થિતં વક્તું તત્ પૃષ્ટં હિ ત્વયા વિભો ।
સમ્યક્ તેઽહં વદિષ્યામિ ભક્તિગમ્યસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥ ૨૭ ॥

સર્વજ્ઞઃ સર્વદર્શી ચ સર્વગઃ સર્વચિત્તવિત્ ।
ભક્ત્યૈવ તુષ્યતે દેવો ભાવો હિ તોષકારણમ્ ॥ ૨૮ ॥

ભક્ત્યા હૃતં પલાશં ચ જલં પુષ્પં મનોહરમ્ ।
તેનૈવ પરિતુષ્ટોઽસાવાત્માનં ચ પ્રયચ્છતિ ॥ ૨૯ ॥

દમ્ભેન હેલયા વાપિ લજ્જયાઽપિ પરસ્ય વા ।
મહાધનં મહાવિત્તં રત્નાનિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૩૦ ॥

કાઞ્ચનં રાજતં મુક્તા દત્તં સર્વં વૃથા ભવેત્ ।
શમીપત્રેણ તુષ્ટોઽસૌ વ્યાધાયાઽદાત્ સલોકતામ્ ॥ ૩૧ ॥

પ્રસઙ્ગતોઽપિ દત્તેન ભાવં કૃત્વા દૃઢં હૃદિ ।
અનાયાસેન લબ્ધેન તસ્માદ્ ભક્તિર્ગરીયસી ॥ ૩૨ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ભક્તિપ્રશંસાકથનં નામ પઞ્ચવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૨૬૬ + ૩૨ = ૫૨૯૮

૨.૦૨૬ ભીમરાક્ષસમોક્ષણં નામ ષડ્વિંશતિ તમોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
કિં કર્મ કૃતવાન્ વ્યાધઃ કથં પત્રં સમર્પિતમ્ ।
કિં નામા સ કથં પ્રાપ્તઃ સાલોક્યં તદ્વદસ્વ મે ॥ ૧॥

ક ઉવાચ ।
વિદર્ભદેશે નગર મદિષાખ્યં બભૂવ હ ।
વિખ્યાતં ત્રિષુ લોકેષુ કુબેરનગરોપમમ્ ॥ ૨॥

ભીમો નામાભવદ્ વ્યાધો નગરે માંસવિક્રયી ।
પરેષાં દોષકથને દોષો યદ્યપિ વર્તતે ॥ ૩॥

પ્રશ્ને કૃતે તુ વક્તવ્યો યાથાતથ્યાન્ન મત્સરાત્ ।
સ ભીમો દોષબહુલો બાણકોદણ્ડવાન્ વને ॥ ૪॥

શરપૂર્ણેષુધી ખડ્ગી ચાપં બિભ્રચ્ચ શસ્ત્રિકામ્ ।
અવધીત્ પ્રાણિનો નિત્યં કુટુમ્બભરણે રતઃ ॥ ૫॥

પથિકાન્ બ્રાહ્મણાંશ્ચાપિ નિર્દયો નિર્જને વને ।
કદાચિન્નગરે તસ્મિન્ સમારબ્ધો મહોત્સવઃ ॥ ૬॥

પ્રાતરેવ વનં યાતો બહુમાંસજિઘૃક્ષયા ।
વિક્રયેચ્છુર્દ્રવ્યલુબ્ધો કુટુમ્બસ્યાપિ પોષકઃ ॥ ૭॥

જઘાન મૃગયૂથાઁસ્તાન્માંસભારયુતઃ પુરમ્ ।
યાવત્પ્રવિશતે તાવદાગતો રાક્ષસો મહાન્ ॥ ૮॥

મનુષ્યગન્ધહૃષ્ટોઽસૌ યયૌ તસ્યાન્તિકં ક્ષણાત્ ।
પિઙ્ગાક્ષો નામતઃ પિઙ્ગનેત્રઃસર્વભયઙ્કરઃ ॥ ૯॥

મનુષ્યશ્વાપદાશી સ દુષ્પૂર ઇવ હવ્યભુક્ ।
ચ કમ્પે સ ચ તં દૃષ્ટ્વા વ્યાધો ભૂમાવથાડપતત્ ॥ ૧૦॥

પતિતાનિ ચ શસ્ત્રાણિ નેત્રેઽપ્યાચ્છાદિતે બલાત્ ।
ઉન્મીલ્ય નયનેઽપશ્યચ્છમીવૃક્ષં સમીપતઃ ॥ ૧૧॥

આરુરોહ ચ ભીમસ્તં રાક્ષસોઽપિ સમારુહત્ ।

તાવચ્ચિક્ષેપ શાખાંસ તત્પત્રં વાયુનેરિતમ્ ॥ ૧૨॥

પપાત ગણનાથસ્ય વામનસ્થાપિતસ્ય હ ।
મસ્તકે તેન તુષ્ટોઽસાવુભાભ્યાં પૂજિતઃ સ્ફુટમ્ ॥ ૧૩॥

વામનાય વરાન્ દાતું સ્ફુટો યોભૂદ્ ગજાનનઃ ।
બલિં વિજેતુકામાય કશ્યપસ્યાત્મજાય સઃ ॥ ૧૪॥

અત્યન્તં તુષ્યતે દેવો દૂર્વયા ચ શમીદલૈઃ ।
રત્નકાઞ્ચનસંયુક્તા દિવ્યવસ્ત્રસમન્વિતા ॥ ૧૫॥

દુર્વાઙ્કુરં વિના પૂજા નિષ્ફલા જાયતે નૃણામ્ ।
શમીપત્રેણ વા સા સ્યાત્ સફલા નાન્યથા ક્વચિત્ ॥ ૧૬॥

યજ્ઞદાનવ્રતૈરન્યૈસ્તપોભિર્નિયમૈરપિ ।
તથા ન પ્રીયતે દેવઃ કાઞ્ચનૈ રત્નસઞ્ચયૈઃ ॥ ૧૭॥

દૂર્વાભિશ્ચ શમીપત્રૈર્યથા સુપ્રીયતે વિભુઃ ।
તયોસ્તુષ્ટો દેવદેવોઽપ્રેષયદ્ યાનમુત્તમમ્ ॥ ૧૮॥

સ્વરૂપધારિભિર્યુક્તં કિઙ્કરૈર્નિજલોકતઃ ।
તેષાં નિરીક્ષણાન્નષ્ટાઃ પાપપર્વત રાશયઃ ॥ ૧૯॥

કૃપયા ચ ગણેશસ્ય તયો રાક્ષસભીમયોઃ ।
યથાગ્નિકણસમ્પર્કાન્નશ્યન્તે તૃણપર્વતાઃ ॥ ૨૦॥

ત્યક્ત્વા દેહૌ દિવ્યદેહૌ ગૃહીત્વા યાનમાસ્થિતૌ ।
દૂતૈઃ સમ્પૂજિતૌ નાનાવતસ્ત્રભૂષાવિલેપનૈઃ ॥ ૨૧॥

નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈઃ સ્ત્રીગન્ધર્વૈર્યુતં મહત્ ।
નીતૌ તૌ દેવનિકટે નેમતુસ્તૌ વિનાયકમ્ ॥ ૨૨॥

અશેષપાપનિર્મુક્તો પ્રાપતુસ્તૌ સરુપતામ્ ।
આકલ્પં સ્થાપિતૌ તેન ગણેશેન નિજસ્થલે ॥ ૨૩॥

એવં ભાવપ્રિયો દેવઃ પ્રીયતે ભક્તિભાવતઃ ।
તથૈવ મુષ્ટિમાત્રાન્નાત્ સન્તુષ્ટોઽભૂદ્ દ્વિજસ્ય સઃ ।
શુક્લસ્ય પ્રદદૌ દિવ્યમલકાસદૃશં ગૃહમ્ ॥ ૨૪॥

તસ્માદ્ દૂર્વા શમીપત્રૈર્વિના પૂજા વૃથા ભવેત્ ।
ન મહત્યા દામ્ભિકયા પૂજયા પ્રીયતે તથા ॥ ૨૫॥

યથા ભાવેન કૃતયા સ્વલ્પયાડસૌ ગજાનનઃ ॥ ૨૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ભીમરાક્ષસમોક્ષણં નામ ષડ્વિંશતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૨૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૨૯૮ + ૨૬ = ૫૩૨૪

૨.૦૨૭ બાલચરિતે સપ્તવિંશતીતમોડધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
પૂર્વજન્મનિ વ્યાધોડસૌ ક આસીદ્ રાક્ષસોડપિ સઃ ।
કિં શીલં કિં સમાચારસ્તન્મમાચક્ષ્વ નાભિજ ॥ ૧॥

અનુષ્ઠાનં કૃતં તેન વામનેન કથં પ્રભો ।
કથં તસ્મૈ વરો દત્તો ગજાનનસ્વરુપિણા ॥ ૨॥

લોકો ગણેશસ્ય કથં પૃથગન્યત્ર તિષ્ઠતિ ।
કથં શમી પ્રિયા તસ્ય સર્વમેતદ્ વદાશુ મે ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
શૃણુ વક્ષ્યામિ તે સર્વં યદ્ યત્ પૃષ્ટં ત્વયા મુને ।
રાજાડસીત્ પૂર્વજનુષિ સ વ્યાધો વેદપારગઃ ॥ ૪॥

સર્વશાસ્ત્રપ્રવક્તા ચ સર્વલક્ષણલક્ષિતઃ ।
યજ્વા વિનીતો હ્રીમાંશ્ચ દેવતાડતિથિપૂજકઃ ॥ ૫॥

ગજાશ્વરથપત્તીનાં સઙ્ખ્યા યસ્ય ન વિદ્યતે ।
દાતા શૂરશ્ચ મેધાવી સમૃદ્ધો મઘવાનિવ ॥ ૬॥

ધ્વજશ્ચ શત્રુજિદ્ યસ્ય પ્રધાનૌ બુદ્ધિમત્તરૌ ।
યતોડધરીકૃતઃ કાવ્યો ગિરાં પતિરપિ સ્ફુટમ્ ॥ ૭॥

યૌ તૌ ક્ષિતિતલે જેતું સમર્થૌ શસ્ત્રતેજસા ।
પત્ની સુલક્ષણાડસ્યાસીત્ નામ્ના ચ મદનાવતી ॥ ૮॥

પતિવ્રતા ધર્મશીલા સુમુખી સર્વવેદિની ।
ન તયા સદૃશી કાચિત્ત્રિષુ લોકેષુ કામિની ॥ ૯॥

દીનાનાથવૃદ્ધજને કૃપાલુરતિથિષ્વપિ ।
યજતોર્દદતોરેવં રતયોઃ પૂજને સતામ્ ॥ ૧૦॥

તયોર્વૃત્તેન તુતુષઃ પૌરાજાનપદા જનાઃ ।
અમિત્રા અપિ ગૃહ્ણન્તિ ષડ્ગુણાન્ સાધુસમ્મતાન્ ॥ ૧૧ ॥

એવં સ પુણ્યકીર્તિઃ સન્ શશાસ પૃથિવીમિમામ્ ।
બહુસંવત્સરં દૈવાત્ કાલધર્મમુપેયિવાન્ ॥ ૧૨ ॥

મરિષ્યમાણશ્ચક્રેડસૌ ગોસહસ્રં યથાવિધિ ।
મહાદાનાન્યપિ દદૌ દશાષ્ટૌ ચેતરાણિ ચ ॥ ૧૩ ॥

મૃતેડસ્મિન્નગરી સર્વા શુશોચ નૃપતિં તદા ।
અપુત્રત્વાત્ સહૈવાસ્ય પત્ની સહગતિં યયૌ ॥ ૧૪ ॥

મન્ત્રિણૌ સર્વસંસ્કારાન્ કારયામાસતુર્દ્વિજૈઃ ।
એકાદશાહે દદદુર્નાના દાનાનિ ભક્તિતઃ ॥ ૧૫ ॥

ગતે માસે મન્ત્રયતો રાજ્યાર્હં કુલજં નરમ્ ।
ધીમન્તં સત્ત્વસમ્પન્નં શૂરં સત્યપરાક્રમમ્ ॥ ૧૬ ॥

દુર્ધર્ષસ્ય સુતં તસ્ય દાયાદસ્ય મહાબલમ્ ।
ક્ષેત્રજં સામ્બનામાનં રાજ્ઞાશિષ્ટં ચ તાવુભૌ ॥ ૧૭ ॥

અમાત્યૌ નિશ્ચયં કૃત્વા રાજ્યં દાતું તુ તસ્ય હ ।
પૌરજાનપદાન્ સર્વાન્ બ્રાહ્મણાન્ પરિપૃચ્છ્ય ચ ॥ ૧૮ ॥

શુભે મુહૂર્તે લગ્ને ચ નાનાસમ્ભારસઞ્ચયૈઃ ।
કારયામાસતુરુભાવભિષેકં દ્વિજૈઃ સહ ॥ ૧૯ ॥

મુનિરુવાચ ।
કથં ક્ષેત્રાત્ સમુત્પન્નઃ કિઞ્જાતીયઃ પિતામહ ।
સ સામ્બસ્તન્મમાચક્ષ્વ સર્વજ્ઞોડસિ કૃપાનિધે ॥ ૨૦ ॥

ક ઉવાચ ।
દૂર્ધર્ષેણ કૃતા યત્નાઃ પુત્રાર્થં બહુધા મુને ।
ન ચ જાતઃ સુપુત્રોડસ્ય દુષ્ટદૈવયુતસ્ય હ ॥ ૨૧ ॥

તસ્ય પત્ન્યા પ્રમદયા કૈવર્તાસક્તચિત્તયા ।
જનિતઃ સુમુહર્તે સ ન જ્ઞાતો જારજસ્ત્વિતિ ॥ ૨૨ ॥

યાવન્તિ રાજચિન્હાનિ તાવન્તિ દદતુશ્ચ તૌ ।

નિવેદ્ય કોશસહિતં સર્વ રાજ્યં સરાષ્ટ્રકમ્ ॥ ૨૩ ॥

અમાત્યપદનિષ્ઠૌ તૌ જાતાવાસ્તાં યથા પુરા ।
સ રાજ્યં પ્રાપ્ય દુર્ધર્ષસુતો મત્તઃ શ્રિયાઽભવત્ ॥ ૨૪ ॥

સ્ત્રીમાંસમદિરાસક્તો મત્તો ગજ ઇવાલસઃ ।
દુરાચારરતો નિત્યં નયમાર્ગપરાઙમુખઃ ॥ ૨૫ ॥

આદાય ધનિનાં સર્વં ધનં તાન્ નિરવાસયત્ ।
અપમાનં ચકારાશુ બ્રાહ્મણાનાં સતામપિ ॥ ૨૬ ॥

બહિશ્ચકાર તાન્ સર્વાન્ વૃત્તિમાચ્છિદ્ય સાન્તતિમ્ ।
શિષ્ટઃ સ્મ પ્રકૃતી નીતિં ન તદ્વાક્યં સમાદદે ॥ ૨૭ ॥

વારંવારં યદા તૌ તં શિષ્ટઃ સ્મ કરુણાયુતૌ ।
અમાત્યૌ સ બબન્ધાશુ નિગડાભ્યાં રુષાન્વિતઃ ॥ ૨૮ ॥

શિક્ષાપયન્તૌ પિતરૌ તસ્ય તં દુર્હૃદં સુતમ્ ।
યત્ પ્રસાદાત્ ત્વયા પ્રાપ્તં રાજ્યં નિહતકણ્ટકમ્ ॥ ૨૯ ॥

વિનિગ્રહં કથં સાધ્યોસ્તયોસ્ત્વં કુરુષે ખલ ।
અનાદૃત્ય તુ તદ્વાક્યં પીયૂષમિવ પામર ॥ ૩૦ ॥

શૃઙ્ખલાભ્યાં નિબદ્ધૌ તૌ કારાગારેઽધ્યવાસયત્ ।
અતિદુષ્ટો દુષ્ટબુદ્ધિનામાઽભૂત્ તત્ સખાઽનિશમ્ ॥ ૩૧ ॥

તમેવ સચિવં ચક્રે દત્ત્વાઽશ્વં કાઞ્ચનં ગજમ્ ।
રત્નાનિ દિવ્યવાસાંસિ રાકુવાસ્તરણાનિ ચ ॥ ૩૨ ॥

દાસીદાસાનસઙ્ખ્યાતાન્ પાનાન્યન્નં ચ નારિકમ્ ।
ન કરોત્યસ્ય વાક્યં યસ્તસ્ય છેત્સ્યે શિરો બલાત્ ॥ ૩૩ ॥

ઇત્યુક્ત્વા સર્વલોકેષુ સામ્બોઽન્તઃપુરમાયયૌ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે સામ્બદુઃશાસનવર્ણનં નામ સપ્તવિંશતીતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૩૨૪ + ૩૪ = ૫૩૫૮

૨.૦૨૮ બાલચરિતે ભીમરાક્ષસયોર્જન્મવર્ણનં નામષ્ટાવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ

ઽ ઉવાચ ।
સ રાજકાર્યં કુરુતે સ્વયં ભુઙ્ક્તે વરસ્ત્રિયઃ ।
રાષ્ટ્રે શૃણોતિ રામાં સોઽપતિ વા સપતિં તથા ॥ ૧॥

બલાદાનયતે ભોક્તું ક્રન્દતાં રુદતામપિ ।
ન વા ગણયતે જ્ઞાતિભેદં વિષયલમ્પટઃ ॥ ૨॥

યા ચોન્નતકુચા નારી તસ્ય દૃષ્ટિપથં ગતા ।
તામાલિઙ્ગ્યત્યસૌ કામી ચુમ્બતીમાં યભત્યપિ ॥ ૩॥

પરદ્રવ્યાણિ ગૃહ્ણાતિ સ્ત્રિયોઽપિ સ બલાત્ પુનઃ ।
સોઽપિ તાદૃગ્ગુણો મન્ત્રી દુષ્ટબુદ્ધિપથે રતઃ ॥ ૪॥

એવં દુરાચારરતૌ ન કન્યાં ન ચ માતરમ્ ।
ન વર્જયન્તૌ સમ્ભોગે ભગિનીમપિ નિર્ઘૃણૌ ॥ ૫॥

ન બ્રહ્મહત્યાં મનુતો ન સ્ત્રીબાલવધં તથા ।
એવં પાપસમાચારૌ પાપસ્ય પર્વતાવિવ ॥ ૬॥

આસ્તામુભૌ દુષ્ટબુદ્ધી રાજામાત્યૌ સુદુઃસહૌ ।
ન બ્રાહ્મણો યતિર્વાપિ તદ્ગૃહે યાતિ ભિક્ષિતુમ્ ॥ ૭॥

ન રાષ્ટ્રે નામ તસ્યાપિ ગૃહ્ણાતિ પ્રકૃતેરપિ ।
એકદા મૃગયાર્થં તૌ યાતઃ સ્મ ગહનં વનમ્ ॥ ૮॥

ધ્વતઃ સ્મ મૃગયૂથાનિ પક્ષિયૂથાન્યનેકશઃ ।
તાનિ પ્રાપ્ય નગરમશ્વારૂઢૌ સ્વયં પુનઃ ॥ ૯॥

વૈનાયકં મહાસ્થાનં પથિતૌ પશ્યતઃ સ્મ હ ।
યસ્મિન્ વિરાજિતે મૂર્તિર્જીણા વૈનાયકી શુભા ॥ ૧૦॥

સ્થાપિતા રામપિત્રા સા પુત્રાર્થં કુર્વતા તપઃ ।
ભક્ત્યા સાક્ષાત્કૃરો યત્ર દેવદેવો વિનાયકઃ ॥ ૧૧॥

દશાક્ષરેણ મન્ત્રેણ ધ્યાયતા બહુવાસરમ્ ।
દત્ત્વા તસ્મૈ વરાન્ દેવો વિધતે વાઞ્છિતાનપિ ॥ ૧૨॥

તતો વસિષ્ઠહસ્તેન તેનેયં સ્થાપિતા દૃઢા ।
વરદેતિ ચ નામાસ્યા વસિષ્ઠેન કૃતં તતઃ ॥ ૧૩॥

અસ્ય દર્શનતો નૃણાં પુરુષાર્થાશ્ચતુર્વિધાઃ ।
સ્મરણાત્ પૂજનાદ્ વાપિ સેત્સ્યન્તે નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૪ ॥

એવં વસિષ્ઠવાક્યેન સ્થાનં તદ્ ભુવિ પપ્રથે ।
ગણેશભજનેનાડસ્ય સ્મરણેનાડર્ચનેન ચ ॥ ૧૫ ॥

રામલક્ષ્મણભરતાઃ શત્રુઘ્નસહિતાઃ સુતાઃ ।
જાતા લોકેષુ વિખ્યાતાઃ સર્વજ્ઞાઃ શૂરસમ્મતાઃ ॥ ૧૬ ॥

એવં દૃષ્ટ્વા મહારમ્યં પ્રાસાદં રાજનિર્મિતમ્ ।
ઉત્તરે તુરશ્વપૃષ્ઠાદ્ રાજામાત્યૌ પુપૂજતુઃ ॥ ૧૭ ॥

પત્રૈઃ પુષ્પૈર્નમતુસ્તં સર્વપાપાહરં વિભુમ્ ।
પ્રદક્ષિણીકૃત્ય વિભુમીયતુઃ ક્ષણમાત્રતઃ ॥ ૧૮ ॥

એતદેવ પરં પુણ્યં દૈવાજ્જાતં તયોસ્તદા ।
એવં પાપસમાચારૌ રાજ્યં કૃત્વાડથ મમ્રતુઃ ॥ ૧૯ ॥

બધ્વા પાશૈર્યામ્યદૂતૈર્નીતૌ તૌ શમનાન્તિકમ્ ।
ચિત્રગુપ્તં સમાહૂય પપ્રચ્છ સ શુભાશુભમ્ ॥ ૨૦ ॥

તેનોક્તં ન તયોરસ્તિ પુણ્યલેશો રવેઃ સુત ।
પાપાનાં ગણના નાસ્તિ દૂતાંશ્ચૈવેદમબ્રવીત્ ॥ ૨૧ ॥

બધ્યતાં બધ્યતામેતૌ લોહદણ્ડેન પાત્યતામ્ ।
કુણ્ડે વીચિમયે પઙ્ક્તિ સહસ્રપરિવત્સરાન્ ॥ ૨૨ ॥

એકૈકસ્મિન્ ક્રમેણૈતૌ કુણ્ડે ભુક્ત્વાડઘસઞ્ચયાન્ ।
ક્ષિપ્યતાં મૃત્યુલોકે ચ નીચયોનિગતાવુભૌ ॥ ૨૩ ॥

અનયોઃ પુણ્યલેશોડસ્તિ દૂતાઃ શૃણુત તત્કૃતિમ્ ।
પ્રસઙ્ગાદર્ચિતો દૃષ્ટો દેવ આભ્યાં ગજાનનઃ ॥ ૨૪ ॥

તેન પુણ્યેન સોડપ્યેતાવુદ્ધરિષ્યતી તત્ર વૈ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં દૂતૈર્બદ્ધૌ હતૌ દૃઢમ્ ॥ ૨૫ ॥

કુમ્ભીપાકે શોણિતોદે નિરયે રૌરવેડપિ તૌ ।
નિક્ષિપ્તૌ કાલકૂટે ચ ક્રમશઃ શતવત્સરાન્ ॥ ૨૬ ॥

તામિસ્રે ચાન્ધતામિસ્રે પૂયશોણિતકર્દમે ।

કણ્ટકે તુ ક્ષતાઽઙ્ગૌ તૌ સન્તપ્તૌ તપ્તવાલુકે ॥ ૨૭॥

વિક્ષતૌ કૃમિભિસ્તત્ર ભૃશં સૂચીમુખૈરુભૌ ।
અસિપત્રવને ઘોરે તતો નીતાવુભાવપિ ॥ ૨૮॥

યત્ર શસ્ત્રાભિઘાતેન વર્ષ્માભિદ્યતિપાપિનામ્ ।
તતસ્તપ્તશિલાયાં તો નિષ્પિષ્ટૌ ઘનઘાતતઃ ॥ ૨૯॥

ભુઞ્જન્તૌ નરકાનેકવિંશતિ બહુવાસરમ્ ।
ન દુઃખં શક્યતે વક્તું શેષેણાઽશેષતસ્તયોઃ ॥ ૩૦॥

એવં કતિ સહસ્રાણિ ભુક્ત્વા ભોગાનનેકશઃ ।
નિસ્તીર્ણભોગૌ તૌ પાપશેષેણ ભુવમાગતૌ ॥ ૩૦॥

એકો જાતઃ કાકયોનૌ કૌશિકોઽભૂત્ પરોઽપિ ચ ।
તત એકો દર્દુરોઽભૂદપરઃ સરટોઽભવત્ ॥ ૩૧॥

તત એકો વિષધરોઽપરોઽભૂદ્ વૃશ્ચિકોઽપિ ચ ।
તત્રાપિ કુર્વતઃ પાપં નાનાલોકાન્વિદંશતઃ ॥ ૩૨॥

શ્વમાર્જારયોર્યોનૌ જાતૌ નકુલસૂકરૌ ।
વૃકજમ્બુકયોર્યોનૌ જાતૌ ઘોટકગર્દભૌ ॥ ૩૩॥

તત ઉષ્ટ્રગજૌ જાતૌ તતો નક્ર મહાઝષૌ ।
તતો વ્યાઘ્રમૃગૌ જાતૌ તતો વૃષભમાહિષૌ ॥ ૩૪॥

એવં નાનાયોનિગતૌ જાતૌ ચાણ્ડાલકીટકૌ ।
રાક્ષસીભિલ્લયોર્યોનૌ તતશ્ચાન્તે સમીયતુઃ ॥ ૩૫॥

પિઙ્ગાક્ષો દુર્બુદ્ધિરિતિ નામ્ના ખ્યાતૌ ચ ભૂતલે ।
આજન્મકૃતપાપસ્ય કથ્યતે બહુદોષતા ॥ ૩૬॥

યદા તૌ રાજપ્રકૃતી આસ્તાં પાપરતૌ પુરા ।
એકં પુણ્યં તયોરાસીન્ મૃગયાયાં પ્રસર્પતોઃ ॥ ૩૭॥

વિનાયકસ્ય નમનં દર્શનં ચ પ્રદક્ષિણા ।
અર્ચનં ફલપુષ્પાદ્યૈસ્તુષ્ટ આસીદ્ ગજાનનઃ ॥ ૩૮॥

અગાધં તત્તયોઃ પુણ્યમાસીત્ તજ્જન્મસઞ્ચિતમ્ ।
યદા પુરા રાક્ષસોઽસૌ ભીમં ભક્ષિતુમાગતઃ ॥ ૩૯॥

સ આરૂઢઃ શમીવૃક્ષં તત્પત્રાણિ ચ મસ્તકે ।
પતિતાનિ ગણેશસ્ય તુષ્ટોઽભૂત્ સ દ્વયોરપિ ॥ ૪૦॥

દિવ્યદેહં તયોર્દત્ત્વા સ્વર્લોકં પ્રાપ્રદ્ વિભુઃ ।
એતત્તે કથિતં પૂર્વજન્મકર્મ મયા તયોઃ ॥ ૪૧॥

શમીપત્રાર્ચનાદેવ તુષ્ટોઽભૂત્ સ ગજાનનઃ ।
યથાઽયં સ્થાપિતસ્તેન વામનેન તદપ્યહમ્ ॥ ૪૨॥

કથયામિ મુને સર્વં તદનુષ્ઠાનમેવ ચ ।
યથા ચ ગણનાથોઽસ્ય પ્રસન્નો વરદોઽભવત્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ભીમપિઙ્ગાક્ષયોઃ પૂર્વજન્મવર્ણનં નામષ્ટાવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૫૩૫૮ + ૪૪ = ૫૪૦૨

૨.૦૨૯ બાલચરિતે વિરોચનવધો નામૈકોત્રિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
મયાજ્ઞપ્તઃ કશ્યપોઽસૌ સૃષ્ટિં નાનાવિધાં કુરુ ।
સ વિનીતો મહાજ્ઞાની ભૂતભવ્યભવિષ્યવિત્ ॥ ૧॥

અતિવૈશ્વાનરરવિતેજાઃ સુતપસાં નિધિઃ ।
સૃષ્ટિસામર્થ્યસમ્પ્રાપ્તૌ તતાપ સુમહત્ તપઃ ॥ ૨॥

ષડક્ષરેણ મન્ત્રેણ ધ્યાત્વા દેવં ગજાનનમ્ ।
દિવ્યવર્ષસહસ્રાન્તે સ દેવો વરદોઽભવત્ ॥ ૩॥

ઈપ્સિતાનસ્ય સર્વાન્ સ દદૌ નાનાવરાન્ શુભાન્ ।
તતોઽસૌ મનસા યદ્ યદકલ્પયત લાઘવાત્ ॥ ૪॥

તત્તદગ્રે પશ્યતિ સ્મ વરદાનપ્રભાવતઃ ।
ચતુર્દશસુ પત્નીષુ ઋતુદાનાદનેકધા ॥ ૫॥

ચકાર તેજસા સર્વં જગત્સ્થાવરજઙ્ગમમ્ ।
તાસુ શ્રેષ્ઠે ચ દ્વે પત્ન્યૌ દિત્યદિતીતિનામતઃ ॥ ૬॥

અદિત્યાઽપિ તપસ્તપ્તં વિષ્ણુપ્રીણનહેતવે ।
સંવત્સરાણામયુતં તતસ્તુષ્ટો જનાર્દનઃ ॥ ૭॥

જગત્યાઃ પાલનાયાસૌ ધર્મસંસ્થાપનાય ચ ।
શક્રાદિતત્સુતાનાં ચ દુષ્ટાનાં નિગ્રહાય ચ ॥ ૮॥

પુત્રતામગમત્ તસ્યાસ્તયા પૂર્વં પ્રસાદિતઃ ।
અથ સા સ્વામિનં પ્રાહ દિતિર્હોમાય સાદરમ્ ॥ ૯॥

ઋતું મે દેહિ ભગવન્ બાધતે મદનાનલઃ ।
ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તસ્યા મુનિસ્તાં પ્રાહ સાદરમ્ ॥ ૧૦॥

અયં કાલો ઘોરરૂપો હોમકાલ ઉપસ્થિતઃ ।
ક્ષણમાચર ધૈર્યં ત્વં પશ્ચાદ્ રંસ્યે ત્વયા સહ ॥ ૧૧॥

અસ્મિન્ કાલે ભવેદ્દુષ્ટમપત્યં દેવધર્મધ્રુક્ ।
ઇતિ સ્વામિવચઃ શ્રુત્વા હસ્તે ધૃત્વા નનામ તમ્ ॥ ૧૨॥

ઉવાચ રક્તનયના દગ્ધુકામા જગત્રયમ્ ।
ઇદાનીમેવ મે વાઞ્છા ન કૃતા ચેત્ત્વયા મુને ॥ ૧૩॥

દેહત્યાગં કરિષ્યામિ વિવ્હલા મદનાગ્નિના ।
યથા તથાસ્તાં દૈવાન્મે હ્યપત્યં દેવધર્મધ્રુક્ ॥ ૧૪॥

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા શરણાગતવત્સલઃ ।
દદાવૃતું તદા તસ્યૈ હોમં સ્નાત્વા ચકાર હ ॥ ૧૫॥

તતશ્ચાસ્યાઃ સુતો જજ્ઞે હિરણ્યાક્ષો મહાબલઃ ।
હિરણ્યકશિપુશ્ચોભૌ ચેરતુસ્તપ ઉત્કટમ્ ॥ ૧૬॥

પઞ્ચાક્ષરં મહામન્ત્રં પિતુસ્તૌ બહુવત્સરમ્ ।
એકાઙ્ગુષ્ઠસ્થિતૌ વાયુમાત્રભક્ષૌ સવલ્મિકૌ ॥ ૧૭॥

અથાયયૌ મહાદેવો વરં દાતું કૃપાનિધિઃ ।
તુષ્ટુવતુસ્તતસ્તં તૌ ભક્ત્યા દેવં ત્રિલોચનમ્ ॥ ૧૮॥

કૃતાઞ્જલીપુટૌ ચોભૌ પ્રણિપાતપુરઃસરમ્ ।
યથાશક્તિ યથાજ્ઞાનં તદ્દર્શનસ્ફુરન્મતી ॥ ૧૯॥

યો દેવો વૃષવાહનો દશભુજશ્ચન્દ્રાર્ધનાગાન્વિતો
નાનારૂપગણૈર્ગિરીન્દ્રતનયાયુક્તો જગત્કારણમ્ ।
યો વ્યાઘ્રાજિનકૃત્તિમાંસ્ત્રિનયનો યઃ શૂલધૃક્ કામહા
ભક્તેચ્છાપરિપૂરણૈકનિલયો ધર્માર્થમોક્ષપ્રદઃ ॥ ૨૦॥

ઇતિ સ્તુત્વા મહાદેવં સર્વવ્યાપિનમીશ્વરમ્ ।
નમશ્ચ ચતુર્દેવં ભક્તવાઞ્છાસુરદ્રુમમ્ ॥ ૨૧॥

તાવુવાચ તતસ્તુષ્ટો વૃણુતં વરમિત્યસૌ ।
વૃણુતસ્તૌ વરાન્ દેવાદમૃતિં યક્ષરક્ષસઃ ॥ ૨૨॥

કિન્નરૈર્માનુષશ્રેષ્ઠૈઃ પિશાચૈશ્ચારણાદિભિઃ ।
ન શસ્ત્રૈર્નાર્દ્રશુષ્કૈશ્ચ જન્તુભિર્જલજૈરપિ ॥ ૨૩॥

સ્થાવરૈર્જઙ્ગમૈરન્યૈર્ન દિવા ન નિશાસુ ચ ।
ન પૃથિવ્યાં ન ચાકાશે નાન્તરાલે તથોષસિ ॥ ૨૪॥

તથેતિ તાવુવાચેશસ્તથા ચાન્તર્દધે હરઃ ।
તદૈવ તાવજયતાં રોદસી ચ રસાતલમ્ ॥ ૨૫॥

દેવસ્થાનાનિ સર્વાણિ બલાદાક્રમ્ય તૌ સ્થિતૌ ।
હિરણ્યકશિપોર્જાતઃ પ્રલ્હાદો નામ નામતઃ ॥ ૨૬॥

તનયો વિષ્ણુભક્તેષુ ગરીયાન્ વંશકણ્ટકઃ ।
જપન્નારાયણં દેવં પિત્રા સન્તાડિતો ભૃશમ્ ॥ ૨૭॥

અનેકયાતનાયાં સ રક્ષિતોઽનેકધાઽમુના ।
જલે સ્થલે વિષાદગ્નેર્વિષ્ણુના કરુણાવતા ॥ ૨૮॥

હિરણ્યકશિપુઃ સોઽયં સર્વલોકભયઙ્કરઃ ।
નારસિંહેન વપુષા નખૈઃ સ વિદારિતઃ ॥ ૨૯॥

વારાહેણ હતઃ પૂર્વો દંષ્ટ્રયા વસુધા હૃતા ।
વિરોચનસુતસ્તસ્ય બલિસ્તસ્યાઽભવત્સુતઃ ॥ ૩૦॥

વિરોચનઃ સૂર્યભક્તો મુકુટં પ્રાપ્તવાંસ્ તતઃ ।
ઊચિવાંસ્તં ચ સમાશ્રઃ પરહસ્તો યદા સ્પૃશ્યેત્ ॥ ૩૧॥

મુકુટસ્ય તદા ધ્વંસો ભવિતા નાત્ર સંશયઃ ।
સ સૂર્યવરદાનેન ચક્રે ત્રિભુવનં વશે ॥ ૩૨॥

ચ્યુતસ્થાનાસ્તતો દેવા અચ્યુતં શરણં યયુઃ ।
સ ચિન્તાં મહતીં કૃત્વા નિશ્ચયં નાધ્યગચ્છત ॥ ૩૩॥

તતસ્તેન ધૃતં રૂપં સર્વયોષિદ્વરં સ્ત્રિયઃ ।
તેન તં રમયામાસ બહુકાલં વિરોચનમ્ ॥ ૩૪॥

ततः स सुरतं कर्तुमुद्यतोऽभूत् कुबुद्धिमान् ।
ततस्तं सुदती प्राह ममैका वासनाऽस्ति भोः ॥ ૩૫ ॥

अभ्यङ्गं कुरु पूर्वं त्वं ततो हि रंस्यसे मया ।
इति श्रुत्वा स तद्वाक्यं कामासक्तोऽन्वमोदत ॥ ૩૬ ॥

उत्तार्य मुकुटं साऽथ मूर्ध्नि तैलं व्यमर्दयत् ।
स तदा शतचूर्णोऽभूत् साऽपश्यं स आमवान् ॥ ૩૭ ॥

इति श्रीगणेशपुराणे क्रीडाखण्डे बालचरिते विरोचनवधो नामैकोत्रिंशोऽध्यायः ॥ ૨૯ ॥

आदितः श्लोकानां समष्ट्यङ्काः - ૫૪૦૨ + ૩૭ = ૫૪૩૯

૨.૦૩૦ બાલચરિતે વામનાવતારકથનં નામ ત્રિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
बलिस्तु हरिभक्तत्वान्न किञ्चिदन्वतप्यत ।
वेदवेदाङ्गवित् प्राज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः ॥ ૧ ॥

परनिन्दापरद्रव्यपरद्रोहपराङ्मुखः ।
दाता यज्वा मानयिता मान्यानां परमादरात् ॥ ૨ ॥

गच्छन्वदन्स्वपन्भुञ्जिंस्तिष्ठन्नपि जपन्पिबन् ।
ध्यायति स्म हरिं नित्यं भक्त्या संस्थिरचेतसा ॥ ૩ ॥

एकदा शुक्रमाहूय पारपूज्य यथाविधि ।
पप्रच्छ तं बलिर्नीतिं शक्रो भुङ्क्तेऽमरावतीम् ॥ ૪ ॥

कथं च भागो नास्माकं भ्रातृत्वे सततं स्थिते ।
इति मे संशयं प्राज्ञ छेत्तुमर्हस्यशेषतः ॥ ૫ ॥

शुक्र उवाच ।
तव पूर्वैरतेदर्थं कृतं वैरं निरन्तरम् ।
सुरैः सार्द्धं महाभाग ते सर्वे नाशमापिताः ॥ ૬ ॥

देवैर्विष्णुसहायैस्तु नानामायाबलाश्रयात् ।
त्यक्त्वा वैरं भवान्साधु यजतां शतसङ्ख्यया ॥ ૭ ॥

तत्पुण्यस्य बलादैन्द्रं पदं पूर्णमवाप्स्यसि ॥

બલિરુવાચ ।

સમ્યગુક્તં ત્વયા બ્રહ્મન્ નીતિશાસ્ત્રવિશારદ ॥ ૮॥

સામ્નો દાનવિધેર્ભેદાજ્જઘન્યો નિગ્રહો મતઃ ।
સોઽપિ પુણ્યબલાત્ સિધ્યેત્ તસ્માત્પુણં દૃઢં મતમ્ ॥ ૯॥

ક ઉવાચ ।

એવં સ નિશ્ચયં કૃત્વા વસિષ્ઠાદીન્ સમાહ્વયત્ ।
ભૃગ્વાદીંશ્ચ મુનીન્પૂજ્ય સુમુહૂર્તે સમારભત્ ॥ ૧૦॥

યજ્ઞં મહાસમારમ્ભં સર્વાનન્દકરં પરમ્ ।
સર્વે તે યજ્ઞકુણ્ડાનિ પ્રાચીસાધનપૂર્વકમ્ ॥ ૧૧॥

ચક્રુશ્ચ કારયામાસુર્યજ્ઞસમ્ભારસઞ્ચયાન્ ।
વેદિકામણ્ડપાદાઁશ્ચ ભૂમિશોધનપૂર્વકમ્ ॥ ૧૨॥

કૃત્વાઽભ્યુદયિકં શ્રાદ્ધં સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ।
માતૃણાં પૂજનં કૃત્વા સ્થાપયામાસુરાદરાત્ ।
મન્ત્રૈર્નાનાવિધૈર્વિપ્રાઃ સર્વા મણ્ડપદેવતાઃ ॥ ૧૩॥

રેજાતે દમ્પતી તત્ર શ્વેતવસ્ત્રાવલઙ્કૃતૌ ।
અમાત્યરાજસુહૃદાં પૌરાણાં ચ ગણૈર્વૃતૌ ॥ ૧૪॥

સમ્માનિતાઃ સ્ત્રિયોઽપશ્યન્ ગવાક્ષસ્તં મહોત્સવમ્ ।
અન્વારબ્ધા બ્રાહ્મણાસ્તે પૂર્વાઽઙ્ગાનિ ન્યવર્તયન્ ॥ ૧૫॥

આલભન્ત પશું વેદકલ્પવાક્યાનુસારતઃ ।
તત્તદ્દેવાય તન્મન્ત્રૈર્જુહ્વતિ સ્મ વિધાનતઃ ॥ ૧૬॥

યજ્ઞવાટે ચતુર્દ્વારે સર્વેષામનિવારિતે ।
આયાન્તિ યાન્તિ સર્વેઽપિ પૂજિતાસ્ત્રિવિધા જનાઃ ॥ ૧૭॥

વિવદન્તે મહાવાદૈરેકતો વિદુષાં જનાઃ ।
નૃત્યન્ત્યપ્સરસોઽન્યત્ર પઠન્તે વૈદિકાઃ કિલ ॥ ૧૮॥

ગાયન્તિ વૈષ્ણવાઃ શૈવા મૃદઙ્ગતાલવાદનૈઃ ।
ભુઞ્જતે બ્રાહ્મણાઃ સ્વેચ્છાભોજનં ષડ્રસૈઃ ક્વચિત્ ॥ ૧૯॥

કથયન્તિ કથા નાનાકથાઃ શૃણ્વન્તિ મોદકાઃ ।

એવં સુવિતતે યજ્ઞે વસિષ્ઠાદ્યા મહર્ષયઃ ॥ ૨૦॥

વેસોર્ધારાં સુમહતીં પાતયામાસુરગ્નિષુ ।
ઉત્તરાઙ્ગાનિ સમ્પાદ્ય રથે તૌ સ્થાપ્ય દમ્પતી ॥ ૨૧॥

કર્તું ચાવભૃથસ્નાનં સર્વે લોકા વિનિર્યયુઃ ।
નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈર્વરબન્દીરવૈરપિ ॥ ૨૨॥

વેદઘોષૈર્બહુવિધૈઃ સામગાનૈર્હરિપ્રિયૈઃ ।
સ્નાત્વાડડગત્ય હરિં સોડથ તોષયામાસ તાન્ દ્વિજાન્ ॥ ૨૩॥

અનેકરત્નનિચયૈર્ધનૈર્વસ્ત્રૈરનેકશઃ ।
ગોભિરશ્વૈર્ગજૈર્ગન્ધ્યૈરિચ્છાવિષયપૂરણૈઃ ॥ ૨૪॥

એકોનશતમેવં તે તસ્ય યજ્ઞાનપારયન્ ।
શતે યજ્ઞે સમારબ્ધે શક્રશ્ચિન્તાં પરાં યયૌ ॥ ૨૫॥

કનીયાંસં સ શરણં સ્વપદભ્રંશશઙ્કયા ।
ક્ષીરસાગરમધ્યસ્થં શેષશાયિનમીશ્વરમ્ ॥ ૨૬॥

મયા સંવાહિતપદં સેવ્યમાનં સુરૈરપિ ।
ગીયમાનં નારદેન વીણાહસ્તેન સાદરમ્ ॥ ૨૭॥

તુમ્બરુપ્રમુખૈરન્યૈરપ્સરોગણકિન્નરૈઃ ।
અસ્તૌદસૌ હરિર્દૃષ્ટ્વા તં હરિ સ્વેષ્ટસિદ્ધયે ।
પ્રણમ્ય સમ્પુટં કૃત્વા પાણયોર્ભાવિન સાદરમ્ ॥ ૨૮॥

શક્ર ઉવાચ ।
નમોડનન્તશક્તે નમો વિશ્વયોને
નમો વિશ્વભર્ત્રે નમો વિશ્વકર્ત્રે ।
નમો દૈત્યહન્ત્રે નમોડનેકરૂપ
નમઃ સક્તચિત્તાર્થદાયાસ્તુ નિત્યમ્ ॥ ૨૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુત્વાડબ્રવીદેનં વાસવો બલિચેષ્ટિતમ્ ।
બલિર્વિરોચનસુતો વિખ્યાતો ભુવનત્રયે ॥ ૩૦॥

ગ્રહીષ્યતિ મમ પદં મખાચ્છતગુણાદયમ્ ।
યાવત્તસ્ય ભવેદ્ધાણી સર્વં જ્ઞાતં તુ વિષ્ણુના ॥ ૩૧॥

તત ઊચે સ ભગવાનિન્દ્રં સકુટચિન્તયા ।
મમ ભક્તો બલિઃ શક્ર તપસ્વી વિજિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૩૧ ॥

તપસઃ ફલમેતેન ભોક્તવ્યં શ્રતિવાક્યતઃ ।
ન જાયતે વૃથા કર્મ શુભં વા યદિ વાઽશુભમ્ ॥ ૩૩ ॥

સાધયિષ્યે ભવત્કાર્યં સ્થિરી કુરુ મનોહરે ।
તતઃ સ ગર્ભતાં પેદે ચાદિત્યા જઠરે વિભુઃ ॥ ૩૪ ॥

સુષૂવે નવમે માસિ સાઽદિતિસ્તનયં શુભમ્ ।
પ્રભયા તસ્ય તે દીપા નિષ્પ્રભત્વમુપાગતાઃ ॥ ૩૫ ॥

સ્નાત્વા શીતજલેનાશુ જાતકર્મ યથાવિધિ ।
ચકાર કશ્યપો ધીમાન્ સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ॥ ૩૬ ॥

કૃત્વા પિતૃમહાયજ્ઞં માતૃપૂજનપૂર્વકમ્ ।
દદર્શ બાલકં પશ્ચાત્ પ્રાશયિત્વા ઘૃતં મધુ ॥ ૩૭ ॥

હ્રસ્વં પૃથુલમૂર્ધાનં લઘુપાદં બૃહત્તનુમ્ ।
દિવ્યજ્ઞાનસમાયુક્તં દિવ્ય દેહં ચતુર્ભુજમ્ ॥ ૩૮ ॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તં જ્ઞાત્વા વિષ્ણુમથાનમત્ ।
ઉવાચ ચ પ્રસન્નાત્મા તપો વંશોઽદ્ય ચક્ષુષી ॥ ૩૯ ॥

જ્ઞાનં તથાઽઽશ્રમો ધન્યો ધરા સ્વર્ગો રસાતલમ્ ।
ધન્યાસ્ત્વદ્દર્શનાદેતે સચ્ચિદાનન્દરૂપિણઃ ॥ ૪૦ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમુવાચ જગદીશ્વરઃ ।
અદિત્યાસ્તપસા તુષ્ટઃ પુત્રત્વમહમાગતઃ ॥ ૪૧ ॥

હર્તું ભૂભારમતુલં જ્યેષ્ઠકાર્યં ચ સાધિતુમ્ ।
ઇત્યુક્ત્વા પ્રાકૃતો ભૂત્વાઽરુદત્સ્તન્યં પપાવથ ॥ ૪૨ ॥

નામનિષ્ક્રમણં કર્મ ચક્રેઽન્નપ્રાશનં મુનિઃ ।
તૃતીયે ચૌલમબ્દે સ પઞ્ચમે વ્રતબન્ધનમ્ ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વામનાવતારકથનં નામ ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૦ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૪૩૯ + ૪૩ = ૫૪૮૨

૨.૦૩૧ બાલચરિતે એકત્રિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વેદાઁશ્ચ ચતુરઃ સાઙ્ગાનધ્યાપયત તં મુનિઃ ।
એકસ્મિન્ દિવસે તાતં વામનઃ પર્યપૃચ્છત ॥ ૧॥

કેનોપાયેન દેવાનાં પદપ્રાપ્તિર્ભવિષ્યતિ ।
ભૂભારહરણં તન્મે યથાવદ્વક્તુમર્હસિ ॥ ૨॥

કશ્યપ ઉવાચ ।
ઉપદેશં કરિષ્યામિ મન્ત્રસ્ય સિદ્ધિદસ્ય તે ।
ષડક્ષરસ્ય વિઘ્નેશતોષકસ્ય મમાત્મજ ॥ ૩॥

તસ્મિન્પ્રસન્ને વિઘ્નેશે જગત્સ્થિત્યન્તકારિણિ ।
અનેકબ્રહ્માણ્ડવિધૌ સર્વકારણકારણે ॥ ૪॥

સર્વે કામાઃ પ્રસિધ્યન્તિ તદર્થે યત્નમાચર ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા દદૌ તસ્મૈ સુમુહુર્તે મહામનુમ્ ॥ ૫॥

તદૈવ ચલિતસ્તસ્માદાશ્રમાદ્ધર્ષસંયુતઃ ।
પ્રણમ્ય તમનુજ્ઞાપ્ય જગામ તપસે શિશુઃ ॥ ૬॥

ભ્રમતા દદૃશે તેન વિદર્ભે સ્થાનમુત્તમમ્ ।
લતાવૃક્ષસમાકીર્ણં કાસારપરિશોભિતમ્ ॥ ૭॥

તત્ર પદ્માસનં કૃત્વા જજાપ તં મનું શુભમ્ ।
ષડક્ષરં વર્ષમાત્રં નિરાહારો જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૮॥

નિર્વાણં તસ્ય તજ્જ્ઞાત્વાઽઽવિરાસીત્ સિદ્ધિબુદ્ધિયુક્ ॥ ૯॥

મયૂરવાહનો દેવઃ શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતઃ ।
વિલસદ્દશદોર્દણ્ડો રત્નમાલા વિભૂષિતઃ ॥ ૧૦॥

આશીવિષલસન્નાભિર્નાનાલઙ્કારશોભિતઃ ।
આગતો દૃઢભક્તં તં ધેનુર્વત્સમિવાદરાત્ ॥ ૧૧॥

વામનસ્તં પુરો દૃષ્ટ્વા સર્વતેજોઽભિભાવિનમ્ ।
સર્વસિદ્ધિકરં દેવં સર્વવિઘ્નનિવારણમ્ ॥ ૧૨॥

નુનાવ પરયા ભક્ત્યા દેવદેવં ગજાનનમ્ ॥ ૧૩ ॥

વામન ઉવાચ ।
અવ્યક્તં વ્યક્તહેતું નિગમનુતતનું સર્વદેવાધિદેવં
બ્રહ્માણ્ડાનામધીશં જગદુદયકરં સર્વવેદાન્તવેદ્યમ્ ।
માયાતીતં સ્વવેદ્યં સ્થિતિવિલયકરં સર્વવિદ્યાનિધાનં
સર્વેશં સર્વરૂપં સકલભયહરં કામદં કાન્તરૂપમ્ ॥ ૧૪ ॥

તં વન્દે વિઘ્નરાજં વિધિહરમુનિભિઃ સેવ્યમાનં
સનાગૈસ્તેજોરાશિ ત્રિસત્યં ત્રિગુણવિરહિતં તત્ત્વમસ્યાદિબોધ્યમ્ ।
ભક્તેચ્છોપાત્તદેહં નિજજનસુખદં તત્ત્વબુદ્ધિ પ્રકાશં
સામ્બાદ્યૈઃ સ્તૂયમાનં સકલતનુગતં ભુક્તિમુક્તિપ્રદં તમ્ ॥ ૧૫ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ સ્તુતો દેવદેવઃ પ્રસન્નઃ પ્રાહ વામનમ્ ।
વરં વરય તુષ્ટોઽયં યત્તે મનસિ વર્તતે ॥ ૧૬ ॥

સ્તોત્રેણ તપસા ચૈવ પરિતુષ્ટો દદામિ તત્ ।

વામન ઉવાચ ।
ન તે સ્વરૂપં વિદુરબ્જજાદ્યા બ્રહ્મર્ષયો યે સનકાદિકાદ્યાઃ ।
દૃષ્ટોઽસિ સ ત્વં જગતામધીશ ત્વત્તઃ કમન્યં વરમદ્ય યાચે ॥ ૧૭ ॥

અથાપિ તે વાક્યભિદાભયાત્ વા યાચે વરં તં મમ નાથ દેહિ ।
પરાજયો મે ન ભવેત્ કદાપિ કાર્યેઽખિલે વિઘ્નભયં ન ચ સ્યાત્ ॥ ૧૮ ॥

ઉદ્યતોઽસ્તિ બલિઃ શક્રપદમત્તું કૃતોર્બલાત્ ।
સ ચ માં શરણં યાતસ્તસ્ય સિદ્ધિર્યથા ભવેત્ ॥ ૧૯ ॥

તથા કુરુ જગત્કર્તર્યદિ તુષ્ટોઽસિ મેઽનઘ ।

ગજાનન ઉવાચ ।
એતત્તે ભવિતા સર્વં સ્મરણાન્ મમ સુવ્રત ॥ ૨૦ ॥

સેત્સ્યન્તિ સર્વકાર્યાણિ મહાન્તિ ચ લઘૂનિ ચ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ગતે દેવે વામનોઽકારયચ્છુભામ્ ।

કાશ્મીરોપલજાં સોઽથઽસ્થાપયન્મૂર્તિમુત્તમામ્ ॥ ૨૧॥

ચતુર્ભુજાં ત્રિનયનાં શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતામ્ ।
પ્રસન્નકરિહસ્તેન ભક્તાનામભયપ્રદામ્ ॥ ૨૨॥

સ્મરણાદ્દર્શનાદ્ધ્યાનાત્પૂજનાત્સર્વકામદામ્ ।
પ્રાસાદં કારયામાસ રત્નકાઞ્ચનનિર્મિતમ્ ॥ ૨૩॥

તત્રૈકં બ્રાહ્મણં સ્થાપ્ય ગ્રામં દત્વા ધનાનિ ચ ।
ત્રિકાલં પૂજનૈ તસ્ય કારયામાસ તેન સઃ ॥ ૨૪॥

આગતઃ સ્વગૃહં નત્વા પિતરં સર્વમબ્રવીત્ ।
તપશ્ચ તત્ફલં ચાથ યજ્ઞાં ગન્તુમપૃચ્છત ॥ ૨૫॥

કશ્યપેનાઽભ્યનુજ્ઞાતો વામનો દર્ભદણ્ડભૃત્ ।
સૂત્રકૃષ્ણાજિનધરો મેખલી યજ્ઞમાયયૌ ॥ ૨૬॥

હ્રસ્વાકૃતિં મુનિં દૃષ્ટ્વા મુનયો વિસ્મિતાસ્તદા ।
નાયં મુનિર્યતસ્તેજો દૃશ્યતે પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૨૭॥

તં દૃષ્ટ્વા પરમાયાન્તં બલિરુત્થાય સત્વરમ્ ।
કોઽસિ ત્વમિતિ પપ્રચ્છ નત્વા તં કુત આગતઃ ॥ ૨૮॥

કિં વાઞ્છસિ વદ વિભો પિતા માતા ચ કૌ તવ ।
વસતિસ્તવ કુત્રાસ્તિ તત ઊચે સ વામનઃ ॥ ૨૯॥

ન સ્મરે પિતરૌ રાજન્નનાથં વિદ્ધિ માં કૃશમ્ ।
ત્રૈલોક્યે વસતિર્મેઽસ્તિ યાચે ભૂમિં ત્રિભિઃ પદૈઃ ॥ ૩૦॥

મિતાં કર્તું પર્ણકુટીં શક્તિશ્ચેદસ્તિ દીયતામ્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ વાક્યં મુનેઃ શ્રુત્વા હૃદિ જ્ઞાત્વા કૃપાયુતમ્ ॥ ૩૧॥

તં દાતુમુદ્યતં ભૂમિમૂચે કાવ્યો બલિં તદા ।

શુક્ર ઉવાચ ।
ન બ્રાહ્મણો હરિરયં કપટં રૂપમાસ્થિતઃ ॥ ૩૨॥

હરિષ્યતિ ત્રિભુવનં પદત્રયમિષેણ તુ ।
મા દીયતામસ્ય કિઞ્ચિદિતિ સત્યં બ્રવીમિ તે ॥ ૩૩॥

તમુવાચ મહાદૈત્યો મૂઢ કિં વદસે વચઃ ।
હરિશ્ચેદ્ વિમુખો ગચ્છેત્ સર્વં મે સુકૃતં નયેત્ ॥ ૩૪ ॥

અસ્માત્ પાત્રં કિમન્યત્ સ્યાદસ્મૈ દત્તમનન્તકમ્ ।
ઇત્યુક્ત્વા તં પુનઃ પ્રાહ વામનં દૈત્યપુઙ્ગવઃ ॥ ૩૫ ॥

બ્રહ્મન્ દત્તા મયા ભૂમિઃ સઙ્કલ્પઃ ક્રિયતામિતિ ।
વામનઃ પ્રાહ રાજાનં સઙ્કલ્પયિતુમુદ્યતમ્ ॥ ૩૬ ॥

તાવદ્દ્વારાં નિરુધ્યૈવ સ્થિતઃ શક્રોઽન્યદેહતઃ ।
દદૌ શલાકાં તત્પાત્રે ભગ્ગનેત્રો બહિર્ગતઃ ॥ ૩૭ ॥

તતઃ પાણિતલે તસ્ય વામનસ્ય જલં દદૌ ।
સ્મૃત્વા ગણેશં વવૃધે વામનો હર્ષનિર્ભરઃ ॥ ૩૮ ॥

મૂર્ધ્નાક્રમ્ય સ્વર્ગલોકમેકપાદેન રોદસી ।
પાતાલાન્યપરેણાપિ દત્તં તન્મસ્તકેઽપરમ્ ॥ ૩૯ ॥

તત ઊચે બલિં દેવો ગચ્છ ત્વં ધરણીતલમ્ ।
ત્વાં વિનાઽહં કથં યામીત્યેવમાહ બલિસ્તુ તમ્ ॥ ૪૦ ॥

ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તસ્ય પુનસ્તં પ્રાહ વામનઃ ।
સાન્નિધ્યં મમ તત્રાપિ ભવિતા ત્વદનુગ્રહાત્ ॥ ૪૧ ॥

ઇન્દ્રો માં શરણં યાતઃ પ્રિયં કાર્યં હિ તસ્ય મે ।
તવાપિ મમ ભક્તસ્ય પ્રિયં પશ્ચાદ્ ભવિષ્યતિ ॥ ૪૨ ॥

ઐન્દ્રે પદે નિવૃત્તેઽસ્ય પદં દાસ્યે તવૈવ તત્ ।
તતો બ્રહ્માદયો દેવાસ્તુષ્ટુવુર્વામનં વિભુમ્ ॥ ૪૩ ॥

મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ વાદ્યાનિ વવદુઃ સુરાઃ ।
પુપૂજુસ્તેઽપિ સર્વે ચ જગુશ્ચ ननृतुः પરે ॥ ૪૪ ॥

તતશ્ચાન્તર્દધે દેવો વામનોઽનન્તવિક્રમઃ ।
સ્વં સ્વં સ્થાનં ગતા દેવા યથાપૂર્વં મુદાન્વિતાઃ ॥ ૪૫ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં તેન કૃતા મૂર્તિર્વિખ્યાતાઽભૂજ્જગત્રયે ।
ગજાનનસ્ય દેવસ્ય સર્વેષાં કામદા નૃણામ્ ॥ ૪૬ ॥

ઇત્યેતત્ કથિતં સર્વ પ્રસઙ્ગાદ્ બલિચેષ્ટિતમ્ ।

લાઘવં વામનસ્યાપિ મહિમા સુમુખસ્ય હ ॥ ૪૭॥

અદોષાખ્યે પુરે તેન સ્થાપિતસ્ય મહાત્મના ।
દશબાહોઃ પ્રસિદ્ધસ્ય દેવદક્ષિણભાગતઃ ॥ ૪૮॥

પ્રિયત્વં તસ્ય શમ્યાસ્તે કથયિષ્યેઽધુના સ્ફુટમ્ ॥ ૪૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વામનવિક્રમોનામૈકત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૪૮૨ + ૪૯ =૫૫૩૧

૨.૦૩૨ બાલચરિતે નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શૃણુષ્વાવહિતો બ્રહ્મન્નિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
પ્રિયવ્રતાયાઽકથયત્ સ્વયમેવ ગજાનનઃ ॥ ૧॥

ગજાનન ઉવાચ ।
શમીપત્રસ્ય સહિમા શૃણુષ્વાર્ય મહાફલમ્ । (મહિમાનં શૃણુષ્વાર્ય ! શમીપત્રસ્ય સત્ફલમ્)
ન યજ્ઞૈર્ન ચ દાનૈશ્ચ વ્રતૈઃ કોટિશતૈરપિ ॥ ૨॥

ન જપૈઃ પૂજનૈર્વાપિ મમ તોષસ્તથા ભવેત્ ।
ન પદ્મૈર્નાન્યકુસુમૈઃ શમીપત્રૈર્યથા ભવેત્ ॥ ૩॥

શમીતિ કીર્તનાદેવ પાપં નશ્યતિ વાચિકમ્ ।
સ્મરણાન્માનસં પાપં સ્પર્શનાત્ કાયજં તથા ॥ ૪॥

નિત્યં તત્પૂજનાદ્ધ્યાનાદ્ વન્દનાચ્ચૈવ ભક્તિતઃ ।
નિર્વિઘ્નકરમાયુષ્યં જ્ઞાનં પાપક્ષયોઽપિ ચ ॥ ૫॥

વાઞ્છાસિદ્ધિરચાપલ્યં જાયતે નાત્ર સંશયઃ ।

મુનિરુવાચ ।
કોઽસૌ પ્રિયવ્રતો રાજા કિંશીલઃ કુત્ર વાઽભવત્ ॥ ૬॥

કથં વૈ તસ્ય કથિતા ગુણાઃ શમ્યા મહાત્મના ।
એનં મે સંશયં બ્રહ્મન્ કૃપયા નુદ સુવ્રત ॥ ૭॥

ક ઉવાચ ।
અત્રાપ્યુદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।

શઙ્કરસ્ય ચ સંવાદં પાર્વત્યા સહ પુત્રક ॥ ૮॥

પાર્વત્યુવાચ ।
કથં શમી પ્રિયા દેવ સર્વજ્ઞ જગદીશ્વર ।
ગજાનનસ્ય મે શંસ યદિ તે મય્યનુગ્રહઃ ॥ ૯॥

શઙ્કર ઉવાચ ।
શૃણુ પ્રિયે પ્રવક્ષ્યામિ કથામેકાં શુચિસ્મિતે ।
યથા પ્રિયા ગણેશસ્ય શમીતિ જ્ઞાસ્યતે તથા ॥ ૧૦॥

પ્રિયવ્રતો નામ રાજા પૂર્વમાસીન્મહામતિઃ ।
સત્યવાન્ ધર્મસમ્પન્નો ધર્માત્મા શંસિતવ્રતઃ ॥ ૧૧॥

તેજસ્વી ચ વદાન્યશ્ચ વેદશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વવિત્ ।
સર્વલક્ષણસમ્પન્નશ્ચતુરઙ્ગબલાધિકઃ ॥ ૧૨॥

પાલયામાસ પૃથિવીં પ્રજાઃ પુત્રાનિવૌરસાન્ ।
કીર્તિશ્ચ પ્રથમ ભાર્યા પ્રભા તસ્યાપરાઽભવત્ ॥ ૧૩॥

ધૂર્તશ્ચ કુશલસ્તસ્ય પ્રકૃતી સમ્બભૂવતુઃ ।
કુશલૌ નીતિશાસ્ત્રેષુ ષડાનનપરાક્રમૌ ॥ ૧૪॥

બુદ્ધ્યા પરાક્રમેણાપિ રસા સર્વા વશીકૃતા ।
સ તુ રાજા વંશ નીતઃ પ્રભયા તસ્ય ભાર્યયા ॥ ૧૫॥

ક્રીડતેઽહર્નિશં સોઽથ નાનાલઙ્કારશોભયા ।
યૌવનાક્રાન્તવપુષા રમ્ભાદિભ્યોઽતિરમ્યયા ॥ ૧૬॥

ક્ષણમાત્રં ન સહતે વિયોગં સ તયા સહ ।
ધિક્કરોતિ સદા જેષ્ઠાં તદ્વચો ન શૃણોત્યપિ ॥ ૧૭॥

રુષા નિરીક્ષેત તાં સ તન્મૃતિં ચિન્તયત્યપિ ।
સ્વયં ન ભાષતે કિઞ્ચિન્નગૃહ્ણાતિ તયાઽર્પિતમ્ ॥ ૧૮॥

તતસ્તસ્યાઽભવત્પુત્રઃ પ્રભાયાં પતિસન્નિભઃ ।
જાતકર્મ ચ રાજાઽસ્ય કૃત્વા ધર્મમનેકધા ॥ ૧૯॥

નામ ચાસ્યાકરોત્પદ્મનાભિરિત્થં દ્વિજેરિતમ્ ।
શુક્લપક્ષે યથા ચન્દ્રો વવૃધે સોઽપિ બાલકઃ ॥ ૨૦॥

બુદ્ધિમાન્કુશલો યુદ્ધે પિતૃતોઽપ્યધિકોઽભવત્ ।

પઞ્ચમે વ્રતબન્ધં ચ ચકારાડસ્ય નૃપસ્તદા ॥ ૨૧॥

પ્રિયવતો મહાબુદ્ધિર્મદ્રાણામધિપો બલી ।
પાઞ્ચાલરાજકન્યાં સ ભાર્યાં તસ્યાપ્યમેલયત્ ॥ ૨૨॥

અતિવૈભવયુક્તૌ તૌ વિવાહં ચક્રતુસ્તયોઃ ।
કદાચિદસ્ય સા પત્ની જ્યેષ્ઠા દાસીત્વમાપિતા ॥ ૨૩॥

પાદસંવાહનં કર્તુમાગતા ભર્તૃસન્નિધિમ્ ।
નિપપાત મહીપૃષ્ઠે સપત્ન્યા ચરણાહતા ॥ ૨૪॥

દુઃખિતા રુદતી હ્રીણા જગામ નિજમન્દિરમ્ ।
કમહં શરણં યાયાં કો મે દુઃખ વ્યપોહયેત્ ॥ ૨૫॥

સપત્ન્યાડમાનિતાયા મે ત્રાતા સ્યાદ્ધરિરવ્યયઃ ।
સ્મૃતમાત્રસ્તુ યસ્ત્રાતા દ્રૌપદ્યા કરુણાનિધિઃ ॥ ૨૬॥

યાં નૈવ મનુતે ભર્તા ન કોડપિ મનુતેડપિ તામ્ ।
અતો ન જીવિતેનાર્થઃ શોષયિષ્યે કલેવરમ્ ॥ ૨૭॥

પિબે હાલાહાલં વાપિ પતે વાપીં જલાન્વિતામ્ ।
ન મનો નિશ્ચયં યાતિ તસ્યા વિવ્હલચેતસા ॥ ૨૮॥

એતસ્મિન્નન્તરે દૈવાદ્ દેવલો બ્રાહ્મણોત્તમઃ ।
પુરોહિતઃ સમાયાતઃ સ જગાદ ગજાનનીમ્ ॥ ૨૯॥

ઉપાસનાં ક્લેશહન્ત્રીં સર્વકામફલપ્રદામ્ ।
સા તદૈવ પ્રપદ્યાશુ મૂર્તિં મન્દારનિર્મિતામ્ ॥ ૩૦॥

ગજાનનસ્ય સમ્પૂજ્ય સ્નાત્વા શુદ્ધદિને તુ સા ।
ઉપવિષ્ટા પૂજયિતું પરમેણ સમાધિના ॥ ૩૧॥

ત્યક્ત્વા હરં હરિં ચામ્બાં તેજોયુક્તં પરં રવિમ્ ।
સર્વૈઃ સમ્પૂજ્યતે દેવદેવ આદૌ ગજાનનઃ ॥ ૩૨॥

વિચાર્યમાણે પઞ્ચાનાં ભેદો નૈવોપલભ્યતે ।
યો ભેદેનેક્ષતે ચૈતાન્ સ યાતિ નરકાન્ નરઃ ॥ ૩૩॥

એક એવ પરાનન્દપૂર્ણોડસૌ પરમેશ્વરઃ ।
સ્વેચ્છયા પઞ્ચધા જાતો લોકાનુગ્રહકારણાત્ ।
એક એવ પુમાન્ યદ્વત્ પુત્રમાતુલનામભિઃ ॥ ૩૪॥

સા સમ્યક્ ષોડશભિસ્તમુપચારૈઃ પુપૂજ હ ।
દૂર્વાપુષ્પૈર્દક્ષિણાભિર્નમસ્કારૈરનેકધા ॥ ૩૫ ॥

કૃત્વા કરપુટં સા તુ તુષ્ટાવ જગદીશ્વરમ્ ।

કીર્તિરુવાચ ।
ત્વમેવ જગદાધારસ્ત્વમેવ સર્વકારણમ્ ॥ ૩૬ ॥

ત્વમેવ બ્રહ્મા વિષ્ણુશ્ચ બૃહદ્ ભાનુસ્ત્વમેવ હિ ।
ચન્દ્રો યમો વૈશ્રવણો વરુણો વાયુરેવ ચ ॥ ૩૭ ॥

ત્વમેવ સાગરા નદ્યો લતાકુસુમસંહતિઃ ।
સુખં દુખં તયોર્હેતુસ્ત્વં નાશસ્ત્વં વિમોચકઃ ॥ ૩૮ ॥

ઇષ્ટવિઘ્નકરો નિત્યં મહાવિઘ્નકરો વિરાટ્ ।
ત્વમેવ પુત્રલક્ષ્મીદસ્ત્વમેવ સર્વકામધુક્ ॥ ૩૯ ॥

ત્વમેવ વિશ્વયોનિશ્ચ ત્વમેવ વિશ્વહારકઃ ।
ત્વમેવ પ્રકૃતિસ્ત્વં વૈ પુરુષો નિર્ગુણો મહાન્ ॥ ૪૦ ॥

ત્વમેવ શશિરૂપેણ સર્વમાપ્યાયસે જગત્ ।
ત્વમેવ ભૂતભવ્યં ચ ભાવિભાવાત્મકઃ સ્વરાટ્ ॥ ૪૧ ॥

શરણ્યઃ સર્વભૂતાનાં શત્રૂણાં તાપનઃ પરઃ ।
કર્મકાણ્ડપરો યજ્વા જ્ઞાનકાણ્ડપરઃ શુચિઃ ॥ ૪૨ ॥

સર્વવેત્તા સર્વવિધિઃ સર્વસાક્ષી ચ સર્વગઃ ।
સર્વવ્યાપી સર્વવિષ્ણુઃ સર્વસત્યમયઃ પ્રભુઃ ॥ ૪૩ ॥

સર્વમાયામયઃ સર્વમન્ત્રતન્ત્રવિધાનવિત્ ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે કીર્તિસ્તવનં નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૫૩૧ +૪૪ = ૫૫૭૫

૨.૦૩૩ બાલસઞ્જીવનં નામ ત્રયસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એવં સાઽનુદિનં પૂજ્ય તુષ્ટાવ તં વિનાયકમ્ ।

એકસ્મિન્ દિવસે તસ્યાઃ સખ્યો દૂર્વાર્થમાયયુઃ ॥ ૧॥

શુક્લમાસવશાન્નાપુઃ ક્વાપિ દૂર્વાઙ્કુરાન્ શુભાન્ ।
શમીપત્રાણિ ભૂયાંસિ ગૃહિત્વા તુ તદન્તિકમ્ ॥ ૨॥

આયયુઃ પરમશ્રાન્તા દૂર્વાડભાવં ન્યવેદયન્ ।
શમીપત્રૈઃ પુપૂજેનં સર્વોપચારપૂર્વકમ્ ॥ ૩॥

દૂર્વાં વિના નિરાહારાડતિષ્ઠત્સા નિયમે રતા ।
તસ્ય તુષ્ટિઃ પરા જાતા શમીપત્રૈઃ સમર્પિતૈઃ ॥ ૪॥

અશેત તત્પુરઃ સ્વપ્નમપશ્યત્સા મહાદ્ભુતમ્ ।
અબ્દાન્તે સૈવ મૂર્તિસ્તામિમાં વાચમુવાચ હ ॥ ૫॥

વરં દદામિ તે સુભ્રુ શમીપત્રૈઃ સુતોષિતઃ ।
સા નોવાચ યદા કિઞ્ચિત્ કીર્તિઃ સા તાં પુનર્જગૌ ॥ ૬॥

મૂર્તિરુવાચ ।
વશ્યસ્તે ભવિતા કાન્તો ભોગાશ્ચાનેકશઃ શુભાઃ ।
ત્વદ્ભક્તિનિરતઃ પુત્રો ભવિષ્યતિ મહાબલઃ ॥ ૭॥

ક્ષિપ્રપ્રસાદનેત્યેવં કુરુ નામાસ્ય સુન્દરમ્ ।
તુર્યેડબ્દેડસ્ય વિષાન્મૃત્યુર્ભવિષ્યતિ પુનઃ ક્ષણાત્ ॥ ૮॥

ગૃત્સમદો દ્વિજોભેડત્યં પુનસ્તં જીવયિષ્યતિ ।
રાજ્યકર્તા ચિરાયુશ્ચ ધર્મશીલો ભવિષ્યતિ ॥ ૯॥

ઇદં સ્તોત્રં પઠેદ્યસ્તુ મમ સન્તોષકારણમ્ ।
તસ્ય વશ્યો ભવેદ્ રાજા કિમન્યઃ પ્રાકૃતો જનઃ ॥ ૧૦॥

પુત્રવાન્ ધનસમ્પન્નો વેદવેદાડપારગઃ ।
બુદ્ધિશ્ચ વર્ધતે તસ્ય મેધાવૃદ્ધિર્ભવેદ્ દૃઢા ॥ ૧૧॥

વાઞ્છિતાઁલ્લભતે સોડર્થાન્ ત્રિસન્ધ્યં યઃ પઠેદિદમ્ ।
મમ ભક્તિર્દૃઢા તસ્ય મોક્ષશ્ચાન્તે ભવિષ્યતિ ॥ ૧૨॥

એવં દત્ત્વા વરાન્ સ્વપ્ને સ દેવો પિદધે ક્ષણાત્ ।
જાગૃતા સાશ્રુનયના વિસ્મિતા માનસેડવદત્ ॥ ૧૩॥

દીનાનાથેન મહતી કૃપા મયિ નિયોજિતા ।
અનુગ્રહો મહાન્મહ્યં યદ્દત્તં દર્શનં સ્વયમ્ ॥ ૧૪॥

વિનાયકેન દેવેન પાવિતા પરમાદરાત્ ।
અદ્યાહં તેન દેવેન સર્વભૂતાનુકમ્પિના ॥ ૧૫ ॥

ઇયમેવપરા સિદ્ધિરિદમેવ તપઃફલમ્ ।
અયમેવ પરો લાભો યદયોચન્મયા સહ ॥ ૧૬ ॥

ક ઉવાચ ।
તતઃ પ્રભાતે સ્નાતા સા પરમાનન્દનિર્ભરા ।
પુપૂજ પરયા ભક્ત્યા ગણેશં વરદં શુભમ્ ॥ ૧૭ ॥

સમાપ્ય નિયમં મૂર્તિં પૂર્વસ્થાને ન્યવેશયત્ ॥ ૧૮ ॥

પુરોહિતં સમાનીય પૂજયામાસ ભક્તિતઃ ।
ગણેશં મનસા ધ્યાત્વા વદન્તી નામમાલિકામ્ ॥ ૧૯ ॥

સ્મરન્તી તદ્વરાન્ કીર્તિઃ સમયં ચ પ્રતીક્ષતી ।
તતઃ કાલેન મહતા પ્રભા સા નિષ્પ્રભાડભવત્ ॥ ૨૦ ॥

રક્તપિત્તવતી જાતા પ્રારબ્ધાદીશ્વરેચ્છયા ।
કરૌ પાદૌ ચ નાસા ચ તસ્યાઃ ક્ષરતિ નિત્યશઃ ॥ ૨૧ ॥

અતિબીભત્સરૂપાં તાં તત્યાજ મનસા પતિઃ ।
ન વક્તિ નેક્ષતે જ્ઞાત્વા પ્રયત્નાન્ નિષ્ફલાન્બહૂન્ ॥ ૨૨ ॥

તતઃ કીર્તેર્ગૃહં યાતસ્તપસા સુન્દરાકૃતેઃ ।
કૃપયા ગણરાજસ્ય સ્વયં વશ્યોડભવચ્ચ સઃ ॥ ૨૩ ॥

સ ગૃહીત્વા કરે તાં તુ મઞ્ચકં સમુપાનયત્ ।
ચિક્રીડ સ્વેચ્છયા કીર્ત્યા તન્નિષ્ઠસ્તત્પરાયણઃ ॥ ૨૪ ॥

ન વિયોગં ક્ષણં તસ્યાઃ સહતે નૃપસત્તમઃ ।
સાડપિ ભોગાનલડકારાનનન્તાન્ બુભુજે સતી ॥ ૨૫ ॥

સાડપિ ગર્ભવતી જાતા કાલેન સુષુવે સુતમ્ ।
શુભે મુહૂર્તે રાજાડસૌ દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ॥ ૨૬ ॥

પુત્રજન્મપ્રહૃષ્ટઃ સન્ બ્રાહ્મણેભ્યો યથાર્હતઃ ।
દિક્ષુ સ્થાપ્ય દ્વિજાન્પઞ્ચ જાતકર્મ ચકાર સઃ ॥ ૨૭ ॥

ક્ષિપ્રપ્રસાદનેત્યેવં નામ ચક્રે તતોડસ્ય હ ।

તુતોષ પુત્રં દૃષ્ટ્વૈવ નાનાલઙ્કારસંયુતમ્ ॥ ૨૮ ॥

અતિપ્રીતિમતી કીર્તિરભવત્ પુત્રદર્શનાત્ ।
પ્રભા ચ દુઃખિતા પુત્રં સપત્ન્યા વીક્ષ્ય સુન્દરમ્ ॥ ૨૯ ॥

એષ એવ ભવેદ્ રાજા જ્યેષ્ઠપુત્રોઽયમિત્યત ।
દધ્યોદનં તુ સવિષં કીર્તિપુત્રાય સા દદૌ ॥ ૩૦ ॥

સ તુ વિવ્હલતાં યાતો વિવૃત્તનયનઃ ક્ષણાત્ ।
પ્રભૈવ ચ મહાશબ્દં કૃત્વાઽરોદીદ્ ભૃશાતુરા ॥ ૩૧ ॥

તસ્યા શબ્દં સમાકર્ણ્ય કીર્તિસ્તમગમત્ તદા ।
તમુદન્તં સા પતયે ન્યવેદયત સાદરમ્ ॥ ૩૨ ॥

ભિષજોઽપિ દદુસ્તસ્મા ઔષધાનિ નૃપાજ્ઞયા ।
પરીક્ષ્ય વિષબાધાં તે તસ્મૈ રાજ્ઞે ન્યવેદયન્ ॥ ૩૩ ॥

ન ગુણાય ભવન્તિ સ્મ નાનામન્ત્રૌષધાનિ ચ ।
પ્રભાતુ ધિક્કૃતા ભર્ત્રા નિરસ્તા દૂરતો ગૃહાત્ ॥ ૩૪ ॥

કીર્તિસ્તં બાલકં ગૃહ્ય સખીભિઃ કાનનં યયૌ ।
નગરાદ્ યોજનં યાતિ તાવદ્ બાલો મમાર સઃ ॥ ૩૫ ॥

અઙ્કે કૃત્વા તુ તં બાલં રુરોદ શોકવિવ્હલા ।
મૂર્છિતા પતિતા ભૂમૌ લતેવ વાયુનેરિતા ॥ ૩૬ ॥

ચ્યુતાલકુરણા ધ્વસ્તકકુણા મસ્તકાઞ્ચલા ।
ક્ષણેન કિઞ્ચિદાશ્વસ્તા સસ્માર દ્વિરદાનનમ્ ॥ ૩૭ ॥

ઉત્પતેઃ સ્મરતી બાલચેષ્ટિતં નિઘ્નતી સ્વહૃત્ ।
દૈવાત્ તેનૈવ માર્ગેણ પ્રયયૌ મુનિસત્તમઃ ॥ ૩૮ ॥

નામ્ના ગૃત્સમદઃ સાધુઃ સાક્ષાત્સૂર્ય ઇવાપરઃ ।
ગણેશભક્તપ્રવરસ્તપસાં પરમો નિધિઃ ॥ ૩૯ ॥

સ તસ્થૌ કરુણાવિષ્ટઃ સા કીર્તિઃ પ્રણનામતમ્ ।
ઉવાચ શ્વસતી સા તં ગણનાથપ્રસાદજઃ ॥ ૪૦ ॥

અયં બાલો મમ મૃતો જીવયૈનં તપો બલાત્ ।
ક્ષિપ્રપ્રસાદન ઇતિ નામ દેવાજ્ઞયા કૃતમ્ ॥ ૪૧ ॥

સપત્ન્યા દુષ્ટભાવેન વિષમસ્મૈ સમર્પિતમ્ ।
તતોઽનેન સમપ્રાપિ મુને મરણમીદૃશમ્ ॥ ૪૨॥

ન સતાં દર્શનં વ્યર્થમિતિ યાચે તપોધન ।
શરણાગતસન્ત્યાગં નેહન્તે સાધવો જનાઃ ॥ ૩૩॥

ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા મુહૂર્તં ધ્યાનતત્પરઃ ।
અભવન્મુનિશાર્દૂલસ્તતો ગૃત્સમદોઽબ્રવીત્ ॥ ૪૪॥

શૃણુ દેવિ પ્રવક્ષ્યેઽહમુપાયં પુત્રજીવને ।
અજ્ઞાનતઃ શમીપત્રૈસ્ત્વયાઽપૂજિ વિનાયકઃ ॥ ૪૫॥

તત્પુણ્યમસ્ય હસ્તે ત્વમર્પયસ્વ મમાજ્ઞયા ।
તત્પ્રસાદાદાશુ સુત ઉત્થાસ્યતિ તવાધુના ॥ ૪૬॥

સા તુ તદ્વચનસ્યાન્તે કીર્તિહર્ષસમન્વિતા ।
દદૌ તસ્મૈ શમીપૂજાસમ્ભવં પુણ્યમુત્કટમ્ ॥ ૪૭॥

ઉત્તસ્થૌ સુકુમારોઽસ્યા અમૃતેનોક્ષિતો યથા ।
સા તુ હર્ષાન્મુનેઃ પાદૌ વવન્દે શિરસા પુનઃ ॥ ૪૮॥

ઉવાચ તં મુનિં જ્ઞાતં કથં શમ્યા પ્રપૂજનમ્ ।
મહિમાનં વદ મુને શમીપૂજનસમ્ભવમ્ ॥ ૪૯॥

યેન સઞ્જીવિતો બાલો મુક્તશ્ચ યમકિઙ્કરૈઃ ।
જ્ઞાત્વા તં ચ કરિષ્યામિ નિત્યં શમ્યાઃ પ્રપૂજનમ્ ॥ ૫૦॥

યેન વૈ બહુધા ક્રૂરા યમદૂતા દુરાસદાઃ ।
નિરસ્તા ગણનાથસ્ય દૂતૈર્બહુ રણાજિરે ॥ ૫૧॥

જીવયિત્વા શિશું મે તે ગતા ધામ ગજાનનમ્ ।
યેન પુણ્યેન બાલો મે વિષં ત્યક્ત્વા સુખી પુનઃ ॥ ૫૨॥

સઞ્જીવન્નુત્થિતઃ શીઘ્રં સુમોત્થિત ઇવાપરઃ ।
અતોઽહં પરિપૃચ્છામિ મહિમાનં શમીભવમ્ ॥ ૫૩॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રોચે ગૃત્સમદસ્તુ તામ્ ।

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
ઉચ્ચારિતે નામ્નિ યસ્યાઃ કોટિપાતકનાશનમ્ ॥ ૫૪॥

મહિમાનં હિ કસ્તસ્યાઃ સાકલ્પેન વદેદ્ ભુવિ ।
સઙ્ક્ષેપેણ તુ વક્ષ્યામિ મહિમાનં યથામતિ ॥ ૫૫ ॥

વ્રતદાનતપોભિશ્ચ નાનાતીર્થનિષેવણૈઃ ।
પઞ્ચાગ્નિસાધનૈરપ્સુ નિવાસૈર્હિમકાલિકૈઃ ॥ ૫૬ ॥

ન તત્ફલમવાપ્નોતિ યત્ સ્યાચ્છમ્યા પ્રપૂજને ।
પ્રાતઃકાલે ત્રિસન્ધ્યં વા શમીં નિત્યં સ્મરેત્ તુ યઃ ॥ ૫૭ ॥

વન્દયેદર્ચયેદ્ વાપિ ભક્તિભાવસમન્વિતઃ ।
ધ્યાત્વા ગજાનનં દેવં તસ્ય તુષ્ટો વિનાયકઃ ॥ ૫૮ ॥

દદાતિ વાઞ્છિતાનર્થાનન્તે મોક્ષં ન સંશયઃ ।
અત્રાપ્યુદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ॥ ૫૯ ॥

નારદસ્ય ચ સંવાદં શક્રસ્ય ચ મહાત્મનઃ ॥ ૬૦ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલસઞ્જીવનં નામ ત્રયસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૫૭૫ + ૬૦ = ૫૬૩૫

૨.૦૩૪ બાલચરિતે ચતુસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ

કીર્તિરુવાચ ।
બ્રૂહિ બ્રહ્મન્નશેષેણ સંવાદં નારદેન્દ્રજમ્ ।
શ્રુત્વા તં સંશયં ત્યક્ત્વા તૃપ્તાઃ સ્યામમૃતાદિવ ॥ ૧ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા વક્તું સમુપચક્રમે ।
સ મુનિરિતિહાસં તં સંવાદં નારદેન્દ્રજમ્ ॥ ૨ ॥

મુનિરુવાચ ।
કદાચિત્ પર્યટન્ સુભ્રુ નારદો દિવ્યદર્શનઃ ।
યદૃચ્છયા ગતઃ શક્રં ત્રિલોકીભ્રમણેરતઃ ॥ ૩ ॥

શક્રસ્તં પરિપૂજ્યૈવ પપ્રચ્છૌરવચેષ્ટિતમ્ ।
યદાહ નારદો ધીમાંસ્તચ્છૃણુષ્વ મહામુને ॥ ૪ ॥

નારદ ઉવાચ ।

દેશે માલવસંજ્ઞાત ઔરવો નામ વૈ દ્વિજઃ ।
વેદવેદાઙ્ગવિત્ સાક્ષાદ્ભાનુરસ્તં વિના યથા ॥ ૫ ॥

શક્તો યો મનસા સ્રષ્ટું પાતું હર્તું ચરાચરમ્ ।
ધર્મપત્નીરતો નિત્યં સમલોષ્ટાશ્મકાઞ્ચનઃ ॥ ૬ ॥

મેધાવી તપસા શ્રેષ્ઠો જાતવેદા ઇવાપરઃ ।
સુમેધા નામ તસ્યાસીત્ પત્ની પરમધાર્મિકા ॥ ૭ ॥

લાવણ્યલહરી કાન્તા નાનાલઙ્કારશોભના ।
રૂપેણ નિર્જિતરતિર્ધિક્કૃતાપ્સરસોગણાઃ ॥ ૮ ॥

પતિશુશ્રૂષણરતા લાલિતા પરમાદરાત્ ।
તયોઃસમભવત્ કન્યા સાડપિ તાભ્યાં સુલાલિતા ॥ ૯ ॥

નામાસ્યાશ્ચક્રતુરુભૌ શમીકેતિ નિજેચ્છયા ।
યદ્ યદ્ પ્રાર્થયતે સા તદ્ તાં દદાતિ પિતા વિભુઃ ॥ ૧૦ ॥

સા તુ કન્યા રૂપવતી સઞ્જાતા સમવાર્ષિકી ।
તદર્થં ચિન્તયામાસ વરાર્થમૌરવો ગતઃ ॥ ૧૧ ॥

ધૌમ્યપુત્રં સ શુશ્રાવ વેદશાસ્ત્રાઙ્ગપારગમ્ ।
શૌનકસ્ય મુનેઃ શિષ્યં તેજોરાશિં પરં મુનિમ્ ॥ ૧૨ ॥

ગુરુવાક્યરતં દાન્તં ગુરુશુશ્રૂષકં પરમ્ ।
મન્દારનામકં શાન્તં સમાહૂયં શુભે દિને ॥ ૧૩ ॥

તાં દદૌ ગૃહ્યવિધિના પારિબર્હં દદૌ બહુ ।
જાતે વિવાહે મન્દારો યયૌ સ્વસ્યાશ્રમં પ્રતિ ॥ ૧૪ ॥

યૌવનસ્થાં તુ તાં જ્ઞાત્વા શમીકાં પુનરાયયૌ ।
મન્દારો માનિતઃ સમ્યગ્ગૌરવેણ સુપૂજિતઃ ॥ ૧૫ ॥

સમ્ભોજ્ય સુમુહૂર્તેન દત્ત્વા વસ્ત્રાદિ કાઞ્ચનમ્ ।
પ્રાસ્થાપયદુભૌ વિપ્રો જામાતરમથાબ્રવીત્ ॥ ૧૬ ॥

ઇયં સુતા મમ બ્રહ્મન્ દત્તા તુભ્યં વિધાનતઃ ।
પાલયસ્વ બહુસ્નેહાદદ્યયાવન્મયા યથા ॥ ૧૭ ॥

પ્રણિપત્યાથ શ્વશુર ઓમિત્યુક્ત્વા જગામ સઃ ।
સ્વમાશ્રમપદં પ્રાપ્ય ચિક્રીડ નિજભાર્યયા ॥ ૧૮ ॥

કદાચિદ્ ઋષિમુખ્યોઽસૌ ભ્રુશુણ્ડી તસ્ય ચાશ્રમમ્ ।
મન્દારસ્ય સમાયાતો દ્વિરદાનનભક્તિમાન્ ॥ ૧૯ ॥

રુષ્ટોઽસાવનલઃ સાક્ષાત્ તુષ્ટશ્ચેદીશ્વરોપમઃ ।
તપસા નિર્ગતા શુણ્ડા ભ્રુશુણ્ડીતિ ચ સોઽભવત્ ॥ ૨૦ ॥

સ્થૂલોદરો બૃહત્કાયો નાનાલઙ્કારમણ્ડિતઃ ।
દદર્શતુરુભૌ તં તૌ મન્દારઃ શમિકા તદા ॥ ૨૧ ॥

વિરૂપમિવ તન્દૃષ્ટ્વા જહસતુર્મુદા તદા ।
સોઽપમાનભયાત્ ત્રસ્તશ્ચુકોપારુણલોચનઃ ॥ ૨૨ ॥

ઉવાચ તં મન્દમતે ન જાનાસિ મદોદ્ધતઃ ।
અહસીદ્ વિવૃર્તૈદન્તૈઃ પત્ન્યા સહ યતસ્તુ મામ્ ॥ ૨૩ ॥

અતો યાતં વૃક્ષયોનૌ સર્વપ્રાણિવિવર્જિતૌ ।
ક ઉવાચ ।
શાપં શ્રુત્વાઽતિકઠિનં સન્તપ્તૌ તૌ બભૂવતુઃ ॥ ૨૪ ॥

પ્રણમ્ય પ્રોચતુર્વિપ્રમુચ્છાપં વક્તુમર્હસિ ।
તત ઊચે ભ્રુશુણ્ડી સ જાનન્ કરુણયા યુતઃ ॥ ૨૫ ॥

શુણ્ડાં દૃષ્ટ્વા કૃતં હાસ્યં યુવાભ્યાં મૂઢભાવતઃ ।
શુણ્ડાવાન્ દેવદેવોઽસૌ સપ્રસન્નો ભવેદ્યદા ॥ ૨૬ ॥

તદા યુવાં નિજં રૂપં પ્રાપ્સ્યેથે નાત્ર સંશયઃ ।
એવમુક્ત્વા ગતો યાવન્મુનિરાશ્રમમણ્ડલમ્ ॥ ૨૭ ॥

તાવત્તૌ વૃક્ષતાં યાતૌ ત્યક્ત્વા દેહૌ તુ માનુષૌ ।
મન્દારતાં ચ મન્દારો બ્રાહ્મણઃ પ્રાપ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૮ ॥

શમિકા શમિતાં પ્રાપ્તા સર્વતઃ કણ્ટકૈર્વૃતા ।
ઉભૌ વૃક્ષૌ પ્રાણિમાત્રૈર્વર્જિતૌ મુનિવાક્યતઃ ॥ ૨૯ ॥

અનાગતૌ તુ તૌ જ્ઞાત્વા શૌનકશ્ચિન્તયાન્વિતઃ ।
માસમાત્રે ગતે નૈવ યાતિ કસ્માન્મહાબલઃ ॥ ૩૦ ॥

મન્દારો યામિ તં દૃષ્ટું શિષ્યા યાન્તુમયા સહ ।
શીઘ્રમૌરવમાગમ્ય પપ્રચ્છ શનકૈરિદમ્ ॥ ૩૧ ॥

આનેતું શમિકાં પ્રામો મન્દારઃ ક્વાસ્તિ તદ્વદ ।

ઔરવ ઉવાચ ।
મયાડપ્રેષિતદૈવાશુ દત્ત્વા કન્યાં તયા સહ ॥ ૩૨ ॥

નાગતશ્ચેત્સ્વાશ્રમં સ ન જાને ક્વ ગતો હ્યસૌ ।
ચિન્તયામાસુરથ તે ઔરવઃ શૌનકાદયઃ ॥ ૩૩ ॥

કિમુભૌ ભક્ષિતૌ માર્ગે વૃકવ્યાઘ્રતરક્ષુભિઃ ।
અથવા નિહતૌ ચોરૈર્દષ્ટાવાશીવિષેણ વા ॥ ૩૪ ॥

તતસ્તે ત્વરિતા જગ્મુસ્તદુદન્તબુભુત્સયા ।
ક્વચિત્ ક્વચિજ્જના ઊચુર્માસમાત્રમિતો ગતૌ ॥ ૩૫ ॥

તતોડરણ્યે પદે દૃષ્ટે સ્ત્રીપુંસોશ્ચારુરૂપિણી ।
અનૂપે તે તયોર્જ્ઞાત્વા સ્નાત્વા ધ્યાત્વા વિલોકયન્ ॥ ૩૬ ॥

જ્ઞાત્વા ભ્રુશુણ્ડિના શમાવુપહાસરુષાવશાત્ ।
વૃક્ષતાં ગમિતૌ સર્વપક્ષિકીટવિવર્જિતૌ ॥ ૩૭ ॥

મન્દારતાં તુ મન્દારઃ શમિકા શમિતામપિ ।
શોચાતે તાવુભૌ વિપ્રૌ ઔરવઃ શૌનકોડપિ ચ ॥ ૩૮ ॥

ધૌમ્યપુત્રઃ સાધુરયમધ્યે તુ સમુપાગતઃ ।
અધીતવિદ્યઃ સ કથં ગમિતો દ્રુમતાં બલાત્ ॥ ૩૯ ॥

પિતા શ્રુત્વા ત્યજેત્પ્રાણાન્ પૃષ્ટઃ કિં વા વદામિ તમ્ ।
ઔરવોડપિ શુશોચૈનાં શમિકાં નિજકન્યકામ્ ॥ ૪૦ ॥

ક ઉવાચ ।
તાવુભૌ પરિચિન્ત્યૈવં ન ભેદો ભક્તદેવયોઃ ।
ગણેશં પરિરાધ્યૈવં મોચયાવ ઇમાવઘાત્ ॥ ૪૧ ॥

જિતેન્દ્રિયાવૂર્ધ્વદૃષ્ટી નિરાહારૌ દૃઢવ્રતૌ ।
એકાઙ્ગુષ્ઠસ્થિતાવુર્વ્યાં તોષયામાસતુર્મુદા ॥ ૪૨ ॥

તતસ્તૌ કૃપયાવિષ્ટૌ તેપાતે પરમં તપઃ ।
ષડક્ષરેણ મન્ત્રેણ દેવદેવં વિનાયકમ્ ॥ ૪૩ ॥

એવં દ્વાદશવર્ષાણિ ચેરતુસ્તપ ઉત્તમમ્ ।
ઔરવઃ કન્યકાર્થં ચ શિષ્યાર્થં શૌનકોડપિ ચ ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ભૃશુણ્ડિશાપવર્ણનં નામ ચતુસ્ત્રિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૩૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૬૩૫ + ૪૪ = ૫૬૭૯

૨.૦૩૫ બાલચરિતે શમીમન્દારપ્રશંસાનામ પચત્રિંશોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતસ્તુષ્ટઃ પાશપાણિર્દૃષ્ટ્વા ક્લેશં તથા તયોઃ ।
આવિરાસીન્મહાતેજા દશબાહુર્વિનાયકઃ ॥ ૧॥

કિરીટં કુણ્ડલે માલામઙ્ગદે કટિસૂત્રકમ્ ।
બિભ્રત્ સર્પોપવીતં ચ સિંહારૂઢોડગ્નિસન્નિભઃ ॥ ૨॥

પશ્યતઃ સ્મ પરાં મૂર્તિં કોટિસૂર્યસમપ્રભામ્ ।
તુષ્ટવતુરુભૌ દેવં નત્વા બદ્ધાઞ્જલી ઉભૌ ॥ ૩॥

તાવુચતુઃ ।
વિશ્વસ્ય બીજં પરમસ્ય પાતા નાનાવિધાનન્દકરઃ સ્વકાનામ્ ।
નિજાર્ચનેનાદૃતચેતસાં ત્વં વિઘ્નપ્રહર્તા ગુરુકાર્યકર્તા ॥ ૪॥

પરાત્પરસ્ત્વં પરમાર્થભૂતો વેદાન્તવેદ્યો હૃદયાતિગોપી (હૃદયેતિગુપ્તઃ) ।
સર્વશ્રુતીનાં ચ ન ગોચરોડસિ નમાવ ઇત્થં નિજદૈવતં ત્વામ્ ॥ ૫॥

ન પદ્મયોનિર્ન હરો હરિશ્ચ હરિઃ ષડાસ્યો ન સહસ્રમૂર્દ્ધા ।
માયાવિનસ્તે ન વિદુઃ સ્વરૂપં કથં ન શક્યં પરિનિશ્ચિતું તત્ ॥ ૬॥

તવાનુકમ્પા મહતી યદા સ્યાદ્ વિભુઞ્જતઃ કર્મ શુભાશુભં સ્વમ્ ।
કાયેન વાચા મનસા નમે ત્વાં જીવંશ્ચ મુક્તો નર ઉચ્યતે સઃ ॥ ૭॥

ત્વં ભાવતુષ્ટો વિદધાસિ કામાન્ નાનાવિધાકારતયાડખિલાનામ્ ।
સંસૃત્યકૂપારવિમુક્તિહેતુરતો વિભું ત્વાં શરણં પ્રપદ્યે ॥ ૮॥

ગણેશ ઉવાચ ।
તુષ્ટોડહં પરયા ભક્ત્યા તપસા પરમેણ ચ ।
અનયા પરયા સ્તુત્યા બ્રાહ્મણૌ વૃણુતં વરાન્ ॥ ૯॥

કુજન્મનાશકમિદં મમ સ્તોત્રં પઠેત્તુ યઃ ।
ત્રિસન્ધ્યં ચ ત્રિવારં ચ સર્વાન્કામાનવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૦॥

ષણ્માસાજ્જાયતે વિદ્યા લક્ષ્મીર્નિત્યજપાદપિ ।
પઞ્ચવારજપાન્મર્ત્ય આયુરારોગ્યમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૧ ॥

ઽ ઉવાચ ।
શ્રુત્વા ગણેશવાક્યં તાવૂચતુઃ પરમાદૃતૌ ।
ઔરવસ્ય સુતો દેવ શમિકા નામતઃ શુભા ॥ ૧૨ ॥

મન્દારાય સુતા દત્તા વેદશાસ્ત્રાર્થદર્શિને ।
શૌનકસ્ય ચ શિષ્યાય ધૌમ્યપુત્રાય ધીમતે ॥ ૧૩ ॥

ઉભૌ પ્રહસિતૌ મોહાદ્ દૃષ્ટ્વા માર્ગે ભ્રુશુણ્ડિનમ્ ।
સ ચ મત્વા નિજાવજ્ઞાં શશાપ પરયા રુષા ॥ ૧૪ ॥

તચ્છાપાદ્વૃક્ષતાં યાતૌ મન્દારઃ શમિકાઽપિ સા ।
તયોશ્ચ માતાપિતરૌ શોચન્તૌ ભૃશદુઃખિતૌ ॥ ૧૫ ॥

આવાં ચ ક્લેશિતૌ દેવ સર્વેષાં નઃ પ્રિયં કુરુ ।
એતયોઃ કુજતાં દૂરીકુરુ શીઘ્રં ગજાનન ॥ ૧૬ ॥

ગજાનન ઉવાચ ।
અસમ્ભાવિ વરં દાસ્યે કથં વિપ્રૌ કથં વૃથા ।
કરિષ્યે ભક્તવચનં તસ્માત્તુષ્ટો બ્રુવે વરમ્ ॥ ૧૭ ॥

અદ્યપ્રભૃતિ મન્દારમૂલે સ્થાસ્યામિ નિશ્ચલઃ ।
મૃત્યુલોકે સ્વર્ગલોકે માન્યોઽયં ચ ભવિષ્યતિ ॥ ૧૮ ॥

મન્દારમૂલૈર્મે મૂર્તિં કૃત્વા યઃ પૂજયેન્નરઃ ।
શમીપત્રૈશ્ચ દૂર્વાભિસ્ત્રિતયં દુર્લભં ભુવિ ॥ ૧૯ ॥

યતઃ શમીમધિષ્ઠાય સર્વદાઽહં સ્થિરો મુની ।
અયમેવ વરો દત્તો વૃક્ષયોરતિદુર્લભઃ ॥ ૨૦ ॥

ભવદ્વાક્યાનુરોધેન ન ભ્રુશુણ્ડીવચોઽન્યથા ।
દૂર્વાભાવેઽથ મન્દારો દ્વયાભાવે શમી મતા ॥ ૨૧ ॥

ઉભયો સા ફલં દદ્યાનાત્ર કાર્યા વિચારણા ।
નાનાયજ્ઞૈર્ન તત્પુણ્યં નાનાતીર્થવ્રતૈરપિ ॥ ૨૨ ॥

દાનૈશ્ચ નિયમૈશ્ચૈવ પુણ્યં તત્પ્રાપ્નુયાન્નરઃ ।
યત્સ્યાન્મમ શમીપત્રૈઃ પૂજનેન દ્વિજોત્તમૌ ॥ ૨૩ ॥

નાહં પ્રીયે ધનકનકચયૈર્નાન્નદાનૈર્ન
વસ્ત્રૈર્નાનાપુષ્પૈર્ન ચ મણિગણૈર્નૈવ મુક્તાફલૈશ્ચ ।
યદ્વચ્છમ્યા દલનિચયકૃતૈઃ પૂજનૈર્બ્રાહ્મણાનાં
મન્દારાણાં કુસુમનિચયૈઃ સર્વકાલં મુનીન્દ્રૌ ॥ ૨૪ ॥

યઃ શમીં પ્રાતરુત્થાય પશ્યેદ્ વન્દેચ્ચ પૂજયેત્ ।
સ સદ્ધુષ્ટં ચ રોગં ચ ન વિઘ્નં ન ચ બન્ધનમ્ ॥ ૨૫ ॥

પ્રાપ્નોતિ મત્પ્રસાદેન દારાન્પુત્રધનાનિ ચ ।
પશૂનન્યાંશ્ચ કામાંશ્ચ મુક્તિમન્તે મદાશ્રયામ્ ॥ ૨૬ ॥

ઇદમેવ ફલં પ્રોક્તં મન્દારૈરપિ પૂજને ।
મન્દારમૂર્તિપૂજાભિરહં ગૃહગતોઽભવમ્ ॥ ૨૭ ॥

નાલક્ષ્મીર્ન ચ વિઘ્નાનિ નાપમૃત્યુર્ન ચ જ્વરઃ ।
નાગ્નિચોરભયં તત્ર કદાચિદપિ જાયતે ॥ ૨૮ ॥

વેદવેદાઙ્ગવિદ્વિપ્રઃ ક્ષત્રિયો વિજયી ભવેત્ ।
વૈશ્યસ્તુ વૃદ્ધિપ્રાપ્નોતિ શૂદ્રઃ સદ્ગતિમાપ્નુયાત્ ॥ ૨૯ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા સ્થિતો દેવો મૂલે મન્દારકે તદા ।
શમીમૂલેઽપિ તસ્થૌ સ દેવદેવો વિનાયકઃ ॥ ૩૦ ॥

ઔરવોઽપિ સપત્નીકસ્તપસ્તપું સ્થિરોઽભવત્ ।
તસ્ય મૂલે તપસ્તપ્ત્વા ત્યક્ત્વા દેહં દિવં ગતઃ ॥ ૩૧ ॥

શમીગર્ભગતો દુઃખાદૌરવો દૃઢયોગતઃ ।
શમીગર્ભ ઇતિ ખ્યાતો જાતોઽસૌ હવ્યભુક્તતઃ ॥ ૩૨ ॥

અત એવ શમીકાષ્ઠં મથ્નન્તીહાગ્નિહોત્રિણઃ ।
શૌનકોઽપિ વચઃ શ્રુત્વા ગજાનનસમીરિતમ્ ॥ ૩૩ ॥

કૃત્વા મન્દારમૂલસ્ય મૂર્તિં ચારુગજાનનીમ્ ।
મન્દારૈશ્ચ શમીપત્રૈર્દૂર્વાભિશ્ચાર્ચયન્મુદા ॥ ૩૪ ॥

દદૌ વરાન્ શૌનકાય પરિતુષ્ટો ગજાનનઃ ।
તતઃ સ્વમાશ્રમં યાતઃ સર્વદાઽપુપૂજચ્ચ તમ્ ॥ ૩૫ ॥

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।

તદારભ્ય શમી તસ્ય ગણેશસ્ય પ્રિયાઽભવત્ ।
ઇતિ તે સર્વમાખ્યાતં પુનશ્ચ કથયામિ તે ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શમીમન્દારપ્રશંસાનામ પચત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૬૭૯ + ૩૬ = ૫૭૧૫

૨.૦૩૬ બાલચરિતે ષટ્ત્રિંશત્તમોઽધ્યાયઃ

ગૃત્સમદુવાચ ।
સહયાદ્રિપર્વતે દેવો ન્યવસદ્ ગિરિજાયુતઃ ।
સ્વગણૈર્મુનિભિર્યુક્તઃ પુણ્યક્ષેત્રે મહાબલે ॥ ૧॥

દિદૃક્ષુઃ પ્રયયૌ તત્ર બ્રહ્મા લોકપિતામહઃ ।
પત્નીદ્વયસમાયુક્તો દેવગન્ધર્વકિન્નરૈઃ ॥ ૨॥

દૃષ્ટવા તુ શઙ્કરં પૂજ્ય સ્વાભિપ્રાયં ન્યવેદયત્ ।
આકારયામાસ તદા પરમર્ષીન્ સદાશિવઃ ॥ ૩॥

જમદગ્નિં વસિષ્ઠં ચ માર્કણ્ડેયં ચ નારદમ્ ।
કપિલં પુલહં કણ્વં વિશ્વામિત્રં ત્રિતં દ્વિતમ્ ॥ ૪॥

ત આયયુઃ શિવાહૂતા અન્યે સર્વે દિદૃક્ષવઃ ।
ઉષઃકાલે મુહૂર્તે તે નિષ્કાસ્ય પ્રારભન્ મખમ્ ॥ ૫॥

ત્વરાવન્તોઽથ વિસ્મૃત્ય પૂજાં વૈનાયકીં શુભામ્ ।
સાવિત્રીં ગૃહકાર્યેષુ સક્તાં ત્યક્ત્વા મુનીશ્વરાઃ ॥ ૬॥

ગાયત્રીમુપવેશ્યૈવ પુણ્યાહવાચનં ચ તે ।
કારયિત્વાઽભ્યુદયિકં માતપૂજનપૂર્વકમ્ ॥ ૭॥

અસ્થાપયન્નગ્નિકુણ્ડે યાવદ્ વૈશ્વાનરં ચ તે ।
સાવિત્રી તાવદાયાતારમ્ભં દૃષ્ટ્વા રુષાન્વિતા ॥ ૮॥

ઉવાચ ક્રોધરક્તા સા વીક્ષ્ય સર્વાન્ સભાસદઃ ।

સાવિત્ર્યુવાચ ।
મામનાદૃત્ય યાગોઽયં સમારબ્ધો ન સેત્સ્યતિ ॥ ૯॥

ઋષિરુવાચ ।

મુઞ્ચન્તી મુખતો જ્વાલા દગ્ધુકામા ચરાચરમ્ ।
શશાપ સા દેવમુનીન્ જડા યૂયં ભવિષ્યથ ॥ ૧૦॥

નિયુક્ત્વાડનધિકારાં તાં ગાયત્રીં સર્વ એવ યત્ ।
તતો દેવાઃ પ્રણમ્યૌચ્ચૈઃ પ્રાર્થયામાસુરુત્સુકાઃ ॥ ૧૧॥

સાવિત્રીં સર્વજનની ડલયોરૈક્યતઃ શુભે ।
જલરૂપા ભવિષ્યામો નદીનદસ્વરૂપિણઃ ॥ ૧૨॥

તથેત્યુક્તે તયા દેવ્યા નદીરૂપત્વમાગતાઃ ।
વેણ્યા નામ્ના મહેશોડભૂત્કૃષ્ણઃ કૃષ્ણાડભવન્નદી ॥ ૧૩॥

તત્તન્નામ્ના બભૂવુસ્તે સહિતઃ સર્વદેવતાઃ ।
યત્ર પૂર્વં વિઘ્નરાજો નાર્ચ્યતે જ્ઞાનદુર્બલૈઃ ॥ ૧૪॥

તત્ર વિઘ્ના ભવન્ત્યેવં શઙ્કરસ્ય યથા પુરા ।
પુરત્રયવધે જાતા વિઘ્નાસ્તસ્યાપ્રપૂજનાત્ ॥ ૧૫॥

બ્રહ્મા ચિન્તાં પરાં પ્રાપ મખવિઘ્ન ઉપસ્થિતે ।
મન્નિમિત્તં સુરાઃ સર્વે ધુનીરૂપમુપાગતાઃ ॥ ૧૬॥

વિમાનં સર્વલોકેષુ ગમિતઃ કેન કર્મણા ।
સઙ્કલ્પબાધશ્ચ કથમદ્ય પ્રામો દુરત્યયઃ ॥ ૧૭॥

વિઘ્નહર્તા જગન્નાથો ન સ્મૃતો ન ચ વાડર્ચિતઃ ।
સર્વેષાં ચૈવ દેવાનાં યતો મોહઃ સમાવિશત્ ॥ ૧૮॥

તં પ્રસન્નં કરિષ્યામિ તતો યજ્ઞો ભવિષ્યતિ ।
એવં યાવચ્ચિન્તયતે બ્રહ્મા તાવત્સુરાઙ્ગનાઃ ॥ ૧૯॥

દેવાન્ વૈ તાદૃશાન્ જ્ઞાત્વા સમીયુર્બ્રહ્મણોડન્તિકમ્ ।
પુલોમજા ચ ગિરિજા છાયાડપિ કમલાડપિ ચ ॥ ૨૦॥

અન્યા અપિ સમૂચુસ્તં સર્વાસ્તાઃ કમલાનનમ્ ।
કથં યજ્ઞઃ સમારમ્ભિ માન્યા નો માનિતા કથમ્ ॥ ૨૧॥

નાપૂજિ ચ કથં વિઘ્નહર્તા પૂર્વં ગજાનનઃ ।
ત્વયિ વિસ્મરણં ચૈવ ન વાડસ્મારિ સુરૈઃ કથમ્ ॥ ૨૨॥

કિમસ્માભિરનુષ્ઠેયં દેવૈર્વા જલરૂપિભિઃ ।
કં યામ શરણં દેવ ત્વદૃતે કમલોદ્ભવ ॥ ૨૩॥

ઇતિ તાસાં વચઃ શ્રુત્વા મા ભયં કુરુતેતિ કઃ ।
તા ઉવાચ યજિષ્યેઽહં યથા સર્વં ભવેચ્છુભમ્ ॥ ૨૪॥

કિમસાધ્યં હિ ભક્તાનાં સુપ્રસન્ને ગજાનને ।
સર્વાઃ કુરુધ્વં તદ્ભક્તિં સ વઃ સર્વપ્રિયં ચરેત્ ॥ ૨૫॥

પ્રસાદયિષ્યેઽહમપિ જગદીશં વિનાયકમ્ ।
અનાદિનિધનં દેવં સર્વકારણકારણમ્ ॥ ૨૬॥

ઇત્યુક્તાસ્તા ગતા દૂરં દેશં કર્ણાટકં શુભમ્ ।
મન્દારમૂલં વિઘ્નેશં સ્થિત્વા ધ્યાતું તદીરિતાઃ ॥ ૨૭॥

રામેણ સ્થાપિતં પૂર્વં વઙ્કતુણ્ડેતિ નામતઃ ।
યદ્ધરૈર્વિજયી રામો હત્વા રાક્ષસપુઙ્ગવાન્ ॥ ૨૮॥

દશાનનં ચ વિખ્યાતં યયૌ પત્ન્યા નિજં પદમ્ ।
તેપુસ્તત્ર તપો ઘોરં સર્વાસ્તાઃ સુરયોષિતઃ ॥ ૨૯॥

કાચિન્નામજપં ચક્રે કાચિન્મન્ત્રજપં તથા ।
કાચિત્પદ્માસનં તસ્થૌ ધ્યાયન્તી પરમેશ્વરમ્ ॥ ૩૦॥

કાચિદ્ વીરાસનગતા નિરાહારા તથાઽપરા ।
સમ્માર્જયન્તી દ્વારાણિ ચત્વરાણિ ગૃહાણિ ચ ॥ ૩૧॥

પ્રદક્ષિણાનમસ્કારૈઃ કુર્વન્તી ભક્તિમુત્તમામ્ ।
કાચિદેકાઙ્ગુષ્ઠગતા તસ્થૌ ધ્યાત્વા વિનાયકમ્ ॥ ૩૨॥

કાચિન્નિમીલ્ય નયને સ્તોત્રાણ્યેવાઽપઠત્તદા ।
બહુકાલે વ્યતિક્રાન્તે ન તુતોષ વિનાયકઃ ॥ ૩૩॥

તદા ચિન્તાં પરાં જગ્મુઃ કિં કુર્મ ઇતિ વિવ્હલાઃ ।
તતઃ સુમનસાં ભારાન્ દૂર્વાભારાંસ્તથાઽપરાઃ ॥ ૩૪॥

સમર્ચ્ય પુપુજુર્દેવં ધૂપદીપાન્નકાઞ્ચનૈઃ ।
મન્દારપુષ્પૈરન્યાશ્ચ શમીપત્રૈરથાપરાઃ ॥ ૩૫॥

નભોવાણીં તતઃ શ્રુત્વા શમીપત્રં વિના વિભુઃ ।
ન સન્તુષ્યેદિતિ તદા સર્વા એવ શમીદલૈઃ ॥ ૩૬॥

પુપૂજઃ પરયા ભક્ત્યા દેવદેવં ગજાનનમ્ ।

તતઃપરમકારુણ્યાત્સુપ્રસન્નઃ શમીદલૈઃ ॥ ૩૭॥

આવિરાસીત્પુરસ્તાસાં લસચ્ચારુચતુર્ભુજઃ ।
કિરીટકેયૂરધરો હારકુણ્ડલમણ્ડિતઃ ॥ ૩૮॥

લમ્બકર્ણો લસદ્વણ્ડો વિષાણદ્વયમણ્ડિતઃ ।
સિદ્ધિબુદ્ધિયુતશ્ચાખુવાહનઃ પીતવસ્ત્રવાન્ ॥ ૩૯॥

સર્વાસ્તા દદૃશુર્દેવં કોટિસૂર્યસમપ્રભમ્ ।
નિમીલ્ય નયને નેમુર્દણ્ડવત્ પૃથિવીતલે ॥ ૪૦॥

તુષ્ટુવુસ્તાઃ કરપુટં કૃત્વા સૌમ્ય મહાવ્રતમ્ ।
અતિપ્રસન્નવદનાઃ પરમાનન્દનિર્ભરાઃ ॥ ૪૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શમીપત્રાર્પણપ્રસન્નેન વિનાયકેન દેવાઙ્નાભ્યઃ સ્વરૂપદર્શનં નામ ષટ્ત્રિંશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૭૧૫ + ૪૧ = ૫૭૫૬

૨.૦૩૭ બાલચરિતે શમીમન્દારમાહાત્મ્યં નામ સપ્તત્રિંશોઽધ્યાયઃ

કીર્તિરુવાચ ।
કથં સ્તુતિઃ કૃતા તાભિસ્તાં મે વદ મહામુને ।

મુનિરુવાચ ।
શ્રૂયતાં સા સ્તુતિઃ કીર્તે શૃણુષ્વાવહિતા ચ તામ્ ॥ ૧॥

તા ઊચુઃ ।
નમસ્તે સર્વરૂપાય સર્વાન્તર્યામિણે નમઃ ।
નમઃ સર્વકૃતે તુભ્યં સર્વદાત્રે કૃપાલવે ॥ ૨॥

નમઃ સર્વ વિનાશાય નમસ્તેઽનન્તશક્તયે ।
નમઃ સર્વપ્રબોધાય સર્વપાત્રેઽખિલાદયે ॥ ૩॥

પરબ્રહ્મસ્વરૂપાય નિર્ગુણાય નમો નમઃ ।
ચિદાનન્દસ્વરૂપાય વેદાનામપ્યગોચર ॥ ૪॥

માયાશ્રયાયામેયાય ગુણાતીતાય તે નમઃ ।
સત્યાયાસત્યરૂપાય ગુણાવિક્ષોભકારિણે ॥ ૫॥

શરણાગતપાલાય દૈત્યદાનવભેદિને ।
નમો નાનાવતારાય વિશ્વરક્ષણતત્પર ॥ ૬॥

અનેકાયુધહસ્તાય સર્વશત્રુનિબર્હણ ।
અનેકવરદાત્રે તે ભક્તાન્ના હિતકારક ॥ ૭॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુત્વા પુનર્નત્વા યાચન્તિ સ્મ વરાન્ બહૂન્ ।
દેવાનાં જલરૂપાણાં સ્વરૂપાણિ પ્રયચ્છ ભોઃ ॥ ૮॥

નાસ્મૃતિઃ સર્વદા તે સ્યાત્તથા કર્તુમિહાર્હસિ ।
ગણેશ ઉવાચ ।
દદામિ વાઞ્છિતં વોઽહમનુષ્ઠાનવશીકૃતઃ ॥ ૯॥

સ્તુત્યાઽનયાશુ સન્તુષ્ટસ્તથાઽસ્તુ વચનં તુ વઃ ।
સાવિત્ર્યા વચનાજ્જાતા જલભૂતાઃસુરાઃ શુભાઃ ॥ ૧૦॥

તદ્વાક્યમન્યથા કર્તું ન હિ શક્તઃ પિતામહઃ ।
નિજં સ્વરૂપં યાસ્યન્તિ સ્થિત્વાંશેન તથાવિધાન્ ॥ ૧૧॥

સ્વાધિકારાન્ પ્રપત્સ્યન્તે નાન્યથા ભાષિતં મમ ।
શમીપત્રૈઃ પૂજયન્તુ યૂયં દેવાસ્તુ મામિહ ॥ ૧૨॥

યેનાર્પિતં શમીપત્રં ભુવનં તેન ચાર્પિતમ્ ।
સુવર્ણશતભારાણાં ફલં પ્રાપ્તં ન સંશયઃ ॥ ૧૩॥

ક ઉવાચ ।
એવં બ્રુવતિ વિઘ્નેશે સ્વરૂપધારિણઃ સુરાઃ ।
સ્થિતા અંશાન્નદીરૂપા દદૃશુસ્તે વિનાયકમ્ ॥ ૧૪॥

તેઽપિ સમ્પ્રાર્થયામાસુર્નત્વા સ્તુત્વા ગજાનનમ્ ।
ક્ષમાપરાધં નો દેવ બુદ્ધિમોહવ્યપાશ્રયાત્ ॥ ૧૫॥

ત્યક્ત્વા જ્યેષ્ઠાં ભવન્તં ચ પ્રારભામો યજિં ચ તામ્ ।
દૃષ્ટે તુ તત્ફલં સદ્યઃ પ્રસાદાત્ તે પુનર્નવાઃ ॥ ૧૬॥

જાતાઃ સ્મ પરમાનન્દં પ્રાપ્તાઃ સ્મ કૃપયા તવ ।
એવમુક્ત્વા પુપૂજૂસ્તે શમીપત્રૈર્વિનાયકમ્ ॥ ૧૭॥

સોઽપિ તાન્પ્રતિનન્દ્યાઽથ પિદધે વિઘ્નનાશનઃ ।

ततस्ते सुन्दरां मूर्तिं कृत्वा पाषाणतः शुभाम् ॥ १८॥

चतुर्भुजां करिकराननां हेरम्बनामतः ।
प्रासादं परमं कृत्वा स्थापयामासुरादरात् ॥ १९॥

ऊचुश्च सर्वलोकानामुपकाराय ते सुराः ।
इमं यः पूजयेद्भक्त्या विद्याधीशं सुपत्तने ॥ २०॥

तस्य प्रसन्नो भगवान् सर्वान्कामान्प्रदास्यति ।
वन्दनात्स्मरणाद्वापि नमनान्नात्र संशयः ॥ २१॥

या तत्रासीन्महामूर्तिर्मन्दारतरुनिर्मिता ।
तां गृहीत्वा ययाविन्द्रः स्वपुरं परमर्द्धिमत् ॥ २२॥

सपत्नीकः पूजयते भक्त्येदानीमपि प्रभुः ।
सर्वे देवाः स्वस्वपदे ततो मन्दारवृक्षजाम् ॥ २३॥

कृत्वा मूर्तिं गणेशस्य शमीपत्रैरपूजयन् ।
मुदं प्रापुः स्वयोषिद्भिरापुः कामाननुत्तमान् ॥ २४॥

ब्रह्मा द्वादशवर्षाणि तपः कृत्वा महत्तरम् ।
कृत्वा प्रसन्नं विघ्नेशं पुनर्यागमकारयत् ॥ २५॥

सोऽपि मन्दारजां मूर्तिं पुपूजे परमादरात् ।
विघ्नराजस्य वरदां शमीपत्रैरनेकधा ॥ २६॥

स्वर्णपत्रैश्च दूर्वाभिर्मन्दारैः केतकैरपि ।
श्वेतदूर्वाङ्कुरैश्चापि सर्वकामफलप्रदाम् ॥ २७॥

गृत्समद उवाच ।
एवं ते वर्णितो मातर्महिमा लेशतः शुभे ।
मन्दारस्य च शम्याश्च श्रवणात्पापनाशनः ॥ २८॥

ततःप्रभृति देवस्य प्रियाऽत्यन्तं शमी शुभा ।
अपूजि स त्वयाऽज्ञानात्तेनासौ पुत्र उत्थितः ॥ २९॥

मन्दारस्यापि महिमा मया सम्यङ्निरूपितः ।
इदानीमनुजानीहि गमिष्ये निजमन्दिरम् ॥ ३०॥

क उवाच ।
श्रुत्वा च महिमानं सा शमीमन्दारसम्भवम् ।

પ્રણિપત્ય મુનિં પુત્રજીવનં વિસસર્જ હ ॥ ૩૧॥

શ્રુત્વેદમાખ્યાનવરં ગણેશપ્રીતિવર્દ્ધનમ્ ।
ન સ સદ્ગુષ્ટમાપ્નોતિ સર્વાદ્ગામાઁલ્લભેન્નરઃ ॥ ૩૨॥

યઃ સ્મરેત્પ્રાતરુત્થાય શમીં મન્દારમેવ ચ ।
ગણેશં ચ સદા ભક્ત્યા નિષ્પાપઃ સ સુખી ભવેત્ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શમીમન્દારમાહાત્મ્યં નામ સમત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યદ્ગાઃ - ૫૭૫૬ + ૩૩ = ૫૭૮૯

૨.૦૩૮ બાલચરિતેઽષ્ટત્રિંશોઽધ્યાયઃ

કીર્તિરુવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા બ્રહ્મન્ શમીમાહાત્મ્યમાદરાત્ ।
મન્દારસ્યાપિ કથિતં તેન મે તુષ્યતે મનઃ ॥ ૧॥

જીવિતશ્ચ કુમારોઽયમુપદિષ્ટઃ ષડક્ષરમ્ ।
ન ચોચ્ચારયિતું શક્યં બાલભાવાન્મુનીશ્વર ॥ ૨॥

સુગમં સુપ્રસાદં ચ સ્વરાજ્યપ્રાપકં મુને ।
જપ્તું શક્યં બાલકેન મન્ત્રમસ્મૈ દિશાધુના ॥ ૩॥

મુનિરુવાચ ।
સમ્યગદૃષ્ટા તવ મતિર્ગજાનનપદામ્બુજે ।
અતોઽહમસ્ય દાસ્યામિ નિજ મન્ત્રં સુખપ્રદમ્ ॥ ૪॥

સર્વસ્ય જગતો હેતુર્નામ યચ્ચતુરક્ષરમ્ ।
શુભાશુભસ્ય ચ દ્રષ્ટર્દુષ્ટદૈત્યહરસ્ય ચ ॥ ૫॥

સર્વધર્મપરિત્રાતુર્દિવોદાસોપકારિણઃ ।
દ્વિજરૂપધરસ્યાપિ વારાણસ્યાં સ્થિતસ્ય હ ॥ ૬॥

વિશ્વેશ્વરસ્યાવિમુક્તપ્રાપ્યૈ યત્નં પ્રકુર્વતઃ ।
સર્વાન્તર્યામિણશ્ચાપિ વિશ્વેશ્વરનુતસ્ય હ ॥ ૭॥

જગતઃ પાલનાર્થાય જનાર્દનનુતસ્ય ચ ।
ધ્યાતસ્ય પૂજિતસ્યાપિ બ્રહ્મણા સૃષ્ટિહેતવે ॥ ૮॥

અર્ચિતસ્ય શિવેનાપિ સર્વસંહારહેતવે ।
પુલોમજાધવેનાપિ પૂજિતસ્ય સુભક્તિતઃ ॥ ૯॥

દૈત્યાનાં નિધનાર્થાય દેવરાજ્યસુખાત્પયે ।
સૂર્યેણ વરુણેનાપિ શશિના ચ યમેન ચ ॥ ૧૦॥

અગ્નિના વાયુના સ્વસ્વગુણોત્કર્ષાય પૂજિતાઃ ।
બૃહસ્પત્યુશનોભ્યાં ચ સ્વસ્વોત્કર્ષાય પૂજિતઃ ॥ ૧૧॥

શેષેણારાધિતો ઢુણ્ઢિર્ધરાધરણહેતવે ।
ગન્ધર્વકિન્નરા યક્ષાઃ સિદ્ધચારણરાક્ષસાઃ ।
ઋષયઃ પશવઃ સર્વે સ્થાવરા જઙ્ગમાઃ શુભાઃ ॥ ૧૨॥

આરાધયન્તિ વિશ્વેશં સ્વસ્વકાર્યાર્થસિદ્ધયે ।
અપારગુણપારોડયં ઢુણ્ઢિરાજોડખિલેશ્વરઃ ॥ ૧૩॥

ગુણાન્તં ન યયુર્યસ્ય બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાદયઃ ।
તસ્મિન્સ્તુ પૂજિતે ભક્ત્યા શમીપત્રેણ ભાવતઃ ॥ ૧૪॥

પુત્રસ્તે ભવિતા રાજ્યભાગી શત્રુનિબર્હણઃ ।

કીર્તિરુવાચ ।
શ્રુતો મે મહિમા બ્રહ્મન્ ઢુણ્ઢિરાજાશ્રયોડખિલઃ ॥ ૧૫॥

કિદ્રુર્મા કથમુત્પન્નઃ કસ્યાંશઃ કિપરાક્રમઃ ।
કેનાસ્ય ચ કૃતં નામ કેનાસૌ પૂજિતઃ પુરા ॥ ૧૬॥

ઇમં મે સંશયં બ્રહ્મન્ છેત્તુમર્હસ્યશેષતઃ ।

મુનિરુવાચ ।
સમ્યક્પૃષ્ટં ત્વયા ભદ્રે જ્ઞાનાધિકતયા શુભે ॥ ૧૭॥

ભક્ત્યા નિવેદિતશ્ચાયં સંશયસ્મં નુદામિ તે ।
યથા દુરાસદો દૈત્યો હતોડનેન તુ રાક્ષસઃ ॥ ૧૮॥

માયાવતારો મોહાય યાતો દિવોદાસં નૃપમ્ ।
અવિમુક્તં સમાનીતો યથા વિશ્વેશ્વરો હરઃ ॥ ૧૯॥

ઢુણ્ડિરાજેતિ નામાસ્ય યેન જાતં નૃપાઽગને ।
તત્સર્વં કથયિષ્યામિ યથા સ્કન્દાચ્છ્રુતં મયા ॥ ૨૦॥

અગસ્ત્યાય કથયતા શૃણુષ્વૈકમનાઃ શુભે ।

સ્કન્દ ઉવાચ ।
શૃણુષ્વાવહિતો બ્રહ્મન્નવિમુક્તાશ્રયાં કથામ્ ॥ ૨૧॥

યસ્યાઃ શ્રવણમાત્રેણ સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ।
કશ્યપાય હરિઃ પ્રાહ સૃજ નાનાવિધાઃ પ્રજાઃ ॥ ૨૨॥

પ્રૂઢતપસા કાયઃ સસૃજેઽથ જરાયુજા પ્રજાઃ ।
એકવિંશતિસાહસ્રમણ્ડજાઃ સ્વેદજાસ્તદા ॥ ૨૩॥

ઉદ્ભિજાશ્ચૈવ તાવન્ત્યો માનષ્યં તાસુ દુર્લભમ્ ।
પુણ્યેન લભતે તચ્ચ બ્રાહ્મણ્યં બહપુણ્યતઃ ॥ ૨૪॥

તચ્ચેત્સંરક્ષિતં સમ્યગ્ ધર્માધર્મવ્યવસ્થયા ।
દદાતિ પરમં સ્થાનં યદ્ગત્વા ન નિર્વતતે ॥ ૨૫॥

ચતુરાશીતિલક્ષેષુ નો ચેત્પતિતજન્મસુ ।
દુરાચારા નરા યામ્યયાતનાસુ પતન્તિ વૈ ॥ ૨૬॥

કર્મક્ષયે તતો જાતે બહુકાલેન તે પુનઃ ।
મૃત્યુલોકં સમાયાન્તિ કાણાઃ કુબ્જા દરિદ્રિણઃ ॥ ૨૭॥

તદેષામનુકમ્પાર્થં બ્રહ્મેશાનાદયઃ સુરાઃ ।
ઋષયશ્ચ મહાભાગા નાનાતીર્થાનિ ચક્રિરે ॥ ૨૮॥

ક્ષેત્રાણિ ચ મહાર્હાણિ પ્રાણિપાપહરાણિ ચ ।
વિલયન્તઃ સ્થિતાસ્તત્ર પાપં દેવર્ષયસ્તદા ॥ ૨૯॥

યત્ર સ્થિતાનાં જન્તૂનાં પાપસ્ય વિલયો ભવેત્ ।
જન્તૂન્ પાપાત્ પરિત્રાતું સ્થિતા દેવર્ષયઃ સદા ॥ ૩૦॥

સર્વશ્રેષ્ઠાં સર્વગુણાં ભુક્તિમુક્તિપ્રદાં શુભામ્ ।
વિશ્વેશ્વરો નિર્મમેઽથ ધ્યાતૃજ્ઞાતૃવિમુક્તિદામ્ ॥ ૩૧॥

સર્વતીર્થમયીં રમ્યાં નામ્ના વારાણસીં પુરીમ્ ।
યત્ર ચક્રે સરઃ ખ્યાતં વિષ્ણુના પ્રભવિષ્ણુના ॥ ૩૨॥

તપસ્યતા કૃતં ચારુ સ્નાનમાત્રેણ મુક્તિદમ્ ।
યદ્દૃષ્ટ્વા કન્ધરાકમ્પાચ્છિવસ્ય કુણ્ડલાન્મણિઃ ॥ ૩૩॥

પતિતસ્તત્ર સઞ્જાતા નામ્ના સા મણિકર્ણિકા ।
તતો ભગીરથાહૂતા જાતા ભાગીરથી નદી ॥ ૩૪ ॥

અત્ર કીટપતઙ્ગાનાં મુક્તિર્મરણતો ભવેત્ ।
ત્રિવારનામસ્મરણાત્ કાશીવાસફલપ્રદા ॥ ૩૫ ॥

ધન્યાસ્તા વીરુધો વલ્ત્યસ્તૃણવૃક્ષા ન ચાન્યતઃ ।
ગછન્તિ કમઠા મત્સ્યા ભૂકૈલાસં વિહાય તત્ ॥ ૩૬ ॥

નિત્યં યત્ર સ્થિતો શમ્ભુર્નાનારૂપોઽથ રૂપવાન્ ।
રવિઃ શશી હરિર્બ્રહ્મા સ એવ ગિરિજાપતિઃ ॥ ૩૭ ॥

વિનાયકઃ શક્તિરૂપઃ કારણં જગતોઽપિ સઃ ।
પ્રલયેઽપિ ત્રિશૂલાગ્રે ધ્રિયતે યેન કાશિકા ॥ ૩૮ ॥

એકોઽયં પઞ્ચધા જાતો લોકાનુગ્રહકામ્યયાઃ ।
ભક્તો યાં ધ્યાયતિ મૂર્તિં સા તેન ધ્રિયતે ક્ષણાત્ ॥ ૩૯ ॥

અત્ર યો મનુતે ભેદં સોઽવીચીર્લભતે નરઃ ।
સ્તુતિમેકત્ર નિન્દાં વા પરત્ર યઃ સમાચરેત્ ॥ ૪૦ ॥

સ યાતિ નરકાનેકવિંશતિં બહુવત્સરમ્ ।
અતો ભસ્માસુરસુતઃ ખ્યાતો નામ્ના દુરાસદઃ ॥ ૪૧ ॥

સ શુક્રમુપસઙ્ગમ્ય વિદ્યાં પઞ્ચાક્ષરીમગાત્ ।
દિવ્યવર્ષસહસ્રં સ એકાઙ્ગુષ્ઠસ્થિતોઽભવત્ ॥ ૪૨ ॥

નિરાહારઃ કાષ્ઠભૂતઃ સવલ્મીકોઽસ્થિશેષવાન્ ।
નેત્રમાત્રાવશિષ્ટોઽસૌ જજાપ પરમં મનુમ્ ॥ ૪૩ ॥

આયયૌ તં વરં દાતું તત્ક્લેશપરિતોષિતઃ ।
દશબાહુઃ પઞ્ચવક્ત્રો રુણ્ડમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૪૪ ॥

ત્રિશુલં ડમરું બિભ્રજ્જટાજૂટવિભૂષિતઃ ।
ગઙ્ગાધરસ્ત્રિનયનશ્ચિતાભસ્માઙ્ગલેપનઃ ॥ ૪૫ ॥

વૃષધ્વજો વૃષારૂઢઃ શશિરેખાવિભૂષિતઃ ।
અપર્ણાઽદ્રુકૃપાવિષ્ટો જગાદ દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ॥ ૪૬ ॥

શિવ ઉવાચ ।
ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભદ્રં તે તપસા ક્લેશિતો ભૃશમ્ ।

ઇપ્સિતં તે પ્રદાસ્યામિ વરયસ્વ હૃદિ સ્થિતમ્ ॥ ૪૭ ॥

ક ઉવાચ ।
તત ઉન્મીલ્ય નયને બદ્ધ્વાઞ્જલિપુટોઽસુરઃ ।
પ્રણમ્ય પરિતુષ્ટાવ વરદં તં મહેશ્વરમ્ ॥ ૪૮ ॥

ત્વં જગત્કારણં દેવ પરમાનન્દવિગ્રહઃ ।
ક્ષરાક્ષરાતીતતનુર્ગુણત્રયવિકારકૃત્ ॥ ૪૯ ॥

ગુણાતીતો જ્ઞાનમયો વ્યક્તાવ્યક્તવિધાનવિત્ ।
મુનિધ્યેયતનુઃ સર્વભક્તાનુગ્રહકારકઃ ॥ ૫૦ ॥

બ્રહ્માણ્ડાનામનન્તાનાં હેતુઃ શ્રેયસ્કરઃ સતામ્ ।
અખણ્ડાનન્દપૂર્ણસ્ત્વમમોઘફલદાયકઃ ॥ ૫૧ ॥

સર્વાધારઃ સર્વસહઃ સર્વશક્ત્યુપબૃંહિતઃ ।
પૃથિવીવાયુસલિલવહ્નિતેજઃ સ્વરૂપવાન્ ॥ ૫૨ ॥

અદ્ય ધન્યં તપો નેત્રે પિતરૌ જન્મ તે યતઃ ।
દૃષ્ટ સ્વરૂપં સાક્ષાન્મે ગતં પાપં લયં પરમ્ ॥ ૫૩ ॥

યોગિહૃચ્છ્રુતિવાચો યો ગોચરો ન કદાચન ।
ઇદાનીં વરયે દેવ તન્મે ત્વં દાતુમર્હસિ ।

શિવ ઉવાચ ।
નિઃશઙ્કું વરયાશુ ત્વં સર્વં દાસ્યેઽતિદુર્લભમ્ ॥ ૫૪ ॥

સ્તોત્રેણ તપસા ચૈવ પ્રણયેન સુતોષિતઃ ।

મુનિરુવાચ ।
તતો વવ્રેઽભયં દેવાત્સુપ્રસન્નાત્સદાશિવાત્ ॥ ૫૫ ॥

ચતુરાકરજેભ્યો મે મા મૃત્યુઃ સમ્ભવેદિતિ ।
યક્ષરક્ષઃપિશાચેભ્યો દેવદાનવકિન્નરાત્ ॥ ૫૬ ॥

મુનિમાનવગન્ધર્વસર્પેભ્યો હિ વનેચરાત્ ।
દૃષ્ટ્વા રૂપં મદીયં તુ ત્રસેયૂ રણમૂર્દ્ધનિ ॥ ૫૭ ॥

સર્વે દેવા મહાભાગ સુરરાજ્યં ચ યચ્છ મે ।
સંસ્મૃતિશ્ચરણે નિત્યં ભક્તિસ્તેઽવ્યભિચારિણી ॥ ૫૮ ॥

શિવ ઉવાચ ।
એકાં શક્તિં વિના સર્વદેવેભ્યોઽદાયિતેઽભયમ્ ।
શક્તિતેજોદ્ભવઃ કશ્ચિજ્જિત્વા સઞ્જીવયિષ્યતિ ॥ ૫૯॥

શિરસિ સ્થાપ્ય ચરણં ધરિષ્યતિ નિરન્તરમ્ ।
નિષ્કાશિતો યદા તેન ચરણસ્તે શિરો ગતઃ ॥ ૬૦॥

તદા પુનસ્ત્રિલોકી ત્વં બલાજ્જેષ્યસિ તેજસા ।
ભક્તિશ્ચ મે દૃઢતરા સ્મૃતિસ્તે વૈ ભવિષ્યતિ ॥ ૬૧॥

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
એવં દત્ત્વા વરાંસ્તસ્મૈ શિવોઽન્તર્ધાનમન્વગાત્ ।
દુરાસદોઽપિ સ્વગૃહમાયયૌ હર્ષ નિર્ભરઃ ॥ ૬૨॥

ઇદં સ્તોત્રં પઠેદ્યસ્તુ સર્વાન્કામાનવાપ્નુયાત્ ॥ ૬૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દુરાસદવરપ્રાપ્તિવર્ણનં નામાઽષ્ટત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૭૯૯ + ૬૩ = ૫૮૫૨

૨.૦૩૯ બાલચરિતે દુરાસદોપાખ્યાને એકોનચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
તતસ્તુ વરગર્વેણ શિવલબ્ધેન દૈત્યરાટ્ ।
ન મમર્ષ નિજાત્માનં મોહિતઃ કેવલં તુ સઃ ॥ ૧॥

ઇયેષ પૃથિવીં જેતું હયારૂઢોઽભવત્પુરા ।
નિબદ્ધ કેશહસ્તસ્તુ વિલસત્કર્ણકુણ્ડલઃ ॥ ૨॥

અસિહસ્તો ધનુષ્પાણિર્નિષઙ્ગદ્વય શોભિતઃ ।
રત્નમુક્તામણિમયીં બિભ્રન્માલાં મહાધનામ્ ॥ ૩॥

કસ્તૂરીતિલકો દિવ્યવસ્ત્રચ્છન્નઃ સુકઞ્ચુકઃ ।
તામ્બૂલવિલસદ્વક્ત્રઃ પ્રકૃતિદ્વયસંયુતઃ ॥ ૪॥

યાભ્યાં સ્વભુજવીર્યેણ જિતા વીરા અનેકશઃ ।
ઉભયોઃ પાર્શ્વયોસ્તસ્ય યૌ ગચ્છેતાં બલાન્વિતૌ ॥ ૫॥

ચતુરઙ્ગં તુ તત્સૈન્યં પૃથિવીવિજયોદ્યતમ્ ।
રજસાચ્છાદયદ્વ્યોમ વિસ્તીર્ણં જલધેરિવ ॥ ૬॥

યો યો વીરોભવેત્સ્ફીતસ્તં તમેવાજયચ્ચ સઃ ।
તત આદાય રત્નાનિ દ્રવ્યાણિ ચ સહસ્રશઃ ॥ ૭॥

આસ્થાપયત્સ તત્સ્થાને સ્વીયાનામાન્મહાબલાન્ ।
નાનાધિકારે બલવાન્વશે કૃત્વાઽખિલાન્નૃપઃ ॥ ૮॥

યે ચાશસ્ત્રાઃ કરાન્ સ્થાપ્ય તમેવ શરણં યયુઃ ।
અત્યન્તં ભીરવો યે તુ ત્યક્ત્વા રાજ્યમપીપલન્ ॥ ૯॥

દૂતૈરેવ વશે ચક્રે તાનપીત્થં દુરાસદઃ ।
એવં ભૂમણ્ડલં જિત્વા શક્રં જેતુમિયેષ સઃ ॥ ૧૦॥

સસૈન્યઃ સહસા પ્રાયાન્નગરીં શક્રપાલિતામ્ ।
જ્ઞાત્વા વરસ્ય સામર્થ્યં તસ્ય દુષ્ટસ્ય દેવરાટ્ ॥ ૧૧॥

પલાય્ય ચ ગુહાં યાતઃ સામરઃ સકુટુમ્બકઃ ।
તસ્મિન્નેવ ક્ષણે વિષ્ણુઃ સ્થાનાત્ ક્ષીરાબ્ધિમાયયૌ ॥ ૧૨॥

અઙ્કે લક્ષ્મ્યાઃ શિરઃ સ્થાપ્ય શેતે સ્મ મધુસૂદનઃ ।
ત્યક્ત્વા કૈલાસશિખરં કાશી યાતસ્તુ શૂલભૃત્ ॥ ૧૩॥

તેનૈવ સાકમગમદ્ ચતુરશ્ચતુરાનનઃ ।
યો યો યાતિ પદં ત્યક્ત્વા તત્ર તત્ર સ દૈત્યરાટ્ ॥ ૧૪॥

સ્થાપયત્યેવ બલિનં નિજં દૂતં સુહૃત્તમમ્ ।
એવં નિર્જિત્ય વિબુધાન્ દર્પેણૈવ મહાબલઃ ॥ ૧૫॥

કૈવર્તકાનાં વિષયે ન્યવસદ્ ભસ્મકે પુરે ।
મુકુન્દપુરમિત્યેવ ખ્યાતં લોકેષુ સર્વતઃ ॥ ૧૬॥

યસ્મિન્ ભસ્માસુરોરાજા પૂર્વમાસીદ્બલાન્વિતઃ ।
શઙ્કરેણ વરો યસ્મૈ દત્ત આશ્ચર્યકારકઃ ॥ ૧૭॥

સ મરિષ્યતિ મૂર્ધ્નિ ત્વં યસ્ય હસ્તં પ્રદાસ્યસિ ।
એવં દત્તવરો દૈત્યો દુષ્ટભાવપ્રચોદિતઃ ॥ ૧૮॥

પરોક્ષાર્થં વરસ્યાથ વરદાતુસ્તુ મસ્તકે ।
કરં દાતું યયૌ દુષ્ટઃ પપાલ ગિરિજાપતિઃ ॥ ૧૯॥

સ દૃષ્ટશ્ચક્રહસ્તેન વિષ્ણુના પ્રભવિષ્ણુના ।

સુન્દરં મોહિનીરૂપં ધૃત્વા યાતસ્તદન્તિકમ્ ॥ ૨૦॥

ઉવાચ મમ વાક્યે ચેત્સ્થાસ્યસિ ત્વં નરોત્તમ ।
અઙ્ગનાઽહં તદા તે સ્યાં હર્ષાદોમિતિ સોઽબ્રવીત્ ॥ ૨૧॥

નૃત્યતિ સ્મ તદા સા તુ તદ્વાક્યાત્ સ ननर्त હ ।
સા યથાઽદર્શયદ્ભાવં સોઽપિ દર્શયતે તથા ॥ ૨૨॥

તયાઽસ્થાપિ સ્વશિરસિ હસ્તસ્તેનાપિ તત્ક્ષણાત્ ।
ભસ્મસાદભવદ્દૈત્યો દુષ્ટચેષ્ટિતમન્તકૃત્ ॥ ૨૩॥

મુકુન્દોઽપિ સ્થિતસ્તત્ર તન્નામ્ના પપ્રથે પુરમ્ ।
અનુષ્ઠાનવતાં નૃણાં સદ્યઃ પરમસિદ્ધિદમ્ ॥ ૨૪॥

સા મોહિની સર્વકામાન્ દદાતિ ભક્તિતો નૃણામ્ ।
તત્ર સ્થિત્વા ત્રિભુવનં શાસ્તિ ગર્વાદ્ દુરાસદઃ ॥ ૨૫॥

ઉવાચ મન્ત્રિણો ગર્વાત્કથં ત્રિભુવનં મયા ।
આક્રાન્તં સ્વપ્રતાપેન જયતાઽસુરવૈરિણઃ ॥ ૨૬॥

તતોઽમાત્યાઃ સમૂચુસ્તે વિમુક્તં ન જિતં ત્વયા ।
દશમં ખણ્ડમિતિ તત્તુલ્યં નાસ્તિ હિ કુત્રચિત્ ॥ ૨૭॥

યત્રાત્તે શઙ્કરઃ સર્વસુરૈરપિ ચ સેવ્યતે ।
ન જિતં યત્પુરં યાવત્તાવત્તે પૌરુષં વૃથા ॥ ૨૮॥

ઇતિ તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય મુદં લેભે રણપ્રિયઃ ।
ઉવાચ તાન્ સદ્ય એવ યામિ તાં વૈ સસૈનિકઃ ॥ ૨૯॥

વિમાનવરમાસ્થાય ક્ષણાદ્યાતઃ સ કાશિકામ્ ।
પ્રવિષ્ટમાત્રે દૈત્યેન્દ્રે હાહાકારઃ પુરેઽભવત્ ॥ ૩૦॥

તત્ર યે વિબુધા આસન્સર્વે ચાન્તર્દધુસ્તદા ।
શિવસ્તુ નિજભક્તાત્વાન્ન ચુકોપાથ કિઞ્ચન ॥ ૩૧॥

દત્તં રાજ્યં કિયત્કાલમિત્યુક્ત્વા પરિવારવાન્ ।
કેદારક્ષેત્રમગમન્મુનયોઽપિ પલાયિતાઃ ॥ ૩૨॥

જૈગીષવ્યં વિના સર્વે ક્ષેત્રસંન્યાસિનં શુભે ।
તતો બભઞ્જ મૂર્તિં સ મોહાવિષ્ટો દુરાસદઃ ॥ ૩૩॥

પ્રાસાદાન્મહતો ભઙ્ક્ત્વા મમુદે જ્ઞાનદુર્બલઃ ।
કોડપિ ચેત્સ્મરતે દેવં તં તાડય કુરુતે બહિઃ ॥ ૩૪॥

ન સ્વાહા ન વષટ્કારઃ સ્વધાકારો ન ચ ક્વચિત્ ।
ન વેદાધ્યયનં ક્વાપિ ન શાસ્ત્રાધ્યયનં ક્વચિત્ ॥ ૩૫॥

ન પુરાણં દેવપૂજા ન વ્રતં ન પ્રદક્ષિણાઃ ।
દુરાસદે દુષ્ટમતૌ તત્ર રાજ્યં પ્રશાસતિ ॥ ૩૬॥

કર્મમાર્ગે વિલુમે તુ ધર્મોડપિ લયમાયયૌ ।
નષ્ટે ધર્મે સુરાઃ કીર્તે આસન્સર્વે બુભુક્ષિતાઃ ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દુરાસદોપાખ્યાનં નામૈકોનચત્વારિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૩૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૮૫૨ + ૩૭ = ૫૮૮૯

૨.૦૪૦ બાલચરિતે ચત્વારિંશોડધ્યાયઃ

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
તતઃ કેદારમગમન્સર્વે દેવર્ષયસ્તદા ।
વ્યજિજ્ઞપુઃ પદ્મભવં સશિવં સર્વવિત્તમમ્ ॥ ૧॥

પ્રણભ્ય શિરસા સર્વે વાગીન્દ્રાગ્નિપુરઃસરાઃ ।

દેવર્ષય ઊચુઃ ।
પદભ્રષ્ટા વયં દેવાઃ સ્વાચારન્મુનયોડપિ ચ ॥ ૨॥

દુરાસદભિયા દેવ સ્નાનં કર્તું ન ચ ક્ષમાઃ ।
કેનાસ્મૈ હિ વરો દત્તો યેનાસૌ ભુવનેશ્વરઃ ॥ ૩॥

જાતો દુષ્ટો વધશ્ચાસ્ય કસ્માદેતદ્ વિચિન્ત્યતામ્ ।
યેનૈવ સૌખ્યં લોકાનાં તત્કર્તવ્યં દયાલુભિઃ ॥ ૪॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રોવાચ ચતુરાનનઃ ।
ઉપાયં કથયિષ્યામિ તદ્વધાય સુરર્ષયઃ ॥ ૫॥

યદા તેન તપસ્તપ્તં દારુણં બહુવાસરમ્ ।
દદાવસ્મૈ વરાન્દેવો હ્યનન્તાનમ્બિકાપતિઃ ॥ ૬॥

એનં યો ઘાતયેદ્દેવઃ સ નાસ્તિ ભુવનત્રયે ।
કદાચિદ્દેવદેવોઽસૌ ગુણત્રયવિભાગકૃત્ ॥ ૭ ॥

અહં શિવશ્ચ વિષ્ણુશ્ચ ત્રેધા જાતા યદાજ્ઞયા ।
ગુણત્રયવિભાગાત્સ ગુણેશ ઇતિ પપ્રથે ॥ ૮ ॥

વિશ્વવ્યાપી ચ માયાવી વિશ્વકર્તાઽપહારકઃ ।
ગુણાતીતો ગુણેશશ્ચ પરાત્પરતરઃ શિવઃ ॥ ૯ ॥

બિભૃયાત્સોઽવતારં ચેત્પાર્વત્યા જઠરે વિભુઃ ।
તદૈવ તસ્ય નાશઃ સ્યાન્નાન્યથા સુરસત્તમઃ ।
સ્તુવન્તુ સર્વે તસ્માત્તં વિશ્વચિન્તાકરં પ્રભુમ્ ।
આદૌ કુરુત તાં દેવીં પ્રસન્નાં ભવવલ્લભામ્ ॥ ૧૦ ॥

તત્તેજઃસમ્ભવો બાલો દુરાસદવધે ભવેત્ ।
એવમેવ વરસ્તેન શઙ્કરેણ કૃતોઽસ્ય હ ॥ ૧૧ ॥

મુનિરુવાચ ।
એવં વાક્યં બ્રહ્મમુખાચ્છ્રુત્વા દેવા જહર્ષિરે ।
તુષ્ટુવુર્ભવકાન્તાં તાં ભવાનીં ભક્તવત્સલામ્ ॥ ૧૨ ॥

દેવર્ષય ઊચુઃ ।
નમામહે ત્વાં જગદેકહેતું પરાત્પરાં વિશ્વવિચિત્રશક્તિમ્ ।
અચિન્ત્યરૂપાં ત્રિદશૈરશેષૈરશેષવન્દ્યાં ત્રિગુણાં ગુણેશામ્ ॥ ૧૩ ॥

ધરાધરાં ત્વાં ધરણીસ્વરૂપામાધારભૂતાં સ્થિરજઙ્ગમાનામ્ ।
ત્રૈલોક્યસારાં ત્રિગુણાદિભૂતાં ત્રયીતનું તાં ત્રિદશસ્વરૂપામ્ ॥ ૧૪ ॥

નમામહે દેવિ વરપ્રદાં ત્વાં વિષ્ણોર્વિમોહાં પદદાં સુરાણામ્ ।
ભક્તાર્તિહન્ત્રીં સકલાર્થદાત્રીં ત્રૈલોક્યકર્ત્રીં નિખિલાર્થગોપ્ત્રીમ્ ॥ ૧૫ ॥

એવં સ્તુત્વા તદા દેવીં જગાદ સુરસત્તમાન્ ।
વૃણુધ્વં વાઞ્છિતં દેવાઃ સ્તોત્રેણાનેન તોષિતા ॥ ૧૬ ॥

દદામિ સકલાન્કામાન્ભવતાં યે મનોગતાન્ ।
તત ઊચુઃ સુરાઃ સર્વે વૃત્તાન્તં બ્રહ્મણેરિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

તત ઊચે ચ તાન્દેવી સ્તુવન્તુ ગણનાયકમ્ ।
શુભાશુભસ્ય યઃ કર્તા સર્વાસિદ્ધિકરો વિભુઃ ॥ ૧૮ ॥

અવામસર્વકામાર્થઃ સર્વસ્ય જગતઃ પિતા ।
તતસ્તે તુષ્ટુવર્દેવં ભક્ત્યા સર્વે વિનાયકમ્ ॥ ૧૯॥

દેવર્ષય ઊચુઃ ।
નતાઃ સ્મો વિઘ્નકર્તારં દયાલું સર્વપાલકમ્ ।
સર્વસ્ય જગતો હેતું સર્વવ્યાપિનમીશ્વરમ્ ॥ ૨૦॥

અનેકશક્તિસંયુક્તં સર્વકામપ્રપૂરકમ્ ।
દીનાનુકમ્પિનં દેવં સર્વજ્ઞં કરુણાનિધિમ્ ॥ ૨૧॥

સ્વેચ્છોપાત્તાકૃતિં નૈકાવતારનિરતં સદા ।
ગુણાતીતં ગુણક્ષોભં ચરાચરગુરું વિભુમ્ ॥ ૨૨॥

એકદન્તં દ્વિદન્તં ચ ત્રિનેત્રં દશહસ્તકમ્ ।
શુણ્ડાદણ્ડમુખં વિઘ્નનાશનં પાપહારકમ્ ॥ ૨૩॥

ભક્તાનાં વરદં નિત્યં સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારકમ્ ।
અનાદિમધ્યનિધનં ભૂતાદિં ભૂતવર્ધનમ્ ॥ ૨૪॥

ત્રિલોકેશં સુરાધીશં દુષ્ટદાનવમર્દનમ્ ।
લમ્બકર્ણં બૃહદ્ભાનું વ્યાલભૂષાધરં શુભમ્ ॥ ૨૫॥

એવં સ્તુત્વા તુ તં દેવ ગણેશં સર્વસિદ્ધિદમ્ ।
શુશ્રુવુસ્તે નભોવાણીં માભૂદ્ વો માનસો જ્વરઃ ॥ ૨૬॥

દુરાસદં મહાવીર્યં હનિષ્યામિ ભયઙ્કરમ્ ।
ઇતિ શ્રુત્વા નભોવાણીં પુનઃ શઙ્કરમાયયુઃ ।
ધ્યાનનિષ્ઠં ચ તે દૃષ્ટ્વા પ્રણમ્યોચુશ્ચ પાર્વતીમ્ ॥ ૨૭॥

દેવા ઊચુઃ ।
ન જાનીમો નભોવાણીં કેનેમામીરિતાં શુભે ।
હરસ્ય ધ્યાનનિષ્ઠાત્વાત્ કથં કુર્મોઽખિલેશ્વરિ ॥ ૨૮॥

દેવ્યુવાચ ।
તતો દેવા ઇદાનીં યો નિશ્ચયં સ મરિષ્યતિ ।
તસ્યાઃ ક્રોધેન તમાયા નિશ્વસન્ત્યાઃ પુનઃપુનઃ ॥ ૨૯॥

આસ્યાન્નાસાપુટાન્નેત્રાન્નિઃસૃતં તેજ ઉત્તમમ્ ।
જ્વાલામાલાકુલં દગ્ધું બ્રહ્માણ્ડમિવ ચોદ્યતમ્ ॥ ૩૦॥

પ્રત્યાહતદૃશઃ સર્વે દદૃશુર્જ્ઞાનચક્ષુષા ।
વૈનાયકીં મહામૂર્તિં દશહસ્તાં તમોનુદામ્ ॥ ૩૧॥

બિભ્રતીં મુકુટં રત્નકોટિસૂર્યસમપ્રભામ્ ।
વિદ્યુત્પભામહારત્નકુણ્ડલે રદનં શુભમ્ ॥ ૩૨॥

દિવ્યામ્બરે ચ સિન્દૂરમાયુધાનિ દશૈવ ચ ।
કસ્તૂરીતિલકં ભાલે માલાં હૃદિ ફલાન્વિતામ્ ॥ ૩૩॥

યત્તેજો વ્યાનશે વિશ્વં પ્રલયાનલસન્નિભમ્ ।
વ્યાલયજ્ઞોપવીતં ચ જ્ઞાત્વા નેમુઃ સુરાસ્તદા ॥ ૩૪॥

પ્રાર્થયામાસુરથ તે આનન્દઘનમીશ્વરમ્ ।
દૃષ્ટોઽતિયોગગમ્યસ્ત્વમપ્રતર્ક્યોઽવ્યયઃસ્વરાટ્ ॥ ૩૫॥

નિરામયો નિરાભાસો નિર્વિકલ્પોઽજરોઽમરઃ ।
સર્વસ્વરૂપઃ સર્વેશઃસ્વપ્રકાશો જગન્મયઃ ॥ ૩૬॥

અવ્યક્તો જગદાધારો બ્રહ્મરૂપોઽખિલાર્થદૃક્ ।
પુરાણપુરુષો જ્ઞાનમૂર્તિર્વાચામગોચરઃ ॥ ૩૭॥

વયં ધન્યા વયં ધન્યા દૃષ્ટ્વા તં ननृतुः સુરાઃ ।

મુનિરુવાચ ।
યથા દેવૈર્વર્ણિતોઽસૌ તેજોરૂપી વિનાયકઃ ॥ ૩૮॥

એવમેવ જગન્માતા પ્રશશંસ ગજાનનમ્ ।
નિર્ગુણં યન્નિરાકારમવ્યક્તં સર્વગં પરમ્ ॥ ૩૯॥

ધ્યાનગમ્યં ચિદાભાસં સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહમ્ ।
સર્વવ્યાપી જગદ્ધેતુરદ્ય યાવદ્ વિચિન્તિતમ્ ॥ ૪૦॥

વિનાયકસ્વરૂપેણ સાકારં દૃષ્ટમદ્યયત્ ।
અવતીર્ણં મમ ગૃહે હન્તું દૈત્યાનનેકશઃ ॥ ૪૧॥

જગતામુપકારાય પાતું વિશ્વં ચરાચરમ્ ।
પુપૂજ પાર્વતી ભક્ત્યા દદૌ સિંહં સ્વવાહનમ્ ॥ ૪૨॥

વક્રતુણ્ડેતિ નામાસ્ય દધ્રે સર્વાર્થદં નૃણામ્ ।
દુરાસદસ્ય ચ વધં પ્રાર્થયામાસ તં તદા ॥ ૪૩॥

દેવાનાં ચ પદપ્રાપ્તિં નિઃસપત્નામયાચત્ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે વિનાયકાવતરણં નામ ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૮૮૯ + ૪૫ = ૫૯૩૪

૨.૦૪૧ બાલચરિતે એકચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એવં પ્રશંસિતો દેવ્યા દેવૈશ્ચ સ વિનાયકઃ ।
ઉવાચ પાર્વતીં પ્રીત્યા પ્રણિપત્ય મુદા યુતઃ ॥ ૧॥

ગણેશ ઉવાચ ।
દેવાનાં સર્વલોકાનાં કર્તું પાલનમુત્તમમ્ ।
દુરાસદં નિહન્તું ચ હર્તું ભૂભારમેવ ચ ॥ ૨॥

માતસ્ત્વાં સેવિતું ધર્મં કર્તું કર્મ ચ વૈદિકમ્ ।
અવતીર્ણોઽસ્મિ સર્વજ્ઞે યદબ્રવીષિ કરોમિ તત્ ॥ ૩॥

એવં બ્રુવતિ વિઘ્નેશે સુરાઃ સર્વે તમૂચિરે ।
પુનઃ સ્તુત્વા ચ નત્વા જ જગત્કારણકારણમ્ ॥ ૪॥

રજાંસિ વિમમેદ્ભૂમેરુડૂનિ મિહિકા અપિ ।
જાનીયાત્સ ગુણાંસ્તે યો વિમમેત્સાગરે જલમ્ ॥ ૫॥

ધન્યં ચક્ષુર્હિ દેવાનાં યદ્ દૃષ્ટૌ ચરણૌ વિભોઃ ।
ઇદાનીં નો ગતં દુઃખં પ્રાપ્તં ચ સ્વસ્વકં પદમ્ ॥ ૬॥

દુરાસદં હરસ્વૈનં ભૂભારં ચાખિલેશ્વર ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ દેવવચઃ શ્રુત્વા જહાસ સ વિનાયકઃ ॥ ૭॥

ઊચે સર્વં કરિષ્યામિ દશાયુધધરઃ પ્રભુઃ ।
એવમુક્ત્વા સુરાન્ દેવો હર્ષગદ્ગદયા ગિરા ॥ ૮॥

સિંહારૂઢો યયૌ શીઘ્રં પુરીં વારાણસીં તદા ।
તમન્વયુર્દેવગણા ગિરિજા ગિરિશોઽપિ ચ ॥ ૯॥

જ્ઞાત્વા દુરાસદો દૈત્યો વિનાયકમુપાગતમ્ ।

દેવસેનાયુતં વીરો નિર્યયૌ નગરાદ્ બહિઃ ॥ ૧૦॥

દૃષ્ટ્વા સેનાં તુ દૈત્યસ્ય સામાત્યાં સાયુધાં દૃઢામ્ ।
નાનાવિધાયુધવતીં ગર્જન્તીં ઘનવન્મુહુઃ ॥ ૧૧॥

ગુહાવિદારયન્સર્વાઃ સ જગર્જ વિનાયકઃ ।
ઉવાચ તં મહાદૈત્યં ભ્રાન્તોઽસ્યદ્યાપિ રે કથમ્ ॥ ૧૨॥

ત્વયા બલાદ્દેવગણા નિર્જિતાશ્ચ મહીભુજઃ ।
મુનયો ધિક્કૃતાઃ સર્વે તદાઽહં નાભવં ખલ ॥ ૧૩॥

નિર્ભયેન ત્વયા દોષા બહવઃ સઞ્ચિતાઃ પુરા ।
તેષાં ફલમિદાનીં ત્વં ગણેશાત્ પ્રામુમર્હસિ ॥ ૧૪॥

ઉપદ્રુતાસ્ત્વયા લોકાસ્ત્રૈલોક્યવાસિનોઽખિલાઃ ।
તદર્થમવતીર્ણોઽહમુદ્ધર્તું ત્વાં ભુવો ભરમ્ ॥ ૧૫॥

શરણં યાહિ રે ત્યક્ત્વા માનં લજ્જા સુદુસ્ત્યજામ્ ।
યાસી સદ્ગ્રામશિરસિ ચેદિદાનીં મરિષ્યસિ ॥ ૧૬॥

શિવપ્રામવરાત્સર્વં ત્રૈલોક્યં પીડિતં ત્વયા ।
એવમુક્ત્વા દુષ્ટબુદ્ધિં ગણેશો રણસંભ્રમઃ ॥ ૧૭॥

પરશું તોલયામાસ જ્વાલામાલાસુશોભિતમ્ ।
આચ્છાદ્ય ભાસ્કરં ક્ષોભાત્ પ્રલયાનલસન્નિભઃ ॥ ૧૮॥

જવેન હૃદયે તસ્ય ત્યક્ત્વા શસ્ત્રં કૃતાન્તવત્ ।
પરશુના હતસ્તસ્ય રોમાપિ ન ચચાલ હ ॥ ૧૯॥

ક્રોધસંરક્તનયન ઉદતિષ્ઠદ્ગ્રસન્નિવ ।
ત્રૈલોક્યં તમુવાચાથ દેવદેવં દુરાસદઃ ॥ ૨૦॥

ન દેવા દેવરાજો વા દિક્પાલા વા ન મે પુરઃ ।
યાતાસ્ત્વં તુ કથં યાતો બાલભાવાદ્ વ્રજાધુના ॥ ૨૧॥

ન બિભેમ્યન્તકાન્મૂઢ કિમર્થં મર્તુમિચ્છસિ ।
એવમુક્ત્વા ततः કોશાન્નિષ્કાશ્યાસિં મહોજ્જ્વલમ્ ॥ ૨૨॥

ક્ષુરધારં યદાઘાતાદદ્રયશ્ચૂર્ણતાં યયુઃ ।
દૈત્યસ્તેનાહનદ્દેવમડકુશેન ન્યવારયત્ ॥ ૨૩॥

સોઽસિઃ પરશુઘાતેન શતધા ખણ્ડિતોઽપતત્ ।
ભગ્નાસિર્મલ્લયુદ્ધાય યયૌ દૈત્યો મહાબલઃ ॥ ૨૪ ॥

ત્યક્ત્વાયુધાનિ દેવોઽપિ વવૃધે તાદૃશો બલાત્ ।
તતો યુદ્ધં તયોરાસીત્તુમુલં રોમહર્ષણમ્ ॥ ૨૫ ॥

બાહુભ્યાં કૂર્પરાભ્યાં ચ મુષ્ટિભ્યાં તૌ પ્રજઘ્નતુઃ ।
પાદાભ્યાં જાનુજઙ્ઘાભ્યાં પૃષ્ઠાભ્યાં ચ નિજઘ્નતુઃ ॥ ૨૬ ॥

ઉડ્ડીય પેતતુર્દેહે પર્યાયેણ મહાસ્વનૌ ।
પાર્ષ્ણિઘાતાન્ પ્રકુર્વન્તૌ ઘાતાન્કૂર્પરયોરપિ ॥ ૨૭ ॥

સક્રોશ્ચ જાનુઘાતાંસ્તૌ સ્કન્ધાઘાતાન્પરસ્પરમ્ ।
લુલુણ્ઠતુર્ધરણ્યાં તૌ ધૂલિધૂસરિતૌ ભૃશમ્ ॥ ૨૮ ॥

પરસ્પરં જયન્તૌ ચ લપન્તૌ સાધુ સાધ્વિતિ ।
એવં બહુદિનં યુદ્ધં દૃષ્ટ્વા દેવા વિસિસ્મિરે ॥ ૨૯ ॥

ચેતસા બહુ લજ્જન્તૌ જ્ઞાત્વા સામર્થ્યમસ્ય હ ।
તતા વિનાયકો મુષ્ટિં લલાટે દૃઢમાહનત્ ॥ ૩૦ ॥

સ્ફુટિતં મુખમસ્યાશુ ધરણ્યાં પતિતસ્ય હ ।
દ્વિમુહૂર્તં નિપતિતો વજ્રાહત ઇવાચલઃ ॥ ૩૧ ॥

સ કથઞ્ચિત્પ્રબુદ્ધોઽભૂત્યક્ત્વા મૂર્ચ્છાં ચિરાગતામ્ ।
તદાત્માનમશક્તં સ મનુતે સ્મ ભૃશાતુરઃ ॥ ૩૨ ॥

આયયૌ સૈન્યમધ્યે સ દિનાન્તે સ વિનાયકઃ ॥ ૩૩ ॥

ય ઇદં શૃણુયાદ્યુદ્ધં યુદ્ધકાલે ઉપસ્થિતે ।
સ જયં પ્રાપ્નુયાન્મર્ત્યો યથા દેવો વિનાયકઃ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગણેશદુરાસદયુદ્ધવર્ણનં નામૈકચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૯૩૪ + ૩૪ = ૫૯૬૮

૨.૦૪૨ બાલચરિતે દુરાસદજયો નામ દ્વિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
જ્ઞાત્વા પરાક્રમં તસ્ય વક્રતુણ્ડસ્ય દૈત્યરાટ્ ।

આયયૌ ધૈર્યમાલમ્બ્ય યોદ્ધુમસ્ત્રૈર્ગજાનનમ્ ॥ ૧॥

શિવં સ્મૃત્વા ચ મન્ત્રં ચ વહ્નિદૈવતમાદરાત્ ।
અભિમન્ત્ર્ય શરં તેન તત્યાજ સ વિનાયકે ॥ ૨॥

અગ્નિજ્વાલાભયાદ્દેવા દેવપૃષ્ઠમથાગમન્ ।
તતો વિનાયકોઽમુઞ્ચત્ પર્જન્યાસ્ત્રં હિ સર્વવિત્ ॥ ૩॥

કરિશુણ્ડામિતા ધારાઃ પ્રાદુરાસઁસ્તતઃ ક્ષણાત્ ।
શાન્તોઽભૂત્ તત્ક્ષણાદ્વહ્નિસ્તતો દૈત્યો રુષાન્વિતઃ ॥ ૪॥

મારુતાસ્ત્રં શીઘ્રજવં વૃષ્ટિવારણમાસૃજત્ ।
ચ કમ્પે ધરણી વૃક્ષા ગિરયઃ પતિતા ભુવિ ॥ ૫॥

તદસ્ત્રેણ મહામેઘાઃ ક્ષયં નીતાઃ ક્ષણાર્દ્ધતઃ ।
પર્વતાસ્તં તતો દેવ આવિશ્ચક્રે મનોર્બલાત્ ॥ ૬॥

સર્વત્ર પર્વતા જાતાઃ કુણ્ઠતામગમચ્ચ તત્ ।
વિલીને મારુતાસ્ત્રે તુ રૌદ્રમસ્ત્રં તતોઽસૃજત્ ॥ ૭॥

તસ્મિન્વિમુચ્યમાને તુ વક્રતુણ્ડોઽપ્યવાસૃજત્ ।
બ્રહ્માસ્ત્રં તન્નિવૃત્ત્યર્થમગાત્સૈન્યં હિ ભસ્મસાત્ ॥ ૮॥

પરસ્પરમયુદ્ધ્યેતામસ્ત્રે તે બહુવાસરમ્ ।
તયોઃ સઙ્ઘટ્ટનાદ્ વહ્નિર્ન્યપતદ્ ધરણીતલે ॥ ૯॥

તેન દગ્ધાન્જનાન્ જ્ઞાત્વા કેશાભ્યાં વારિતે શુભે ।
અમાત્યાનબ્રવીદૈત્યો જ્ઞાત્વોત્કૃષ્ટં વિનાયકમ્ ॥ ૧૦॥

તેનાભિયુધ્યતાં સર્વૈર્ભુક્ત્વા યામિ પુના રણમ્ ।
તતોઽમાત્યાઃ સર્વસૈન્યૈર્વિનાયકમયોધયન્ ॥ ૧૧॥

વિનાયકો ગતશ્ચિન્તામેકાકિત્વાત્ તતઃ ક્ષણાત્ ।
ષટ્પઞ્ચાશન્મિતા મૂર્તીશ્ચકારાસૌ સ્વતેજસા ॥ ૧૨॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તા નાનામાલાવિભૂષિતાઃ ।
સર્વે દિવ્યાઙ્ગદાઙ્ગાસ્તે સર્વે શશિવિભૂષણાઃ ॥ ૧૩॥

કેચિચ્ચતુર્ભુજાઃ કેચિત્ષડ્ભુજા દશહસ્તકાઃ ।
સિંહારૂઢા બર્હિગતાઃ કેચિન્મૂષકવાહનાઃ ॥ ૧૪॥

સર્વે ચ યુયુધુસ્તત્ર દારયન્તોઽરિસૈનિકાન્ ।
કેષાઞ્ચિત્ત્રોટિતાઃ પાદાઃ કેષાઞ્ચિન્મસ્તકા અપિ ॥ ૧૫ ॥

કેષાઞ્ચિદ્ બાહવો ભિન્ના જાનુજઙ્ઘોદરાણિ ચ ।
હુઙ્કારેણૈવ ગર્જન્તઃ કેચિચ્ચ શરણં યયુઃ ॥ ૧૬ ॥

કેચિત્ પલાયનપરા યયુર્જીવનહેતવે ।
કેચિત્પ્રહારં કુર્વન્તો મમ્લુઃ સમ્મુખમેવ ચ ॥ ૧૭ ॥

તે તુ સ્વર્ગં ગતા ભેજુર્ભોગાનપ્સરસોઽપિ ચ ।
વાજિનશ્ચ રથા નાગા વામ્ય ઉષ્ટ્રાન્યનેકશઃ ॥ ૧૮ ॥

નાનાશસ્ત્રાહતાઃ પેતુ ખણ્ડદેહા ગતાસવઃ ।
અસૃઙ્નદ્યઃ પ્રાદુરાસન્ કેશશૈવલશોભિતાઃ ॥ ૧૯ ॥

આચ્છૂરિકાસિમત્સ્યેભનક્રૈઃ ખેટકકચ્છપૈઃ ।
રુણ્ડાબ્જૈશ્ચ વસાફેનૈર્મેદકર્દમસઞ્ચયૈઃ ॥ ૨૦ ॥

ચાપશસ્ત્રૈરસ્થિબકૈશ્ચર્મપેશીસુદર્દુરૈઃ ।
ભલ્લકાદ્યૈઃ શુશુભિરે મનસ્વિહૃદયપ્રિયાઃ ॥ ૨ ॥

ભુક્ત્વાગત્ય દદર્શાથ સર્વં તદ્રણમણ્ડલમ્ ।
સર્વસ્મિન્નિહતે સૈન્યે તતો દૈત્યોઽતિદુઃખિતઃ ॥ ૨૨ ॥

સંસ્માર મનસા વાકયં યદુક્તં શૂલપાણિના ।
વરદાનસ્ય સમયે જયસ્તે શક્તિસમ્ભવાત્ ॥ ૨૩ ॥

અયમેવ ભવેત્કિં નુ બાલકઃ શક્તિસમ્ભવઃ ।
યદુત્કટં બલં દૃષ્ટમસ્મિન્ ત્રૈલોક્યસારભૃત્ ॥ ૨૪ ॥

કાલોઽપિ નૈવં વિજયેત્ તત્ર ચાન્યસ્ય કા કથા ।
એવં મનસિ કૃત્વા સ એકાકિત્વાત્ પપાલ ચ ॥ ૨૫ ॥

વક્રતુણ્ડો ગતશ્ચિન્તાં ન હન્તવ્યો રિપુઃ પલન્ ।
દેવેભ્યો ન મૃતિશ્ચાસ્ય યથાડયં શઙ્કરોઽબ્રવીત્ ॥ ૨૬ ॥

તસ્માદ્યોગાત્સમાસ્થાસ્યે વૈરાટં રૂપમુત્તમમ્ ।
તતો વૈરાટરૂપેણ સ દધાર કરેણ તમ્ ॥ ૨૭ ॥

એકપાદેન તસ્થૌ સ કાશીં તાં રક્ષિતું બલાત્ ।
એક પાદં તુ દૈત્યસ્ય દધાર મસ્તકે તતઃ ॥ ૨૮ ॥

ઉવાચ દૈત્યં રે દૈત્ય વરાચ્છૈવાન્ન તે મૃતિઃ ।
અતોઽસ્મિન્નગરે તિષ્ઠ પર્વતેવ સુનિશ્ચલઃ ॥ ૨૯ ॥

દ્વારભૂતઃ પુરસ્યાસ્ય યતઃ પૂર્વં દૃશિસ્તવ ।
દુષ્ટાનાં પીડકો નિત્યં નિત્યં મે સન્નિધિસ્તવ ॥ ૩૦ ॥

દૈત્યોઽપિ પરયા ભક્ત્યા તમેવ વરમર્થયત્ ।

દૈત્ય ઉવાચ ।
એવમેવ સદા તિષ્ઠ સ્થાપ્ય પાદં મયિસ્થિરમ્ ॥ ૩૧ ॥

મુનિરુવાચ ।
તથેતિ તમુવાચાથ સ્થિતઃ કાશ્યાં વિનાયકઃ ।
એવં દુરાસદં જિત્વા ચકાર પૃથિવીં શિવામ્ ॥ ૩૨ ॥

તસ્મિન્કૃત્વા પુષ્પવૃષ્ટિં પ્રણમ્ય સમ્પ્રપૂજ્ય ચ ।
સ્વસ્વસ્થાનં ગતા દેવા મુનયઃ સ્વાશ્રમાનપિ ॥ ૩૩ ॥

અન્યે યે યે તમર્ચન્તિ પૂર્ણકામા ભવન્તિ તે ।
એવં વિનાયકસ્યાથ કાશ્યાં ષટ્પઞ્ચમૂર્તયઃ ॥ ૩૪ ॥

તુણ્ડનાખ્યે પુરે ચાપિ એકપાદવિનાયકઃ ।
સંહૃત્ય ચ વિરાટ્ રૂપં સર્વકામપ્રદઃ સ્થિતઃ ॥ ૩૫ ॥

ય ઇદં વરમાખ્યાનં શૃણુયાદ્ ભક્તિમાન્નરઃ ।
સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ ગાણેશં પદમેતિ ચ ।
સર્વત્ર જયમાપ્નોતિ પુષ્ટિમારોગ્યમેવ ચ ॥ ૩૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દુરાસદજયો નામ દ્વિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૫૯૬૮ + ૩૬ =૬૦૦૪

૨.૦૪૩ બાલચરિતે ઢુણ્ઢિરાજાખ્યાનં નામ ત્રિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
વિજિતે તુ ગણેશેન દૈત્યે તસ્મિન્ દુરાસદે ।
દિક્પાલા મુનયશ્ચૈવ શશી સૂર્યો ગુરુઃ કવિઃ ॥ ૧ ॥

પ્રશશંસુર્દેવદેવં દુરાસદરિપું વિભુમ્ ।

શ્રુતિસ્મૃતિકૃતો માર્ગઃ સ્થાપિતો નિહિતોઽસુરઃ ॥ ૨॥

સ્થાપના ચ કૃતાઽસ્માકમશક્તાનાં દુરાસદે ।
ત્વમેવ સૃજસે વિશ્વં ત્વમેવ ફલદાયકઃ ॥ ૩॥

સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ કર્મભિર્ન ચ લિપ્યસે ।
ત્વદાશ્રયાશ્ચતુર્વર્ણા જન્તવશ્ચ ત્વદાશ્રયાઃ ॥ ૪॥

ગવેષયંશ્ચ નાનાર્થાસ્તત્તત્કર્મણિ યોજયન્ ।
ગવેષણે ઢુણ્ઢિરયં ધાતુરુક્તો મનીષિભિઃ ॥ ૫॥

સ આસ્તે ઢુણ્ઢિરિત્યેવ સંજ્ઞા રાજોત્તરાઽસ્તુ ચ ।
તવ યદ્દર્શનં પૂજા ધ્યાનં સ્મરણમેવ ચ ॥ ૬॥

ધર્માર્થકામમોક્ષાણાં સાધનં પુત્રપૌત્રદમ્ ।
ઇત્યુત્વા પુપુજુસ્તેઽમું મન્દારૈશ્ચ શમીદલૈઃ ॥ ૭॥

દુર્વાઙ્કુરૈર્હરિદ્ભિશ્ચ શ્વેતૈશ્ચ કુસુમૈરપિ ।
નાનાપક્વાન્નનૈવેદ્યૈઃ ફલૈર્બહુવિધૈરપિ ॥ ૮॥

રત્નાનાં નિચયૈવપ્રભોજનસ્તમતોષયન્ ।
એવં તે પૂજિતાઃ સર્વે સમાવરણરૂપિણઃ ॥ ૯॥

સ્થિતા વારાણસીં ત્રાતું ષટ્પઞ્ચાશદ્વિનાયકાઃ ।
એકઃ પઞ્ચમુખસ્તત્ર વિશ્વેશદ્વારિ તિષ્ઠતિ ॥ ૧૦॥

અન્યે ચ ભિન્નનામાનો વ્યાપ્ય વારાણસીં સ્થિતાઃ ।
સ્થિતે વિશ્વેશ્વરે તત્ર સર્વે તત્રૈવ સંસ્થિતાઃ ॥ ૧૧॥

આચન્દ્રં સ્વાધિકારેષુ બ્રહ્માદ્યા મુનયોઽખિલાઃ ।
અકુર્વન્ સર્વકર્માણિ સર્વે લોકા યથા પુરા ॥ ૧૨॥

ઇતિ તે સર્વમાખ્યાતં કીર્તે પૃષ્ટં હિ યત્ત્વયા ।
ઢુણ્ઢિરાજસ્યાવતારો ધર્મકામસુખપ્રદઃ ॥ ૧૩॥

દિવોદાસબહિર્ભાવં કથયિષ્યેઽધુના તવ ॥ ૧૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે ઢુણ્ઢિરાજસ્તુતિવર્ણનં નામ ત્રિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૦૦૪ + ૧૪ = ૬૦૧૮

૨.૦૪૪ બાલચરિતે ચતુશ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

કીર્તિરુવાચ ।

ઢુણ્ડિરાજાવતારોઽયં ખ્યાતસ્તે શક્તિસમ્ભવઃ ।
દુરાસદવધાર્થાય ત્રિલોકીપાલનાય ચ ॥ ૧॥

એકપાદઃ સ્થિતસ્તુણ્ડનગરે ચૈકપાદતઃ ।
સ્થિતો દૈત્યં સમાક્રાન્ત્ય વારાણસ્યામિતિ શ્રુતમ્ ॥ ૨॥

ઉભાભ્યામપિ પાદાભ્યામુભયત્ર સ્થિતિઃ કથમ્ ।
એવં મે સંશયં બ્રહ્મન્ નુદ ત્વં સર્વવિદ્યતઃ ॥ ૩॥

મુનિરુવાચ ।
કિમસાધ્યં વિશ્વરૂપે વિશ્વકર્તરિ વિશ્વપે ।
વિશ્વવ્યાપિનિ વિશ્વેશે ઢુણ્ડિરાજે ચ શાસતિ ॥ ૪॥

વિશ્વાન્તર્યામિણિ પરે વિશ્વસંહારકારિણિ ।
સપ્તપાતાલચરણે સ્વર્ગવ્યાપિ શિરોરુહે ॥ ૫॥

સર્વતઃ પાણિચરણે સર્વતઃ શ્રોત્રચક્ષુષિ ।
મનસશ્ચ શ્રુતીનાં ચ બ્રહ્મદીનાં ચ યોગિનામ્ ॥ ૬॥

અગમ્યે તત્ત્વતો વાયુપૃથિવીજલરૂપિણિ ।
યસ્ય રોમાગ્ચરન્ધ્રેષુ બ્રહ્માણ્ડાનાં હિ કોટયઃ ॥ ૭॥

ભ્રમન્તિ પવનોદ્ભૂતાઃ પતઙ્ગા ઇવ વ્યોમનિ ।
સંશયો વા વિતર્કો વા તસ્મિન્ માતર્ન વિદ્યતે ॥ ૮॥

અનેકરૂપિણિ વિભૌ પ્રભુઃ કર્તું ચરાચરમ્ ।
યદિચ્છયા ભવેદ્ રાજ્ઞિ સુધા વિષસ્વરૂપિણી ॥ ૯॥

અમૃતં વિષરૂપં ચ તત્ર કિં કિં ન સમ્ભવેત્ ।
અવતારસ્ય દેવસ્ય વિચિત્રા ગતિરુચ્યતે ॥ ૧૦॥

કિયન્તો હ્યવતારા વૈ કદા કુત્રેતિ નિશ્ચિતુમ્ ।
ન શક્યતે સુરૈઃ સર્વૈઃ સશેષૈરપિ સર્વદા ॥ ૧૧॥

અતસ્ત્યક્ત્વા તુ સન્દેહં કથાં શુણુ મયેરિતામ્ ।
યાં શ્રુત્વા સર્વધર્મજ્ઞે મુચ્યતે પાપસઞ્ચયાત્ ॥ ૧૨॥

સૂર્યવંશોદ્ભવો રાજા દિવોદાસોઽભવત્પુરા ।

વદાન્યશ્ચ મહામાની માન્યો ભૂમણ્ડલેઽખિલે ॥ ૧૩ ॥

વક્તા બૃહસ્પતિસમઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વદા શિવઃ ।
વેદશાસ્ત્રપુરાણાનાં જ્ઞાની વિજ્ઞજનપ્રિયઃ ॥ ૧૪ ॥

કામિનીમોહનતનુર્જિતેન્દ્રિયતયા સ્થિતઃ ।
ઉપકારપરો નિત્યં પરદ્રોહપરાઙ્મુખઃ ॥ ૧૫ ॥

નિસ્પૃહઃ પરવિત્તેષુ સ્થૂલલક્ષ્યઃ પરાક્રમી ।
તપસા તસ્ય તુષ્ટેન બ્રહ્મણા રાજ્યમુત્તમમ્ ॥ ૧૬ ॥

કાશ્યાં વૃષ્ટિવિહીનાયાં દત્તં લોકોપકારિણા ।
સર્વદેવબહિષ્કારાત્ સોઽપિ જગ્રાહ બુદ્ધિમાન્ ॥ ૧૭ ॥

સ્વયમેવાભવત્સોઽથ રવિરિન્દ્રો હુતાશનઃ ।
મરુચ્ચન્દ્રશ્ચ ધર્મેણ પાલયામાસ તાં પુરીમ્ ॥ ૧૮ ॥

તપસા તસ્ય સઞ્જાતા વૃષ્ટિર્લોકા ઇતસ્ તતઃ ।
અવિમુક્તં સમાયાતાઃ પ્રશશંસુર્નૃપં ચ તમ્ ॥ ૧૯ ॥

તસ્ય પત્ની સુશીલા સા નામ્ના નામ પતિવ્રતા ।
ધર્મશીલા દાનપરા પતિવાક્યપરાયણા ॥ ૨૦ ॥

આચારં વ્યવહારં વા પ્રાયશ્ચિત્તમસૌ નૃપઃ ।
પણ્ડિતૈઃ કારયામાસ રાજદણ્ડં ન ચાદદે ॥ ૨૧ ॥

શિવેન મરુતઃ સર્વે મન્દારગિરિમન્વયુઃ ।
નાપમૃત્યુર્ન શોકો વા નૈવ દુઃખં હિ કસ્યચિત્ ॥ ૨૨ ॥

ઉત્પાતાસ્ત્રિવિધા નાસઁસ્તસ્મિન્ રાજ્યં પ્રશાસતિ ।
હાહાકારઃ શમં યાતો નાઽવૃષ્ટિવિહિતો મહાન્ ॥ ૨૩ ॥

પશુપક્ષિમનુષ્યાણાં સસ્યાનિ ચ બહૂન્યપિ ।
યદા યત્તં પ્રાણિમાત્રં જાતાનિ વૃષ્ટિયોગતઃ ॥ ૨૪ ॥

સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારાઃ સર્વ આસન્ યથા પુરા ।
તે ચ દેવાઃ સુખં પ્રામા યે પ્રાર્થયન્નૃપં પુરા ॥ ૨૫ ॥

યં તુષ્ટુવુઃ સુરાઃ સર્વે બ્રહ્મવાક્યપ્રણોદિતાઃ ।
સોઽપિ નાના સ્તુતિં ચક્રે દેવાનાં દર્શનાદ્ભૃશમ્ ॥ ૨૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દિવોદાસોપાખ્યાનં નામ ચતુશ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૦૧૮ + ૨૬ = ૬૦૪૪

૨.૦૪૫ બાલચરિતે દિવોદાસોપાખ્યાને પઞ્ચચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

કીર્તિરુવાચ ।
કથં મુને સર્વદેવાઃ પ્રયાતા મન્દરં ગિરિમ્ ।
શિવેન ચ કથં ત્યક્તા રમ્યા વારાણસી પુરી ॥ ૧॥

એતન્મે શંસ દેવર્ષે સંશયોઽત્ર મહાન્મુને ।

મુનિરુવાચ ।
દ્વાદશાબ્દમનાવષ્ટૌ નષ્ટે સ્થાવરજઙ્ગમે ॥ ૨॥

સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારવિહીને ચ ધરાતલે ।
બ્રહ્મવાક્યપ્રણુન્નૈસ્તુ દેવૈઃ સમ્પ્રાર્થિતો હરઃ ॥ ૩॥

મહાદેવ જગન્નાથ કરુણાલય શઙ્કર ।
આધાસ્ય મન્દરગિરિં મરીચિસ્તુ તપસ્યતિ ॥ ૪॥

અબ્દાનામયુતં દેવ વરં દાતું પ્રયાહિ તમ્ ।

મુનિરુવાચ ।
એવં સમ્પ્રાર્થિતો દેવૈર્મહેશઃ કરુણાલયઃ ॥ ૫॥

સર્વૈઃ સુરગણૈઃ સાર્દ્ધમગ્નિચન્દ્રાર્યમાદિભિઃ ।
વરં દાતું સ સમ્પ્રાપ મરીચિ તં મહામુનિમ્ ॥ ૬॥

અસ્થિમાત્રાવશિષ્ટં ચ દદર્શ સ સદાશિવઃ ।
તસ્મિન્ક્ષણે નાગતશ્ચેત્ સ તુ પ્રાણાન્ સમુત્સૃજેત્ ॥ ૭॥

તદુત્કટેન તપસા પ્રીતોઽસૌ ગિરિજાપતિઃ ।
નિજં સ્વરૂપં દત્ત્વા ચ વિમાનેન નિજં પદમ્ ॥ ૮॥

પ્રાપયામાસ સહસા ગણૈર્વાદિત્રનિસ્વનૈઃ ।
સર્વૈર્દેવગણૈઃ શમ્ભુસ્તસ્થૌ ગિરિવરે શુભે ॥ ૯॥

દિવોદાસસ્ય નાપશ્યત્ કિઞ્ચિદ્ રન્ધ્રં સદાશિવઃ ।
દેવાન્ સમ્પ્રેષયામાસ દ્રષ્ટું તદ્ રન્ધ્રમાદૃતઃ ॥ ૧૦॥

યો યો દેવો યાતિ કાશીં તસ્ય રન્ધ્રં ન પશ્યતિ ।
સ્વનામ્ના પરિસંસ્થાપ્ય લિગં તત્રૈવ તસ્થિવાન્ ॥ ૧૧॥

દિવોદાસસ્ય રાજ્યે તુ સર્વે વર્ણાઃ સ્વધર્મિણઃ ।
આશ્રમસ્થા દ્વિજાઃ સર્વે યથોક્તાચારસંયુતાઃ ॥ ૧૨॥

ગુરુશુશ્રુષવઃ શિષ્યાઃ સ્ત્રિય આસન્પતિવ્રતાઃ ।
ધર્મશીલા દાનપરા વ્રતોપવાસતત્પરાઃ ॥ ૧૩॥

યતયશ્ચ ત્રિષવણા વ્રતિનો હોમમૌનિનઃ ।
સ્નાનં સન્ધ્યાં જપં હોમં સ્વાધ્યાયં દેવતાર્ચનમ્ ॥ ૧૪॥

આતિથ્યં વૈશ્વદેવં ચ સ્વયમેવ પ્રકુર્વતે ।
ગૃહસ્થાઃ સર્વ એવાષ્ટૌ કર્માણિ ભક્તિતોઽનઘાઃ ॥ ૧૫॥

અતો વિવર્ધતે ધર્મો વૃષ્ટિશ્ચાનુત્તમાઽભવત્ ।
સ્વર્ગે દેવા મુમુદિરે પિતરશ્ચ સ્વધાભુજઃ ॥ ૧૬॥

ન વન્ધ્યા ન ચ વાઽપુષ્પા વિધવા વા મૃતપ્રજા ।
નાવૃષ્ટિર્નાતિવૃષ્ટિશ્ચ સ્વચક્રં ન પરં તથા ॥ ૧૭॥

શુકાશ્ચ શલભા નાસન્ મૂષકા વા કદાચન ।
એવં ચ સર્વસસ્યાનાં નિષ્પત્તિઃ સમપદ્યત ॥ ૧૮॥

વિશ્વેશ્વરં માધવં ચ ઢુણ્ઢિં ભૈરવમેવ ચ ।
દણ્ડપાણિં ગુહં ગઙ્ગામદૃષ્ટ્વા વાઽનિમજ્જ્ય વા ॥ ૧૯॥

મણિકર્ણીં ભવાનીં વા યો ભુઙ્ક્તે દણ્ડ્ય એવ સઃ ।
ઇતિ ડિણ્ડીરવં નિત્યમકરોન્નૃપસત્તમઃ ॥ ૨૦॥

ન પાપલેશસ્તત્રાસીદેવં નૃપવરે સ્થિતે ।
વિના રન્ધ્રં ન તદ્રાજ્યં જિઘૃક્ષતિ સદાશિવઃ ॥ ૨૧॥

વારાણસીવિયોગેન પરિતપ્તસ્તતોઽભવત્ ।
પ્રેષયામાસ વિઘ્નાય તતોઽષ્ટાવપિ ભૈરવાન્ ॥ ૨૨॥

ઉવાચ તાન્ કારયન્તુ રાજ્યેઽસ્યાણુતુ કિલ્બિષમ્ ।
આદાસ્યે તત એતસ્માત્ કાશીરાજ્યં સ સંશયઃ ॥ ૨૩॥

જગ્મુસ્તે ત્વરયા ભદ્રે આજ્ઞાં પ્રાપ્ય સદાશિવાત્ ।
દૃષ્ટ્વા વારાણસીં તે તુ વિશ્રાન્તાઃ સ્નાનકર્મણા ॥ ૨૪॥

અદૃષ્ટ્વા તસ્ય દુરિતં કાશીવાસં પ્રચક્રિરે ।
શિવશ્ચિન્તાપરશ્ચાસીદનાગચ્છત્સુ તેષુ તત્ ॥ ૨૫ ॥

તતોઽપ્રેષયદાદિત્યાન્ રન્ધ્રં દ્રષ્ટું નૃપસ્ય હ ।
તેઽપિ તત્પુણ્યમાલોક્ય સ્થિતાઃ કાશ્યાં મુદાન્વિતાઃ ॥ ૨૬ ॥

ન કાર્યં ચ હરસ્યાપિ ન ત્યાજયેયં પુરીતિ ચ ।
તતશ્ચતુષ્ષષ્ટિમિતા અપ્રેષયત યોગિનીઃ ॥ ૨૭ ॥

અણુમાત્રમદૃષ્ટ્વૈનો દિવોદાસસ્ય તા અપિ ।
સ્થિતા વારાણસીં પ્રાપ્ય યજન્ત્યઃ શિવમવ્યયમ્ ॥ ૨૮ ॥

તતઃ સમ્પ્રેષયામાસ દુર્গાં દુઃખવિનાશિનીમ્ ।
અદૃષ્ટ્વા તદઘં સાઽપિ તસ્થૌ ગ્રામાદ્બહિઃ કિલ ॥ ૨૯ ॥

ધ્યાનેનાતોષયદ્દેવં સર્વકામૈશ્ચ માનવાન્ ।
દિક્પાલાનથ શમ્ભુશ્ચ પ્રેષયામાસ સત્વરમ્ ॥ ૩૦ ॥

ગતા વારાણસીં તે તુ નેક્ષેરંસ્તદઘં લઘુ ।
સ્વસ્વનામ્ના પ્રતિષ્ઠાપ્ય લિઙ્ગાનિ ન્યવસન્મુદા ॥ ૩૧ ॥

ઋષયઃ પ્રેષિતાઃ પશ્ચાદુત્સુકેન શિવેન હ ।
ગતાસ્તે ત્વરયા હૃષ્ટાઃ શિવેનાપિ પ્રણોદિતાઃ ॥ ૩૨ ॥

ગત્વા તીર્થવિધિં કૃત્વા સ્થિત્વા વારાણસીમનુ ।
આશીર્વાદાય ગચ્છન્તઃ પશ્યન્તસ્તસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥ ૩૩ ॥

ભક્ત્યા તાન્ પૂજયામાસ સર્વાન્ સ ધનવસ્ત્રકૈઃ ।
નાન્વગૃહ્ણન્સ્તદ્ધનં તે નૈનોઽપિ દદૃશુર્લઘુ ॥ ૩૪ ॥

સ્વસ્વનામ્ના પરિસ્થાપ્ય તેપુસ્તે પરમં તપઃ ।
તતઃ સર્વેઽમરાસ્તેન પ્રેષિતાઃ કાર્ય સિદ્ધયે ॥ ૩૫ ॥

તેઽપિ નો દદૃશસ્તસ્ય દુષ્કર્મધર્મચારિણઃ ।
નાયાતિ કોઽપિ કાશ્યાન્તુ યો યઃ સમ્પ્રેષ્યતે મયા ॥ ૩૬ ॥

તતશ્ચિન્તાપરો રુદ્રો નિશ્ચયં નાધ્યગચ્છત ।
મનસા ચિન્તયામાસ કદા દ્રક્ષ્યે ચ તાં પુરીમ્ ॥ ૩૭ ॥

દિવોદાસસ્ય રાજ્યે ચ યદા પાપં ભવિષ્યતિ ।

તદૈવ પ્રાપ્યા કાશી ચ નાન્યથા ચ મયા ક્વચિત્ ॥ ૩૮॥

વિના ઢુણ્ઢિં માધવં ચ સર્વે દેવા નિરર્થકાઃ ।
નાયાન્તિ ચ સ્થિતાસ્તત્ર કાશ્યાં ધ્યાનપરાયણાઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે દિવોદાસોપાખ્યાને શિવચિન્તાવર્ણનં નામ પઞ્ચચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૦૪૪ + ૩૯ =૬૦૮૩

૨.૦૪૬ બાલચરિતે ષટ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
અવિમુક્તવિયોગેન પરિતપ્તઃ શિવસ્તદા ।
સર્વાર્થવશગં ઢુણ્ઢિં નત્વા પ્રાર્થયદાતુરઃ ॥ ૧॥

શિવ ઉવાચ ।
પઞ્ચાનામપિ ભૂતાનાં કારણાનાં ચ કારણમ્ ।
ચિદાનન્દઘનો વિશ્વધ્યેયો વેદાન્તગોચરઃ ॥ ૨॥

પ્રધાનં પુરુષશ્ચાસિ ગુણત્રયવિભાગકૃત્ ।
વિશ્વવ્યાપી વિશ્વનિધિર્વિશ્વરક્ષણતત્પરઃ ॥ ૩॥

નાનાવતારકૃચ્ચાસિ ભૂભારહરણોદ્યતઃ ।
દેવાનાં પાલને શક્તો દૈત્યાનાં નિધને તથા ॥ ૪॥

દ્વિજાનાં ચૈવ ધર્માણામાર્તાનાં શરણૈષિણામ્ ।
સ્વેચ્છયાઽપત્યતાં યાતે ત્વયિ બ્રહ્મસ્વરૂપિણિ ॥ ૫॥

કમન્યં શરણં યામિ કાશીવિરહદુઃખિતઃ ।

ઢુણ્ડિરુવાચ ।
અન્યાનેવ પ્રેષયસિ સર્વવિદ્યાવિશારદાન્ ॥ ૬॥

સર્વદર્શી કિમર્થં ત્વં મોહમેષિ સદાશિવ ।

શિવ ઉવાચ ।
ઇદાનીમેવ ગચ્છ ત્વમવિમુક્તં ગજાનન ॥ ૭॥

દિવોદાસસ્ય વિઘ્નાર્થં મમ કાર્યાર્થસિદ્ધયે ।

માયયા મોહય જનં પુણ્યં યેનાસ્ય હીયતે ॥ ૮॥

ઢુણ્ડિરુવાચ ।
યામિ શીઘ્રં મહાદેવ ન ચિન્તાં કર્તુમર્હસિ ।
સાધયિષ્યે તવ હિતં દર્શયિષ્યે નિજાં પુરીમ્ ॥ ૯॥

બહિષ્કૃત્ય દિવોદાસં જનપાપવિભાગિનમ્ ।

મુનિરુવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા શિવમાનમ્ય પાર્વતીં ચ ષડાનનમ્ ॥ ૧૦॥

પ્રદક્ષિણીકૃત્ય તથા નારદં ગુરુમેવ ચ ।
પ્રસ્થિતોઽખિલવિદ્યાનાં કલાનાં ચ નિધિર્વિભુઃ ॥ ૧૧॥

પ્રાપ વારાણસીં પુણ્યાં પુણ્યમેવાસ્ય દૃષ્ટવાન્ ।
જ્યોતિર્વિદભવત્સદ્યસ્તસ્ય પાપમલક્ષ્ય સઃ ॥ ૧૨॥

રુક્મકાન્તિર્દિવ્યદેહો મુક્તામાલાવિભૂષિતઃ ।
(રુક્મમુક્તામયેશ્રોત્ર દ્વયે બિભત્સુ કુણ્ડલે
દ્વાત્રિંશલ્લક્ષણયુતો ભૂતભવ્યભવિષ્યવિત્ ।)
કટિસૂત્રં ચ નાભૌ તુ મહારત્નવિભૂષિતમ્ ॥ ૧૩॥

પીતવસ્ત્રપરીધાનો દિવ્યગન્ધાનુલેપનઃ ।
કામાતિસુન્દરતનુઃ કામિનીજનમોહનઃ ॥ ૧૪॥

પતિવ્રતાશ્ચ યા નાર્યશ્ચકમુસ્તા અપિ દ્વિજમ્ ।
મનસા ચિન્તિતં પ્રશ્નં વદતિ સ્માખિલં તુ સઃ ॥ ૧૫॥

અતઃ પતિવ્રતા નાર્યઃ પ્રશ્ન પ્રષ્ટું તમન્વયુઃ ।
વિહાય બાલકાન્ ભર્તૃન્ભ્રાતૃનન્યાન્સુહૃજ્જનાન્ ।
સ્વપ્નાન્ વદતિ લોકાનાં સ્વમાયાદર્શિતાનસૌ ॥ ૧૬॥

સેવતાં સર્વલોકાનાં દદાતિ સુબહૂન્વરાન્ ।
તદ્વરસ્ય પ્રભાવેણ દુષ્ટઃ કુષ્ઠો વિનશ્યતિ ॥ ૧૭॥

પુત્રિણ્યઃ સર્વવન્ધ્યાશ્ચ જાતાસ્તદ્વરદાનતઃ ।
હસ્તં દૃષ્ટ્વા મહાભાગ્યં કર્માણિ કથયત્યસૌ ॥ ૧૮॥

યદ્ યદ્ યેન ચ સંભુક્ત ભોક્ષ્યમાણં ચ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૧૯॥

વિસ્મિતો નગરે લોકઃ સર્વ આસીન્મુદાન્વિતઃ ।

નેદૃશો બ્રાહ્મણોઽદર્શિ સર્વવેત્તા ગુણાકરઃ ॥ ૨૦॥

ન ભૂતો ન ભવિષ્યો વા ઇતિ લોકા વદન્ત્યમુમ્ ।
પૂજયન્તિ ધનૈ રત્નૈર્જ્ઞાત્વા પ્રત્યયમસ્ય તે ॥ ૨૧॥

હસ્તે ધૃતાનિ વસ્તૂનિ કથયત્યેવ તત્ક્ષણાત્ ।
દરિદ્રસ્યાપ્રયત્નસ્ય પ્રષ્ટું યાતસ્ય વેત્ત્યસૌ ॥ ૨૨॥

અભિપ્રાયં સ્વયં તસ્ય બ્રૂતે ત્રિદિનમન્તરા ।
ભવિષ્યસિ ધનાઢ્યસ્ત્વં તથૈવાસૌ ભવત્યપિ ॥ ૨૩॥

ગતં નષ્ટં કથયતિ યથા યત્ યત્ તથા ભવેત્ ।
એવમાચક્ષતસ્તસ્ય ઢુણ્ઢેર્વિપ્રસ્વરૂપિણઃ ॥ ૨૪॥

દ્વિત્રિમાસૈર્ગતા વાર્તા રાજકર્ણે જનેરિતા ।

જના ઊચુઃ ।
રાજપત્ન્યોઽપિ યાશ્ચાન્યાઃ પાતિવ્રત્યપરાયણાઃ ॥ ૨૫॥

એતાવત્કાલપર્યન્તં નો ભજન્નન્યદેવતાઃ ।
વિના પતિં ગતાસ્તાસ્તુ વિનાજ્ઞાં તં નિરીક્ષિતુમ્ ॥ ૨૬॥

નો ભવિષ્યતિ પુત્રો વા કન્યા વેતિ વિચારિતુમ્ ।
સખીભિસ્તુ નિષિદ્ધાસ્તા ઢુણ્ઢિરત્રાગમિષ્યતિ ॥ ૨૭॥

આકાર્યં તુ તતસ્તાસ્તુ રહસ્યેતમુપાનયન્ ।
ઉપવેશ્યાસને રમ્યે રાજપત્ન્યઃ પ્રપૂજિરે ॥ ૨૮॥

પ્રક્ષાલ્ય ચરણદ્વન્દ્વં તદ્દર્શનસુવિહ્વલાઃ ।
કસ્તુરીચન્દનં તસ્ય શરીરે પર્યમર્દયન્ ॥ ૨૯॥

નિકટે તસ્ય કાચિત્ તુ ભૂત્વાઽદાદ્ વીટિકાઃ સ્વયમ્ ।
પપ્રચ્છુર્બહુપ્રશ્નાંસ્તં સર્વાનેવાબ્રવીચ્ચ સઃ ॥ ૩૦॥

પ્રત્યયે તુ સમુત્પન્ને સર્વાસ્તાસ્તુ વિસિસ્મિરે ।
એવં તાઃ પ્રત્યહં તસ્ય દર્શનં પૂજનં સ્વયમ્ ॥ ૩૧॥

ત્યક્ત્વા તા ગૃહ્યકાર્યાણિ ચક્રુસ્સર્વાસ્તુ તત્પરાઃ ।
નૈતાદૃશો દૃષ્ટપૂર્વો ભૂતભવ્યભવિષ્યવિત્ ॥ ૩૨॥

ઇત્યબ્રુવન્ સ્તુવન્ત્યસ્તં સર્વજ્યોતિર્વિદુત્તમમ્ ।

ઉત્થિતે રાજ્ઞિ તાઃ શીઘ્રં વિસસર્જુઃ ક્ષણાદમુમ્ ॥ ૩૩॥

પતિભાવં પરિત્યજ્ય તમેવાચિન્તયન્સદા ।
દિવોદાસોઽપિ તં જ્ઞાત્વા સમાકાર્ય ननाम ચ ॥ ૩૪॥

સ્વાસને તં પરિસ્થાપ્ય પુપૂજે વિષ્ટરાદિભિઃ ।
ગામર્ઘ્યં ચ ધનં વસ્ત્રમર્પયામાસ સાદરમ્ ॥ ૩૫॥

યદ્ યદ્ તં પરિપપ્રચ્છ તત્સર્વં સ મુદાઽબ્રવીત્ ।
વિસ્મૃત્ય નિજદેવં સ તમેવાચિન્તયન્નૃપઃ ॥ ૩૬॥

રહસ્યે પરિપપ્રચ્છ પ્રશ્નાન્ નાનાવિધાન્બહૂન્ ।
પ્રત્યયે તુ સમુત્પન્ને પ્રાર્થયામાસ સાદરમ્ ॥ ૩૭॥

ગ્રામાન્ધાન્યં ધનં દાસ્યે તિષ્ઠાત્ર નિકટે મમ ।
ચમત્કારા બહુવિધા દૃષ્ટા યસ્માન્ મયા ત્વયિ ॥ ૩૮॥

તતો જગાદ ઢુણ્ડિસ્તં પ્રપઞ્ચરહિતો નૃપમ ।
સ્ત્રીપુત્રકન્યાગારાદિ ત્યક્ત્વાય વારાણસીમગામ્ ॥ ૩૯॥

ન ગ્રામા ન ધનં ધાન્યં રોચતે મેઽસ્પૃહસ્ય તે ।
એકં વદામિ તે વાક્યં હૃદિ તત્કર્તુમર્હસિ ॥ ૪૦॥

ઇતઃ સપ્તદશે રાજન્ દિને કોઽપિ પરઃ પુમાન્ ।
આગત્ય સ વદેદ્ યત્ તત્ કર્તવ્યમવિચારતઃ ॥ ૪૧॥

હિતં તે પરમં રાજન્ ભવિષ્યતિ ન સંશયઃ ।
એતાવતા મયા લબ્ધા ગ્રામા ધાન્યં ધનાનિ ચ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે જ્યોતિર્વિદ્રૂપદર્શનં નામ ષટ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૦૮૩ + ૪૨ =૬૧૨૫

૨.૦૪૭ સપ્તચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

રાજોવાચ ।
અવશ્યં મુનિશાર્દૂલ કરિષ્યે વચનં તવ ।
કરવાણ્યન્યથા ચેન્મે શપથોઽસ્તિ હરસ્ય હ ॥ ૧॥

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।

એવં તેન સર્વ જનાઃ કાશિસ્થાઃ સ્વવશીકૃતાઃ ।
ત્યક્ત્વા સર્વાણિ કર્માણિ તમેવ પરિસેવિરે ॥ ૨॥

ભૂતં ભવ્યં વિપ્રકૃષ્ટં ભવિષ્યં ચ વિવૃણ્વતા ।
તતો વિષ્ણુર્બોદ્ધરૂપી પઞ્ચક્રોશાદ્ બહિઃ સ્થિતઃ ॥ ૩॥

આગત્ય માયયા મોહં જનયન્ સર્વ દેહિનામ્ ।
શ્રુતિસ્મતિવિરુદ્ધં સોઽપાઠીદ્ ધર્મવૃષં દ્વિષન્ ॥ ૪॥

સોઽપિ સ્વવચનાત્ સર્વાન્ વશે ચક્રે મહાજનાન્ ।
સાકારભજનં સર્વં દૂષયામાસ સાદરમ્ ॥ ૫॥

કિમર્થં પાર્થિવીં મૂર્તિરર્ચ્યતે તૈજસીરપિ ।
સર્વો જનો મૂઢમનાઃ પરાત્મનિ હૃદિ સ્થિતે ॥ ૬॥

વૃક્ષાણાં જીવતાં છેદઃ પશૂનામપિ હિંસનમ્ ।
કુરુતે સ્વસ્ય વિત્તાનિ પરસ્મૈ યઃ પ્રયચ્છતિ ॥ ૭॥

નષ્ટે દેહેતુ ભૂતાનિ લીયન્તે પઞ્ચ પઞ્ચસુ ।
સ્વયમેવ હિ ભોક્તવ્યં પક્વાન્નં સઘૃતં મુદા ॥ ૮॥

દેહાત્મા પરિપૂજ્યોઽસૌ નાનાભોગૈર્યથાસુખમ્ ।
તતઃ સર્વે જનાઃ સ્વં સ્વં માર્ગ મુક્ત્વા તથાઽભવન્ ॥ ૯॥

બ્રાહ્મણાનપિ સન્ત્યજ્ય બુભુજુર્ભોગમુત્તમમ્ ।
તત્પત્ની કમલા નામ પૂરયન્તી મનોરથાન્ ॥ ૧૦॥

સ્થિતા વારાણસીવાસિસ્ત્રિયઃસર્વાવ્યમોહયત્ ।
બોધયામાસ યત્નેન દુષ્ટમાર્ગં દિનેદિને ॥ ૧૧॥

ભિદ્યન્તે બુદ્ધયસ્તેષાં પુરગ્રામનિવાસિનામ્ ।
સ્વદેહે ભર્તૃદેહે યોન્યસ્ય દેહે સ એવ તુ ॥ ૧૨॥

ન ભિદ્યતે પુમાન્ યદ્વન્ મુખનાસાકરાદિભિઃ ।
તથાત્મા નૈવ ભિદ્યેત દેહૈરેતૈશ્ચતુર્વિધૈઃ ।
એવં પ્રલોભિતાઃ કાન્તાઃ પુંસોઽન્યાનપિ ભેજિરે ॥ ૧૩॥

બ્રાહ્મણા અગ્નિહોત્રેષુ યજ્ઞેષુ શિથિલાદરાઃ ।
વ્રતે દાને ચ હોમે ચ દેવ બ્રાહ્મણપૂજને ॥ ૧૪॥

પશૂનાં યજ્ઞિયાનાં ચ છેદને સંશયં દધુઃ ।

પરસ્પરં ગૃહેઽર્ચન્તો બુભુજુર્ભોગમુત્તમમ્ ॥ ૧૫ ॥

સ્વયમેવ બુભુજિરે શ્રાદ્ધાનિ ચ વ્રતાનિ ચ ।
એવં ચ ધર્મલોપોઽભૂદેનસો વૃદ્ધિરેવ ચ ॥ ૧૬ ॥

તતો બૌદ્ધો જગામાશુ દિવોદાસસ્ય મન્દિરમ્ ।
પૂજિતઃ પરયા ભક્ત્યા સ તેન સ્વાસને શુભે ॥ ૧૭ ॥

તત ઊચે દિવોદાસં વાક્યં વાક્ય વિશારદઃ ।

બૌદ્ધ ઉવાચ ।
શૃણુ રાજન્ હિતં વચ્મિ શ્રુત્વા તત્કુરુ સાદરમ્ ॥ ૧૮ ॥

ઇયં વારાણસી શૂલભૃતા નિર્માયિ તેજસા ।
પ્રલયેઽપિ ત્રિશૂલાગ્રે ધ્રિયતે સર્વ જન્તુભિઃ ॥ ૧૯ ॥

પુણ્યવદ્ભિરિહ સ્થેયં મૃતૌ મોક્ષમભીપ્સુભિઃ ।
પાપાત્માનો ભૈરવેણ ક્રિયન્તે બહિરેવ ચ ॥ ૨૦ ॥

રક્ષણં પુણ્યકર્તૃણાં ક્રિયતે તેન તેન ચ ।
તવ પુણ્યં સ્થિતં યાવત્ તાવદત્ર સ્થિતો ભવાન્ ॥ ૨૧ ॥

કાશ્યાં રાજ્યં પ્રકુર્વાણ ઇદાનીં ન તથા ભવાન્ ।
પાપઞ્ચ સમ્પ્રવૃત્તં તે રાજ્યે નરકકૃન્નૃપઃ ॥ ૨૨ ॥

નૃપ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા મહ્યં કરિષ્યે વચનં તવ ।
જ્યોતિર્વિદા દ્રુણ્ઢિના ચ પ્રોક્તં તત્સત્યમેવ તત્ ॥ ૨૩ ॥

વદ મે ત્વં ચ કશ્ચાસિ મદ્ધિતાર્થમિહાગતઃ ।
યદિ વેત્તુંયા શક્યં તત્ત્વન્તે પુરુષોત્તમ ॥ ૨૪ ॥

ક ઉવાચ ।
તતઃ સ કરુણાવિષ્ટો દર્શયામાસ તં નૃપમ્ ।
નિજં ચતુર્ભુજં રૂપં શઙ્ખચક્રગદાધરમ્ ॥ ૨૫ ॥

સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપેણ ચિદ્રૂપઞ્ચ પ્રદર્શિતમ્ ॥

ધન્યોઽહમિતિ તં પ્રાહ પિતૃભ્યાં સહિતોઽનઘ ॥ ૨૭ ॥

પૂર્વં રાજ્યં પરિત્યજ્ય તપસ્તપ્તં મયા બહુ ।

બ્રહ્મણેદં બલાન્મહ્યં દત્તં રાજ્યમનુત્તમમ્ ॥ ૨૮॥

ત્વદ્દર્શનાજ્જન્મમૃતી ગતે મે નાત્ર સંશયઃ ।
ઇદમેવ પરં યાચે ત્વમહં શરણં ગતઃ ॥ ૨૯॥

મુનિરુવાચ ।
ઇત્યુક્તઃ પરમાત્માડસૌ પ્રોક્તવાન્ નૃપસત્તમમ્ ।
વિશ્વેશ્વર પ્રસાદાચ્ચ તવાપિ રાજસત્તમ ॥ ૩૦॥

ભવિતા પરમા મુક્તિસ્ત્યક્ત્વા રાજ્યં સુખી ભવ ।
ભૈરવો દણ્ડપાણિશ્ચ બહિઃ કુર્યાદતોડન્યથા ॥ ૩૧॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં ચિન્તાં પરમિકાં યયૌ ।
ધ્યાત્વા વિચાર્ય તદ્ધેતું બુબોધ સર્વમેવ સઃ ॥ ૩૨॥

જ્યોતિર્વિદં ગણેશં ચ બૌદ્ધં માયાવિનં હરિમ્ ।
પ્રણમ્ય શિરસા ભક્ત્યા કોડસીતિ નિજગાદ તમ્ ॥ ૩૩॥

સોડપિ બુદ્ધ્વા મહાવિષ્ણુર્નિજં રૂપં સમાસ્થિતઃ ।
ચતુર્ભુજં શઙ્ખચક્રગદાપદ્મધરં વિભુમ્ ॥ ૩૪॥

પીતામ્બરસમાયુક્તં સર્વલોકાશ્રયં પરમ્ ।
ઉવાચ તં નૃપઃ પૂજ્ય ધન્યોડહં મમ પૂર્વજાઃ ॥ ૩૫॥

યન્મોક્ષદં પદયુગં દૃષ્ટં પુણ્યપ્રભાવતઃ ।
દેહિ મે પરમાં મુક્તિં મુદ્રામેતાં ગૃહાણ ચ ॥ ૩૬॥

બલાદ્દત્તં બ્રહ્મણા મે શાસ્તુ રાજ્યં શિવો નિજમ્ ।
તતો જગાદ તં વિષ્ણુઃ શિવો મુક્તિં પ્રદાસ્યતિ ॥ ૩૭॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા દિવોદાસં મહાયોગેશ્વરો હરિઃ ।
અન્તર્હિતઃ પુનર્યાયાદ્ બૌદ્ધરૂપી નિજાશ્રમમ્ ॥ ૩૮॥

પ્રેષયામાસ દૂતં સ શિવાગમનહેતવે ।
દિવોદાસસ્ય રાજ્યે મેડધર્મવૃદ્ધિઃ કૃતા બહુઃ ॥ ૩૯॥

જ્યોતિર્વિદા ગણેશેન ત્યક્તં રાજ્યં નૃપેણ તે ।
શીઘ્રમાયાહિ વિશ્વેશ નિજાં વારાણસીં પુરીમ્ ॥ ૪૦॥

તતો રાજા રાજચિન્હં ત્યક્ત્વા તેપે પરન્તપઃ ।

પ્રાસાદે પરમે સ્થાપ્ય શિવલિઙ્ગં સુવિશ્રુતમ્ ॥ ૪૧॥

સ્વનામ્ના મોક્ષદં પુંસાં સકામાનાં તુ કામદમ્ ।
પ્રતીક્ષન્ દર્શનં તસ્ય શઙ્કરસ્યાર્થદાયિનઃ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દિવોદાસરાજ્યત્યાગો નામ સમચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૧૨૫ + ૪૨ = ૬૧૬૭

૨.૦૪૮ કીર્તેવરપ્રદનં નામાષ્ટચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
ત્યક્તં રાજ્યમિતિ જ્ઞાત્વા નિજં રૂપં સમાશ્રિતઃ ।
અવસત્ સર્વલોકાનાં ઢુણ્ઢિસ્તત્રાર્થદાયકઃ ॥ ૧॥

દૂતં ચ પ્રેષયામાસ શીઘ્રમાગમ્યતામિતિ ।
શઙ્કરાય મહાબુદ્ધિસ્તતઃ સ હર્ષનિર્ભરઃ ॥ ૨॥

આરુહ્ય વૃષભં દેવો યયૌ વારાણસીં પુરીમ્ ।
દિવ્યવાદિત્રનિર્ઘોષૈઃ સ્વગણૈઃ પરિવારિતઃ ॥ ૩॥

જૈગીષવ્યં નિરાહારં વલ્મીકમિવ સંસ્થિતમ્ ।
અનુગૃહ્ય યયૌ ઢુણ્ઢિં પ્રણમ્ય ચ ઉવાચ તમ્ ॥ ૪॥

શિવ ઉવાચ ।
ત્વમેવ વિશ્વેશ્વર વિશ્વરૂપ વિશ્વં સૃજસ્યત્સિ હિ પાસિ દેવ ।
શુભાશુભં કર્મ નિરિક્ષ્ય તસ્ય દદાસિ ભોગં વિવિધં ગણેશ ॥ ૫॥

બ્રહ્માપિ સૃષ્ટિં કુરુતેઽગિતાત્તે તદ્રક્ષણં ચૈવ હરિસ્થતાઽહમ્ ।
સંહારકારીહ ચરાચરસ્ય વિભાગકૃત્યં હિ ગુણત્રયસ્ય ॥ ૬॥

તવ પ્રસાદાદ્ધરિરબ્જજોઽપિ શિવશ્ચ શક્તો નિજકર્મસિદ્ધયૈ ।
ત્વયા વિના વેદવિધિર્વૃથા સ્યાત્ ત્વદીયશક્ત્યા સુરશત્રુનાશઃ ॥ ૭॥

અનન્તશક્તિઃ પ્રકૃતિઃ પુરા ત્વાં સમર્ચ્ય દુષ્ટં મહિષં જઘાન ।
યચ્છ્વાસનિર્ધૂતનગપ્રપાતભીતં જગત્કૃત્સ્નમિદં રરક્ષ ॥ ૮॥

ત્વમપ્રમેયોઽખિલલોકસાક્ષી ત્વમવ્યયઃ કારણકારણં ચ ।
વેદા વિકુણ્ઠાસ્ત્વયિ સર્વ એવ શેષો ધરાભૃત્તવ ભક્તિતો હિ ॥ ૯॥

ત્વામેવ નત્વા પરિપૂજયન્તઃ સન્તો યજન્તે મનસા સ્મરન્તઃ ।
ત્વય્યેવ ભક્તિં પરિકલ્પયન્તો મુક્તિં ભજન્તે પરિવૃત્તિહીનાઃ ॥ ૧૦ ॥

અનેકરુપાઽઙ્ઘ્રિવિલોચનસ્ત્વમનેકશીર્ષશ્રુતિબાહુજિવ્હઃ ।
અનન્તવિજ્ઞાનઘનો હ્યનેકબ્રહ્માણ્ડહેતુઃ પરમપ્રકાશઃ ॥ ૧૧ ॥

તવ પ્રસાદાદવિમુક્તમેતદ્ દૃષ્ટં ચિરાદ્ યત્નવતાઽખિલેશ ।

મુનિરુવાચ ।
એવં સ્તુત્વા ચ સંપૂજ્ય પ્રાર્થયામાસ શમ્ભુરઃ ॥ ૧૨ ॥

ગતં વિરહદુઃખં મે પ્રાપ્ય વારાણસીં પુરીમ્ ।
ઇદાનીં સર્વદા રક્ષ મદ્ભક્તાંશ્ચ પુરીમિમામ્ ॥ ૧૩ ॥

વિના પ્રસાદં તે ન સ્યાત્ કાશીવાસઃ કદાચન ।
દણ્ડપાણેર્ભૈરવસ્ય તેઽપિ યસ્ય કૃપા ભવેત્ ॥ ૧૪ ॥

તારકં બ્રહ્મ તસ્યાન્તે દિશામિ ચ ન ચાન્યથા ।
માઘે માસી ચતુર્થ્યાં યો ભૌમવારે વિધૂદયે ॥ ૧૫ ॥

અપૂપૈર્મોદકૈરન્યૈરુપચારૈઃ પ્રપૂજયેત્ ।
સંહૃત્ય તસ્ય સન્તુષ્ટ સ્તોત્રપાઠેન યો નુયાત્ ॥ ૧૬ ॥

તસ્યાપિ સકલાન્ કામાન્ યચ્છ લક્ષ્મીમનેકધા ।
ય ઇદં પ્રાતરુત્થાય ત્રિસન્ધ્યં વાપિ ભક્તિતઃ ॥ ૧૭ ॥

પઠેત્સ્તોત્રં સકૃદ્વાપિ ભુક્તિર્મુક્તિશ્ચ તસ્ય ચ ।
અન્વેષયિત્વા સર્વાર્થાન્ વિદધાસિ નૃણામિહ ॥ ૧૮ ॥

અતો ઢુણ્ઢિરિતિ ખ્યાતસ્ત્રિલોક્યાં ત્વં ભવિષ્યસિ ।
ઢુણ્ઢિરિત્યેવ તં નામ મુક્તિદં પાપનાશનમ્ ॥ ૧૯ ॥

સ્મરણાત્સર્વકાર્યાણાં સિદ્ધિદં ચ ભવિષ્યતિ ।

મુનિરુવાચ ।
એવમુક્ત્વાઽસ્થાપયાત્સ ગણ્ડકીયશિલાકૃતામ્ ॥ ૨૦ ॥

મૂર્તિં ઢુણ્ઢેર્મહાદેવઃ પ્રાસાદે ચારુ નિર્મિતે ।
તતો વિવેશ ભવનં સર્વે દેવાઃ સ્વમન્દિરમ્ ॥ ૨૧ ॥

દિવોદાસસ્ય મુક્તિં સ દદૌ ભક્તસ્ય શમ્ભુરઃ ।

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
એવં વિમોહિતસ્તેન દિવોદાસઃ સ્વમાયયા ॥ ૨૨॥

વિષ્ણુના બૌદ્ધરૂપેણ તસ્યાસ્ય ચ હિતં કૃતમ્ ।
સર્વં તે કથિતં દેવ સામર્થ્યં ઢુણ્ઢિના કૃતમ્ ॥ ૨૩॥

એવં પ્રભાવો દેવોઽસૌ યદ્ધરાદુત્થિતઃ સુતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં ગૃત્સમદઃ પ્રોક્ત્વા તસ્યૈ ઢુણ્ડિવિચેષ્ટિતમ્ ॥ ૨૪॥

ગૃહીત્વાજ્ઞાં યયૌ શીઘ્રં નિજમાશ્રમમણ્ડલમ્ ।
તદાનીમેવ સા પુત્રમાદાય પ્રસ્થિતા તતઃ ॥ ૨૫॥

ઢુણ્ઢેરાયતનં યાતા નાનાનારીનરૈર્યુતમ્ ।
મહોત્સવં પ્રકુર્વદ્ભિર્દૃષ્ટ્વા કીર્તિર્નનામ તમ્ ॥ ૨૬॥

યયૌ વારાણસીં પુણ્યાં મરણાન્મુક્તિદાયિનીમ્ ।
માઘમાસે ચતુર્થ્યાં સા ભૌમવારે મુદાન્વિતા ॥ ૨૭॥

અનેકસ્વર્ણપાત્રસ્થૈઃ પક્વાન્નૈઃ પાયસાદિભિઃ ।
પૂજિતં ભક્તનિવહૈર્નૃત્યગીતવિશારદૈઃ ॥ ૨૮॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તં દિવ્યમાલ્યામ્બરાવૃતમ્ ।
નાનામણિગણોપેતં નાનામુક્તાવિભૂષિતમ્ ॥ ૨૯॥

સુવર્ણરત્નનિચયૈર્દક્ષિણાર્થં નિવેદિતૈઃ ।
ન દૃશ્યતે દેવમુખમિતિ ચિન્તાપરાઽભવત્ ॥ ૩૦॥

મયાઽકિઞ્ચનયાઽસ્મૈ કિં નિવેદ્યમિતિ સાઽનઘ ।
સા દૂર્વાશમિમન્દારકુસુમૈમાર્ગસઞ્ચિતૈઃ ॥ ૩૧॥

પુપૂજ પરયા ભક્ત્યા પુત્રોદયમયાચત ।
શમીમન્દારદૂર્વાભિર્યથા તુષ્ટોઽભવત્તયોઃ ॥ ૩૨॥

ન તથા દ્રવ્યનિચયૈર્ઢુણ્ડિરાજસ્તુતોષ હ ।
તતો ભક્તા ગતાઃ સર્વે સ્વસ્વમન્દિર માદૃતાઃ ॥ ૩૩॥

ઉભૌ તૌ જનનીપુત્રૌ સન્નિધૌ તત્ર તસ્થતુઃ ।
તયોર્નિરાહારતયા ભક્તિભાવેન તોષિતઃ ॥ ૩૪॥

આવિરાસીન્મૂર્તિમધ્યાત્ ઢુણ્ડિરાજો મહોત્કટઃ ।
ઊચતુર્મુનિના પ્રોક્તં યત્સ્વરૂપં મહેશિતુઃ ॥ ૩૫॥

તદેતત્ પુણ્યનિચયૈર્દૃષ્ટં સાક્ષાત્સુભાસ્વરમ્ ।
સર્વાલઙ્કારસંયુક્તં મુકુટેન વિરાજિતમ્ ॥ ૩૬॥

દશબાહુધરં ચારુ નેત્રપઙ્કજશોભિતમ્ ।
અનર્ઘ્યરત્નમુક્તાનાં બિભ્રદ્ દામ મહત્તરમ્ ॥ ૩૭॥

પીતામ્બરયુતં દન્તવિરાજિતમનુત્તમમ્ ।
દૃષ્ટ્વૈવં પરમં રૂપં મગ્નાવાનન્દસાગરે ॥ ૩૮॥

વિસ્મૃતૌ પૂજનં કર્તું નમસ્કારં ચ તાવુભૌ ।
ઉવાચ ભગવાન્ દેવો વરં વરય સુવ્રતે ॥ ૩૯॥

સુપ્રસન્નઃ પ્રદાસ્યામિ યત્તે મનસિ વર્તતે ।
મુક્તાફલૈર્ન રત્નૈશ્ચ દ્રવ્યૈર્નાનાવિધૈરહમ્ ॥ ૪૦॥

પ્રીતો યથા શમીપત્રૈર્મન્દારૈરપિ શોભને ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં કીર્તિસ્તોષમિયાત્પરમ્ ॥ ૪૧॥

દેહભાવં સમાસાદ્ય જગાદ દ્વિરદાનનમ્ ।
કિં સ્ત્રિયા વચનં કાર્યં સર્વજ્ઞે સર્વરૂપિણિ ॥ ૪૨॥

આજ્ઞયાડથ તથાડપ્યૂચે સાન્નિધ્યાલ્લબ્ધબોધયા ।

કીર્તિરુવાચ ।
નિષ્કલો નિરહંકારો નિર્ગુણોડસિ જગત્પ્રભુઃ ॥ ૪૩॥

પૂર્ણાનન્દઃ પરાનન્દઃ પુરાણશ્ચ પરાત્પરઃ ।
દિક્પાલરૂપી સોમાર્કસરિત્સાગરરૂપવાન્ ॥ ૪૪॥

ત્વમેવ પૃથિવી વાયુરાકાશસ્તેજ એવ ચ ।
જલં તથાડન્તરિક્ષં ચ ગન્ધર્વોરગરાક્ષસાઃ ॥ ૪૫॥

ચરાચરસ્વરૂપસ્ત્વં દીનાનાથકૃપાનિધિઃ ।
વિનાયકાદિરૂપેણ વ્યક્તિં પ્રાપ્તોડસિ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૪૬॥

અદ્ય મે નયને ધન્યે જન્મ ભર્તા સુતોડપ્યયમ્ ।

પિતરૌ ચ કુલં શીલં રૂપં જ્ઞાનં તપોઽપિ ચ ॥ ૪૭॥

જન્માન્તરીયપુણ્યેન દૃષ્ટઃ ક્ષિપ્રપ્રસાદનઃ ।
તવૈવ ચાજ્ઞયા દેવ સ્થાપિતાઽસ્ય તવાભિધા ॥ ૪૮॥

સપત્ન્યાઽસ્ય વિષં દત્તં મૃત ઉત્થાપિતઃ પુનઃ ।
ગત્સમદેન મુનિના તવ ભક્ત્યૈવ વિશ્વરાટ્ ॥ ૪૯॥

શમીપત્રૈશ્ચ પૂજા તે કથિતા તવ લબ્ધયે ।
મુનિપ્રભાવાદ્ દૃષ્ટોઽસિ તાપત્રયનિવારણઃ ॥ ૫૦॥

પ્રસન્નશ્ચેદ્ દેહિ નાથ ભક્તિં મમ સુતસ્ય તે ।
ત્રૈલોક્યેઽપિ યશશ્ચાગ્ર્યં રાજ્યે નિઃસઙ્ગવૃત્તિતામ્ ॥ ૫૧॥

દીર્ઘાયુઃ સદ્ગુણગ્રામં બલં કીર્તિં સુખં ક્ષમામ્ ।
વિજયં સર્વસઙ્ગ્રામે દ્વિજે દેવે રતિં પરામ્ ॥ ૫૨॥

ઢુણ્ઢિરુવાચ ।
યે યે વરાસ્ત્વયા પ્રોક્તાસ્તે તે દત્તા મયાઽનઘે ।
સહસ્રયજ્ઞકર્તાઽસૌ જીવન્વર્ષસહસ્રકમ્ ॥ ૫૩॥

શાન્તો દાન્તો હિ મદ્ભક્તો રાજ્યં કર્તા સુતસ્તવ ।
ચતુર્ભિરપ્યુપાયૈઃ સ વશે સર્વં કરિષ્યતિ ॥ ૫૪॥

મમ ધ્યાનં નામજપઃ સર્વદાઽસ્ય ભવિષ્યતિ ।
અન્તે મમ સ્મૃતિં કૃત્વા મત્સ્વરૂપં પ્રપત્સ્યતે ॥ ૫૫॥

ક ઉવાચ ।
એવં તસ્યૈ વરાન્દત્ત્વા પરિતુષ્ટો વિનાયકઃ ।
દદૌ સ્વપરશું તસ્ય પર્શુબાહુરિતિ સ્ફુટમ્ ॥ ૫૬॥

ચક્રે નામ સ્વયં દેવસ્તતશ્ચાન્તર્હિતોઽભવત્ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કીર્તેવરપ્રદાનં નામાષ્ટચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૧૬૭ + ૫૭ =૬૨૨૪

૨.૦૪૯ શમીમન્દારફલવર્ણનં નામ એકોનપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એવં લબ્ધવરા કીર્તિઃ શેષાં રાત્રિ નિનાય ચ ।

ઉષઃ સ્નાત્વા પ્રપૂજ્યાશુ મૂર્તિં પુત્રયુતા યયૌ ॥ ૧॥

હર્ષિતા દુઃખિતા દેવ વિરહાન્નગરં સ્વકમ્ ।
નાનાધ્વજપતાકાભિઃ સૈકૈર્ધૂપરલઙકૃતમ્ ॥ ૨॥

ઢુણ્ડિનામ જપન્તૌ તૌ નૃપપત્નીસુતાવુભૌ ।
જ્ઞાત્વા ગતૌ નૃયાનેન સેનયા વાદ્યનિસ્વનૈઃ ॥ ૩॥

આનિન્યે નગરં કર્ણપુરં નામ્ના સુવિશ્રુતમ્ ।
મૂર્ધ્ન્યાઘ્રાયાશુ તનયં સસ્વજે પરમાદરાત્ ॥ ૪॥

ઉવાચ પરમપ્રીતો હર્ષગદ્ગદયા ગિરા ।
ક્ષિપ્રપ્રસાદન સુત શ્રાન્તોઽસિ બહુવાસરમ્ ॥ ૫॥

દૃષ્ટ્વા ત્વાં પરમાલ્હાદં પ્રાપ્તો લબ્ધ્વા સુધામિવ ।
વિસસર્જાખિલાઁલ્લોકાન્ દત્ત્વા વસ્ત્રાણિ દક્ષિણાઃ ॥ ૬॥

કીર્તિશ્ચ સ નૃપઃ પશ્ચાત્પરસ્પરમથોચતુઃ ।
સાઽપિ સર્વં નૃપાયાસ્મૈ વૃત્તાન્તં સંન્યવેદયત્ ॥ ૭॥

પરસ્પરાલિઙ્ગનચુમ્બનાનિ હાસ્યં વિનોદં પરિચક્રતુસ્તૌ ।
તામ્બૂલવિચ્છેદમપિ પ્રહર્ષાત્ કામસ્ય યુદ્ધં નિરપત્રપૌ ચ ॥ ૮॥

તતઃ કતિપયાહસ્સુ જ્ઞાત્વા પુત્રં ગુણાકરમ્ ।
વિનીતં સર્વધર્મજ્ઞં નીતિશાસ્ત્રવિશારદમ્ ॥ ૯॥

અભિષેચનસમ્ભારાન્ કૃત્વાહૂય વરાન્ દ્વિજાન્ ।
સુહૃદઃ સવૈરાજન્યાનભિષેકં સુતે દદૌ ॥ ૧૦॥

શુભે મુહૂર્તે સંલગ્ને સમેષ્ટગ્રહસંયુતે ।
કૃત્વાઽભ્યુદયિકં શ્રાદ્ધં સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ॥ ૧૧॥

નાનાદ્રવ્યયુતૈસ્તોયૈરભિષેકમકારયત્ ।
નદત્સુ સર્વતુર્યેષુ ઋગ્યજુસ્સામમન્ત્રતઃ ॥ ૧૨॥

સન્તોષ્ય બ્રાહ્મણાનન્યાન્ દક્ષિણારત્નદાનતઃ ।
સ્વયં ચ વનવાસીયદીક્ષાં ગૃહ્ય ચ પૃચ્છય ચ ॥ ૧૩॥

વિસસર્જાખિલાન્ રાજા નિજસાધનસંસ્થિતઃ ।
તતઃ પરશુબાહુઃ સ પ્રશશાસ મહીમિમામ્ ॥ ૧૪॥

ધર્મશાસ્ત્રીયનીત્યા ચ ત્યાગેન યશ આર્જયત્ ।
વિખ્યાતસ્ત્રિષુ લોકેષુ પરાક્રમબલાદભૂત્ ॥ ૧૫ ॥

મન્દારમૂર્તિં ઢુણ્ઢેઃ સ કૃત્વા કણ્ઠે દધાર હ ।
શમીં દૂર્વાં વિના પૂજાં ન કરોતિ કદાચન ॥ ૧૬ ॥

નાનાભોગાન્ સ્ત્રિયો નૈકા બુભુજે ધર્મતસ્તુ સઃ ।
ઉત્પાદ્ય પુત્રાન્ દાનાનિ દત્ત્વા વર્ષસહસ્રકમ્ ॥ ૧૭ ॥

ચકાર રાજ્યં પશ્ચાત્ તત્પુત્રેન્યસ્ય દિવં યયૌ ।
કલ્પાનનેકાન્સ્વર્ગે સ સ્થિતો ઢુણ્ઢિસ્વરૂપવાન્ ॥ ૧૮ ॥

મુનિરુવાચ ।
એવં શમ્યાઃ પ્રભાવસ્તે સઙ્ક્ષેપેણ નિરૂપિતઃ ।
તત્પૂજનસ્ય પુણ્યં ચ મન્દારસ્ય પ્રસઙ્ગતઃ ॥ ૧૯ ॥

તસ્માત્ ત્વયાઽપિ પૂજ્યોઽહં શમીમન્દારતો મુને ।
ભક્ત્યા સમર્પિતં પુષ્પં પત્રમિષ્ટં સુધાયતે ॥ ૨૦ ॥

નિષિદ્ધપત્રપુષ્પાદિ સમર્પ્ય નરકં વ્રજેત્ ।
યસ્ય યદ્ દૈવતં મુખ્યં તદિષ્ટમિતરેષુ વા ॥ ૨૧ ॥

સમર્પયન્નભેદેન ભક્તો દોષં ન ચાપ્નુયાત્ ।
એવં પઞ્ચાપિ સમ્પૂજ્ય દેવાઁસ્તત્પરતામિયાત્ ॥ ૨૨ ॥

સાત્ત્વિકો લીયતે દેવે રાજસસ્તુ સરૂપતામ્ ।
ઉભાભ્યાં ચૈવ સાન્નિધ્યં તામસસ્તુ સલોકતામ્ ॥ ૨૩ ॥

પ્રાપ્નુયાદ્ભજમાનસ્તુ ત્રેધા ભક્તિર્ન વૈ વૃથા ।

વ્યાસ ઉવાચ ।
વિનાયકસ્ય કો લોકઃ કસ્મિન્લોકે ચ તિષ્ઠતિ ॥ ૨૪ ॥

એતં મે સંશયં બ્રહ્મન્ છેત્તુમર્હસિ સામ્પ્રતમ્ ।
કમન્યં પરિપૃચ્છામિ સર્વજ્ઞં ત્વાં વિહાય ભોઃ ॥ ૨૫ ॥

બ્રહ્મોવાચ ।
મયાઽપિ નારદાયોક્તો મુદ્ગલાય ચ તેન ચ ।
કાશીરાજાય ચાખ્યાતો લોકો વૈનાયકઃ શુભઃ ॥ ૨૬ ॥

સ કામદાયિનીશક્ત્યા તેનૈવ નિર્મિતઃ પુરા ।

નિજલોકેતિનામાસ્ય સ્વયં ચક્રે વિનાયકઃ ॥ ૨૭॥

કાશીરાજો વિમાનસ્થો દૃષ્ટ્વાંશ્ચર્મચક્ષુષા ।
યં પ્રાપ્ય દુઃખં ન દ્વન્દ્વં પ્રાપ્નુતે સ્ત્રી પુમાનપિ ॥ ૨૮॥

બ્રાહ્મં કલ્પં ચ વસતિ જ્યોતિરૂપં સમાપ્ય ચ ।
ઇક્ષુસાગરસમ્ભોગં લભતે તત્ર યઃ સ્થિતઃ ॥ ૨૯॥

મહાપ્રલયવેલાયાં તિષ્ઠત્યેવાવિનાશિ યત્ ।
તત્પીઠં તસ્ય દેવસ્ય નિદ્રાસ્થાનં સનાતનમ્ ॥ ૩૦॥

સેવેતે સિદ્ધિબુદ્ધી તં સામવેદસ્તુ ગાયતિ ।
કલ્પવૃક્ષો યચ્છતિ તત્ કલ્પિતં મનુજેન યત્ ॥ ૩૧॥

અકલ્પિતાઃ સમ્પદોઽત્ર જાયન્તે તત્પ્રભાવતઃ ।
મયૈવ વર્ણિતાઃ સર્વે દેવલોકા અનેકશઃ ॥ ૩૨॥

ગણેશનિજલોકસ્ય શક્તિર્નો મમ વર્ણને ।
સઙ્ક્ષેપેણ તતોઽખ્યાયિ કિમન્યચ્છ્રોતુમિચ્છસિ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શમીમન્દારસમર્પણજનિતફલવર્ણનં નામૈકોનપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૨૨૪ + ૩૩ = ૬૨૫૭

૨.૦૫૦ ગણેશલોકવર્ણનં નામ પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
કથં ચ કાશીરાજેન પ્રાપ્તં તત્ સ્થાનમુત્તમમ્ ।
મુદ્ગલસ્યોપદેશેન તન્મે શંસિતુમર્હસિ ॥ ૧॥

ક ઉવાચ ।
તીર્થયાત્રાપ્રસઙ્ગેન મુદ્ગલસ્તં નૃપં યયૌ ।
સ પૂજયિત્વા પપ્રચ્છ સર્વજ્ઞં તં મુનિં નૃપઃ ॥ ૨॥

નૃપ ઉવાચ ।
વિનાયકસ્ય લોકઃ કઃ પ્રાપ્યતે સ કથં મયા ।

મુનિરુવાચ ।
સ્વાનન્દભુવનેત્યેવં નિજલોકેતિ ચ દ્વયમ્ ॥ ૩॥

વૈનાયકસ્ય લોકસ્ય વિખ્યાતં નામ વર્તતે ।
ઉત્પત્સ્યેતે યદા દૈત્યૌ દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૪॥

વિનાયકોઽપિ તૌ હન્તું માનુષેઽવતરિષ્યતિ ।
સ તુ બાલકરૂપેણ લીલા અદ્ભુતવિક્રમાઃ ॥ ૫॥

કરિષ્યતિ નૃલોકેઽસ્મિન્સ્વેચ્છાચારી મહાબલઃ ।
શુક્લસ્ય ભક્તિયુક્તસ્ય દરિદ્રસ્ય ગૃહે યદા ॥ ૬॥

ભુક્ત્વા દત્ત્વામોઘલક્ષ્મીં શુક્લાયેન્દ્રસ્ય દુર્લભામ્ ।
વિવાહાર્થં સમાનીતો દર્શયિષ્યતિ પૌરુષમ્ ॥ ૭॥

યદા તે ગૃહમાગચ્છેત્ તદા તદ્ભક્તિતો નૃપ ।
કાશીરાજ મહાબાહો નિજલોકમવાપ્સ્યસિ ॥ ૮॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ગતે તસ્મિન્કાશીરાજો મહામતિઃ ।
ગણેશભક્તિં કુર્વાણઃ કાલાકાઙ્ક્ષી બભૂવ હ ॥ ૯॥

તતો બહુતિથે કાલેઽવતીર્ણોઽસૌ વિનાયકઃ ।
કશ્યપસ્ય ગૃહે યો વૈ લીલાવિગ્રહવાન્વિભુઃ ॥ ૧૦॥

હતા નાનાવિધા દૈત્યાઃ ક્રીડા નાનાવિધાઃ કૃતાઃ ।
દારિદ્યં હૃતવાન્સદ્યઃ શુક્લસ્યાદત્ ગૃહે તદા ॥ ૧૧॥

કાશિરાજસ્ય ભવનં પુનરાગાન્મહાબલઃ ।
હતૌ મહાબલૌ દૈત્યૌ દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૧૨॥

સ્વાનન્દભુવનં યાતઃ ક્ષીરસાગરમધ્યગમ્ ।
કાશીરાજસ્તુ વિરહાચ્ચિન્તયન્ સર્વદા તુ તમ્ ॥ ૧૩॥

આલિઙ્ગતિ નરં કઞ્ચિદયમેવ વિનાયકઃ ।
ઇતિ મત્વા સભામધ્યે સર્વં તાદાત્મકં જગત્ ॥ ૧૪॥

પશ્યતિ સ્મ દિવા રાતૌ સોઽપિ તન્મયતામિયાત્ ।
નિરાહારઃ કદાચિત્ સ તિષ્ઠતિ સ્મ નૃપસ્તદા ॥ ૧૫॥

ગ્રાસમાત્રં કદાચિત્ સ ભુનક્તિ ચ યથામતિ ।
કદાચિદ્હસતે ક્વાપિ નૃત્યતિ સ્મ નૃપસ્તદા ॥ ૧૬॥

નિદ્રાતિ બહુકાલં તં પશ્યન્ સ્વપ્ને વિનાયકમ્ ।

એવં નૃપે સ્થિતેઽમાત્યાશ્ચિન્તામાપુઃ સુદારુણામ્ ॥ ૧૭ ॥

યદિલોકા વિજાનીયુઃ પરચક્રં પતેત્ તદા ।
એવં ચિન્તયતાં તેષામમાત્યાનાં નૃપાલયે ॥ ૧૮ ॥

તદૈવ મુદ્ગલો ધ્યાનં વિસૃજ્ય નૃપતિં યયૌ ।
તદ્દર્શનપ્રામબોધઃ પ્રણનામ નૃપો મુનિમ્ ॥ ૧૯ ॥

ઉપવેશ્યાસનં પશ્ચાત્ સમ્પૂજ્ય ચ યથાવિધિ ।
બદ્ધાઞ્જલિરુવાચાથ ધન્યો વંશો જનુર્મમ ॥ ૨૦ ॥

પિતરૌ મન્દિરં નેત્રે ધન્યં ત્વદ્દર્શનાન્મુને ।
યત્પ્રસાદાત્પરં સ્થાનં સંસારતારણં નૃણામ્ ॥ ૨૧ ॥

અવમાનાન્મહદ્ દુઃખં તં ત્વા પુણ્યેન દૃષ્ટવાન્ ।
તમુવાચ તતો વિપ્રો વાચા તસ્ય સુતોષિતઃ ॥ ૨૩ ॥

મુનિરુવાચ ।
ત્વાદૃશસ્તુ વિનીતાત્મા નૈવ દૃષ્ટો ન ચ શ્રુતઃ ।
પૂજનાત્ પરિતુષ્ટોઽહં વાઞ્છિતં તે દદામ્યહમ્ ॥ ૨૩ ॥

ક ઉવાચ ।
તદ્વાક્યપરિતુષ્ટોઽસૌ કાશીરાજો જગાદ તમ્ ।
અનેનૈવ ચ દેહેન સ્વાનન્દભુવનં મુને ॥ ૨૪ ॥

ઇચ્છેયં ચ ચિરં તત્ર સ્થાતું નૈવ ચ સમ્પદઃ ।
તત ઊચે મુદ્ગલોઽસૌ પરિતુષ્ટસ્તયા ગિરા ॥ ૨૫ ॥

અનેન જડદેહેન સ્વાનન્દભુવનં નૃપ ।
પ્રાપ્સ્યસે ત્વં ગણેશસ્ય પુનરાવૃત્તિવર્જિતઃ ॥ ૨૬ ॥

ભુક્ત્વાઽત્રન્નસમ્પદઃ પઞ્ચસહસ્રપરિવત્સરાન્ ।
બ્રહ્મકલ્પમયં કાલં તતઃ સ્વાનન્દમાપ્સ્યસિ ॥ ૨૭ ॥

નૃપ ઉવાચ ।
કીદૃક્ સ લોકઃ કિન્નામા વદ સત્યં મુને મમ ।
કેન પુણ્યેન ગમ્યોઽસૌ શ્રુતા લોકા મયાઽખિલાઃ ॥ ૨૮ ॥

મુદ્ગલ ઉવાચ ।
શ્રૃણુ રાજન્ મયાઽશ્રાવિ મહિમા કપિલાન્મુનેઃ ।

સામાન્યતઃ સર્વલોકાઃ પ્રસિદ્ધા યે શ્રુતાસ્ત્વયા ॥ ૨૯॥

ગહના ગતિરત્યન્તમસ્ય લોકસ્ય ભૂપતે ।
દિવ્યલોકેતિ નામાસ્ય નિજલોકેતિ ચાપરમ્ ॥ ૩૦॥

સ કામદાયિનીપીઠે સન્તિષ્ઠતિ વિનાયકઃ ।
વિસ્તીર્ણં પઞ્ચસાહસ્રયોજનાનિ મહામતે ॥ ૩૧॥

રત્નકાઞ્ચનભૂમૌ સ રાજતે ભાસયન્દિશઃ ।
સ્વાનન્દનામા દિવ્યોઽયમિક્ષુસાગરમધ્યગઃ ॥ ૩૨॥

ન વેદૈર્ન ચ દાનૈશ્ચ વ્રતૈર્યજ્ઞૈર્જપૈરપિ ।
તપોભિર્વિવિધૈશ્ચાયં પ્રાપ્યતે નૈવ કર્હિચિત્ ॥ ૩૩॥

વિનાયકસ્ય કૃપયા પ્રાપ્યતે નિત્યભક્તિતઃ ।
સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપોઽત્ર સદા તિષ્ઠતિ વિઘ્નરાટ્ ॥ ૩૪॥

પાદૈઃ સ સમ્પાતાલં વ્યાપ્ય શેષશિરાંસિ ચ ।
કૂર્મં ચ કમઠં ચૈવ શ્રોત્રાભ્યાં ચ દિશોઽખિલાઃ ॥ ૩૫॥

કેશૈર્વ્યોમાપિ સંરોધ્ય સ્થિત આધારપઙ્કજે ।
ભૂમધ્યેઽપ્યગ્નિચક્રે તં દ્વિપત્રે ધ્યાતિ પુણ્યકૃત્ ॥ ૩૬॥

ખેચરીમુદ્રયા યુક્તો નાન્યો ધ્યાતું ન ચ ક્ષમઃ ।
સહસ્રપત્રં બ્રહ્માણ્ડસરોજં વિલસત્પ્રભમ્ ॥ ૩૭॥

તત્ર તેજઃસ્વરૂપોઽસ્તિ હૃદિ દ્વાદશપત્રકમ્ ।
દશપત્રં નાભિચક્રં લિઙ્ગે ષટપત્રકં શુભમ્ ॥ ૩૮॥

ષોડશારં કણ્ઠદેશે તત્ર સર્વત્ર વિઘ્નરાટ્ ।
તેજોરૂપી દીપ્યમાનઃ સત્યલોકે યથા વિધિઃ ॥ ૩૯॥

દ્વાદશારં તુ વૈકુણ્ઠં તત્ર વિષ્ણુઃ સદા સ્થિતઃ ।
કણ્ઠાબ્જે પઞ્ચવક્ત્રોઽસૌ કૈલાસે સગણો યથા ॥ ૪૦॥

સોમસૂર્યાગ્નિનેત્રોઽસૌ ભૂમણ્ડલમહોદરઃ ।
એકવિંશતિસ્વર્ગાન્ સ વ્યાપ્ય ચૌષધિરોમવાન્ ॥ ૪૧॥

સરિતઃ સાગરા યસ્ય ધર્મબિન્દુર્વિભાત્યસૌ ।
બ્રહ્માણ્ડે ભાન્તિ યસ્યૈવ બ્રહ્માણ્ડાનિ તુ રેણુવત્ ॥ ૪૨॥

ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવા જીવા યે ચ સહસ્રશઃ ।
ઔદુમ્બરગતા ભાન્તિ મશકા ઇવ તદ્વતાઃ ॥ ૪૩ ॥

રચનાં તસ્ય લોકસ્યસઙ્ક્ષેપેણ બ્રુવે નૃપ ।
તુઙ્ગં યન્મેરુશિખરં તત્કૈલાસશિરસ્પૃહમ્ ॥ ૪૪ ॥

સહસ્રયોજનં શૂન્યમગમ્યં મુનિપુઙ્ગવૈઃ ।
તત્ર એકા શક્તિરુચ્ચૈર્ભ્રામિકા નામ નામતઃ ॥ ૪૫ ॥

યત્સમ્મતાદ્ ભ્રમન્ત્યેવ ભ્રમરાઃ શુભ્ર એવ ચ ।
પદ્માસનગતાધારશક્તિસ્તન્મસ્તકે સ્થિતા ॥ ૪૬ ॥

ચામીકરનિભા યા તન્મસ્તકે કામદાયિની ।
કોટિસૂર્યનિભા તસ્યા મૂર્ધ્નિ પીઠં મહત્તરમ્ ॥ ૪૭ ॥

વિકરાલં જટાભારં બિભ્રતી વદનં તથા ।
સહસ્રસૂર્યસઙકાશા ભાસયન્તી દિશો દશ ॥ ૪૮ ॥

વિસ્તીર્ણં દશસાહસ્રયોજનં તાવદાયતમ્ ।
અસઙ્ખ્યસૂર્યસંઙકાશં તન્મધ્યે યોજનાયતમ્ ॥ ૪૯ ॥

સ્વાનન્દભુવનં ભાતિ યત્ર કાઞ્ચનરત્નજાઃ ।
અસઙ્ખ્યાતા ગૃહા ભાન્તિ ભાસ્વરા ગજમૌક્તિકાઃ ॥ ૫૦ ॥

તસ્યૈવ કૃપયા પ્રાપ્યો તુઃખમોહવિવર્જિતઃ ।
તદુત્તરે ભાતિ પરં ઇક્ષુસાગર એવ તુ ॥ ૫૧ ॥

સહસ્રપત્રસંયુક્તા તન્મધ્યે પદ્મિની શુભા ।
સહસ્રપત્રં કમલં તસ્યાં ભાતિ યથા શશી ॥ ૫૨ ॥

તત્કર્ણિકાગતસ્તલ્પો રત્નકાઞ્ચનનિર્મિતઃ ।
દિવ્યામ્બરયુતઃ શેતે નૃપ તત્ર વિનાયકઃ ॥ ૫૩ ॥

સિદ્ધિબુદ્ધી સદા તસ્ય પાદસંવાહનં મુદા ।
કુર્વાતે પરયા ભક્ત્યા સામવેદસ્ત્રિમૂર્તિમાન્ ॥ ૫૪ ॥

ગાનં કરોતિ શાસ્ત્રાણિ મૂર્તિમન્તિ સ્તુવન્તિ તમ્ ।
પુરાણાનિ ચ સર્વાણિ વર્ણયન્ત્યસ્ય સદ્ગુણાન્ ॥ ૫૫ ॥

બાલરૂપધરસ્તત્ર શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતઃ ।
કોમલાઙ્ગોઽરુણનિભો વિશાલાક્ષો વિષાણવાન્ ॥ ૫૬ ॥

મુકુટી કુણ્ડલી રાજત્કસ્તૂરીતિલકઃ સ્વરાટ્ ।
દિવ્યમાલ્યામ્બરધરો દિવ્યગન્ધાનુલેપનઃ ॥ ૫૭ ॥

મુક્તામણિગણોપેતં સરત્નં દામ સન્દધત્ ॥ ૫૮ ॥

અનન્તકોટિસૂર્યૌજાશ્ચન્દ્રાર્ધકૃતશેખરઃ ।
સ્મરણાત્ પાપહા સદ્યઃ સ્મૃતા ગઙ્ગા યથા નૃણામ્ ॥ ૫૯ ॥

તેજોવતી જ્વાલિની ચ શક્તી પર્યઙ્કપાર્શ્વયોઃ ।
સહસ્રાદિત્યસઙ્કાશે તિષ્ઠતો નૃપ સર્વદા ॥ ૬૦ ॥

ન શીતં ન જરા તત્ર ક્લમઃ સ્વેદોઽથ તન્દ્રપિ ।
ક્ષુધા તૃષા વા દુખં વા ન કદાચન જાયતે ॥ ૬૧ ॥

આનન્દહૃદમગ્નાસ્તે તત્રાસન્ યે સુપુણ્યતઃ ।
વિશ્વવ્યાપી બાલરૂપી યત્ર તિષ્ઠતિ વિશ્વવિત્ ॥ ૬૨ ॥

મુદ્ગલ ઉવાચ ।
એવં તે કથિતો લોકો ગણેશસ્ય યથામતિ ।
તસ્માદનન્યભક્ત્યા ત્વં તમેવારાધય પ્રભો ॥ ૬૩ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ગતઃ સ્થાનં સ્વકીયં મુદ્ગલો મુનિઃ ।
કાશીરાજો ગણેશસ્ય ભજને તત્પરોઽભવત્ ॥ ૬૪ ॥

સહસ્રપઞ્ચવર્ષાણિ કૃત્વા રાજ્યમનેન હ ।
દેહેન યાનમારુહ્ય ગતઃ સ્વાનન્દધામ તત્ ॥ ૬૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગણેશલોકવર્ણનં નામ પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૦ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૨૫૭ + ૬૫ = ૬૩૨૨

૨.૦૫૧ એકપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
કથમારાધિતસ્તેન કાશીરાજેન વિઘ્નરાટ્ ।
કથં ચ ચર્મદેહેન ગતઃ સ્થાનમનુત્તમમ્ ॥ ૧ ॥

એતન્મે શંસ ભગવન્ શૃણ્વન્સ્તૃપ્યામિ ન ક્વચિત્ ।

ઽ ઉવાચ ।
સમ્યક્ શૃણુ મહાબુદ્ધે કથાં પાપપ્રણાશિનીમ્ ॥ ૨॥

કથયામિ મહાબુદ્ધે ઇતિહાસં પુરાતનમ્ ।
યથા નિર્વાસનો ભૂપઃ સ્વાનન્દભુવનં ગતઃ ॥ ૩॥

મહિમાનં પરિજ્ઞાય મુદ્ગલાજ્જ્ઞાનસાગરાત્ ।
કાયેન મનસા વાચા ગણેશે ભક્તિમાનભૂત્ ॥ ૪॥

ગોદાનાનિ મહાભક્ત્યા ગજાદાનાન્યનેકશઃ ।
રથાશ્વગૃહધાન્યાનિ દશ દાનાન્યજાનપિ ॥ ૫॥

વિનાયકપ્રીતયે સ દદાત્યેવ દિને દિને ।
મિષ્ટાન્નભોજનૈર્વિપ્રાંસ્તોષયિત્વા ધનાદિભિઃ ॥ ૬॥

ગણેશદૃઢભક્તિં સ યાચતે સ્મ દિને દિને ।
માઘશુક્લચતુર્થ્યાં સ ભૌમવારે શુભે દિને ॥ ૭॥

સ્નાનં ચક્ર ઉષઃકાલે સન્ધ્યાં નિત્યવિધિં તથા ।
ભૂષયિત્વા તથાત્માનં નાનાલહુરણાંશુકૈઃ ॥ ૮॥

આકાર્ય સકલાઁલ્લોકાન્બ્રાહ્મણાન્સુહૃદોઽપરાન્ ।
પૂજયામાસ વિવિધૈરત્નૈરંશુકસઞ્ચયૈઃ ॥ ૯॥

વારંવાર પશ્યતિ સ્મ વિમાનાગમનં નૃપઃ ।
સભાતો ગન્તુકામાઁસ્તાન્નિષેધતિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૧૦॥

તતો વિનાયકો જ્ઞાન્વા કાલં તસ્ય મહાત્મનઃ ।
પ્રેષયામાસ દૂતાભ્યાં વિમાનં દ્યુતિમત્તરમ્ ॥ ૧૧॥

ગણેશ ઉવાચ ।
પ્રમોદામોદ ગત્વા તુ કાશીરાજં ધરાતલે ।
મદ્ભક્તમત્રાનય તં વિમાનવરમાસ્થિતમ્ ॥ ૧૨॥

ઽ ઉવાચ ।
તદાજ્ઞાં પ્રાપ્ય તં નત્વા દિવો લાકાદુભૌ તદા ।
દિવ્યં વિમાનમાદાય કાશીરાજં સમીયતુઃ ॥ ૧૩॥

તત્તેજોધર્ષિતા લોકા મેનિરે પ્રલયાનલમ્ ।

કેચિચ્ચ મેનિરે વ્યભ્રે વિદ્યુત્પાતમિવાગતમ્ ॥ ૧૪॥

તર્કયામાસુરપરે પતન્તં રવિમણ્ડલમ્ ।
ઘણ્ટાનાં ચૈવ તૂર્યાણાં ગન્ધર્વાપ્સરસાં સ્વનમ્ ॥ ૧૫॥

શ્રુત્વાડન્યે જજ્ઞિરે યાનં ગણેશકૃપયાગતમ્ ।
અઙ્ગણે કાશિરાજસ્ય સમુત્તીર્ણં શ્રિયા લસત્ ॥ ૧૬॥

આગતૌ રાજનિકટે પ્રમોદામોદસંજ્ઞકૌ ।
ગણૌ દિવ્યામ્બરધરૌ દિવ્યભૂષાવિરાજિતૌ ॥ ૧૭॥

દિવ્યમાલ્યાનુલેપાદ્યૈઃ દિવ્યદીપ્ત્યા સ્મરાવિવ ।
વિનાયકસ્વરૂપૌ તૌ નત્વા રાજા નિજાસને ॥ ૧૮॥

ઉપવેશ્ય પ્રપૂજ્યાશુ યાવત્પૃચ્છતિ તૌ નૃપઃ ।
તાવત્ તાવૂચતુર્દૂતૌ સર્વલોકેડથ શૃણ્વતિ ॥ ૧૯॥

શૃણુ રાજન્પ્રવક્ષ્યામિ વાક્યં વૈનાયકં શુભમ્ ।
ન ભક્તસ્ત્રિષુ લોકેષુ ત્વત્તઃ પ્રીતિકરો નૃપઃ ।
ત્વાં ધ્યાયન્તિ દિવારાત્રં ત્વદ્ગુણાન્ વદતેડનિશમ્ ॥ ૨૦॥

ધન્યોડસિ જન્મસાફલ્યં કૃતં પુણ્યવતા ત્વયા ।
ત્વદ્દર્શનાત્ક્ષિપ્રતરં નષ્ટં પાપં તમો મહત્ ॥ ૨૧॥

ન જાનીવસ્તપઃ કિં તે કૃતં જન્માન્તરેષુ ચ ।
પરબ્રહ્મસ્વરૂપોડયં બાલરૂપી વિનાયકઃ ॥ ૨૨॥

ભવતાં ગૃહમાગત્ય નાનાલીલા અદર્શયત્ ।
દેવસ્ય દેવભક્તસ્ય મહિમા નૈવ ગોચરઃ ॥ ૨૩॥

યતો વિનાયકો દેવસ્ત્વાં ચિન્તયતિ સર્વદા ।
ત્વદર્થં પ્રેષિતં યાનં દિવ્યં વૈભવસંયુતમ્ ॥ ૨૪॥

ન યાવો દિવ્યલોકં ત્વાં તદાજ્ઞાવશવર્તિનૌ ।
શીઘ્રમાનયતાં કાશીરાજમિત્યાહ નૌ વિભુઃ ॥ ૨૫॥

શૃણ્વત્સુ સર્વલોકેષુ શુશ્રાવ સ વચસ્તયોઃ ।
અમૃતાબ્ધૌ નિમગ્નોડભૂદાનન્દાશ્રુ સૃજન્મુહુઃ ॥ ૨૬॥

દેહાવસ્થાં પુનર્લબ્ધ્વા પ્રણમ્ય તૌ ઉવાચ સઃ ।
ધન્યં જન્મ ચ પિતરૌ નિષ્ઠા ભક્તિશ્ચ સમ્પદા ॥ ૨૭॥

યદ્ દુર્લભો મયા દૃષ્ટૌ ચરણૌ વાં શુભાવહૌ ।
વિનાયકસ્વરૂપેણ પ્રાપ્તૌ નેતું પરં સ્થલમ્ ॥ ૨૮॥

ઇક્ષુસાગરમધ્યસ્થં દુર્દર્શં ચર્મચક્ષુષામ્ ।
યન્નિર્ગુણં ચિદાનન્દં પરં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥ ૨૯॥

વિશ્વોત્પત્તિસ્થિતિલયહેતુભૂતમગોચરમ્ ।
યદણુભ્યોઽપ્યણુતરં સ્થૂલાત્સ્થૂલતરં ચ યત્ ॥ ૩૦॥

સર્વત્રગમસક્તં ચ સાકારં ગુણભોક્તૃ ચ ।
નાનારૂપમરૂપં ચ ભૂભારહરણોદ્યતમ્ ॥ ૩૧॥

તેન મે રહુભૂતસ્ય કૃપેયં મહતી કૃતા ।
ઇત્યુક્ત્વા સ નમસ્કૃત્ય સર્વાનાલિઙ્ગ્ય પ્રેક્ષ્ય ચ ॥ ૩૨॥

દૂતાવૂચે ત્વારુહતં પ્રણિપાતપુરઃસરમ્ ।
પશ્ચાદહં સમારોક્ષ્યે વિમાનં મર્ત્યદુર્લભમ્ ॥ ૩૩॥

અમાત્યાભ્યાં નમસ્કૃત્ય પુત્રં દત્વા તયોઃ કરે ।
પ્રજાન્ના પાલનં કાર્યં ધર્મેણ ચ બલેન ચ ॥ ૩૪॥

મુદ્ગલેન ચ તત્પ્રોક્તમનુભૂતમિદં મયા ।
ઇત્યુક્ત્વા ચર્મદેહેન રુરોહ યાનમુત્તમમ્ ॥ ૩૫॥

અધિષ્ઠિતં તુ દૂતાભ્યાં પૂજિતાભ્યામનેકધા ।
આરુઢસ્ય ચ તત્રાસ્ય દેહોઽભૂદ્ રવિસન્નિભઃ ॥ ૩૬॥

દિવ્યૈર્ગન્ધૈરલઙ્કારૈસ્તાભ્યાં સમ્પૂજિતોઽશુકૈઃ ।
ગતૌ તૌ વાયુવેગેન દર્શયન્તૌ ચ તૌ નૃપમ્ ॥ ૩૭॥

ભૂતપ્રેતપિશાચાનાં લોકં દુષ્કૃતકર્મણામ્ ।
યત્ર તે વિકૃતાકારા ઊર્ધ્વપાદા અધોમુખાઃ ॥ ૩૮॥

પૃષ્ઠભાગમુખાઃ કેચિન્મસ્તકાક્ષાસ્તથાઽપરે ।
હૃદિનેત્રાઃ પૃષ્ઠનેત્રાઃ સૂક્ષ્મકણ્ઠા મહોદરાઃ ॥ ૩૯॥

યથા રશ્મૌ જાલગતે ભ્રમન્તિ પરમાણવઃ ।
તથા ભ્રમન્તિ ગગનેઽનેકરૂપાઃ સુદુઃખિનઃ ॥ ૪૦॥

કોઽયં લોકો દૂતવરૌ બ્રૂતં મ ઇતિ સોઽબ્રવીત્ ॥ ૪૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સ્વાનન્દભુવનનામપંસ્થાનં એકપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ -૬૩૨૨ + ૪૧ = ૬૩૬૩

૨.૦૫૨ દ્વિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

દૂતાવૂચતુઃ ।
પ્રેતભૂતપિશાચાનાં લોકોઽયં રાજસત્તમ ।
નિન્દાપૈશૂન્યતાસ્તેયકૃતો યાન્ત્યત્ર ભૂપતે ॥ ૧ ॥

તતોઽગ્રે પશ્યતિ સ્માસૌ લોકાવસુરરક્ષસામ્ ।
યત્ર તે વિવિધાકારા ઊર્ધ્વકેશા ભયાનકાઃ ॥ ૨ ॥

ઘોરાસ્યાશ્ચ લલજ્જિહ્વા મેઘનાદા ધરોપમાઃ ।
અગ્નિકુણ્ડનિભાંસ્તાન્ સ દૃષ્ટ્વા પપ્રચ્છ તૌ પુનઃ ॥ ૩ ॥

કેષામિદં પુરં દૂતૌ ગદતં મેઽનુપૃચ્છતઃ ।
તાવુચતુરયં લોકો દુષ્ટદાનવરક્ષસામ્ ॥ ૪ ॥

શ્રૌતસ્માર્તક્રિયાહીના અત્ર તિષ્ઠન્તિ પાપિનઃ ।
તદગ્રે સ દદર્શાઽથ લોકં ગન્ધર્વસેવિતમ્ ॥ ૫ ॥

રૌપ્યસ્વર્ણગૃહા યત્ર રત્નકાઞ્ચનભૂમયઃ ।
નરનાર્યઃ કામરત્યો નૃત્યગાનવિશારદાઃ ॥ ૬ ॥

અતિસૌખ્યકરં તં સ દૃષ્ટ્વા પપ્રચ્છ તૌ પુનઃ ।
કેષામિદં પુરં દૂતૌ ગદતં મેઽનુપૃચ્છતઃ ॥ ૭ ॥

તાવૂચતુઃ ।
ગન્ધર્વનગરં ચેદં દેવસ્થાનેષુ ગાયકાઃ ।
પ્રાપ્નુવન્તિ મહાપુણ્યાદિદં પુરમનુત્તમમ્ ॥ ૮ ॥

સિદ્ધચારણયક્ષાણાં ગુહ્યકાનાં પુરં મહત્ ।
નાનાવ્રતૈસ્તથા દાનૈર્ગમ્યં પુણ્યસમુચ્ચયૈઃ ॥ ૯ ॥

દૂતૌ ચ તૌ નૃપં પશ્ચાદ્દર્શયેતાં ગરીયસીમ્ । (દર્શયામાસતુસ્તૌ ચ નૃપં પશ્ચાત્ ગરીયસીમ્ ।)
ઇન્દ્રસ્ય નગરીં રમ્યામશ્વમેધશતાર્જિતામ્ ॥ ૧૦ ॥

સુવર્ણરત્નગોદાનરથાશ્વગજદાનતઃ ।

ગમ્યાં તીર્થાભિષેકાદ્યૈઃ પુણ્યૈર્નાનાવિધૈરપિ ॥ ૧૧॥

તત્રેન્દ્રભવનં રમ્યં તાવદર્શયતાં શુભમ્ ।
નૃપો નિરીક્ષ્ય તૌ પ્રોચે યચ્છ્રુતં દૃષ્ટમેવ તત્ ॥ ૧૨॥

અગ્નિલોકં તતોઽગ્રે તૌ દર્શયન્તૌ નૃપં શુભમ્ ।
યત્રાગ્નિહોત્રિણો વહ્નિતેજસો ભાન્ત્યનેકશઃ ॥ ૧૩॥

તતોઽદર્શયિતાં ભૂપં યમલોકં શુભાશુભમ્ ।
યત્ર પુણ્યકૃતો યાન્તિ તથા પાપકૃતોઽપિ ચ ॥ ૧૪॥

સ ધર્મઃ સુકૃતાં ભાતિ ક્રૂરો દુષ્કૃતકર્મણામ્ ।
સુકૃતઃ સર્વભોગાંસ્તુ દુષ્કૃતો નરકાનપિ ॥ ૧૫॥

ભુઞ્જતે પ્રાણિનઃ સ્વસ્વકર્મભોગાનનેકશઃ ।
કુમ્ભીપાકે ચ પચ્યન્તે છિદ્યન્તે ચાસિપત્રકૈઃ ॥ ૧૬॥

અયોઘનેન તાડ્યન્તે કૃત્યન્તે કણ્ટકૈરપિ ।
તામિસ્રે ચાન્ધતામિસ્રે કૃમિકુણ્ડે સપૂયકે ॥ ૧૭॥

પાત્યન્તે નરકે ઘોરે દુષ્કૃતઃ પ્રાણિનઃ સ તાન્ ।
નિરીક્ષ્યામીલયન્નેત્રે યાતં યાતમિતિ બ્રુવન્ ॥ ૧૮॥

તતોઽગ્રે દર્શયિતાં તૌ કૌબેરં લોકમુત્તમમ્ ।
અત્યાશ્ચર્યકરં શક્રલોકાદતિવરં પરમ્ ॥ ૧૯॥

રત્નકાઞ્ચનયુક્તાનિ ગૃહાણિ દીપ્તિમન્તિ ચ ।
રત્નકાઞ્ચનદાનેન તુલાદાનૈશ્ચ કોટિશઃ ॥ ૨૦॥

પ્રાપ્નુવન્તિ મહાભાગાઃ કૌબેરં લોકમુત્તમમ્ ।
તતોઽદર્શયિતાં તં તૌ વારુણં લોકમુત્તમમ્ ॥ ૨૧॥

તીર્થાન્નદાનતોલભ્યં કુબેરભવનાતિગમ્ ।
અપ્સુ સર્વે શુષ્કદેહા વસન્તિ સુખભોગિનઃ ॥ ૨૨॥

વાપીકૂપતડાગાનાં દૃશ્યન્તેઃ જલદાયિનઃ ।
તતોઽગ્રે દર્શયિતાં તૌ વાયુલોકં સુખાવહમ્ ॥ ૨૩॥

દદતે વ્યજનં ગ્રીષ્મે સૌશીરં કર્પુરં જલમ્ ।
વસન્તિ વાયુલોકે તે સ્વેચ્છાયાતિવિહારિણઃ ॥ ૨૪॥

તતોઽગ્રેદર્શયેતાં તૌ સૂર્યલોકં દુરાસદમ્ ।
પઞ્ચાગ્નિસાધનરતાઃ સૂર્યભક્તિપરાયણાઃ ॥ ૨૫ ॥

અવામકામા મુનયઃ સર્વે તે સૂર્યવર્ચસઃ ।
નિવસન્તિ નિરાબાધા બ્રહ્મકલ્પશતં નરાઃ ॥ ૨૬ ॥

નાક્ષત્રં ચન્દ્રલોકં ચ દર્શયેતાં નૃપં તતઃ ।
મુક્તાફલસુવર્ણાનાં દાનેન સોમયાગતઃ ॥ ૨૭ ॥

પ્રાપ્નુવન્તિ મહાત્માનો લોકમેનં સુપુણ્યતઃ ।
ગોલોકં ચ તતોઽગ્રે તૌ દર્શયેતાં નૃપં તદા ॥ ૨૮ ॥

ગોસહસ્રાણિ યે દદ્યુર્બ્રાહ્મણેભ્યો યથાવિધિ ।
રોમસઙ્ખ્યૈસ્તુ કલ્પૈસ્તે ગોલોકે નિવસન્તિ હિ ॥ ૨૯ ॥

સત્યલોકં તતોઽગ્રે તૌ દર્શયેતાં ચિરન્તનમ્ ।
સત્યવ્રતા વેદવિદો વેદાધ્યયનતત્પરાઃ ॥ ૩૦ ॥

સદાચારાઃ શાસ્ત્રવિદઃ પુરાણપાઠકાશ્ચ યે ।
અન્નદાનરતા યજ્ઞકર્તારસ્તીર્થસેવિનઃ ॥ ૩૧ ॥

અપ્રતિગ્રાહકા વિપ્રાઃ પરોપકૃતિકારિણઃ ।
તપસ્વિનો દાનપરાઃ સત્યલોકં વ્રજન્તિ તે ॥ ૩૨ ॥

ગવ્યૂત્યષ્ટસહસ્રેણ વિસ્તીર્ણં તાવદાયતમ્ ।
યત્ર બ્રહ્મા મુનિગણૈર્ગણૈ રાજર્ષિણાં પરૈઃ ॥ ૩૩ ॥

દેવર્ષીણાં દાનવાનાં ગન્ધર્વાપ્સરસાં તથા ।
સ્તૂયમાનો દિવારાત્રં સેવ્યતે ભક્તિતત્પરૈઃ ॥ ૩૪ ॥

યત્રેન્દ્ર ભવનામાનિ ગૃહાણિ પરિતો લસન્ ।
તં દૃષ્ટ્વા નૃપતિર્લોકં વિસ્મિતઃ પ્રાહ તૌ તદા ॥ ૩૫ ॥

નૃપ ઉવાચ ।
ધન્યોઽસ્મ્યનુગૃહીતોઽસ્મિ ગણેશેન કૃપાવતા ।
ભવદ્ભ્યાંચ યતો દૃષ્ટાઃ સ્વર્ગલોકાઃ સુદુર્લભાઃ ॥ ૩૬ ॥

ક ઉવાચ ।
તં પુનર્દર્શયેતાં તૌ વૈકુણ્ઠં વિશ્રુતં ત્રિષુ ।
લોકેષુ તત્ર ગચ્છન્તિ વૈષ્ણવા ભક્તિતત્પરાઃ ॥ ૩૭ ॥

સર્વલોકેષુ શ્રેષ્ઠ તં નોપમા યસ્ય વિદ્યતે ।
શેષો ન વર્ણને શક્તોઽનેકવક્ત્રો ન ચાત્મભૂઃ ॥ ૩૮॥

ઉર્જસ્નાયી ઝષસ્નાયી મેષસ્નાયી તિલાન્નદઃ ।
ગોદો ગીતાધ્યયનવાન્ પ્રાણિનાઞ્ચોપકૃચ્ય યઃ ॥ ૩૯॥

વિષ્ણુલોકં વ્રજત્યાશુ સહસ્ર પઞ્ચયોજનમ્ ।
સૂર્યચન્દ્રપ્રકાશાનિ વિશ્વકર્મકૃતાનિ ચ ॥ ૪૦॥

મન્દિરાણિ પ્રભાસન્તિ રત્નકાઞ્ચનરાજતૈઃ ।
યેષુ નો પ્રવિશત્યેવ તમો રત્નમરીચિભિઃ ॥ ૪૧॥

પરિવારયુતો લક્ષ્મ્યા યત્ર તિષ્ઠતિ દૈત્યહા ।
જહર્ષ નૃપવર્યોઽસૌ દૃષ્ટ્વા તત્પુણ્યસઞ્ચયાત્ ॥ ૪૨॥

તતોઽગ્રે દર્શયેતાં તૌ કૈલાસં ગિરિશાલયમ્ ।
મેરોસ્તુ શિખરે રમ્યેઽયુતયોજનવિસ્તૃતે ॥ ૪૩॥

રવિચન્દ્રપ્રકાશાનિ હર્મ્યાણિ યત્ર ભાન્તિ ચ ।
યત્ર પઞ્ચાક્ષરજપા રુદ્રાધ્યાયજપાશ્ચ યે ॥ ૪૪॥

અનેકસાધનરતાઃ પુણ્યવન્તો વ્રજન્તિ હ ।
તં દૃષ્ટ્વા પ્રાહ નૃપતિર્વિનાયકપ્રસાદતઃ ॥ ૪૫॥

દૃષ્ટવા સર્વે દેવલોકાઃ પુણ્યદા દર્શનાન્નૃણામ્ ।
તતોઽગ્રે ન રવિશ્ચન્દ્રઃ સહસ્રયોજનાવધિ ॥ ૪૬॥

વિમાનપ્રભયા યાતિ ન ચ પશ્યન્તિ કિઞ્ચન ।
મેઘનાદનિભં શબ્દં શુશ્રાવ દુઃસહં નૃપઃ ॥ ૪૭॥

ગિરિવર્યપ્રકાશાનાં ભ્રમરાણાં સમન્ततઃ ।
કસ્ય શબ્દઃ શ્રૂયતેઽયમિતિ પપ્રચ્છ તૌ નૃપઃ ॥ ૪૮॥

કદા દ્રક્ષ્યામિ દેવસ્ય પાદપદ્મમિતિ સ્ફુટમ્ ।
દદર્શ પુરતો રાજા શક્તિં ભ્રામરિકાં દૃઢામ્ ॥ ૪૯॥

અનેકાદિત્યસઙ્કાશાં બ્રહ્માણ્ડગ્રાસસાહસામ્ ।
પ્રસારિતમુખાં ભીમાં દૃષ્ટ્વા મૂર્છામિયાન્નૃપઃ ॥ ૫૦॥

આશ્વાસ્ય નિન્યતુસ્તં તુ દૂતાવગ્રે નૃપં તદા ।
તત આધારશક્તિં સ તતોઽપ્યતિભયઙ્કરામ્ ॥ ૫૧॥

દૃષ્ટવા ચકમ્પે નૃપતિર્ભ્રામરીં મસ્તકે સ્થિતામ્ ।
કરાલકેશાં લમ્બોષ્ઠી દીર્ઘજિવ્હાં પ્રભાયુતામ્ ॥ ૫૨॥

આશ્વાસિતો વ્રજન્નગ્રે સોડપશ્યત્ કામદાયિનીમ્ ।
આધારશક્તિં સંવિષ્ટાં યોજનાયુતવિસ્તૃતામ્ ॥ ૫૩॥

ભ્રમન્તિ પર્વતા યસ્યાઃ શ્વાસવાયુવિવર્તનાત્ ।
વજ્રાતિનિષ્ઠુરૈર્દૈહૈર્યસ્યાસ્તિષ્ઠતિ સા પુરી ॥ ૫૪॥

વદતઃ સ્મ નૃપં દૂતૌ પશ્ય સ્વાનન્દપત્તનમ્ ।
યદ્ધ્યાનપરિતૃપ્તોડસિ કોટિસૂર્યનિભં શુભમ્ ॥ ૫૫॥

રત્નકાઞ્ચનસમ્ભિન્ના ભાતિ યત્ર ગૃહાઃ પરે ।
મુક્તારજતસૂર્યાશ્મનિર્મિતાશ્ચસહસ્રશઃ ॥ ૫૬॥

નીલાશ્મકુટ્ટિમા યત્ર પુમાંસો યત્ર વહ્નિભાઃ ।
યત્ર વાપીકૂપતડાગાશ્ચ યત્ર ભાન્તિ સરાંસિ ચ ॥ ૫૭॥

સ્વચ્છશીતામ્બુનીલાનિ પીતરત્નતટાનિ ચ ।
યદમ્બુપાનાન્ન જરા ન ક્ષુદ્ રોગો નૃણાં ભવેત્ ॥ ૫૮॥

આક્રીડા વિમલા નાનાવૃક્ષવલ્લીવિરાજિતાઃ ।
દિવ્યૌષધ્યો દિવા સૂર્યકોટિભા ભાન્તિ યત્ર ચ ॥ ૫૯॥

ચન્દ્રપૃષ્ઠે પ્રપશ્યન્તિ કલઙ્કરહિતે મુખમ્ ।
વિલાસિનીજના યત્ર સર્વદાડધોગતે નિશિ ॥ ૬૦॥

યત્રપુષ્પવનામોદઃ શ્રમં હન્તિ વિહારિણામ્ ।
ઇક્ષુસાગરતીરં તત્પ્રાપ્યોત્તરુર્મુદા યુતાઃ ॥ ૬૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સ્વાનન્દભુવનપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ દ્વિપઞ્ચાશત્તમોડધ્યાયઃ ॥ ૫૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૩૬૩ + ૬૧ = ૬૪૨૪

૨.૦૫૩ રાજસ્વાનન્દપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ ત્રિપઞ્ચાશત્તમોડધ્યાયઃ

બ્રહ્મોવાચ ।
પપુરિક્ષુરસં પુણ્યનિચૈયર્લભ્યમઞ્જસા ।
તન્મધ્યે પદ્મિની શ્વેતા સહસ્રદલપદ્મયુક્ ॥ ૧॥

સહસ્રકિરણપ્રખ્યં તસ્યાં યત્પદ્મમુત્તમમ્ ।
તન્મધ્યે તસ્ય દેવસ્ય પર્યઙ્કોતિમનોહરઃ ॥ ૨॥

દિવ્યાસ્તરણસમ્પન્નો દિવ્યધૂપૈઃ સુધૂપિતઃ ।
દિવ્યનાનાકુસુમવાન્ સ્વપ્રભૈ રત્નસઞ્ચયૈઃ ॥ ૩॥

ભાસયન્પ્રભયા સર્વા દિશો વિદિશ એવ ચ ।
વ્યજનૈર્વીજ્યમાનં સ તત્ર શેતે વિનાયકઃ ॥ ૪॥

કોટિચન્દ્રનિભો નાનાલઙ્કારો નાગભૂષણઃ ।
રમ્ભાસ્તમ્ભનિભં શુણ્ડાદણ્ડં રદનસુન્દરમ્ ॥ ૫॥

દધદ્દિવ્યામ્બરચ્છન્નો ભાલનેત્રઃ કિરીટવાન્ ।
કુણ્ડલે ચાઙ્ગદે મુદ્રાં કટિસૂત્રં મહાધનમ્ ॥ ૬॥

સિદ્ધિબુદ્ધી સિદ્ધિહેતૂ પાદૌ સંવહતોઽસ્ય હ ।
અણિમાગરિમાશ્વેતચામરૈર્વીજિતઃ સ્મ હ ॥ ૭॥

જ્વાલિની તેજિની દીપ્યમાને ચોભયતઃ સ્થિતે ।
દિવ્યગન્ધેન લિમાઙ્ગો દિવ્યમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૮॥

મહિમા પ્રથિમાદાય સ્થિતે દૃષ્ટિસમીપતઃ ।
જલં ગણ્ડૂષપાત્રં ચ છત્રં કાઞ્ચનરત્નયુક્ ॥ ૯॥

તતો દૂતૌ કરે ધૃત્વા તં નૃપં પુરતોઽસ્ય તુ ।
ઈક્ષેતે વાગવસરં તતો દેવોઽન્વબુધ્યત ॥ ૧૦॥

તૌ દૂતાવૂચતુર્દેવમાનીતોઽયં તવાજ્ઞયા ।
પ્રણમ્ય ચ સ્થિતૌ દૂરં તદાજ્ઞાપેક્ષકાવુભૌ ॥ ૧૧॥

તસ્મિન્પ્રબુદ્ધે રાજા સ પ્રણનામ કૃતાં જલિઃ ।
ઉવાચ પરમપ્રીત્યા ધન્યો વંશો મમાદ્ય હ ॥ ૧૨॥

પિતરૌ જન્મ વિદ્યા ચ તપો દૃષ્ટિઃ સુતાદયઃ ।
યેન મે દર્શિતં બ્રહ્મ ધ્યેયં પદયુગં તવ ॥ ૧૩॥

ન બ્રહ્મલોકે કૈલાસે શક્રલોકેઽપિ વૈભવઃ ।
એતાદૃશોઽદર્શિ મયા નાન્યલોકેઽપિ કશ્ચન ॥ ૧૪॥

દૂતાવૂચ આસ્યતાં સ તતસ્તૌ ચ નિષેદતુઃ ।

તત્તોઽપશ્યદ્ બાલરૂપં દ્વિભુજં સ વિનાયકમ્ ॥ ૧૫॥

યેન તૌ નિહતૌ દૈત્યો દેવાન્તકનરાન્તકૌ ।
અતિગૌરં કોમલાઽઽગં હિમકર્પૂરસન્નિભમ્ ॥ ૧૬॥

ન શશાક તદા વક્તું બાષ્પરુદ્ધમહાગલઃ ।
આનન્દાશ્રુનદીપૂરૈરાસિઞ્ચંસ્તત્પદદ્વયમ્ ॥ ૧૭॥

વિજ્ઞાય તન્મહાભક્તિમુત્થાપ્યાલિઽઙ્ગ્ય વિઘ્નરાટ્ ।
મૂર્ધ્ન્યાઘ્રાતશ્ચ પિતૃવદ્ બહુકાલગતઃ સુતઃ ॥ ૧૮॥

દેવોઽપિ બાષ્પકણ્ઠોઽભૂદુભૌ રોમાઞ્ચસંયુતૌ ।
ઉભૌ સુખાબ્ધિ સંમગ્નૌ દેહાતીતૌ યથા મુની ॥ ૧૯॥

ઉવાચ વચનં પશ્ચાદ્બાલરૂપી વિનાયકઃ ।
ત્વદ્ગૃહેઽનેકધા તાત ક્રીડતા યત્કૃતં મયા ॥ ૨૦॥

તત્ક્ષાન્તં હિ ત્વયા સર્વં શુભં વા યદિ વાઽશુભમ્ ।
નિહતા બહવો દૈત્યા ધરાભારશ્ચ સંહૃતઃ ॥ ૨૧॥

પાલિતાઃ સાધુલોકાશ્ચ સ્થાપિતા ધર્મસેતવઃ ।
તવાજ્ઞયા પુનર્યાતઃ કશ્યપં સૃષ્ટિકારકમ્ ॥ ૨૨॥

પ્રણમ્ય તં નિજં લોકં પ્રામોઽમું સર્વવૈભવમ્ ।
ત્વામેવ પરિચિન્ત્યાહં વિશ્રાન્તિં ન લભે ક્વચિત ॥ ૨૩॥

તવાદિભાવં જ્ઞાત્વાઽહં મુદ્ગલં મુનિપુઙ્ગવમ્ ।
અપ્રેષયં તવ ગૃહં તદનુગ્રહતસ્ત્વયા ॥ ૨૪॥

પ્રાપ્તં સ્થાનં મુદ્ગલેન ભક્તેનેદં ત્વયાઽપિ ચ ।
યદગમ્યં સદા દેવૈર્બ્રહ્માદ્યૈર્મુનિપુઙ્ગવૈઃ ॥ ૨૫॥

ક ઉવાચ ।
પીત્વા વાગમૃતં તસ્ય નૃપો નત્વા પુનઃપુનઃ ।
ઉવાચ ધૈર્યમાલમ્બ્ય તુષ્ટાવ ચ યથામતિ ॥ ૨૬॥

નૃપ ઉવાચ ।
નમામિ તે નાથ પદારવિન્દં બ્રહ્માદિભિર્ધ્યેયતમં શિવાય ।
યત્પદ્મપાશાસિપરશ્વધાદિસુચિન્હિતં વિઘ્નહરં નિજાનામ્ ॥ ૨૭॥

યદર્ચ્યતે વિષ્ણુશિવાદિભિઃ સુરૈરનેકકાર્યાર્થકરૈર્નરૈશ્ચ ।

અનેકશો વિઘ્નવિનાશદક્ષં સંસારતમામૃતવૃષ્ટિકારિ ॥ ૨૮॥

નમામિ તે નાથ મુખારવિન્દં ત્રિલોચનં વહ્નિરવીન્દુતારમ્ ।
કૃપાકટાક્ષામૃતસેચનેન તાપત્રયોન્મૂલનદૃષ્ટશક્તિ ॥ ૨૯॥

નમામિ તે નાથ કરારવિન્દમનેકહેતિક્ષતદૈત્યસઙ્ઘમ્ ।
અનેકભક્તાભયદં સુરેશ સંસારકૂપોત્તરણાવલમ્બમ્ ॥ ૩૦॥

ત્વમેવ સત્ત્વાત્મતયા બિભર્ષિ સૃજસ્યજો રાજસતામવાપ્ય ।
તમોગુણાધારતયા ચ હંસિ ચરાચરં તે વશગં ગણેશ ॥ ૩૧॥

યઃ શુદ્ધચેતા ભજતેનિશં ત્વામાક્રમ્ય વિઘ્નાન્ પરિધાવસિ ત્વમ્ ।
સ ત્વાં વશે કૃત્ય સુખં હિ શેતે વત્સં યથા ગૌરિવ ધાવસિ ત્વમ્ ॥ ૩૨॥

યેઽન્યે ભજન્તઃ સમવાપ્ય તાપાન્ સંસારચક્રે બહુધા ભ્રમન્તઃ ।
કદાપિ તેઽનુગ્રહમાપ્ય તેઽપિ ભજન્તિ માનુષ્યમવાપ્ય તેઽપિ ॥ ૩૩॥

ધરારજઃ કોઽપિ મિમીત નાકે તારા ગણં વારિમુચાં ચ ધારાઃ ।
નાલં ગુણાનાં ગણાનાં હિ કર્તું શેષો વિધાતા તવ વર્ષપૂગૈઃ ॥ ૩૪॥

નિરાકૃતેસ્તે યદિ નાકૃતિઃ સ્યાદુપાસનાકર્મવિધિર્વૃથા સ્યાત્ ।
ગુણપ્રપઞ્ચઃ પ્રકૃતેર્વિલાસો જનસ્ય ભોગશ્ચ તથા કથં સ્યાત્ ॥ ૩૫॥

સત્સઙ્ગતિશ્ચેત્સદનુગ્રહઃ સ્યાત્સકર્મનિષ્ઠા સદનુસ્મૃતિશ્ચ ।
ચિત્તસ્ય શુદ્ધિર્મહતી કૃપા તે જ્ઞાનં વિમુક્તિશ્ચ ન દુર્લભા સ્યાત્ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ સ્તોત્રં સમાકર્ણ્ય પરિતુષ્ટો વિનાયકઃ ।
ઉવાચ કાશીરાજં સ વરં વૃણુ હૃદિ સ્થિતમ્ ॥ ૩૭॥

નૃપ ઉવાચ ।
જાતં વરસ્ય કૃત્યં મે યત્રાહંહિ સમાગતઃ ।
ઇતઃ પુનર્જન્મમૃતી ન સ્યાતાં તદ્વિધીયતામ્ ॥ ૩૮॥

ક ઉવાચ ।
સ્તોત્રેણ પ્રીતસ્તં પ્રાહ તથેતિ દિવ્યદેહિનમ્ ।
સ્થાપયામાસ નિકટે કલ્પકોટિયુગાવધિ ॥ ૩૯॥

મુને સ્તોત્રં મયા તસ્માત્પ્રાપ્તં તસ્ય પ્રસાદતઃ ।
નારદાય મયા પ્રોક્તં નારદો ગૌતમાય ચ ॥ ૪૦॥

પ્રાહ સોઽપિ મુનીન્સર્વાન્સર્વકામફલપ્રદમ્ ।
જ્ઞાનદં મોક્ષદં વિઘ્નનાશનં પાવનં પરમ્ ॥ ૪૧ ॥

યઃ પઠેત્સ લભેદ્ભક્તિં ગણેશસન્નિધૌ નરઃ ।
વિદ્યાકામો લભેદ્ વિદ્યાં ત્રિસન્ધ્યં યઃ પઠેન્નરઃ ॥ ૪૨ ॥

પુત્રકામો લભેત્પુત્રાન્ જયકામો લભેજ્જયમ્ ।
એવં સર્વં સમાખ્યાતં યદ્ યદ્ પૃષ્ટં ત્વયા મુને ॥ ૪૩ ॥

આખ્યાનં કાશિરાજસ્ય કિમન્યચ્છ્રોતુમિચ્છસિ ।

ભૃગુરુવાચ ।
ઇતિ શ્રુત્વા બ્રહ્મવાક્યં વ્યાસો નિઃસંશયો ગિરમ્ ॥ ૪૪ ॥

પુનઃ પપ્રચ્છ સુમતિર્વિસ્તરેણ કથાન્તરમ્ ।

વ્યાસ ઉવાચ ।
શુક્લસ્યાતિદરિદ્રસ્ય હૃતં દારિદ્ર્યમાદરાત્ ॥ ૪૫ ॥

ભુક્ત્વા કદન્નં તદ્ગેહે કાશિરાજં સમેત્ય ચ ।
કિં ચકાર સ દેવોઽપિ કાશિરાજશ્ચ તદ્વદ ॥ ૪૬ ॥

કથં તૌ નિહતૌ દૈત્યૌ ભૂભારશ્ચ કથં હૃતઃ ।
સ્થાપિતશ્ચ કથં ધર્મસ્તન્મે શંસ યથાવિધિ ॥ ૪૭ ॥

ક ઉવાચ ।
કથયામિ સમાસેન ચરિતં બાલરૂપિણઃ ।
હૃત્વા શુક્લસ્ય દારિદ્ર્યં યદ્યતેન કૃતં મુને ॥ ૪૮ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કાશિરાજસ્ય સ્વાનન્દપ્રાપ્તિવર્ણનં (સ્વાનન્દપ્રાપ્તસ્ય કાશિરાજસ્ય શ્રીગણેશદર્હનં) નામ ત્રિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૪૨૬ + ૪૮ = ૬૪૭૨

૨.૦૫૪ બાલચરિતે ચતુઃપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ભુક્ત્વા શુક્લગૃહે દેવો યાવત્ક્રીડતિ ચત્વરે ।
ક્ષણં સુષ્વાપ મધ્યે સ તતો નાગરિકા જનાઃ ॥ ૧ ॥

ભોજનાય સમારમ્ભં કૃત્વા મુનિસુતસ્ય હ ।
કાશિરાજગૃહં તાવદાકારયિતુમાગતાઃ ॥ ૨॥

તાનૂચે કાશિરાજસ્તુ ક્રીડન્ક્રીડન્નિતો ગતઃ ।
પશ્યન્તિ સ્મ તતો લોકા ગૃહેગૃહે વિનાયકમ્ ॥ ૩॥

શુક્લસ્ય સ ગૃહં યાત ઇતિ કેચિત્ સમૂચિરે ।
તતો જના નિનિન્દુસ્તં દેવં શુક્લમકિઞ્ચનમ્ ॥ ૪॥

જના ઊચુઃ ।
ઉષ્ટ્રસ્તુ કણ્ટકાન્ભુઙ્ક્તે હિત્વા કોમલપલ્લવાન્ ।
અસ્માનાઢ્યાન્વિહાયાસૌ દરિદ્રસ્ય ગૃહં ગતઃ ॥ ૫॥

વૃથૈવેશ્વરતાં નીતો રાજ્ઞા બાલો યદીશ્વરઃ ।
સ્યાદયં ચેત્તદા કુર્યાત્સન્તુષ્ટિં સર્વચેતસામ્ ॥ ૬॥

કદન્નં તદપિ સ્વલ્પં કથં ભોક્ષ્યતિ બાલકઃ ।
કેચિત્સત્પુરુષાસ્તેષુ તમાનયિતુમુત્સુકાઃ ॥ ૭॥

ઇતસ્તતઃ પ્રધાવન્તિ વિજ્ઞાતું વિનાયકમ્ ।
પપ્રચ્છુર્માર્ગગાંલ્લોકાન્ક્વચિદૃષ્ટો વિનાયકઃ ॥ ૮॥

પૃષ્ટા પૃષ્ટ્વા વ્રજન્તિ સ્મ જનાસ્તદ્ભક્તિતત્પરાઃ ।
કેચિદૂચુઃ શુક્લગૃહં ગતઃ સ્યાદિતિ તાન્પ્રતિ ॥ ૯॥

તે શીઘ્રં તદ્ગૃહં યાતા જ્ઞાત્વા સુમં વિનાયકમ્ ।
અતિષ્ઠન્ સાત્ત્વિકાસ્તૂષ્ણીં પ્રબુદ્ધઃ સ્યાદ્ યદા વિભુઃ ॥ ૧૦॥

તદૈનં પ્રાર્થયામેતિ રાજસાસ્તુ તમબ્રુવન્ ।
ઉત્તિષ્ઠ યાહિ રે ભોક્તુમન્નં પર્યુષિતં ભવેત્ ॥ ૧૧॥

ત્વદર્થં નગરે લોકાઃ કોલાહલં પ્રકુર્વતે ।
દરિદ્રસ્યાસ્ય શુક્લસ્ય શુક્લભિક્ષારતસ્ય હ ॥ ૧૨॥

પર્યામિશ્રાસ્ય ભિક્ષાયા જાયતે ન કદાચન ।
ન જલં કોઽપિ પિબતિ તસ્ય ગેહે કથં ભવાન્ ।
ભુક્તવાન્ કુત્સિતં ચાન્નં કશ્યપસ્યાત્મજોઽપિ સન્ ॥ ૧૩॥

કેચિત્તં વિવિધૈર્વાક્યૈર્નિનિન્દુસ્તુષ્ટુવુઃ પરે ।

મુનિરુવાચ ।

એવં શ્રુત્વા સર્વવાક્યમુવાચ કશ્યપાત્મજઃ ॥ ૧૪ ॥

દેવ ઉવાચ ।
ભક્ત્યોપપાદિતં ચાન્નં ભુક્તમદ્ય યથેચ્છતઃ ।
પદમાત્રં હિ ગન્તું મે શક્તિસ્તૃપ્તસ્ય નાસ્તિ ચ ॥ ૧૫ ॥

ગ્રાસમાત્રં હિ ભોક્તું મે વાઞ્છાનાસ્ત્યધુના જનાઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં નિષ્ઠુરતાં જ્ઞાત્વાં જનાસ્તે વિરસાસ્તદા ॥ ૧૬ ॥

ઊચુઃ પરસ્પરં કેચિત્કર્તવ્યં કિં હિ બાલકે ।
સોઽપિ વિવ્હલતાં જ્ઞાત્વા પુરવાસિજનસ્ય હ ॥ ૧૭ ॥

એકોઽનન્તત્વમાપેદે ઘટાકાશ ઇવ ક્ષણાત્ ।
જલકુમ્ભગતો યદ્વત્ સવિતાઽનેકરૂપવાન્ ॥ ૧૮ ॥

પ્રતિગૃહં ગતો નાનાક્રીડાસક્તોઽભવદ્વિભુઃ ।
ક્વચિત્ સોપાનમાર્ગેષુ ક્વચિદ્ દોલાગતોઽપિ ચ ॥ ૧૯ ॥

ક્વચિચ્ચ પર્યઙ્કગત ક્વચિત્સૌધગતોઽપિ ચ ।
ક્રીડતે હસતે ક્વાપિ ગૃહબાલૈર્ભુનક્તિ ચ ॥ ૨૦ ॥

અધ્યેતિ ક્વાપિ શાસ્ત્રાણિ પાઠયત્યપિ કુત્રચિત્ ।
તં દૃષ્ટ્વા સ્વગૃહં યાતં કાશિરાજેન સંયુતમ્ ॥ ૨૧ ॥

જહૃષે સ ગૃહસ્વામી ધન્યોઽહમિતિ ચાબ્રવીત્ ।
એવં સર્વગૃહે રાજસહિતોઽસૌ વિનાયકઃ ॥ ૨૨ ॥

ક્વચિદભ્યજ્યતે તૈલૈઃ સ્નાતિ ક્વાપિ શુભૈર્જલૈઃ ।
પાદપ્રક્ષાલનં ક્વાપિ ક્રિયતે પરમાદરાત્ ॥ ૨૩ ॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિઃ પૂજ્યતે ક્વાપિ ભક્તિતઃ ।
ભુજ્યતે પરમાન્નેન બાલભાવાદ્ યથા તથા ॥ ૨૪ ॥

ક્વચિન્નાનાપરિમલૈઃ કસ્તૂરીચન્દનાદિભિઃ ।
અર્ચ્યતે સુમનોભિશ્ચ નૈવેદ્યૈર્વિવિધૈરપિ ।
સેવ્યતે ગૃહપત્નીભિઃ શિશુભિઃ સેવકૈરપિ ॥ ૨૫ ॥

ભુક્ત્વા યથેષ્ટં સુષ્વાપ પાદસંવાહનાદિભિઃ ।
વેદાપરાયણરતઃ ક્વાપિ ગાનરતસ્તુ સઃ ॥ ૨૬ ॥

શૃણોતિ સત્કથાં ક્વાપિ હરેરપિ કથાં ક્વચિત્ ।
ક્વચિચ્ચ પ્રમદાનૃત્યં પશ્યતિ સ્મ નૃપેણ સઃ ॥ ૨૭ ॥

આરાર્તિકૈશ્ચ વિવિધૈઃ ક્વાપિ નીરાજ્યતે વિભુઃ ।
ક્વચિચ્ચ પાશહસ્તોઽસૌ ક્રીડતે ક્ષુદ્રબાલકૈઃ ॥ ૨૮ ॥

પુરાણં વાચ્યતે ક્વાપિ ધર્મશાસ્ત્રં સ્મૃતિસ્તથા ।
એવં સર્વગૃહે ભુક્ત્વા સર્વેષાં કામપૂરકઃ ॥ ૨૯ ॥

યસ્ય યસ્ય યથા વાઞ્છા તથા તાં વ્યદધાદ્ વિભુઃ ।
સુપ્રસન્નો મહાદેવો યથાકલ્પદ્રુમોઽપિ ચ ॥ ૩૦ ॥

યથા ચિન્તામણિઃ કામધેનુર્વાઽખિલકામદા ।
દીનનાથેતિ યન્નામ કૃતં તત્ સાર્થકં તદા ॥ ૩૧ ॥

દેવદુન્દુભયો નેદુઃ પુષ્પવૃષ્ટિર્ગૃહે ગૃહે ।
દૃષ્ટ્વેત્થં કાશિરાજાઽસૌ ભ્રાન્ત ઊચે નિજાન્પ્રતિ ॥ ૩૨ ॥

અયં વિનાયકો બાલઃ સન્નિધૌ મમ તિષ્ઠતિ ।
સ કથં સર્વગૃહગઃ પૂજ્યતે સર્વમાનવૈઃ ॥ ૩૩ ॥

ગૃહે ગૃહે તુ સ કથં તિષ્ઠત્યત્રાપિ સામ્પ્રતમ્ ।
યો મામાકારયતિ તં વદામિ ચ પુનઃ પુનઃ ॥ ૩૪ ॥

વિના વિનાયકં યામિ કથં ભોક્તું ભવદ્ગૃહે ।
ગૃહમધ્યસ્થિતં ચાન્નં ભુઞ્જે કાશ્યપસંયુતઃ ॥ ૩૫ ॥

તં ભુક્તવન્તં ત્યક્ત્વૈવ બહિસ્થમથ દૃષ્ટવાન્ ।
ઇતસ્તતોઽભ્રુવઁલ્લોકા દૃઢવિસ્મિતમાનસાઃ ॥ ૩૬ ॥

નાનાગૃહગતો ભુઙ્ક્તે કાશિરાજયુતો વિભુઃ ।
આકર્ણ્ય વચનં તેષાં હસન્નૂચે નૃપઃ સ તાન્ ॥ ૩૭ ॥

વિના માં સ કથં યાતો ભોક્તું નાનાગૃહાનિતિ ।
તતો ગૃહાણિ દ્વિત્રીણિ ગત્વા રાજા હિ દૃષ્ટવાન્ ॥ ૩૮ ॥

સ્વં ચ કશ્યપપુત્રં ચ ભુક્તવન્તં ગૃહે ગૃહે ।
એતસ્મિન્નન્તરે પ્રાપ્તૌ સ્નાત્વા તૌ મુનિસત્તમૌ ॥ ૩૯ ॥

ભુક્ત્યર્થં ભ્રમમાણૌ તૌ સનકશ્ચ સનન્દનઃ ।

પુરીં મહોત્સવયુતાં વિનાયકમયીં શુભામ્ ॥ ૪૦ ॥

યદ્ યદ્ ગૃહં પ્રવિશતસ્તત્ર તત્ર વિનાયકમ્ ।
પશ્યતઃ સ્મરતસ્તૌ તુ યાતઃ સ્મ બહિરેવ ચ ॥ ૪૧ ॥

ભુક્તં ચ ભુક્તવન્તં ચ સુપ્તં ક્રીડન્તમેવ ચ ।
જપન્તં ચ પઠન્તં ચ પાઠયન્તં ચ પશ્યતઃ ॥ ૪૨ ॥

એવં સર્વત્ર તં દૃષ્ટ્વા પરસ્પરમથોચતુઃ ।
ન સ્થલં ભોજનાર્થાય દૃશ્યતેઽથાત્ર નિર્મલમ્ ॥ ૪૩ ॥

યાવઃ શુક્લગૃહં કર્તા સ નાનાતિથ્યમાદરાત્ ।
ઇત્યુક્ત્વા તદ્ગૃહં યાતો દૃષ્ટસ્તત્રાપિ કાશ્યપઃ ॥ ૪૪ ॥

અધોમુખૌ ક્ષુધાર્તૌ તૌ યાતઃ સ્મ નગરાદ્ બહિઃ ।
પશ્યતઃ સ્મ પરાં મૂર્તિ સ્ફુટાં વૈનાયકીં શુભામ્ ॥ ૪૫ ॥

અન્તર્હૃદિ ચ નેત્રે સ્વે નિમીલ્યોન્મીલ્ય વા પુનઃ ।
અધશ્ચોર્ધ્વં ચાન્તરાલે દિક્ષુ ચૈવ વિદિક્ષુ ચ ॥ ૪૬ ॥

તસ્થતુસ્તૌ તતઃ પશ્ચાદ્ ધ્યાનસ્તિમિતવીક્ષણૌ ।
ક્ષણમુદ્ઘાટ્ય નયને વિનાયકસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૪૭ ॥

પરસ્પરં પશ્યતિ સ્મ સનકસ્તં પરોઽપિ તમ્ ।
યં દેવં તૌ ધ્યાયતઃ સ્મ પશ્યતસ્તં વિનાયકમ્ ॥ ૪૮ ॥

સર્વવ્યાપી સર્વરૂપ આવિરાસિત્તયોઃ પુરઃ ।
દશબાહુઃ સિંહગતઃ સિદ્ધિબુદ્ધિ વિરાજિતઃ ॥ ૪૯ ॥

સુપ્રકાશં કિરીટં ચ કુણ્ડલે ચાઽઙ્ગદે દધત્ ।
દિવ્યગન્ધં ચ માલ્યં ચ નાગં ચન્દ્રાર્દ્ધમેવ ચ ॥ ૫૦ ॥

કસ્તૂરીતિલકં દિવ્યે વસને દશનપ્રભે ।
સૌમ્યતેજાઃ સુમનસાં દુષ્ટાનાં દુર્નિરીક્ષણઃ ॥ ૫૧ ॥

ત્યક્ત્વા ભ્રમં તુ તત્ત્વજ્ઞૌ પ્રણમેતાં વિનાયકમ્ ।
બદ્ધ્વા કરપુટં તૌ તં તુષ્ટુવાતે મહામતી ॥ ૫૨ ॥

તૌ ઊચતુઃ ।
નિત્યમદ્વૈતમપરં પરં બ્રહ્મં સનાતનમ્ ।
તમેવ પરયા ભક્ત્યા પઞ્ચભૂતાત્મકં વિભુમ્ ॥ ૫૩ ॥

ચરાચરગતં સર્વરૂપિણં પરમેશ્વરમ્ ।
ભ્રમન્તિ યસ્ય રોમાન્ચગતા બ્રહ્માણ્ડકોટયઃ ॥ ૫૪ ॥

સ કથં સ્તવનીયોઽસૌ વેદાન્તાનામગોચરઃ ।
આવયોર્વાઞ્છિતં દેવ ત્વયા જ્ઞાત્વા પ્રપૂરિતમ્ ॥ ૫૫ ॥

ન વિદ્મો મહિમાનં તે બાલરૂપધરસ્ય હ ।
ભૂભારહરણાર્થાય કાશ્યપં રૂપમુત્તમમ્ ॥ ૫૬ ॥

ક ઉવાચ ।
અન્તર્દધે તુ તદ્રૂપમુભયોઃ સ્તુવતોઃ પુરઃ ।
ન પશ્યતો યદા રૂપં તદા તૌ શ્રમવર્જિતૌ ॥ ૫૭ ॥

પ્રાસાદં પરમં કૃત્વા મૂર્તિં વૈનાયકીં શુભામ્ ।
બ્રહ્મવાદિત્રઘોષૈશ્ચ યથા દૃષ્ટે શુભે દિને ॥ ૫૮ ॥

સ્થાપયામાસતુર્નામ વરદોઽયં વિનાયકઃ ।
ગણેશતીર્થમિતિ ચ તત્ર યત્ સર ઉત્તમમ્ ॥ ૫૯ ॥

સ્થાપિતં નામ તસ્યાપિ તત્ર તત્ ખ્યાતિમાગમત્ ।
અત્ર સ્નાનેન દાનેન ગણેશ પૂજનેન ચ ॥ ૬૦ ॥

સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ હિત્વા પાપં પુરાતનમ્ ।
તત્રેયુર્મુનયઃ સર્વે દેવાશ્ચ સદિગીશ્વરાઃ ॥ ૬૧ ॥

દૃષ્ટ્વા સમ્પૂજિતં દેવં સ્તુત્વા નત્વા યયુઃ પુનઃ ।

મુનિરુવાચ ।
એવં તૌ બાલરૂપસ્ય પ્રભાવં દ્રષ્ટુમાગતૌ ॥ ૬૨ ॥

દૃષ્ટપ્રભાવૌ સન્તુષ્ટૌ સ્વસ્થાનમાપતુઃ પરમ્ ।
ય ઇદં શૃણુયાદ્ભક્ત્યા બાલસ્ય ચરિતં શુભમ્ ॥ ૬૩ ॥

સર્વાન્કામાનવાપ્નોતિ પ્રેત્યં બ્રહ્મમયો ભવેત્ ।
ન બાલગ્રહપીડા સ્યાત્ સર્વત્ર વિજયી ભવેત્ ॥ ૬૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે સનકસનન્દનસ્તુતિવર્ણનં નામ ચતુઃપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૪ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૪૭૨ + ૬૪ =૬૫૩૬

૨.૦૫૫ દૂતમોચનં નામ પઞ્ચપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
તયોસ્તુ ગતયોઃ પશ્ચાન્મોહાપન્નો મહાનૃપઃ ।
કાશિરાજો હયારૂઢો ભ્રમતિ સ્મ ગૃહે ગૃહે ॥ ૧॥

વિનાયકમચક્ષાણઃ ક્વ ગતો ભોક્ત્યુમિત્યુત ।
વિહાય માં કથં યાતો મિષ્ટાન્નં ભોક્તુમેકશઃ ॥ ૨॥

ગૃહે ગૃહે પર્યપૃચ્છત્ ક્વ ગતોઽસૌ વિનાયકઃ ।
ઇદાનીં બહિરાયાતો ભુક્ત્વા ક્રીડિતુમુત્સુકઃ ॥ ૩॥

કાશિરાજેન સહિતો વૃથા ત્વં પૃચ્છસે કથમ્ ।
એવં નિરાકૃતઃ સર્વૈઃ પુરવાસિજનૈરસૌ ॥ ૪॥

પરમં શ્રમમાપન્નો કુટુમ્બ્યકિઞ્ચનો યથા ।
કેચિદૂચુઃ શુક્લગૃહે ક્રીડતેઽસૌ વિનાયકઃ ॥ ૫॥

તતો હર્ષયુતઃ શુક્લગૃહં યાતો નૃપસ્તદા ।
દદર્શ ચાઽઙ્ગણે તસ્ય બાલં વૃષગતં વિભુમ્ ॥ ૬॥

દૃષ્ટ્વા તં વૃષભારૂઢં ત્રિનેત્રમિવ ચાપરમ્ ।
પ્રણમ્ય પરયા ભક્ત્યા બદ્ધાઞ્જલિપુટોઽબ્રવીત્ ॥ ૭॥

નૃપ ઉવાચ ।
ન બાલે સાધુચરિતં ન જ્ઞાનં સ્નેહ એવ ચ ।
વિહાય માં કથં ભુક્તં મિષ્ટાન્નં વિવિધં ત્વયા ॥ ૮॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમુવાચ સ વિનાયકઃ ।
યત્ર યત્ર મયા ભુક્તં તત્ર ભુક્તં ત્વયાઽપિ ચ ॥ ૯॥

મિથ્યા ત્વં ભાષસે મન્દ બાલસ્ત્વમસિ બુદ્ધિતઃ ।
વદિષ્યન્તિ જનાઃ સર્વે પૃચ્છેતિ ચ સસાક્ષિકમ્ ॥ ૧૦॥

શ્રુત્વા વૈનાયકં વાક્યં જના ઊચુર્નૃપં તદા ।
ઇદાનીં હિ ત્વયા ભુક્તં વિનાયકસમીપતઃ ॥ ૧૧॥

કથં મિથ્યા ભાષસે ત્વં વૃદ્ધઃ સન્નૃપસત્તમ ।

તતઃ પ્રકૃતિમાપન્નો જ્ઞાતવાન્સ નૃપોઽબ્રવીત્ ॥ ૧૨॥

અજ્ઞેયા તે પરા માયા યોગિનામપિ મોહિની ।
ધન્યોઽસિ સર્વરૂપેણ સર્વત્ર માનિતો યતઃ ॥ ૧૩॥

ક ઉવાચ ।
રોમાઞ્ચાઞ્ચિતગાત્રઃ સ ધ્યાનમેવાન્વપદ્યત ।
તતો વૈનાયકં રૂપં સ્વયમેવાન્વપદ્યત ॥ ૧૪॥

યથા જલે જલં ક્ષિપ્તં જલત્વં પ્રતિપદ્યતે ।
પુનર્માયાબલેનાસૌ ભિન્નમૂર્તિર્નૃપોત્તમઃ ॥ ૧૫॥

સ તુ તં શિબિકારૂઢં નિનાય નિજમન્દિરમ્ ।
નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈર્નૃત્યૈર્ગીતૈરનેકશઃ ॥ ૧૬॥

શુશુભે બાલકોઽતીવ દેવેષુ મદનો યથા ।
અનુયાતિ સપત્નીકો ભક્ત્યા શુક્લઃ શનૈઃ શનૈઃ ॥ ૧૭॥

પરાવર્ત્ય મુખં દૃષ્ટો બાલેન વ્રીડતા ભૃશમ્ ।
કથં પ્રયાતોઽદત્ત્વાઽસ્મૈઃવરં કં ચ ન તોષકમ્ ॥ ૧૮॥

ઇત્યેવં મનસા તસ્મૈ દદૌ સમ્પત્તિમુત્તમામ્ ।
કુબેરસમ્પદઃ શ્રેષ્ઠાં સર્વાશ્ચર્યકરીં વિભુઃ ॥ ૧૯॥

શુક્લઃ પરાવૃતો દીનઃ સપત્નીકો મહામનાઃ ।
કદન્નભક્ષણાદ્ દેવો રુષ્ટઃ કિન્ત્વિતિ ચિન્તયન્ ॥ ૨૦॥

નાપશ્યત્ તાં પર્ણકુટીં ચિન્તાં પરમિકાં યયૌ ।
તતસ્તુ સેવકાઃ શુક્લં સુગન્ધતૈલમર્દનૈઃ ॥ ૨૧॥

સ્નાપયિત્વાઽપ્યલઞ્ચક્રુર્ભૂષણૈઃ કાઞ્ચનાશુકૈઃ ।
તથૈવ તસ્ય પત્નીં ચ બલાદિવ નિયોજિતાઃ ॥ ૨૨॥

અત્યાશ્ચર્યયુતૌ ચોભૌ પશ્યતઃ સર્વસમ્પદઃ ।
રત્નકાઞ્ચનભિત્તીશ્ચ મઞ્ચાન્ નાનાસનાનિ ચ ॥ ૨૩॥

મુક્તામણિગણૈશ્ચિત્રાણ્યનેકાનિ સ્થલે સ્થલે ।
કાઞ્ચનાનિ ચ ભાણ્ડાનિ વસ્ત્રાણ્યાચ્છાદનાનિ ચ ॥ ૨૪॥

ભક્ષ્યાણ્યનેકરૂપાણિ ખાદ્યાનિ વિવિધાનિ ચ ।
દૃષ્ટ્વેત્થં સકલં ચૌભૌ પરસ્પરમભાષતામ્ ॥ ૨૫॥

કિમિદં ભવનં ક્ષુદ્રં જાતમિન્દ્રગૃહોપમમ્ ।
તતઃ શુક્લોઽબ્રવીત્ પત્નીં વિનાયકપ્રસાદતઃ ॥ ૨૬ ॥

સર્વં જાનીહિ સુભગે ન સમક્ષં મહાવિભુઃ ।
દદાતિ તુ પરાક્ષેઽસૌ અલ્પમાત્રેણ તોષયન્ ॥ ૨૭ ॥

સ્વયં દત્તં બહુતરમલ્પમેવ હિ મન્યતે ।
ભક્ત્યોપપાદિતં સ્વલ્પં મન્યતે બહુલં વિભુઃ ॥ ૨૮ ॥

તસ્માદ્ ભયેન કામેન સ્નેહેન રિપુભાવતઃ ।
સ્મર્તવ્યો નમનીયશ્ચ સ્તવ્યઃ પૂજ્યો હિતાય ચ ॥ ૨૯ ॥

મુનિરુવાચ ।
તતસ્તુ નગરે ગુપ્તૌ નરાન્તકસમીરિતૌ ।
આસ્તાં દૂતૌ ચિરં કાલં શૂરશ્ચ ચપલસ્તથા ॥ ૩૦ ॥

યચ્ચણ્ડશબ્દાત્ ત્રૈલોક્યં કમ્પતેઽશ્વત્થપત્રવત્ ।
યચ્છિરઃકમ્પતઃ કમ્પં યાન્તિ દેવાઃ સવાસવાઃ ॥ ૩૧ ॥

પરાક્રમે બલે શબ્દે ત્રૈલોક્યે ન સમસ્તયોઃ ।
અયં તુ શિબિકામધ્યે હન્તવ્યો મુનિદેહજઃ ॥ ૩૨ ॥

યતોઽનેન હતા દૈત્યા બલિનઃ પૂર્વમાગતાઃ ।
તેષાં પ્રતિકૃતિઃ કાર્યેત્યેવમૂચુઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૩૩ ॥

વિદ્યુદ્રૂપં સમાસ્થાય ગર્જતઃ સ્મ મહારવૌ ।
તત્તેજસા પ્રતિહતચક્ષુષા વીરસઞ્ચયાઃ ।
કિમિદં કિમિદમિતિ ચુક્રુશુર્ભૃશવિવ્હલાઃ ॥ ૩૪ ॥

એતસ્મિન્નન્તરે પ્રાપ્તૌ શિબિકાનિકટં તુ તૌ ।
વાહાઃ પલાયિતાઃ સર્વે ત્યક્ત્વા તં ચ વિનાયકમ્ ॥ ૩૫ ॥

ધૃતૌ વિનાયકેનોભૌ હસ્તાભ્યાં બલિનૌ બલાત્ ।
ઉત્પાટિતું ધરણ્યાં સ ભ્રામયામાસ તાવુભૌ ॥ ૩૬ ॥

કરુણાર્દ્રમનાઃ પશ્ચાત્ સ્થાપયામાસ ભૂતલે ।
હન્તવ્યઃ પુરુષેણાસૌ યઃ પરાક્રમતોઽધિકઃ ॥ ૩૭ ॥

મશકે નિહતે કઃ સ્યાત્ પુમર્થઃ પુરુષસ્ય હ ।

તતઃ પપ્રચ્છ તૌ કસ્ય દૂતૌ વા કથ્યતામિતિ ॥ ૩૮॥

સ્વશક્ત્યા તુ કૃતે યત્ને ન દોષઃ પુરુષસ્ય હ ।
એવં તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રોચતુઃ પુરતઃ સ્થિતૌ ॥ ૩૯॥

કરુણાબ્ધિર્ભવાન્ખ્યાતો દિનનાથઃ પિતાઽસિ નઃ ।
સેકકૃચ્ચોપનેતા ચ વિદ્યાદોઽભયદોઽપરઃ ॥ ૪૦॥

અન્નદઃ પઞ્ચ પિતરો વિખ્યાતા ભુવનત્રયે ।
આવાં દૂતૌ ગુમરૂપૌ નરાન્તકસમીરિતૌ ॥ ૪૧॥

તવ વિઘ્નકરૌ દેવ રક્ષિતૌ કૃપયા ત્વયા ।
ભૂતં ભવ્યં ભવચ્ચૈવ સર્વં જાનાસિ સર્વવિત્ ॥ ૪૨॥

યે યે વૈરેણ ત્વાં યાતા હતાસ્તે ક્ષણમાત્રતઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે પૌરા વિનાયકમથાબ્રુવન્ ॥ ૪૩॥

કિમેતૌ રક્ષિતૌ દેવ દુષ્ટૌ લોકભયઙ્કરૌ ।
અનયોરુપકારસ્તુ કૃતોઽપકૃતયે ભવેત્ ॥ ૪૪॥

પન્નગાય પયો દત્તં વિષમેવ હિ જાયતે ।

મુનિરુવાચ ।
તાનુવાચ તતો દેવઃ પૂર્વમેવાનયોર્મયા ॥ ૪૫॥

અભયં દત્તમધુના વિપરીતં કથં ભવેત્ ।
ઇત્યુક્ત્વાઽમોચયત્ તૌ સ તતો રાજાઽબ્રવીત્ પુનઃ ॥ ૪૬॥

અપરાધાનસઙ્ખ્યાતાન્ ક્ષાન્ત્વા તૌ મોચિતૌ રિપૂ ।
મરણે જીવને જન્તોરિચ્છા તે કારણં મતા ॥ ૪૭॥

ઇત્યુક્ત્વા મન્દિરં પ્રામૌ કાશિરાજવિનાયકૌ ।
નત્વા તૌ સર્વલોકાશ્ચ સ્વં સ્વં ભવનમાગમન્ ॥ ૪૮॥

પ્રશંસન્તો નૃપં નાનારૂપિણં ચ વિનાયકમ્ ॥ ૪૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દૂતમોચનં નામ પઞ્ચપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૫૩૬ + ૪૯ = ૬૫૮૫

૨.૦૫૬ નરાન્તકનિર્ગમનં નામ ષટ્પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાજ ।
તૌ તુ રૌદ્રપુરે રમ્યાં નરાન્તકસભાં ગતૌ ।
સહસ્રસ્તમ્ભરુચિરાં મણિમુક્તાવિભૂષિતામ્ ॥ ૧॥

અનેકવીરસમ્બધાં નાનાશ્ચર્યવતીં શુભામ્ ।
શતયોજનવિસ્તીર્ણાં તાવદાયામસંયુતામ્ ॥ ૨॥

નાનામણિમયે રમ્યે આસને સ નરાન્તકઃ ।
ઉપવિષ્ટસ્તત્સમયે તસ્યામાત્યૌ વરાસને ॥ ૩॥

ઉભૌ ગગનસંલેહિમૂર્દ્ધાનૌ બલિનાં વરૌ ।
નત્વા તૌ વદતઃ શૂરશ્ચપલશ્ચ ગુણાન્બહૂન ॥ ૪॥

વક્તવ્યં દૂતવર્યેણ યત્સ્યાત્સાધ્વિતરચ્ચ યત્ ।
અન્યથા દૂતદોષઃ સ્યાત્ સ્વમિકોપશ્ચ દારુણઃ ॥ ૫॥

શ્રુત્વા તત્સ્વામિના કાર્યં વિચાર્ય સ્વહિતં શુભમ્ ।
આવાં વિનાયકે વિઘ્નાન્ કર્તું યાતઃ પુરીં તુ તામ્ ॥ ૬॥

અતિગુપ્તતરૌ તત્ર સ્થિતૌ બાલપ્રતીક્ષકૌ ।
વિઘણ્ટો દન્તુરશ્ચાથ પ્રથમં બાલરૂપિણૌ ॥ ૭॥

તાભ્યામાલિઙ્ગતસ્તૌ સ ભસ્મ ચક્રે વિનાયકઃ ।
પતઙ્ગશ્ચ વિધૂલશ્ચ વાયુરૂપધરૌ ततः ॥ ૮॥

યાતૌ બાલકમુત્ક્ષેપું શિર આક્રમ્ય નાશિતૌ ।
પાષાણરૂપી પ્રબલઃ શતધા ખણ્ડિતોઽસુરઃ ॥ ૯॥

કામક્રોધૌ દ્વાવસુરૌ રાસભં રૂપમાસ્થિતૌ ।
હન્તુ બાલં તુ માર્ગે તો ચૂર્ણિતૌ ધરણીતલે ॥ ૧૦॥

ततः કુણ્ડિયાસ્તુવરઃ કૌન્જરં રૂપમાસ્થિતઃ ।
માર્ગમાવૃત્ય સન્તસ્થૌ તત્કુમ્ભસ્ય વિદારણાત્ ॥ ૧૧॥

નિહતઃ ક્ષણમાત્રેણ કુમારેણ બલેન સઃ ।
ધર્મદત્તગૃહં પશ્ચાદ્ જૃમ્ભિણી હન્તુમાગતા ॥ ૧૨॥

નારિકેલેન શિરસિ હતા મૃત્યુમવાપ સા ।
જ્વાલાસુરો વ્યાઘ્રતુણ્ડસ્તૃતીયસ્તુ વિદારણઃ ॥ ૧૩॥

આગતા નાશિતું બાલમાદ્યો જજ્વાલ તાં પુરીમ્ ।
અન્ત્યઃ સાહાય્યમકરોદ્ વાયુરૂપતયાડસ્ય હ ॥ ૧૪॥

વિદાર્યાસ્યં વ્યાઘ્રતુણ્ડોડભક્ષયચ્ચાખિલાન્ જનાન્ ।
ત્રયોડપિ નિહતાસ્તેન બાલેનાડનન્તમાયયા ॥ ૧૫॥

મેઘનામા મહાદૈત્યો ગાણકં રૂપમાસ્થિતઃ ।
નિહતો મુદ્ગિકાઘાતાત્ તદદ્ભુતમિવાભવત્ ॥ ૧૬॥

કૂપશ્ચ કન્દરશ્ચોભૌ નિહતૌ માયિનૌ બલાત્ ।
અમ્બાસુરોડન્ધકસ્તુડ્ગો નાશિતું બાલમાગતાઃ ॥ ૧૭॥

એકેનાકારિ તુ તમો ધારાભિર્વવૃષે પરઃ ।
અપરસ્તુડ્ગશિખરો ન્યપતદ્બાલકોપરિ ॥ ૧૮॥

મહાવિહડ્ગરૂપેણ દૂરે ક્ષિપ્તાત્રયોડપિ ચ ।
તેષાં પ્રતિકૃતિં કર્તું ભ્રમરા નામ રાક્ષસી ॥ ૧૯॥

આગતા ભક્ષિતું બાલં દુષ્ટાશયવતી શુભા ।
તદુરઃસ્થલમાક્રમ્ય પ્રાણાન્ જગ્રાહ વિઘ્નરાટ્ ॥ ૨૦॥

તત આવાં તડિદ્રૂપમાસ્થાય બાલકં ગતૌ ।
વિહન્તું તેન વિધૃતૌ કરયોર્બલશાલિના ॥ ૨૧॥

કૃપાવતા વિમુક્તૌ ચ પૃષ્ટ્વા સર્વં ચિકીર્ષિતમ્ ।
કથયિત્વોદન્તમમુમાગતૌ સ્વામિનં પ્રતિ ॥ ૨૨॥

એકદા નગરે તત્ર સર્વૈરેકઃ સમાહૃતઃ ।
ભોજનાય ચ શુક્લેન દરિદ્રેણ વિનાયકઃ ॥ ૨૩॥

વિશીર્ણમોદનં ભુક્ત્વા સહ તૈલેન પ્રાગ્વિભુઃ ।
પશ્ચાદ્ ગતોડનન્તકાયો ભોક્તું સર્વગૃહેષ સઃ ॥ ૨૪॥

સર્વત્ર કાશિરાજેન સહિતો બુભુજે હિ સઃ ।
કાશિરાજેન મૂઢેન ન જ્ઞાતં તદ્ચિેષ્ટિતમ્ ॥ ૨૫॥

સ્વામિન્નેતાદૃશી શક્તિઃ ક્વાપિ દૃષ્ટા ન ચ શ્રુતા ।
ઇદાનીં યદ્ધિતં તે સ્યાત્ તદ્ધિ સમ્યગ્વિધીયતામ્ ॥ ૨૬॥

જાનીવહે ન જેતાડસ્ય ત્રૈલોક્યે વિદ્યતે પુમાન્ ।

મુનિરુવાચ ।
ઇત્થં શ્રુત્વા તયોર્વાક્યં પ્રજજ્વાલ સુરાન્તકઃ ।
વમતિ સ્મ મુખાદગ્નિં વિશ્વમત્તું પ્રસારિતાત્ ॥ ૨૭ ॥

કપિરુડ્ડાનશીલોઽપિ ન સિંહં બાધતે ક્વચિત્ ।
બદ્ધ્વા તુ ભ્રુકુટીમુગ્રામુવાચ સ નરાન્તકઃ ॥ ૨૮ ॥

ગ્રાસશીલશ્ચાજગરો ન મહીં ગ્રસતે ક્વચિત્ ।
આશ્ચર્યં મમચિત્તે તુ ભવદ્વાક્યાદુપાગતમ્ ॥ ૨૯ ॥

ખદ્યોતો રાજતે તાવદ્યાવચ્ચન્દ્રો ન દૃશ્યતે ।
ચન્દ્રોઽપિ રાજતે તાવદ્ યાવત્સૂર્યો ન દૃશ્યતે ॥ ૩૦ ॥

ન દૃશ્યતે યદા રાહુસ્તાવત્ સૂર્યોઽપિ રાજતે ।
ન દૃષ્ટઃ કાલરૂપોઽહં તાવદ્ બાલો મહાનયમ્ ॥ ૩૧ ॥

સકાશિરાજં તં બાલં જાનીયાતાં દિવં ગતમ્ ।
યત્ર તે નિહતા દૈત્યા ગતાસ્તત્ર ગમિષ્યતિ ॥ ૩૨ ॥

મુનિરુવાચ ।
એવમુક્ત્વા સમુત્તસ્થૌ જગર્જ ગર્જયન્ દિશઃ ।
ચ કમ્પે પૃથિવી સર્વા તદ્ગર્જનરવાકુલા ॥ ૩૩ ॥

તત આજ્ઞાપયત્ સર્વાન્વીરાન્ સજ્જીભવન્ત્વિતિ ।
કાશિરાજસ્ય નગરીં યામિ યુદ્ધાય દંશિતઃ ॥ ૩૪ ॥

તસ્મિન્વદતિ સેનેત્થં સન્નદ્ધા સમુપાગતા ।
સર્વશાન્તિકરા ઘોરા ચતુરઙ્ગધ્વજાન્વિતા ॥ ૩૫ ॥

સૈન્યેન રજસા સર્વં વ્યાપ્તમાસીદ્ દિગન્તરમ્ ।
આચ્છાદિતે દિનકરે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૩૬ ॥

પદાતયોઽપ્યસઙ્ખ્યેયાઃ સિન્દૂરારુણમસ્તકાઃ ।
ઉડ્ડીયોડ્ડીય ધાવન્તો મિથ્યાયુદ્ધં પ્રચક્રિરે ॥ ૩૭ ॥

મુક્તકેશાઃ ખડ્ગહસ્તા ભૃશુણ્ડીચર્મપાણયઃ ।
પાષાણદ્રુમખટ્વાઙ્ગશક્તિપાશકરાઃ પરે ॥ ૩૮ ॥

તતો યયૌ ગજાનીકં ઘણ્ટાનાદવિભૂષિતમ્ ।

સિન્દૂરારુણસદ્વણ્ડં દન્તાવરણરાજિતમ્ ॥ ૩૯॥

નાનાધાતુવિચિત્રો નુ પર્વતાનાં વ્રજો વ્રજન્ ।
ચીત્કારેણ નદદ્ભન્તૈર્ભિદન્નિવ ગિરિવ્રજમ્ ॥ ૪૦॥

આધોરણા યદા ન સ્યુસ્તદા સર્વં હતં ભવેત્ ।
દાનોદકેન તુ રજઃ પ્રશાન્તમભવત્ તદા ॥ ૪૧॥

અશ્વારોહાસ્તયોર્જગ્મુર્મુકુટાટોપમસ્તકાઃ ।
શસ્ત્રિકાચર્મનિસ્ત્રિંશધનુર્બાણવિભૂષિતાઃ ॥ ૪૨॥

બૃહિતૈર્હેષિતૈર્વ્યોમ કુર્વન્તઃ સગુણં ભૃશમ્ ।
કડ્ડાલૈશ્ચ તનુત્રાણૈસ્ત્રિશૂલૈશ્ચ વિરાજિતાઃ ॥ ૪૩॥

ગદામુદ્ગરપટ્ટીશમહાપરશુપાણયઃ ।
ચક્રતોમરભલ્લાસિપાશસૃણિકરાઃ પરે ॥ ૪૪॥

અશ્વા અલઙ્કૃતા નાનાલઙ્કારૈશ્ચામરૈરપિ ।
મનોજવા વાયુવેગા વ્યોમૈવાક્રાન્તુમિચ્છવઃ ॥ ૪૫॥

તતઃ સુવર્ણરજતમુક્તામણિવિભૂષિતમ્ ।
સુવર્ણાક્ષૈર્ધ્વજૈર્યુક્તં નાનાલઙ્કૃતવાજિભિઃ ॥ ૪૬॥

નાનાયુદ્ધસમૂહૈશ્ચ ધનુર્બાણશતૈર્યુતમ્ ।
કાર્તસ્વરમહાચક્રં કિઙ્કિણીજાલમણ્ડિતમ્ ॥ ૪૭॥

મહારથી મહામાત્યો રથમાસ્થાય નિર્યયૌ ।
કૃષ્ણદેહો મહાકાયો વીરકઙ્કણશોભિતઃ ॥ ૪૮॥

લસત્કુણ્ડલસુશ્રોત્રો મહામુકુટમણ્ડિતઃ ।
મુક્તાસુવર્ણમાલાઢ્યો મુદ્રિકાખડ્ગમણ્ડિતઃ ॥ ૪૯॥

કેશરાગરુકસ્તૂરીકર્પૂરાઽઽગવિલેપનઃ ।
શુચિરસ્ત્રાણિ સસ્માર ન પ્રયુક્તાનિ કુત્રચિત્ ॥ ૫૦॥

વીરાવેશેન સ બભૌ રોગી શોફાં ગતો યથા ।
નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈર્નાદયન્ વિદિશો દિશઃ ॥ ૫૧॥

વીરા વિનાયકં જેતું હૃષ્ટા ગર્જન્ત્યનેકશઃ ।
બૃહિતૈર્હષિતૈઃક્ષ્વેડૈ રથનેમિસ્વનૈરપિ ॥ ૫૨॥

નિનાદં તં સમાકર્ણ્ય ત્રસ્તા દેવા દરીં યયુઃ ।
એવં નરાન્તકઃ કાશીરાજસ્ય નગરીં યયૌ ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે નરાન્તકનિર્ગમનં નામ ષટ્પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૫૮૫ + ૫૩ = ૬૬૩૮

૨.૦૫૭ રાજનિગ્રહનામ સપ્તપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તસ્મિન્પ્રયાતે દૈત્યેન્દ્રે પ્રાગ્ગુલ્મેષુ ગતા નરાઃ ।
ધાવમાના નૃપં પ્રોચુર્ભુક્તવન્તં નરાન્તકઃ ॥ ૧॥

આગતો દૈત્યરાજોઽસૌ ચતુરઙ્ગબલાન્વિતઃ ।
પૌરા વાદિત્રનિર્ઘોષાન્ શ્રુત્વા ચક્રુર્મહાસ્વનાન્ ॥ ૨॥

કોલાહલો મહાનાસીલ્લોકાનાં નગરે ભૃશમ્ ।
પલાયિતા દશ દિશો લોકાઃ પ્રાણપરીપ્સયા ॥ ૩॥

રાજાઽથ ભોજનં ત્યક્ત્વા પ્રોત્તસ્થૌ સ્પર્શવાનિવ ।
કૃત્વા યુદ્ધક્ષમં વેષં લોકાનાજ્ઞાપયત્પુરા ॥ ૪॥

સજ્જીભવન્તુ યુદ્ધાય ભેરીશબ્દમકારયત્ ।
ખડ્ગચર્મધરો રાજા નિષઙ્ગી ચાપવાન્બલી ॥ ૫॥

તનુત્રાણી ચ કઙ્કાલી પુપૂજે તં વિનાયકમ્ ।
જયપૂર્વં ચ તં સ્મૃત્વા નત્વા ચાશ્વં સમારુહત્ ॥ ૬॥

તૃતીયમાનકારાવં શ્રુત્વા સેનાચરા યયુઃ ।
સન્નદ્ધાસ્ત્વરમાણાશ્ચ પત્ત્યશ્વસ્યન્દનૈર્ગજૈઃ ॥ ૭॥

અતિપ્રહૃષ્ટાસ્તે યોધાસ્ત્રૈલોક્યગ્રાસસાહસાઃ ।
નગર્યાઃ પૂર્વભાગે સ વેદિકાયાં સ્થિતો નૃપઃ ॥ ૮॥

અમાત્યાન્ સર્વવીરાંશ્ચ દદૌ વસ્ત્રધનાનિ સઃ ।
ઉવાચ સમયોઽયં વો દર્શયન્તુ પરાક્રમમ્ ॥ ૯॥

વિનાયકાનુગ્રહાન્નો ન ભયં વિદ્યતે કચિત્ ।
તથાપિ બલવાન્ દૈત્યો બલાજ્જિગ્યે વસુન્ધરામ્ ॥ ૧૦॥

જયસ્ય નિયમો નાસ્તિ દૈવાધીનાશ્ચ પૂરુષાઃ ।
ન સેના લક્ષભાગેન વિદ્યતેઽતોઽબ્રવીમ્યહમ્ ॥ ૧૧॥

ક્વ સાગરઃ ક્વ કુમ્ભોદં ક્વ ખદ્યોતઃ ક્વ વા રવિઃ ।
તેનૈવ રક્ષિતાઃ સામ્ના સ્થિતા રાજ્યશ્રિયા વયમ્ ॥ ૧૨॥

અપરાધાઃ સુબહવો જાતા નો મસ્તકે તતઃ ।
કિયન્તો નિહતા દૈત્યા વિનાયકબલેન ચ ॥ ૧૩॥

ત્યક્ત્વા સામ પ્રયાતોઽસૌ વિચારઃ ક્રિયતાં હિતઃ ।

મુનિરુવાચ ।
તત્રાબ્રવીન્મહામાત્યો રાજાનં ભયવિહ્વલમ્ ॥ ૧૪॥

ચતુર્ભિર્બુદ્ધિમદ્ભિસ્ત્વં યાહિ દૈત્યં નરાન્તકમ્ ।
શરણં સ્વસ્વકાર્યાર્થે નીચાનુશરણં શુભમ્ ॥ ૧૫॥

બૃહસ્પતિમતં રાજન્ બ્રવીમિ તે શૃણુષ્વ તત્ ।
શ્રુત્વા તત્કુરુ રાજેન્દ્ર તતઃ ક્ષેમં ભવિષ્યતિ ॥ ૧૬॥

બૃહસ્પતિરુવાચ ।
કન્યાપ્રદાનસહભોજનવસ્ત્રદાન-સામાભિધાનનમનપ્રણયપ્રમાણૈઃ ।
તત્કીર્તિકીર્તનતદામજનાનુવાદ-મુખ્યૈરુપાયનિચયૈરહિતાન્વિહંસ્યાત્ ॥ ૧૭॥

મુનિરુવાચ ।
સ ચેદ્ વિનાયકં યાચેદ્ દત્ત્વા રાજ્યસ્ય રક્ષણમ્ ।
કર્તવ્યમિતિ મે ભાતિ સ્વહિતં તદ્વિચિન્ત્યતામ્ ॥ ૧૮॥

તતઃ સર્વજનાઃ સાધુ સાધ્વિતિ પ્રાબ્રુવન્નૃપમ્ ।
સમ્યગુક્તમમાત્યેન વૈરચ્છેદાય ભો નૃપ ॥ ૧૯॥

વિચારયત્સુ તેષ્વેવં દૈત્યાસ્તે બલવત્તરાઃ ।
રુરુધુસ્તાં પુરીં સૈન્યૈ સર્વે તે શલભા ઇવ ॥ ૨૦॥

મધ્યે ગતાન્ નરાન્ દૃષ્ટ્વા દદહુસ્તાં પુરીં ખલાઃ ।
પ્રજજ્વાલ મહાનગ્નિશ્ચતુર્દિક્ષુ વિદિક્ષુ ચ ॥ ૨૧॥

ધૂમેનાચ્છાદિ તપનો ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
કલ્પાન્ત ઇવ તત્રાસીલ્લોકાનામતિદારુણઃ ॥ ૨૨॥

ધ્રીયન્તે તે પરૈર્યેઽગ્નિભયાદ્ યાન્તિ બહિર્નરાઃ ।

સબાલા યોષિતશ્ચાપિ લિલિઙ્ગુશ્ચ ચુચુમ્બિરે ॥ ૨૩॥

પતિવ્રતાસ્ત્યજુઃ પ્રાણાન્ લજ્જયાઽતિપરિપ્લુતાઃ ।
આરુહ્ય ગોપુરં કાશ્ચિદ્દેહત્યાગં પ્રચક્રિરે ॥ ૨૪॥

અપરાસ્તત્યજુઃ પ્રાણાન્ શસ્ત્રૈઃ પાશૈર્વિષૈરપિ ।
અતિરન્યા ધૃતા દૂતૈર્નીતાસ્તા સ્વામિનં પ્રતિ ॥ ૨૫॥

નરાન્તકેન ભુક્ત્વા તાઃ પ્રેષિતા નગરં સ્વયમ્ ।
એવં તં પ્રલયં દૃષ્ટ્વાઽમાત્યાનૂચે નૃપઃ પુનઃ ॥ ૨૬॥

અસ્મત્સમક્ષં યોષાશ્ચેન્નીતા દુષ્ટૈર્દુરાત્મભિઃ ।
તદાઽયશો મહન્નઃસ્યાત્તસ્માદ્યુધ્યામહેઽસુરૈઃ ॥ ૨૭॥

એવમુક્ત્વા સ્વમશ્વં સ પ્રેરયન્યુદ્ધદુર્મદઃ ।
સજ્જં કૃત્વા ધનુઃ સદ્યો બાણવૃષ્ટિમથાકરોત્ ॥ ૨૮॥

આચ્છાદિતો રશ્મિમાલી દૈત્યા મોહમુપાગમન્ ।
ધારાધરા યથા ધારા વિમુઞ્ચન્તિ તથા ધનુઃ ॥ ૨૯॥

મુઞ્ચન્તિ સ્મ શરૈસ્તે તે નિહતા દૈત્ય સઞ્ચયાઃ ।
કેચિન્મૃતાશ્ચ ભગ્નાશ્ચ કેચિન્નિશ્ચરણાઃ કૃતાઃ ॥ ૩૦॥

કેષાઞ્ચિદુદરં ભગ્નં પરેષાં બાહવો હતાઃ ।
કેષાઞ્ચિ ત્સ્ફોટિતે નેત્રે કેષાઞ્ચિદુરવોઽપિ ચ ॥ ૩૧॥

અમાત્યાઃ સેનયા સાર્દ્ધં કાશીરાજં સમન્વયુઃ ।
ખડ્ગૈઃ પરશ્વધૈસ્તે તાન્પરવીરાન્ નિજઘ્નિરે ॥ ૩૨॥

તદાઘાતૈર્હતાઃ કેચિત્પતિતા ભૂતલે પરે ।
તેઽપિ દૈત્યા મહાશસ્ત્રૈર્નિજઘ્નુસ્તાન્ રણાજિરે ॥ ૩૩॥

અન્ધકારે મહારૌદ્રે સેનાધૂલિકૃતે પરે ।
નિજઘ્નુરેવ શસ્ત્રૈસ્તે વીરાન્ સ્વાઁશ્ચ પરાનપિ ॥ ૩૪॥

મલ્લયુદ્ધં ચ ચક્રુસ્તે પરસ્પરજિગીષયા ।
અશ્વારુઢૈર્ગજારૂઢૈ રથારૂઢૈઃ પદાતિભિઃ ॥ ૩૫॥

પદાતાશ્ચ રથારૂઢા યુયુધુઃ શસ્ત્રસાયકૈઃ ।
એવં સમ્ભ્રાન્તમભવત્ તદ્ યુદ્ધં તુમુલં પરૈઃ ॥ ૩૬॥

પ્રભગ્ના દૈત્યસેના સા તદા યાતા પરાઙ્ગમુખી ।
સિંહનાદં ચકારોચ્ચૈઃ કાશિરાજો જયાન્વિતઃ ॥ ૩૭ ॥

હર્ષાત્ સેનાન્તરં યાતો નિઘ્નન્ યુદ્ધે વરાન્વરાન્ ।
ભિન્દન્સેનાં મહાઘોરાં યુદ્ધાવેશી ગજો યથા ॥ ૩૮ ॥

શતં સહસ્રં વીરાણાં સેનામધ્યે જઘાન સઃ ।
નિઘ્નન્તં તં તથા દૃષ્ટ્વા રુરુધુઃ પરસૈનિકાઃ ॥ ૩૯ ॥

રાજાઽયમિતિ બુદ્ધ્વા તે સર્વ એવ સમાયયુઃ ।
તચ્છરાણાં મહાવૃષ્ટિં સોઢ્વા દધ્રુર્બલાદમુમ્ ॥ ૪૦ ॥

અમાત્યયોસ્તુ પુત્રાભ્યાં સહ તે દૈત્યપુઙ્ગવાઃ ।
સેનાચરા મહાશબ્દં ધૃતો રાજેતિ ચક્રિરે ॥ ૪૧ ॥

તતઃ સેનાચરા રાજ્ઞો ધૃતાઃ કેચિત્પલાયિતાઃ ।
મૃતાઃ કેચિત્ક્ષતાઃ કેચિચ્છરણં કેઽપિ તાન્યયુઃ ॥ ૪૨ ॥

મહાવને મહોક્ષેવ બલવદ્ભિર્વૃકૈરિવ ।
અમાત્યપુત્રસહિતં નિન્યુર્દૂતા નરાન્તકમ્ ॥ ૪૩ ॥

દગ્ધા ચ નગરી સર્વા નિવાર્યૈઃ સૈનિકૈસ્તુ સા ।
તતો નરાન્તકઃ સ્વીયાન્ જગાદ વીરસત્તમાન્ ॥ ૪૪ ॥

યદર્થમાગતા વીરાસ્તત્કાર્યં સિદ્ધમેવ નઃ ।
ન મેઽસ્તિ ગણના તસ્ય મુનિપુત્રસ્ય સામ્પ્રતમ્ ॥ ૪૫ ॥

જિતે પ્રભૌ જિતા સેના જિતે દુર્ગે જિતં પુરમ્ ।
કાશિરાજે જિતે બાલો જિત એવ ન સંશયઃ ॥ ૪૬ ॥

અથાનેષ્યતિ રાજાઽયં બાલં નિગ્રહતોઽધુના ।
એવમુક્ત્વા યયૌ વાદ્યનિર્ઘોષૈઃ સ તથા પુરીમ્ ॥ ૪૭ ॥

કાશિરાજં પુરસ્કૃત્ય સ્તૂયમાનોઽથ બન્દિભિઃ ।
યચ્છન્ વસ્તૂનિ બન્દિભ્યો દદૌ વિપ્રેભ્ય એવ ચ ॥ ૪૮ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે રાજનિગ્રહનામ સમપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૬૩૮ + ૪૮ = ૬૬૮૬

૨.૦૫૮ નરાન્તકનિગ્રહો નામાષ્ટપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અર્ધમાર્ગં ગતો યાવદ્ધર્ષેણાઽસૌ નરાન્તકઃ ।
તાવદેવ શ્રુતં કાશીરાજપત્ન્યા ધૃતો નૃપઃ ॥ ૧॥

અત્યન્તં સા શુશોચાથ પૌરા યે ચાવશેષિતાઃ ।
આક્રન્દઃ સુમહાનાસીન્મત્સ્યાનાં નિર્જલે યથા ॥ ૨॥

અમ્બા સા પતિતા ભૂમૌ ધૃતે ભર્તરિ વૈરિભિઃ ।
મૂર્છિતા ચ વિવર્ણાઽભૂદ્ રમ્ભા વાતહતા યથા ॥ ૩॥

સખીભિઃ સહિતાઽરોદીદ્ રુદતી પ્રાબ્રવીત્ તદા ।

અમ્બોવાચ ।
સિંહખેલો ગજાનીકહન્તા યો રિપુમર્દનઃ ॥ ૪॥

શૃગાલતુલ્યદૈત્યેન સ કથં વિધૃતો બલાત્ ।
ક્વ ગતં મત્તમાતઙ્ગસહસ્રમ્બલશાલિનઃ ॥ ૫॥

બલં ભર્તુર્મદીયસ્ય દૈત્યકોટિહરસ્ય હ ।
કથં રુષ્ટો મહેશો મે કદા દ્રક્ષ્યે નિજં પતિમ્ ॥ ૬॥

કં દેવં શરણં યામિ યસ્તં શીઘ્રં વિમોચયેત્ ।
કશ્યપસ્યાસ્ય બાલસ્ય વરાયુદ્ધં કૃતં વરમ્ ॥ ૭॥

તદ્ધિ સર્વં વૃથા જાતં રાજ્ઞિ મૂઢત્વમાગતમ્ ।
યો બાલવચનાચ્છ્રેષ્ઠૈર્વિરોધં કૃતવાન્ વૃથા ॥ ૮॥

કો જયેત્ તં મહાદૈત્યં ભર્તૃગ્રાહં નરાન્તકમ્ ।
વિના સર્વૈઃ કથં કલ્પકાલઃ પ્રાપ્તો હતાશયા ॥ ૯॥

અહં ચ ધરણી ચાપિ કથં વૈધવ્યમાગતા ।
ન તાદૃશઃ ક્વાપિ જાતો કરુણાબ્ધિઃ શરણ્યદઃ ॥ ૧૦॥

મુનિરુવાચ ।
એવં તચ્છોકમાકર્ણ્ય કશ્યપસ્યાત્મજો બલી ।
શબ્દેન મહતાઽગર્જદ્ બ્રહ્મણ્ડસ્ફોટકારિણા ॥ ૧૧॥

પ્રતિશબ્દેન ગગનં જગર્જ ચ દિશોઽપિ ચ ।
ચકમ્પે ધરણી સર્વા સપર્વતવનાકરા ॥ ૧૨॥

પક્ષિણઃ પતિતાસ્તેન મૃતા ભ્રાન્તા જનાસ્તદા ।
તતઃ સિદ્ધિં સમાલોક્ય ક્રોધવ્યાકુલલોચનઃ ॥ ૧૩ ॥

ક્વ ગતાઽસિ મહાયુદ્ધપ્રસઙ્ગં પ્રાહ તામિતિ ।
સા તદાશયમાલક્ષ્ય ચક્રે નાનાવિધાં ચમૂમ્ ॥ ૧૪ ॥

વિકરાલમુખા વીરાઃ પ્રાદુરાસન્સહસ્રશઃ ।
હલદન્તાઃ સર્પજિહ્વા નરાઃ પર્વતમસ્તકાઃ ॥ ૧૫ ॥

દારિતાસ્યાસ્તુ ભૂગોલમકસ્માદ્ ગ્રસથિષ્ણવઃ ।
આસ્યાનલં વિમુઞ્ચન્તઃ શતનેત્રા મહાબલાઃ ॥ ૧૬ ॥

યેષાં નાસારન્ધ્રગતા ન દૃશ્યન્તે મહાગજાઃ ।
સૂર્યાચન્દ્રામસૌ યેષાં શ્વાસાન્નિપતિતૌ ભુવિ ॥ ૧૭ ॥

જટાભિઃ પૃથિવી યેષાં સર્વા સમ્માર્જ્યતે ભૃશમ્ ।
સહસ્રયોજનહસ્તા દ્વિગુણાશ્ચ તદઙ્ઘ્રયઃ ॥ ૧૮ ॥

તેષાં તુ નાયકઃ ક્રૂરો વિનાયકસમીપતઃ ।
આગતઃ પરિપપ્રચ્છ કિં કાર્યં વદ મે પ્રભો ॥ ૧૯ ॥

દેહિ મે ક્ષુધિતસ્યાદૌ ભક્ષ્યં તૃપ્તિકરં પ્રભો ।
ઇત્યુક્તવન્તં પુરુષમુવાચ સ વિનાયકઃ ॥ ૨૦ ॥

ભક્ષયસ્વ મહાસેનાં નરાન્તકસુપાલિતામ્ ।
હત્વા તુ તચ્છિરો મહ્યમાનયસ્વ ત્વરાન્વિતઃ ॥ ૨૧ ॥

તત્સૈન્યેન ન તૃપ્તિશ્ચેદ્ દાસ્યે ભક્ષ્યાન્તરં તવ ।
એવમાજ્ઞામનુપ્રાપ્ય નત્વા તં કશ્યપાત્મજમ્ ॥ ૨૨ ॥

મહાક્ષ્વેડિતશબ્દં તુ કૃત્વા યાતો નરાન્તકમ્ ।
તસ્ય ક્ષ્વેડિતશબ્દસ્ય નાદૃગ્રૂપેણ સૈનિકાઃ ॥ ૨૩ ॥

નરાન્તકોઽપિ ભીતાસ્તે દુદ્રુવુસ્તે દિશો દશ ।
હસ્તે ધૃત્વા તુ તાન્સર્વાન્મુખમધ્યે સમાક્ષિપત્ ॥ ૨૪ ॥

ઉદ્ધૂલ રજો ભૌમં ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
અન્ધકારે મહાઘોરે દીપિકાભિર્વ્યલોકયન્ ॥ ૨૫ ॥

તં દૃષ્ટ્વા પુરુષં ઘોરં કચિત્પ્રાણાન્પ્રજહ્રિરે ।

તાંશ્ચાપિ જીવતઃ સર્વાં સ્ત્વરયા ભક્ષયત્યસૌ ॥ ૨૬॥

નરાન્તકસ્તુ દૃષ્ટ્વૈવં સર્વસૈન્યાવિનાશનમ્ ।
અતર્કયત્સ્વમનસા કૃતાન્તસ્યાન્તકોઽપરઃ ॥ ૨૭॥

આગતઃ કિં મયા કાર્યં દૃશ્યતે બલવાનયમ્ ।
એવં વદન્ દદર્શાઽથ સેનામર્દ્ધાં તુ ભક્ષિતામ્ ॥ ૨૮॥

પ્રલયાનલવચ્ચાયં પૃતનાં હરતે બલાત્ ।
નિઃશેષામેવ કર્તાઽમુમગસ્ત્ય ઇવ વારિધિમ્ ॥ ૨૯॥

દૈત્યસેનાચરાઃ સર્વ મહાશબ્દાન્પ્રચક્રિરે ।
કેચિચ્ચ ભક્ષિતાસ્તેન ચૂર્ણિતાઃ પાદઘાતતઃ ॥ ૩૦॥

શ્વાસાનિલાહતાઃ કેચિત્કેચિદ્ ભીત્યૈવ મમ્રિરે ।
પરસ્પરોપરિ તદા વીરા નિપતિતાઃ પરે ॥ ૩૧॥

યાહિ યાહીહિ વસ્ત્રાતું ચુક્રુશુસ્તં નરાન્તકમ્ ।
કરાઘાતેન નિહતાન્ભક્ષયત્યેષ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૨॥

અસઙ્ખ્યભક્ષણાદસ્ય ન શાન્તો જઠરાનલઃ ।
અશ્વારોહા ગજારોહાઃ પદાતા રથસાદિનઃ ॥ ૩૩॥

ભક્ષિતા નિહતા વાહા ગજાશ્વાનેકશો મુને ।
એવં કોલાહલં શ્રુત્વા સજ્જં કૃત્વા ધનુર્બલાત્ ॥ ૩૪॥

ધરણ્યાં જાનુની સ્થાપ્ય શરાનુભયતસ્તથા ।
આદાય ધનુરાકૃષ્ય શરવૃષ્ટિં તદાઽકરોત્ ॥ ૩૫॥

તતોઽન્ધકારમભવચ્છરવૃષ્ટિકૃતં પુનઃ ।
પક્ષિણઃ પતિતા ભૂમૌ રાજ્ઞો ભૃત્યા અનેકશઃ ॥ ૩૬॥

સ ગીલયતિ પુરુષો બાણાન્ દૈત્યસમીરિતાન્ ।
અસઙ્ખ્યાતાઃ શરાસ્તસ્ય રોમકૂપેષુ નિર્ગતાઃ ॥ ૩૭॥

સ્રવન્તો રુધિરં સર્વે ન જાનાત્યણુ વેદનામ્ ।
પ્રાદુશ્ચક્રે તતોઽસ્ત્રાણિ પૌરુષેણ નરાન્તકઃ ॥ ૩૮॥

તાન્યસ્ત્રાણ્યગિલત્સર્વાણ્યઽન્યાજગરી યથા ।
કુણ્ઠિતાસ્ત્રઃ ક્ષીણશસ્ત્રો નષ્ટસાયકસઞ્ચયઃ ॥ ૩૯॥

ક્ષીણશક્તિઃ પપાલાસૌ દૈત્યરાજો નરાન્તકઃ ।
સ કાલપુરુષસ્તસ્ય પૃષ્ઠ એવાલગત્તદા ॥ ૪૦ ॥

બભ્રામ ભૂતલે દૈત્યોઽપશ્યત્પૃષ્ઠે તુ તં યદા ।
તદા સ્વર્ગં જગામાશુ ભયાત્ તસ્ય નરાન્તકઃ ॥ ૪૧ ॥

પુનઃ પૃષ્ઠે ચ તં દૃષ્ટ્વા પપાત ધરણીતલે ।
તત્રાપિ તં દદર્શાથ પ્રાવિશદ્ધરણીતલમ્ ॥ ૪૨ ॥

સ કાલપુરુષઃ કેશે તતો દધ્રે નરાન્તકમ્ ।
બિલં વિશન્તમુરગં ગરુડોઽતિબલં યથા ॥ ૪૩ ॥

તતો નરાન્તકં પ્રાહ પુરુષઃ સ બલાન્વિતઃ ।
ક્વ ગમિષ્યસિ દૃષ્ટઃ સન્ મમાગ્રે ત્વં નરાન્તક ॥ ૪૪ ॥

ઈશ્વરસ્ય વરાન્મત્તો વૃથા દેવર્ષિપીડનમ્ ।
મનુષ્યાણાં ચ સંહારમનન્તાનાં મહાખલ ॥ ૪૫ ॥

તવ સંહરણે દુષ્ટાવતીર્ણોઽસ્તિ વિનાયકઃ ।
અહઙ્કારં ચ સકલં ત્યક્ત્વા તં શરણં વ્રજ ॥ ૪૬ ॥

અઘાનિ તે વિનશ્યન્તિ દૃષ્ટ્વા તત્પાદપઙ્કજમ્ ।
ઇત્યુક્ત્વા તં બલાદ્ દૈત્યમાનિનાય નરાન્તકમ્ ॥ ૪૭ ॥

વિનાયકસ્ય નિકટે દૈત્યરાજં પરં તતઃ ।
ઉવાચાથ પ્રણમ્યાસૌ સ્વામિનં તં વિનાયકમ્ ॥ ૪૮ ॥

ભક્ષિતં સર્વસૈન્યં તે આજ્ઞાં પ્રાપ્ય મહત્તરમ્ ।
અત્યન્તં ક્લેશિતોઽનેન ધૃત્વૈનં ત્વાં સમાનયમ્ ॥ ૪૯ ॥

મમ નિદ્રાસ્થલં યચ્છ શ્રમાપનુત્તયે વિભો ।
સર્વેષાં ચ સુખાયાસ્ય મુક્તિં યચ્છ વિનાયક ॥ ૫૦ ॥

એવં તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય તં વિભુઃ પ્રત્યભાષત ।
મમ વક્ત્રાન્તર્ગતસ્ત્વં નિદ્રાં પ્રાપ્નુહિ સ્વેચ્છયા ॥ ૫૧ ॥

ઇત્યાકર્ણ્ય મહાવાક્યં વિનાયકમુખોદ્ગતમ્ ।
તન્મુખં પ્રવિવેશાથ તદ્રૂપં સમપદ્યત ॥ ૫૨ ॥

યથા ગન્ધો ધરાજાતસ્તત્રૈવ પરિલીયતે ।
તથા વિનાયકાજ્જાતસ્તત્રૈવ લયમાપ્તવાન્ ॥ ૫૩ ॥

ય ઇદં શૃણુયાદ્ભક્ત્યા મહાદાખ્યાનમુત્તમમ્ ।
સર્વાન્ કામાનવાપ્યાથ મુક્તિં ચ લભતે ધ્રુવમ્ ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે નરાન્તકનિગ્રહો નામાષ્ટપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૬૮૬ + ૫૪ = ૬૭૪૦

૨.૦૫૯ રાજમોક્ષણં નામૈકોનષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

મુનિરુવાચ ।
વિનાયકેન બાલેન કુતઃ સ પુરુષઃ કૃતઃ ।
યેન તદ્ભક્ષિતં સૈન્યમાનીતઃ સ નરાન્તકઃ ॥ ૧॥

એતન્મે પ્રકટં બ્રૂહિ સંશયોઽત્ર મહાન્મમ ।

ક ઉવાચ ।
યન્નિર્ગુણં પરં બ્રહ્મ તદેતત્ સગુણં બભૌ ॥ ૨॥

વિનાયકસ્વરૂપેણ બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાત્મકમ્ ।
ભૂભારહરણાર્થાય દુષ્ટાનાં નિધનાય ચ ॥ ૩॥

પાલનાય સ્વધર્મસ્ય બિભ્રતેઽનન્તરૂપતામ્ ।
સ એવ સૃજતે વિશ્વં પાતિ હન્તિ સ્વતેજસા ॥ ૪॥

અપેક્ષતે સ લોકાનાં નિમિત્તં નિયતિં પરામ્ ।
ન ચાત્ર સંશયઃ કાર્યોઽનેકમાયામયે વિભૌ ॥ ૫॥

તદિચ્છયા સર્વમિદં જગદ્ધિ પરિવર્તતે ।
ઇદાનીં તસ્ય માયાં તે કથયિષ્યામિ વિસ્તરાત્ ॥ ૬॥

અમાત્યપુત્રસહિતો નરાન્તકધૃતો નૃપઃ ।
યાવન્ન પત્તનં પ્રાપ તાવત્કાલં પુમાનસૌ ॥ ૭॥

ભક્ષયામાસ તાં સેનાં દૈત્યેન પરિપાલિતામ્ ।
વિનાયકેન પુરુષો મુખેઽસૌ નિહિતસ્તદા ॥ ૮॥

રાજામાત્યકુમારૌ ચ સોઽપિ તે સર્વ એવ તુ ।
જઠરે તસ્ય દેવસ્ય દદૃશુઃ સકલં જગત્ ॥ ૯॥

સમદ્વીપવતીં પૃથ્વીં પર્વતદ્રુમસંયુતામ્ ।
સરિત્સાગરવાપીભિસ્તડાગૈર્માનવૈઃ શ્રિતામ્ ॥ ૧૦॥

દેવગન્ધર્વમુનિભિઃ સિદ્ધયક્ષનિશાચરૈઃ ।
પન્નગૈરપ્સરોભિશ્ચ શોભિતં સ્વર્ગમણ્ડલમ્ ॥ ૧૧॥

પાતાલાનિ ચ સમાનિ ભ્રમન્તો દદૃશુસ્તદા ।
એવં તે જઠરે તસ્ય કોષ્ઠે કોષ્ઠે પૃથક્પૃથક્ ॥ ૧૨॥

દદૃશુર્ભ્રાન્તમનસો બ્રહ્માણ્ડનિચયાન્બહૂન્ ।
ખિન્નાસ્તે શરણં જગ્મુર્દેવદેવં વિનાયકમ્ ॥ ૧૩॥

મનસા પ્રાર્થયામાસુસ્તદા દેવં વિનાયકમ્ ।
ભ્રાન્તાનાં ખિન્નચિત્તાનાં કૃપાં કુરુ કૃપાનિધે ॥ ૧૪॥

તતસ્તાન્બાલરૂપેણ માર્ગમાદર્શયદ્વિભુઃ ।
તતો રોમાગ્ર્યમાર્ગેણ બહિર્યાતા યથા પુરા ॥ ૧૫॥

દદર્શ કાશિરાજઃ સ્વં નગરં ભદ્રમેવ ચ ।
કશ્યપસ્યાત્મજં બાલં ક્રીડન્તં તં વિનાયકમ્ ॥ ૧૬॥

તત્પ્રસાદાદામબુદ્ધિર્નુનાવ પરયા મુદા ।
જ્ઞાતા તે પરમા માયા મયા કુક્ષિગતેન ચ ॥ ૧૭॥

ત્વમેવ કર્તા દેવાનાં મનુષ્યાણાં દિશામપિ ।
સર્ગાણાં સાગરાણાં ચ સરિતાં બલિસદ્મનામ્ ॥ ૧૮॥

યતસ્તે રોમકૂપેષુ બ્રહ્માણ્ડાનાં હિ કોટયઃ ।
દૃષ્ટ્વા ભ્રાન્તેન ચ મયા પ્રસાદાત્તવ નાથ ભો ॥ ૧૯॥

આશ્ચર્યં બહુધા દૃષ્ટં મયા તવ ચ વિશ્વવિત્ ।
અહં યુદ્ધાય સમ્પ્રાપ્તો ધ્વજિની પુનરાગતા ॥ ૨૦॥

નરાન્તકસ્ય સૈન્યેન સા જિતા તત્ક્ષણાદનુ ।
અમાત્યપુત્રસહિતો નરાન્તકમુપાદ્રવમ્ ॥ ૨૧॥

વિધૃતસ્તેન સહસા સૈન્યં જિત્વા મમક્ષણાત્ ।
દગ્ધા ચ નગરી સર્વા દૃષ્ટઃ સ કાલપૂરુષઃ ॥ ૨૨॥

તેનાપિ ભક્ષિતા તસ્ય સેના નાનાવિધા ક્ષણાત્ ।
ધૃત્વા નરાન્તકં યાતઃ પુરુષઃ સ તવાન્તિકમ્ ॥ ૨૩॥

સર્વે ત્વદુદરં યાતાસ્તત્ર દુષ્ટોઽસિ મે પ્રભો ।
સર્વ દૃષ્ટં ચ તત્રાપિ જમ્બુદ્વીપં સવિસ્તરમ્ ॥ ૨૪॥

એવં કોષ્ઠાન્તરે દૃષ્ટં ભૂતલં ચ સવિસ્તરમ્ ।
તતો હિ ખિન્નાસ્ત્વાં યાતાઃ શરણં જગદીશ્વર ॥ ૨૫॥

ત્વદાજ્ઞયા તુ રોમાગ્ર્યદ્વારેણ નિર્ગતા બહિઃ ।
પુનર્દષ્ટોઽસિ બાલસ્ત્વં નિજં ચ ભવનં મહત્ ॥ ૨૬॥

કિમિદં કૌતુકં દેવ માયાજાલમિદં વિભો ।
કશ્ચાસૌ પુરુષો દેવ યેનાભક્ષિ મહાચમૂઃ ॥ ૨૭॥

કેનાસૌ વિધૃતો દૈત્યો રક્ષિતશ્ચાપિ કેન ચ ।
કેનાદર્શિ ચ રોમાગ્ર્યદ્વારં નિર્ગમનાય ચ ॥ ૨૮॥

ઇતિ મે સંશયં દેવ નુદ ભક્તસ્ય યત્નતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તેન કૃતઃ પ્રશ્નો મસ્તકે તસ્ય ધીમતઃ ॥ ૨૯॥

વિનાયકઃ કરતલં કૃપયા નિદધાર હ ।
દિવ્યજ્ઞાનોઽભવદ્રાજા કાશીરાજસ્તુ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૦॥

તુષ્ટાવ પરયા ભક્ત્યા દેવદેવં વિનાયકમ્ ।

રાજોવાચ ।
ત્વમેવ બ્રહ્મા વિષ્ણુશ્ચ મહેશો ભાનુરેવ ચ ॥ ૩૧॥

ત્વમેવ પૃથિવિ વાયુરન્તરિક્ષં દિશો દ્રુમાઃ ।
પર્વતૈઃ સહિતાઃ સિદ્ધા ગન્ધર્વા યક્ષરાક્ષસાઃ ॥ ૩૨॥

મુનયો માનવાશ્ચાપિ સ્થાવરં જઙ્ગમં જગત્ ।
ત્વમેવ સર્વં દેવેશ સચેતનમચેતનમ્ ॥ ૩૩॥

જન્માન્તરીયપુણ્યેન દૃષ્ટોઽસિ કશ્યપાત્મજ ।

ક ઉવાચ ।
એવં બ્રુવતિ રાજેન્દ્રે મોહયામાસ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૪॥

તતો રાજા પુપૂજૈનં વિનાયકમનામયમ્ ।

તતઃ પૌરા હર્ષયુતા રાજાનં દ્રષ્ટુમાયયુઃ ॥ ૩૫॥

નત્વા નત્વા દદુસ્તસ્મૈ વસ્ત્રાણ્યાભરણાનિ ચ ।
રાજાઽપિ દાપયામાસ તેભ્યો વસ્ત્રાણ્યનેકશઃ ॥ ૩૬॥

વિસૃજ્ય લોકાંસ્તાન્સર્વાન્ જનનીમભ્યગાત્તતઃ ।
તવ પ્રસાદાન્માતસ્તે દૃષ્ટં પાદયુગં મયા ॥ ૩૭॥

ગૃહીતો દૈત્યરાજેન દેવદેવેન રક્ષિતઃ ।
તતો હર્ષયુતા માતાઽડલિલિઙ્ગ તં ચિરાગતમ્ ॥ ૩૮॥

અમાત્યૌ રાજપત્નીં તાં નત્વાહતુરુભૌ તદા ।
તવ પુણ્યપ્રભાવેણ દૃષ્ટં તે ચરણામ્બુજમ્ ॥ ૩૯॥

વિનાયકસ્ય માયાભિર્મોહિતા મોચિતાશ્ચ હ ।
તતસ્તત્ર યયૌ રાજા ભાર્યામમ્બા જગાદ ચ ॥ ૪૦॥

નિવૃતેષુ ચ લોકેષુ હર્ષગદ્ગગયા ગિરા ।

રાજોવાચ ।
પરમં કષ્ટમાપન્નો ધૃતો દૈત્યેન તત્ક્ષણાત્ ॥ ૪૧॥

મોચિતો માયયાઽનેન પ્રાપિતો નગરં નિજમ્ ।

ક ઉવાચ ।
શુશુભે નગરં તચ્ચ નાનાવાદિત્રનિસ્વનૈઃ ॥ ૪૨॥

પતાકાભિરનેકાભિર્વિવિધૈશ્ચ મહોત્સવૈઃ ।
પ્રત્યાનીતૈઃ સર્વલોકૈર્વિનાયકબલેન ચ ॥ ૪૩॥

કુમારાઃ કન્યકાશ્ચાપિ યોષિતઃ પતયોઽપિ ચ ।
જનકાશ્ચ જનન્યશ્ચ પુત્રાશ્ચ ભ્રાતરસ્તથા ॥ ૪૪॥

લિલિઙ્ગુશ્ચ જહર્ષુશ્ચ દદુર્દાનાન્યનેકશઃ ।
બુભુજુર્ભોજયામાસુર્લુલોકુશ્ચ પપુર્જગુઃ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે રાજમોક્ષણં નામૈકોનષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૭૪૦ + ૪૫ = ૬૭૮૫

૨.૦૬૦ શ્રીગણેશનરાન્તકયુદ્ધવર્ણનં નામ ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

ततो नरान्तको दृष्ट्वा विनायकविचेष्टितम् ।
मेधया तर्कयामास दृष्टमस्याद्भुतं महत् ॥ १॥

काशीराजे धृते तेन निर्मितः कालपुरुषः ।
अखिला वाहिनी तेन भक्षिता मम सर्वशः ॥ २॥

अमात्यपुत्रसहितो राजाऽसावुदरं गतः ।
अव्यङ्गी बहिरानीतोऽदर्शि विश्वं नृपस्य ह ॥ ३॥

अस्माद् भुक्तिश्च मुक्तिश्च भविता मे न संशयः ।
तस्मादेनं हनिष्यामि मामयं वा हनिष्यति ॥ ४॥

इत्येवं निश्चयं कृत्वा प्रोवाच स विनायकम् ।

दैत्य उवाच ।
ऐन्द्रजालिकविद्येयं दर्शिता बहुधा त्वया ॥ ५॥

नाहं बिभेमि तस्यास्तु मायावी च नरान्तकः ।
यस्य निश्वसितेनापि निपतन्ति महाद्रयः ॥ ६॥

भूक्षेपमात्रेण च मे ब्रह्माण्डं कम्पते भृशम् ।
यस्य हस्ततलाघाताद्भूगोलोऽपि द्विधा भवेत् ॥ ७॥

तेन त्वं बालरूपः सन् कथं युद्धं करिष्यसि ।
यो व्याघ्रसम्मुखं गच्छेत्स कथं सुखमेष्यति ॥ ८॥

ક ઉવાચ ।
इति ब्राह्मीं समाकर्ण्य नरान्तकसमीरिताम् ।
अब्रवीत् परमात्माऽसौ बालरूपी विनायकः ॥ ९॥

विनायक उवाच ।
किमर्थं वल्गसे मूढ यदा ते पृतनाऽखिला ।
भक्षिता क्व गता शक्तिर्यदर्थं कथ्यते मुहुः ॥ १०॥

शूराः शौर्यं दर्शयन्ति न गां परबलारुजाम् ।
वृश्चिकेनाल्पकायेन मृगेन्द्रो हन्यते क्षणात् ॥ ११॥

अल्पेन हि प्रदीपेन नश्यते प्रबलं तमः ।

યસ્ય સન્નિહિતો મત્યુઃ સન્નિપાતાત્સ લીયતે ॥ ૧૨ ॥

અલ્પેન મૃણિના મત્તમાતઙ્ગો હિ નિયમ્યતે ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શ્રુત્વા તુ વાક્યાનિ દેવપ્રોક્તાનિ દૈત્યરાટ્ ॥ ૧૩ ॥

ચકમ્પે પરયા ભીત્યા જગર્જ ઘનવદ્ દૃઢમ્ ॥ ૧૪ ॥

ભીષયન્ રોદયન્ રાવૈઃ કમ્પયન્ભૂમિમણ્ડલમ્ ।
અધાવત્ પરમાવેશો હન્તુકામો વિનાયકમ્ ॥ ૧૫ ॥

યથા પતઙ્ગો દીપાર્ચિર્હન્તું યાતિ ત્વરાન્વિતઃ ।
ત્રિવક્રાં ભ્રુકુટીં બદ્ધ્વા વમન્નાસ્યેન પાવકમ્ ॥ ૧૬ ॥

તં તથા યાન્તમાલોક્ય કાશિરાજો નિજં ધનુઃ ।
સજ્જીચકાર સહસા કર્ણમાકૃષ્ય સાયકમ્ ॥ ૧૭ ॥

ઉવાચ સામ્ના દૈત્યં તં નિર્લજ્જ બદ્ધમોચિતમ્ ।
મા જીવં ત્યજ દૈત્યેન્દ્ર જીવન્ભદ્રાણિ પશ્યસિ ॥ ૧૮ ॥

પરાવૃત્ય પ્રયાહિ ત્વં નો ચેન્મૃત્યું પ્રયાસ્યસિ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય પ્રાહ દૈત્યો રુષા જ્વલન્ ॥ ૧૯ ॥

નરાન્તકેતિ મે નામ ત્વાદૃશાનાં હિ ભક્ષણાત્ ।
ઇદાનીં શરણં યાહિ યદિ જીવીતુમિચ્છસિ ॥ ૨૦ ॥

પુનર્નૃપોઽબ્રવીદ્વાક્યં મુમૂર્ષું તં નરાન્તકમ્ ।
વિનાશસમયે મૂઢ વિપરીતા મતિર્ભવેત્ ॥ ૨૧ ॥

મિત્રાણિ શત્રુતાં યાન્તિ વિપરી તેઽપ્યનેહસિ ।
ત્વયાપ્યાચરિતં પાપં વરગર્વાદનેકશઃ ॥ ૨૨ ॥

વરસ્યૈવ પ્રભાવેણ ન વજ્રં ગણિતં ત્વયા ।
ઇદાનીમવતીર્ણોઽયં ત્વાદૃશાનાં વધાય ચ ॥ ૨૩ ॥

કશ્યપસ્યાત્મજો ભારં હર્તું ભૂમિગતં દૃઢમ્ ।
વરઃ પુણ્યં ચ શિથિલં જાતં તે પાપસઞ્ચયાત્ ॥ ૨૪ ॥

ભારતીમેવમાશ્રુત્ય ચ કમ્પે હૃદિ દૈત્યરાટ ।

ધાવયિત્વા નૃપકરાજજગૃહે સશરં ધનુઃ ॥ ૨૫॥

બલાચ્ચિક્ષેપ ભૂમૌ તચ્છતધા ચ વ્યશીર્યત ।
અહનન્મુષ્ટિઘાતેન તં નૃપં સ નરાન્તકઃ ॥ ૨૬॥

પતિતઃ સ ધરાપૃષ્ઠે વજ્રાહત ઇવાચલઃ ।
દૃષ્ટ્વા વિનાયકોડધાવત્સૃણિહસ્તો મહાબલઃ ॥ ૨૭॥

ગર્જયન્ગગનં સર્વં દિશશ્ચ વિદિશઃ સ્વનૈઃ ।
ચ કમ્પે પૃથિવી સર્વા દિશઃ પ્રજ્વલિતા ઇવ ॥ ૨૮॥

તેજસા પરશોસ્તસ્ય સર્વદૃષ્ટિહરેણ ચ ।
તેનાહનદ્ દૈત્યશિરો યથેન્દ્રો ગિરિમુત્તટમ્ ॥ ૨૯॥

તથા હતો દૈત્યરાજો નિપપાત મહીતલે ।
મૂર્છનાં મહતીં પ્રામો મર્મભિન્નો યથાશ્મના ॥ ૩૦॥

ઉદતિષ્ઠત્ક્ષણાદ્દૈત્યો હસ્તાભ્યાં પર્વતાવુભૌ ।
પ્રગૃહ્ય ચ પ્રચિક્ષેપ વિનાયકજિઘાંસયા ॥ ૩૧॥

શતધા ચૂર્ણિતૌ તેન મુદ્ગા પરશઘાતિના ।
માયયા દૈત્યરાજોડથ નાનારૂપધરોડભવત્ ॥ ૩૨॥

યદ્ યદ્ રૂપં ચકારાશુ તદ્ તદ્ રૂપં વિનાયકઃ ।
ભગ્નદર્પં ચકારાશુ તેન તેન મહાસુરમ્ ॥ ૩૩॥

શસ્ત્રૈઃ શસ્ત્રાણિ સંવાર્ય તથાડસ્ત્રૈરસ્ત્રસઞ્ચયમ્ ।
તતસ્તુ મલ્લયુદ્ધેન યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ॥ ૩૪॥

ચરણં ચરણેનૈવ હસ્તં હસ્તેન જઘ્નતુઃ ।
જાનુભ્યાં જાનુની ચોભૌ પુષ્પિતાવિવ કિંશુકૌ ॥ ૩૫॥

વક્ષસા ચૈવ વક્ષશ્ચ પેતતુર્ધરણીતલે ।
પુનરુત્થાય બલિનૌ ક્રૂર્પરાભ્યાં નિજઘ્નતુઃ ॥ ૩૬॥

પુનર્દૈત્યો મહાદેવં સ્મૃત્વા વૃક્ષાનવાસૃજત્ ।
પૃષ્ઠેન પુષ્ઠં ધાવન્તૌ લલાટેન લલાટકમ્ ॥ ૩૭॥

સ્રંવન્તૌ રુધિરં ચોભૌ ગુલ્ફાભ્યાં ગુલ્ફમેવ ચ ॥ ૩૮॥

પર્વતાંશ્ચ સવૃક્ષાંશ્ચ વિનાયકજિઘાંસયા ।

અપ્રામાનેવ તાન્સર્વાંશ્ચિચ્છેદ સ વિનાયકઃ ॥ ૩૯॥

પદ્મપાશાઽકુશાદ્યાતૈઃ પરશોર્દૃઢકર્મણા ।
તસ્યાં નિવારિતાયાન્તુ દૈત્યોઽમુચ્યત્ તથા પરામ્ ॥ ૪૦॥

વૃષ્ટિમન્યાં તથા ચાન્યાં નિરસ્તાં વીક્ષ્ય ચાપરામ્ ।
કાશિરાજો યયૌ દૂરં મૃતં જ્ઞાત્વા વિનાયકમ્ ॥ ૪૧॥

વિનાયકોઽપિ સઽક્લેશાદ્dહૃદિ ચિન્તામથાકરોત્ ।
અસઽખ્યાતબલો દૈત્યો જયોપાયો ન દૃશ્યતે ॥ ૪૨॥

કદા દેવાઃ સ્વનિલયં પ્રાપ્સ્યન્તિ નિહતારયઃ ।
નરાન્તકોઽપિ સઞ્જાતો દેવાનામપ્યયાન્તકઃ ॥ ૪૩॥

એવં ચિત્તે ચિન્તયતિ વારંવારં વિનાયકે ।
તૂણેષુ પતિતા બાણાઃ કાલદણ્ડોપમા દૃઢાઃ ॥ ૪૪॥

પિનાકોઽષ્ટાપદમયઃ પુરસ્તસ્ય પપાત હ ।
શોભયંસ્તેજસાં સ્વેન દિશશ્ચ વિદિશોઽપિ ચ ॥ ૪૫॥

કાર્મુકં તુ સ્ફુરત્કાન્તિ દૃષ્ટ્વા સર્વ જહર્ષ સઃ ।
મેને જિતં તં ચ દૈત્યં સિદ્ધં ચ દેવકાઙ્ક્ષિતમ્ ॥ ૪૬॥

જગ્રાહ બાણાન્કોદણ્ડં કૃત્વા ક્ષ્વેડિતમુચ્ચકૈઃ ।
પિનાકં તોલયામાસ સજ્જયઞ્ચકે ધનુસ્તદા ॥ ૪૭॥

પૃથિવ્યા જાનુની સ્થાપ્ય તૂણૌ ચોભયતસ્તથા ।
તદ્ધનુઃશબ્દમાકર્ણ્ય ચ કમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૪૮॥

સવ્યદક્ષિણહસ્તાભ્યામાકૃષ્ય સાયકદ્વયમ્ ।
મુમોચ દૈત્યમાલક્ષ્ય મુઞ્ચન્નગ્નિકણાન્મુહુઃ ॥ ૪૯॥

પપાતદૈત્યભુજયોરકસ્માત્ સાયકદ્વયમ્ ।
ગર્જત્ પ્રકાશયદ્વ્યોમ સંહરજ્જીવસઞ્ચયાન્ ॥ ૫૦॥

ઉલ્કૈવ પાત્તયામાસ ભુજૌ વૃક્ષાવિવાસ્ય તત્ ।
યથેન્દ્રો વજ્રઘાતેન પર્વતસ્યેવ સાનુની ॥ ૫૧॥

નરાન્તકદ્વારદેશે મહાનેકોઽપતત્કરઃ ।
અપરસ્તત્પિતુર્દ્વારિ ચૂર્ણયન્પ્રાણિ સઞ્ચયાન્ ॥ ૫૨॥

અન્ચાવાસ્તાં કરૌ તસ્ય દદર્શ ચ વિનાયકઃ ।
અભ્યધાવત્પુનર્દૈત્યો વ્યાદિતાસ્ય ઇવાન્તકઃ ॥ ૫૩॥

હસ્તાભ્યાં તત્ર પાદાભ્યાં ચિક્ષેપ પાદપાન્બહૂન્ ।
દ્રુમાણાં ચ મહાવૃષ્ટિં પ્રક્ષિપત્સ વિનાયકે ॥ ૫૪॥

અન્ધકારં મહચ્ચાસીન્ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
તતોઽબ્રવીત્યરાજં દૃષ્ટ્વા વીર્યં વિનાયકઃ ॥ ૫૫॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શ્રીગણેશનરાન્તકયુદ્ધવર્ણનં નામ ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૭૮૫ + ૫૫ = ૬૮૪૦

૨.૦૬૧ દૈત્યદમનં વિરાડ્દર્શનં નામૈકષષ્ટિત્તમોઽધ્યાયઃ

વિનાયક ઉવાચ ।
નેદૃશો દૃષ્ટપૂર્વો મે બલિ ચ વીર્યવત્તરઃ ।
ઇદાની પૌરુષં પશ્ય મમ બાલસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥ ૧॥

ઇત્યુક્વા પુનરેવાસૌ બાણં તૂણાદકર્ષયત્ ।
આકર્ણં ધનુરાકૃષ્ય પ્રાક્ષિપત્તં નરાન્તકમ્ ॥ ૨॥

પ્રકાશયન્વ્યોમતલં પાતયન્વૃક્ષસઞ્ચયમ્ ।
આન્દોલયન્નિવ યયૌ પુષ્પવત્ તં નરાન્તકમ્ ॥ ૩॥

સ બાણોઽછેદ્યત્તસ્ય ચરણૌ સ પપાત હ ।
અર્ધકાયે નિપતિતે દૈત્યેઽગર્જદ્વિનાયકઃ ॥ ૪॥

ચરણૌ વ્યોમમાર્ગેણ ભ્રમન્તૌ પતિતૌ ગૃહે ।
દેવાન્તકસ્ય મહતિ ચૂર્ણયન્તૌ બહૂન્જનાન્ ॥ ૫॥

અર્દ્ધકાયઃ સ દૈત્યેન્દ્રો મુખં કૃત્વા ભયાનકમ્ ।
અભ્યધાવદ્બલેનાસૌ ગ્રસન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૬॥

તથૈવ ચરણાવસ્ય માયયા સમ્બભૂવતુઃ ।
વિનાયકસ્ય નિકટે બભાષેઽભ્યેત્ય દૈત્યરાટ્ ॥ ૭॥

ત્વયા યદ્દર્શિતં મહ્યં પૌરુષં કાયભેદનાત્ ।
છેત્સે તવાપિ ચાઙ્ગાનિ પશ્ય મે પૌરુષં તથા ॥ ૮॥

શ્રુત્વા વાક્યં પુનસ્તસ્ય જગર્જાસૌ વિનાયકઃ ।
શરવૃષ્ટિં પુના રૌદ્રાં સોડસૃજદ્ દૈત્યપુઙ્ગવે ॥ ૯॥

સોડપિ તાં ભક્ષયામાસ સઙ્ખ્યાતીતાં મહાબલઃ ।
તત એક મહાબાણમભિમન્ત્ર્ય વિનાયકઃ ॥ ૧૦॥

અગ્નિતુણ્ડં રુક્મપુઙ્ખં ગર્જમાનં ભયાનકમ્ ।
આકર્ણજ્યામપાકૃષ્ય તત્યાજ દૈત્યમસ્તકે ॥ ૧૧॥

સ યયૌ વાયુવેગેન દારયન્નિવ પર્વતાન્ ।
સંહરન્ પક્ષિસઙ્ઘાતાન્ પાતયન્ વૃક્ષસઞ્ચયાન્ ॥ ૧૨॥

શ્રુત્વા તદીયનિનદં યયુઃ સેના દિશો દશ ।
પપાત દૈત્યકણ્ઠે સ ગિરિસાનૌ યથા પવિઃ ॥ ૧૩॥

તદાઘાતાચ્છિરોડપ્યસ્ય પક્ષીવદ્ ગગનં યયૌ ।
ન્યપતત્ પરિકૂજત્ તત્ પિતુર્ગેહે ભયાનકમ્ ॥ ૧૪॥

પુનરન્યચ્છિરોડસ્યાભૂદચ્છિન્નમિવ પૂર્વતત્ ।
તતઃ કોપેન દૈત્યોડપિ ચક્રે ક્ષ્વેડિતમુચ્ચકૈઃ ॥ ૧૫॥

બિભ્યુઃ સુરાઃ પક્ષિસઙ્ઘાઃ સર્વે ચ જનસઞ્ચયાઃ ।
શરવૃષ્ટિં પુના રૌદ્રા ચક્રે તસ્મિન્વિનાયકે ॥ ૧૬॥

સ સર્વાન્ બાણવૃષ્ટયૈવ મધ્યે ચિચ્છેદ લાઘવાત્ ।
અહોરાત્રમભૂદ્યુદ્ધં ગિરિબાણમયં નવમ્ ॥ ૧૭॥

પરિશશ્રામ દેવોડપિ સોડપિ દૈત્યો મહાબલઃ ।
ચિન્તામવાપ મહતીં પ્રજજ્વાલ ચ તેજસા ॥ ૧૮॥

તતો જગ્રાહ પરશું જ્વાલામાલાસમાકુલમ્ ।
તોલયામાસ બલવાંશ્ચકમ્પે ધરણી તદા ॥ ૧૯॥

વિમાનગાઃ સુરાઃ સર્વે યુદ્ધં દ્રષ્ટુમુપાગતાઃ ।
ચકમ્પિરે તદા શેષો બિભાય ચ રસાતલે ॥ ૨૦॥

અવાસૃજદ્ દૈત્યપતૌ સ તસ્યાશુ શિરોડહરત્ ।
પુનરન્યદભૂચ્ચારુશિરોમુકુટકુણ્ડલમ્ ॥ ૨૧॥

પુતસ્તત્ પાતયામાસ શિરઃ ક્રુદ્ધો વિનાયકઃ ।
પુનરન્યદભૂત્તસ્ય છિન્ને તસ્મિન્ પુનઃપુનઃ ॥ ૨૨॥

એવં શતસહસ્રાણિ શિરાંસિ સોડચ્છિનદ્ વિભુઃ ।
પુનશ્ચ ચિન્તયામાસ મૃતૌ દૈત્યસ્ય કારણમ્ ॥ ૨૩॥

મોહયામાસ સહસા માયયા તં નરાન્તકમ્ ।
શિવસ્ય વરદાનેન ગર્વિતં બલવત્તરમ્ ॥ ૨૪॥

નાજ્ઞાસીચ્ચ તદા દૈત્યોડપરં ચાત્માનમેવ ચ ।
ક્ષણાચ્ચ ભાસતે રાત્રિઃ ક્ષણાચ્ચ દિનમેવ ચ ॥ ૨૫॥

ક્ષણાચ્ચ ભાસતે સ્વર્ગં પૃથ્વી પાતાલમેવ ચ ।
જાગરશ્ચ સુષુપ્તિશ્ચ તુરીયા સ્વપ્ન એવ ચ ॥ ૨૬॥

વિનાયકોડપિ દેવો વા નારી વા પુરુષોડપિ વા ।
ગુહ્યકો વાસ્થ સિદ્ધો વા યક્ષો રાક્ષસ એવ ચ ॥ ૨૭॥

સ્વકીયો વા પરો વાપિ પિતા વા જનની તુ વા ।
નિર્જીવો વા સજીવો વા ભ્રમાદેવમમન્યત ॥ ૨૮॥

ચિન્તાં ચ પરમામાપ તર્કયામાસ ચેતસિ ।
એવં મે તુ વરા દત્તાઃ શિવેન શૂલધારિણા ॥ ૨૯॥

અયં ચ સમયઃ પ્રાપ્તઃ પ્રાયો મૃત્યુર્ભવિષ્યતિ ।

ક ઉવાચ ।
એવં યાવચ્ચિન્તયતે પુરસ્તાવદ્દદર્શ સઃ ॥ ૩૦॥

વિનાયકં વિરાડ્રૂપં ગગનોર્ધ્વગમસ્તકમ્ ।
પાતાલવ્યાપ્તચરણં દિક્ષ્રોત્રં વૃક્ષરોમકમ્ ॥ ૩૧॥

ભ્રમદ્બ્રહ્માણ્ડરોમાગ્ર્યં પયોધિશ્રમબિન્દુકમ્ ।
નખાગ્રે યસ્ય દેવાનાં ભાન્તિ ત્રિંશસ્ત્રિકોટયઃ ॥ ૩૧॥

ઉદરે ભાન્ત્યેકદશે ભુવનાનિ ચતુર્દશ ।
તતો વિનાયકા દૈત્યં મર્દયામાસ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૩॥

પાદાઙ્ગુષ્ઠનખાગ્રેણ મત્કુણં બાલકો યથા ।
તતો દેવાશ્ચ મુનયો જયશબ્દૈર્મુહુર્મુહુઃ ॥ ૩૪॥

તુષ્ટુવુર્મુમુચુઃ પુષ્પવૃષ્ટિં ભક્ત્યા પ્રહર્ષિતાઃ ।
અન્તર્હિતે તુ વૈરાટે રૂપેડગાદ્ધરણી વિભુમ્ ॥ ૩૫॥

નત્વા પ્રોવાચ દેવેશ અર્ધભારો હૃતો મમ ।
પૂર્ણે હૃતે પરા પ્રીતિર્મે સ્યાત્તસ્માત્સદા કુરુ ॥ ૩૬॥

તસ્યામન્તહિતાયાં તુ કાશીરાજઃ પુપૂજ તમ્ ।
ઉવાચ ચ પ્રસન્નાત્મા વિનયાવનતો નૃપઃ ॥ ૩૭॥

અત્યાશ્ચર્યં વિભો દૃષ્ટં મનોવાણ્યોરગોચરમ્ ।
અવતીર્ણોઽસિ ભૂભારં હર્તું તચ્ચ કૃતં ત્વયા ॥ ૩૮॥

ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવૈરવધ્યોઽયં હતો યતઃ ।
અતિપુણ્યેન દૃષ્ટં તે વિરાડ્રૂપં સુરેશ્વર ॥ ૩૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં બ્રુવતિ રાજેન્દ્રે પૌરાઃ સર્વેઽબ્રુવન્સ્તદા ।
ધન્યોઽસિ બાલભાવેન સર્વાન્નો ભ્રામયસ્યહો ॥ ૪૦॥

યશઃ પ્રથયિતું સર્વં કૃતમેતદ્ વિભો ત્વયા ।
પુપૂજુશ્ચ મહાભક્ત્યા પ્રાર્થયન્નિતિ તં વિભુમ્ ॥ ૪૧॥

ભક્તિં તે દેહિ નો દેવ સ્વવિયોગં ચ મા કુરુ ।
તતો રાજા ચ તે લોકા દદુર્દાનાન્યનેકશઃ ॥ ૪૨॥

બ્રાહ્મણાન્પ્રાર્થયામાસુરેવમેવ જયોઽસ્તુ નઃ ।
ઉપાયનાનિ ચ તદા દદૂ રાજ્ઞે પરસ્પરમ્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દૈત્યદમનવિરાડ્રૂપદર્શનં નામૈકષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૮૪૦ + ૪૩ = ૬૮૮૩

૨.૦૬૨ નગરીનિરોધો નામ દ્વિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
રૌદ્રકેતોસ્તુ યા ભાર્યા શારદાખ્યા દ્વિજસ્ય સા ।
વિદર્ભ્યામુપવિષ્ટા સા સખીભિઃ કૌતુકાન્વિતા ॥ ૧॥ (વૃષ્યાં સમુપવિષ્ટા)

નરાન્તકસ્ય ચ શિરોઽકસ્માત્ તાભિર્દદર્શ હ ।
પતિતં પ્રાઙ્ગણે કર્ણકુણ્ડલાભ્યાં વિરાજિતમ્ ॥ ૨॥

નાદયત્પત્તનં સર્વં શિખરં પાર્વતં યથા ।

શ્યામલં હિમસંસૃષ્ટં વિશોભં કમલં યથા ॥ ૩॥

બિભ્યતો રૌદ્રકેતુશ્ચ શારદાઘાત વિવ્હલા ।
સાવધાનૌ દદૃશતૂ રુદતઃ સ્મ ભૃશં તદા ॥ ૪॥

લુણ્ઠતઃ સ્મ ધરણ્યાં તૌ તાડયન્તૌ ચ વક્ષસિ ।
મૂર્છામવાપતુરુભૌ મુહૂર્તાદિવ ચેતનામ્ ॥ ૫॥

માતા શુશોચ તદા હૃદિ સ્થાપ્ય ત તચ્છિરઃ ।
ચક્રન્દે વિવ્હલા સા ગૌર્મૃતવત્સા યથા ભૃશમ્ ॥ ૬॥

શારદોવાચ ।
વીરશ્રિયા વ્યામતનૂ રણાયૈવ સમુત્સુકઃ ॥ ૭॥

પ્રોક્તવાન્ન હિ કિઞ્ચિન્મામિદાનીં ગિરમાહર ॥ ૮॥

ક્વ ગતઃ પૂર્વકાયસ્તે શિરસૈવ સમાગતઃ ।
એકાકી કથમાયતઃ ક્વ તે સૈન્યં મહત્તરમ્ ॥ ૯॥

ક્વ તે જલધરા યાતાશ્છત્રચામરધારિણઃ ।
યં દૃષ્ટ્વા વરકામિન્યો મ્લાયન્તે વિરહાગ્નિના ॥ ૧૦॥

સ કથં મ્લાનતાં યાતો રવિરસ્તાનુગો યથા ।
કિં મયા હ્યપરાદ્ધં તે પિત્રા વા વત્સલેન ચ ॥ ૧૧॥

કિમર્થં વદસે નૈવ રુદદશ્રુ પ્રમાર્જ્ય નઃ ।
પરાર્ધ્યાસ્તરણોપેતે મઞ્ચકે સ્વાપતત્પરઃ ॥ ૧૨॥

ક્વેદાનીં પરિસુમોડસિ ખિદ્યતે મે મનો ભૃશમ્ ।
વિનાભૂતૌ ત્વયા નેશાવાસ્યં સન્દર્શિતું સુત ॥ ૧૩॥

ક ઉવાચ ।
શારદાયાઃ શુચં શ્રુત્વા રૌદ્રકેતુઃ શુશોચ હ ।
વિના વૃત્તાન્તકથનાત્ ક્વ ગતોડસિ પ્રિયાત્મજ ॥ ૧૪॥

પ્રત્યહં સર્વવૃત્તાન્તં જાતં ભાવિનમેવ ચ ।
સંશ્રાવયસિ સ્વસ્થાનમિદાનીં કિન્ન ભાષસે ॥ ૧૫॥

યદિ ત્વં સમ્મુખે યુધ્યન્ ધ્યારાપૂતો દિવં ગતઃ ।
મામપૃચ્છ્ય ચ માં ત્યક્ત્વા કથં ત્વં પરિજગ્મિવાન્ ॥ ૧૬॥

કથં ત્વયા કૃતા પિત્રોઃ પુત્રતા શત્રુતાપિ ચ ।
યદા ત્વં સેવકકરાત્ ખડ્ગં ગૃહ્ણાસિ સ્વં કરે ॥ ૧૭ ॥

તદા સપર્વતવના સસ્વર્ગા કમ્પતે ચ ભૂઃ ।
સ કેન પાતિતો મહ્યાં ન જાને કાલપર્યયમ્ ॥ ૧૮ ॥

દેવં હિ બલવલ્લોકે પૌરુષં તુ નિરર્થકમ્ ।
ભૂષણં મમ વંશસ્ય લોકસ્ય ચ ગતં ક્વ નુ ॥ ૧૯ ॥

લોકસ્યાપિ ચ યઃ કાલઃ પઞ્ચાસ્યોડરિગજસ્ય યઃ ।
સ કથં ત્વં દ્વિધાભૂતો વાતાહત ઇવ દ્રુમઃ ॥ ૨૦ ॥

પ્રતાપસવિતા રાજઁસ્તૂલદાહહુતાશનઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં નાનાવિધં શોકં રૌદ્રકેતુશ્ચ શારદા ॥ ૨૧ ॥

કૃત્વા મૂર્ધાનમાદાય દેવાન્તકમગચ્છતામ્ ।
ભદ્રાસનાત્સમુત્થાય ત્વરયા તો તથાવિધૌ ॥ ૨૨ ॥

દૃષ્ટ્વા કણ્ઠં સમાલિઙ્ગ્ય રુરોદાવરજં તદા ।
તત્પરીવારભૂતા યે દૈત્યાઃ કાલયમોપમાઃ ॥ ૨૩ ॥

રુરુદુઃસુસ્વરં તત્ર દૃષ્ટ્વા નારાન્તકં શિરઃ ।
માતુર્હસ્તાચ્છિરો ગૃહ્ય તત્સ્વે હૃદિ નિધાય ચ ॥ ૨૪ ॥

ચક્રન્દ કુરરીવાસૌ ભ્રાતૃસ્નેહેન દુઃખિતઃ ।

દેવાન્તક ઉવાચ ।
સમં ભુક્તં સમં પીતં ક્રીડિતં સુમમુત્થિતમ્ ॥ ૨૫ ॥

સમં તમં સમં જમં ક્વ ગતોડસિ વિહાય મામ્ ।
યસ્ય તે દર્શનાન્મર્ત્યાઃ સુરા યાન્તિ દિશો દશ ॥ ૨૬ ॥

સ કથં નિહતઃ કેન દુષ્ટેન ચ બલીયસા ।
રસા રસાતલં ચૈવ તવૈવ ચ નિવેદિતમ્ ॥ ૨૭ ॥

વિહાય માં કથં સ્વર્ગ ગતોડસિ ભ્રાતૃવત્સલ ।
યસ્ય જયાઘોષમાકર્ણ્ય કમ્પતે સ્મ ચરાચરમ્ ॥ ૨૮ ॥

અસઙ્ખ્યાતા નૃપા યસ્ય સામ્રે દ્વારગતા બભુઃ ।

સ કથં પિતરૌ હિત્વા ગતશ્ચ સુન્દરાં ત્રિયમ્ ॥ ૨૯॥

એવં તત્ક્રન્દનં શ્રુત્વા વીરલોકા સમાયયુઃ ।
હેતુભિર્વારયામાસુર્બલાદ્ધૃત્વા તુ તં કરૈઃ ॥ ૩૦॥

જના ઊચુઃ ।
ન વીરાઃ પરિશોચન્તિ વીરે યુદ્ધે હતે નૃપ ।
વિઘ્નન્તિ તં બલાદ્ધત્વા યેનાસૌ નિહતો ભવેત્ ॥ ૩૧॥

મૃત્યુસ્તુ સર્વજન્તૂનાં સહ દેહેન જાયતે ।
સોઽદ્ય વર્ષશતેનાપિ ભવિષ્યતિ ન સંશયઃ ॥ ૩૨॥

સ્વસ્ય વાન્યસ્ય વા રાજન્ તત્ર કા પરિદેવના ।
શ્રુત્વા વાક્યં તુ લોકાનાં તદા દેવાન્તકોઽસુરઃ ॥ ૩૩॥

સાવધાનમના ભૂત્વા પિતરૌ પ્રાહ ધર્મવિત્ ।
મા શોચતમહં યામિ ગ્રસિતું તં નિજં રિપુમ્ ॥ ૩૪॥

વદતં ક્વ નિવાસોઽસ્ય યેન બન્ધુર્હતો મમ ।
તં હત્વા સુખમેષ્યામિ બન્ધું યાસ્યામિ વા મૃતઃ ॥ ૩૫॥

મમ ભ્રૂભઙ્ગમાત્રેણ કમ્પતે ભુવનત્રયમ્ ।
મયિ ક્ષુબ્ધે તુ કસ્ત્રાતા લોકાનાં પિતરૌ યતઃ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા દેવાન્તકવચઃ આશ્વસ્તૌ તાવુભૌ તદા ।
શોકસાગરમગ્નૌ તાવદ્ધૃતૌ તેન વાક્યતઃ ॥ ૩૭॥

ઊચતઃ પરમં વાક્યં જ્યેષ્ઠપૃષ્ટૌ સવિસ્તરમ્ ।
કાશિરાજેતિ વિખ્યાતો રાજાપરમધાર્મિકઃ ॥ ૩૮॥

વૈવાહિકો મહોત્સાહસ્તદ્ગૃહે સમપદ્યત ।
આકારિતાઃ સર્વજનાઃ કશ્યપસ્યાત્મજોઽપિ ચ ॥ ૩૯॥

સ બાલ એવ બલવાન્વિનાયક ઇતિ સ્મૃતઃ ।
તેન માર્ગે હતો ભ્રાતા ધૂમ્રાક્ષો મમ પુત્રક ॥ ૪૦॥

તસ્ય પ્રત્યાય્નાયકૃતે પ્રેષિતા વીરસમ્મતાઃ ।
ધાવમાના યયુસ્તે ચ સહસ્રાર્દ્ધ નિશાચરાઃ ॥ ૪૧॥

સમ્મર્ષેણ તે સર્વે નાશિતા મુનિસૂનુના ।

તેષાં પ્રત્યામ્નાયકૃતે સ્વયં યાતો નરાન્તકઃ ॥ ૪૨॥

અનેકશસ્ત્રસમ્પન્નશ્ચતુરઙ્ગબલાન્વિતઃ ।
એકોઽપિ નાગતસ્તસ્માદકસ્માદ્દૃશો શિરઃ ॥ ૩૪॥

શોકં કૃત્વા તવ પુર આનીતં તચ્છિરોઽધુના ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય ચ કમ્પે રક્તલોચનઃ ॥ ૪૪॥

દેવાન્તકશ્ચોદતિષ્ઠદ્ ગ્રસન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ।
ઉવાચ ગર્વમોહેન પિતરં વેગવત્તરમ્ ॥ ૪૫॥

કાલં હનિષ્યેઽખિલઘ્નં ન્યુબ્જાં પૃથ્વીં વિધાય ચ ।
કરિષ્યે ક્રોધદૃષ્ટયૈવ બ્રહ્મામાણ્ડં ભસ્મસાત્ક્ષણાત્ ॥ ૪૬॥

ઇત્યુક્ત્વા ક્ષ્વેડિતં કૃત્વા જગતીં કમ્પયન્નિવ ।
દેવાધિકારે યે દૈત્યાસ્તાન્સર્વાન્નાજુહાવ ચ ॥ ૪૭॥

નત્વા તૌ પિતરૌ વાક્યં પ્રોચે દેવાન્તકસ્તદા ।
ઇદાનીં મુનિપુત્રં તમાનયિષ્યામિ સત્વરમ્ ॥ ૪૮॥

સહૈવ તેન દાસ્યામિ મૂર્ધ્નસ્ય ચ ધનઞ્જયમ્ ।
એવમુક્ત્વા બલાત્સર્વે ઉડ્ડીય સહસા ચ તે ॥ ૪૯॥

દેવાન્તકોઽપ્ય સઙ્ખ્યાતા વિહઙ્ગા ઇવ શીઘ્રગાઃ ।
કાશિરાજપુરીં પ્રાપ્યે વેષ્ટયેયુઃ સમન્ततઃ ॥ ૫૦॥

કોલાહલો મહાનાસીદ્ રજસાચ્છાદિતા દિશઃ ।
ન પ્રકાશો રવેરાસીત્પૌરાશ્ચ ચુક્રુશુર્ભૃશમ્ ॥ ૫૧॥

નરાન્તકે હતે દ્વિત્રિદિવસા નૈવ યદ્ગતાઃ ।
તત્કથં પુનરાયાતઃ પ્રલયોઽત્ર જનાપહઃ ॥ ૫૨॥

કોઽયં પ્રચણ્ડદેહેન દુષ્પ્રેક્ષ્યો વૈ સમાગતઃ ।
ક્ષમઃ કાલં કલયિતું ભક્ષિતું વા જગત્ત્રયમ્ ॥ ૫૩॥

દૈત્યાનાં પરિખા જાતાઃ પ્રેષિતા દૈત્યપુઙ્ગવાઃ ।
હતાસ્તેનાથ તે સર્વે ગન્તું માર્ગો ન વિદ્યતે ॥ ૫૪॥

એવં તદસ્તુ પૌરેષુ તાવદ્ દૂતાઃ સમાગતાઃ ।

કાશિરાજં કથયિતું દેવાન્તકસમાગમમ્ ॥ ૫૫॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે નગરીનિરોધો નામ દ્વિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૮૮૩ + ૫૫ = ૬૯૩૮

૨.૦૬૩ બાલચરિતે શુક્રત્યાગો નામ ત્રિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

દૂતા ઊચુઃ ।
દેવાન્તકો મહારૌદ્રો રૌદ્રૈર્દૈત્યૈઃ સમાવૃતઃ ।
અસઙ્ખ્યૈર્વિવિધૈઃ કાલભીતિદૈર્ત્યોમમસ્તકૈઃ ॥ ૧॥

વયં તદ્દર્શનભ્રાન્તાઃ પલાય્ય ત્વામુપાગતાઃ ।
નગરી વેષ્ટિતા રાજન્ કરિષ્યસિ તત્તુરુ ॥ ૨॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા દૂતમુખાદ્ રાજા વૃત્તાત્તં સમકમ્પત ।
અતિમ્લાનતયા યાતો બાલકં સ વિનાયકમ્ ॥ ૩॥

ક્રીડન્તં શિશુમધ્યે તં વૃત્તાન્તં સર્વમબ્રવીત્ ।

રાજોવાચ ।
પરબ્રહ્મન્નમસ્તેઽસ્તુ લીલામાનુષવિગ્રહ ॥ ૪॥

ચરાચરગુરો નાનાલીલાકર નમોઽસ્તુ તે ।
અનેકશો વયં ત્રાતાસ્ત્વયા બાલસ્વરૂપિણા ॥ ૫॥

ઇદાનીમપિ રક્ષાસ્માનસ્માદ્દેવાન્તકાત્પ્રભો ।

ક ઉવાચ ।
એવં સમ્પ્રાર્થિતસ્તેન કાશિરાજેન બાલકઃ ॥ ૬॥

દેહં કૃત્વા વિશાલં સ સિંહારૂઢો ધનુષ્કરઃ ।
સિદ્ધિબુદ્ધિયુતો ગર્જન્નાદયન્ ગિરિકન્દરાઃ ॥ ૭॥

તેજસા લોપયન્સૂર્યં વમન્નગ્નિકણાન્મુખાત્ ।
બાણં ખડ્ગં ચ પરશું ધનુર્હસ્તે વિધારયત્ ॥ ૮॥

નભોમાર્ગેણ નગરાદ્ બહિર્યાતો વિનાયકઃ ।
ક્ષ્વેડિતેન સ દૈત્યાનાં મનાંસિ પરિકમ્પયન્ ॥ ૯॥

દદર્શ દુષ્ટસૈન્યં તં દેવાન્તકમમર્ષણમ્ ।
અસઙ્ખ્યાતાસ્તદા દૈત્યા બભ્રમુઃ શલભા ઇવ ॥ ૧૦॥

દૃષ્ટ્વા નાનાવિધં સૈન્યં સિદ્ધિં પ્રોવાચ વિઘ્નરાટ્ ।
એકાકિના ન સાધ્યેયં સેના નાના વિધીયતામ્ ॥ ૧૧॥

સ્વકીયા સાધિતું દૈત્યં કુરુ શીઘ્રમિદં વચઃ ।

ક ઉવાચ ।
તતઃ સિદ્ધિર્નમસ્કૃત્વા પરમાત્માઽઙ્ઘ્રિપઙ્કજમ્ ॥ ૧૨॥

દેવાન્તકં યોધયિતું યયૌ ચાથ જગર્જ ચ ।
નિનાદૈઃ સર્વજન્તૂનાં દૈત્યાનાં ભયદાયિની ॥ ૧૩॥

ચચાલ શેષો દ્યૌશ્ચાપિ પર્વતા વૃક્ષસઞ્ચયાઃ ।
તદ્ગર્જિતમહારાવૈઃ પ્રતિશબ્દૈરનેકશઃ ॥ ૧૪॥

સસ્માર ચાષ્ટસિદ્ધીઃ સા તાશ્ચ યાતા મુદાન્વિતાઃ ।
અણિમા પ્રથમં પ્રાપ્તા ગરિમા તદનન્તરમ્ ॥ ૧૫॥

મહિમા લઘિમા ચાપિ સમ્પ્રાપ્તે તદનન્તરમ્ ।
પ્રાપ્તિશ્ચૈવ તુ પ્રાકામ્યં વશિત્વં ચ સમાયયૌ ॥ ૧૬॥

ઈશિત્વં તદનુ પ્રાપ્તં તાસાં સૈન્યમભૂદનુ ।
ગજાશ્વરથપાદાન્તં નાનાયુધવિરાજિતમ્ ॥ ૧૭॥

વર્ષાકાલે યથા નદ્યઃ સાગરં યાન્તિ સર્વતઃ ।
તથા સૈન્યં દશ દિશો યાતિ સ્મ યુદ્ધલાલસમ્ ॥ ૧૮॥

અસઙ્ખ્યવાદ્યનિર્ઘોષં વીરશબ્દૈર્નદદ્ભૃશમ્ ।
કૃતાન્તસદૃશાન્વીરાન્ ભૂગોલપ્રાશનોત્સુકાન્ ॥ ૧૯॥

દૃષ્ટ્વા દેવાન્તકઃ સ્વાન્તં ચિન્તયામાસ ચેતસા ।
બાલં ક્ષણેન જેષ્યામીત્યેવં યુદ્ધાય ચાગતઃ ॥ ૨૦॥

અકસ્માદીદૃશં સૈન્યં કુત એતદ્વિનિર્ગતમ્ ।
દૃષ્ટં વિચિત્રસામર્થ્યં બાલસ્ય માયયા કૃતમ્ ॥ ૨૧॥

મરિષ્યે મારયિષ્યે વા જીવત્સ્યાજયો યશો ન હિ ।
એવં વદતિ દૈત્યેન્દ્ર સેનાન્યઃ પ્રાબ્રુવન્ વચઃ ॥ ૨૨॥

વયં યોત્સ્યામહે સૈન્યૈ રક્ષ પૃષ્ટં જયો ભવેત્ ।
પીત્વા વાક્યામૃતં તેષાં હૃષ્ટો દેવાન્તકોઽબ્રવીત્ ॥ ૨૩॥

સમ્યગુક્તં મહાવીરા યાન્તુ યુદ્ધાય યામિ ચ ।
જયોઽસ્તુ મમ વાક્યેન ભવતાં પુણ્યકર્મણામ્ ॥ ૨૪॥

આશિષં પરિગૃહ્યૈવ નમસ્કૃત્વા સુરાન્તકમ્ ।
કર્દમો નામ દૈત્યોઽથ યયૌ વ્યૂહં રથાકૃતિમ્ ॥ ૨૫॥

દીર્ઘદન્તો યયૌ ચક્રવ્યૂહં પરમદુર્જયમ્ ।
ગરિમણા વીરમુખ્યૈસ્તુ રચિતં વીરમોહનમ્ ॥ ૨૬॥

પ્રથિમ્ના પાલિતં વ્યૂહં તાલજઙ્ઘો યયૌ મુદા ।
મહિમ્ના રચિતં વ્યૂહં યક્ષ્મનામા સમાયયૌ ॥ ૨૭॥

પ્રાપ્યા વિરચિતં વ્યૂહં યયૌ ઘણ્ટાસુરો મહાન્ ।
પ્રાકામ્યરચિતં વ્યૂહં રક્તકેશો બલાન્વિતમ્ ॥ ૨૮॥

કાલાન્તકો યયૌ વ્યૂહં વશિતારચિતં પરમ્ ।
ઈશિતારચિતં વ્યૂહં દુર્જયોઽભિયયૌ બલી ॥ ૨૯॥

એતેષાં વચસાઽશક્યં વક્તું સામર્થ્યમઞ્જસા ।
અષ્ટૌ વ્યૂહાનયુધ્યન્ત દૈત્યા અષ્ટૌ મહાબલાઃ ॥ ૩૦॥

પરસ્પરં વિનિઘ્નન્તઃપરાન્ પરમદુર્જયાન્ ।
શરધારા વિમુઞ્ચન્તો જલધારા યથા ઘનાઃ ॥ ૩૧॥

ચિચ્છિદુરુત્તમાઙ્ગાનિ શસ્ત્રૈર્નાનાવિધૈર્ભટાઃ ।
નિહતૈશ્ચ તદાવીરૈર્ગજૈરશ્વૈર્વસુન્ધરા ॥ ૩૨॥

ઊરુભિર્જાનુભિર્હસ્તૈશ્છિન્નૈરાસીત્સુદુર્ગમા ।
ખેટાનિ પુરતઃ કૃત્વા જઘ્નુઃ પાદાંશ્ચ કેચન ॥ ૩૩॥

ઉડ્ડીય ગિરિવત્ કેચિત્પેતુર્વીરિષુ ચૂર્ણિતુમ્ ।
રજોઽન્ધકારે નાજ્ઞાસીત્સ્વીયઃ સ્વીયં પરસ્પરમ્ ॥ ૩૪॥

તતો નિપેતુઃ સહસા દૈત્યા દેવહતા ભુવિ ।
દેવા હતાશ્ચ દૈત્યાશ્ચ કુર્વતે ભૈરવાન્ રવાન્ ॥ ૩૫॥

કબન્ધા યુયુધુસ્તત્ર મુમુદુશ્ચાપ્સરોગણાઃ ।
શુશુભુઃ શસ્ત્રસઙ્ઘાતૈઃ પુષ્પિતાઃ કિંશુકા યથા ॥ ૩૬॥

શુક્રસ્તત્ર મૃતાન્દૈત્યાનુજ્જીવયતિ વિદ્યયા ।
અષ્ટૌ વ્યૂહા યયુશ્ચિન્તાં મૃતશેષા બલાન્વિતાઃ ॥ ૩૭ ॥

ઈશિતાયૈ તતઃ પ્રોચુઃ સર્વે તે શુક્રચેષ્ટિતમ્ ।
તસ્યાઃ ક્રોધવશાદેકા કૃત્યા સ્યાન્નિર્ગતા પુરઃ ॥ ૩૮ ॥

કટાક્ષેણ તયાઽઽજ્ઞપ્તા ભાર્ગવં તુ નિજે ભગે ।
કૃત્વા તદાઽન્તર્દધે સા પશ્ચાત્તત્યાજ બર્બરે ॥ ૩૯ ॥

તેન બર્બરદેશીયં તં વદન્તિ મનીષિણઃ ।
તતો મુમુદિરે દેવા યુયુધુશ્ચ બલાન્વિતાઃ ॥ ૪૦ ॥

નિહન્યમાના દૈતેયાઃ પલાયનપરા યયુઃ ।
કેચિચ્ચ શરણં પ્રાપ્તા રક્ષ રક્ષેતિ ચાપરે ॥ ૪૧ ॥

પ્રત્યૂચુર્દેવગન્ધર્વાનણિમાદિકૃતાંસ્તદા ।
કદા વિજયિનો દૈત્યાઃ કદાચિદ્ દેવતાગણાઃ ॥ ૪૨ ॥

અભવન્ યુદ્ધનિરતાઃ પરસ્પરજયૈષિણઃ ।
દ્વન્દ્વયુદ્ધમભૂદ્ ઘોરં તસ્મિન્નુપરતે યુધિ ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે શુક્રત્યાગો નામ ત્રિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૯૩૮ + ૪૩ = ૬૯૮૧

૨.૦૬૪ બાલચરિતે ચતુઃષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
કાલાન્તકેન દૈત્યેન પ્રાકામ્યેન પરસ્પરમ્ ।
કાલાન્તકો વિજયેતે પ્રાકામ્યં યાવદેવ હિ ॥ ૧ ॥

તાવત્ સાહાય્યમકરોદ્ વશિત્વં વેગવત્તરમ્ ।
તત્યાજ ગિરિશૃઙ્ગં તન્મસ્તકે હસ્તલાઘવાત્ ॥ ૨ ॥

તેન કાલાન્તકો ભૂમૌ સહસા નિપપાત હ ।
રુધિરાક્તં દ્વિધાભૂતં દૃષ્ટ્વા કાલાન્તકં તદા ॥ ૩ ॥

હાહાકારો મહાનાસીદ્ દૈત્યસેનાચરેષ્વથ ।
મુસલો નામ દૈત્યેશો ભલ્લશ્ચૈવાપરોઽસુરઃ ॥ ૪ ॥

મહિમા ચૈવ ચત્વારો યયુર્યુદ્ધાય સાદરાઃ ।
પ્રાકામ્યેન યુયુધિરેઽનેકશસ્ત્રપ્રહારિણઃ ॥ ૫ ॥

અસઙ્ખ્યાતા હતા દેવાઃ પતિતા ભગ્નવૃક્ષવત્ ।
અસૃગ્જલપ્રવાહિન્ય આસન્ નદ્યઃ સહસ્રશઃ ॥ ૬ ॥

ઈશિતા ચ વશિત્વં ચ વિભૂતિશ્ચ યયુસ્તતઃ ।
સાહાય્યં ચક્રિરે તસ્ય પ્રાકામ્યસ્ય તદા યુધિ ॥ ૭ ॥

ચત્વારઃ પર્વતાસ્તાભિશ્ચતુર્ષ્વપિ નિપાતિતાઃ ।
તૈશ્ચ તે ચૂર્ણિતાઃ સર્વે ગતાઃ સ્વર્ગં સુદુર્લભમ્ ॥ ૮ ॥

અણિમા તુ શિખાં ધૃત્વા કર્દમસ્ય રણે બલાત્ ।
અપાટિ સહસા ભૂમૌ શતધા સ વ્યશીર્યત ॥ ૯ ॥

અસ્રવદ્ રુધિરં વક્ત્રાલ્લુઠન્ પ્રાણાન્ જહૌ તદા ।
મહિમા લઘિમા ચૈવ ગરિમા વૃક્ષસઞ્ચયૈઃ ॥ ૧૦ ॥

યક્ષ્માસુરં તાલજઙ્ઘં દીર્ઘદન્તં ન્યપાતયન્ ।
તતો ઘણ્ટાસુરો રક્તકેશો દૈત્યોઽથ દુર્જયઃ ॥ ૧૧ ॥

આયયુઃ સર્વસૈન્યાનિ નિશ્વસન્તો મહાબલાઃ ।
તૈરાહતં બલં દૃષ્ટ્વા વશિતાસિદ્ધિબુદ્ધયઃ ॥ ૧૨ ॥

મુષ્ટિઘાતૈર્નિજઘ્નુસ્તા ભાલદેશે દૃઢં તદા ।
તેઽપિ ભૂમૌ નિપતિતાઃ શતધા ચૂર્ણિતાસ્તદા ॥ ૧૩ ॥

તતો જગર્જુઃ સર્વાસ્તા જયં લબ્ધ્વા સ્વશક્તિતઃ ।
વિનાયકો વિજયતે સર્વાસ્તા એવમૂચિરે ॥ ૧૪ ॥

અન્યે ક્ષુદ્રતરા દૈત્યાસ્તેઽપિ તાભિર્વિનાશિતાઃ ।
પુનઃ સર્વે દૈત્યસિંહાઃ સિદ્ધિસેનાં વ્યનાશયન્ ॥ ૧૫ ॥

કોલાહલો મહાનાસીત્ સેનયોરુભયોરપિ ।
હન્તુ નિઘ્નન્તુ બધ્નન્તુ સાવધાના ભવન્ત્વિતિ ॥ ૧૬ ॥

પ્રાદુરાસીત્ તતશ્ચાગ્નિઃ શસ્ત્રાસઙ્ઘટ્ટસમ્ભવઃ ।
ભગ્ને શસ્ત્રે મલ્લયુદ્ધં ચક્રુર્વીરા રુષાન્વિતાઃ ॥ ૧૭ ॥

પુનશ્ચાનિયતં યુદ્ધં પરસ્પરવિનાશનમ્ ।

અભવત્ તુમૂલં સૂર્યસ્તતશ્ચાસ્તચલં ગતઃ ॥ ૧૮॥

અન્ધકારેણ મહતા દિશો વ્યામાઃ સમન્ततઃ ।
ततો દિવ્યૌષધીર્ગુહ્ય નિજઘ્નુસ્તે પરસ્પરમ્ ॥ ૧૯॥

અહોરાત્રત્રયં ઘોરં યુદ્ધમાસીન્નિરન્तરમ્ ।
અસૃડનદ્યો દશદિશો યાતા વીરવહાસ્તદા ॥ ૨૦॥

ખેટકૂર્માઃ ખડ્ગઝષાઃ શિરઃકમલશોભિતાઃ ।
ગજગ્રાહાઃ પ્રેતકાષ્ઠાઃ કેશશૈવલરાજિતાઃ ॥ ૨૧॥

ભીરુભીતિકરા વીરમહાહર્ષવિવર્દ્ધનાઃ ।
ततો જયત્સુ દેવેષુ સર્વદા બલશાલિષુ ॥ ૨૨॥

દેવાન્તકો યયૌ ચિન્તાં તર્કયામાસ ચેતસિ ।
યેન સર્વે દેવગણા જિતાસ્તે સ્વપ્રભાવતઃ ॥ ૨૩॥

ક્વેયં તત્ર બાલમાયા સામાન્યા જનમોહિની ।
અષ્ટસિદ્ધીઃ સર્વસૈન્યમિદાનીં નાશયામ્યહમ્ ॥ ૨૪॥

ધૃત્વા વિનાયકં બાલં ગચ્છિષ્યામિ સ્વમાલયમ્ ।
એવમુક્ત્વા ખડ્ગપાણિઃ સ્વનેનાપૂરયન્દિશઃ ॥ ૨૫॥

આયયૌ પરસૈન્યાનિ નિઘ્નન્ ખડ્ગેન સર્વશઃ ।
ભયેન મૂર્છિતા દેવા નિપેતુર્ધરણીતલે ॥ ૨૬॥

સ્મૃત્વા વિનાયકં દેવં જહુઃ પ્રાણાંસ્તુ કેચન ।
અસૃડનદીવહાઃ કેચિત્ કેચિત્સ્વર્ગં ગતાઃ સુરાઃ ॥ ૨૭॥

કેચિદ્દૈત્યં વિલોક્યૈવ જહુર્જીવિતમાત્મનઃ ।
ततો ભગ્ના દેવસેના પપાલ ચ દિશો દશ ॥ ૨૮॥

સોઽપિ દૈત્યઃ ખડ્ગપાણિર્નિઘ્નન્પૃષ્ઠે જઘાન તામ્ ।
ગરિમા તન્નિરીક્ષ્યાથ પર્વતં વૃક્ષસઙ્કુલમ્ ॥ ૨૯॥

તત્યાજ દૈત્યદેહે સ ખડ્ગેન શતધાઽચ્છિનત્ ।
ततોઽષ્ટસિદ્ધયઃ ક્ષુબ્ધા વવૃષુઃ પર્વતાન્બહૂન્ ॥ ૩૦॥

ચિચ્છેદ ત્વરયા તાન્ સ ખડ્ગાઘાતેન લાઘવાત્ ।
ઉદ્ગીય મહિમા તસ્ય સ્કન્ધે સ્થિત્વા તમાદદે ॥ ૩૧॥

ખડ્ગં દૈત્યકરાચ્છીઘ્રમન્તર્ધાનં યયૌ તદા ।
બલાચ્ચિક્ષેપ તં ખડ્ગં તસ્ય દૈત્યસ્ય મસ્તકે ॥ ૩૨॥

સ એવં શતધા જાતો ન તુ મૂર્દ્ધા તદદ્ભુતમ્ ।
શરવૃષ્ટિં તદા દૈત્યો ભગ્નપૃષ્ઠશ્ચકાર હ ॥ ૩૩॥

એકૈકસ્યાં દશદશપઞ્ચસમશરાનસૌ ।
ક્ષિપ્વા વ્યાકુલયાઞ્ચક્રે તતસ્તા ભુવિ પેતિરે ॥ ૩૪॥

તતો દેવા યુયુધિરે પતિતાસ્વષ્ટસિદ્ધિષુ ।
મુહૂર્તાત્ સાવધાનાસ્તા યયુર્દેવં વિનાયકમ્ ॥ ૩૫॥

તમુદન્તં પરિજ્ઞાય બુદ્ધિ પ્રોચે વિનાયકમ્ ।
કથં વિચારસ્તસ્ય સ્યાદ્યત્ર બુદ્ધિર્ન દૃશ્યતે ॥ ૩૬॥

પરાજિતાઃ સિદ્ધયસ્તે દેહ્યનુજ્ઞાં વ્રજામ્યહમ્ ।
યોદ્ધું દૈત્યેન તેનાથ પૌરુષં ચાસ્ય લક્ષયે ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતેઽષ્ટસિદ્ધિપરાજયો નામ ચતુઃષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૬૯૮૧ + ૩૭ = ૭૦૧૮

૨.૦૬૫ બુદ્ધિવિજયો નામ પઞ્ચષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા બુદ્ધિવચો દેવો હર્ષં પ્રાપ્ય જગાદ તામ્ ।

દેવ ઉવાચ ।
ગચ્છ યુધ્યસ્વ દૈત્યેન જહિ તં યશ આપ્નુહિ ॥ ૧॥

એવમુક્ત્વા સુવાસાંસિ દદૌ તસ્યૈ વિનાયક ।
સા ચ નત્વા તદા દેવં યયૌ દૈત્યં રણં પ્રતિ ॥ ૨॥

તસ્યાઃ ક્ષ્વેડિતશબ્દેન કમ્પિતં ભુવનત્રયમ્ ।
વદનાન્નિર્યયૌ તસ્યા એકા શક્તિર્ગરીયસી ॥ ૩॥

જટિલા વિકૃતાસ્યા ચ જગદ્ભક્ષણ લાલસા ।
વિશાલાભ્યાં તુ નેત્રાભ્યાં ત્યજન્તી જ્વાલસઞ્ચયાન્ ॥ ૪॥

દહન્તી દૈત્યસેનાં સા યયૌ સા ચ પપાલ હ ।

દર્શને પતિતા દૈત્યાસ્તસ્યાઃ કેચિદ્ હૃતાસવઃ ॥ ૫ ॥

અન્યે ત્વતર્કયન્ ક્વાદ્ય ગન્તવ્યં ક્વ સુખં ભવેત્ ।
કેચિદાહુર્ધાવ ધાવ દેવાન્તક મૃતા વયમ્ ॥ ૬ ॥

એવં કોલાહલં શ્રુત્વા યયૌ દેવાન્તકઃ પુરઃ ।
સજ્જં કૃત્વા ધનુઃ શીઘ્રં શરાનાશીવિષોપમાન્ ॥ ૭ ॥

સસર્જ તસ્યા ગાત્રેષુ દર્શયન્ પાણિલાઘવમ્ ।
આચ્છાદ્ય ભાનું તન્મૂર્ધ્ના બાણજાલૈસ્તથાવિધૈઃ ॥ ૮ ॥

સા પ્રસાર્ય મહદ્વક્ત્રં બિસવદ્ ગિલતે શરાન્ ।
તૂણીરાસ્તસ્ય દૈત્યસ્ય સર્વે રિક્તાસ્તદાડભવન્ ॥ ૯ ॥

ન તસ્યાસ્તૃમિરભવદ્ રાક્ષસસ્યેવ માનુષૈઃ ।
દેવાન્તકં ક્ષીણશક્તિં દૃષ્ટ્વા સા સૈન્યમાયયૌ ॥ ૧૦ ॥

ભક્ષયામાસ તાન્ દૈત્યાન્ કાંશ્ચિદ્ધસ્તાદપાતયત્ ।
કાંશ્ચિદ્ભલે વિનિક્ષિપ્ય ચૂર્ણયામાસ ચાપરાન્ ॥ ૧૧ ॥

અસઙ્ખ્યકોટીર્દૈત્યાનાં ભક્ષિતાશ્ચૂર્ણિતા હતાઃ ।
ચૂર્ણયન્તી પદાઘાતૈઃ કાંશ્ચિદ્દેવાન્તકં યયૌ ॥ ૧૨ ॥

તમુવાચ તદા સા તુ વિશ મે ભગવ્હરમ્ ।
યત્ર તે શેરતે દૈત્યા માતુર્ગર્ભં ગતા ઇવ ॥ ૧૩ ॥

યે ભક્ષિતા મૃતાસ્તે મે જઠરે જીર્ણતાં ગતાઃ ।
તદ્ભિત્ત્વા સ પપાલાશુ મૂત્રવિડ્ગન્ધવિવ્હલઃ ॥ ૧૪ ॥

યત્ર યત્ર પ્રલીનોઽભૂત્તત્ર તત્રાપિ સા યયૌ ।
બભ્રામ સ્વર્ગલોકાન્ સ પાતાલાનિ દિશો દશ ॥ ૧૫ ॥

તતઃ શિખાં સમાક્રમ્ય ધૃત્વા તં પ્રાક્ષિપદ્ ભગે ।
તયા સહ તતો બુદ્ધિર્વિનાયકમુપાયયૌ ॥ ૧૬ ॥

નનામ તાં પુરસ્કૃત્ય મદઘૂર્ણિણિતલોચનામ્ ।
પાતયન્તીમુભયતઃ સ્તનાઘાતાદ્ વનસ્પતીન્ ॥ ૧૭ ॥

શરધારાશ્ચ ઘનવત્ સ્રવન્તી મન્દગામિની ।
નિરાકરોત્કરાલાં તાં દૃષ્ટ્વા દેવો વિનાયકઃ ॥ ૧૮ ॥

નિરાકૃતાયાં તસ્યાં તદ્ભગાદ્દૈત્યોઽપતદ્ભુવિ ।
સોઽપિ દુર્ગન્ધિરિત્યેવ દૂતૈઃ સન્ત્યાજિતો બહિઃ ॥ ૧૯॥

સ તુ સંજ્ઞાં સમાસાદ્ય સ્નાત્વા તૂષ્ણીં ગૃહં યયૌ ।
વ્રીડિતોઽધોમુખશ્ચિન્તાં યાતો મ્લાનોઽતિદુઃખિતઃ ॥ ૨૦॥

બુદ્ધ્યા નિવેદિતા સા તુ ननाम તં વિનાયકમ્ ।
તાં દૃષ્ટ્વા જહસુર્બિભ્યુર્મમ્લુઃ પેતુશ્ચ કેચન ॥ ૨૧॥

તતા સૈનં જગાદાશુ ભક્ષિતા દૈત્યવાહિની ।
સોઽપિ દેવાન્તકઃ પાયૌ નિક્ષિપ્ય સ્થાપિતો મયા ॥ ૨૨॥

ઇદાનીં વસતિસ્થાનં દેદિ દેવ દયાનિધે ।

દેવ ઉવાચ ।
વન્ચયિત્વા ગતો દૈત્યો ગૃહં સ્વં દૈત્યનાશિનિ ॥ ૨૩॥

તવાપિ પૌરુષં જ્ઞાતં શક્રાદિભ્યોઽધિકં મયા ।
વિશવક્ત્રં મમૈવ ત્વં વિશ્રાન્તિં તત્ર ગચ્છ ચ ॥ ૨૪॥

અહં તં સાધયિષ્યામિ મા ચિન્તાં કર્તુમર્હસિ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં દૃષ્ટ્વા વક્ત્રં વિવેશ સા ॥ ૨૫॥

સુષ્વાપ પરમપ્રીતા માતુરઙ્કે યથાઽર્ભકઃ ।
ઉદરે દેવદેવસ્ય સર્વલોકનિવાસિનિ ॥ ૨૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બુદ્ધિવિજયો નામ પઞ્ચષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૦૧૮ + ૨૬ =૭૦૪૪

૨.૦૬૬ સિદ્ધિપરાજયો નામ ષટ્ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શારદા રૌદ્રકેતુશ્ચ રાત્રૌ દેવાન્તકં સુતમ્ ।
એકાકિનં નિરીક્ષ્યૈનં સમાલિઙ્ગ્ય સમૂચતુઃ ॥ ૧॥

આચ્છાદયન્તં વદનં વ્રીડિતં ભૃશવિવ્હલમ્ ।
અભાષમાણં કમ્પન્તં વાતયુક્તમિવ દ્રુમમ્ ॥ ૨॥

પિતોવાચ ।
કિમર્થં વદસે નૈવ સ્વામવસ્થાં તુ મૂકવત્ ।
ઇપ્સિતં સાધયિષ્યામિ યત્નાત્ ત્રૈલોક્યદુર્લભમ્ ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
પીત્વા વાગમૃતં તસ્ય સાવધાનમનાઃ સુતઃ ।
ઉવાચ પિતરં માતુર્નિકટે નિર્વિશઙ્કયા ॥ ૪॥

પુત્ર ઉવાચ ।
ભવદાજ્ઞાં ગૃહીત્વૈવ યોદ્ધું યાતો વિનાયકમ્ ।
શરૈરાશીવિષાકારૈરસઙ્ખ્યર્નાશિતાઃ સુરાઃ ॥ ૫॥

પ્રવર્તિતા અસૃઙ્નદ્યો ભગ્ના સેના તુ કાશ્યપી ।
તત એકા મહાકૃત્યા દરીવક્ત્રા નભઃસ્પૃશી ॥ ૬॥

કરાલકેશી પાતાલચરણા પર્વતસ્તના ।
આગતા દેવસેનાયા રક્ષણાર્થં મમાન્તિકમ્ ॥ ૭॥

ખડ્ગેન નિહતા સા તુ વિવ્યથે નૈવ કિઞ્ચન ।
નિક્ષિપ્તા સર્વસેના મે તયા તાત દરીભગે ॥ ૮॥

ભક્ષયન્ત્યેવ સર્વાણિ શસ્ત્રાણિ શરસઞ્ચયાન્ ।
સા માં ભગે વિનિક્ષિપ્ય યાતા દેવં વિનાયકમ્ ॥ ૯॥

સ્નિગ્ધત્વાત્તદ્ભગસ્યાહં ચલિતઃ પતિતો ભુવિ ।
મહાન્ધકારે ન જ્ઞાતઃ પલાય્ય ગૃહમાગતઃ ॥ ૧૦॥

સ્નાત્વા નદીજલે તાત વ્રીડિતોઽધોમુખસ્તતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં પુત્રવચઃ શ્રુત્વા રૌદ્રકેતુર્જગાદ તમ્ ॥ ૧૧॥

ઉપાયં તે વદામ્યેકં ન ચિન્તાં કર્તુમર્હસિ ।
તતો મુહૂર્તમાલોક્ય દદૌ તસ્મૈ મહામનુમ્ ॥ ૧૨॥

અઘોરસ્ય સબીજં તમુવાચ જનકઃ પુનઃ ।
શિવં ધ્યાત્વા ચ સમ્પૂજ્ય કુર્વનુષ્ઠાનમુત્તમમ્ ॥ ૧૩॥

હોમં ચ તર્પણં વિપ્રભોજનં ચ દશાંશતઃ ।
શિવે પ્રસન્ને કુણ્ડાદ્ધિ તુરઙ્ગો નિઃસરિષ્યતિ ॥ ૧૪॥

તમારુહ્ય વ્રજ રણં જયં પ્રાપ્સ્યસિ નિશ્ચિતમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં પિતુર્વચઃ શ્રુત્વા પ્રાહ પુત્રો મુદા ચ તમ્ ॥ ૧૫ ॥

ઉપદેશઃ કૃતઃ સમ્યગ્વિધિમસ્ય બ્રવીતુ મે ।
તતો લોકં નિવાર્યૈવ જગ્મતુર્ગૃહમધ્યતઃ ॥ ૧૬ ॥

ઉભાવારક્તવસનૌ રક્તચન્દનચર્ચિતૌ ।
રક્તપુષ્પાણિ સન્નીય શિવં પુપૂજતુસ્તદા ॥ ૧૭ ॥

અનુષ્ઠાનં બહુદિનં ચક્રતુઃ પરમાદરાત્ ।
અનુષ્ઠાને સમાપ્તે તુ કુણ્ડં ચક્રતુરાદરાત્ ॥ ૧૮ ॥

ષટ્કોણં લક્ષણૈર્યુક્તં મેખલાયોનિસંયુતમ્ ।
તત્રાગ્નિં વિધિવત્સ્થાપ્ય પાત્રાણિ ચ યથાવિધિ ॥ ૧૯ ॥

પઞ્ચપ્રેતાસનગતૌ જહ્નુવુસ્તૌ હવિસ્તદા ।
સ્વજાનુભાગમાંસાનિ છિત્ત્વા છિત્ત્વા ચ ભક્તિતઃ ॥ ૨૦ ॥

અસૃગ્ઘૃતેન માંસેન તર્પોઽભૂત્ પાવકસ્તદા ।
દશાંશહોમે જાતે તુ પુપૂજે વહ્નિદેવતામ્ ॥ ૨૧ ॥

બલિદાનં ચકારાશુ છિત્ત્વા પુત્રશિરસ્તદા ।
તેન પૂર્ણાહુતિં ચક્રે વિસસર્જાથ પાવકમ્ ॥ ૨૨ ॥

ઈશ્વરસ્ય પ્રસાદેન પુત્રોઽસ્ય પૂર્વવદ્ બભૌ ।
બ્રાહ્મણાન્ભોજયામાસ તર્પણાન્તે યથાવિધિ ॥ ૨૩ ॥

તતો રાત્ર્યાં વ્યતીતાયામુદિતે ચ દિવાકરે ।
દદર્શ તુરગં કૃષ્ણં સ્નિગ્ધાઙ્ગં બલવત્તરમ્ ॥ ૨૪ ॥

મનોજવં હેષિતેન કમ્પયન્તં જગત્ત્રયમ્ ।
પુપૂજ પરયા ભક્ત્યા નીરાજયૈનં યથાવિધિ ॥ ૨૫ ॥

અલઙ્કૃત્યાલઙ્કુરણૈર્મણિમુક્તામયૈઃ શુભૈઃ ।
નમસ્કૃત્ય દ્વિજાન્ સમ્યક્ પિતરં પરિગૃહ્ય ચ ॥ ૨૬ ॥

આશિષોઽથ સમારુહ્ય તમશ્વં સ સુરાન્તકઃ ।
શેષસેનાં સમાદાય યયૌ શેષં પ્રકમ્પયન્ ॥ ૨૭ ॥

શસ્ત્રાસ્ત્રૈઃ કવચૈઃ શૂલૈર્ભાતિ સેના ધનુઃશરૈઃ ।
આસસાદ રણસ્તમ્ભં તયા સહ સુરાન્તકઃ ॥ ૨૮ ॥

ક્રન્દત્સુ સર્વસૈન્યેષુ સંત્રસ્તા દેવવાહિની ।
વ્યામે તુ રાજસા વ્યોમ્નિ ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૨૯ ॥

પુનરપ્યાગતો દૈત્યઃ સદ્યઃ સેનાવિઘાતકઃ ।
સિદ્ધિસેનાચરાશ્ચૈવ પ્રાદ્રવન્ દુઃખિતા ભૃશમ્ ॥ ૩૦ ॥

દૃષ્ટ્વા રણાગતં તં તુ સિદ્ધિસેના સમુત્થિતા ।
હેષાભિઃસિંહનાદૈશ્ચ નાદયન્તી દિગન્તરમ્ ॥ ૩૧ ॥

તતઃ શત્રપ્રહારૈશ્ચ વિજઘ્નુરિતરેતરમ્ ।
સહસ્વ પ્રહરામીતિ પ્રબોધ્ય જઘ્નુરોજસા ॥ ૩૨ ॥

ભુવિ જાનું વિનિક્ષિપ્ય શરાનાશીવિષોમપાન્ ।
આકર્ણં ધનુરાકૃષ્ય યુયધુસ્તે પરસ્પરમ્ ॥ ૩૩ ॥

ખેટાનિ ચાન્તરે કૃત્વા યુયુધુશ્ચાપરે તદા ।
સ્મૃત્વા પૂર્વપ્રહારં ચ પરિજઘ્નુશ્ચ કેચન ॥ ૩૪ ॥

પૂર્વવૈરમનુસ્મૃત્ય રિપુંશ્ચક્રે વિરૂપિણઃ ।
કોડપિ વીરશ્રિયા યુક્તો રિપું કેશેષુ ચાગ્રહીત્ ॥ ૩૫ ॥

પાષ્ર્ણિઘાતૈર્મુષ્ટિઘાતૈઃ પાતયામાસ ભૂતલે ।
કૌચિન્મત્તૌ શિરોઘાતં જઘ્નતુરિતરેતરમ્ ॥ ૩૬ ॥

તતો ભગ્નાં દૈત્યસેનાં દૃષ્ટ્વા સ તુ સુરાન્તકઃ ।
અશ્વં સમ્પ્રેષયામાસ સેનાં સિદ્ધિવિનિર્મિતામ્ ॥ ૩૭ ॥

અશ્વહેષાં સમાકર્ણ્ય કેચિન્મૂર્છાગતા ભુવિ ।
પતિતા અશ્વચરણૈશ્ચૂર્ણિતાશ્ચાપરેસુરાઃ ॥ ૩૮ ॥

ત્રિશૂલેન હતાશ્ચાન્યે ખડ્ગેન ચ તથા પરે ।
બાણજાલૈરનેકૈશ્ચ પાતયામાસ વૈ સુરાન્ ॥ ૩૯ ॥

સર્વસ્મિન્ હન્યમાને તુ સ્વસૈન્યે સિદ્ધયસ્તદા ।
પલાયનં સમાલમ્બ્ય યયુઃ સર્વા વિનાયકમ્ ॥ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિદ્ધિપરાજયો નામ ષટ્ષષ્ટિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૬૬ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૦૪૪ + ૪૦ = ૭૦૮૪

૨.૦૬૭ અસ્ત્રયુદ્ધં નામ સમષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સ તજ્જ્ઞાત્વા મહાશ્ચર્યં ચકાર નિજચેતસિ ।
તતો વિનાયકઃ ક્રોધાત્ સિંહારૂઢો રણોત્સુકઃ ॥ ૧॥

સ્વગર્જિતેન ચ તદા ગર્જયન્ ગગનં દિશઃ ।
કમ્પયન્ સર્વલોકાનાં મનાંસિ પર્વતાનપિ ॥ ૨॥

યયૌ વેગેન મહતા દેવાન્તકસમીપતઃ ।
પ્રહસ્ય તમુવાચાથ દૈત્યો દેવાન્તકસ્તદા ।

દૈત્ય ઉવાચ ।
કથં યાતઃ શુષ્કતાલુર્નવનીતાદનક્ષમઃ ।
યુદ્ધાય બાલ ન સ્થેયં ગચ્છ માતુઃ સ્તનં પિબ ॥ ૩॥

અદિત્યાં કશ્યપાજ્જાતઃ કથં મૂઢ ત્વમાગતઃ ।
યતો દેવાન્તકેનાદ્ય યોદ્ધુમિચ્છસિ બાલક ॥ ૪॥

કાલો બિભેતિ માં દૃષ્ટ્વા વૃથા ત્વં મર્તુમિચ્છસિ ।
અતિકોમલગાત્રત્વાદ્ ગ્રાસમાત્રં ભવિષ્યસિ ॥ ૫॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ દૈત્યવચઃ શ્રુત્વા ક્રોધસંરક્તલોચનઃ ।
વિનાયકઃ પ્રહસ્યાહ વમન્ વક્ત્રાદ્ હુતાશનમ્ ॥ ૬॥

દેવ ઉવાચ ।
ક્ષીવોઽસિ મદ્યપાનેન પ્રાયો વા સન્નિપાતવાન્ ।
અસમ્બદ્ધં યુક્તિહીનં વલ્ગસે મૂઢભાવતઃ ॥ ૭॥

વહ્નિર્દહતિ સર્વં હિ લઘુર્વાયુસમીરિતઃ ।
ત્વદ્વાક્યનુન્નસ્ત્વાં હન્યાં દૈત્યાધમ ન બુધ્યસે ॥ ૮॥

ઇદાનીં ત્યજ બુદ્ધિં તાં નાન્તકો વિદ્યતે મમ ।
ત્વદર્થમવતીર્ણોઽહં બ્રહ્મભૂતઃ સનાતનઃ ॥ ૯॥

સ્થાણોર્વરસ્ય ગર્વેણ કૃતં તે સર્વપીડનમ્ ।

અવધિં તસ્ય સમ્પ્રાપ્તં બુદ્ધિહીન ન બુધ્યસે ॥ ૧૦॥

ત્રૈલોક્યપીડયા પાપં યજ્જાતં તવ દુર્મતે ।
અલં તે કત્થનેનાદ્ય દર્શયસ્વ સ્વપૌરુષમ્ ॥ ૧૧॥

શક્તિપાયોર્વિનિર્ગત્ય કસ્ત્વાં વક્ત્રં પ્રદર્શયેત્ ।
સહસ્વ પ્રહરસ્વાદ્ય યદિ યુદ્ધં ત્વમિચ્છસિ ॥ ૧૨॥

શ્વોભાવિનં મૃત્યુમદ્ય મૂઢભાવાત્ત્વમિચ્છસિ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાભાષ્ય તં દૈત્યં સજ્જં ચક્રે ધનુઃ પ્રભુઃ ॥ ૧૩॥

નરાન્તગતિં તસ્ય દાતુમિચ્છન્વિનાયકઃ ।
ટણત્કારેણ ધનુષશ્ચકમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૧૪॥

આકર્ણં જ્યામથાકૃષ્ય બાણં દૈત્યે સસર્જ હ ।
દૈત્યેન શતધા ભિન્નઃ સ બાણઃ પતિતો ભુવિ ॥ ૧૫॥

તતો દૈત્યો ધનુઃ સજ્યં કૃત્વા ચિક્ષેપ સાયકાન્ ।
ધનુષસ્તસ્ય શબ્દેન વિનેદુઃ પર્વતા દિશઃ ॥ ૧૬॥

હુઙ્કારેણ ચ તાન્ બાણાન્ પાતયામાસ વિઘ્નરાટ્ ।
પુનર્વિનાયકો બાણાન્ બહૂઁશ્ચિક્ષેપ દૈત્યપે ॥ ૧૭॥

એકેન મુકુટં તસ્ય શરેણ કર્ણકુણ્ડલે ।
ભૂમૌ ન્યપાતયદ્દેવો બાહૂ દ્વાભ્યાં બિભેદ ચ ॥ ૧૮॥

લલાટં સાયકેનૈવ તતો દૈત્યો રુષાન્વિતઃ ।
ચચર્વ દન્તાન્નેત્રે ચ વિસ્ફાર્યાન્યાન્ શરાન્બહૂન્ ॥ ૧૯॥

છાદયન્ ગગનં કાષ્ઠા વિસસર્જ વિનાયકમ્ ।
નિરાસ્યૈકેન બાણેન ખમધ્યે તાન્વિનાયકઃ ॥ ૨૦॥

સ્વયં ચક્રે મણ્ડપં સ ક્ષણાદ્ બાણમયં વિભુઃ ।
અન્ધકારે ઘોરતરે યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ॥ ૨૧॥

શરવૃષ્ટયા બાણવૃષ્ટિં નિજઘ્નતૂ રુષાન્વિતૌ ।
શતશસ્તૌ નિરાકૃત્ય બાણવૃષ્ટી ઉભાવપિ ॥ ૨૨॥

તતો દૈત્યો મહામન્ત્રં જપ્ત્વાઽષ્ટશતસઙ્ખ્યયા ।

મન્ત્રયામાસ તેનાશુ વારણાસ્ત્રેણ સાયકમ્ ॥ ૨૩॥

તત્યાજાથ પ્રાદુરાસન્ વારણાઃ કોટિશસ્તતઃ ।
ચતુર્દન્તા ગિરિનિભા મેરુમન્દરચૂર્ણિનઃ ॥ ૨૪॥

યેષાં મદવહા નદ્યઃ પ્રાદુરાસન્ સમન્તતઃ ।
યેષાં બૃંહિતમાત્રેણ નાદિતં ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨૫॥

યથા ઘનાનાં વર્ષાસુ ગર્જિતેન મહામુને ।
નાશયામાસુરનિશં દેવસૈન્યાનિ તે ગજાઃ ॥ ૨૬॥

ધાવતાં પૃષ્ઠલગ્નાસ્તે ગજા યાન્તિ દિશો દશ ।
પાદાઘાતૈશ્ચ હસ્તૈશ્ચ દન્તાગ્રૈર્વીરઘાતિનઃ ॥ ૨૭॥

સેનાયાઃ કદનં દૃષ્ટ્વા સિંહાસ્ત્રં પ્રાક્ષિપદ્વિભુઃ ।
તતઃ સિંહાઃ પ્રાદુરાસન્શતશોઽથ સહસ્રશઃ ॥ ૨૮॥

તેષાં ગર્જિત શબ્દેન ગજા નિપતિતા ભુવિ ।
સિંહા વિદારયામાસુર્ગજગણ્ડસ્થલાનિ તે ॥ ૨૯॥

સિંહનાદૈર્બૃંહિતૈશ્ચ દૈત્યશબ્દૈરનેકશઃ ।
ત્રૈલોક્યં કમ્પિતમભૂદ્દેવાઃ સર્વે વિસિસ્મિરે ॥ ૩૦॥

ઉડ્ડીયોડ્ડીય સિંહાસ્તે ગજકુમ્ભેષ પેતિરે ।
એવં તે નિહતાઃ સર્વે કરિણઃ સિંહસઞ્ચયૈઃ ॥ ૩૧॥

વિરેજુરિન્દ્રનિહતા વજ્રેણેવ મહીધરાઃ ।
તતઃ સિંહા યયુર્દૈત્યાન્ ભક્ષયન્તો દિશો દશ ॥ ૩૨॥

નિહતે સર્વસૈન્યે તુ ચિતામાપ સુરાન્તકઃ ।
અયં બાલોઽપિ બલવાન્ દૃશ્યતે કશ્યપાત્મજઃ ॥ ૩૩॥

ઇદાનીં દર્શયિષ્યેઽસ્ય યમસ્ય સદનં ધ્રુવમ્ ।
એવમુક્ત્વા પુનર્બાણં મન્ત્રયામાસ દૈત્યરાટ્ ॥ ૩૪॥

યોજયામાસ ધનુષિ શાર્દૂલપ્રસવં તદા ।
આકર્ણં ધનુરાકૃષ્ય મુમોચ દેવવાહિનીમ્ ॥ ૩૫॥

બાણઃ સ ચ યયૌ શીઘ્રં નાદયન્ગગનં દિશઃ ।
યત્પુઙ્ખવાયુના ભગ્ના નિપેતુર્વૃક્ષસઞ્ચયાઃ ॥ ૩૬॥

પ્રાદુરાસન્નનેકાશ્ચ તતઃ શાર્દૂલસઞ્ચયાઃ ।
સિંહાસ્તે ભક્ષયામાસુ સિંહાસ્તેઽન્તર્હિતાસ્તતઃ ॥ ૩૭ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડેઽસ્ત્રયુદ્ધં નામ સપ્તષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૦૮૪ + ૩૭ = ૭૧૨૧

૨.૦૬૮ અસ્ત્રયુદ્ધં નામાષ્ટષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો દૈત્યો બાણયુગં મન્ત્રયામાસ સાદરમ્ ।
નિદ્રાસ્ત્રેણ તદા ચૈકં ગન્ધર્વાસ્ત્રેણ ચાપરમ્ ॥ ૧ ॥

વામજાનું પુરઃ સ્થાપ્ય જ્યામાકૃષ્ય સસર્જ તૌ ।
તયોઃ શબ્દેન સહસા ચ કમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨ ॥

એકઃ સૈન્યે નિપતિતોઽપરો દેવસમીપતઃ ।
તતસ્તાલા મૃદઙ્ગાંશ્ચ ગન્ધર્વાપ્સરસસ્તથા ॥ ૩ ॥

ગાનનૃત્યાનિ ચિત્રાણિ પુરોઽપશ્યદ્ વિનાયકઃ ।
પતિતાનિ ચ શસ્ત્રાણિ ન બુબોધ કરાત્તદા ॥ ૪ ॥

મોહિતો મઞ્જુલરવૈઃ કર્તવ્યં નાભ્યપદ્યત ।
સૈનિકાઃ સુષુપુઃ સર્વે નિદ્રાસ્ત્રેણ વિમોહિતાઃ ॥ ૫ ॥

નિશામુખે યથા બાલા અવ્યવસ્થં હિ શેરતે ।
સ્ત્રિયોઽપિ ચાથ તાઃ સર્વાઃ સુષપુર્વિગતત્રપાઃ ॥ ૬ ॥

દેવાન્તકોઽપશ્યદેવં જહર્ષ ચ જગર્જ ચ ।
તતઃ સંસ્થાપયામાસ ગુલ્માનિ પરિતો બહુ ॥ ૭ ॥

દેવસૈન્યસ્ય મહતો બલી વીરયુતાનિ ચ ।
ચક્રે કુણ્ડં ત્રિકોણં ચ ભૂમિસાધનપૂર્વકમ્ ॥ ૮ ॥

અસૃક્કુમ્ભાન્સમાનીય શતસઙ્ખ્યાન્પ્રયત્નતઃ ।
સ્નાત્વા પદ્માસનં ચક્રે નાનાપ્રેતેષુ સાદરમ્ ॥ ૯ ॥

દૈત્યાન્નિહત્ય શતશો માંસરાશિં મહત્તરમ્ ।
ચકારાભિચરં દૈત્યો વહ્નિં સ્થાપ્ય યથાવિધિ ॥ ૧૦ ॥

દિગમ્બરો જુહાવાથ માંસાનિ મન્ત્રપૂર્વકમ્ ।
સહસ્રે તુ હુતે પશ્ચાદ્બલિં પૂર્ણાહુતિં ચ યઃ ॥ ૧૧॥

ચકાર કુણ્ડમધ્યે સોડપશ્યચ્છક્તિં ક્ષુધાતુરામ્ ।
નરમાંસાનિ તસ્યૈ સ દદૌ પાતું ચ તાન્ઘટાન્ ॥ ૧૨॥

અતૃપ્તાં તાં પરિજ્ઞાય પ્રેતાનન્યાનથાર્પયત્ ।
તતઃ સા બહિરાયાતા વ્યોમકેશી ભયઙ્કરા ॥ ૧૩॥

વિશાલગર્તનેત્રાડતિકરાલવદનાડરુણા ।
ઉવાચ પરમપ્રીતા નાદયન્તી દિશો દશ ॥ ૧૪॥

તૃપ્તાસ્મિ રક્તમાંસૈસ્તે ન ભયં વિદ્યતે ક્વચિત્ ।
તામુવાચાથ દૈત્યોડપિ પુપૂજે ભક્તિભાવતઃ ॥ ૧૫॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિઃ પ્રણિપાતપુરઃસરમ્ ।
તતો દિવ્યામ્બરધરો નાનાલઙ્કારભૂષિતઃ ॥ ૧૬॥

દેવ્યા અઙ્કું સમાસાદ્ય જગર્જ બલવત્તરમ્ ।
સોડ્ડીય તેન સહિતા નભસ્યેવ સ્થિતાડભવત્ ॥ ૧૭॥

નાનાશસ્ત્રધરા સોડપિ ધનુર્બાણધરો બભૌ ।
તામુવાચ રૌદ્રકેતુપુત્રઃ પરમહર્ષિતઃ ॥ ૧૮॥

કશ્યપસ્યાત્મજો બાલશ્ચઞ્ચલો બહુલં પુરા ।
ઇદાનીમત્ર કિં તેન કર્તવ્યં કુચરેણ મે ॥ ૧૯॥

ઇદાનીં સર્વસૈન્યાનિ નાશયિષ્યે તવાગ્રતઃ ।
એવં બ્રવતિ દૈત્યેન્દ્ર કાશિરાજોડશૃણોદ્વચઃ ॥ ૨૦॥

તતો વિનાયકં રાજા બોધયામાસ સાદરમ્ ।

કાશીરાજોવાચ ।
ભૂતભવ્યભવિષ્યજ્ઞ કથં માયાં ન બુધ્યસે ॥ ૨૧॥

ગાન્ધર્વી દૈત્યરચિતાં કથં સક્તોડસિ તત્ર વૈ ।
દેવાન્તકેનાભિચરાન્નિર્મિતાં રાક્ષસીમિવ ॥ ૨૨॥

સા હનિષ્યતિ તે સૈન્યં સાવધાનમના ભવ ।

ક ઉવાચ ।

એવં નૃપવચઃ શ્રુત્વા સાવધાનમના વિભુઃ ॥ ૨૩ ॥

બુદ્ધ્વા તજ્જ્ઞાનદૃષ્ટ્યૈવ સર્વં માયામયં તદા ।
શરદ્વયં વિનિષ્કૃષ્ય મન્ત્રાભ્યાં પરિમન્ત્ર્ય ચ ॥ ૨૪ ॥

ઘણ્ટાસ્ત્રેણ ખગાસ્ત્રેણ શ્રોત્રાકર્ષણસમ્ભ્રમાત્ ।
વિનાયકો મુમોચાડથ તૌ બાણૌ વેગવત્તરૌ ॥ ૨૫ ॥

ગર્જન્તૌ ઘનવદ્ભુક્મપુઙ્ખૌ મારુતવેગિનૌ ।
સહસાચ્છાદયન્તૌ ચ સહસ્રકરમણ્ડલમ્ ॥ ૨૬ ॥

ઘણ્ટાનાદઃ સમભવન્ મહાન્ સર્વવિમોહનઃ ।
તતો ઘણ્ટાસ્વનાન્ શ્રુત્વા પ્રોત્તસ્થુઃ સર્વસૈનિકાઃ ॥ ૨૭ ॥

સિદ્ધયઃ સર્વવીરાશ્ચ યુયુધુઃ શસ્ત્રપાણયઃ ।
અપરસ્તસ્ય સૈન્યેષુ મુક્તો બાણઃ ખગાસ્ત્રતઃ ॥ ૨૮ ॥

તતઃ ખગાઃ પ્રાદુરાસન્નાનારૂપા મહૌજસઃ ।
પક્ષવાતેન તેષાં તદ્વાન્ધર્વં લયમાગતમ્ ॥ ૨૯ ॥

અન્ધકારં યથા સૂર્યસારથેરુદયાન્મુને ।
તતસ્તે પક્ષિણઃ સર્વે બભક્ષુર્દૈત્યસૈનિકાન્ ॥ ૩૦ ॥

પક્ષાઘાતહતાઃ કેચિત્ કેચિચ્ચઞ્ચવગ્રવિક્ષતાઃ ।
કેચિદ્ ભીત્યેવ પતિતા દૈત્યાઃપ્રાણાન્ વિહાય ચ ॥ ૩૧ ॥

હાહાકારો મહાનાસીદ્ દૈત્યસૈન્યેષુ સર્વશઃ ।
તતો દેવાન્તકો રોષાત્ ખડ્ગાસ્ત્રં પ્રાહિણોત્તદા ॥ ૩૨ ॥

તસ્ય ધ્વનિં સમાકર્ણ્ય ચુક્ષુભે સૈન્યસાગરઃ ।
દિગ્ગજાશ્ચ તતઃ ખડ્ગા અસઙ્ખ્યાતા વિનિઃસૃતાઃ ॥ ૩૩ ॥

વહ્નિમન્તશ્ચ સઙ્ઘટ્ટાત્ સેનયોરુભયોરપિ ।
અગ્નિદગ્ધાસ્તદા દૈત્યા નિપેતુર્ધરણીતલે ॥ ૩૪ ॥

ખગાશ્ચ નિહતાઃ કેચિત્ કેચિદ્ દગ્ધાસ્તથાગ્નિના ।
અપરે યયુરન્તર્દ્ધિ દિશશ્ચાથ ચકાશિરે ॥ ૩૫ ॥

અસઙ્ખ્યખડ્ગપ્રભયા સેન્નાચક્ષુર્મહોમુષા ।
ખડ્ગવૃષ્ટયા વિનિહતા દેવાઃ પેતુર્ધરાતલે ॥ ૩૬ ॥

કેષાઞ્ચિદ્ બાહવચ્છિન્નાઃ કેષાઞ્ચિન્મસ્તકાઃ કરાઃ ।
જઠરે જાનુભાગે ચ પૃષ્ઠભાગેઽપરા હતાઃ ॥ ૩૭ ॥

નિપેતુર્દેવપુઙ્ગેષુ મૃતેષુ ચ ગતાસવઃ ।
અષ્ટસિદ્ધિકૃતાઃ સર્વાઃ સેના એવં વિનાશિતાઃ ॥ ૩૮ ॥

અસૃઙ્નદ્યો દશ દિશો યાતાઃ પ્રેતવહાસ્તદા ।
વિનાયકસ્તતો દૃષ્ટ્વા દૈત્યસ્યાદ્ભુતવિક્રમમ્ ॥ ૩૯ ॥

બાણં નિષ્કાશ્ય સુદૃઢં વજ્રાસ્ત્રેણાભિમન્ત્ર્ય ચ ।
આકન્દનેન મહતા દૈત્યસૈન્યે મુમોચ તમ્ ॥ ૪૦ ॥

પર્વતાશ્ચ દ્રુમાસ્તસ્ય શબ્દેન પતિતા ભુવિ ।
તદસ્ત્રાનલસંયોગાદ્ દિગ્દાહઃ સમજાયત ॥ ૪૧ ॥

દેદીપ્યમાનં સહસાચ્છાદયન્ રવિમણ્ડલમ્ ।
પક્ષિણો નિહતા દગ્ધાસ્તેજસા તસ્ય કેચન ॥ ૪૨ ॥

ખણ્ડિતં તેન સહસા ખડ્ગાસ્ત્રં તત્સહસ્રશઃ ।
નિર્દદાહ તદા દૈત્યસેનાં વજ્રૈરનેકશઃ ॥ ૪૩ ॥

સહસ્રશો નિહન્યન્તે એકયા વજ્રધારયા ।
યતો યતોઽગમદ્ દૈત્યસ્તત્ર તત્રાપતચ્ચ તત્ ॥ ૪૪ ॥

ચુચૂર્ણ મસ્તકાન્ પાદાન્ હસ્તાન્ સ્કન્ધાનુરુનપિ ।
ધરાં ભિત્ત્વા ગતા દૈત્યાસ્તાનપ્યથ જઘાન તત્ ॥ ૪૫ ॥

એવં સર્વે હતા દૈત્યા વજ્રૈસ્તીક્ષ્ણૈઃ સહસ્રશઃ ।
તતો દેવાન્તકં જગ્મુસ્તાનિ વજ્રાણિ સર્વશઃ ॥ ૪૬ ॥

સોઽપિ બાણં સમાદાય મન્ત્રયામાસ યત્નતઃ ।
રૌદ્રાસ્ત્રેણાથ સંયોજ્ય ધનુષઃ કર્ષણેન તમ્ ॥ ૪૭ ॥

સસર્જ પરસૈન્યેષુ શિવનામાઙ્કિતં શુભમ્ ।
નાદયન્ ગગનં સોઽથ દિશશ્ચ વિદિશોઽપિ ચ ॥ ૪૮ ॥

વમન્નગ્નિકણાન્ દિક્ષુ પ્રલયાનલસન્નિભઃ ।
ભૂલોકા દેવલોકાશ્ચ ભયાદ્ યાતા દિશો દશ ॥ ૪૯ ॥

વિનાયકસ્ય સૈન્યેષુ મહાકોલાહલો હ્યભૂત્ ।
તસ્મિન્નિપતિતે બાણે પુરુષો ઘોરદર્શનઃ ॥ ૫૦ ॥

નિઃસૃતો ભીષણમુખસ્ત્રૈલોક્યં ગ્રાસયન્નિવ ।
જટિલો દીર્ઘહસ્તશ્ચ દીર્ઘપાદો મહોદરઃ ॥ ૫૧॥

ધરાધરો વ્યોમગોષ્ઠો ગિરિજિવ્હો ભયાનકઃ ।
વજ્રાસ્ત્રં ભક્ષયામાસ ક્ષણાત્ સ પુરુષો મહાન્ ॥ ૫૨॥

વિનાયકં હન્તુકામો યયૌ તસ્યાન્તિકં ક્ષણાત્ ।
તતો વિનાયકઃ શીઘ્રં બ્રહ્માસ્ત્રં સમયોજયત્ ॥ ૫૩॥

મન્ત્રેણ શતસઙ્ખ્યેન સાયકે વેગવત્તરે ।
આકર્ણકર્ષણાદ્ દેવો મુમોચ સહસા ચ તમ્ ॥ ૫૪॥

ચકમ્પે તસ્ય શબ્દેન તારેણ ભુવનત્રયમ્ ।
વિસ્ફુલિઙ્ગૈર્દિશો દગ્ધા ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૫૫॥

તતોઽપિ પુરુષો જજ્ઞે તાદૃશોઽતિભયાનકઃ ।
તાવુભૌ યુદ્ધતો વ્યોમ્નિ પરસ્પરજયૈષિણૌ ॥ ૫૬॥

નાનાવિધં મલ્લયુદ્ધં ચક્રતુસ્તૌ મહાબલૌ ।
ક્ષણેનાન્તર્હિતો ચોભૌ ન દૃશ્યતેઽથ કુત્રચિત્ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ભયાનકાસ્ત્રયુદ્ધં નામાષ્ટષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ -૭૧૨૧ + ૫૭ = ૭૧૭૮

૨.૦૬૯ એકોનસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો દેવાન્તકોઽતીવ વિસ્મિતોઽતર્કયત્ તદા ।
યથા યથા મયા માયા ક્રિયતેઽસ્ય નિવૃત્તયે ॥ ૧॥

તથા તથાઽપ્યયં બાલો દર્શયત્યેવ પૌરુષમ્ ।
કદાયં નિધનં યાયાત્ કદા સ્વપ્સ્યે ગતશ્રમઃ ॥ ૨॥

ઇત્યેવં ચિન્તયાવિષ્ટો ધનુઃ સજ્યમથાકરોત્ ।
અભિમન્ત્ર્ય શરં ઘોરં વિસસર્જ વિનાયકે ॥ ૩॥

સ સાયકો બાણવર્ષમનન્તં કૃતવાન્ વિભૌ ।
શક્તિં ચ નિર્મમે ઘોરાં ત્રૈલોક્યગ્રાસસાહસામ્ ॥ ૪॥

દદર્શ વિઘ્નરાજસ્તં તદડ્ડે દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ।
વર્ષન્તં શરજાલાનિ તીક્ષ્ણાનિ સુબહૂન્યપિ ॥ ૫॥

તતોઽષ્ટસિદ્ધયઃ શીઘ્રમુડ્ડીય બલવત્તરમ્ ।
દધ્રુસ્તાં સહસા શક્તિમાનિન્યુસ્તાં વિનાયકમ્ ॥ ૬॥

આનીયમાના સા હસ્તાન્નિઃસૃત્યાડથ પલાયિતા ।
રોષાત્ તાભિર્દૈત્યપતિરાનાયિ સ કચગ્રહાત્ ॥ ૭॥

અણિમાનં તતો દૈત્યો જઘાન મુષ્ટિના દૃઢમ્ ।
મુષ્ટિઘાતં સમાસાદ્ય મૂર્છિતા નિપપાત હ ॥ ૮॥

લઘિમા ગરિમા ચાથ વશિમા તં મહાસુરમ્ ।
યાવલ્લત્તાપ્રહારૈસ્તુ નિજઘ્નુસ્તાવદેવ હિ ॥ ૯॥

દૈત્યેન વિધૃતાઃ વેગાચ્ચરણેષુ પૃથક્પૃથક્ ।
યાવદાસ્ફાલયત્ પૃથ્વ્યાં નિઃસૃતાસ્તાવદેવતાઃ ॥ ૧૦॥

પ્રાકામ્યં ચૈવ ભૂતિશ્ચ જઘ્નતુસ્તં તતો બલાત્ ।
પપાત ભૂતલે દૈત્યો વમન્નગ્નિં મુખાત્તતઃ ॥ ૧૧॥

ક્ષણાલ્લભ્ય તતઃ સંજ્ઞામારુરોહ હયં દૃઢમ્ ।
શસ્ત્રપાણિર્વાયુવેગો નિજઘાન વિનાયકમ્ ॥ ૧૨॥

દૃઢાસિઘાતાદ્ દેવોઽથ કિઞ્ચિન્ મૂર્છામવાપવાન્ ।
નિમેષાત્સાવધાનોઽભૂદધાવદ્ દૈત્યનાયકમ્ ॥ ૧૩॥

હિરણ્યકશિપું વિષ્ણુર્યથા વૃત્રં શચીપતિઃ ।
શરં ચ કમલં પાશમઙ્કુશં ચ ચતુઃકરૈઃ ॥ ૧૪॥

બિભ્રાણઃ શુશુભે વીરશ્રિયા પરમયા જ્વલન્ ।
ગર્જિત્વા ઘનવદ્ દેવો જઘાન દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ॥ ૧૫॥

ચતુર્ભિરાયુધૈર્વેગાન્ન ચચાલ તથાપિ સઃ ।
આશ્ચર્યં પરમં પ્રાપ દૃષ્ટ્વા શસ્ત્રં વૃથાગતમ્ ॥ ૧૬॥

વજ્રાત્ સારતરં મેને દૈત્યદેહં વિનાયકઃ ।
તતો દેવો રાક્ષસસ્ય ધૂમ્રાક્ષ્યસ્ય મહાયુધમ્ ॥ ૧૭॥

વજ્રં સઞ્ચૂર્ણયન્ સૂર્યમણ્ડલાદાગતં તુ યત્ ।

તદાદાયાડહનત્તેન દૈત્યં તચ્છતધાડભવત્ ॥ ૧૮॥

ન રોમાપિ ચચાલાડસ્ય તદપ્યાશ્ચર્યમુત્તમમ્ ।
તતો નાનાશસ્ત્રઘાતૈર્જઘ્નતુસ્તૌ પરસ્પરમ્ ॥ ૧૯॥

મસ્તકે પૃષ્ઠભાગે ચ હૃદયે બાહુમણ્ડલે ।
તયોઃ શસ્ત્રવિઘાતેન જાતો વહ્નિર્વસુન્ધરામ્ ॥ ૨૦॥

દદાહ ન ચ તૌ ભીતૌ યુદ્ધમેવાન્વપદ્યત ।
નિશીથે તમસા વ્યાપ્તે વિરામં ન સમીયતુઃ ॥ ૨૧॥

તતઃ કૃત્રિમદીપ્યા તૌ પરસ્પરમયુધ્યતામ્ ।
તતો માયાં રૌદ્રકેતુશ્ચક્રે સુરવિમોહિનીમ્ ॥ ૨૨॥

અદિતિં સુન્દરાં કૃત્વા દૈત્યહસ્તે ન્યવેશયત્ ।
પદ્મનેત્રાં પીનકુચાં કુઙ્કુમારક્તભાલિકામ્ ॥ ૨૩॥

મુક્તહારાં સુવલયાં દિવ્યાંશુકવિરાજિતામ્ ।
લાવણ્યલહરીં રુક્મવિલસદ્દિવ્યકઞ્ચુકામ્ ॥ ૨૪॥

વિનાયકં નિરીક્ષ્યૈવ રુરોદ દૈત્યહસ્તગા ।
ધાવ ધાવેતિ તં પ્રાહ ત્રાસિતાડહં કિમીક્ષ્યસે ॥ ૨૫॥

એવં બ્રુવત્યા દૈત્યોડસ્યાશ્ચિચ્છેદ કઞ્ચુકીં બલાત્ ।
અંશુકં ચ ચકર્ષાસ્યા મદેનાવિષ્ટચેતસા ॥ ૨૬॥

ઉચ્ચૈરુવાચ દેવં સા ક્વ ગતા પુરુષાર્થતા ।
લોકલજ્જાભયાન્માં ત્વં નિઃસ્નેહાશુ વિમોચય ॥ ૨૭॥

વિનાયકો નિરીક્ષ્યૈતાં બાષ્પકણ્ઠો રુષાન્વિતઃ ।
ન સસ્માર વિચારં સ શસ્ત્રાણિ જગલુઃ કરાત્ ॥ ૨૮॥

શુશોચ મમ માતેયં કથમસ્ય કરે ગતા ।
ધિગ્જન્મ યસ્ય જનનિ ગતાડવસ્થાં દુરત્યયામ્ ॥ ૨૯॥

દેવાનાં જનની ચૈવ સમ્પ્રાપ્તા દૃષ્ટસઙ્ગતિમ્ ।
કાશિરાજોડપિ તં દૃષ્ટ્વા શોચન્તં ગણનાયકમ્ ॥ ૩૦॥

સ્વયં શુશોચ બહુધા લોકોડપિ નગરે સ્થિતઃ ।
તતો દેવાન્તકો દેવં જગર્હે બહુધા તદા ॥ ૩૧॥

ધિગ્જન્મ પૌરુષં તેઽદ્ય ન પ્રાણં ત્યજસે કથમ્ ।
નિર્લજ્જોઽસિ મુખં લોકે દર્શયસ્યેવ યોઽધુના ॥ ૩૨॥

ત્વત્સમીપં હનિષ્યેઽસ્યાઃ શિરઃ કાયાત્બલાધુના ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તં નિષ્ઠુરં વાક્યં શ્રુત્વા દેવો વિનાયકઃ ॥ ૩૩॥

તર્કયામાસ મનસિ સત્યમેવ વદત્યયમ્ ।
પ્રાણત્યાગાય કિં કાર્યં વિષં વા પાશબન્ધનમ્ ॥ ૩૪॥

ઉદરે શસ્ત્રસઙ્ઘાતઃ કાર્યો વા મૃત્યુહેતવે ।
ઇત્થં યાવચ્ચિન્તયતે દુઃખશોકસમન્વિતઃ ॥ ૩૫॥

તાવદાકાશવાણીં સ શુશ્રાવ ચ વિનાયકઃ ।

સોવાચ ।
માયેયં રચિતા દેવ દૈત્યેન દુષ્ટબુદ્ધિના ॥ ૩૬॥

અવધેહિ રણંયત્તો ભૂત્વા જહિ નિજં રિપુમ્ ।
તતઃ સ સાવધાનોઽભૂજ્જ્ઞાત્વા માયામયીં તુ તામ્ ॥ ૩૭॥

જહર્ષ ચ મહાબુદ્ધિર્દૈત્યં હન્તું પ્રચક્રમે ।
સ્મૃત્વા ચ તદ્વરં શમ્ભુદત્તં તસ્મૈ દુરાત્મને ॥ ૩૮॥

ઉષઃકાલં વિના સર્વશસ્ત્રાસ્ત્રાણિ વૃથા ત્વયિ ।
એવં તસ્ય વરં જ્ઞાત્વા પ્રાતર્યુદ્ધાય નિર્યયૌ ॥ ૩૯॥

દૈત્યોઽપિ પુરતોઽપશ્યદ્ યુદ્ધાન્તે તં વિનાયકમ્ ।
આરક્તનયનં ભ્રાજન્મુકુટં કુણ્ડલોજ્વલમ્ ॥ ૪૦॥

દન્તપ્રકાશરુચિરં મુક્તાદામવિભૂષિતમ્ ।
દિવ્યામ્બરં સુધામાનં વ્યોમસ્પૃક્પુષ્કરં વિભુમ્ ॥ ૪૧॥

દૃષ્ટ્વા દેવાન્તકો રૂપં બિભાય ચ વિસસ્મરે ।
અર્દ્ધં નરશરીરં કિમર્દ્ધં ગજસમં પરમ્ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે માયાપ્રદર્શનં નામૈકોનસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૧૭૮ + ૪૨ = ૭૨૨૦

૨.૦૭૦ બાલચરિતે પુરપ્રવેશો નામસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

એવં વદતિ યાવત્સ ભયભ્રાન્તઃ સુરાન્તકઃ ।
તાવદ્ દેવો દધારૈનમુત્સઙ્ગે લઘુબાલવત્ ॥ ૧॥

કૃત્વા પદ્માસનં ચારુ ગણેશઃ સ્વપ્રભાવતઃ ।
ઉવાચ ચૈનં દૈત્યેન્દ્રં વરં સ્મર નિજં શુભમ્ ॥ ૨॥

સ દૈત્યો રદનં ચાસ્ય ધૃત્વા હસ્તદ્વયેન હ ।
દોલયામાસ દેહં સ્વમન્તરિક્ષે મુહૂર્મુહુઃ ॥ ૩॥

યાવત્ પપાત ભૂપૃષ્ઠે ભઙ્ક્ત્વા દન્તં સુરાન્તકઃ ।
તાવદ્ દધાર તં દેવઃ સ્વદન્તં લાઘવાદ્ વિભુઃ ॥ ૪॥

અહનત્ તેન દન્તેન મસ્તકે તં સુરાન્તકમ્ ।
જગર્જ ચ મહારાવૈર્ગર્જયન્ વિદિશો દિશઃ ॥ ૫॥

ચાલયન્ પૃથિવીં સર્વાં પાતાલાન્યખિલાનિ ચ ।
દ્વિજાઘાતેન શતધાઽકારિ દેહોઽસ્ય તત્ક્ષણાત્ ॥ ૬॥

અસૃગ્વૃષ્ટિઃ પપાતાશુ ગગનાન્મેઘવૃષ્ટિવત્ ।
ઉત્પાતં મેનિરે લોકાઃ સર્વે ભૂતલવાસિનઃ ॥ ૭॥

દૈત્યદેહગતં જ્યોતિસ્તં વિવેશ વિનાયકમ્ ।
પશ્યતાં સર્વદેવાનાં પ્રધનાલોકિતં પુનઃ ॥ ૮॥

દેહસ્તુ નિપપાતાઽસ્ય ધરાપૃષ્ઠે ત્રિયોજનમ્ ।
ચૂર્ણયન્વૃક્ષસઙ્ઘાતાન્ પર્વતાન્ પાદપૈર્યુતાન્ ॥ ૯॥

એવં દૃષ્ટ્વા ગતિં તસ્ય સૈનિકાશ્ચ દિશો દશ ।
યાતાશ્ચ કતિચિન્નાશં પ્રામાસ્તદ્દેહપાતતઃ ॥ ૧૦॥

મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષં તે દેવાઃ સ્વસ્થાનમાગતાઃ ।
દેવદુન્દુભયો નેદુર્નૃપદુન્દુભિનિસ્વનૈઃ ॥ ૧૧॥

દિશશ્ચ વિમલા આસન્ વવુર્વાતાઃ સુખાવહા ।
તેજાંસિ વહ્નેર્લોકાનાં પ્રસન્નાનિ તદાઽભવન્ ॥ ૧૨॥

પ્રતિકૂલવહા નદ્ય આસન્સન્માર્ગગાસ્તથા ।
તતઃ શક્રાદયો દેવા મુનયસ્તં પુપૂજિરે ॥ ૧૩॥

તુષ્ટુવુઃ પરયા ભક્ત્યા દેવદેવં વિનાયકમ્ ।
વિમોચિતા વયં બન્ધાદ્ દેવાન્તકકૃતાદ્ વિભો ॥ ૧૪॥

ઉપેન્દ્ર ઇવ દેવેન્દ્ર કાર્યં યસ્માત્કૃતં ત્વયા ।
ઉપેન્દ્ર ઇતિ નામ્ના ત્વં ખ્યાતિં લોકે ગમિષ્યસિ ॥ ૧૫॥

વયં સ્વસ્વાધિકારેષુ નિરાતઙ્કા વસામહે ।
સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારા ભવિષ્યન્તિ ગૃહે ગૃહે ॥ ૧૬॥

એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય દેવં તે ચ પ્રદક્ષિણમ્ ।
અનુજ્ઞાતા યયુઃ સર્વે સ્વં સ્વં સ્થાનં મુદાન્વિતાઃ ॥ ૧૭॥

મુનયશ્ચ તદા દેવૈર્હૃષીકેશેતિ નામ ચ ।
કૃત્વા નત્વા યયુઃ સ્વં સ્વમાશ્રમં હર્ષનિર્ભરાઃ ॥ ૧૮॥

તતઃ સર્વે ધરાધીશાઃ સમ્પૂજ્ય ચ પ્રણમ્ય ચ ।
ઊચુર્વિનાયકં દેવમુદ્ધૃતા ધરણી ત્વયા ॥ ૧૯॥

દૈત્યભાર ભરાક્રાન્તા તસ્માત્ ત્વં ધરણીધરઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા તે ગતાઃ સ્વસ્વપત્તનાનિ તદાજ્ઞયા ॥ ૨૦॥

તતઃ પશ્ચાત્ પશ્ચતિ સ્મ કાશિરાજો વિનાયકમ્ ।
સિંહારૂઢં બાલરૂપં ક્રીડન્તં બાલકૈઃ સહ ॥ ૨૧॥

બાલોઽપિતં નૃપં દૃષ્ટ્વા લિલિઙ્ગ પરમાદરાત્ ।
ઉભાવાનન્દભરિતૌ મુઞ્ચતોઽશ્રૂણિ નેત્રતઃ ॥ ૨૨॥

તત ઊચે નૃપો દેવં મહદ્ ભાગ્યં મમોદિતમ્ ।
બ્રહ્માદીનામગમ્યં યત્પરં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥ ૨૩॥

તન્મે દૃગ્ગોચરં નિત્યં પૂર્વપુણ્યફલોદયાત્ ।
વિશ્વસ્ય કારણાનાં ચ કારણં તદ્વિવર્જિતમ્ ॥ ૨૪॥

વેદાન્તવેદ્યં સત્ જ્યોતિર્જ્યોતિષામપિ ભાસ્વરમ્ ।
નાનારૂપમરૂપં યદ્ બાલરૂપેણ મે ગૃહે ॥ ૨૫॥

ક્રીડતે સ્વેચ્છયા પૃથ્વી ભારહારિ મનોહરમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા સ્તુતિં તસ્ય પ્રમૃજ્યાશ્રૂણિ વિઘ્નરાટ્ ॥ ૨૬॥

ઉવાચ ન ક્ષણં ત્વત્તો યામિ દૂરં કદાચન ।
તતો રાજા પુપૂજૈનમુપચારૈરનેકશઃ ॥ ૨૭॥

તતો વાદિત્રનિર્ઘોષૈર્બન્દિશબ્દૈર્વિમિશ્રિતૈઃ ।
સુરાન્તકવધાદ્ધર્ષયુક્તૈઃ સેનાચરૈઃ સહ ॥ ૨૮॥

વિનાયકં બાલરૂપં સ્તુવદ્ભિ સ્વપુરં યયૌ ।
વિસૃજ્ય સર્વલોકાઁશ્ચ દત્ત્વા વાસાંસિ ચૈકશઃ ॥ ૨૯॥

તામ્બુલાનિ ચ કેષાઞ્ચિત્ પુરસ્કૃત્ય વિનાયકમ્ ।
વિવેશ સ્વગૃહં રમ્યં હર્ષનિર્ભરમાનસઃ ॥ ૩૦॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે પુરપ્રવેશો નામસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૨૨૦ + ૩૦ = ૭૨૫૦

૨.૦૭૧ વિનાયકાશ્રમં પ્રતિગમનં નામકસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અપરસ્મિન્દિને બ્રહ્મન્ રાજા ભદ્રાસનં ગતઃ ।
અમાત્યાન્ વીરમુખ્યાંશ્ચ વૃદ્ધાંશ્ચ સુહૃદો દ્વિજા ॥ ૧॥

આકાર્ય ચ નમસ્કૃત્ય જગાદ હૃદિ સંસ્થિતમ્ ।

રાજોવાચ ।
વિવાહાય તુ પુત્રસ્ય સમાહૂતો વિનાયકઃ ॥ ૨॥

ઉત્પાતા બહવો જાતાસ્તે ચ તેન નિરાકૃતાઃ ।
અદિત્યૈ ચ મયા પ્રોક્તં શીઘ્રં તે તનયં શુભમ્ ॥ ૩॥

આનયિષ્યે તત્ર બહુદિવસા જગ્મુરજ્જસા ।
સ્વસ્થેષુ ત્રિષુ લોકેષુ વિવાહોઽસ્ય વિચિન્ત્યતામ્ ॥ ૪॥

અમાત્યા ઊચુઃ ।
સમ્યગુક્તં મહારાજ વિલમ્બો વિઘ્નકારિતઃ ।
જાતો વિવાહકાર્યેઽસ્મિન્ ગતેઽસ્મિન્ સ વિધીયતામ્ ॥ ૫॥

વિનાયકપ્રસાદેન સર્વમવ્યાકુલં જગત્ ।
દૂરસ્થાનાં ચ સુહૃદાં પ્રેષ્યન્તા લગ્નપત્રિકાઃ ॥ ૬॥

દૂતાંશ્ચ સર્વસમ્ભારાન્કર્તું ગ્રામેષુ યુજ્યતામ્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ પ્રકૃતિવાક્યાનિ શ્રુત્વા લોકાઃ સભાસદઃ ॥ ૭॥

સાધૂક્તમિતિ તત્રોચુસ્તતો રાજા જહર્ષ ચ ।
જ્યોતિર્વિદ્ભિર્લગ્નદિનં નિશ્ચિકાય તદૈવ સઃ ॥ ૮॥

પ્રેષયામાસ સુહૃદો દૂતાનાકારિતું શુભાન્ ।
સામગ્રીં કારયામાસ દૂતૈરામૈર્યથાવિધિ ॥ ૯॥

તતો મગધરાજોઽપિ સુતામાદાય તાં પુરીમ્ ।
આયયુઃ સર્વસુહૃદો નાનાદિગ્ભ્યઃ સમાગતાઃ ॥ ૧૦॥

ઉપાયનાનિ ભૂરીણિ દદુસ્તેઽન્યોન્યમાદરાત્ ।
દેવતાસ્થાપનં તૌ ચ ચક્રતુઃ સુમહોત્સવાન્ ॥ ૧૧॥

સાઙ્ગોપાઙ્ગ વિવાહં તૌ સમ્યક્ સમ્પાદ્ય યત્નતઃ ।
તોષયામાસતુર્વિપ્રાન્ સર્વલોકાન્ ધનાદિભિઃ ॥ ૧૨॥

વિસૃજ્ય સુહૃદઃ સર્વાંસ્તતો રાજા વિનાયકમ્ ।
ભૂષયામાસ વિવિધૈર્ભૂષણૈરંશુકૈર્વરૈઃ ॥ ૧૩॥

અભ્યજ્ય ભોજયામાસ સ્વાદ્વન્નં સહ બન્ધુભિઃ ।
તતો રથં સમારુહ્ય સહ તેન નુસત્તમઃ ॥ ૧૪॥

યયૌ વાદિત્રનિર્ઘોષૈઃ કશ્યપાશ્રમમુત્તમમ્ ।
તતો નાગરિકાઃ સર્વે હિત્વા કૃત્યાનિ નિર્યયુઃ ॥ ૧૫॥

ભોજનં પઠનં નિદ્રા વ્યાસઙ્ગ તત્યજુસ્તદા ।
અકૃત્વા સ્વસ્વવેષં તે ત્વરયા નિર્યયુઃ પુરાત્ ॥ ૧૬॥

તતો બાલસહસ્રાણિ રુરુધુસ્તં વિનાયકમ્ ।
અસ્માઁસ્ત્યક્ત્વા કથં યાસિ કથં નિષ્ઠુરતાં ગતઃ ॥ ૧૭॥

ગમિષ્ય ઇતિ પૂર્વં નઃ કથં નોક્તં પ્રસઙ્ગતઃ ।
અભુક્ત્વાઽસ્મદ્ગૃહે યાસિ કથં તં નિજમાશ્રમમ્ ॥ ૧૮॥

કશ્ચિદ્બાલો દધારાઽસ્ય પાદપદ્મં રુદન્મુહુઃ ।
કશ્ચિત્સ્નેહાત્સમાલિઙ્ગ્ય દધાર કરપઙ્કજમ્ ॥ ૧૯॥

પૌરાઙ્ગનાસ્તથૈવૈનં બાલા મુન્ધાઃ સયૌવનાઃ ।
વિપર્યસ્ય નિજા ભૂષા આયયુસ્તં વિલોકિતુમ્ ॥ ૨૦॥

યથા પાથોનિધિં સર્વા વર્ષાકાલે સમુદ્રગાઃ ।
યાન્તિ હંસા યથા મુક્તાસમૂહં મરુતો હરિમ્ ॥ ૨૧॥

અતિપ્રીતિયુતાઃ પ્રોચુઃ કથં યાસિ વિનાયક ।
અકસ્માત્સ્નેહમુત્સૃજ્ય કથં નિષ્ઠુરતાં ગતઃ ॥ ૨૨॥

ક ઉવાચ ।
રથાદવતતારાડસૌ દૃષ્ટ્વા તાન્ નૃપસંયુતઃ ।
પરિશ્રાન્તાન્ધાવમાનાન્સ્ખલતઃ પતતોડપિ ચ ॥ ૨૩॥

તાનુવાચ તતઃ સર્વાન્મુહૂર્તં ત્વરયા જનાઃ ।
નૃપેણ સહિતઃ શીઘ્રમાગતો નગરાદ્બહિઃ ॥ ૨૪॥

ઇદાનીં પ્રાર્થયે સર્વાન્ ન ત્યાજ્યા કરુણા મયિ ।
અપરાધાસ્તુ ક્ષન્તવ્યા મયા વઃ સદને કૃતાઃ ॥ ૨૫॥

ન ચ ત્યાજ્યઃ પરિચયો યદિ વો દર્શનં ભવેત્ ।
એવં તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય પૌરાઃ સર્વે શુચાન્વિતાઃ ॥ ૨૬॥

રોમાઞ્ચાઞ્ચિતગાત્રાસ્તે પ્રોચુર્ગદ્ગદયા ગિરા ।

જના ઊચુઃ ।
ન માયા માયિનસ્તેડસ્તિ સર્વસ્ય જગતઃ પિતુઃ ॥ ૨૭॥

ન પિતા ત્યજતે બાલાન્ સાપરાધાનપિ ધ્રુવમ્ ।
ન ચન્દ્ર ઉષ્ણતાં યાતિ સુવર્ણં નીલતામપિ ॥ ૨૮॥

કથં નિષ્ઠુરતાં યાતઃ કથં ગન્તું સમુત્સુકઃ ।
પૂર્વમેવ ન ચાગાશ્ચેત્તદા શોકો ન સમ્ભવેત્ ॥ ૨૯॥

ચોરયિત્વા કથં યાસિ સર્વેષાં નો મનાંસિ ચ ।
કથં કાર્યં કરિષ્યામો નીતેષુ નો મનસ્સુ ચ ॥ ૩૦॥

જલે નષ્ટે જલચરાઃ કથં જીવન્તિ તદ્વદ ।
પ્રાણે ગતે શરીરેણ કિં પ્રયોજનમસ્તિ નઃ ॥ ૩૧॥

કસ્તત્ર પ્રતિકારઃ સ્યાદિક્ષુશ્ચેત્સ્રવતે વિષમ્ ।

તસ્માન્નો નય યત્ર ત્વં યાસિ તત્ર સ્વકિઙ્કરાન્ ॥ ૩૨॥

તદ્વચઃ પરિકર્ણ્યાડસૌ પ્રોચે ગદ્ગદયા ગિરા ।
મુઞ્ચન્નેત્રાશ્રુ બહુલં સર્વાન્ સ્ત્રીવૃદ્ધબાલકાન્ ॥ ૩૩॥

દેવ ઉવાચ ।
ન ખેદઃ સર્વદા કાર્યો ન વિયોગો મમ ક્વચિત્ ।
સર્વાન્તર્યામિણોડપાયહીનસ્યાનન્દરૂપિણઃ ॥ ૩૪॥

ન ચિત્તસ્ય સમાધાનં ભવેદ્વૈ ચિન્તનેન મે ।
મમ મૂર્તિં મૃદા કૃત્વા પૂજયન્તુ ગૃહે ગૃહે ॥ ૩૫॥

સઙ્કટં વો યદા તુ સ્યાત્સ્મર્તવ્યોડહં તદા જનાઃ ।
સાક્ષાત્કારં પ્રદાસ્યામિ નાશયિષ્યામિ સઙ્કટમ્ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
વચનં તત્સમાકર્ણ્ય નનન્દુ સર્વનાગરાઃ ।
નેમુઃ પ્રદક્ષિણીકૃત્ય જયશબ્દૈઃ પ્રતુષ્ટુવુઃ ॥ ૩૭॥

ગૃહીત્વાજ્ઞાં યયુ સર્વે પૌરાઃ સ્વં સ્વં નિવેશનમ્ ।
વિનાયકોડપિ શીઘ્રં સ રથારૂઢો યયૌ પુરઃ ॥ ૩૮॥

કાશિરાજેન સહિતો માતૃદર્શનલાલસઃ ।
સ દદર્શ પરાવૃત્યં મુખં પૌરકુમારકાન્ ॥ ૩૯॥

આક્રન્દતસ્તાનુવાચ પુનર્યાસ્યે વ્રજન્તુ હિ ।
ચિન્તા ન કાર્યા સત્યં વો બ્રવીમિ નાનૃતં ક્વચિત્ ॥ ૪૦॥

એવં તાન્ સ પરાવૃત્ય ક્ષણાત્ સ્વાશ્રમમામવાન્ ॥ ૪૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિનાયકાશ્રમપ્રતિગમનં નામૈકસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૭૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનામ્ સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૨૫૦ + ૪૧ = ૭૨૯૧

૨.૦૭૨ વિનાયકચરિત્રકથનં નામ દ્વિસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
પૂર્વમેવ ચ દૂતેન કથિતોડસૌ વિનાયકઃ ।
અદિત્યૈ કાશિરાજેન રથસ્થેન સહાગતઃ ॥ ૧॥

ततः सा तद्वियोगेन धावमाना ययौ पुरः ।
औत्सुक्यत्वरिता वेद नाञ्चलं पतितं स्वकम् ॥ २॥

दृष्ट्वा तां मुनिपुत्रोऽपि रथात्प्रस्कन्द्य सत्वरः ।
आययौ मातुरभ्याशमालिलिङ्ग च तां मुदा ॥ ३॥

आनन्दाश्रु मुमोचासौ सोऽपि बाष्पं चिरागतः ।
मुहूर्तमेकभावं तौ प्रापतुः पयसी इव ॥ ४॥

ददौ स्नेहात्स्वस्थचित्ता स्तनपानं मुदाऽदितिः ।
प्रमृज्य नेत्रे प्रोवाच श्रान्तोऽसि बहुवासरम् ॥ ५॥

ततो ननाम तां राजा जगौ गद्गदभाषया ।

राजोवाच ।
नीत्वा विनायकं देवं यातास्तु बहुवासराः ॥ ६॥

अतो न मातः कोपं त्वं मयि कर्तुमिहार्हसि ।
वियोगमपि सोढुं च न शक्तोऽहं मुनिप्रिये ॥ ७॥

न तृप्तिरस्ति पीयूषे नौदासिन्यं निधावपि ।
दिने दिने नवप्रेम वर्धयत्येष नो गृहे ॥ ८॥

उत्पाता बहवोऽनेन पुरे नो विनिवारिताः ।
असङ्ख्याता हता दैत्या देवाश्च मुदमापिताः ॥ ९॥

बहुला च कृता कीर्तिः स्थापिता धर्मसेतवः ।
पौरुषं च तथाऽनेन कृतं नेन्द्रादिभिः कृतम् ॥ १०॥

ક ઉવાચ ।
एवं स सर्ववृत्तान्तं कथयामास सादरम् ।
ततोऽदितिस्तु दध्यन्नं भ्रामयित्वाऽत्यजद् बहिः ॥ ११॥

दुष्टदृष्टिनिपातस्य शान्तये बालकोपरि ।
ततो बालं स नृपतिं निनायाश्रममण्डलम् ॥ १२॥

कश्यपो हि बहिर्यातो दृष्ट्वा पुत्रं स भूपतिम् ।
तौ तं च नेमतुर्भक्त्या बद्धाञ्जलिपुटावुभौ ॥ १३॥

आलिलिङ्ग मुनिस्तौ च मूर्ध्न्याघ्राय मुदा तदा ।
उवाच रुद्धकण्ठोऽसावङ्के कृत्वा विनायकम् ॥ १४॥

કાશિરાજ નોચિતં તે બાલં નીત્વા વિલમ્બનમ્ ।
શીઘ્રમેવાનયિષ્યેઽહમિત્યુક્ત્વા નીતવાન્કથમ્ ॥ ૧૫ ॥

વિયોગેનાસ્ય તમાનામઙ્ગાનાં મેઽધુના નૃપ ।
જાતા શીતલતા પુણ્યાદ્ દર્શનાદસ્ય સામ્પ્રતમ્ ॥ ૧૬ ॥

ક ઉવાચ ।
તત ઊચે કાશિરાજો નિપીય મુનિભાષિતમ્ ।
ઉપવિશ્યાસને રમ્યે પ્રાપ્યાનુજ્ઞાં મુનેનૃપઃ ॥ ૧૭ ॥

નૃપ ઉવાચ ।
અસ્યૈવ માયયા જાતા સત્યતા મે મુનીશ્વર ।
મદ્ગૃહં દેવ દેવેન સ્વકીયમિતિ નિશ્ચિતમ્ ॥ ૧૮ ॥

અવામકામો દેવોઽયં સ્વકામવશગો મુને ।
સમ્પાદ્ય મમ પુત્રસ્ય વિવાહં સમુપાગતઃ ॥ ૧૯ ॥

ક ઉવાચ ।
તસ્ય દૈત્યવધાદીનિ કર્માણ્યસ્મૈ ન્યવેદયત્ ।
તતો જહર્ષતુરુભૌ મુનિપત્ની મુનિશ્ચ સઃ ।
જ્ઞાત્વા પરાક્રમં તસ્ય સ્વપુત્રસ્ય ગુણાન્બહૂન્ ॥ ૨૦ ॥

તતસ્તે ભોજનં ચક્રુઃ ષડ્રસાન્નેન સાદરમ્ ।
દત્ત્વાશીર્વચનં તસ્મૈ વિસસર્જ નૃપં મુનિઃ ॥ ૨૧ ॥

સોઽપિ તાન્પ્રણનામાથ પ્રાદક્ષિણ્યેન નિર્યયૌ ।
પ્રાપ્યાનુજ્ઞાં નેત્રયુગ્માન્ મુગ્ધન્નશ્રુ સુદુઃખિતઃ ॥ ૨૨ ॥

સ્મરન્ ગુણગણં તસ્ય સ્નેહનિર્ભરમાનસઃ ।
શીઘ્રં પ્રયાતો નગરં વાદ્યઘોષસમન્વિતઃ ॥ ૨૩ ॥

સર્વે નાગરિકા બાલા વિનાયકદિદૃક્ષયા ।
આગતા દદૃશુસ્તત્ર તતો દુઃખિતમાનસાઃ ॥ ૨૪ ॥

નિરીક્ષ્ય તં કાશિરાજં યયુઃ સ્વં સ્વં નિકેતનમ્ ।
અપરેદ્યુઃ સર્વપૌરાઃ પપ્રચ્છુસ્તં નૃપં મુદા ॥ ૨૫ ॥

યાસ્ય ઇત્યુક્તવાન્ દેવો નાગતઃ સ કથં નૃપ ।

ત્વં તુ નિષ્ઠુરભાવેન ત્યક્ત્વા તં કથમાગતઃ ॥ ૨૬॥

રાજોવાચ ।
અત્યન્તં પ્રાર્થિતો દેવ ઉક્તવાન્માં મુનિપ્રિયઃ ।
મન્મૂર્તિસ્થાપનં કૃત્વા સેવધ્વં સર્વ એવ મામ્ ॥ ૨૭॥

વિયોગો ન ચ સર્વાન્તર્યામિણા વઃ કથઞ્ચન ।
તતસ્તે કારયામાસુર્મૂર્તિં ધાતુમયીં શુભામ્ ॥ ૨૮॥

ચતુર્ભુજાં ત્રિનયનાં સર્વભૂષણભૂષિતામ્ ।
શૂર્પકર્ણાં ગજમુખીં સર્વાવયવસુન્દરામ્ ॥ ૨૯॥

ઢુણ્ઢિરાજેતિ નામ્ના તાં સ્થાપયામાસુરાદરાત્ ।
ઋત્વિગ્ભિર્બ્રાહ્મણૈરન્યૈર્વેદશાસ્ત્રવિશારદૈઃ ॥ ૩૦॥

પ્રાસાદં પરમં કૃત્વા પુપૂજુસ્તે દિને દિને ।
યેન યેનૈવ કામેન પૂજયેદ્ યો વિનાયકમ્ ॥ ૩॥

તં તં દદાતિ તસ્મૈ સ ભક્ત્યા સમ્પૂજિતો વિભુઃ ।
એવં નાનામૂર્તિધરો ભ્રાજતે સ્મ વિનાયકઃ ॥ ૩૨॥

વિશ્વેશ્વરે સ્વનગરં યાતે સર્વસુરૈઃ સહ ।
દિવોદાસે ચાવિમુક્તે કાશિરાજે સુખં સ્થિતે ॥ ૩૩॥

વિનાયકો મુનિં પ્રાહ કશ્યપં માતરં ચ તામ્ ।
અહં તે પુત્રતાં યાતસ્તપસારાધિતઃ પુરા ॥ ૩૪॥

ભૂભારશ્ચ હૃતઃ સમ્યક્ હતૌ દૈત્યૌ મહાબલૌ ।
ત્રૈલોક્યપીડકૌ દુષ્ટૌ દેવાન્તકનરાન્તકૌ ॥ ૩૫॥

દેવાશ્ચ સાધવશ્ચૈવ રક્ષિતાઃ સ્થાપિતાઃ પરે ।
ઇદાનીં તુ ગમિષ્યામિ નિજલોકં ચિરન્તનમ્ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા વાક્યમુભૌ ખિન્નૌ બાષ્પકણ્ઠૌ તમૂચતુઃ ।
કદા તે દર્શનં દેવ પુનરત્ર ભવિષ્યતિ ॥ ૩૭॥

તતઃ સ માતરં પ્રાહ દર્શનં મે ભવિષ્યતિ ।
ભવાન્યા મન્દિરે માતઃ સત્યં મે પ્રિયભાષિતમ્ ॥ ૩૮॥

એવં શ્રુત્વા દેવવાક્યં પુનર્યાવદ્ વદત્યસૌ ।

તાવદન્તર્હિતો દેવસ્તતસ્તૌ ખિન્નમાનસૌ ॥ ૩૯॥

કારયામાસાતુર્મૂર્તિં પ્રાસાદં ચાતિશોભનમ્ ।
વિનાયકેતિ નામાડસ્ય ચક્રતુર્ભક્તિતત્પરૌ ॥ ૪૦॥

તસ્યાં મૂર્તૌ ધ્યાતમાત્રો નિત્યં દર્શયતે વિભુઃ ।
સ્વાત્માનં સર્વગં નાનારૂપિણં સ વિનાયકઃ ॥ ૪૧॥

ગૃત્સમદ ઉવાચ ।
એવં કીર્તે સમાખ્યાતં ચરિતં તે મયા શુભમ્ ।
વિનાયકસ્ય દેવસ્ય શ્રવણાત્સર્વ સિદ્ધિદમ્ ॥ ૪૨॥

ધન્યં યશસ્યમાયુષ્યં સર્વોપદ્રવનાશનમ્ ।
સર્વકામપ્રદં સર્વપાપસઞ્ચયનાશનમ્ ॥ ૪૩॥

પુનસ્તે કથયિષ્યામિ સિન્ધુદૈત્યવધાય સઃ ।
અવતીર્ણઃ શિવગૃહે મયૂરેશ્વરસંજ્ઞિતઃ ॥ ૪૪॥

બાલ્યાત્પ્રભૃત્યદ્ભુતાનિ નાનાકર્માણિ યોડકરોત્ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિનાયકચરિત્રકથનં નામ દ્વિસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૭૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૨૯૧ + ૪૫ = ૭૩૩૬

૨.૦૭૩ સિન્ધૂત્પત્તિવર્ણનં નામ ત્રિસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
કથં બ્રહ્મન્ શિવગૃહે મયૂરેશ્વર સંજ્ઞિતઃ ।
અવતીર્ણઃ કિમર્થં વા કિં ચ તચ્ચરિતં પિતઃ ॥ ૧॥

મયરેશ્વરસંજ્ઞા ચ કથં જાતા વિનાયકે ।
એતન્મે સર્વમાચક્ષ્વ શૃણ્વન્સ્તૃપ્યામિ ન ક્વચિત્ ॥ ૨॥

ક ઉવાચ ।
ત્રેતાયુગે મહાદૈત્યઃ સિન્ધુનામાડભવત્પુરા ।
સ હતસ્તેન બલિનાડવતીર્ણે ન શિવાલયે ॥ ૩॥

અત્રાપ્યુદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
શૌનકસ્ય ચ સંવાદં રાજ્ઞા ચ ચક્રપાણિના ॥ ૪॥

મૈથિલે વિષયે રાજા ગણ્ડકીનગરે શુભે ।
ચક્રપાણિરિતિ ખ્યાતઃ સાક્ષાદ્ વિષ્ણુરિવાપરઃ ॥ ૫ ॥

ન ગુણા વર્ણિતું શક્યાઃ શેષેણાડસ્ય કદાચન ॥ ૬ ॥

તેજસા લોપયન્ ભાનું લાવણ્યેન ચ મન્મથમ્ ।
મત્યા બૃહસ્પતિં સ્કન્દં વિક્રમેણ બલેન ચ ॥ ૭ ॥

યેનેયં સકલા પૃથ્વી ક્ષણેન વશવર્તિની ।
કૃતા સર્વે ચ રાજાનઃ સેવાયાં વિનિયોજિતાઃ ॥ ૮ ॥

તુરઙ્ગાણાં ગજાનાં ચ પદાતીનાં જયૈષિણામ્ ।
રથાનાં ચ ન યસ્યાસ્તિ સઙ્ખ્યાનં જગતીતલે ॥ ૯ ॥

સાક્ષાલ્લક્ષ્મીઃ સ્થિરા યસ્ય ગૃહે દર્શનગોચરા ।
રત્નકાઞ્ચનમુક્તાભિરનિશં ભાસયન્ દિશઃ ॥ ૧૦ ॥

ભદ્રં ભદ્રકરં યસ્ય લોકનામલકોપમમ્ ।
યસ્યામાત્યૌ મહાબુદ્ધી સામ્બશ્ચૈવ સુબોધનઃ ॥ ૧૧ ॥

સેવન્તૌ સ્વામિકાર્યાર્થે તૃણીકૃત્ય સ્વજીવિતમ્ ।
યસ્યાસીત્ પ્રમદા રમ્યા નામ્નોગ્રા ચારુહાસિની ॥ ૧૨ ॥

કુમુદાનિ વિકાસન્તે દિવા યન્મુખચન્દ્રતઃ ।
અનેકભૂષાદીપ્યા યા નાશયિત્વાડખિલં તમઃ ॥ ૧૩ ॥

પાતિવ્રત્ય ગુણાન્દ્રષ્ટું યાન્તિ સર્વાઃ પતિવ્રતાઃ ।
એવં રાજા બુધૈર્માન્યઃ સદા વિષ્ણુપરાયણઃ ॥ ૧૪ ॥

પુરાણશ્રવણે સક્તો ધર્મશાસ્ત્રપરાયણઃ ।
સન્તત્યા રહિતઃ સોડથ દુઃખમાપ દિવાનિશમ્ ॥ ૧૫ ॥

અપત્યં જાયતે યદ્યત્તત્તન્નશ્યતિ તત્ક્ષણાત્ ।
અનેકવ્રતદાનાનિ યજ્ઞાંશ્ચ કૃતવાન્બહૂન્ ॥ ૧૬ ॥

તતઃ સ રાજા કસ્મિંશ્ચિત્સમયે નિજભાર્યયા ।
આકાર્ય પ્રકૃતીઃ પૌરાન્વિરક્તો રાજ્યસંસદિ ॥ ૧૭ ॥

ઉવાચ સર્વાન્દણ્ડં ચ કોશં રાજ્યં ત્યજેડધુના ।
કિમપુત્રસ્ય રાજ્યેન સ્વર્ગહીનસ્ય મેડધુના ॥ ૧૮ ॥

યાનિ કર્માણિ ચ મયા પુત્રાર્થે ચરિતાનિ ચ ।
ઈશ્વરાર્પણબુદ્ધ્યા ચેત્કૃતાનિ સ્યુર્યદા તદા ॥ ૧૯॥

મુક્તિઃ સ્યાદુભયોઃ પૂર્વજન્મકર્મક્ષયોઽપિ ચ ।
ગતમાયુર્વૃથા લોકા વનં યાસ્યે મુદાઽધુના ॥ ૨૦॥

સર્વં પ્રકૃતિસાત્કૃત્વા યૂયં તદ્વાક્યકારિણઃ ।
ગમિષ્યેઽહં વનં લોકાસ્તપસ્તપું હિતાય વૈ ॥ ૨૧॥

કદાચિદિષ્ટસિદ્ધિશ્ચેત્પુનર્યાસ્યે નિજાં પુરીમ્ ।
ધ્રુવમાજ્ઞાં મમ પુનઃ પ્રયચ્છતાધુના જનાઃ ।
એવં શ્રુત્વા નૃપવચઃ સર્વે દુઃખિતમાનસાઃ ॥ ૨૨॥

અશ્રુધારાઃ પ્રમુઞ્ચન્તઃ પ્રોચુસ્તં નૃપસત્તમમ્ ।

પૌરા ઊચુઃ ।
જનની જનકસ્ત્વં નઃ કથં નિષ્ઠુરતાં ગતઃ ।
કિમર્થં ત્યજસે નસ્ત્વમપરાધં વિના પ્રભો ॥ ૨૩॥

વિના ભવન્ત નો જન્મ વૃથૈવ માતરં શિશોઃ ।
વયમપ્યનુયાસ્યામો યત્ર યાતિ ભવાન્ પ્રભો ॥ ૨૪॥

ક ઉવાચ ।
એવં વદત્સુ લોકેષુ નૃપેણાથાગતો મુનિઃ ।
શૌનકો મુનિશાર્દૂલો જાતવેદા ઇવા પરઃ ॥ ૨૫॥

વેદવેદાઙ્ગશાસ્ત્રાણાં વક્તાત્રૈલોક્યવિશ્રુતઃ ।
શક્રાદિસુરવન્દ્યો યો ભૂતભવ્યભવિષ્યવિત્ ॥ ૨૬॥

તં દૃષ્ટ્વા પુરતો રાજા ननામોત્થાય ચાસનાત્ ।
સ્વાસને તમુપાવેક્ષ્ય પુપૂજ પરયા મુદા ॥ ૨૭॥

ભુક્તવન્તં ચ વિશ્રાન્તં પાદસંવાહનાદિભિઃ ।
ચક્રપાણિરથોવાચ પુણ્યં કિં ફલિતં મમ ॥ ૨૮॥

યજ્જાતં દર્શનં તેઽદ્ય સર્વપાપહરં શુભમ્ ।
સર્વકામપ્રદં નૃણાં દુર્લભં પાપકર્મણામ્ ॥ ૨૯॥

તતઃ પ્રોચે મુનિશ્ચક્રપાણિં નૃપતિસત્તમમ્ ।
સન્તુષ્ટઃ પરયા ભક્ત્યા પ્રશ્રયેણ દમેન ચ ॥ ૩૦॥

મુનિરુવાચ ।
મા ચિન્તાં કુરુ રાજેન્દ્ર મા ચ રાજ્યં પરિત્યજ ।
પુત્રસ્તે ભવિતા સમ્યક્ મદ્વાક્યાનાત્ર સંશયઃ ॥ ૩૧॥

મયા વાણી નોક્તપૂર્વાઽનૃતા હાસેઽપિ કર્હિચિત્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં જહૃષે રાજસત્તમઃ ॥ ૩૨॥

અલઙ્કારાન્દદૌ તસ્મૈ રત્નકાઞ્ચનનિર્મિતાન્ ।
વસ્ત્રાણિ ચ મહાર્હાણિ ન ચ જગ્રાહ વૈ મુનિઃ ॥ ૩૩॥

પુનઃ પ્રોવાચ નૃપતિ વયં વલ્કલ ધારિણઃ ।
નિસ્પૃહાઃ સર્વભોગેષુ સર્વભૂતહિતે રતાઃ ॥ ૩૪॥

સૃષ્ટિસંહારકરણે સસર્થા કરુણાબ્ધયઃ ।
સાધૂનાં દર્શનરતાઃ સમલોષ્ટશ્મકાઞ્ચનાઃ ॥ ૩૫॥

વિદ્વત્સુ નૈવ કમલા સ્થાનં ધત્તે કદાચન ।
તસ્માન્નેદં ગ્રહીષ્યામિ કાઞ્ચનં વસનં શુભમ્ ॥ ૩૬॥

તીર્થયાત્રાપ્રસઙ્ગેન ત્વામહં સમુપાગતઃ ।
દિનાનિ ચ વ્યતીતાનિ બહૂનિ તવદર્શને ॥ ૩૭॥

ક ઉવાચ ।
પુનસ્તૌ નેમતુઃ સમ્યગ્દમ્પતી શૌનકં મુનિમ્ ।
પપ્રચ્છતુરુપાયં તં સન્તાનોત્પાદને ક્ષમમ્ ॥ ૩૮॥

સર્વવ્રતતપોયજ્ઞાન્ મત્વા દાનાનિ વૈ વૃથા ।
તતોઽબ્રવીન્મુનિઃ સૌરં વ્રતં સર્વાર્થદં નૃણામ્ ॥ ૩૯॥

અનેકજન્મપાપાનાં શમનં પુત્રપૌત્રદમ્ ।

મુનિરુવાચ ।
માસમાત્રં વ્રતં કાર્યમારભ્ય ભાનુસમમી ॥ ૪૦॥

કૃત્વાઽભ્યુદયિકં શ્રાદ્ધં માતૃપૂજનપૂર્વકમ્ ।
અભ્યર્ચ્ય ગણનાથં ચ સ્વસ્તિવાચ્ય દ્વિજર્ષભાન્ ॥ ૪૧॥

સુવર્ણકલશેસ્થાપ્યઃ સૌવર્ણં રવિમણ્ડલમ્ ।
ઉપચારૈઃ ષોડશભિર્ભક્તિભાવસમન્વિતઃ ॥ ૪૨॥

રક્તચન્દનમિશ્રૈશ્ચ તન્દુલૈઃ કુસુમૈરપિ ।
રક્તૈર્નાનાવિધૈ રત્નૈઃ ફલૈશ્ચ વિવિધૈરપિ ॥ ૪૩॥

અર્ઘ્યૈર્દ્વાદશસઙ્ખ્યૈશ્ચ નમસ્કારૈઃ પરિક્રમૈઃ ।
સ્તુતિભિઃ પ્રાર્થનાભિશ્ચ પ્રાર્થયેત્પરમેશ્વરમ્ ॥ ૪૪॥

તતો લક્ષનમસ્કારાન્ કુર્વીત કારયીત વા ।
પ્રત્યહં લક્ષવિપ્રાંસ્તુ ભોજયેત્પરયા મુદા ॥ ૪૫॥

ગામેકાં પ્રત્યહં દદ્યાદ્ વેદજ્ઞાય કુટુમ્બિને ।
બ્રહ્મચર્યેણ તિષ્ઠેચ્ચ સપત્નીકો નૃપોત્તમ ॥ ૪૬॥

દીનાન્ધકૃપણેભ્યશ્ચ દદ્યાદન્નં દયાન્વિતઃ ।
માસાન્તે સર્વસમ્ભારાન્બ્રાહ્મણાય સમર્પયેત્ ॥ ૪૭॥

એવં વ્રતે કૃતે રાજન્પુત્રસ્તે મત્પ્રસાદતઃ ।
ભવિષ્યતિ મહાખ્યાતઃ સૂર્યભક્તિયુતઃ શુચિઃ ॥ ૪૮॥

ક ઉવાચ ।
એવં વ્રતં સમાદિશ્ય શૌનકોઽન્તર્હિતસ્તદા ।
તતશ્ચકાર નૃપતિર્યથાદિષ્ટં વ્રતં તુ તત્ ॥ ૪૯॥

પત્ન્યા સહ વિનીતાત્મા સૂર્યભક્તિપરાયણઃ ।
બ્રાહ્મણાન્ ભોજયામાસ યથેચ્છં લક્ષસઙ્ખ્યયા ॥ ૫૦॥

ઉપવાસયુતઃ પત્ન્યા માસમાત્રં બભૂવ સઃ ।
ગોદાનં ચ નમસ્કારાંશ્ચક્રે ચાકારયદ્દ્વિજૈઃ ॥ ૫૧॥

સૂર્યમન્ત્રં જપન્નિત્યં તન્નામસ્મરણં સદા ।
તતઃ કદાચિત્ તત્પત્ની રાત્રૌ સ્વપ્ને દદર્શ તમ્ ॥ ૫૨॥

નિજભર્તૃદ્વિજરૂપં સવિતારં મનોરમમ્ ।
ચકમે કામરૂપં તં મદનાગ્નિપ્રપીડિતા ॥ ૫૩॥

ઉવાચ પરિતમાઙ્ગી કામો મે બાધતે ભૃશમ્ ।
ઋતું મે દેહિ ભર્તસ્ત્વં નો ચેન્મૃત્યુર્ભવેન્મમ ॥ ૫૪॥

સોઽપિ વન્ધ્યં વિનિશ્ચિત્ય તત્પતિં કામુકાં ચ તામ્ ।
સ્વપ્ન એવ ભર્તૃરૂપી સવિતા તામૃતું દદૌ ॥ ૫૫॥

સા પ્રબુદ્ધા તતઃ પ્રાહ સમુત્થાપ્યનિજં પતિમ્ ।
નિયમસ્થેન કિં બ્રહ્મંસ્ત્વયા મે ઋતુરર્પિતઃ ॥ ૫૬॥

સ ઉવાચ તતસ્તાં તુ નાહં વ્રતમનાઃ શુભે ।
ઉપવાસરતઃ ક્ષીણો રરામ રવિભક્તિમાન્ ॥ ૫૭॥

તતઃ પુનઃ પ્રાહ સતી નાન્યં જાને કથઞ્ચન ।
ત્વદ્રૂપેણૈવ ધ્યાયામિ સવિતારં વ્રતે સ્થિતા ॥ ૫૮॥

ઋતુજેન ચ દગ્ધાઽહં વહ્નિનાઽન્તર્ગતેન હ ।
તતઃ પુનશ્ચક્રપાણિરૂચે તાં પ્રિયભાષિણીમ્ ॥ ૫૯॥

નૃપ ઉવાચ ।
તુષ્ટોઽસૌ સવિતાકાન્તે નમસ્કારૈશ્ચ ભોજનૈઃ ।
બ્રાહ્મણાનાં ગવાં દાનૈરુપવાસૈર્જપૈરપિ ॥ ૬૦॥

આવાં સિદ્ધિં દદૌ સમ્યક્ પુત્રસ્તવ ભવિષ્યતિ ।

ક ઉવાચ ।
દિને દિને ગર્ભવૃદ્ધૌ તસ્યાસ્તાપોઽભિવર્દ્ધતે ॥ ૬૧॥

સા મુમૂર્ષુશ્ચન્દનાનિ સોશીરાણિ નિષેવતે ।
લિલેપાઽઙ્ગે ચ કર્પૂરં તાપો નાસ્યા શશામ ચ ॥ ૬૨॥

ન ચાર્દ્રવસ્ત્રપવનૈસ્તતઃ સા સખિભિઃ સહ ।
તત્યાજ સિન્ધુતીરે તં ગર્ભં ગત્વા મહત્તરમ્ ॥ ૬૩॥

આયયૌ સાથ વિશ્રાન્તા સખિર્નિજમન્દિરમ્ ।
નિવેદ્ય ભર્ત્રે ત્યક્તં તં ગૃહકાર્યરતાઽભવત્ ॥ ૬૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્ધૂત્પત્તિવર્ણનં નામ ત્રિસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૩૩૬ + ૬૪ = ૭૪૦૦

૨.૦૭૪ વરપ્રદાનં નામ ચતુઃસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ત્યક્તે ગર્ભે તયા સિન્ધૌ બાલોઽજનિ મહાબલઃ ।
તેજસ્વી વિકરાલાસ્યો દીર્ઘભાલસ્ત્રિલોચનઃ ॥ ૧॥

રક્તકેશજટાભારશ્ચક્રપાણિસ્ત્રિશૂલભૃત્ ।
બાલશબ્દેન તસ્યાથ ચ કમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨॥

આજાનુબાહુરાકાન્તુમિયેષ વિષ્ટપત્રયમ્ ।
ચુક્ષુભે સાગરસ્તેન યાદોભિર્મુનિસત્તમ ॥ ૩॥

તત્ર સ્થિતસ્તુ બાલોઽસૌ સમુદ્રમુપશોષયત્ ।

સમુદ્ર ઉવાચ ।
જીવનાય મમ સુતં નેષ્ય એનં નૃપાલયમ્ ॥ ૪॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યાનિનાય તં બાલં સમુદ્રો નૃપમન્દિરમ્ ।
તવ પત્ન્યાઽત્યાજિ ગર્ભો દુઃસહત્વાન્મમોદરે ॥ ૫॥

દમ્પત્યોઃ પુરતઃ સ્થાપ્ય પ્રોચ એવં દ્વિજસ્તદા ।
ઉગ્રો બાલસ્તતો જાતોઽખિલલોકભયઙ્કરઃ ॥ ૬॥

યસ્ય પ્રથમશબ્દેન કમ્પિતં ભુવનત્રયમ્ ।
નેત્રાભ્યાં નેક્ષિતું શક્યોઽત એવૈનમુપાનયમ્ ॥ ૭॥

ઇત્યુક્ત્વા બાલકં મુક્ત્વાઽન્તર્દધે સાગરસ્તદા ।
તત એનં કરાભ્યાં સા કટૌ દધ્રે નૃપાઽઙ્ગના ॥ ૮॥

સ્થાપયિત્વા દદૌ પ્રેમ્ણા સ્તનપાનં મુદાન્વિતા ।
ઉભાવાનન્દયુક્તૌ તૌ દમ્પતી પુત્રદર્શનાત્ ॥ ૯॥

યથા ચિરં યોગનિષ્ઠો લબ્ધ્વા બ્રહ્મામૃતં પરમ્ ।
તત આકારયામાસ બ્રાહ્મણાન્સુહૃદોઽપિ ચ ॥ ૧૦॥

જ્યોતિર્વિદ્ભિર્વિચાર્યાસ્ય સિન્ધુરિત્યભિધાં શુભામ્ ।
રાજ્ઞી ચક્રે નૃપશ્ચાસ્ય જાતકર્મ યથાવિધિ ॥ ૧૧॥

કૃત્વા દદૌ તતો દાનમનેકં હર્ષનિર્ભરઃ ।
અનેકેભ્યો દ્વિજાતિભ્યો વસ્ત્રાણિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૧૨॥

દાપયામાસ નગરે પતાકાભિરલઙ્કૃતે ।
વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ શકરાં ચ ગૃહે ગૃહે ॥ ૧૩॥

ગતેષુ સર્વલોકેષુ રક્તાઙ્ગ ઇતિ નામ ચ ।
ચક્રતુર્દમ્પતી સ્નેહાદથામાત્યૌ સમૂચતુઃ ॥ ૧૪॥

ઉગ્રાયાસ્તનયશ્ચાયમુગ્રમુદ્રાધરોડપિ ચ ।
અયમુગ્રેક્ષણ ઇતિ નામ્ના ખ્યાતો ભવિષ્યતિ ॥ ૧૫ ॥

વિપ્રપ્રસાદન ઇતિ પૌરા નામ પ્રચક્રિરે ।
તતઃ સર્વે પૌરજના ઉપદા વિવિધાસ્તદા ॥ ૧૬ ॥

દદુર્નૃપાય સોડપ્યેતાન્ દાપયામાસ તત્ક્ષણાત્ ।
વવૃધે બાલકઃ સોડથ શુક્લપક્ષે યથા શશી ॥ ૧૭ ॥

યથાડગ્નિર્વાયુવેગેન વર્ધતે ક્ષણમાત્રતઃ ।
તથા સ્વતેજસા બાલઃ પ્રવૃદ્ધો ગગનં સ્પૃશન્ ॥ ૧૮ ॥

ક્રીડન્નેવ સદા બાલો વૃક્ષાન્ ગૃહગતાન્બહૂન્ ।
ઉત્પાટ્ય પાતયામાસ વામહસ્તતલેન હ ॥ ૧૯ ॥

અરણ્યે ક્રીડતા તેન પર્વતાશ્ચૂર્ણિતા દ્રુમાઃ ।
ઉડ્ડીય ચન્દ્રહરિણં ક્ષણં જગ્રાહ કાર્હિચિત ॥ ૨૦ ॥

જલાવતારમાર્ગે તુ રુદ્ધે ક્વાપિ કરેણુના ।
મુષ્ટિઘાતેન બિભિદે ગણ્ડમસ્યાઃ પપાત સઃ ॥ ૨૧ ॥

એવં તસ્યાદ્ભુતં કર્મ દૃષ્ટ્વા લોકા વિસિસ્મિરે ।
જહર્ષ જનની ચાસ્ય પિતા જ્ઞાત્વાડતિમાનુષમ્ ॥ ૨૨ ॥

એવં પ્રવૃદ્ધો બાલોડસૌ સિન્ધુનામા મહાબલઃ ।
ઉવાચ પિતરં યાસ્યે તપસ્તપ્તુમહં નૃપ ॥ ૨૩ ॥

અનુષ્ઠિત્યા સ્વર્ગલોકં ભૂલોકં ચ રસાતલમ્ ।
આક્રમિષ્યે વૃથાયુર્મે ગચ્છતીતિ મતિર્મમ ॥ ૨૪ ॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમૂચતુઃ પિતરૌ ચ તમ્ ।
ઉત્કર્ષં સ્વસ્ય પુત્રસ્ય નિત્યં પ્રાર્થયતે પિતા ॥ ૨૫ ॥

જનની સર્વદેવેભ્યો વ્રતદાનાદિનાપિ ચ ।
એવમાજ્ઞામવાપ્યૈવ નત્વા તૌ સ યયૌ વનમ્ ॥ ૨૬ ॥

તત્ર ભ્રમન્ દદર્શાથ કાસારં જલજૈર્યુતમ્ ।
તત્ર સ્થાતું મનશ્ચક્રે વિવિક્તમિતિ હર્ષિતઃ ॥ ૨૭ ॥

એકાઙ્ગુષ્ઠેન ભૂમિષ્ઠ ઊર્ધ્વબાહૂ રવિં સ્મરન્ ।

શુક્રોપદિષ્ટં તં મન્ત્રં જપન્ પર્વતનિશ્ચલઃ ॥ ૨૮॥

દક્ષિણે જાનુનિ સદા વામપાદં નિધાય ચ ।
અઞ્જલિં હૃદિ વિન્યસ્ય ધ્યાયન્ દિનમણિં તદા ॥ ૨૯॥

શીતવાતાતપજલવૃષ્ટીનાં સહનો દૃઢઃ ।
વાયુમાત્રાશનસ્તસ્થૌ વલ્મીકાક્રાન્તવિગ્રહઃ ॥ ૩૦॥

અસ્થિમાત્રાવશિષ્ટોઽપિ જપત્યેવ મહામનુમ્ ।
એવં તસ્ય વ્યતીતાય શરદાં દ્વિસહસ્રકમ્ ॥ ૩૧॥

તસ્ય સિન્ધોઃ શરીરોત્થાસ્તેપુર્ભાસો રવિં તદા ।
એવમુગ્રં તતો દૃષ્ટ્વા પ્રત્યક્ષોઽભૂદ્ દિવાકરઃ ॥ ૩૨॥

ઉવાચ પરમપ્રીતોઽનુષ્ઠાનેન તવાધુના ।
વરં વરય ચિત્તસ્થં દાસ્યામિ જીવિતાવધિ ॥ ૩૩॥

સિન્ધુસ્તદાકર્ણ્ય વચો ભાષિતં ભાનુના સ્વયમ્ ।
દેહભાવં ગતોઽપશ્યત્ પુરતો ભાસ્કરં પ્રભુમ્ ॥ ૩૪॥

નત્વા તત્પાદકમલં બદ્ધાઞ્જલિપુટોઽબ્રવીત્ ।
નમસ્તે દીનનાથાય નમસ્તે સર્વસાક્ષિણે ॥ ૩૫॥

નમસ્તે ત્રિદશેશાય બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાત્મને ।
નમસ્તે વિશ્વવન્દ્યાય નમસ્તે વિશ્વહેતવે ॥ ૩૬॥

નમસ્તે વૃષ્ટિબીજાય સસ્યોત્પાદનહેતવે ।
પરબ્રહ્મસ્વરૂપાય સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તહેતવે ॥ ૩૭॥

ગુણાતીતાય ગુરવે ગુણક્ષોભવિધાયિને ।
સર્વજ્ઞાય જ્ઞાનદાત્રે સર્વસ્ય પતયે નમઃ ॥ ૩૮॥

ધન્યં મે જન્મ દેવેશ વંશો મે જનકોઽપિ ચ ।
જનની ચ તપશ્ચાપિ યજ્જાતં તવ દર્શનમ્ ॥ ૩૯॥

વરદશ્ચેદ્દિનેશ ત્વં દેદિ મે સર્વતોઽમૃતિમ્ ।
તવ પ્રસાદાત્ સઙ્ગ્રામે જયેયં સર્વદેવતાઃ ॥ ૪૦॥

વર્તમાનાદ્ દેવગણાન્ન મે મૃત્યુર્ભવેદિતિ ।
એવં તસ્ય વરાન્ શ્રુત્વા પરિતુષ્ટો વિભાવસુઃ ।
ઉવાચ નિજભક્તં તમનુષ્ઠાનભૃશં કૃશમ્ ॥ ૪૧॥

સૂર્ય ઉવાચ ।
ન ભયં વિદ્યતે દેવયોનિભ્યો નૃભ્ય એવ ચ ।
ન તિર્યગ્ભ્યો ન નાગેભ્યો ન દિવા ન નિશિ ક્વચિત્ ॥ ૪૨ ॥

નોષઃકાલે ન સન્ધ્યાયાં મમ વાક્યાદ્ભવિષ્યતિ ।
મરણં તે નૃપસુત ગૃહાણામૃતભાજનમ્ ॥ ૪૩ ॥

ઇદં યાવત્કણ્ઠગતં તાવન્મૃત્યુર્ન તે ભવેત્ ।
નિષ્કાશયેદિદં યસ્તે તસ્માન્મૃત્યુર્ભવિષ્યતિ ॥ ૪૪ ॥

દેવો યોઽવતરેત્કોઽપિ ધુન્વન્ કેશાગ્રતો દિવમ્ ।
યસ્યાઽઙ્ગુષ્ઠનખાગ્રે સ્યુર્બ્રહ્માણ્ડાનાં હિ કોટયઃ ॥ ૪૫ ॥

સ ત્વાં હનિષ્યતિ વિભુરન્યસ્માદભયં તવ ।
મદ્વરસ્ય પ્રસાદેન સર્વં તૃણમયં તવ ॥ ૪૬ ॥

ત્રૈલોક્યરાજ્યં તે દત્તં નાત્ર કાર્યા વિચારણા ।

ક ઉવાચ ।
એવં નાનાવરાન્ દત્ત્વાઽન્તર્દધે સવિતા તદા ॥ ૪૭ ॥

સોઽપ્યાનન્દસમાયુક્તો જગામ નિજમન્દિરમ્ ।
જનની ચ પિતા તસ્ય મૂર્ધ્નાઘ્રાયાપતુર્મુદમ્ ॥ ૪૮ ॥

ઊચતુસ્તં તદા પુત્રં વિરહાત્તેઽન્નવર્જિતૌ ।
ચિન્તયા કૃશતાં યાતૌ પશ્ય પુત્રદશામિમામ્ ॥ ૪૯ ॥

તયોઃ પાદૌ પ્રણમ્યાહ સ પુત્રો હર્ષનિર્ભરઃ ।
પ્રસન્નઃ સવિતા મહ્યં ત્રૈલોક્યસ્વામિતામદાત્ ॥ ૫૦ ॥

સાધયિષ્યે તદ્વરાત્ તાં ન ચિન્તાં કર્તુમર્હથઃ ॥ ૫૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વરપ્રદાનં નામ ચતુઃસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૪ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૪૦૦ + ૫૧ = ૭૪૫૧

૨.૦૭૫ સુરપરાજયો નામ પઞ્ચસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

બુદ્ધિમન્તં સુતં જ્ઞાત્વા સવિતુર્વરદર્પિતમ્ ।
રાજ્યં તસ્મૈ દદૌ સર્વં દેશકોશબલાન્વિતમ્ ॥ ૧॥

પિતા વનં યયૌ તસ્ય સ્વાત્મસાધનલાલસઃ ।
સ તુ પિત્રાભિષિક્તઃ સન્ રાજ્યં કર્તું મનો દધે ॥ ૨॥

શ્રેણીમુખ્યાન્ સમાહૂય પ્રકૃતીરધિકારિણઃ ।
આસ્થાપયત્ સ્વાધિકારે માનયિત્વાંડશુકાદિભિઃ ।
ડિણ્ડિરવેણ સ્વાજ્ઞાયા ભઙ્ગદોષમઘોષયત્ ॥ ૩॥

દિગ્જયાર્થં તતો વીરાનાજ્ઞાપયત સત્વરમ્ ।
તેજસાડહેપયત્ સૂર્યમતિભીષણવિગ્રહઃ ॥ ૪॥

વીરા અગ્રે પ્રયાન્તિ સ્મ વિકરાલારુણાનનાઃ ।
નગ્નનાનાશસ્ત્રધરા રજશ્છાદિતભાસ્કરાઃ ॥ ૫॥

તતો ગજાશ્ચતુર્દન્તા નાનાવર્ણવિભૂષિતાઃ ।
યયુર્મહાશ્ચૂડ્ખલિનઃ કમ્પયન્તો વસુન્ધરામ્ ॥ ૬॥

મહામાત્રસમારૂઢાશ્ચઞ્ચલાઃ પર્વતા ઇવ ।
નાનાવર્ણધ્વજયુતા દિગ્ગજાન્ભેત્તુમિચ્છવઃ ॥ ૭॥

ઘણ્ટાઘોષેણ મહતા નાદયન્તો દિગન્તરમ્ ।
અશ્વારોહા યયુઃ પશ્ચાન્નાનાલઙ્કરણાન્વિતાઃ ॥ ૮॥

અસઙ્ખ્યતૂણધનુષાં શસ્ત્રાણાં મણ્ડલાન્વિતાઃ ।
સિન્ધુદૈત્યશ્ચમૂમધ્યે રરાજ હયપૃષ્ટગઃ ॥ ૯॥

મુક્તામાલાલસત્કણ્ઠો ધનુર્બાણલસત્કરઃ ।
ખઙ્ગખેટધરો ગચ્છંશ્ચૂર્ણયન્દ્રુમપર્વતાન્ ॥ ૧૦॥

યદ્ યન્નગરમુદ્દિશ્ય યાતિ દૈત્યો મહાબલઃ ।
તસ્ય તસ્યાધિપં વીરા ધૃત્વા નિન્યુર્નિજાધિપમ્ ॥ ૧૧॥

સ્વકીયં નાયકં ચિન્હં મુદ્રાં તત્ર ન્યવેશયન્ ।
તતોઽન્યે શરણં યાતા દાસભાવમુપાગતાઃ ॥ ૧૨॥

કરદાઁસ્તાન્ સ કૃત્વૈવ રરક્ષ સ્વપદે બલાત ।

એવં સર્વાન્ વશં ચક્રે દૈત્યકોટ્યસ્તતોઽન્વયુઃ ॥ ૧૩ ॥

શુમ્ભો નિશુમ્ભો વૃત્રશ્ચ પ્રચણ્ડઃ કાલ એવ ચ ।
કદમ્બાસુરનામાચ શમ્બરઃ કમલાસુરઃ ॥ ૧૪ ॥

કોલાસુરોઽબ્રવીત્ તત્ર યથા ત્રિપુરદૈત્યરાટ્ ।
વિજિત્ય લોકત્રિતયમધિકારાન્ હિ નો દદૌ ॥ ૧૫ ॥

તથા યચ્છાધિકારાન્નો જિત્વા ત્રૈલોક્યમોજસા ।
તસ્મિન્ હતે શિવેનાઽદ્ય દૃષ્ટોઽસિ પ્રબલોઽસુરઃ ॥ ૧૬ ॥

ન તે પરાક્રમતુલાં કૃતાન્તોઽપિ લભેત્ ક્વચિત્ ।
તવાજ્ઞાં કર્તુમિચ્છામસ્તવ સેવાં મહાબલ ॥ ૧૭ ॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં સન્તુષ્ટઃ સિન્ધુદૈત્યરાટ્ ।
દદાવશ્વાન્ ગજાન્ તેભ્યો વસ્ત્રાણિ ભૂષણાનિ ચ ॥ ૧૮ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
પ્રબલસ્તુ તદાઽહં સ્યાં યદા જેષ્યેઽમરાવતીમ્ ।
હરવિષ્ણુસત્યલોકાન્ પાતાલાનિ ચ સપ્ત ચ ॥ ૧૯ ॥

ક ઉવાચ ।
સાધુ સાધ્વિતિ સર્વેષુ બ્રુવત્સુ સર્વદૈત્યપાઃ ।
જગર્જુશ્ચ જહૃર્ષશ્ચ બ્રહ્માણ્ડં પર્યકમ્પયન્ ॥ ૨૦ ॥

ન ભૂપ યુદ્ધાત્કણ્ડૂર્નો હ્યશમદ્ દેવયુદ્ધતઃ ।
શમં યાસ્યત્યતો જગ્મુઃ શીઘ્રમેવાવજન્ દિવમ્ ॥ ૨૧ ॥

રુરુધુસ્તે શક્રપુરીં બ્રાહ્મણા ઇવ વિત્તદમ્ ।
મધ્યં વિવિશુરપરે લુણ્ઠન્તો રત્નસઞ્ચયાન્ ॥ ૨૨ ॥

કોલાહલો મહાનાસીદ્ દેવાનાં તત્ર ગર્જતામ્ ।
તતઃ સભામધ્યગતો હરિર્દૂતમુખાત્ તતઃ ॥ ૨૩ ॥

શુશ્રાવ દૈત્યાભિગમં વેષ્ટિતાં ચ નિજાં પુરીમ્ ।
શીઘ્રમૈરાવતારૂઢો વજ્રહસ્તોઽમરાન્વિતઃ ॥ ૨૪ ॥

આયયૌ તેન દૈત્યેન યોદ્ધુકામઃ સુરાધિપઃ ।
કેચિદૂચુઃ સુરાસ્તત્ર નાયં યુદ્ધક્ષમો હરે ॥ ૨૫ ॥

વિના રમાપતિં ચાસ્ય ન સમો દૃશ્યતે ક્વચિત્ ।

યાવદ્ વદત્સુ તેષ્વેવં તાવદ્ દૈત્યો મહાબલઃ ॥ ૨૬॥

શક્રં સુરગણૈર્યુક્તમવિધ્યચ્છરવૃષ્ટિભિઃ ।
તાવદ્ દેવગણાઃ કેચિત્પલાયનપરા પ્રયુઃ ॥ ૨૭॥

તતોઽધાવન્ મહેન્દ્રોઽસૌ ગર્જમાનો રુષાન્વિતઃ ।
ગ્રસન્ દૈત્યગણાન્ સર્વાન્ વજ્રોદ્યતકરોઽરિહા ॥ ૨૮॥

અહનદ્ દૈત્યરાજં તં મસ્તકે વજ્રતો દૃઢમ્ ।
સ મૂર્છાં મહતીં પ્રાયાન્ મુહૂર્તાત્ પુનરુત્થિતઃ ॥ ૨૯॥

ઉવાચ ચ હરિં ગચ્છ સ્વક્ષયં ન ક્ષયં વ્રજ ।
મમ મુષ્ટિપ્રહારેણ કાલો મૃત્યું ગમિષ્યતિ ॥ ૩૦॥

તત્ર કા ગણના તેઽસ્તિ નાશૃણોત્તદ્ધરિર્વચઃ ।
રોષાવિષ્ટો મહાદૈત્યસ્તતો મુષ્ટિપ્રહારતઃ ॥ ૩૧॥

બિભેદૈરાવતકટં રુધિરૌઘપ્રવર્ષિતમ્ ।
તત ઉડ્ડીય દૈત્યસ્તચ્ચતુર્દન્તાનધારયત્ ॥ ૩૨॥

અપાતયદ્ ગજપતિમાશ્ચર્યં હરિરાયયૌ ।
દધાર ચ હરિં પાદેઽપોથયદ્ યાવદેવ તમ્ ॥ ૩૩॥

તાવત્ સૂક્ષ્મેણ વપુષા નિર્ગતો હસ્તમધ્યતઃ ।
તતોઽમરગણૈઃ સાર્દ્ધં શરણન્તં હરિં હરિઃ ॥ ૩૫॥

જગામ વપુષાઽન્યેન વિસૃજ્યૈરાવતં ગજમ્ ।
સિન્ધુદૈત્યસ્તુ સેન્દ્રેષુ દેવેષુ વિદ્રુતેષુ ચ ॥ ૩૬॥

ઇન્દ્રાસનસમારૂઢો દૈત્યવૃન્દેન વેષ્ટિતઃ ।
દદૌ પદાનિ દેવાનાં દૈત્યેભ્યઃ સકલાનિ સઃ ॥ ૩૭॥

તતઃ શુમ્ભાદયો દૈત્યાઃ સ્થિત્તાસ્તેષુ નિરાકુલાઃ ।
નમસ્યન્તોઽસુરપતિં પ્રશંસન્તો બલાધિકમ્ ॥ ૩૮॥

નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈર્નાદયન્તસ્ત્રિવિષ્ટપમ્ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સુરપરાજયો નામ પઞ્ચસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૪૫૧ + ૩૯ = ૭૪૯૦

૨.૦૭૬ ષટ્સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વૈકુણ્ઠે સુખમાસીનમાગતોઽમરસંયુતઃ ।
હરિર્હરિં નમસ્કૃત્ય નિજગાદ પ્રયોજનમ્ ॥ ૧॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ ।
કિં ન જાનાસિ ગોવિન્દ સિન્ધુદૈત્યકૃતામિમામ્ ।
આપદં નોઽમરાવત્યાં દુષ્ટૈરાક્રમણં કૃતમ્ ॥ ૨॥

તેન સાર્દ્ધં કૃતં યુદ્ધં યથાશક્તિ સુરૈઃ સહ ।
ન સ જેતું ક્ષમો દૈત્યોઽતસ્ત્વાં શરણમન્વિયામ્ ॥ ૩॥

ન ત્વાં વિના ગતિર્નોઽસ્તિ સર્વદા ત્વં ગતિર્હિ નઃ ।
નિર્દાલયૈનં નો દેહિ સ્થાનાનિ જગદીશ્વર ॥ ૪॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા હરિવચો વિષ્ણુશ્ચિન્તાશ્ચર્યસમન્વિતઃ ।
ઉવાચ તં ન ભીઃ કાર્યા પ્રવિજયેષ્યેઽસુરં ક્ષણાત્ ॥ ૫॥

એવમુક્ત્વા હૃષીકેશો રુરોહ નિજવાહનમ્ ।
તદ્દુડ્ડાનેન ચ તદા ચકમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૬॥

પતિતા અવનૌ વૃક્ષાઃ પક્ષિવૃન્દસમન્વિતાઃ ।
કિરીટકુણ્ડલધરો વનમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૭॥

કૌસ્તુભાર્ચિર્લસદ્વક્ષાઃ કસ્તૂરીતિલકોજ્જ્વલઃ ।
શઙ્ખચક્રગદાપદ્મહસ્તો યાતોઽમરાવતીમ્ ॥ ૮॥

જ્ઞાત્વા દેવગણાન્ પ્રાપ્તાન્ ગરુડાસનસંયુતાન્ ।
યુદ્ધાયાજગ્મુરસુરા નાનાશસ્ત્રધરાસ્તદા ॥ ૯॥

ધનુશ્ચક્રધરો દૈત્યઃ સતૂણો હયસઙ્ગતઃ ।
સિન્ધુરપ્યાગતો રોષાદ્ યોદ્ધુકામો મહાબલઃ ॥ ૧૦॥

તતઃ કુબેરો વરુણો વાયુરગ્નિઃ પુરન્દરઃ ।
સોમો મિત્રશ્ચ ભૌમશ્ચ નાસત્યૌ મદનોઽપિ ચ ॥ ૧૧॥

તતોઽભવદ્ દ્વન્દ્વયુદ્ધં સિન્ધુદૈત્યેપુરઃ સ્થિતે ।
પ્રચણ્ડો વરુણેનાજૌ કમલેન ચ યક્ષરાટ્ ॥ ૧૨॥

વૃત્રેણ શતયજ્વા ચ નિશુમ્ભઃ પવનેન ચ ।
શુમ્ભોઽપિ યુયુધે તત્ર વિષ્ણુના પ્રભવિષ્ણુના ॥ ૧૩ ॥

વહ્નિશ્ચણ્ડેન મુણ્ડેન સોમશ્ચ યુયુધે ભૃશમ્ ।
કદમ્બેન ચ ભૌમશ્ચ મદનેન ચ શમ્બરઃ ॥ ૧૪ ॥

નાસત્યૌ કાલદૈત્યેન સર્વ એવ ચ સૈનિકાઃ ।
શસ્ત્રૈરસ્ત્રૈઃ પ્રજઘ્નુસ્તે મર્મસ્થાનાનિ ચાસકૃત્ ॥ ૧૫ ॥

કેચિદ્ યુયુધિરે મલ્લલીલયા યુદ્ધદુર્મદાઃ ।
પરસ્પરં શસ્ત્રઘાતૈઃ કેચિત્ તત્ર પ્રપેદિરે ॥ ૧૬ ॥

મૃતા મુમૂર્ષવઃ કેચિદ્ વ્યઙ્ગાશ્ચૈવ વવલ્ગિરે ।
જયં પરાજયં તેન પ્રાપુઃ ક્વચિત્કમેવ ચ ॥ ૧૭ ॥

તતો વૃત્રાસુરઃ શક્રમહનન્ મુષ્ટિઘાતતઃ ।
મસ્તકં મસ્તકેનૈવ નિજઘ્નતુરથૌજસા ॥ ૧૮ ॥

એવં હસ્તેન હસ્તં ચ પાદં પાદેન જઘ્નતુઃ ।
વક્ષઃસ્થલેન વક્ષશ્ચ તતો વજ્રેણ સોઽહનત્ ॥ ૧૯ ॥

જઘાન વૃત્રઃ શક્રં તં સોઽપતન્મૂર્છિતો ભુવિ ।
યાવત્ પલાયતિ સુરો વમન્ રક્તં મુખાદ્બહુ ॥ ૨૦ ॥

તતઃ પપાત ભૂપૃષ્ઠે હતો મૂર્છાં ગતો ભૃશમ્ ।
પુનઃ સંજ્ઞામવાપ્યૈવ વજ્રકલ્પેન મુષ્ટિના ॥ ૨૧ ॥

જઘાન વૃત્રઃ શક્રં તં સોઽપતન્મૂર્છિતો ભુવિ ।
યાવત્પલાયતિ પુરો વમન્ રક્તં મુખાદ્બહુ ।
તાવદ્ દૈત્યા યોદ્ધુકામાઃ સમીયુઃ સર્વતોદિશમ્ ।
દૃષ્ટ્વા પરાક્રમં તેષાં મઘવાઽન્તર્દધે તદા ॥ ૨૨ ॥

એવં યે યે દ્વન્દ્વયુદ્ધં કુર્વન્તો દેવતાગણાઃ ।
તે સર્વે ભગ્નદર્પાસ્તુ પલાયનમકુર્વત ॥ ૨૩ ॥

એવં દેવેષુ ભગ્નેષુ ગરુડં પ્રાહિણોદ્ધરિઃ ।
ચક્રદીપ્યા સ્વદીપ્યા ચ ભાસયન્વિદિશો દિશઃ ॥ ૨૪ ॥

અહનચ્ચક્રધારાભિર્દૈત્યશ્રેણીરનેકશઃ ।
કેચિદ્ભગ્નાનના દૈત્યાઃ કેચિદ્ભગ્નાશિરોધરાઃ ॥ ૨૫ ॥

કેચિચ્ચ શતધા જાતાઃ શીર્ણજાનૂરુબાહવઃ ।
કેચિચ્ચ શરણં યાતા ન મમાર જનાર્દનઃ ॥ ૨૬॥

સર્વે મહાબલા દૈત્યા મુક્તિં હરિહતા ગતાઃ ।
મેદોમાંસવહા નદ્યઃ સદ્યસ્તત્ર પ્રવર્તિતાઃ ॥ ૨૭॥

તતઃ શઙ્ખનિનાદેન હરિઃ સર્વં વ્યનાદયત્ ।
એવં જયતિ ગોવિન્દે સર્વે શુમ્ભાદયોઽસુરાઃ ॥ ૨૮॥

તમેવ યોદ્ધુમાયાતા દ્વન્દ્વયુદ્ધં વિહાય તત્ ।
વિરાડ્રૂપેણ ભગવાન્હૃત્વા તાંશ્ચતુરોઽસુરાન્ ॥ ૨૯॥

ભિન્દીપાલેન પાષાણં યથા ક્ષિપતિ માનવઃ ।
તથા ચણ્ડં ચ મુણ્ડં ચ નિશુમ્ભં શુમ્ભમેવ ચ ॥ ૩૦॥

ભ્રામયિત્વાઽક્ષિપદ્ દૂરે મધ્યે કૃત્વા સરિદ્વરામ્ ।
તે મૂર્છાં પરિભૂયૈવ પુનશ્ચ વાહિનીં ગતાઃ ॥ ૩૧॥

હૃદિ પ્રચણ્ડં પૃષ્ઠે તુ વૃત્રં મુષ્ટિપ્રહારતઃ ।
જઘાન હરિરવ્યગ્રઃ કાલં કમલમેવ ચ ॥ ૩૨॥

ભૌમાસુરં ચ શિરસિ કદમ્બં ચક્રઘાતતઃ ।
કોલાસુરં ચ ગદયા વિવ્યાધ હૃદિ માધવઃ ॥ ૩૩॥

તતઃ સિન્ધુરગાત્તૂર્ણં કૃતકોલાહલારવઃ ।
દિગન્તાન્ નાદયન્પ્રોચે બલં તે દર્શિતં હરે ॥ ૩૪॥

મમાપિ પૌરુષં પશ્ય ન ચ ગન્તું ત્વમર્હસિ ।
ન મે દૃષ્ટિગતો જીવન્ રિપુર્યાતિ કદાચન ॥ ૩૫॥

ભૂતભવ્યભવિષ્યજ્ઞ કિં પૂર્વં ન વિચારિતમ્ ।
યસ્ય શબ્દેન ચ ભૃશં કમ્પતે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૩૬॥

તત્પુરઃ કથમાયાતઃ ખદ્યોત ઇવ પૂષણમ્ ।
તતોઽમરગણાઃ પ્રોચુર્વલ્ગન્તં સિન્ધુદૈત્યપમ્ ॥ ૩૭॥

શૂરા ન હિ પ્રજલ્પન્તિ દર્શયન્ત્યેવ પૌરુષમ્ ।
અસ્માકં ન હરેરાજ્ઞા નો ચેત્ત્વં શતધા ભવેઃ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દેવદાનવયુદ્ધવર્ણનં નામ ષટ્સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૪૯૦ + ૩૮ = ૭૫૨૮

૨.૦૭૭ સપ્તસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા ક્રોધાદ્ વહ્નિકણાન્વમન્ ।
યથા સિંહો ગજાનીકં યાતિ તદ્વદ્ યયૌ સુરાન્ ॥ ૧॥

સિન્ધુર્મુષ્ટિપ્રહારેણ જઘાન બલસૂદનમ્ ।
પપાત સ ધરાપૃષ્ઠે વાતાહત ઇવ દ્રુમઃ ॥ ૨॥

ભાલદેશે કુબેરં ચ હનૌ ચ વરુણં યમમ્ ।
પૃષ્ઠ દેશે જઘાનાસૌ ચક્રાઘાતેન દૈત્યરાટ્ ॥ ૩॥

તાલુદેશે પાવકં ચ મન્મથં લત્તયાઽહનત્ ।
અનિલં પાદઘાતેન શનૈશ્ચરમપોથયત્ ॥ ૪॥

સોમં ભૌમં ભ્રામયિત્વા તત્યાજ ભૂતલે બલાત્ ।
પૃષ્ઠભાગેઽહનચ્ચૈવ સનકં ચ સનન્દનમ્ ॥ ૫॥

નાસત્યૌ નારદશ્ચાપિ કુત્રાપિ ચ પલાયિતાઃ ।
તતઃ પલાયિતાઃ સર્વે દૃષ્ટ્વા વીર્યં સુરાસ્તદા ॥ ૬॥

પતિતા મૂર્છિતાઃ કેચિદ્દૈત્યશ્ચક્રેણ માધવમ્ ।
મુષ્ટિદેશે જઘાનાસૌ ચક્રં તસ્યાપતદ્ભુવિ ॥ ૭॥

માધવો ગદયા મૂર્ધ્નિ દૈત્યેશં તમતાડયત્ ।
વઞ્ચયિત્વા ચ શતધા ગદાં સ્વાં ચ વ્યચિક્ષિપત્ ॥ ૮॥

જ્ઞાત્વા પરાક્રમં તસ્ય પ્રોચે તં મધુસૂદનઃ ।
વરયસ્વ વરં દૈત્ય યત્તે મનસિ વર્તતે ॥ ૯॥

નેતાદૃશો મયાઽદર્શિ પુરુષાર્થોઽસુરે ક્વચિત્ ।
તતોઽબ્રવીદ્દૈત્યપતિઃ પરમાલ્હાદસંયુતઃ ॥ ૧૦॥

યદિતુષ્ટોઽસિ દેવેશ યદિ દેયો વરો મમ ।
ગણ્ડકી નગરે મે ત્વં પરિવારયુતો હરે ॥ ૧૧॥

સાર્વકાલં વસનિભો નાન્યં યાચે વરં પરમ્ ।
તત ઊચે મહાવિષ્ણુ સ્થાસ્યામિનગરે તવ ॥ ૧૨॥

દત્તો વરો યતો નૂનં તતોઽસ્મિ વશગસ્તવ ।
તતઃ સ સત્ય લોકેચ કૈલાસે વૈષ્ણવે પદે ॥ ૧૩॥

આસ્થાપદ્ દૈત્યપતીન્ સ્વયં શાક્રે પદેઽવસત્ ।
તત્રાપ્યન્યં સ્થાપયિત્વા રમાપતિયુતઃ સ્વયમ્ ॥ ૧૪॥

વાદ્યદુન્દુભિનિર્ઘોષૈઃ સ્વપુરીં ગણ્ડકીં યયૌ ।
નુવન્તિ બન્દિનસ્તં તુ નેદૃશોઽભૂત્પુમાન્ક્વચિત્ ॥ ૧૫॥

યેન વિષ્ણુર્ગૃહં સ્વીયં જિત્વાઽનાયિ સુરાન્બહૂન્ ।
દદૃશુર્નાગરાસ્તસ્ય સમીપે વરુણં હરિમ્ ॥ ૧૬॥

કુબેરં દેવમુખ્યાંશ્ચ તતઃ સ્વભવનં યયુઃ ।
તતઃ પ્રોચે હરિ દૈત્યો ગણ્ડકીનગરે સુખમ્ ॥ ૧૭॥

વિહરસ્વામરૈઃ સાર્દ્ધં તતઃ સોઽપિ તથાઽકરોત્ ।
પરિતો દૂરતો દૈત્યો દૈત્યાનન્યાન્ ન્યવેશયત્ ॥ ૧૮॥

તતો દેવા હરિં પ્રોચુઃ કિં કૃતં ગરુડધ્વજ ।
ત્યક્ત્વા સ્વવિક્રમં કિન્ત્વં સ્થિતોઽત્યાનન્દનિર્ભરઃ ॥ ૧૯॥

કથં કારાગૃહે પ્રાપ્તા મૃત્યુલોકં ગતાઃ કથમ્ ।
કથમન્તો ભવેદસ્ય ભોગસ્ય જગદીશ્વર ॥ ૨૦॥

તત ઊચે હરિઃ સર્વાન્ કાલોહિ દુરતિક્રમઃ ।
કાલેન જાયતે સર્વં હ્રસતે વર્ધતેઽપિ વા ॥ ૨૧॥

તસ્માત્કાલં પ્રતીક્ષધ્વં કાલ એનં ગ્રસિષ્યતિ ।
એવં જિત્વા ત્રિલોકીં સ મહાબલપરાક્રમઃ ॥ ૨૨॥

તતો દૈત્યો જગૌ સર્વં વૃત્તાન્તં પિતરૌ મુદ્રા ।
આશિષં દદતુસ્તૌ ચ જ્ઞાત્વા પૌરુષમસ્ય હ ॥ ૨૩॥

તતો દૈત્યો દુષ્ટમતિર્ભૂતલે સમઘોષયત્ ।
દેવદ્વિજગવામર્ચા ક્રિયતે યેન કેનચિત્ ॥ ૨૪॥

સ હન્તવ્યોઽથવા સાધુરાનેયો મમ સન્નિધૌ ।
પ્રતિમા યત્ર યત્ર સ્યાત્ તાં ભઙ્ક્ત્વા નિક્ષિપેજ્જલે ॥ ૨૫॥

મમૈવ પ્રતિમાં કૃત્વા પૂજયન્તુ ગૃહે ગૃહે ।

પ્રાબોધયન્ સિન્ધુવચો દૂતા એવં સ્થલે સ્થલે ॥ ૨૬॥

ભઙ્ક્ત્વા પ્રાસાદમૂર્તીશ્ચ તોડયેગાધે ચ ચિક્ષિપુઃ ।
સિન્ધોશ્ચ પ્રતિમાં કૃત્વાડસ્થાપયન્ પરમાદરાત્ ॥ ૨૭॥

પૂજાર્થં રાક્ષસાશ્ચાપિ તતો યાતા નિજં પતિમ્ ।
ઊચુર્વૈનાયકહરહરિભાનુરમાદિકાઃ ॥ ૨૮॥

પ્રતિમાઃ પ્રવિભજ્યાશુ ક્ષિમાઃ સર્વા મહાજલે ।
તવૈવ પ્રતિમાસ્તત્ર સ્થાપિતા રાક્ષસા અપિ ॥ ૨૯॥

પૂજાર્થં સ્થાપિતાઃ સ્વામિન્ આગતાશ્ચ તવાન્તિકમ્ ।
એવં ધર્મસ્ય સર્વસ્ય વિચ્છિત્તિઃ સમજાયત ॥ ૩૦॥

યજ્ઞદાનસ્વધાસ્વાહાવષટ્કારાન્ ચાકરોત્ ॥

દેવદ્વિજગુરુણાઞ્ચ પૂજનં ક્વાપિ નાડભવત્ ॥ ૩૧॥

મેરુ યાતા ઋષિગણાઃ કેચિદ્ ભ્રંશમુપાગતાઃ ।
એવં ત્રૈલોક્યપ્રબલા દૈત્યા જાતાશ્ચ રાક્ષસાઃ ॥ ૩૨॥

વિલીના નિધનં પ્રામાઃ સાધવો દેવતાગણાઃ ।
યથા દેવગણા મોક્ષં સિન્ધોઃ પ્રામાઃ શૃણુષ્વ તત્ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્ધુદુઃશાસનવર્ણનં નામ સપ્તસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૭૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૫૨૮ + ૩૩ = ૭૫૬૧

૨.૦૭૮ સુરર્ષિવરપ્રદાનં નામાષ્ટસપ્તતિતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સર્વે નિગૃહિતા દેવાઃ સિન્ધુના પ્રભવિષ્ણુના ।
તસ્યૈવ ચ વધોપાયં ચિન્તયામાસુરુત્સુકાઃ ॥ ૧॥

હરિરુવાચ ।
સર્વેષાં સમ્મતં જ્ઞાત્વા કર્તવ્યઃ કાર્યનિશ્ચયઃ ।
તસ્માત્ સર્વે બ્રુવન્ત્વદ્ય મતં યસ્ય યથા ભવેત્ ॥ ૨॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શક્રવચઃ શ્રુત્વાડબુવન્ બ્રહ્માદયઃ સુરાઃ ।

ઈશ્વરઃ સર્વકર્તાઽસ્તિ સ કલ્યાણં કરિષ્યતિ ॥ ૩॥

સ યેન તુષ્યતે દેવઃ સ ઉપાયો વિધીયતામ્ ।
સ એનં પરિભૂત્વૈવ નઃ પદાનિ પ્રદાસ્યતિ ॥ ૪॥

તતો વક્તૃપ્રધાનોઽસૌ બૃહસ્પતિરભાષત ।
સ્વલ્પયા પૂજયા સદ્યઃ પ્રસન્નો જાયતે વિભુઃ ॥ ૫॥

ચરાચરગુરુઃ સદ્યઃ સર્વૈઃ પ્રાર્થ્યોઽસુરાન્તકઃ ।

દેવા ઊચુઃ ।
કો દેવઃ પ્રાર્થનીયસ્તે મતો વાચસ્પતે વદ ॥ ૬॥

તસ્ય તુષ્ટિં કરિષ્યામઃ સ્વપદપ્રાપ્તયેઽખિલાઃ ।

ગુરુરુવાચ ।
સૃજતે પાતિ યો વિશ્વં હન્તિ રૂપત્રયાત્મકઃ ॥ ૭॥

અબીજો બીજભૂતશ્ચાશેષવાચામગોચરઃ ।
નિત્યો બ્રહ્મમયો જ્યોતિઃ સ્વરૂપઃ શાસ્ત્રગોચરઃ ॥ ૮॥

અનાદિમધ્યનિધનો નિર્ગુણો યો નિરામયઃ ।
બહુરૂપૈકરૂપશ્ચ યસ્ય નામાખિલા જનાઃ ॥ ૯॥

ગૃહીત્વા સર્વકાર્યેષુ સિદ્ધિં યાન્તિ નિજેપ્સિતામ્ ।
સદ્ધુષ્ટે હરતે ભક્ત્યા પૂજિતઃ સ વિનાયકઃ ॥ ૧૦॥

આરાધયન્તુ સર્વે તં સ વઃ સિદ્ધિં વિધાસ્યતિ ।
માઘસ્ય કૃષ્ણપક્ષોઽયં સમ્પ્રવૃત્તોઽધુના સુરાઃ ॥ ૧૧॥

ચતુર્થી ભૌમયુક્તાઽસ્ય પ્રિયા વિઘ્નહરસ્ય હ ।
સ એવ પ્રકટીભૂય દાસ્યતે સ્વમ્પદાનિ વઃ ॥ ૧૨॥

સિન્ધું સ સન્નિહત્યૈવ નાત્ર કાર્યા વિચારણા ।
યદ્ યત્ કામયતે યો યસ્તત્ તત્સર્વં પ્રદાસ્યતિ ॥ ૧૩॥

દેવા ઊચુઃ ॥

સમ્યગુક્તં ગુરોવાક્યં યેન તૃમાવયં મુને ।
મહાસ્રોતોવહાન્નસ્ત્વં કર્ણધારોઽસિસામ્પ્રતમ્ ॥ ૧૪॥

કઃ ઉવાચ ।

નતસ્તે શક્રવરુણકુબેરમધુસૂદનાઃ ।
ગુરુભૌમશશીનાશ્ચ યમાગ્ન્યનિલકાદયઃ ॥ ૧૫ ॥

પઞ્ચામૃતં ગન્ધમાલ્યં શમીદૂર્વાશ્ચ પલ્લવાન્ ।
ફલાન્યરણ્યજાતાનિ વિવિધાનિ ચ મૃત્તિકાઃ ॥ ૧૬ ॥

અશર્કરાઃ સમાદાય ગણ્ડકીં તાં નદીં યયુઃ ।
મણ્ડપં વિપુલં કૃત્વા ભઙ્ક્ત્વા વૃક્ષાનનેકશઃ ॥ ૧૭ ॥

લતાભિઃ કદલીસ્તમ્ભૈઃ સુચ્છાયં ચ સુશીતલમ્ ।
સ્નાત્વા નિત્યક્રિયાઃ કૃત્વા મૂર્તીશ્ચક્રુઃ સુશોભના ॥ ૧૮ ॥

સિંહારૂઢા દશભુજા દશાયુધવિરાજિતાઃ ।
વૈનાયકીઃ કરિકરા નાનાભૂષાવિરાજિતાઃ ॥ ૧૯ ॥

સિદ્ધિબુદ્ધિયુતાઃ પાર્શ્વે કિરીટકુણ્ડલોજ્વલાઃ ।
પીતવસ્ત્રપરીધાનાઃ સર્પભૂષાવિરાજિતાઃ ।
તસ્મિન્મણ્ડપમધ્યે તાઃ સ્થાપયિત્વા યથાવિધિ ।
પુપૂજુઃ પરયા ભક્ત્યા ષોડશૈરુપચારકૈઃ ॥ ૨૦ ॥

પઞ્ચામૃતૈઃ શુદ્ધજલૈર્વસ્ત્રગન્ધાદિદીપકૈઃ ।
નૈવેદ્યૈર્વિવિધશ્ચૈવ ફલૈરારાર્તિકઃ શુભૈઃ ॥ ૨૧ ॥

એવં સમ્પૂજ્ય તે મન્ત્રં જેપુઃ સવિતૃતુષ્ટયે ।
અસ્તં યાતે સવિતરિ સન્ધ્યાં કૃત્વાઽસ્તુવન્વિભુમ્ ॥ ૨૨ ॥

સર્વે ઊચુઃ ।

દીનનાથ દયાસિન્ધો યોગિહૃત્પદ્મસંસ્થિત ।
અનાદિમધ્યરહિતસ્વરૂપાય નમો નમઃ ॥ ૨૩ ॥

જગદ્ભાસ ચિદાભાસ જ્ઞાનગમ્ય નમો નમઃ ।
મુનિમાનસવિષ્ટાય નમો દૈત્યવિઘાતિને ॥ ૨૪ ॥

ત્રિલોકેશ ગુણાતીત ગુણક્ષોભ નભો નમઃ ।
ત્રૈલોક્યપાલન વિભો વિશ્વવ્યાપિન્ નમો નમઃ ॥ ૨૫ ॥

માયાતીતાય ભક્તાનાં કામપૂરાય તે નમઃ ।
સોમસૂર્યાગ્નિનેત્રાય નમો વિશ્વમ્ભરાય તે ॥ ૨૬ ॥

અમેયશક્તયે તુભ્યં નમસ્તે ચન્દ્રમૌલયે ।

ચન્દ્રગૌરાય શુદ્ધાય શુદ્ધજ્ઞાનકૃતે નમઃ ॥ ૨૭॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુવત્સુ દેવેષુ તેજોરાશિરભૂત્પુરઃ ।
સર્વે હતદૃશો દેવા વિસ્મિતા અભવઁસ્તદા ॥ ૨૮॥

ततस्तत्કૃપયા દેવઃ સૌમ્યતેજા અજાયત ।
ततस्ते દદૃશુર્દેવં સિંહારૂઢં વિનાયકમ્ ॥ ૨૯॥

દશાયુધધરં તાવદ્ભુજં દિવ્યકિરીટિનમ્ ।
નાનાભૂષાભિરામં ચ મુક્તાદામવિભૂષિતમ્ ॥ ૩૦॥

દિવ્યગન્ધાનુલેપાઢ્યં વ્યાલબદ્ધોદરં વિભુમ્ ।
ક્ષુદ્રઘણ્ટાક્વણત્પાદં કસ્તૂરીતિલકોજ્જ્વલમ્ ॥ ૩૧॥

એવં દૃષ્ટ્વા સુરા દેવં નમસ્કૃત્યોચિરે તદા ॥

યશ્ચિન્તિતો ગુરોર્વાક્યાત્ સ એવાયં વિનાયકઃ ॥ ૩૨॥

સ એવ દૃષ્ટઃ સાક્ષાત્ તુ વાઙ્મનોઽગોચરો વિભુઃ ।
જન્મ ધન્યં દૃશિર્ધન્યા તપોદાનં ચ નઃ સુરાઃ ॥ ૩૩॥

તત ઊચે સુરાન્ દેવસ્તૃપ્તોઽહં ભવતાં સ્તવૈઃ ॥

પૂજયાચૈવ ભક્ત્યા ચ સન્તુષ્ટીવ્રતતોઽપિચ ॥ ૩૪॥

સન્તુષ્ટહરમેતચ્ચ સ્તોત્રં ખ્યાતં ભવિષ્યતિ ।
યઃ પઠેત્પ્રયતો નિત્યં સ મે માન્યો ભવેત્સુરાઃ ॥ ૩૫॥

તસ્ય દર્શનતઃ સર્વે નશ્યેયુર્યક્ષરાક્ષસાઃ ।
ભોગાન્ભુનક્તિ વિવિધાનન્તે મોક્ષપદં લભેત્ ॥ ૩૬॥

શૃણ્વન્તુ મે પુનર્વાક્યં સિન્ધુર્દૈત્યેન પીડિતાઃ ।
શરણં મે પ્રપન્નાશ્ચ યજ્ઞવેદાવિવર્જિતાઃ ॥ ૩૭॥

નિરુદ્ધા ગણ્ડકીદેશે સ્વધાસ્વાહાવિવર્જિતાઃ ।
તતો હ્યસ્ય વધં કર્તુમવતારાન્તરં મમ ॥ ૩૮॥

ગિરિજાયા ગૃહે દેવા ભવિષ્યામિ ચ સામ્પ્રતમ્ ।
મયૂરેશ્વરનામ્નાઽહં ખ્યાતિં યાસ્યે તદા ચ વઃ ॥ ૩૯॥

પદાનામાશ્રમાણાં ચ પ્રાપ્તિઃ સિન્ધૌ હતે મયા ।

ભવિષ્યતિ ન સન્દેહ યતઃ કૃતયુગે સુરાઃ ॥ ૪૦॥

સિંહારૂઢો દશભુજસ્તેજોરૂપી વિનાયકઃ ।
ષડ્ભુજઃ શશિવર્ણશ્ચ ત્રેતાયાં બર્હિવાહનઃ ॥ ૪૧॥

મયૂરેશ્વરનામા ચ દ્વાપરે રક્તવર્ણવાન્ ।
ચતુર્બાહુરાખુવાહો ભૂત્વા ચાહં ગજાનનઃ ॥ ૪૨॥

તતઃ કલિયુગે પ્રાપ્તે શ્યામવર્ણો દૃષન્મયઃ ।
ધૂમકેતુરિતિ ખ્યાતો ભવિષ્યામિ સુરા અહમ્ ॥ ૪૩॥

શીઘ્રમેવ કરિષ્યામિ ભવતાં વાઞ્છિતં સુરાઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં નિવેદ્ય તાન્ દેવસ્તત્રૈવાડન્તર્દધે વિભુઃ ॥ ૪૪॥

આનન્દં ચ સુરા પ્રાપુઃ સ્વકાર્ય કૃતનિશ્ચયાઃ ।
ય ઇદં પરમાખ્યાનં શૃણુયાચ્છ્રાવયેચ્ચ યઃ ॥ ૪૫॥

પઠેચ્ચ પરયા ભક્ત્યા ધ્યાત્વા દેવં વિનાયકમ્ ।
સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ પ્રેત્ય બ્રહ્મમયો ભવેત્ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સુરર્દ્ધિવરપ્રદાનં નામાષ્ટસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૫૬૧ + ૪૬ = ૭૬૦૭

૨.૦૭૯ ગૌરીમન્ત્રપ્રદાનં નામ નવસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
નિર્જિતાન્ સિન્ધુના દેવાન્ જ્ઞાત્વા શમ્ભુર્નિજસ્થલાત્ ।
સપ્તકોટિગણાકીર્ણસ્ત્રિસન્ધ્યાક્ષેત્રમભ્યગાત્ ॥ ૧॥

સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારવેદાધ્યયનવર્જિતાઃ ।
નિવસન્તિ ભયાત્સિન્ધોર્ગૌતમાદ્યા મહર્ષયઃ ॥ ૨॥

દૃષ્ટ્વા તે ત્ર્યમ્બકં દેવં પરિવવ્રુઃ સમન્ततઃ ।
યથા તીર્થં વિપ્રવરા બાલકા જનનીં યથા ॥ ૩॥

પ્રણમ્ય તં પ્રપૂજ્યૈવ પ્રોચુર્ધન્યતમા વયમ્ ।
અનુષ્ઠાનં દૃશિર્જન્મ ધન્યં જ્ઞાનં યતો હરઃ ॥ ૪॥

અગોચરો દૃષ્ટિગતો દણ્ડકારણ્યમાગતઃ ।
દુરિતં વિલયં યાતં પુણ્યં ચ ફલિતં મહત્ ॥ ૫ ॥

ઇદાનીં ન ચ દુઃખ નો દૃષ્ટે દેવે ભવિષ્યતિ ।
યથોદિતે દિવાનાથે ન ધ્વાન્તં દૃશ્યતે ક્વચિત્ ॥ ૬ ॥

તતોઽબ્રવીન્ મહાદેવઃ સર્વાંસ્તાન્ મુનિપુઙ્ગવાન્ ।

શિવ ઉવાચ ।
સિન્ધુનાઽક્રામિ ત્રૈલોક્યં કૃતો દેવ વિનિગ્રહઃ ॥ ૭ ॥

મુનીનામપિ કેષાઞ્ચિત્તેન ખિન્નં મનો મમ ।
વિશ્રાન્તિ ન લભે સ્થાને તતોઽહમિહ ચાગતઃ ॥ ૮ ॥

ભવતાં દર્શનેઽનાહં પરિતુષ્ટો મુદાન્વિતઃ ।
ઇદાનીમવકાશં સપરિવારસ્ય દીયતામ્ ॥ ૯ ॥

અતિપુણ્યેન વઃ પ્રામં દર્શનં પાપનાશનમ્ ।
યત્રસ્થિત્વા પરં ધ્યાનં કરિષ્યે જગદીશિતુઃ ॥ ૧૦ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શૂલિવચઃ શ્રુત્વા પ્રોચુઃ સર્વે મહર્ષયઃ ।
સર્વેશ્વરસ્ય તે દેવ દાતા સ્થાનસ્ય કો ભવેત્ ॥ ૧૧ ॥

કલ્પદ્રુમસ્ય કઃ કામઃ કેનાસૌ પરિપૂર્યતે ।
ક્ષીરાર્ણવતૃષા કિં વા પલ્લવેન ગમિષ્યતિ ॥ ૧૨ ॥

તવૈવ રૂપં પૃથિવી તવ વશ્યાઽત્ર સર્વદા ।
ત્વમીશઃ સર્વલોકસ્ય યથેચ્છસિ તથા કુરુ ॥ ૧૩ ॥

દર્શયામઃ સુરૂપતે સુન્દરં તવ ચાશ્રમમ્ ।
નાનાવૃક્ષલતાકીર્ણં રમ્યવાપીસરોજલમ્ ॥ ૧૪ ॥

યાદોભિઃ પક્ષિભિર્યુક્તં ઘનચ્છાયં સુવિસ્તૃતમ્ ।
સ્વાદુકન્દફલોપેતં મૃદુઘાસસમન્વિતમ્ ॥ ૧૫ ॥

યદીચ્છાઽત્ર વસ ત્ર્યક્ષ પરિપાલય નોઽખિલાન્ ।

ક ઉવાચ ।
તત્રાવસન્મહાદેવો ગઙ્ગૌરીગણૈર્યુતઃ ॥ ૧૬ ॥

કૈલાસાદધિકં મેને મુનેરાશ્રમમણ્ડલમ્ ।
તદાશ્રયેણ તે સર્વે ગૌતમાદ્યા મહર્ષયઃ ॥ ૧૭ ॥

ચેરુસ્તપાંસિ વિવિધાન્યાસઁસ્તે વિગતજ્વરાઃ ।
શિવોઽપિ તપ આરેભે ગઙ્ગાગૌરિસહાયવાન્ ॥ ૧૮ ॥

તતો ગણાશ્ચ સામગ્રીં તસ્ય ચક્રુર્મહાત્મનઃ ।
કસ્મિંશ્ચિત્સમયે ગૌરી પૃચ્છતિ સ્મ સદાશિવમ્ ॥ ૧૯ ॥

ત્વમેવ કર્તા હર્તા ત્વં પાતા વિશ્વસ્ય શઙ્કર ।
અષ્ટમૂર્તિરમૂર્તિસ્ત્વં સર્વેશઃ સર્વભાવનઃ ॥ ૨૦ ॥

સર્વશ્રેષ્ઠતમસ્ત્વં ચ સર્વેષાં સર્વકામદઃ ।
અષ્ટાનાં કર્મણાં દેવ ફલદાતાઽખિલાર્થવિત્ ॥ ૨૧ ॥

ત્વત્તઃ શ્રેષ્ઠતમઃ કોઽસ્તિ યં ત્વં ધ્યાયસિ તં વદ ।
દેવાશ્ચ મુનયો નાગા મેં યક્ષમાનુષરાક્ષસાઃ ॥ ૨૨ ॥

યત્સત્તયાઽખિલં વિશ્વં ત્વત્તઃ શ્રેષ્ઠતમસ્તુ કઃ ।
ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદૈવૈઃ પૂજ્યસે સિદ્ધસાધકૈઃ ॥ ૨૩ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા શિવો વચનબ્રવીત્ ।

શિવ ઉવાચ ।
સમ્યક્ પૃષ્ટં ત્વયા દેવિ તુષ્ટો વાક્યેન તે નઽઘે ॥ ૨૪ ॥

શૃણુષ્વાઽવહિતા દેવિ વિસ્તરેણ બ્રવીમિ તે ।
અદ્યાપિ ન કથં જ્ઞાતો યં ધ્યાયામિ સુરેશ્વરિ ॥ ૨૫ ॥

તત્સ્વરૂપં નિરુપિષ્યે તવ પ્રીતિચિકીર્ષયા ॥

લોકાનામુપકારાય સંસારોત્તારણાય ચ ॥ ૨૬ ॥

યો દેવઃ સર્વભૂતેષુ ગૂઢશ્ચરતિ વિશ્વકૃત્ ।
યોઽનન્તશીર્ષાનન્તશ્રીરનન્તચરણઃ સ્વરાટ્ ॥ ૨૭ ॥

અનન્તશ્રુતિનેત્રશ્ચાનન્તનામા ગુણાતિગઃ ।
અનન્તરૂપી યો દેવો વેદકર્તાઽખિલાર્થદઃ ॥ ૨૮ ॥

યોઽનન્તશક્તિર્વિશ્વાત્માઽનુપમેયઃ પુરાતનઃ ।

નોપમા શેષચન્દ્રાબ્ધિવ્યોમ્નાં નારાયણસ્ય ચ ॥ ૨૯॥

ભારતસ્ય ચ વેદસ્ય વ્યાસસ્ય ચ મુનેરપિ ।
યતો જીવા અનન્તાશ્ચ જાયન્તેઽમ્બુમુચો યથા ॥ ૩૦॥

જલધારા યથાઽગ્નેર્વા વિસ્ફુલિઙ્ગા ભવન્તિ હિ ।
બ્રહ્માવિષ્ણુશિવાદીનાં ગુણત્રયપ્રદઃ પ્રભુઃ ॥ ૩૧॥

સૃષ્ટિપાલનસંહારાનાજ્ઞાપયત તૈરિહ ।
તતો ગુણવિભાગેન ગુણેશ ઇતિ પપ્રથે ॥ ૩૨॥

તમિમં પરમાત્માનં પરાત્પતરં વિભુમ્ ।
ગુણેશમનિશં ધ્યાયે પરબ્રહ્મસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૩॥

ગૌર્યુવાચ ।
તુષ્ટાઽહં તવ વાક્યેન પ્રત્યયો મે કથં ભવેત્ ।
તં ગુણેશં કથં સાક્ષાત્કરોમિ ચ ભજામિ ચ ॥ ૩૪॥

તમુપાયં વદ વિભો યદિ તુષ્ટોઽસિ શઙ્કર ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા પુનરૂચે મહેશ્વરઃ ॥ ૩૫॥

શિવ ઉવાચ ।
એકનિષ્ઠતયા યાવત્ તપસારાધિતો ન તે ।
તાવત્પ્રત્યક્ષતાં દેવિ કથં યાસ્યતિ સ પ્રભુઃ ॥ ૩૬॥

દેવ્યુવાચ ।
કથં મયા તપઃ કાર્યં કેનોપાયેન વા વિભો ।
યદિ તુષ્ટોઽસિ દેવેશ વદ સત્યં મમાનઘ ॥ ૩૭॥

ક ઉવાચ ।
એવં તદાદરં બુધ્વા પ્રોવાચ ગિરિજાં હરઃ ।
યેન તસ્યા ભવેત્પ્રીતો ગુણેશો ગુણવલ્લભઃ ॥ ૩૮॥

એકાક્ષરમનું તસ્યૈ દદૌ સમ્યગ્ઘરસ્તદા ।
દ્વાદશાબ્દં કુરુ તપસ્તતસ્તુષ્ટો ભવેદ્વિભુઃ ॥ ૩૯॥

સાક્ષાત્કારં ગુણેશસ્તે પ્રદાસ્યતિ ન સંશયઃ ।
તદૈવ સા નમસ્કૃત્ય ગિરીશં હૃષ્ટમાનસા ॥ ૪૦॥

જગામ તપસે ગૌરી મન્ત્રધ્યાનપરાયણા ।
જીર્ણાપુરાદુત્તરે તુ લેખનાદિ મનોહરમ્ ॥ ૪૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગૌરીમન્ત્રપ્રદાનં નામ એકોનાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૬૦૭ + ૪૧ = ૭૬૪૮

૨.૦૮૦ અશીતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તત્ર સા કાનનં દૃષ્ટ્વા રમ્યં પુષ્પજલાન્વિતમ્ ।
તસ્થૌ પદ્માસનગતા નાસાગ્રન્યસ્તલોચના ॥ ૧ ॥

ગણેશધ્યાનનિરતા પ્રાઙ્મુખી જપતત્પરા ।
એકાક્ષરસ્ય મન્ત્રસ્ય શુષ્કદ્રુમ ઇવ સ્થિતા ॥ ૨ ॥

ન ફલં ન જલં મૂલં પર્ણં કન્દં ન મારુતમ્ ।
અત્તિ સા નિશ્ચલા તત્ર નિર્વાણં પરમં શ્રિતા ॥ ૩ ॥

એવં સા દ્વાદશાબ્દાનિ વ્યતીતાનિ તતો વિભુઃ ।
કૃપયાઽઽવિરભૂત્પ્રીતો ગુણેશો ગુણવલ્લભઃ ॥ ૪ ॥

કિરીટકુણ્ડલધરો દશબાહુસ્ત્રિશૂલભૃત્ ।
ભાલચન્દ્રઃ શઙ્ખચક્રમુક્તામાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૫ ॥

અક્ષમાલાં ચ કમલં કસ્તૂરીતિલકં દધત્ ।
મધ્યે નારાયણમુખો દક્ષિણે ચ શિવાનનઃ ॥ ૬ ॥

વામે બ્રહ્મમુખઃ શેષે પદ્માસનગતો વિભુઃ ।
તત્ફણામણ્ડલચ્છાયઃ કુન્દકર્પૂરસન્નિભઃ ॥ ૭ ॥

ઉવાચ જગદમ્બાં તાં યં ધ્યાયસિ દિવાનિશમ્ ।
ગુણેશો ગુણેશ ઇતિ સોઽહં તે દર્શનં ગતઃ ॥ ૮ ॥

તવ નિષ્ઠાં ચ ભક્તિં ચ તપ ઉગ્રમવેક્ષ્ય ચ ।
મમ સ્વરૂપં વક્ષ્યામિ પ્રીતસ્તવ વરાનને ॥ ૯ ॥

ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવેષ્વધિકો ન ચ મત્પરઃ ।
ગુણત્રયવિભાગાચ્ચ ગુણેશ ઇતિ માં વિદુઃ ॥ ૧૦ ॥

ત્રિદેહો ગુણતશ્ચાહં સન્તુષ્ટસ્તપસા ચ તે ।
વરં વરય મત્તસ્ત્વં યત્તે મનસિ વર્તતે ॥ ૧૧॥

અસાધ્યમપિ દાસ્યામિ ત્રૈલોક્યેઽસ્મિન્ મહેશ્વરિ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા હર્ષગદ્ગદનિઃસ્વના ॥ ૧૨॥

ઉન્મીલ્ય નયને ગૌરી પશ્યતિ સ્મ પુરો વિભુમ્ ।
ગુણશં ત્રિગુણેશં ચ ત્રિતનું પ્રણનામ સા ॥ ૧૩॥

ઉવાચ જન્મનિષ્ઠા ચ તપો મન્ત્રો હરોઽપિ ચ ।
અદ્ય ધન્યતમો જાતો દૃષ્ટ્વા તે પદપઙ્કજમ્ ॥ ૧૪॥

અદ્ય સિદ્ધિઃ પરા પ્રાપ્તા સાક્ષાદ્દૃષ્ટો યતો ભવાન્ ।
ન કાઙ્ક્ષેઽન્યવરં કઞ્ચિત્ ત્વદ્વાક્યં ન ચ લઙ્ઘયે ॥ ૧૫॥

અતસ્ત્વં પુત્રતાં યાહિ મમ પ્રીતિકરો ભવ ।
નિરન્તરં દર્શનં તે સેવનં પૂજનં ભવેત્ ॥ ૧૬॥

ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા ગુણેશો હર્ષ નિર્ભરઃ ।
ઉવાચ ગિરિજાં તાં સ ભવિષ્યામિ સુતસ્તવ ॥ ૧૭॥

વાઞ્છિતં પૂરયિષ્યામિ લોકાનાં ચ તવાપિ ચ ।
એવમુક્ત્વા ગુણેશસ્તામન્તર્ધાનમગાત્ક્ષણાત્ ॥ ૧૮॥

ન દદર્શ યદા દેવી ગુણેશં તં ક્ષણાત્તદા ।
અમન્યત મયા દૃષ્ટઃ સ્વપ્ના કિં સુખદઃક્ષણમ્ ॥ ૧૯॥

ઈશ્વરસ્યોપદેશેન દૃષ્ટો દેવોઽખિલાર્થદઃ ।
ન સોઢું વિરહં તસ્ય શક્તાસ્મીતિ વ્યધાચ્છિવા ॥ ૨૦॥

ગુણેશપ્રતિમાં કૃત્વા સ્થાપયામાસ સાદરમ્ ।
પ્રાસાદં કારયામાસ ચતુર્દ્વારં સુશોભનમ્ ॥ ૨૧॥

ગિરિજાત્મજેતિ તન્નામ સ્થાપયામાસ સુન્દરમ્ ।
સિદ્ધિક્ષેત્રમિતિ ખ્યાતં ભવિષ્યતિ નૃણામિહ ॥ ૨૨॥

અનુષ્ઠાનવતાં સિદ્ધિર્ભવિષ્યતિ ન સંશયઃ ।
ઇતિ દત્ત્વા વરં તત્ર સમ્પૂજ્ય ચ યથા વિધિ ॥ ૨૩॥

પ્રદક્ષિણા નમસ્કારાન્કૃત્વા ચ દ્વિજપૂજનમ્ ।
દત્ત્વા દાનાનિ તેભ્યશ્ચ ગૃહીત્વાશીર્વચો દ્વિજાત્ ।

ત્રિસન્ધ્યાક્ષેત્રમગમદ્ યોગસ્થં દદૃશે હરમ્ ॥ ૨૪॥

તત્પાદપદ્મજે સ્વીયં શિરઃપદ્મન્યધાચ્છિવા ।
ઉવાચ નિજવૃત્તાન્તમાજ્ઞાં પ્રાપ્ય વિભો તવ ॥ ૨૫॥

ઉપદેશં મનોશ્ચાપિ દ્વાદશાબ્દં કૃતં તપઃ ।
અવાયુભક્ષયા સ્વામિન્ તતસ્તુષ્ટો ગુણેશ્વરઃ ॥ ૨૬॥

ઉવાચ પરમપ્રીતો ભાવં જ્ઞાત્વા પરં મમ ।
તવોદરેઽવતારં તુ કરિષ્યામ્યચલાત્મજે ॥ ૨૭॥

વાઞ્છિતં ચ કરિષ્યામિ દેવાનાં ચ તવાપિ ચ ।
એવમુક્ત્વા ક્ષણેનાઽસૌ તત્રૈવાઽન્તર્દધે વિભુઃ ॥ ૨૮॥

તતોઽહં પરમપ્રીતા મૂર્તિં પ્રાસાદમેવ ચ ।
વિધાય સ્થાપયિત્વા તાં તવાન્તિકમુપાગતા ॥ ૨૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા પ્રિયાવાક્યં પ્રહૃષ્ટમાનસો હરઃ ।
પ્રોત્ફુલ્લનયનઃ પ્રાહ ધન્યાઽસિ ગિરિજાત્મજે ॥ ૩૦॥

સાક્ષાદ્ દૃષ્ટો ગુણેશસ્તે ગૃહે સોઽવતરિષ્યતિ ॥ ૩૧॥

હનિષ્યતિ મહાદૈત્યં ભૂભારં ચ હરિષ્યતિ ।
ઇન્દ્રાદિલોકપાલાનાં સ્વપદાનિ પ્રદાસ્યતિ ॥ ૩૨॥

એતન્મમ વચો દેવિ ન ચ વિસ્મર્તુમર્હસિ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા શિવો દેવ આલિલિઙ્ગ શિવાં તદા ॥ ૩૩॥

આનન્દાશ્રૂણિ મુઞ્ચન્તૌ રોમાઞ્ચિતતનૂ ઉભૌ ।
તિષ્ઠન્તૌ પરમાલ્હાદયુતાવમ્બામહેશ્વરૌ ॥ ૩૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શ્રીગણેશદર્શનં નામઽશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૬૪૮ + ૩૪ = ૭૬૮૨

૨.૦૮૧ ગણેશાવિર્ભાવોનામૈકાશીતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

તતઃ સા પાર્વતી હૃષ્ટા સખીજનમગાન્નિજમ્ ।
વૃત્તાન્તં સર્વમાચખ્યૌ હૃષ્ટરૂપોઽપિ સોઽભવત્ ॥ ૧॥

તતઃ પ્રભૃતિ સા દેવી ગુણેશમાનસાઽભવત્ ॥

પશ્યતિ સ્માઽન્યબાલં સા ગુણેશોઽયં ભવેદિતિ ॥ ૨॥

ગૃહિતું ધાવતિ તદા તન્માત્રા સા નિષિધ્યતે ॥

ન ક્વાપિ વિશ્રમં યાતિ ગુણેશધ્યાનતત્પરા ॥ ૩॥

તન્નામ જપતે નિત્યં તન્મયં લોકતે જગત્ ।
પપ્રચ્છ ચ સખીઃ સર્વ ગુણેશો યાસ્યતે કદા ॥ ૪॥

પિત્રા મે કથિતં પૂર્વં વ્રતમીશામયે શુભમ્ ।
પાર્થિવસ્ય ગણેશસ્ય પૂજનં ચ યથાવિધિ ॥ ૫॥

તેન વ્રતપ્રભાવેણ પ્રામાઽસ્મિ શઙ્કરં પ્રિયમ્ ।
પુનસ્તદાચરિષ્યામિ ગુણેશપ્રામયેઽધુના ॥ ૬॥

તતો ભાદ્રચતુર્થ્યાં સા કૃત્વા મૂર્તિં મુદાન્વિતા ।
ઉપચારૈઃ ષોડશભિઃ પુપૂજ ચ ગજાનનીમ્ ॥ ૭॥

ષડ્ભિર્ધ્યાનાદિકૈઃ પઞ્ચામૃતૈર્વસ્ત્રૈરનેકશઃ ।
યજ્ઞોપવીતગન્ધૈશ્ચ ધૂપદીપૈર્યથાવિધિ ॥ ૮॥

નાનાપુષ્પૈશ્ચ નૈવેદ્યૈર્નાનાવિધફલૈરપિ ।
તામ્બૂલૈરાર્દ્રપૂગૈશ્ચ લવઙ્ગાદિસમન્વિતૈઃ ॥ ૯॥

દૂર્વાભિશ્ચ શમીપત્રૈર્દક્ષિણાભિરનેકશઃ ।
આરાર્તિકૈર્વિચિત્રૈશ્ચ મન્ત્રપુષ્પૈઃ સ્તવૈરપિ ॥ ૧૦॥

પ્રદક્ષિણાપ્રાર્થનાભિર્બાહ્મણાનાં ચ પૂજનૈઃ ।
પરિતુષ્ટા મૂર્તિરસૌ પાર્થિવી ચેતનામગાત્ ॥ ૧૧॥

તદૈવ પ્રભયા તસ્યાઃ કોટિસૂર્યપ્રભા જિતા ।
કલ્પાનલાર્ચિર્વિજિતાઽનન્તચન્દ્રપ્રભા હૃતા ॥ ૧૨॥

હતનેત્રપ્રભા ગૌરી મૂર્છિતા પતિતા ભુવિ ।

મુહૂર્તાત્ સાવધાના સા પ્રોવાચ જગદીશ્વરમ્ ॥ ૧૩ ॥

કિં મયા વિકૃતં દેવપૂજનેન ચ તર્કયે ।
અભિચારોઽથવા કેન પ્રયુક્તોઽયં ન વેદ્મિ તં ॥ ૧૪ ॥

કથં મે વિફલો યત્નો જાતો દેવ કૃપાનિધે ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વેત્થં વચનં તસ્યાઃ સૌમ્યતેજા અભૂત્પ્રભુઃ ॥ ૧૫ ॥

સા તદૈવાભવદ્ હૃષ્ટા બાલં વીક્ષ્ય પુરોગતમ્ ।
અસઙ્ખ્યવક્ત્રનયનમસઙ્ખ્યાઙ્ઘ્રિશિરોધરમ્ ॥ ૧૬ ॥

અસઙ્ખ્યમુકુટં સૂર્યચન્દ્રાગ્નિલોચનં વિભુમ્ ।
મુક્તામણિમયીં માલાં બિભ્રન્તં દીપ્તિમત્પરમ્ ॥ ૧૭ ॥

અનેકાયુધહસ્તં ચ સર્વાવયવસુન્દરમ્ ।
દૃષ્ટ્વા તુ પાર્વતી રૂપં પવિત્રં પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૧૮ ॥

અતર્કયચ્ચેતસા સા નિમીલ્ય નયને શુભે ।
કમ્પમાનાઽગયષ્ટિઃ સા કર્તવ્યં નાભ્યપદ્યત ॥ ૧૯ ॥

ચિન્તિતં કિં મયા દૃષ્ટમરિષ્ટમદ્ભુતં નુ કિમ્ ।
ઉન્મીલ્ય નયનેઽપશ્યદ્ દિવ્યદૃષ્ટિર્ધરાત્મજા ॥ ૨૦ ॥

તાવચ્છિવોપદિષ્ટ તદવેદીચ્ચ જગાદ ચ ।

પાર્વત્યુવાચ ।
અસ્યૈવ માયયા ભ્રાન્તા ન જાનામિ વિભું પ્રભુમ્ ॥ ૨૧ ॥

પપ્રચ્છ તં ततः કસ્ત્વં કુત આગમનં તવ ।
કિમર્થં ત્વં ગુણેશશ્ચેદ્ ભવિતાસિ વદસ્વ મામ્ ॥ ૨૨ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વાઽવદત્ સ પુરુષો મહાન્ ।
સ્વનેન નાદયન્સર્વા દિશો વિદિશ એવ ચ ॥ ૨૩ ॥

દેવ ઉવાચ ।
યં ધ્યાયસિ દિવારાત્રાવનુષ્ઠાનવતી શુભે ।
સોઽહં ગુણેશસ્તે ગેહેઽવતીર્ણઃ પરમઃ પુમાન્ ॥ ૨૪ ॥

પરાત્પરતરો યસ્માદવદં ત્વા વરાર્થિનીમ્ ।
યાસ્યે તે પુત્રતાં દેવિ યત્કૃત્યં મે શૃણુષ્વ તત્ ॥ ૨૫ ॥

ઉભયોઃ સેવનં કાર્યં સિન્ધુદૈત્યવિનાશનમ્ ।
અમરાણાં પદપ્રાપ્તિં કૃત્વા યાસ્યે નિજં પદમ્ ॥ ૨૬ ॥

ક ઉવાચ ।
પીત્વા વાક્યામૃતં તસ્ય પ્રીતા સા ગિરિજાત્મજા ।
ઉવાચેહ પરં ભાગ્યં પરમં મે તપઃફલમ્ ॥ ૨૭ ॥

નાયકોઽનન્તકોટિનાં બ્રહ્માણ્ડાનાં વિભુર્મયા ।
દૃષ્ટશ્ચિદાનન્દઘનો યસ્માત્ સૃષ્ટમનેકશઃ ॥ ૨૮ ॥

પઞ્ચભૂતાનિ બ્રહ્મેશૌ હરિશ્ચન્દ્રેન્દ્રભાસ્કરાઃ ।
નક્ષત્રાણિ ચ ગન્ધર્વા યક્ષા મુનિગણા દ્રુમાઃ ॥ ૨૯ ॥

શૈલાઃ પક્ષિગણાઃ સર્વે ભુવનાનિ ચતુર્દશ ।
સ્થાવરં જઙ્ગમં યસ્માત્સચેતનમચેતનમ્ ॥ ૩૦ ॥

સ ત્વં મમ કુમારત્વં પ્રાપ્તોઽસીતિ વિડમ્બનમ્ ।
અથ ત્વાં પ્રાર્થયે દેવ પ્રાકૃતો ભવ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૩૧ ॥

યેન તે લાલનં કુર્યા સેવનં પરમાદરાત્ ।

ક ઉવાચ ।
યાવદ્વદતિ સૈવં તુ દદર્શ પુરતસ્તુ તમ્ ॥ ૩૨ ॥

ષડ્ભુજઞ્ચન્દ્રસુભગં લોચનત્રયભૂષિતમ્ ।
સુનાસં સુભ્રુ વદનં સ્થૂલવક્ષસમીશ્વરમ્ ॥ ૩૩ ॥

ધ્વજાઙ્કુશોર્ધ્વરેખાબ્જચિન્હિતં પાદપઙ્કજમ્ ।
કોટિસ્ફટિકસઙ્કાશં કોટિચન્દ્રપ્રભં વિભુમ્ ॥ ૩૪ ॥

હેમતારાનિભાન્ કેશાન્દધન્તં બાલરૂપિણમ્ ।
કુર્વન્તં પ્રથમં શબ્દં કમ્પયન્તં વસુન્ધરામ્ ॥ ૩૫ ॥

જનાસ્થાનાનિ મર્યાદાં તત્યજુસ્તસ્ય શબ્દતઃ ।
નીરસા વૃક્ષનિચયાઃ સપલ્લવચયાસ્તદા ॥ ૩૬ ॥

જાતા ગાવો બહુક્ષીરાસ્ત્રૈલોક્યં જહૃષે પુનઃ ।
દેવદુન્દુભયો નેદુઃ પુષ્પવૃષ્ટિરથાપતત્ ॥ ૩૭ ॥

દૃષ્ટ્વા બાલં તુ ગિરિજા હસ્તાભ્યાં જગૃહે મુદા ।
સ્નાપયામાસ પયસા તમેન સ્નેહભાવતઃ ॥ ૩૮॥

પ્રસ્નુતૌ પાયયામાસ સ્તનૌ પરમહર્ષિતા ।
શિવોઽપિ જહૃષે તેન શિશુના પરમેણ હ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગણેશાવિર્ભાવો નામૈકાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૬૮૨ + ૩૯ = ૭૭૨૧

૨.૦૮૨ દ્વ્યશીતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ શિવગણાઃ શમ્ભું વૃત્તાન્તં તન્યવેદયન્ ।
આશ્ચર્યં પરમં દેવં શિવા પુત્રસમન્વિતા ॥ ૧॥

જાતા પુત્રાવલોકાર્થં તતો યાહિ નિજ સ્થલમ્ ।
એવં ગણવચઃ શ્રુત્વા તુતોષ ગિરિજાપતિઃ ॥ ૨॥

આગત્ય વીક્ષ્ય તં બાલમદ્ભુતં શશિસન્નિભમ્ ।
સ્ફટિકાદ્રિનિભં કુન્દધવલં કજ્જલોચનમ્ ॥ ૩॥

આશ્ચર્યં પરમં લેભે પ્રોવાચ ચ વચસ્તદા ।

શિવ ઉવાચ ।
નાયં બાલોઽનાદિસિદ્ધો જરાજન્મવિવર્જિતઃ ॥ ૪॥

લીલાવિગ્રહવાનેષ સ્વપ્રકાશો ગુણાતિગઃ ।
શુદ્ધસત્ત્વમયઃ સર્વજીવેશો ભુવનેશ્વરઃ ॥ ૫॥

મુનિધ્યેયોઽખિલાધારો બ્રહ્મભૂતોઽખિલપ્રદઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા કરાભ્યાં સ બાલમાદત્ત શઙ્કરઃ ॥ ૬॥

લાલયિત્વા હૃદિ સ્થાપ્ય સર્વહૃત્સ્થોઽપિ યઃ સદા ।
પુનરૂચે ચ ગિરિજાં શિવોઽશિવહરો વિભુઃ ॥ ૭॥

પરમાત્મા ગુણાતીતઃ પુત્રતાં તે સમાગતઃ ।

પરાનુષ્ઠાનતો દેવિ સાક્ષાદ્ દૃષ્ટો વિભુસ્ત્વયા ॥ ૮॥

ક ઉવાચ ।
ततो विप्रान् समाहूय पूजयित्वा गणाधिपम् ।
पुण्याहं वाचयित्वा च मातृपूजनपूर्वकम् ॥ ९॥

કૃત્વાઽઽભ્યુદયિકં શ્રાદ્ધં પ્રાશયિત્વા ઘૃતં મધુ ।
અભિમન્ત્ર્ય શિશું ભૂમિં ગિરિજા તં સ્તનં દદૌ ॥ ૧૦॥

ગૌતમાદીન્ પૂજયિત્વા દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ।
ततस्ते तदनुज्ञाता नाम प्रोचुर्महर्षयः ॥ ૧૧॥

અયં તે બાલતાં યાતોઽનાદિસિદ્ધોઽખિલેશ્વરઃ ।
નિર્માતા સર્વલોકાન્ના ચરાચરગરોર્ગુરુઃ ॥ ૧૨॥

માયાવી વેદવેદાન્તાઽગોચરો મધ્યગે રવૌ ।
અવતીર્ણઃ સુમહૂર્તે કીર્તિમાવિષ્કરિષ્યતિ ॥ ૧૩॥

ભાદ્રશુક્લચતુર્થ્યાં તુ શશિવારે ચ વાયુભે ।
સિંહલગ્ને પઞ્ચશુભગ્રહયુક્તોઽભવત્સુતઃ ॥ ૧૪॥

શ્રીમાન્ પરાક્રમયુતોઽદ્ભુતકર્મા મહાબલઃ ।
ભવિષ્યતિ ચ લોકાનાં ભક્તાનામતિસૌખ્યદઃ ॥ ૧૫॥

એકાદશદિને શમ્ભો કુરુનામાસ્ય સુન્દરમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ગતાઃ સર્વે મુનયો નિજમન્દિરમ્ ॥ ૧૬॥

હરો બાલં વિનિક્ષિપ્ય ગિરિજાશયને શુભે ।
વિસૃજ્ય લોકાનખિલાન્બહિરાયાન્મુદાન્વિતઃ ॥ ૧૭॥

ततः शेषो ययौ तत्र फणाच्छायामथाकरोत् ।
નીરજસ્કા ધરાં ચક્રુર્મેઘાસ્તત્ર સુખાવવુઃ ॥ ૧૮॥

મારુતો માલતીગન્ધો ननृतुश्चाप्सरोगणाः ।
જગુર્ગન્ધર્વ સઙ્ઘાશ્ચતુષ્ટુવુશ્ચારણા વિભુમ્ ॥ ૧૯॥

ततो मुनिगणाःसर्वेमृन्मूर्तिञ्च कुरुत्तमाम् ।
મણ્ડપં શોભનં કૃત્વા કદલીપુષ્પમણ્ડિતમ્ ॥ ૨૦॥

પુપૂજુઃ પરયા ભક્ત્યા પદ્માસનગતા મુદા ।
ગુણેશેતિ ગુણેશેતિ જેપુઃ સર્વે નિરન્તરમ્ ॥ ૨૧॥

અહોરાત્રોષિતાઃ સવે રાત્રૌ ચ જાગરાન્વિતાઃ ।
યથાશક્તિ દ્વિજાન્ભોજ્ય ચક્રુસ્તે પારણં દ્વિજાઃ ॥ ૨૨॥

એવં દશદિને વિપ્રાન્ભોજયામાસુરાદરાત્ ।
ગૃહે ગૃહે મહોત્સાહાંશ્ચક્રુર્દેવસ્ય તુષ્ટયે ॥ ૨૩॥

એકાદશે તુ દિવસે સર્વ મુનિગણાઃ શિવમ્ ।
આહૂતા આયયુર્નામ કર્તું શિવસુતસ્ય હ ॥ ૨૪॥

માનિતાસ્તેન તે સમ્યક્ કારયામાસુરુત્તમમ્ ।
સર્વેશત્વાદ્ ગુણેશેતિ સર્વવિઘ્નહરં શુભમ્ ॥ ૨૫॥

શિવોઽપિ તાન્મુનીન્પ્રાહ સમ્યઙનામ સમીરિતમ્ ।
સર્વારમ્ભેષુ પૂજ્યોઽયમિતિ તસ્મૈ વરં દદૌ ॥ ૨૬॥

પૂજિતા મુનયઃ સર્વે દત્ત્વા દાનાનિ સર્વશઃ ।
આજ્ઞાં ગૃહીત્વા શમ્ભોસ્તે સ્વસ્વાશ્રમપદં યયુઃ ॥ ૨૭॥

અન્તર્ગૃહગતા દેવી પુપૂજે દેવતાઃ સ્વયમ્ ।
તદાદિ સા તિથિઃખ્યાતા ગુણેશસ્ય વરપ્રદા ॥ ૨૮॥

તસ્યાં મહોત્સવઃ કાર્યશ્ચતુર્થ્યાં સ્વશુભાપ્તયે ।
મૃન્મયીં પ્રતિમાં કૃત્વા પૂજયેચ્ચ યથાવિધિ ॥ ૨૯॥

કૃત્વા મણ્ડપિકાં ચારુમુપોષ્ય જાગૃયાન્નિશિ ।
મોદકાપૂપલડ્ડૂકૈઃ પાયસૈઃ પૂજયેદ્વિભુમ્ ॥ ૩૦॥

અપરસ્મિન્દિને વિપ્રાન્ભોજયેચ્ચ યથાવિધિ ।
એકવિંશતિસઙ્ખ્યાકાન્ યથાશક્તિ ચ દક્ષિણામ્ ॥ ૩૧॥

દત્ત્વા તેભ્યો નમસ્કૃત્ય પશ્ચાદ્ભોજનમાચરેત્ ।
યો ન પૂજયતે ચાસ્યાં ગણેશં મૃન્મયં નરઃ ॥ ૩૨॥

સ વિઘ્નૈરભિભૂતઃ સન્નાનારોગૈઃ પ્રપીડ્યતે ।
ન તસ્ય દર્શનં કુર્યાત્પતિતસ્યેવ કર્હિચિત્ ॥ ૩૩॥

જાતે તુ દર્શને તસ્ય ગણેશં નામ સંસ્મરેત્ ।
ચતુર્થ્યા મહિમાનં નો ન શક્યં સુનિરૂપિતુમ્ ॥ ૩૪॥

કર્માણિ તુ ગુણેશસ્ય યથામતિ નિરૂપયે ।
ગુમરૂપાઃ સિન્ધુદૂતાઃ શઙ્કરાલયસંસ્થિતાઃ ॥ ૩૫ ॥

તમુદન્તં તુ તે ગત્વા પ્રાવદન્સિન્ધવે તદા ।
સમાસીનાય યોધૈશ્ચ બહુભિર્વેષ્ટિતાય ચ ॥ ૩૬ ॥

સ્થાપયિત્વાઽપ્સરોનૃત્યં ગાનં ગન્ધર્વસમ્ભવમ્ ।

દૂતા ઊચુ ।
દક્ષિણેદણ્ડકારણ્યે ત્રિસન્ધ્યાક્ષેત્રસંજ્ઞિતે ॥ ૩૭ ॥

ગત્વા તત્ર દૃષ્ટવન્તો ભગવન્તં શિવાભિધમ્ ।
અષ્ટાશીતિસહસ્રાણાં મુનીનામાશ્રમાન્બહૂન્ ॥ ૩૮ ॥

એકસ્મિન્દિવસે બાલં શિવા પ્રાસૂત ષડભુજમ્ ।
લાવણ્યકોશં ત્રૈલોક્યેઽનુપમં મહસોજ્જ્વલમ્ ॥ ૩૯ ॥

દશાહસ્સુ મહોત્સાહૈર્ગતેષુ મુનિપુઙ્ગવાઃ ।
ચક્રુર્નામ ગુણેશેતિ તસ્ય બાલસ્ય શઙ્કરઃ ॥ ૪૦ ॥

વયં વાદિત્રનિર્ઘોષૈર્બધિરા ઇવ તસ્થિમ ।
યદિ હન્તું ગમિષ્યામઃ સમકોટિગણાસ્તદા ॥ ૪૧ ॥

એકૈકસ્ય બલં ઘોરં પર્વતોન્મૂલનક્ષમમ્ ।
નિહન્યુઃ સહસાઽભ્યેત્ય વૃત્તાન્તં કો નિવેદયેત્ ॥ ૪૨ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં વદત્સુ દૂતેષુ શુશ્રુવે વ્યોમવાક્ તદા ।
ઉત્પન્નઃ ક્વાપિ તે હન્તા સિન્ધો સાવધતાં વ્રજ ॥ ૪૩ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
વધ્યતાં વધ્યતાં કોઽયં બ્રૂતે દુષ્ટવચોઽત્ર હ ।

ક ઉવાચ ।
કેચિદુડ્ડીય પતિતા ધાવયિત્વાઽપરે યયુઃ ॥ ૪૪ ॥

તાવદ્દૈત્યો મહામૂર્છાં સમ્પ્રાપ્તઃ પતિતો ભુવિ ।
ચિન્તામગ્નો મ્લાનમુખો નિરુત્સાહો હતપ્રભઃ ॥ ૪૫ ॥

ઉવાચ વિસ્ખલદ્વાચો મુહૂર્ત્તાત્પ્રાપ્ય ચેતનામ્ ।

ત્રૈલોક્યકણ્ટકસ્યાપિ કણ્ટકઃ કઃ ઉપસ્થિતઃ ॥ ૪૬॥

કથં હન્યાદ્વજઃ સિંહં મશકો વાથવારણન્ ।
ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવા નિર્જિતાઃ ક્ષણમાત્રતઃ ॥ ૪૭॥

તસ્યમે મરણં કસ્માજ્જાયેત વ્યોમવાડમૃષા ।
ઋતાડસ્તુ વા ગમિષ્યામિ ભક્ષિતું તમહં રિપુમ ॥ ૪૮॥

એવમુક્ત્વા ક્ષણાદ્ધર્ત્યા સ ભદ્રાસનગતોડભવત્ ।
સર્વે વીરાસ્તતો યાતાઃ શ્રુત્વા વાર્તાં તથાવિધામ્ ॥ ૪૯॥

ત્વમેવ મૃત્યોર્મૃત્યુશ્ચ તવ મૃત્યુઃ કથં ભવેત્ ।
ઇત્યૂચુસ્તે ભવેદ્ધાપિ તં વયં ઘાતયામહે ॥ ૫૦॥

સ્વર્ગે ભૂમૌ તલે વાપિ ગગને વા વસેદ્ યદિ ।
દેહ્યાજ્ઞાં નો ગમિષ્યામો દૈત્યાસ્તાનબ્રવીદથ ॥ ૫૧॥

સખીનાં સેવકાનાં ચ પીત્વા વાક્યામૃતં પરમ્ ।
પ્રીતોડહં યાન્તુ શીઘ્રં તુ યત્ર મે સ રિપુર્ભવેત્ ॥ ૫૨॥

અનેકમાયયા હત્વા રિપું મમ નિવેદ્યતામ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાજ્ઞાં ગૃહીત્વા તે સઙ્ખ્યાતીતા યયુસ્તતઃ ॥ ૫૩॥

ત્રિસન્ધ્યાક્ષેત્રમાસાદ્ય ગુમરૂપેણ ચાવસન્ ।
ગૌરીસુતં તત્ર કુત્ર માયયા હન્મ ઇત્યુત ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગુણેશનામકરણં નામ દ્વ્યશીતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૮૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૭૨૧ + ૫૪ = ૭૭૭૫

૨.૦૮૩ ત્રયશીતિતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શુક્લચન્દ્ર ઇવ બ્રહ્મન્ વવૃધે સ દિને દિને ।
તતો હિમાલયઃ પ્રાયાચ્છુત્વા ગૌરીસુતં શુભમ્ ॥ ૧॥

અલઙ્કારાન્ સમાદાય મૂલ્યરત્નસમન્વિતાન્ ।
અજિરે તં નિરીક્ષ્યૈવ ધાવયિત્વા યયૌ સુતા ॥ ૨॥

આલિલિઙ્ગ મુદા ગૌરી બહુકાલાગતં ચ તમ્ ।
આનન્દાશ્રૂણિ સાડમુઞ્ચત્સોડપિ સા તં ततોડવદત્ ॥ ૩॥

ગૌર્યુવાચ ।
કથં નિષ્ઠુરતાં યાતો વૃત્તાન્તં મમ કર્હિચિત્ ।
ન ગૃહ્ણાસિ ન વા સ્વીયં પ્રેષયસ્યપિ નિર્દય ॥ ૪॥

હિમવાનુવાચ ।
સત્યં વદસિ ગૌરિ ત્વં કણ્ઠે પ્રાણા મમ સ્થિતાઃ ।
અતસ્ત્વદ્દર્શનાકાઙ્ક્ષી પ્રામોડહં હરવલ્લભે ॥ ૫॥

વત્સે ધેનુમનો યદ્વત્તદ્વત્ત્વયિ મનો મમ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં સા દદાવાસનં શુભમ્ ॥ ૬॥

ઉપવિષ્ટોબ્રવીદ્વાક્યં પુનર્ગિરિવરઃ સુતામ્ ।
શ્રુતો નારદવાક્યેન પુત્રસ્તે પરમાદ્ભુતઃ ॥ ૭॥

ततસ્તં દ્રષ્ટુમાયાતઃ સર્વવિઘ્નહરં શુભમ્ ।

ક ઉવાચ ।
પાર્વતી બાલમાદાય પિતુરઙ્કે ન્યવેશયત્ ॥ ૮॥

સોડલઙ્કારૈરલઙકૃત્ય મહિમાનં ततોડબવીત્ ।

સ ઉવાચ ।
અયં બાલો મહામાયઃ કરિષ્યતિ મહીમિમામ્ ॥ ૯॥

નિષ્કણ્ટકાં યથા ચન્દ્રઃ શીતલા સ્વકરૈરિમામ્ ।
અયં દેવગણાન્ સર્વાન્સ્વસ્થાને સ્થાપયિષ્યતિ ॥ ૧૦॥

કરિષ્યત્યઙ્ઘ્રિસેવાં તે શિશોરસ્ય મુનીશ્વરાઃ ।
એતસ્ય સર્વરૂપાણિ સ્થાવરાણિ ચરાણિ ચ ॥ ૧૧॥

અયમેવ સદા ધ્યેયો બ્રહ્માદીનાં સહસ્રદૃક્ ।
સહસ્રાઙ્ઘ્રિઃ સર્વજગત્કારણાનાં ચ કારણમ્ ॥ ૧૨॥

સહસ્રાસ્યોડનન્તમૂર્તિઃ સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપવાન્ ।
ત્રૈલોક્યે નેદૃશો બાલો દૃષ્ટઃ ક્વાપિ શુભાઙ્ગવાન્ ॥ ૧૩॥

અહં તન્મયતાં યાતો દૃષ્ટ્વા તત્પાદપઙ્કજમ્ ।
યથાઽમ્ભસિ પયઃ ક્ષિપ્તં યાતિ તન્મયતાં ક્ષણાત્ ॥ ૧૪ ॥

અસ્ય યત્નં કુરુ શુભે નિધિરેષ પુરાતનઃ ।

ક ઉવાચ ।
મસ્તકે મુકુટં ચાસ્ય સ્વાઙ્ગદે ભુજયોરપિ ॥ ૧૫ ॥

પઙ્કજં હૃદિ શ્રુત્યોશ્ચ કુણ્ડલે રત્નભૂષિતે ।
કટિસૂત્રં કટૌ ચાઽઙ્ઘ્યોર્મહાર્હાઃ ક્ષુદ્રઘણ્ટિકાઃ ॥ ૧૬ ॥

એવં દત્ત્વા ભૂષણાનિ નામ ચક્રે શુભં ગિરિઃ ।
હેરમ્બેતિ મહાવિઘ્નહરં ભક્તાભયપ્રદમ્ ॥ ૧૭ ॥

તતો ભુક્ત્વા ગૃહીત્વાજ્ઞાં યયૌ સ્વસ્થાનમદ્રિરાટ્ ।
એકસ્મિન્દિવસે બાલશ્ચિક્રીડ નિજમન્દિરે ॥ ૧૮ ॥

ગૃધ્રાસુરો ગૃધ્રરૂપી મહાબલપરાક્રમઃ ।
પક્ષવાતેન યસ્યાદ્રિચયશ્ચૂર્ણત્વમીયિવાન્ ॥ ૧૯ ॥

ગણ્ડશૈલાશ્ચ વૃક્ષાશ્ચ પાદાઘાતેન તસ્ય ચ ।
સપક્ષચ્છાયયા બાલમાચ્છાદ્ય ખેડભ્રમત્તદા ॥ ૨૦ ॥

નયનાનિ ચ સર્વેષાં પક્ષાઘાતરજઃકણૈઃ ।
આચ્છાદયન્મહાશબ્દૈઃ શ્રોત્રે બધિરતામિયે ॥ ૨૧ ॥

તતશ્ચઞ્ચ્વા તુ તં બાલં ગૃહીત્વા ગૃધ્રપુઙ્ગવઃ ।
વ્યોમમાર્ગં ગતો દૂરં ગરુડો ભુજગં યથા ॥ ૨૨ ॥

બભ્રામ ગગને દુષ્ટોઽજાનન્ બાલપરાક્રમમ્ ।
તતોઽપશ્યદ્ ગિરિસુતા બાલઃ ક્વ ક્વતો ગતઃ ॥ ૨૩ ॥

નાપશ્યચ્ચત્વરે તં તુ તતઃ શોકાકુલાઽભવત્ ।
કેન નીતો મમ સુતો દુષ્ટેન ચ દુરાત્મના ॥ ૨૪ ॥

ઉપવિષ્ટા તતોઽપશ્યદ્ વ્યોમ્નિ ગૃધ્રમુખે સુતમ્ ।
મૂર્છિતા પતિતા ભૂમૌ ધાવ ધાવેતિ ચાબ્રવીત્ ॥ ૨૫ ॥

મમ પ્રાણા ગમિષ્યન્તિ વિના પુત્રં સુરેશ્વર ।
કથં મમોપરિ વ્યોમ પતિતં શઙ્કુરઃ કથમ્ ॥ ૨૬ ॥

નૈષ્ઠુર્યં પરમં પ્રાપ્તો મય્યેવ જગદીશ્વરઃ ।
દ્વાદશાબ્દં તપસ્તપ્તં નિરાહારતયા મયા ॥ ૨૭ ॥

કરુણાબ્ધિઃ સ્વપ્રકાશોડવતીર્ણોડભૂન્મમાલયમ્ ।
સ ગતો નિધિરૂપો મેડભાગ્યાયાઃ પાપસઞ્ચયાત્ ॥ ૨૮ ॥

ગતે બાલે ગતં સર્વં સુખમાત્યન્તિકં મમ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તસ્યાં તુ શોચન્ત્યાં શુશુચુસ્તત્સખીજનાઃ ॥ ૨૯ ॥

તતસ્તે તત્સમાધાનં ચક્રુર્જ્ઞાનેન યુક્તિભિઃ ।
અનાદિનિધને બાલે ન શોકં કર્તુમર્હસિ ॥ ૩૦ ॥

સ્વપ્રકાશેડવતીર્ણે તે બવ્હનુષ્ઠાનયોગતઃ ।
કુત્ર વા મૃન્મયી મૂર્તિશ્ચેતનામગમદ્ વદ ॥ ૩૧ ॥

સ્થિરા ભવ ક્ષણેન ત્વં દ્રક્ષ્યસે સ્વસુતં શુભે ।
અન્તકસ્યાન્તકો બાલઃ પુનરેષ્યતિ નિષ્ઠયા ॥ ૩૨ ॥

સખીજને વદત્યેવં તાવદ્ બાલઃ સ્વમુષ્ટિના ।
દધાર ચન્ચુ બલવાન્ યથા શ્વાસો ન નિર્યયૌ ॥ ૩૩ ॥

શ્વાસરોધાદ્ ગતાસુઃ સ ગૃધ્રસ્તેન સમન્વિતઃ ।
નિપપાત મહીપૃષ્ઠે વજ્રાહત ઇવાચલઃ ॥ ૩૪ ॥

પતમાનો ગૃધ્રદેહો દશયોજન વિસ્તૃતઃ ।
ચૂર્ણયામાસ ગેહાનિ તચ્ચિત્રમભવદ્ ભૃશમ્ ॥ ૩૫ ॥

ચૈત્યવૃક્ષેષુ ભગ્નેષુ યયુઃ પક્ષિગણા દિશઃ ।
તતો દૃષ્ટ્વા તુ તં બાલમવદત્ સ સખીગણઃ ॥ ૩૬ ॥

અયમક્ષતદેહસ્તુ પતિતો ગિરિજાસુતઃ ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વેત્થં વચનં તસ્ય ત્વરિતા બાલમાદદે ॥ ૩૭ ॥

ગૌરી નિધાય હૃદયે પરમાનન્દમાપ ચ ।
આશ્ચર્યં પરમં પ્રાપ્ય દદૌ દાનાન્યનેકશઃ ॥ ૩૮ ॥

ગતમસ્ય મહારિષ્ટમગ્રે ન સ્યાદિતિ દ્વિજાઃ ।

નમસ્કૃત્ય દ્વિજાન્ પ્રાયાન્મન્દિરાભ્યન્તરં શિવા ॥ ૩૯॥

દશયોજનવિસ્તારઃ ક્વાસુરો બલવત્તરઃ ।
ક્વ બાલઃ કોમલતનુર્લઘુરુપો જઘાન તમ્ ॥ ૪૦॥

એતાવતો બલમિદમગ્રે કિં વા કરિષ્યતિ ।
ઇત્યુવાચ સખીં ગૌરી સ્તનપાનં દદૌ મુદા ॥ ૪૧॥

અયં લઘુર્ન મન્તવ્યો યથા વહ્નિકણો દહેત્ ।
મહાન્તં કાષ્ઠનિચયં તથાડનેન હતોડસુરઃ ॥ ૪૨॥

તતસ્તદ્દેહખણ્ડાનિ ગણા દૂરે નિચિક્ષિપુઃ ।
શૃણુયાદિદમાખ્યાનં સોડસુરૈર્નાભિભૂયતે ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગૃધ્રાસુરવધો નામ ત્રયશીતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૮૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૭૭૫ + ૪૩ = ૭૮૧૮

૨.૦૮૪ બાલાસુરવધો નામ ચતુરશીતિતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
માસે દ્વિતીયે ગૌરી તં સાયમભ્યજય બાલકમ્ ।
સ્થાપયામાસ દોલાયાં ગાયતિ સ્મ મુદા બહુ ॥ ૧॥

તાવદાખૂ સમાયાતૌ માયારૂપધરૌ સુતમ્ ।
તૌ ક્ષેમકુશલૌ દૈત્યૌ તદ્વધકાઙ્ક્ષિણાવુભૌ ॥ ૨॥

નખદંષ્ટ્રાયુધૌ ઘોરૌ મન્દિરાભ્યન્તરં ગતૌ ।
યુધ્યન્તૌ પાલનાભ્યાશે સ્ફુરદડ્ગરુહૌ ખલૌ ॥ ૩॥

યયોશ્ચીત્કારશબ્દેન શ્રુતયો બધિરીકૃતાઃ ।
પાદાઘાતેન ભૂઃ સર્વા કૃષ્ટક્ષેત્રસમા કૃતા ॥ ૪॥

તતો યષ્ટિં ગૃહિત્વા સા ભીષયામાસ તાવુભૌ ।
પલાયનપરૌ ચોભાવુપરિષ્ટાદ્ ગતૌ તદા ॥ ૫॥

યુધ્યન્તૌ પતિતૌ ઘોરૌ બાલકોપરિ તાવુભૌ ।
ઉરઃસ્થલાભિઘાતાત્ સ બુબુધે બાલકોત્તમઃ ॥ ૬॥

કૃત્વા કર્કશશબ્દં તુ સા બિભાય તદા શિવા ।

બાલભાવેન હસ્તૌ સ ચાલયામાસ ભીતિતઃ ॥ ૭॥

તદાઘાતાદુભૌ નષ્ટજીવિતૌ પતિતાવધઃ ।
વમન્તૌ રુધિરં વક્ત્રાદ્ દૃષ્ટ્વા ભ્રાન્તા શિવાઽભવત્ ॥ ૮॥

કિઞ્ચિજ્જીવિતશેષૌ તૌ બહિર્નીતૌ ગણૈસ્તદા ।
મોક્ષં જગ્મતુરાઘાતાદ્ ગણેશકરસમ્ભવાત્ ॥ ૯॥

તદ્દેહૌ પતિતૌ ઘોરૌ દશયોજનવિસ્તૃતૌ ।
કોલાહલો મહાનાસીદ્ દૃષ્ટ્વા દેહૌ તથા ગતૌ ॥ ૧૦॥

ગણાનાં ચ સખીનાં ચ પાર્વત્યા સુમહાઁસ્તદા ।
વિધ્વસ્તા આશ્રમા વૃક્ષાઃ પર્વતા ભુવનાનિ ચ ॥ ૧૧॥

પતદ્ભયાં તચ્છરીરાભ્યાં નિર્જીવાભ્યાં મહાન્ત્યપિ ।
છિત્ત્વા છિત્ત્વા તુ તદ્દેહૌ ગણા નિન્યુર્બહિસ્તદા ॥ ૧૨॥

પાર્વતી ભયવિત્રસ્તા બાલમાદાય સત્વરમ્ ॥

પાયયામાસ સ્નેહેન સ્તન્યં બાલકવત્સલા ॥ ૧૩॥

ઋષિપત્ન્યઃ સમાયાતા પાર્વતીમૂચિરેઽનઘાઃ ।
પુણ્યં મહત્ તુ તે ગૌરિ યેન વિઘ્નં વિનશ્યતિ ॥ ૧૪॥

દ્વિમાસિકેન બાલેન હતૌ દુષ્ટૌ મહાસુરૌ ।
અગ્રે ત્રિભુવનેઽનેન સદૃશો ન ભવિષ્યતિ ॥ ૧૫॥

માતઃ રાક્ષસભૂસ્ત્ર યત્નઃ કાર્યઃ શિશાવિહ ।
નેષ્યન્તિ રાક્ષસા ગુમા અસુરા માયિનઃ પરે ॥ ૧૬॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ગતા દેવ્યો ગણાસ્તાં તુ સમૂચિરે ।
અયં તુ તે શિવે બાલો હનિષ્યતિ દિને દિને ॥ ૧૭॥

અસ્માભિસ્તુ કિયત્કાલં બહિઃ કાર્યા હતાસુરાઃ ।
તતસ્તુ મુનયો જગ્મૂ રક્ષાં ચક્રુરથાર્ભકે ॥ ૧૮॥

દદૌ દાનાનિ તેભ્યઃ સા વિસસર્જ પ્રણમ્ય તાન્ ।
તતસ્તૃતીયે માસે તુ સ્વસ્વકાર્યરતે જને ।
મધ્યાન્હે પાર્વતી બાલં ગૃહીત્વા મઞ્ચકેઽસ્વપત્ ॥ ૧૯॥

તત્પરીચારિકાઃ સુમાઃ કાશ્ચિત્કાર્યાન્તરે સ્થિતાઃ ।
ચક્રુઃ કાશ્ચિદ્ વારિ વાર્તામિતસ્મિન્નન્તરેઽસુરઃ ॥ ૨૦॥

ક્રૂરાખ્યશ્ચોતુવેષેણ વિવેશ ગિરિજાલયમ્ ।
વઞ્ચયિત્વા લોકદૃષ્ટિં શ્વેવદુષ્ટો મહાબલઃ ॥ ૨૧॥

સ નિરીક્ષ્ય શિવાં સુમાં જહૃષે મનસા તદા ।
યાવન્નિદ્રાતિ ગિરિજા તાવન્નેષ્યે શિશું ત્વહમ્ ॥ ૨૨॥

લાઘવાન્મઞ્ચકારૂઢો બાલમાદાય મસ્તકે ।
મઞ્ચકાધઃ પપાતાશુ ચુક્રોશ બાલકસ્તદા ॥ ૨૩॥

તતઃ પ્રબુદ્ધા ગિરિજા બિડાલાસ્યગતં શિશુમ્ ।
નિરીક્ષ્ય ધાવ ધાવેતિ પ્રાકોશદ્ ભયવિવ્હલા ॥ ૨૪॥

નિમીલ્ય નયને મૂર્ચ્છમગાદ્ દુઃખેન ભીતિતઃ ।
કણ્ઠે દશતિ યાવત્ સ તાવદ્બાલો દધાર તમ્ ॥ ૨૫॥

કર્ણયોરુભયોર્દોર્ભ્યાં સ્વભાવાત્ પાદતાડનાત્ ।
ન્યપાતયચ્છિરોદેશે મઞ્ચકાધો મહાસુરમ્ ॥ ૨૬॥

સ ભિન્નહૃદયોઽધાવદ્ બહિર્ગત્વા પપાત હ ।
મહાવાતેન વૃક્ષાત્તુ પક્વં કિઞ્ચિત્ફલં યથા ॥ ૨૭॥

દુર્ગન્ધં રુધિરં તસ્ય પતિતં ધરણીતલે ।
આચ્છાદયન્નાસિકાં સા ગિરિજા શોકવિવ્હલા ॥ ૨૮॥

આદાય તસ્મૈ પ્રાદાત્સા સ્તનપાનં શિશોસ્તદા ।
આગતા બાલશબ્દેન સર્વાસ્તાઃ પરિચારિકાઃ ॥ ૨૯॥

સ્પૃશન્તિ સ્મ તદાઽઽગાનિ પ્રત્યેકં કૌતુકાન્વિતાઃ ।
અજરામરતામસ્ય નિશ્ચિત્ય મનસા તુ તાઃ ॥ ૩૦॥

સ તુ દીર્ઘ બિડાલોઽભૂત્તદા દ્વાદશયોજનમ્ ।
કિયત્યશ્ચૂર્ણિતાઃ સખ્યઃ કિયત્યઃ પરિચારિકાઃ ॥ ૩૧॥

ગણાશ્ચૈવ સમાયાતા ઓતું દૃષ્ટ્વા તથાવિધમ્ ।
આશ્ચર્યં પરમં ચક્રુર્બાલકસ્ય પરાક્રમે ॥ ૩૨॥

ક્વ દૈત્યો માયિકો દુષ્ટઃ ક્વ બાલચરણાહતિઃ ।
ઇન્દ્રાદીનામવધ્યા યે હન્યન્તેઽનેન લીલયા ॥ ૩૩॥

ઇત્યનુજ્ઞાં ગૃહીત્વા તે ગણા યાતા નિજં પદમ્ ।
કેચિચ્ચ બલિનો દૈત્યમાકૃષ્ય તત્યજુર્બહિઃ ॥ ૩૪ ॥

કટિદેશે ગૃહીત્વૈનં સાડવિશન્નિજમન્દિરમ્ ।
તતશ્રુતર્થે માસે તુ મુનિપત્ન્યઃ સમાગતાઃ ॥ ૩૫ ॥

નાનાસૌભાગ્યદ્રવ્યાણિ ગૃહીત્વોત્તરગે રવૌ ।
અબાલાશ્ચ સબાલાશ્ચ પાર્વત્યા મન્દિરં શુભમ્ ॥ ૩૬ ॥

તાસામાસનસત્કારાન્દદૌ દાક્ષાયણી તદા ।
નમસ્કરોતિ તા નારીઃ કટૌ બાલં પ્રગૃહ્ય ચ ॥ ૩૭ ॥

પરસ્પરં સમર્ચ્યન્ત્યો હરિદ્રાકુઙ્કુમાદિભિઃ ।
ભૂમૌ સંસ્થાપ્ય બાલાનિ ગતિમન્ત્યગતીનિ ચ ॥ ૩૮ ॥

પાર્વતીયસ્તતસ્તેષુ કીડતેસ્માપિ બાલકઃ ।
તેન સર્વે શુશુભિરે શશિનોડુગણો યથા ॥ ૩૯ ॥

દૃષ્ટ્વા તા મુનિપત્ન્યસ્તમૂચુર્ગિરિસુતામિતિ ।
ધન્યાડસિ ગૌરિ પુત્રેણ શિવદત્તેન ભાસ્વતા ॥ ૪૦ ॥

તવ બાલસ્ય સાન્નિધ્યાદ્ભાસન્તે નોડપિ બાલકાઃ ।
નિધિસઙ્ગેન હેમત્વં લોહેનાપિ સમાપ્યતે ॥ ૪૧ ॥

એવં કૌતુકયુક્તાસ્તા આનર્ચુશ્ચ પરસ્પરમ્ ।
હરિદ્રાભિઃ કુઙ્કુમેક્ષુખણ્ડચન્દનગૃઞ્જકૈઃ ॥ ૪૨ ॥

તિલૈર્ગુડૈસ્તાલપત્રૈર્નાનાપરિમલૈરપિ ।
કાશ્ચિદઙ્ગે હરિદ્રાં ચ મુખેષુ ચ લિલિમ્પિરે ॥ ૪૩ ॥

એતસ્મિન્નન્તરે દૈત્યો નામ્ના બાલાસુરો મહાન્ ।
બાલરૂપી સમવયાસ્તન્મધ્યે ક્રીડિતું યયૌ ॥ ૪૪ ॥

ચિક્રીડ પાર્વતીયેન યુદ્ધ્યન્નિવ વિનોદતઃ ।
યથા સિંહેન ક્રોષ્ટા તુ મહિષો વા ગજેન ચ ॥ ૪૫ ॥

કણ્ઠેન કણ્ઠં સઙ્ઘૃષ્ય પેતતુર્ભુવિ દારુણૌ ।
મસ્તકે ચરણાભ્યાં સોડહનદ્ દુષ્ટો ગજાનનમ્ ॥ ૪૬ ॥

કચાદાનાય હસ્તાભ્યાં વિચકર્ષ બલાદમુમ્ ।

સ્વયં ચ ગર્જતે દુષ્ટો વૃદ્ધઃ ક્રોષ્ટા યથા નિશિ ॥ ૪૭॥

દૃષ્ટ્વા તથાવિધૌ તૌ સા ગિરિજા પ્રાહતા સ્ત્રિયઃ ।
કસ્યર્ષેર્દૃઢબાલોડયં તાડયિત્વા શિશું મમ ॥ ૪૮॥

ક્રન્દતેડસૌ ખર ઇવ પ્રહરે પ્રહરે ખલઃ ॥

અર્ભકાણાં સ્વભાવોડયમિત્યુપેક્ષિતવત્યસૌ ॥ ૪૯॥

તૌ તુ ભૂમિગતૌ બાલૌ લુણ્ઠતઃસ્માનુવત્સલૌ ।
ધૃત્વા પરસ્પરં કેશાનાકર્ષન્તૌ ચ સર્વશઃ ॥ ૫૦॥

હસન્તૌ હાસયન્તૌ ચ બાલકાંશ્ચ મુનિસ્ત્રિયઃ ।
જાનન્નપિ મહાદૈત્યં ખેલતિ સ્મ વિનાયકઃ ॥ ૫૧॥

તતો બાલાસુરો દુષ્ટો હસ્તાભ્યાં બલવત્તરમ્ ।
જીવગ્રાહં કણ્ઠદેશે દધાર ગણનાયકમ્ ॥ ૫૨॥

તથા તં સોડપિ જગ્રાહ રુદ્ધશ્વાસોડસુરોડભવત્ ।
વિવ્હલં દૈત્યપુત્રં તં દૃષ્ટ્વા દુશ્ચિત્તતાં સ્ત્રિયઃ ॥ ૫૩॥

યયુશ્ચ ચુક્રુશુર્બાલો નિહતોડતેન નિશ્ચિતમ્ ।
ધાવમાના યયુઃ કાશ્ચિન્નાશકન્મોચિતું હિ તૌ ॥ ૫૪॥

સ્ત્રિયશ્ચ પુરુષાઃ સર્વે તતસ્તામમ્બિકાં શુભામ્ ।
ઊચુર્વિમોચયૈનં ત્વં મનિપુત્રો મરિષ્યતિ ॥ ૫૫॥

તતઃ સા પાર્વતી બાલં મુઞ્ચ મુઞ્ચેતિ સાડબ્રવીત ।
અસ્મિન્મૃતે શપિષ્યન્તિ મુનયો નસ્તપોન્વિતાઃ ॥ ૫૬॥

જીવદાનાત્પરં પુણ્યં નાસ્તિ બ્રહ્માણ્ડગોલકે ।
ગમિષ્યતિ મહાશક્તિસ્તવ તેષાં તુ શાપતઃ ॥ ૫૭॥

ક ઉવાચ ।
એવં યાવત્પ્રાર્થયતે ગિરિજા તાવદેવ હિ ।
નેત્રદ્વારેણ તત્પ્રાણા ગતા બુદ્બુદવત્ક્ષણાત્ ॥ ૫૮॥

દદૃશુસ્તં તતઃ સર્વે દશયોજનમાયતમ્ ।
કરાલવક્ત્રં પતિતં ચૂર્ણયિત્વા મહાદ્રુમાન્ ॥ ૫૯॥

તતઃ સ્ત્રિયો યયુર્ભીતા બાલમાદાય સત્વરાઃ ।

વૃકવૃન્દં હિ દૃષ્ટ્વૈવ ધેનવોઽજા યથા ભયાત્ ॥ ૬૦॥

ગિરિજાપિ સ્વકં ગૃહ્ય ભ્રામયિત્વા સુતં મૃદમ્ ।
દત્ત્વા સ્તનં કારયિત્વા શાન્તિકં દ્વિજપુઙ્ગવૈઃ ॥ ૬૧॥

દદૌ દાનાનિ તેભ્યઃ સા જગૃહે આશિષો બહુ ।
ન જાને આસુરીં માયાં કિયન્તો યાન્તિ નાશિતુમ્ ॥ ૬૨॥

તતસ્તે વિલયં યાન્તિ મમ બાલાન્મહાખલાઃ ।
ઈશ્વરે સાનુકૂલે કઃ પીડિતું ક્ષમતે જનમ્ ॥ ૬૩॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં મુનિપત્ન્યો યયુશ્ચ તે ।
ગણાસ્તં દૂરતઃ ક્ષિપ્વા સ્નાત્વા સ્વં ધામ લેભિરે ॥ ૬૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બિડાલસુરબાલાસુરવધો નામ ચતુરશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૮૧૮ + ૬૪ = ૭૮૮૨

૨.૦૮૫ ગણેશકવચં નામ પઞ્ચાશીતિતમોઽધ્યાયયઃ

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા મુનિમુખાત્પુત્રં ગિરિજાયા મહાબલમ્ ।
પઞ્ચમે માસિ સમ્પ્રાપ્તે મરીચિર્વીક્ષિતું યયૌ ॥ ૧॥

ભૂતભવ્યભવિષ્યજ્ઞઃ સમલોષ્ટાશ્મકાઞ્ચનઃ ।
વેદશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞો ન્યસ્તસ્વપરવિભ્રમઃ ॥ ૨॥

સંહારે રક્ષણે સૃષ્ટૌ મનસા જગતઃ ક્ષમઃ ।
તં દૃષ્ટ્વા પાદયોસ્તસ્ય પતિતા સખિભિઃ સહ ॥ ૩॥

ઉપવેશ્યાસને પાદૌ ક્ષાલયામાસ ભક્તિતઃ ।
તજ્જલં પાવનં પીત્વા સિષેચાન્તર્ગૃહં મુદા ॥ ૪॥

ઉપચારૈઃ ષોડશભિઃ પુપૂજેશ્વરભાવના ।
ઉવાચ પાર્વતી તુષ્ટાઽલભ્યં દૃષ્ટં પદં હિ તે ॥ ૫॥

મુનિરુવાચ ।
અહમાત્મમના દેવિ ન વ્રજામિ હિ કુત્રચિત્ ।
અકસ્માદ્ધ્યાનવિષયસ્તવ પુત્રો બભૂવ મે ॥ ૬॥

તસ્ય તે દર્શનાકાઙ્ક્ષી શિવસ્યાપ્યહમાગતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય સા વાક્યં તસ્યર્ષેસ્તનયં સ્વકમ્ ॥ ૭॥

અતિપ્રીતિમના ગૌરી તસ્યાઙ્કે સંન્યવેશત્ ।
ઊચે સા તં મહાભાગ્યં ફલિતં દર્શનાત્તવ ॥ ૮॥

પુણ્યં ચ પરમં પ્રાપ્તં શુભમગ્રે ભવિષ્યતિ ।

મુનિરુવાચ ।
ગૌરિ તેઽયં સુતો બ્રહ્મસ્વરૂપો ભાસતે મમ ॥ ૯॥

ષટ્ચક્રભેદનરતા યોગનિષ્ઠા મહર્ષયઃ ।
વાયુભક્ષા ઉપાસન્તે યં તે સોઽયં તવાત્મજઃ ॥ ૧૦॥

ગુણત્રયવિભેદેન ત્રિતનુસ્ત્રિક્રિયાકરઃ ।
યત્સત્તયાઽથ શેષોઽપિ વહતે મસ્તકે ભુવમ્ ॥ ૧૧॥

અણુરૂપઃ સ્થૂલરૂપઃ સમવિંશતિતત્ત્વકૃત્ ।
ચેતનાચેતનં વિશ્વં યદ્રૂપં સર્વકર્મકૃત્ ॥ ૧૨॥

યુગે દશભુજઃ પૂર્વે સિંહારૂઢો વિનાયકઃ ।
દ્વિતીયે ષડ્ભુજો બર્હિવાહનઃ શશિસન્નિભઃ ॥ ૧૩॥

મયૂરેશ ઇતિ ખ્યાતો નાનાદૈત્યનિબર્હણઃ ।
તૃતીયે તુ યુગે દેવો રક્તવર્ણશ્ચતુર્ભુજઃ ॥ ૧૪॥

ગજાનન ઇતિ ખ્યાતો ધૂમ્રવર્ણઃ કલૌ યુગે ।
ધૂમકેતુરિતિ ખ્યાતો દ્વિભુજઃ સર્વદૈત્યહા ॥ ૧૫॥

એતસ્ય રક્ષણં ગૌરિ દૈત્યેભ્યઃ કુરુ સર્વદા ।

ગૌર્યુવાચ ।
એષોઽતિચપલો બાલો દૈત્યાન્ હન્તિ બહૂનપિ ॥ ૧૬॥

અગ્રે કિં કર્મ કર્તેતિ ન જાને મુનિસત્તમ ।
દૈત્યા નાનાવિધા દુષ્ટાઃ સાધુદેવદ્રુહઃ ખલાઃ ।
અતોઽસ્ય કણ્ઠે કિઞ્ચિત્ત્વં રક્ષાર્થં બદ્ધમર્હસિ ॥ ૧૭॥

મુનિરુવાચ ।
ધ્યાયેત્ સિંહગતં વિનાયકમમું દિગ્બાહુમાદ્યે યુગે
ત્રેત્રાયાં તુ મયૂરવાહનમિમં ષડ્બાહુકં સિદ્ધિદમ્ ।
દ્વાપારે તુ ગજાનનં યુગભુજં રક્તાઙ્ગરાગં વિભુમ્
તુર્યે તુ દ્વિભુજં સિતાઙ્ગરુચિરં સર્વાર્થદં સર્વદા ॥ ૧૮॥

વિનાયકઃ શિખાં પાતુ પરમાત્મા પરાત્પરઃ ।
અતિસુન્દરકાયસ્તુ મસ્તકં સુમહોત્કટઃ ॥ ૧૯॥

લલાટં કાશ્યપઃ પાતુ ભ્રૂયુગં તુ મહોદરઃ ।
નયને ભાલચન્દ્રસ્તુ ગજાસ્યત્વોષ્ઠપલ્લવૌ ॥ ૨૦॥

જિવ્હાં પાતુ ગણક્રીડશ્ચુબુકં ગિરિજાસુતઃ ।
વાચં વિનાયકઃ પાતુ દન્તાન્ રક્ષતુ દુર્મુખઃ ॥ ૨૧॥

શ્રવણૌ પાશપાણિસ્તુ નાસિકાં ચિન્તિતાર્થદઃ ।
ગણેશસ્તુ મુખં કણ્ઠં પાતુ દેવો ગણઞ્જયઃ ॥ ૨૨॥

સ્કન્ધૌ પાતુ ગજસ્કન્ધઃ સ્તનૌ વિઘ્નવિનાશનઃ ।
હૃદયં ગણનાથસ્તુ હેરમ્બો જઠરં મહાન ॥ ૨૩॥

ધરાધરઃ પાતુ પાર્શ્વે પૃષ્ઠં વિઘ્નહરઃ શુભઃ ।
લિઙ્ગં ગુહ્યં સદા પાતુ વક્રતુણ્ડો મહાબલઃ ॥ ૨૪॥

ગણક્રીડો જાનુજઙ્ઘા ઊરૂમણ્ડલમૂર્તિમાન્ । (જાનુજઙ્ઘે ઊરૂમઙ્ગલમૂર્તિમાન્)
એકદન્તો મહાબુદ્ધિઃ પાદૌ ગુલ્ફૌ સદાઽવતુ ॥ ૨૫॥

ક્ષિપ્રપ્રસાદનો બાહૂ પાણી આશાપ્રપૂરકઃ ।
અઙ્ગુલીશ્ચ નખાન્ પાતુ પદ્મહસ્તોઽરિનાશનઃ ॥ ૨૬॥

સર્વાઙ્ગાનિ મયૂરેશો વિશ્વવ્યાપી સદાઽવતુ ।
અનુક્તમપિ યત્સ્થાનં ધૂમકેતુઃ સદાઽવતુ ॥ ૨૭॥

આમોદસ્ત્વગ્રતઃ પાતુ પ્રમોદઃ પૃષ્ઠતોઽવતુ ।
પ્રાચ્યાં રક્ષતુ બુદ્ધીશ આગ્નેય્યાં સિદ્ધિદાયકઃ ॥ ૨૮॥

દક્ષિણસ્યામુમાપુત્રો નૈઋત્યાં તુ ગણેશ્વરઃ ।
પ્રતીચ્યાં વિઘ્નહર્તાઽવ્યાદ્ વાયવ્યાં ગજકર્ણકઃ ॥ ૨૯॥

કૌબેર્યાં નિધિપઃ પાયાદીશાન્યામીશનન્દનઃ ।

દિવાડવ્યાદેકદન્તસ્તુ રાત્રૌ સન્ધ્યાસુ વિઘ્નહૃત્ ॥ ૩૦ ॥

રાક્ષસાસુરવેતાલગ્રહભૂતપિશાચતઃ ।
પાશાઙ્કુશધરઃ પાતુ રજઃ સત્ત્વં તમઃ સ્મૃતિમ્ ॥ ૩૧ ॥

જ્ઞાનં ધર્મં ચ લક્ષ્મીં ચ લજ્જાં કીર્તિં દયાં કુલમ્ ।
વપુર્ધનં ચ ધાન્યં ચ ગૃહં દારાન્ સુતાન્સખીન્ ॥ ૩૨ ॥

સર્વાયુધધરઃ પૌત્રાન્ મયૂરેશોઽવતાત્સદા ।
કપિલોઽજાવિકં પાતુ ગવાશ્વં વિકટોઽવતુ ॥ ૩૩ ॥

ભૂર્જપત્રે લિખિત્વેદં યઃ કણ્ઠે ધારયેત્સુધીઃ ।
ન ભયં જાયતે તસ્ય યક્ષરક્ષઃ પિશાચતઃ ॥ ૩૪ ॥

ત્રિસન્ધ્યં જપતે યસ્તુ વજ્રસારતનુર્ભવેત્ ।
યાત્રાકાલે પઠેદ્ યસ્તુ નિર્વિઘ્નેન ફલં લભેત્ ॥ ૩૫ ॥

યુદ્ધકાલેપઠેદ્યસ્તુ વિજયં પ્રાપ્નુયાદ્ધ્રુવમ્ ।
મારણોચ્ચાટનાકર્ષસ્તમ્ભમોહનકર્મણિ ॥ ૩૬ ॥

સપ્તવારં પઠેદ્ યસ્તુ દિનનામેકવિંશતિમ્ ।
તત્તત્ફલમવાપ્નોતિ સાધકો નાત્ર સંશયઃ ॥ ૩૭ ॥

એકવિંશતિવારં ચ પઠેત્ તાવદ્દિનાનિ યઃ ।
કારાગૃહગતં સદ્યો રાજ્ઞા વધ્યં ચ મોચયેત્ ॥ ૩૮ ॥

રાજદર્શનવેલાયાં પઠેદ્યસ્તુ ત્રિવારતઃ ।
સ રાજાનં વશં નીત્વા પ્રકૃતિં ચ સભાં જયેત્ ॥ ૩૯ ॥

ઇદં ગણેશકવચં મુદ્ગલેન સમીરિતમ્ ।
કશ્યપાય ચ તેનાઽથ માણ્ડવ્યાય મહર્ષયે ॥ ૪૦ ॥

સર્વરક્ષાકરં સર્વકામ પ્રપૂરકમ્ ॥

મુદ્ગલાયચતે નાથ માણ્ડવ્યાયમહર્ષયે ॥ ૪૦ ॥

મહ્યં સ પ્રાહ કૃપયા કવચં સર્વસિદ્ધિદમ્ ।
ન દેયં ભક્તિહીનાય દેયં શ્રદ્ધાવતે શુભમ્ ॥ ૪૧ ॥

અનેનાસ્ય કૃતા રક્ષા ન બાધાઽસ્ય ભવેત્ક્વચિત્ ।
રાક્ષસાસુરવેતાલદૈત્યદાનવસમ્ભવા ॥ ૪૨ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગણેશકવચં નામ પઞ્ચાશીતિતમોઽધ્યાયયઃ ॥ ૮૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૭૮૮૨ + ૪૨ = ૭૯૨૪

૨.૦૮૬ ભૂમ્યુપવેશવર્ણનં નામ ષડશીતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ततोऽस्याङ्कात्सुतं गौरी नमस्कृत्य समाददे ।
आज्ञां गृहीत्वा प्रायात् स्वं मन्दिरं भृषहर्षिता ॥ ૧ ॥

सोऽप्यनुज्ञां ततो गृह्य शिवं नत्वाश्रमं ययौ ।
ततो गौरी चकाराऽस्य सुमहूर्ते शुभे दिने ॥ ૨ ॥

गौतमादीन्समाहूय ब्राह्मणानुपवेश्य च ।
द्विजेभ्यो नमयां चक्रे सा प्रणम्य स्वयं च तान् ॥ ૩ ॥

सर्वे देवगणास्तत्र नानोपायनपाणयः ।
आययुस्तं गणाश्चापि गन्धर्वाप्सरसस्तथा ॥ ૪ ॥

उवाच गौरी तान् विप्रानुपवेशनमस्य ह ।
विचार्य सर्वमुनिभिः कुर्वन्तु द्विजपुङ्गवाः ॥ ૫ ॥

त ऊचुर्मुनयः सर्वे गुरुवारस्त्रयोदशी ।
पौष्णं नक्षत्रमद्यास्ति तस्मात्कार्यो महोत्सवः ॥ ૬ ॥

ततो गृत्समदः शीघ्रं नानारत्नचयं भुवि ।
निधाय च चकाराशु चतुष्कं रत्ननिर्मितम् ॥ ૭ ॥

गणेशपूजनं कृत्वा पुण्याहवाचनं तथा ।
दिव्यवस्त्रावृते तस्मिन्नुपवेश्य शिवासुतम् ॥ ૮ ॥

नीराजयामास च तं पतिवत्स्त्रीभिरादरात् ।
रत्नप्रभाजालगतं नानालङ्कारदीपितम् ॥ ૯ ॥

उपायनानि ते सर्वे शिवाभ्यां तत्सुताय च ।
वाद्यत्सु दिव्यवाद्येषु प्रदद्युर्भक्तितत्पराः ॥ ૧૦ ॥

साऽपूजयत् ततो विप्रान् रत्नवस्त्रादिकाञ्चनैः ।
आशीर्वादाक्षताँस्तस्मिंश्चिक्षेप सकलार्पितान् ॥ ૧૧ ॥

ભવાનિ પૂજયામાસ મુનિપત્નીઃ સકન્યકાઃ ।
તા ઊચુર્ગિરિજે ધન્યા ત્વદન્યા નાસ્તિ કુત્રચિત્ ॥ ૧૨॥

એતાદૃશઃસુતોવાપિ સર્વલક્ષણમણ્ડિતઃ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં વદત્સુ સર્વેષુ સ્ત્રીજનેષુ મહાખલઃ ॥ ૧૩॥

વ્યોમાસુરો વ્યોમકર્ણો નાનામાયાવિશારદઃ ।
ન બલે સદૃશસ્તસ્ય કોઽપિ ત્રિભુવનેઽભવત્ ॥ ૧૪॥

સ તુ દ્વારિ સ્થિતં ચૂતં નાનાશાખાસમન્વિતમ્ ।
અભેદ્યં વારણશતૈઃ કલ્પાન્તમારુતૈરપિ ॥ ૧૫॥

પ્રવિવેશ તદાવ્યોમો માયયા સ તદન્તરમ્ ।
યથા દૃષ્ટિવશાદ્ભૂતં વિશતે દુષ્ટચેષ્ટિતે ॥ ૧૬॥

દોલયામાસ તં વૃક્ષં કલ્પાન્તે મારુતો યથા ।
દ્રુમપાતભયાત્સર્વે મુનયશ્ચ સમાગતાઃ ॥ ૧૭॥

ભીતાઃ પ્રોચુર્વિના વાયું કમ્પતે કિં મહાદ્રુમઃ ।
તાવત્તટકટાશબ્દં શુશ્રુવુર્વૃક્ષસમ્ભવમ્ ॥ ૧૮॥

સ્ત્રિયો ગણાશ્ચ સર્વે તે ચક્રિરે તુ પલાયનમ્ ।
વિસ્મૃત્ય બાલકં ભ્રાન્તા ગિરિજાપિ પલાયિતા ॥ ૧૯॥

એતસ્મિન્નન્તરે વૃક્ષો નિપપાતાર્ભકે તદા ।
હસ્તાભ્યાં નિહતસ્તેન શતચૂર્ણોઽપતદ્ભુવિ ॥ ૨૦॥

યથા ઘનનિપાતેન ક્રમુકં દૃષદિ સ્થિતમ્ ।
ભ્રમન્તિ સ્મ તદા વ્યોમ્નિ તચ્છાખાઃ પલ્લવાન્વિતાઃ ॥ ૨૧॥

ઋષીણામાશ્રમાઃ કેચિદ્ભગ્નાઃ શાખાનિપાતતઃ ।
પલાયિતે જને પેતુઃ કાશ્ચિચ્છાખાઃ સપલ્લવાઃ ॥ ૨૨॥

તતો વ્યામાસુરો દુષ્ટો ગતાસુર્નિપપાત હ ।
વ્યાદાયાસ્યં વમન્ રક્તં શતધા તેન સોઽભવત્ ॥ ૨૩॥

આયયુસ્તે તતઃ સર્વે સ્ત્રિયશ્ચ બાલકં તદા ।
દદૃશુસ્તે યથા પૂર્વમુપવિષ્ટં નિરાકુલમ્ ॥ ૨૪॥

સુમેરુનિશ્ચલં સ્વસ્થં તતઃ સર્વે વિસિસ્મિરે ।
પઞ્ચામાસેન બાલેન મહાબલપરાક્રમઃ ॥ ૨૫ ॥

લીલયા હસ્તતો દૈત્યઃ સ વૃક્ષઃ શતધા કૃતઃ ।
હાહાકારરવા ગૌરી ધાવતિ સ્મ નિજં સુતમ્ ॥ ૨૬ ॥

મુનયસ્તામથોચુસ્તે હતદૈત્યઃ સુતસ્તવઃ ।
સા દદર્શ તતો બાલં હિમવત્પર્વતોપપમ્ ॥ ૨૭ ॥

ઉત્થાય કટિદેશે તં ધૃત્વા સ્તન્યં દદૌ મુદા ।
મરીચિવાક્યં સસ્માર પ્રશશંસ મહેશ્વરમ્ ॥ ૨૮ ॥

યમીશ્વરોઽવતિ સદા તં હન્તું યઃ સમીહતે ।
સ એવ વિલયં યાતિ પતઙ્ગ ઇવ દીપગઃ ॥ ૨૯ ॥

મુનયો યોષિતઃ સર્વા યયુઃ સ્વં સ્વં નિવેશનમ્ ।
તતો ગણા યયુઃ કેચિદક્ષતં વીક્ષ્ય તત્સૂતમ્ ॥ ૩૦ ॥

ઊચેર્ધન્યતરા માતા રક્ષિતસ્તે સુતોઽસુરાત્ ।
દુષ્ટા એવ લયં યાન્તિ સાધુર્ન ક્વાપિ સીદતિ ॥ ૩૧ ॥

તતઃ સા શર્કરાં તેભ્યો દત્ત્વાજ્ઞાં પ્રદદૌ શિવા ।
સર્વાભ્યશ્ચ તતો યાતા દૃષ્ટા તેન નિજં ગૃહમ્ ॥ ૩૨ ॥

ય ઇદં શૃણુયાત્પુણ્યમાખ્યાનં ભક્તિમાન્નરઃ ।
ન સ બાધાં લભેત્ક્વાપિ સર્વત્રનિર્ભયો ભવેત્ ॥ ૩૩ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ભૂમ્યુપવેશવર્ણનં નામ ષડશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૬ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કઃ - ૭૯૨૪ + ૩૩ = ૭૯૫૭

૨.૦૮૭ કમઠાસુરવધો નામ સપ્તાશીતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વ્યોમાસુરસ્ય ભગિની તસ્ય દુઃખેન દુઃખિતા ।
નિશામુખે દર્શદિને સમુત્પન્ના ક્ષુધાતુરા ॥ ૧ ॥

ભક્ષયામાસ મહિષાન્ શતસઙ્ખ્યાન્મહાબલાન્ ।
કરાલકેશીલમ્બોષ્ઠી તાલનાસા દરીમુખા ॥ ૨ ॥

હલદન્તા કૂપનેત્રા શ્રોતાવરણસંયુતા ।
દીર્ઘસ્તની મહાઘોરા ભૂમિસ્પૃક્વચકા ખલા ॥ ૩॥

દીર્ઘબાહુર્નિમ્ન્નાભિર્ગોધિવ કર્કશા ત્વચિ ।
નામ ચક્રુસ્તદા લોકાઃ શતમાહિષ ભક્ષણાત્ ॥ ૪॥

અન્વર્થં ભાવદુષ્ટાયાઃ સ્ફુટં તુ શતમાહિષા ।
સા યયૌ બન્ધુહન્તારં હન્તું બન્ધુપ્રિયકુરી ॥ ૫॥

કમનીયતરા ભૂત્વા સર્વાવયવસુન્દરા ।
નાનાલકુારસંયુક્તા ગૌરા ષોડશવાર્ષિકી ॥ ૬॥

કૃત્વા ષોડશશૃઙ્ગારાન્મોહયન્તી કટાક્ષતઃ ।
સા યયૌ દુષ્ટભાવેન ગિરિજાલયમુત્તમમ્ ॥ ૭॥

પ્રણનામ શિવાં ચાદૌ પ્રોવાચ પરમાદરાત્ ।
ધન્યાઽહં કૃતકૃત્યાઽહં પ્રાપ્તાઽહમીપ્સિતં ફલમ્ ॥ ૮॥

યતસ્ત્વં સર્વજનની સર્વદેવમયી શુભા ।
સર્વધ્યેયા સર્વસિદ્ધિઃ સર્વકારણકારણમ્ ॥ ૯॥

જગન્મોહનદક્ષા ત્વં પુણ્યેન દૃષ્ટિમાગતા ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા વાચં તદીયાં સા પ્રોવાચ ગિરિજા તુ તામ્ ॥ ૧૦॥

ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભદ્રં તે સન્તુષ્ટાઽહં તવેક્ષણાત્ ।
કસ્યાસિ કુત આયાસિ કિમર્થં ચ વરાઙ્ગને ॥ ૧૧॥

કામં તે પૂરયિષ્યામિ વદ સત્યં મમાગ્રતઃ ।
શતમાહિષા ઉવાચ ।
અહં ચિરં વિયોગાર્તા શરણં ત્વામુપાગતા ॥ ૧૨॥

શ્રુતં સ્યાદમરાવત્યા નાયકોઽસુરવર્જિતઃ ।
સ લીનઃ ક્વાપિ ગિરિજે સર્વે દેવગણા અપિ ॥ ૧૩॥

ત્વં તુ ભાગ્યવતી દેવિ ન વિયોગો હરસ્ય તે ।
સહ્યં ભવેત્સર્વદુઃખમસહ્યં તુ વિયોગજમ્ ॥ ૧૪॥

પાર્વત્યુવાચ ।
બાલોઽયં મમ સુભગે હનિષ્યતિ ખલાન્બલાત્ ।

મોચયિષ્યતિ દેવાન્સ કાલઃ કશ્ચિત્પ્રતીક્ષ્યતામ્ ॥ ૧૫ ॥

એતદર્થં ગણેશેન ધૃતો દેહો મમાલયે ।
ભૂભારોત્તારણાર્થાય મુનીનાં પાલનાય ચ ॥ ૧૬ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા પૂજયામાસ પાદક્ષાલનપૂર્વકમ્ ।
સખીભિઃ કુહ્વાદ્યૈશ્ચ ભોજયામાસ સાદરમ્ ॥ ૧૭ ॥

સાપિ ભુક્ત્વા શિવાતલ્પે સુષ્વાપોવાચ તત્સખીઃ ।
ગિરિજાબાલકં સખ્ય આનયન્તુ મમાન્તિકમ્ ॥ ૧૮ ॥

વિશ્વસ્તાઃ સર્વસખ્યસ્તા દદુર્બાલં તુ તત્કરે ।
લાલયામાસ સા સ્નેહાન્મુખચુમ્બનવલ્ગનૈઃ ॥ ૧૯ ॥

તજ્જિઘાંસાં સ વિજ્ઞાય સર્વજ્ઞઃ સ શિવાત્મજઃ ।
રાક્ષસીમિતિ નિશ્ચિત્ય હસ્તાભ્યાં શ્રોત્રયોરધાત્ ॥ ૨૦ ॥

નાસિકાં ચ તતો ભારં મહાપર્વતસન્નિભમ્ ।
તદઙ્ગં પાતયામાસ સા ચ શ્વાસનિરોધતઃ ॥ ૨૧ ॥

વિવ્હલા પરિચિક્ષેપ પાદાઘાતાન્ શિશૌ ભૃશમ્ ।
મુઞ્ચ મુઞ્ચેતિ ભાષન્તી કૌતુકં દ્રષ્ટુમાગતામ્ ॥ ૨૨ ॥

કથં હંસિ સ્ત્રિયં દુષ્ટ ત્વનાગસ્કાં શિવાસમામ્ ।

ક ઉવાચ ।
તદાક્રન્દનમાકર્ણ્ય સખીભિઃ સહ પાર્વતી ॥ ૨૩ ॥

આગતા મોચિતું પુત્રં નાશકત્ તમુવાચ સા ।
ન મારયાશુ મુઞ્ચૈનાં શક્રસ્ય મહિષીં પ્રિયામ્ ॥ ૨૪ ॥

શ્રુત્વા માતૃવચો બાલો દૂરે ચિક્ષેપ તાં તદા ।
પપાતોપરિ વ્યાજેન ક્ષણાત્સોઽભ્યુદતિષ્ઠત ॥ ૨૫ ॥

તત્કર્ણં નાસિકાહસ્તો દૃષ્ટઃ સાસૃક્સ્રવોઽપિ ચ ।
તદઙ્ઘ્રિઘાતાત્સા પ્રાણાંસ્તત્યાજ ક્ષણમાત્રતઃ ॥ ૨૬ ॥

ગતાસું તાં શુશોચાઽથ પાર્વતી સ્નેહનિર્ભરા ।
ઉવાચ ચપલો બાલો દુર્યશોઽર્જિતવાનયમ્ ॥ ૨૭ ॥

શ્રુત્વા શચીં હતામિન્દ્રઃ કિં વાગત્ય કરિષ્યતિ ।
દદર્શ પુરતો ગત્વા રાક્ષસીં તાં શિવાડશિવામ્ ॥ ૨૮॥

દશયોજનવિસ્તીર્ણાં ક્ષતભૂભૂરુહાં તદા ।
તત્યાજ શોકં જહૃષે પ્રશશંસ નિજં સુતમ્ ॥ ૨૯॥

આદાય સુતમવ્યઙ્ગં પાર્વતી મન્દિરં યયૌ ।
વિસ્માપયત્યસૌ બાલા શઙ્કિતા બાલપૌરુષમ્ ॥ ૩૦॥

વિસ્મયં પૌરુષે તસ્ય સમપદ્યત પાર્વતી ।
તત્સખ્યચ્છિન્નકર્ણાં તાં છિન્ન્નાસાં વ્યલોકયન્ ॥ ૩૧॥

કથમસ્યા લાઘવં ચ કથમસ્ય બલં શિશોઃ ।
અહસન્પ્રાવદન્નિત્થં દત્ત્વા તાલં પરસ્પરમ્ ॥ ૩૨॥

તતસ્તાં રાક્ષસીં દૂરાચ્ચિક્ષિપુઃ પ્રમથાસ્તદા ।
અરિષ્ટે વિહતે ગૌરી દદૌ દાનાનિ ભક્તિતઃ ॥ ૩૩॥

તતસ્તુ સપ્તમે માસે પ્રવૃત્તે નિદ્રિતે જને ।
તમસા સર્વતો વ્યાપ્તે દશદિઙ્મણ્ડલેડખિલે ॥ ૩૪॥

નિશીથેડરણ્યપશુષુ રુવત્સુ દર્દુરેષુ ચ ।
પર્યઙ્કે પરિસુપ્તાયાં પાર્વત્યાં દિવ્યસંસ્તરે ॥ ૩૫॥

સખીજને નિદ્રિતે ચ સેવકાન્ના ગણેતથા ।
એતસ્મિન્નન્તરે દુષ્ટો નામ્ના યઃ કમઠાસુરઃ ॥ ૩૬॥

આચ્છાદયત્સ્વદેહેન શિવાપ્રાઙ્ગણમદ્ભુતમ્ ।
યસ્ય સ્પર્શેન સહસા શીર્યતે વજ્રસંહતિઃ ॥ ૩૭॥

અતિશીતલગાત્રઃ સ પાર્વણશ્ચન્દ્રમા ઇવ ।
ઉદિતે તુ દિવાનાથે તત્પૃષ્ઠે વિચરઞ્જનાઃ ॥ ૩૮॥

કેચિત્સ્નાત્વા સ્થિતા જમું કેચિન્નિદ્રાં પ્રચક્રિરે ।
સ્ખલિત્વા પતિતાઃ કેચિદતિકોમલદેહતઃ ॥ ૩૯॥

સિષિચુર્બાલિકા વારિ ગોમયૈરઙ્ગમાલિકાઃ ।
ચક્રુસ્તતો બહિર્યાતા સબાલા ગિરિજા તદા ॥ ૪૦॥

આસ્વાપયત્સુતં ગૌરી મહાર્હાસ્તરણેડત્ર સા ।
સખીસ્તત્ર ચ સંસ્થાપ્ય યયૌ સા સેવિતું શિવમ્ ॥ ૪૧॥

એવં જ્ઞાત્વાડસૌ કમઠઃ સ્વસ્ય પૃષ્ઠમચાલયત્ ।
ભૂમિકમ્પઃ કથમિહ કિં વારિષ્ટં ભવિષ્યતિ ॥ ૪૨॥

ઇત્યબ્રુવંસ્થિતાસ્તત્ર ગણાશ્ચકિતમાનસાઃ ।
નિદ્રિતાઃ પ્રતિબુદ્ધાસ્તે કિં જાતમિતિ ચાબ્રુવન્ ॥ ૪૩॥

તદૈવ તેન બાલેન સર્વજ્ઞેન વિવર્તતા ।
ઉદરં તસ્ય પૃષ્ઠે તુ ન્યધાયિ ધર્ષતા ભૃશમ્ ॥ ૪૪॥

ચતુર્દશભુવનજં ભારં નિદધતાડત્ર ચ ।
નિરુદ્ધશ્વાસવાયુઃ સોંડગાનિ સ્વાનિ વ્યચાલયત્ ॥ ૪૫॥

અસ્રવદ્ રક્તમતુલમસ્ય દેહાત્ તથાવિધાત્ ।
ઉદ્ધાનં કર્તુમારેભે નાશકત્કમઠસ્તતઃ ॥ ૪૬॥

તતો ગણા યયુઃ સર્વે યે તત્રાસન્સુખોષિતાઃ ।
કિમરિષ્ટં સમુત્પન્નં મુહૂર્ભૂશ્ચલતે નુ કિમ્ ॥ ૪૭॥

સખ્યશ્ચ બાલિકાઃ સર્વાઃ પાર્વતીં સેવિતું યયુઃ ।
ઉત્તિષ્ઠ માતર્બાલસ્તે નીતઃ સ્યાદ્વા મૃતોડપિ વા ॥ ૪૮॥

ત્વરયા પાર્વતી યાતા ધાવમાના બહિઃ સુતમ્ ।
દદર્શ નિશ્ચલં ગૌરી સોત્થાપયિતુમુદ્યતા ॥ ૪૯॥

ભૂગોલભારસદૃશં મત્વા તસ્થૌ વિમાનસા ।
તતો મમર્દ સહસા બાલસ્તં સ મમાર ચ ॥ ૫૦॥

તતઃ સા દદૃશે દૈત્યં દશયોજનમાયતમ્ ।
પ્રસારિતમુખં કૂર્મં વમન્તં રુધિરં બહુ ॥ ૫૧॥

ચૂર્ણયામાસ સહસાડડશ્રમાન્ નાનાવિધાન્દ્રુમાન્ ।
તતઃ સા બાલમાદાય સ્તનપાનં દદૌ મુદા ॥ ૫૨॥

ન જ્ઞાયતેડસુરાણાં હિ નાનામાયાં પ્રકુર્વતામ્ ।
ત્રિલોચનપ્રસાદેન પુનર્લબ્ધઃ સુતો મયા ॥ ૫૩॥

યતઃ કૃતાન્તાદ્બલવાન્ નિહતઃ કમઠાસુરઃ ।
સખ્યશ્ચ તદ્ગણાઃ પ્રાપુઃ પપ્રચ્છુઃ ક્ષેમમમ્બિકે ॥ ૫૪॥

ક્ષેમમિત્યેવતાન્ગૌરી નિજગાદ મુદાન્વિતા ।

ततો गणाः खण्डशस्तं कृत्वा दूरतरं जहुः ॥ ५५॥

ववर्षुः पुष्पवर्षाणि तस्मिन्देवगणास्तदा ।
य इदं परमाख्यानं शृणुयाच्छ्रावयेत्तथा ॥ ५६॥

सर्वारिष्टविनिर्मुक्तः सर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ५७॥

इति श्रीगणेशपुराणे क्रीडाखण्डे शतमाहिषा-कमठासुरवधो नाम समाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८७॥

आदितः श्लोकानां समष्ट्यङ्काः - ७९५७ + ५७ = ८०१४

૨.૦૮૮ મઞ્ચકાસુરવધો નામાષ્ટાશીતિતમોઽધ્યાયઃ

व्यास उवाच ।
अद्भुतानि चरित्राणि श्रुतानि त्वन्मुखाम्बुजात् ।
ब्रह्मन्नघौघहारीणि गुणेशेन कृतानि वै ॥ १॥

तथापि श्रोतुमिच्छा नो नापैति सर्ववित्तम ।
अतो बालस्य चरितं पुनर्मे ब्रूहि सादरम् ॥ २॥

ब्रह्मोवाच ।
शृणुष्वावहितोत ब्रह्मन् गुणेशस्य कथां पुनः ।
श्रुतिरन्याच पापानां संहर्त्री धर्ममोक्षदा ॥ ३॥

अष्टमे मासि मध्यान्हे ग्रीष्मर्तौ गिरिजा किल ।
ऊष्मणा पीडितां गेहे सा ययौ पुष्पवाटिकाम् ॥ ४॥

अशोकाश्चन्दना यत्र पनसाश्च बिभीतकाः ।
मालतीचम्पका जातीचिञ्चिणीपिचुमन्दकाः ॥ ५॥

पारिजातकवृक्षाश्च घनच्छायासमन्विताः ।
रम्यं शीतजलं चारु सरः कमलमण्डितम् ॥ ६॥

तत्र मञ्चकवर्ये सा सख्यानीते शुभास्तरे ।
सुष्वाप गिरिजा बालयुक्ता निःशङ्कचेतसा ॥ ७॥

सखीभ्यां वीजिता बालव्यजनेनाश्रमुष्टिना ।
सुषुप्तिमगमद् यावत्तावदैत्यो महाबलः ॥ ८॥

तल्पासुर इतिख्यातो वायुरूपोऽविशत्ततः ।

મઞ્ચકાન્તર્ગતઃ સોઽથ તેન સાકં યયૌ દિવમ્ ॥ ૯॥

તસ્ય શબ્દેન સન્ત્રસ્તે તે સખ્યૌ પતિતે ભુવિ ।
આક્રન્દં પરમં ચક્રે પર્યઙ્કસ્થા તદા શિવા ॥ ૧૦॥

વ્યોમસ્થા પર્યદેવત્ સા ધાવ ધાવેતિ શઙ્કર ।
કિં મયા વિકૃતં દેવ કિમર્થં મામુપેક્ષસે ॥ ૧૧॥

અયં દૈત્યોઽતિબલવાન્ વ્યોમાક્રમ્ય પ્રધાવતિ ।
પરહસ્તગતાં કાન્તાં શક્તઃ કથમુપેક્ષસે ॥ ૧૨॥

અસ્ય પુત્રસ્ય યોગેન નાનાદુઃખમભૂન્મમ ।
અસ્માદ્ દૈત્યાન્મૃતિર્મે કિં સપુત્રાયા વિનિર્મિતા ॥ ૧૩॥

અયમેવ ન જાતશ્ચેત્કથં બન્ધનમાપ્નુયામ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવામાક્રન્દનં શ્રુત્વા ઉમાબાલો મહામનાઃ ॥ ૧૪॥

તદા મુહુર્જગર્જાસૌ ઘનવદ્ગર્જયન્દિશઃ ।
ચકમ્પે ધરણી તેન સસમુદ્રવનાકરા ॥ ૧૫॥

તામદૃષ્ટ્વા તુ શોચત્સુ ગણેષુ પ્રમથાદિષુ ।
પાદાઘાતેન બાલોઽથ મઞ્ચકં સમતાડયત્ ॥ ૧૬॥

બિભ્યુર્ભૂતાનિ સહસા શતધેવાભવન્નભઃ ।
મઞ્ચકઃ ખણ્ડશસ્તેન ભૂત્વા નિપતિતો ભુવિ ॥ ૧૭॥

તતસ્તલ્પાસુરો દૃશ્યો જાતો બાલો દધાર તમ્ ।
હસ્તેનૈકેન જનનીં દધારાસૌ સ્વલીલયા ॥ ૧૮॥

ઘનમુક્તં તોયબિન્દું ચઞ્ચ્વૈવ ચાતકઃ ક્ષણાત્ ।
સ્કન્ધારૂઢાં તુ તાં કૃત્વા શિખાં વામેન તસ્ય ચ ॥ ૧૯॥

તતસ્તત્યાજ ભૂદેશે તં બાલઃ સહસા બલાત્ ।
પદ્માસનં દૈત્યદેહે કૃત્વા યોગીવ તસ્થિવાન્ ॥ ૨૦॥

સ ભૂમૌ પતિતો દૂરાન્મર્દિતો બલવત્તરમ્ ।
પ્રાણાંસ્તત્યાજ દૈત્યોઽથ વમન્નાસ્યાદસૃઙ્મુહુઃ ॥ ૨૧॥

સ તુ દૃષ્ટો જનૈર્દૈત્ય એકવિંશતિયોજનઃ ।

ચૂર્ણયન્વૃક્ષપાષાણાનાશ્રમાન્ શરણાન્યપિ ॥ ૨૨॥

તતો દૃષ્ટો બાલકોડસૌ ગણૈઃ સખિજનૈરપિ ।
ઊચુસ્તે ગૌરિ બાલોડયં રમતે કુશલી બલી ॥ ૨૩॥

સા તુ ભ્રાન્ત્યૈવ નાજાનાદ્ભગનં ધરણીં શિશુમ્ ।
મુનયસ્તામથોચુસ્તે સાવધાનમના સતિ ॥ ૨૪॥

ભવ દૈત્યો હતસ્તેન ધૃત્વા રૂપં મહત્તરમ્ ।
ઉન્મીલ્ય નયને પશ્ય પુનર્બાલં શિવં શુભમ્ ॥ ૨૫॥

ક ઉવાચ ।
તદ્વાક્યાત્ પ્રતિબુદ્ધા સાડપશ્યદ્ દૈત્યં ચ બાલકમ્ ।

ગૌર્યુવાચ ।
વિપરીતં મયા દૃષ્ટં ગૂઢો બાલેન વા કથમ્ ॥ ૨૬॥

હતોડનેન મહાદૈત્ય એકવિંશતિયોજનઃ ।
માતૃણામૃણમુત્તીર્ણો બાલો મે જીવિતપ્રદઃ ॥ ૨૭॥

ઇત્યુક્ત્વા બાલમાદાય કારયામાસ શાન્તિકમ્ ।
દત્ત્વા દાનાનિ ચ દદૌ સ્તનપાનં શિશોરપિ ॥ ૨૮॥

દૃષ્ટ્વા તે કૌતુકં તસ્ય પ્રશશંસુર્મુદાન્વિતઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે ઘોરં ચક્રે શબ્દં મહાસુરઃ ॥ ૨૯॥

દુન્દુભેઃ સદૃશં સોડપિ ખ્યાતો દુન્દુભિનામતઃ ।
યસ્ય પાણિતલાઘાતાદ્ધરા ચૂર્ણત્વમાગતા ॥ ૩૦॥

આચ્છાદિતો દિનમણિર્દેહેન ગગનસ્પૃશા ।
ગણબાલસ્વરૂપેણ ગૌરીબાલં જુહાવ સઃ ॥ ૩૧॥

ઇત એહિ રમાવોડદ્ય સોડપિ યાતસ્તદૈવ તમ્ ।
સ્વાહ્વં કૃત્વા તુ તં બાલં હાલાહલફલં દદૌ ॥ ૩૨॥

અધ્યદ્ધિતિ ફલં બાલં શીઘ્રમિત્યબ્રવીચ્ચ સઃ ।
દૂરદેશાત્સમાનીતં જન્મમૃત્યુજરાપહમ્ ॥ ૩૩॥

સ તુ જાનન્દુષ્ટભાવં ફલં તજ્જગૃહે તતઃ ।
અભક્ષયદયાચત્સ ફલાન્તરમભીઃ પુનઃ ॥ ૩૪॥

ક ઉવાચ ।
અમૃત વિષતાં યાતિ વિષં તત્તાં શિવેચ્છયા ।
ધૃત્વા વક્ષઃ સ્થલં તસ્ય તત્ક્ષણાદુદતિષ્ઠત ॥ ૩૫॥

તજ્જાનુનોર્ન્યસ્ય પાદૌ કરાભ્યાં જગૃહે શિખામ્ ।
પરાભ્યાંશ્મશ્રુણી ગૃહ્ય દોલયામાસ લીલયા ॥ ૩૬॥

ननर्त જાનુભાગેડસ્ય ભૂમણ્ડલભરાન્વિતઃ ।
સ પીડિત ઉવાચાડથ જાનુભાગાદવાતર ॥ ૩૭॥

તવ ભારેણ નૃત્યેન મમ દેહોડતિપીડિતઃ ।
મુઞ્ચ મુઞ્ચ ગમિષ્યામિ સ્વાલયં ગિરિજાસુત ॥ ૩૮॥

ક ઉવાચ ।
એવં સમ્પ્રાર્થિતસ્તેન ન મોચયતિ બાલકઃ ।
ઉદતિષ્ઠદ્બલાદૈત્યો ભગ્નદેહસ્તુ પૂર્વતઃ ॥ ૩૯॥

બલાચ્ચકર્ષ બાલોડપિઃમૂર્ધાનમસ્ય તત્ક્ષણાત્ ।
કણ્ઠનાલાત્ તચ્છિરોડપિ બાલહસ્તગતં બભૌ ॥ ૪૦॥

રુધિરાક્તા મહી સર્વા તત્ક્ષણં સમપદ્યત ।
શિરઃકમલહસ્તોડસૌ ખેલતે ગિરિજાસુતઃ ॥ ૪૧॥

શોણિતેન વિલિપ્તાઙ્ગો ગણા માત્રે ન્યવેદયન્ ।
સા ગત્વા પશ્યતિ સ્માડથ પુત્રં દૃષ્ટ્વા તથાવિધમ્ ॥ ૪૨॥

તચ્છિરો દૂરતઃ ક્ષિપ્ત્વા વસ્ત્રેણ ચ મમાર્જ તમ્ ।
સ્નાપયિત્વા સ્વયં સ્નાત્વા દદૌ સ્તન્યં તદા મુદા ॥ ૪૩॥

તતઃ સખ્યો ગણાશ્ચાપુઃ પપ્રચ્છુઃ ક્ષેમમર્ભકમ્ ।
સોવાચ પરમં ક્ષેમ બાલકે શિવભક્તિતઃ ॥ ૪૪॥

મરીચિરક્ષણાચ્ચાપિ કુશલં મમ બાલકે ।
તતસ્તે તં નિરાસુર્વૈ દુરતો દુષ્ટદાનવમ્ ॥ ૪૫॥

તતો હર્ષયુતા જગ્મુર્ગણાઃ સખ્યો નિજં ગૃહમ્ ।
પાર્વતી હર્ષસંયુક્તા સબાલા પ્રાવિશદ્ગૃહમ્ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે મચ્ચક-દુન્દુભિવધો નામાષ્ટાશીતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૮૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૦૧૪ + ૪૬ = ૮૦૬૦

૨.૦૮૯ શલભાસુરવધો નામૈકોનનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતસ્તુ દશમે માસે ત્રિમુહૂર્તાગતે રવૌ ।
કિઞ્ચિચ્ચ રિઙ્ગમાણોઽસૌ રમતે ચ શિવાસુતઃ ॥ ૧॥

પાદાભ્યાં ચાલયન્ક્વાપિ ગૂઢં ગૂઢં ચ ભાષતે ।
લુણ્ઠતે નર્તતે ચાપિ રોદનં કુરુતે ચ તામ્ ॥ ૨॥

દૃષ્ટ્વા શિવાં ચ સહસા પૃષ્ઠલગ્નો વ્રજત્યપિ ।
દૃષ્ટ્વા તથાવિધં બાલં જહૃષે પાર્વતી તદા ॥ ૩॥

એતસ્મિન્નન્તરે દૃષ્ટો દૈત્ય આજગરાભિધઃ ।
વમદગ્નિકણાન્દૃષ્ટ્યા વજ્રસારતનુર્દૃઢઃ ॥ ૪॥

લલજ્જિવ્હો દીર્ઘદેહો ગ્રસન્નિવ મહાગિરિમ્ ।
ઉપવિષ્ટો દ્રુમતલે દ્વે જિવ્હે લાલયન્મુહુઃ ॥ ૫॥

તં બાલો બાલભાવેન રિઙ્ગિત્વા વિદધાર હ ।
સ નિનાય ચ તં શીઘ્રમાસ્યાન્તઃ સહ તેન ચ ॥ ૬॥

અન્તઃપ્રવિષ્ટે ઓષ્ઠૌ સ ન્યમીલયત વાયુભુક્ ।
નાપશ્યદઙ્ગણે બાલં ગૌરી વિવ્હલમાનસા ॥ ૭॥

અત્ર ક્રીડન્સ્થિતો બાલઃ કેન નીતો હતો નુ વા ।
શુશોચ પરમાર્તાસૌ તતાડ મસ્તકં નિજમ્ ॥ ૮॥

તાવદ્ ગણૈર્નિષિદ્ધા સા મા માતર્વિમના ભવ ।
બાલપ્રભાવો વિજ્ઞાતઃ શતશો બલવત્તરઃ ॥ ૯॥

બાલસ્તદુદરગતો વવૃધે ચ નિરુધ્ય ચ ।
શ્વાસં તસ્ય તુ દૈત્યસ્ય પુચ્છાન્તં સોઽપ્યચાલયત્ ॥ ૧૦॥

પ્રાણવાયુસ્તુ નેત્રાભ્યાં રુધિરેણ વિનિર્યયૌ ।
વિદાર્ય દેહમસ્યાસૌ બહિર્યાતોઽમ્બિકાસુતઃ ॥ ૧૧॥

ચિક્રીડ રુધિરાર્દ્રાઙ્ગઃ કિં નુ પુષ્પિતકિંશુકઃ ।
તતો ગણાસ્તં નિરીક્ષ્ય લિહન્તં સ્વાઙ્ગુલિં શિશુમ્ ॥ ૧૨॥

ઉચ્ચૈરુચ્ચુર્ગિરિસુતામયં બાલો વિનિર્ગતઃ ।
અસ્યાસ્યાન્મારયિત્વા તં દૈત્યમાજગરં ખલમ્ ॥ ૧૩ ॥

ક ઉવાચ ।
તદ્ધ્વાનન્તરં બાલમાદાય સત્વરં શિવા ।
સ્નાપયામાસ સહસા લાલયિત્વા સ્તનં દદૌ ॥ ૧૪ ॥

ક્વ ગતોઽસિ ક્ષણો બાલ ત્વાં વિનાબ્દત્વમાગતઃ ।
તતો દદર્શાજગરં વિસ્તીર્ણં શતયોજનમ્ ॥ ૧૫ ॥

ભયાનકમુખં દુષ્ટં વમન્તં રુધિરં બહુ ।
પતિતં વૃક્ષજાલાનિ પાતયિત્વા ગૃહાણિ ચ ॥ ૧૬ ॥

ગૌર્યુવાચ ।
અસ્મિન્સ્થલે કિયન્તો નુ ભવેયુર્દૈત્યરાક્ષસાઃ ।
કિયન્તો નિધનં પ્રાપ્તા અસ્ય બાલસ્ય વિક્રમાત્ ॥ ૧૭ ॥

તતસ્તં ચિક્ષિપુઃ સર્વે ગણા દૂરે મહાસુરમ્ ।
તતસ્ત્વેકાદશે માસે દ્વારદેશે શિવા યયૌ ॥ ૧૮ ॥

પશ્યન્તિ સખીભિર્બાલકૌતુકાનિબહૂન્યપિ ।
કસ્યચિદ્વદનં બાલશ્ચુમ્બતે ચુમ્બયત્યપિ ॥ ૧૯ ॥

આચ્છાદતે ચક્ષુષી ચ કસ્યચિત્પૃષ્ઠગઃ સ્વયમ્ ॥

પિબતે માતુરન્યસ્યાઃ સ્તન્યં ગત્વા બલાદસૌ ॥ ૨૦ ॥

મુખમાચ્છાદ્ય વસ્ત્રેણ બિભીષયતિ ચાપરાન્ ॥

મુખં કેશાન્નાસિકાઞ્ચ કર્ષતે ભૂષણાન્યપિ ॥ ૨૧ ॥

વદતે સ્ખલિતાં વાણી પરાન્ દૃષ્ટ્વા સ્વકાનપિ ।
એતસ્મિન્નન્તરે દુષ્ટો દાનવઃ શલભાસુરઃ ॥ ૨૨ ॥

બ્રહ્માદીનાગમ્યોઽસૌ પર્વતસ્કન્ધમણ્ડલઃ ।
વ્યોમસ્ફોટિમહામૂર્ધા નીલવર્ણો યથા ઘનઃ ॥ ૨૩ ॥

જપાકુસુમનયનો મેઘસ્પૃક્શૃઙ્ગમણ્ડલઃ ।
બાલાન્તિકમુપાયાતો ગ્રસન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૨૪ ॥

તં ધર્તું બાલકો યાતિ યત્ર યત્ર સ ગચ્છતિ ।

એવં તૌ સુચિરં કાલં ભ્રમતઃ સ્મ મહાજવૌ ॥ ૨૫ ॥

તતઃ શ્રાન્તોઽભવદ્બાલો રુષાઽધાવત્ તદન્તિકમ્ ।
દધાર સહસા દૈત્યં શલભં બલવત્તરમ્ ॥ ૨૬ ॥

સપક્ષૌ સ્ફાલયામાસ શ્યેનો હસ્તગતો યથા ।
બાધતે ચરણાઘાતૈસ્તં બાલં શલભાસુરઃ ॥ ૨૭ ॥

પ્રસાર્ય નયને ક્રૂરે પશ્યતી સ્મ તદા શિશુમ્ ।
મુમુચે તં તદા બાલો દધાર ચ પુનઃપુનઃ ॥ ૨૮ ॥

દર્શયામાસ જનનીં ધરાપૃષ્ઠે વ્યપોથયત્ ।
શિવોવાચ દયાવિષ્ટા તં બાલં ક્રૂરમાનસમ્ ॥ ૨૯ ॥

જીવઘાતો ન કર્તવ્યો મુગ્ધનં પ્રાણિનં શિશો ।
બલાત્ પુનઃ શિલાપૃષ્ઠે હઠાચ્ચિક્ષેપ બાલકઃ ॥ ૩૦ ॥

સ તદા શતધા જાતો નિપપાત ચ ભૂતલે ।
ગર્જયન્ ગગનં વૃક્ષાન્પાતયન્ ગૃહતોરણાન્ ॥ ૩૧ ॥

વમન્ રક્તં બહુ મુખાદ્ દશયોજનવિસ્તૃતઃ ।
ચૂર્ણયન્નાશ્રમાન્ વૃક્ષાંસ્તતો માતા નિનાય તમ ॥ ૩૨ ॥

બાલં સંસ્થાપયામાસ પ્રાદાત્ સ્તન્યં ચ ભોજનમ્ ।
સખ્યો નિરીક્ષ્ય તં બાલં મૃતં દૈત્ય તથાવિધમ્ ॥ ૩૩ ॥

સાધુ સાધ્વિતિ તાઃ પ્રોચુસ્તાં ચ પર્વતકન્યકામ્ ।
ગૃહં વિવેશ ગિરિજાતાશ્ચ સખ્યો મુદાન્વિતાઃ ॥ ૩૪ ॥

ચિક્ષિપૂર્દૂરતો દૈત્યં તદાજ્ઞાવશગા ગણાઃ ।
મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ બાલં દેવગણાસ્તદા ॥ ૩૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે આજગરાસુરશલભાસુરવધો નામૈકોનનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૦૬૦ + ૩૫ = ૮૦૯૫

૨.૦૯૦ અવિજયવધો નામ નવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો દ્વાદશમાસે તુ ગિરિજા સુતમદ્ભુતમ્ ।

ઉપવિષ્টાલિભિઃસાર્ધમઙ્કે કૃત્વા સ્વલઙ્કૃતમ્ ॥ ૧॥

કોટિસૂર્યનિભં કોટિભૂષણૈશ્ચ વિરાજિતમ્ ।
તતસ્તસ્યા મહાનાસીદુત્સવો નૃત્યદર્શને ॥ ૨॥

બાલકાનાં હરસ્યાડથ જ્ઞાત્વા વાઞ્છાં શિશુસ્તદા ।
થેથીથેયીતિ શબ્દેન ननર્ત ગિરિજાસુતઃ ॥ ૩॥

શ્રુત્વા તદીયં તં શબ્દં હરો નર્તિતુમાગતઃ ।
શિવં નૃત્યન્તમાલોક્ય ननર્ત શ્રીવરોડપિ ચ ॥ ૪॥

તત ઇન્દ્રાદયો દેવાસ્તત્ર નર્તિતુમાગતાઃ ।
સ યથા નર્તતે બાલસ્તેડપિ નૃત્યન્તિ તાદૃશમ્ ॥ ૫॥

દર્શયન્તિ તથા ભાવં સ યથા દર્શયત્યપિ ।
મનુષ્યાઃ પશવો વૃક્ષા યક્ષરાક્ષસપન્નગાઃ ॥ ૬॥

મુનયો મનવો ભૂપા ભુવનાનિ ચતુર્દશ ।
એકવિંશતિસ્વર્ગસ્થાઃ સચેતનમચેતનમ્ ॥ ૭॥

બાલપ્રભાવાન્નનૃતે બાલચ્છન્દેન ભૂતલમ્ ।
મુનિપત્ન્યો દેવપત્ન્યો ननૃતુર્ગિરિકન્યયા ॥ ૮॥

નૂપુરાણાં સિઞ્જિતેન ક્ષુદ્રઘણ્ટારવેણ ચ ।
પાદાઘાતસ્ય શબ્દેન દિશો વિદિશ એવ ચ ॥ ૯॥

ગગનં પર્વતા આસન્ નાદયુક્તાસ્તદા મુને ।
ચકમ્પે ધરણી શેષો રવિશ્ચન્દ્રશ્ચ તારકાઃ ॥ ૧૦॥

તતો નૃત્યસ્યાતિશયં જ્ઞાત્વા ગૌરી ન્યષેધયત્ ।
ન ચક્રે બાલકો વાક્યં યદા ગૌરીસમીરિતમ્ ॥ ૧૧॥

નૂપુરાખ્યો મહાદૈત્યો મહાકૃષ્ણતનુર્દૃઢઃ ।
પાતાલચરણો વ્યોમસંસ્પર્શિદૃઢમસ્તકઃ ॥ ૧૨॥

નૂપુરાન્તર્ગતો દુષ્ટઃ સૂક્ષ્મરૂપઃ શિશોરસૌ ।
સ બાલસ્તં બબન્ધાશુ માયયા બલવત્તરમ્ ॥ ૧૩॥

શૃઙ્ખલાભિશ્ચતુર્દન્તં યથા મદચ્યુતં ગજમ્ ।
અઙ્કે જગ્રાહ તં બાલં પુનરેવાદ્રિકન્યકા ॥ ૧૪॥

તદ્ભારેણ પિપીડાડથ ભૂભારેણ સમેન સા ।
ઉવાચ વચસા ગૌરી કથં ગુરુતરો ભવાન્ ॥ ૧૫ ॥

ઇદાનીમેવ જાતોઽસિ તસ્માદુત્તર મેઽદ્ભુતઃ ।
મમ પ્રાણા ગમિષ્યન્તિ તવ ભારેણ બાલક ॥ ૧૬ ॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા માતુર્વચો બાલઃ પીડિતા સા ભૃશં તદા ।
ઉત્તતાર બલાદદ્ભુાદ્ દધાવાઽઙ્ઘ્રિયુગં શિશુઃ ॥ ૧૭ ॥

તતો નિસૃત્ય દૈત્યોઽસૌ વ્યોમ્નિ બભ્રામ પક્ષિવત્ ।
તમસાઽવ્યાપિ ભૂઃ સર્વા તેન સચ્છાદિતે રવૌ ॥ ૧૮ ॥

સોઽકસ્માન્નિપપાતોર્વ્યાં શતધા ચાભવત્મલઃ ।
તતસ્તે મુનયો દેવાઃ પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ॥ ૧૯ ॥

તુષ્ટુવુર્બાલરુપં તં પરમાત્માનમવ્યયમ્ ।

દેવર્ષય ઊચુઃ ।
ન જાનીમો વયં દેવ રુપાણિ તવ યન્મહઃ ॥ ૨૦ ॥

લીલામાયાશ્ચ વિવિધા દૈન્યદાનવનાશિકાઃ ।
ચરણાત્યાજિતોદૈત્યો રવિમણ્ડલલોપકઃ ॥ ૨૧ ॥

ભ્રમિત્વા વ્યોમનિ ભૃશં પતિતઃ શતધાડભવત્ ।
સંહૃત્ય જીવસઙ્ઘાતાન્ વૃક્ષાનાશ્રમપર્વતાન્ ॥ ૨૨ ॥

તવ નૃત્યં તતો વીક્ષ્ય સર્વે નૃત્યં પ્રચક્રિરે ।

ક ઉવાચ ।
તતસ્તે પુપુજુઃ સર્વે તં બાલં વિશ્વરુપિણમ્ ।
નૃત્યોત્સવે નિવૃત્તે તુ ગૌતમાદીન્ વિસૃજ્ય સા ॥ ૨૩ ॥

પાર્વતી બાલમાદાય લાલયિત્વા સ્તનં દદૌ ।
સ્ત્રિયઃ સર્વા વિસૃજ્યાર્થ વિવેશ નિજમન્દિરમ્ ॥ ૨૪ ॥

તતઃ પુનઃ કદાચિત્સ મુનિબાલૈઃ સમન્વિતઃ ।
ગૃહાદ્બહિઃ ક્રીડનાર્થં યયૌ ચિક્રીડ લીલયા ॥ ૨૫ ॥

મલ્લયુદ્ધં ચ તે ચક્રુર્દ્વન્દ્વશોઽનેકધા બહુ ।
પાતયામાસુરાગૃહ્ય શિખાયાં તે પરસ્પરમ્ ॥ ૨૬ ॥

જઘ્નુઃ શિરઃ શિરોભિશ્ચ જાનુભિર્જાનુની તથા ।
કૂર્પરં કૂર્પરેણૈવ ચરણં ચરણેન ચ ॥ ૨૭॥

રુરુહુઃ પૃષ્ઠભાગં તે સ્કન્ધભાગં પરસ્પરમ્ ।
લત્તાપ્રહારાન્નિર્જઘ્નુરુદરે મસ્તકેઽપિ ચ ॥ ૨૮॥

કેચિચ્ચ પુપુજુર્બાલં ગન્ધપુષ્પાક્ષતાદિભિઃ ।
કેચિન્નીત્વાશ્રમપદં ભોજયામાસુરન્ધસા ॥ ૨૯॥

નમશ્ચક્રુઃ પદયુગં કેચિન્માલાં દદુઃ શુભામ્ ।
અવિપુત્રસ્વરૂપેણ દૈત્યઃ સિન્ધુપ્રણોદિતઃ ॥ ૩૦॥

યં દૃષ્ટ્વા ભયમભ્યેતિ દણ્ડપાણિર્ભયાનકઃ ।
સ્વબલેન જઘાનારીંસ્તીક્ષ્ણધારનખો બલી ॥ ૩૧॥

બિરુદં બાહુદેશે સ જિત્વા સર્વાન્બબન્ધ હ ।
વિશાલાક્ષો બૃહચ્છૃઙ્ગો મહાગોત્રવિદારણઃ ॥ ૩૨॥

પુચ્છાઘાતેન જીવાનાં યશ્ચક્રે નાશનં ખલઃ ।
ઉન્મૂલયામાસ દ્રુમાન્ શૃઙ્ગાઘાતેન પર્વતાન્ ॥ ૩૩॥

પૃષ્ઠલગ્નો મનુષ્યાણાં બલાન્મારયતે બલી ।
સ યયૌ પાર્વતીબાલં હન્તુકામો મહાસુરઃ ॥ ૩૪॥

પૃષ્ઠતો ધાવયિત્વા સ યાવન્મારયતે તુ તમ્ ।
દધાર શૃઙ્ગયોર્બાલો હસ્તાભ્યાં તાવદેવ હિ ॥ ૩૫॥

રુરોહ ચ સ તત્પૃષ્ઠે હયપૃષ્ઠે યથાઽર્ભકઃ ।
તતો મુનિસુતાઃ કેચિત્પુચ્છં ધૃત્વા વ્યકર્ષયન્ ॥ ૩૬॥

કેચિદ્રણૈશ્ચ લગુડૈર્નિજઘ્નુર્દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ।
સોઽવમત્ય તુ તાન્ જઘ્ને પુચ્છાન્તેન સ સત્વરમ્ ॥ ૩૭॥

નિપેતુસ્તે તદા ભૂમૌ પુચ્છાઘાતેન પીડિતાઃ ।
દૃષ્ટવા તસ્ય બલં બાલોઽવતરચ્ચ દધાર તમ્ ॥ ૩૮॥

આસ્ફાલયત્તદા પૃષ્ઠે ભ્રામયિત્વા ચિરં તુ તમ્ ।
સહસ્રધા વિશીર્ણાઙ્ગો મમાર સહસાઽસુરઃ ॥ ૩૯॥

અન્ત્યશબ્દેન તસ્યાથ બિભાય ભુવનત્રયમ્ ।

વમન્ રક્તં બહુમુખાત્પ્રસાર્ય વિકૃતં મુખમ્ ॥ ૪૦ ॥

તતો બાલા મુનીનાં તેડકથયન્નચલોદ્ભવામ્ ।
અનેન નિધનં નીત અવિજેયો મહાસુરઃ ॥ ૪૧ ॥

નિહન્તું નઃ સમાયાતઃ ક્રીડતા બલશાલિના ।

ક ઉવાચ ।
અમ્બા નિરીક્ષ્ય નિહતં મહાદૈત્યં સુતં ચ તમ્ ॥ ૪૨ ॥

આશ્ચર્યં પરમં કૃત્વા નિનાય નિજમન્દિરમ્ ।
દધ્યોદનં ભ્રામયિત્વા બાલોપરિ જલેન હ ॥ ૪૩ ॥

તત્યાજ દૂરતો ગેહાત્ સ્તનપાનં તતો દદૌ ।
તાનિ ખણ્ડાનિ દૈત્યસ્ય તત્યજુર્દૂરતો ગણાઃ ॥ ૪૪ ॥

મુનયો મુનિપત્ન્યશ્ચ મુનિબાલાઃ સ્ત્રિયોઽપિ ચ ।
પ્રશશંસુઃ સુતં ગૌર્યા દેવાઃ પુષ્પાણિ તત્યજુઃ ॥ ૪૫ ॥

આશિષોઽપિ દદુર્વિપ્રા નૃત્યન્તેસ્માપ્સરોગણાઃ ॥ ૪૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે નૂપૂરાસુર-મેષાસુરવધો નામ નવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૦ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૦૯૫ + ૪૬ = ૮૧૪૧

૨.૦૯૧ વત્સશૈલાસુરવધો નામૈકનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો દ્વિતીય વર્ષે સ બાલો બાલૈરસઙ્ખ્યકૈઃ ।
ચિક્રીડ વાટિકામધ્યે નાનાદ્રુમલતાકુલે ॥ ૧ ॥

ફલાનિ ભક્ષયામાસ ખર્જૂરીપનસાનિ ચ ।
દદૌ તેભ્યોઽતિબલાત્સ પાતયિત્વા બહૂન્યપિ ॥ ૨ ॥

કટો નામ મહાદૈત્યઃ કૂટમાયાકરઃ ખલઃ ।
તત્તૃષાકાલમાજ્ઞાય વાપિકાયાં વિષાણિ સઃ ॥ ૩ ॥

લોડયામાસ દુર્બુદ્ધિઃ સર્વેષાં હિ જિઘાંસયા ।
યેષાં તુ સ્પર્શમાત્રેણ મ્રિયન્તે પ્રાણિનઃ ક્ષણાત્ ॥ ૪ ॥

યદુત્થવાયુના સ્પૃષ્ટા નિપતન્તિ ખગા ભુવિ ।

તતઃ કૂટો ગતસ્તત્ર તસ્થૌ નાશદિદૃક્ષયા ॥ ૫ ॥

તતસ્તે બાલકાઃ પાતુમજ્ઞાનાત્તુ જલં યયુઃ ।
પપુઃ સર્વે સ્વચુલુકૈરઞ્જલીભિશ્ચ કેચન ॥ ૬ ॥

મૃતાન્ મત્સ્યાન્સમાદાય બહિર્યાતા મૃતાસ્તદા ।
રક્ષકો ગ્રામમધ્યે તુ ઘોષયામાસ તન્મૃતિમ્ ॥ ૭ ॥

તતો મહારવં કૃત્વા તત્રાયુઃ સર્વનાગરાઃ ।
ઘ્નન્તઃ પાણિતલૈર્વક્ષઃ પાષાણૈરપરે શિરઃ ॥ ૮ ॥

હાહાકારો મહાનાસીત્ પુંવધૂયોષિતામપિ ।
તેષામાક્રન્દનં શ્રુત્વા શિવાયા અપિ બાલકઃ ॥ ૯ ॥

અજીવયદ્ દૃષ્ટિપાતૈઃ સર્વાંસ્તાન્ પુરબાલકાન્ ।
ક્રૂરદૃષ્ટ્યા કૂટદૈત્યં મૃતં ભૂમૌ ન્યપતયત્ ॥ ૧૦ ॥

પઞ્ચયોજનવિસ્તીર્ણાં ચૂર્ણિતાં તેન વાટિકામ્ ।
દદૃશુર્નાગરાઃ સર્વે કતિચિચ્ચ પલાયિતાઃ ॥ ૧૧ ॥

સોઽજીવયજ્જલચરાન્નિર્વિષાં વાપિકા વ્યધાત્ ।
સ્વં સ્વં બાલં સમાદાય સર્વે તે સ્વાલયં યયુઃ ॥ ૧૨ ॥

પ્રશશંસુઃ શિવાબાલં નિનિન્દુર્નાસ્તિકાઃ ખલાઃ ।
અસ્ય સઙ્ગાદરિષ્ટાનિ નશ્યન્તીતિ પરેઽબ્રુવન્ ॥ ૧૩ ॥

તતસ્તૃતીયવર્ષે તુ પ્રાતઃકાલેઽદ્રિજાસુતઃ ।
વઞ્ચયિત્વા બહિર્યાતો મુનિબાલાસ્તમન્વયુઃ ॥ ૧૪ ॥

અહોરાત્રવિયોગેન પરસ્પરમથાશ્લિષન્ ।
ત ઊચુર્નિશિ દેવ ત્વાં સ્વપ્રે પશ્યામઃ સર્વદા ॥ ૧૫ ॥

રાત્રિર્યુગસમા દેવ જાયતે ત્વામપશ્યતામ્ ।
ઇદાનીં ત્વાં નિરીક્ષ્યૈવ પ્રસન્નાઃ સ્મોઽખિલા વયમ્ ॥ ૧૬ ॥

ક્રીડામોઽદ્ય મહાસત્ત્વં દ્વન્દ્વીભૂય યથાસુખમ્ ।
તતોઽર્ધ એકતો ભૂત્વા પરેઽર્ધે પરતોઽપિ ચ ॥ ૧૭ ॥

અભ્યઘ્નન્ પઙ્ગુગોલેન નાદયન્તોઽથ રોદસી ।
આહ્લાદેનાઽથ યુધ્યન્તો વિકર્ષન્તઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૧૮ ॥

રમન્તસ્તે યયુર્દૂરમાશ્રમં કસ્યચિન્મુનેઃ ।
સરોવરે તત્ર રેમુર્યોજનાયતવિસ્તરે ॥ ૧૯॥

સિઞ્ચન્તોઽઞ્જલિભિર્વારિ દ્વન્દ્વીભૂતા યથા પુરા ।
નિમજ્ય સ્કન્ધમારુહ્ય મજ્જયન્તો બલાત્પરમ્ ॥ ૨૦॥

તતો દૈત્યો મત્સ્યરૂપી તેષુ ક્રીડારતોઽભવત્ ।
આસ્ફાલયન્ કરાઘાતૈસ્તજ્જલં તેષુ પુચ્છતઃ ॥ ૨૧॥

કલુષાત્તજ્જલાદ્ભઙ્ગાજ્જગ્મુસ્તીરં મુહુર્મુહુઃ ।
તીરે દૃષ્ટ્વાઽદ્રિજાપુત્રં મત્સ્યસ્તન્નિકટં યયૌ ॥ ૨૨॥

વ્યાદાય વદનં દધ્રે તદઙ્ઘ્રી વિચકર્ષ ચ ।
નિનાય ધાવ ધાવેતિ ક્રોશયન્તં મહાજલે ॥ ૨૩॥

નિમજ્જય સ જલે તેન ચિરકાલં મહાસુરઃ ।
અરોદિષુર્મુનિસુતા મગ્નં વીક્ષ્યાદ્રિજાસુતમ્ ॥ ૨૪॥

હાહાકારં પ્રકુર્વન્તઃ કરપૃષ્ઠોષ્ઠસંયુતમ્ ।
કેચિદ્ગત્વા સરોરમ્યં પશ્યન્તો દદૃશુર્ન તમ્ ॥ ૨૫॥

ભવાનીતાડનાદ્ ભીતાઃ કેચિદ્ બાલાઃ પલાયિતાઃ ।
કેચિત્ તે બાલકા ગત્વાઽશંસન્ મગ્નં શિશું ચ તમ્ ॥ ૨૬॥

સર્વાન્નઃ ક્રીડતો હિત્વા નીતો મત્સ્યેન બાલકઃ ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા તદ્વચનં ગૌરી મૂર્છિતા પતિતા ભુવિ ॥ ૨૭॥

મુહૂર્તાચ્ચેતનાં લબ્ધ્વા રોદમાના યયૌ બહિઃ ।
મુઞ્ચન્તી નેત્રજં વારિ મસ્તકાત્ પતિતાઞ્ચલા ॥ ૨૮॥

સ્ખલન્તી નિશ્વસન્તી ચ પતન્તી ધરણીતલે ।
સખ્યસ્તામન્વયુઃ કાશ્ચિદ્ધિત્વા કાર્યાણિ સત્વરાઃ ॥ ૨૯॥

સરસ્તીરં શીઘ્રતરમાગતા સખિભિઃ સહ ।
મુનયસ્તમુદન્તં ચ શ્રુત્વા યાતાઃ સરઃ પ્રતિ ॥ ૩૦॥

અગાધેઽમ્ભસિ તે કેચિન્મગ્ના નાપુરુમાસુતમ્ ।
તામચુર્જનનીં કેચિન્મગ્ના નો બાલકા જલે ॥ ૩૧॥

તૈઃ પુનર્ન ચ દૃષ્ટશ્ચ મત્સ્યોદરગતઃ સુતઃ ।
રોદનં પુનરારેભે ગૌરી શ્રુત્વા તુ તદ્વચઃ ॥ ૩૨ ॥

ઉમોવાચ ।
મમ પ્રાણા ગમિષ્યન્તિ વિના તં સર્વસુન્દરમ્ ।
અતિક્લેશેન સંલબ્ધમતિપૌરુષમીશ્વરમ્ ॥ ૩૩ ॥

ચરાચરગુરું માયાતીતં માયાવિનં પરમ્ ।
અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડનાયકં વિશ્વસમ્ભવમ્ ॥ ૩૪ ॥

લલાટં નિજઘાનોરો વારં વારં કરેણ સા ।
રુરુદુર્મુનયો વીક્ષ્ય રુદતીં તાં તથાવિધામ્ ॥ ૩૫ ॥

તતઃ કારુણિકો દેવો નિશમ્ય કરુણં વચઃ ।
સ્વયમણ્ડજરૂપોઽભૂદ્ યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ॥ ૩૬ ॥

તદાઘાતેન જલજા મૃતાસ્તીરે નિપેતિરે ।
દંષ્ટ્રાભ્યાં દશતઃ સ્મોભૌ ઘ્નતઃ સ્મ પુચ્છઘાततઃ ॥ ૩૭ ॥

ઉદરં સ્વોદરેણૈવ પૃષ્ઠં પૃષ્ઠેન જઘ્નતુઃ ।
એવં ચિરતરં યુદ્ધં કૃત્વા દારુણમોજસા ॥ ૩૮ ॥

મત્સ્યરૂપં ગુણેશોઽથ બલાજ્જઘ્ને મુખે મુખમ્ ।
ભગ્નાસ્યો ભગ્નદર્પોઽસૌ ભગ્નનેત્રોઽભવચ્ચ સઃ ॥ ૩૯ ॥

પપાલ જલમધ્યે સ પૃષ્ઠેઽગાત્સ ઉમાસુતઃ ।
યત્ર યત્ર યયૌ સોઽથ તત્ર તત્રાપ્યસૌ યયૌ ॥ ૪૦ ॥

ક્વચિલ્લીનં તુ તં દૃષ્ટ્વા પુચ્છાઘાતૈરતાડયત્ ।
તત્પુચ્છં તુ મુખે ધૃત્વા ગુણેશો બહિરાનયત્ ॥ ૪૧ ॥

ચુચૂર્ણ નિજભારેણ ગતાસું વિસસર્જ સઃ ।
ત્યજન્તં રુધિરં વક્ત્રાન્નદન્તં બલવત્તરમ્ ॥ ૪૨ ॥

તેન શબ્દેન મહતા ચકમ્પે ભુવનત્રયમ્ ।
નિર્યયૌ જલમધ્યાત્ સ લિલિઙ્ગં પાર્વતીં તદા ॥ ૪૩ ॥

આનન્દમગ્ના ગૌરી તં સ્તનપાનં મુદા દદૌ ।
મામપૃષ્ટ્વાથ કુત્ર ત્વં ગતોઽસિ બાલકૈઃ સહ ॥ ૪૪ ॥

યદ્ યદાયાતિ વિઘ્નં તે તત્તદ્દૈવાદ્વિનશ્યતિ ।

મરીચે રક્ષણાચ્છમ્ભોઃ કૃપયા જગદીશિતુઃ ॥ ૪૫ ॥

કુરુષે કિં ચપલતાં રક્ષિતવ્યઃ કથં મયા ।
ત્વદ્વિયોગાન્મમ પ્રાણા ગમિષ્યન્તિ પ્રિયાર્ભક ॥ ૪૬ ॥

ક ઉવાચ ।
તતો મુનિગણાઃ પ્રોચુસ્ત્વાં વિના દુઃખિતા વયમ્ ।
ઇદાનીં પુનરાનન્દં પ્રામાસ્ત્વદ્દર્શનાદ્વિભો ॥ ૪૭ ॥

પુપૂજુર્મુનયો નાનાદ્રવ્યૈઃ સખ્યઃ સ્ત્રિયોઽપિ ચ ।
નમસ્કૃત્ય ગુણેશં ચ પ્રાર્થયન્સર્વ એવ તમ્ ॥ ૪૮ ॥

વયં ત્વદીયા દેવેશ ન નસ્ત્યક્તું ત્વમર્હસિ ।
તતોમા બાલમાદાય યયૌ સ્વસ્થાનમુત્તમમ્ ॥ ૪૯ ॥

અનન્તરં ગણાઃ સખ્યો મુનયો હર્ષનિર્ભરાઃ ।
માર્ગમધ્યે પરઃ શૈલનામા દૈત્યો મહાબલઃ ॥ ૫૦ ॥

સર્વશત્રુહરો નક્રદૃઢાઙ્ગોઽશનિનાશનઃ ।
ગિરીણાં યસ્ય શબ્દેન દારણં જાયતે ક્ષણાત્ ॥ ૫૧ ॥

માર્ગં નિરુધ્ય સહસા સંસ્થિતો રોદસી સ્પૃશત્ ।
દ્વિયોજનમસ્તકોઽસાવધો દ્વાદશયોજનઃ ॥ ૫૨ ॥

સરસ્તડાગા વૃક્ષાશ્ચ લતા યત્ર વિભાન્તિ ચ ।
ક્રીડન્તિ સિંહશાર્દુલા વારણા યક્ષરાક્ષસાઃ ॥ ૫૩ ॥

સર્વે તે વિવ્હલાઃ પ્રોચુઃ કિમિદં વિઘ્નમુત્થિતમ્ ।
તદન્તિકે સ્થિતા ગૌરી તેઽપિ સર્વે સ્થિતાસ્તદા ॥ ૫૪ ॥

તતસ્તે મુનયઃ પ્રોચઃ કદા દ્રક્ષ્યામ યોષિતઃ ।
અપત્યાનિ ગુણેશસ્ય કદા સ્યાદત્ર વિક્રમઃ ॥ ૫૫ ॥

ગમિષ્યતિ વૃથા હોમકાલોઽયં નઃ સ્વધાક્રિયાઃ ।
ગૌરી જગાદ તાન્સર્વાન્ ખેદં કર્તુમર્હથ ॥ ૫૬ ॥

મમાપિ ચિન્તઃ સમ્પ્રામા શઙ્કરસ્ય હિ જાયતે ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા વાક્યાનિ તાન્યાશુ ગુણેશો બુદ્ધિમત્તરઃ ॥ ૫૭ ॥

પ્રગૃહ્ય તુ વિરાડ્રૂપં શ્વાસમાત્રાન્નિરાકરોત્ ।
દદૃશુર્ન ચ તદ્રૂપં મોહિતા મુનયોઽપિ તે ॥ ૫૮॥

તચ્છ્વાસયોગાત્ સ ગિરિર્બભ્રામ ગગને તદા ।
આશ્ચર્યં પરમં પ્રામાઃ સર્વે તે તં પ્રશંસિરે ॥ ૫૯॥

વાત્યાગતં યથા પત્રં તતોઽસૌ પતિતો ભુવિ ।
સહસ્રધાઽભવચ્છૈલઃ પુનર્વૃક્ષાનચૂર્ણયત્ ॥ ૬૦॥

તતસ્તે મુનયઃ પ્રોચુઃ સાધુ સાધુ ગુણેશ્વર ।
દૂરિકૃતમરિષ્ટં નઃ સ્વાશ્રમસ્થા વયં સુખમ્ ॥ ૬૧॥

વસામસ્ત્વત્પ્રસાદેન સ્વસ્વકર્મરતા ભૃશમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ચ નત્વા ચ દૃષ્ટ્વા સમ્પૂજ્ય તં યયુઃ ॥ ૬૨॥

પાર્વતી ચ તમાદાય વિવેશનિજમન્દિરમ્ ।
સખ્યશ્ચ મુનિપત્ન્યશ્ચ પૃષ્ટ્વા તાં સ્વગૃહં યયુઃ ॥ ૬૩॥

ઇદં યઃ શૃણુયાન્ મર્ત્યઃ સર્વત્ર સુખમાપ્નુયાત્ ।
આયુરારોગ્યમૈશ્વર્યં સર્વત્ર વિજયં તથા ॥ ૬૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કૂટમત્સ્યશૈલાસુરવધો નામૈકનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૧૪૧ + ૬૪ = ૮૨૦૫

૨.૦૯૨ વિશ્વરૂપદર્શનં નામ દ્વિનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ કદાચિદ્ ગિરિજા પ્રાતઃ સ્નાત્વા ત્વરાન્વિતા ।
સુમે બાલે ચતુર્વર્ષે લિઙ્ગપૂજાં ચકાર સા ॥ ૧॥

વામહસ્તે નિધાયૈવ પાર્થિવીં મૂર્તિમુત્તમામ્ ।
સ ઉત્થાય રુદન્ સ્તન્યં યયાચે હઠતત્પરઃ ॥ ૨॥

ક્ષણં તિષ્ઠ ક્ષણં તિષ્ઠેત્યેવં માતા ન્યષેધયત્ ।
સ રુષાઽપાતયન્મૂર્તિં તદ્ધસ્તાદ્ધસ્તઘાતતઃ ॥ ૩॥

તં ચ સા હસ્તઘાતેન જઘાન દૃઢ રોષતઃ ।

સ રુષા પુનરાગત્ય દદંશાઽઙ્ગુલિમુલ્બણમ્ ॥ ૪॥

મઞ્ચ મુઞ્ચ મમ પ્રાણા ગમિષ્યન્તીતિ સાઽબ્રવીત્ ।
દષ્ટામઽઙ્ગુલિમૃત્સૃજ્ય પપાલ દૂરતોઽર્ભકઃ ॥ ૫॥

અસ્રવદ્રુધિરં તસ્યા અઙ્ગુલેર્બહુલં ભુવિ ।
યથા ક્ષીરકર્મવૃક્ષાદ્ દૃઢાઘાતેન પીડિતાત્ ॥ ૬॥

તતો યષ્ટિં સમાદાય તાડિતું સા સુતં યયૌ ।
ધાવયિત્વા દધારૈનં દદર્શ શિવરૂપિણમ્ ॥ ૭॥

પઞ્ચવક્ત્રં દશભુજં ત્રિનેત્રં શેષશોભિતમ્ ।
ત્રિશૂલં ડમરું ભસ્મ રુણ્ડમાલાં ચ બિભ્રતમ્ ॥ ૮॥

વસાનં ચર્મણી હસ્તિવ્યાઘ્રયોઃ શશિશેખરમ્ ।
દૃષ્ટ્વેત્થં લજ્જિતા યષ્ટિં તત્યાજાધોમુખી શિવા ॥ ૯॥

પુરો વા મન્દિરં વાપિ ગન્તું સા નાશકત્ તદા ।
તચ્ચિન્તાં સ પરિજ્ઞાય બભૂવાર્ભકરૂપવાન્ ॥ ૧૦॥

ક્રીડતે મુનિપુત્રેષુ મુનિબાલસ્વરૂપવાન્ ।
અન્વયાદ્ ગિરિજા બાલં નાપશ્યત્ તેષુ તં સુતમ્ ॥ ૧૧॥

પપ્રચ્છ તાન્ મુનિસુતાન્ મમ બાલઃ કુતો ગતઃ ।
દષ્ટ્વાઽઙ્ગુલીં મદિયાં તુ પપાલ ચપલોઽર્ભકઃ ॥ ૧૨॥

ત ઊચુર્મુનિપુત્રાસ્તાભિતો યાતોઽર્ભકસ્તવ ।
તતો જગામ ગિરિજા પુરતઃ પુરતોઽપિ ચ ॥ ૧૩॥

વિશીર્ણકબરીભારા શ્રમધર્મસમન્વિતા ।
ઇતસ્તતો ધાવમાના સ્રસ્તવસ્ત્રાઞ્ચલા શિવા ।
તસ્યાઃ શ્રમં સ વિજ્ઞાય યયૌ પૂર્વસ્વરૂપવાન્ ॥ ૧૪॥

તદન્તિકં દધારૈનં હસ્તાભ્યાં ગિરિજા દૃઢમ્ ।
સ્વીયાઞ્ચલેન તં બદ્ધ્વા યયૌ હૃષ્ટા સ્વમન્દિરમ્ ॥ ૧૫॥

ઉવાચ રોષાત્ સમ્યક્ત્વં મમ હસ્તે સમાગતઃ ।
અપસ્મારાતિચપલ મારયિષ્યેઽધુના ભૃશમ્ ॥ ૧૬॥

શમ્ભવે વા નિવેદિષ્યે સ ત્વાંવા તાડયિષ્યતિ ।
શ્રુત્વેત્થં વચનં માતુર્લુલુણ્ઠ ધરણીતલે ॥ ૧૭॥

નિઃસૃતં બન્ધનં જ્ઞાત્વા પપાલ ત્વરયા પુનઃ ।
પુનર્ધાવતિ સા પૃષ્ઠે દુઃખિતા ભૃશવિવ્હલા ॥ ૧૮॥

એતસ્મિન્નન્તરે દુષ્ટો દાનવઃ કર્દમાસુરઃ ।
દ્વિજરૂપધરો માલાં દધાનો દક્ષિણે કરે ॥ ૧૯॥

કમણ્ડલું વારિપૂર્ણં ભસ્મોદ્ધૂલિતવિગ્રહઃ ।
અરુણાર્કનિભે વસ્ત્રે વસાનો માયિકો ભૃશમ્ ॥ ૨૦॥

સ ઊચે વચનં બાલં કિમર્થં ત્વં પલાયસે ।
ત્વદ્ભીતેવાર્ણં સદ્યઃ કરિષ્યેઽહં ન સંશયઃ ॥ ૨૧॥

નેષ્યે ત્વાં યત્ર તે માતા ન જાનીયાત્ કથઞ્ચન ।
ન ચ કાલભયં તત્ર ન ચાન્યદ્ભયમણ્વપિ ॥ ૨૨॥

ક ઉવાચ ।
તમુવાચાર્ભકો ભીતસ્તથા કુરુ યથા મમ ।
ન પશ્યેજ્જનની તાત શરણં ત્વામુપાગતઃ ॥ ૨૩॥

એવં વદતિ યાવત્તુ યયૌ બાલસ્વભાવતઃ ।
ગિગીલ તાવદેવાસૌ તં દુષ્ટઃ કર્દમાસુરઃ ॥ ૨૪॥

રમ્ભાફલસ્ય પક્વસ્ય ખણ્ડ કોમલમર્થકમ્ ।
તત્પાદપદ્મચિન્હાનિ ભૂમૌ દૃષ્ટ્વા યયૌ શિવા ॥ ૨૫॥

દ્વિજં દદર્શ પુરતોઽપૃચ્છત્ તં ચ તતોઽર્ભકમ્ ।
સ્વામિન્ ત્વયા મમ સુત ઇતો ગચ્છન્નિરીક્ષિતઃ ॥ ૨૬॥

ઇમાનિ પદપદ્માનિ ચિન્હયુક્તાનિ પશ્ય ભોઃ ।
ઇદાનીં ધાવમાનઃ સ કુત્ર ગુમોઽભવદ્ દ્વિજ ॥ ૨૭॥

તતસ્તામબ્રવીદ્ વિપ્રો દુઃખિતાં તદ્વિયોગતઃ ।

દ્વિજ ઉવાચ ।
કિં નઃ પ્રયોજનં માતસ્તનયેન તવાનઘે ॥ ૨૮॥

ઉદાસીનતયા માતસ્તિષ્ઠતામીશચેતસામ્ ।
તથાપિ નૈવ દૃષ્ટસ્તે તનયઃ ક્વાપિ શૈલજે ॥ ૨૯॥

તનયઃ કિં ત્વયા દેવિ મદધીનઃ કૃતોઽભવત્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં વદતિ તસ્મિંસ્તુ દુઃખિતાં વીક્ષ્ય શૈલજામ્ ॥ ૩૦॥

આવિરાસીન્નિર્વિકારસ્તન્મુખાત્ સ ગુણેશ્વરઃ ।
સા પ્રાહ તનયં દૃષ્ટ્વા કથં મિથ્યા બ્રવીષિ રે ॥ ૩૧॥

તવૈવ નિકટે પુત્રો દૃષ્ટોઽયં ગોપિતસ્ત્વયા ।
સન્તઃ પ્રાણાત્યયે પ્રાપ્તે ન ભાષન્તેઽનૃતં ક્વચિત્ ॥ ૩૨॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તસ્યા વચઃ શ્રુત્વા સ દૈત્યો દીર્ઘદેહવાન્ ।
વ્યોમસ્પૃઙમસ્તકો બાલમાદાય નિર્યયૌ તતઃ ॥ ૩૩॥

તતઃ સા પૃષ્ઠતો લગ્ના ક્રન્દન્તી તનયં શિવા ।
ગણેશોઽપિ તતો દધ્રે તસ્માદ્દીર્ઘતરં વપુઃ ॥ ૩૪॥

દૃષ્ટ્વા દુઃખં જનન્યાસ્તુ પ્રશોચન્ત્યા મુહુર્મુહુઃ ।
તદ્દેહં શતધા કૃત્વા ચુચૂર્ણાઽઙ્ઘ્રિવિઘાતતઃ ॥ ૩૫॥

પતમાનોઽપિ તદ્દેહશ્ચૂર્ણયામાસ શાખિનઃ ।
જનન્યા અગ્રતસ્તસ્થૌ સંહૃત્યેવં તુ દાનવમ્ ॥ ૩૬॥

ગુણેશો મુનયો દેવાસ્તત્પત્ન્યોઽથ સમાગતાઃ ।
ઊચુસ્તાં પાર્વતીં વિદ્વાઃ કિયન્તોઽસ્ય ભવન્તિ હિ ॥ ૩૭॥

ત એવ નાશમાયાન્તિ તવ પુણ્યાત્ સુરેશ્વરિ ।
સર્વૈસ્તૈઃ પૂજિતં બાલં ગૃહીત્વા સ્વકટૌ શિવા ॥ ૩૮॥

ગૃહં જગામ તૈસ્તાભિર્હર્ષનિર્ભરમાનસા ।
પુરામરગણાન્ જિત્વા ગરુત્માનમૃતં યથા ॥ ૩૯॥

ઉત્તતાર શિવા બાલં સ્વાઽઙ્ગણે કટિદેશતઃ ।
સ તુ મૂર્ચ્છાઽઙ્ગતો લુણ્ઠન્ધરણ્યાં ચ પુનઃ પુનઃ ॥ ૪૦॥

વારં વારં દદૌ જૃમ્ભાં પ્રાસાર્ય મુખપઙ્કજમ્ ।
કિં જાતમધુનૈવાસ્ય ધાવયિત્વા યયૌ શિવા ॥ ૪૧॥

મુખમધ્યે દદર્શાસ્ય વિશ્વં વિશ્વસ્વરૂપિણઃ ।
સપ્તદ્વીપાં વસુમતીં પુરગ્રામવનાકરાન્ ॥ ૪૨॥

બ્રહ્માણં ભાસ્કરં શેષં વિષ્ણું પર્વતસાગરાન્ ।
ગન્ધર્વાન્યક્ષરક્ષાંસિ મુનિન્ પક્ષિગણાનપિ ।
નદીવાપીતડાગાનિ મનૂનષ્ટૌ વસૂનપિ ॥ ૪૩॥

શશિસૂર્યાનલોડૂનિ સચેતનમચેતનમ્ ।
પાતાલાન્યપિ સમાનિ સ્વર્ગાનપ્યેકવિંશતીમ્ ॥ ૪૪॥

એવં ત્રિભુવનં દૃષ્ટ્વા મુમૂર્ચ્છ ગિરિજા તદા ।
નિમીલ્ય નયને ભ્રાન્તા મુહૂર્તદ્વયમાસ્થિતા ॥ ૪૫॥

શિવં સંસ્માર મનસા સાવધાના તતોડભવત્ ।
યથા પૂર્વસ્થિતં બાલં પશ્યતિ સ્મ પુરઃસ્થિતમ્ ॥ ૪૬॥

તતસ્તં પરિતુષ્ટાવ તત્પ્રસાદપ્રસન્નધીઃ ।

પાર્વત્યુવાચ ।
પરમાત્મા ત્વમેવાસિ ચરાચરગુરુર્ભવાન્ ॥ ૪૭॥

ચિદાનન્દઘનો નિત્યો નિત્યાનિત્યસ્વરૂપવાન્ ।
ત્વત્કુક્ષૌ પરિદૃષ્ટાનિ ભુવનાનિ ચતુર્દશ ॥ ૪૮॥

દેવા યક્ષાશ્ચ રક્ષાંસિ સરિતો વૃક્ષસઞ્ચયાઃ ।
સર્વં ચરાચરં દૃષ્ટં મયા વક્તું ન શક્યતે ॥ ૪૯॥

ભ્રાન્તાડહં પતિતા ભૂમૌ સાવધાના શિવસ્મૃતેઃ ।
જાતાડહં બાલરૂપેણાપશ્યં ત્વાં પ્રાકૃતં શિશુમ્ ॥ ૫૦॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુવત્યાં તસ્યાં તુ માયામાવિશ્ચકાર સઃ ।
લાલયિત્વા કટૌ ગૃહ્ય સ્તનપાનં દદૌ શિવા ॥ ૫૧॥

ગૃહં પ્રવિષ્ટા ગિરિજા ગૃહકાર્યરતાડભવત્ ।
મુનયો મુનિપત્ન્યશ્ચ યયુઃ સ્વં સ્વં નિવેશનન્ ॥ ૫૨॥

ઇદમાખ્યાનકં શ્રુત્વા સર્વપાપૈઃ પ્રપુચ્યતે ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિશ્વરૂપદર્શનં નામ દ્વિનવતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૯૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૨૦૫ + ૫૩ = ૮૨૫૮

૨.૦૯૩ ચઞ્ચલવધોનામ ત્રિનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ततस्तु पञ्चमे वर्षे प्रवृत्ते मुनिबालकाः ।
उषःकाले गुणेशस्य समागम्य गृहं प्रति ॥ १॥

प्रातःकाले कथं शेषे प्रोत्तिष्ठोत्तिष्ठ हे सखे ।
उत्थापय निजं बालमित्यूचुस्ते शिवामपि ॥ २॥

तानुवाच शिवा वाक्यं निद्रा वो न समागता ।
क्रीडायामेव सक्तानां चपलानां दिवानिशम् ॥ ३॥

कथं याहीत्यनुदिते निर्लज्जा मूढभावतः ।

त ऊचुः ।
मातर्न तव वाक्येन कोपो नो जायते क्वचित् ॥ ४॥

वयं ते बालकाः किं न त्वं वा नो जननी न किम् ।
अस्मिंस्तव शिशौ सक्तं सर्वेषां मानसं सदा ॥ ५॥

एनं पश्माम पुरतो दिवानक्तं निरन्तरम् ।
विनैनं च समाधानं न नश्चेतसि जायते ॥ ६॥

श्रुत्वा वाक्यानि तेषां तु प्रोदतिष्ठत् तदा शिशुः ।
लिलिङ्ग बहिरागत्य गुणेशस्तैः परस्परम् ॥ ७॥

ययुर्बहिर्मुदा युक्ता धृत्वा हस्तान् परस्परम् ।
द्विभागीभूय चिक्रीडुर्नानायुद्धविचेष्टितैः ॥ ८॥

मस्तकं मस्तकेनैव वक्षसा वक्ष एव च ।
बाहुभ्यां चैव बाहू च निजघ्नुस्ते परस्परम् ॥ ९॥

जलेन रजसा चैव कन्दुकैर्मुष्टिभिस्तथा ।
कर्दमैर्गोमयैः केचिदान्दोलनविकर्षणैः ॥ १०॥

कोलाहलं प्रकुर्वन्तः शृङ्गवंशरवानपि ।
दैत्यभूता जयं प्रापुर्देवभूताः पराजयम् ॥ ११॥

एवं युध्यत्सु तेष्वेवं खड्गनामा महासुरः ।
आययौ वृषरूपेण विशालेन नभस्पृशा ॥ १२॥

પુચ્છવાતેન મહતા પતિતા વૃક્ષસઞ્ચયાઃ ।
શૂલદન્તો લલજ્જિવ્હઃ પાદેનામર્દયન્દિશઃ ॥ ૧૩ ॥

સ મહાન્તં રવં કૃત્વા તમધાવદ્ગુણેશ્વરમ્ ।
પ્રતિશબ્દેન સહસા નાદયન્વિદિશો દિશઃ ॥ ૧૪ ॥

તં દૃષ્ટ્વા વિદ્રુતાઃ સર્વે મુનિપુત્રા ભયાતુરાઃ ।
ધાવ ધાવેતિ તં બાલં ચુક્રુશઃ કેચિદર્ભકાઃ ॥ ૧૫ ॥

તેષામાક્રન્દિતં શ્રુત્વા સહસા સ ગુણેશ્વરઃ ।
કૃત્વા મહત્તરં રૂપમુડ્ડીય તં જઘાન હ ॥ ૧૬ ॥

મુષ્ટિઘાતેન શિરસિ વજ્રણેવ મહાચલમ્ ।
સ ભિન્નહૃદયો દુષ્ટો વમન્રક્તં મુખાદ્ભહુ ॥ ૧૭ ॥

કૃત્વા ઘોરં મહાશબ્દં પતિતો ધરણીતલે ।
વિચાલ્ય ચરણાન્ ગ્રીવામાક્રન્દ્ય ચ પુનઃ પુનઃ ॥ ૧૮ ॥

સ્વીયં દેહં સમાસ્થાય તત્યાજ જીવિતં ક્ષણાત્ ।
દશાષ્ટયોજનાયામઃ પાતયન્ વૃક્ષસઞ્ચયાન્ ॥ ૧૯ ॥

ઉદ્ધૂલ રજો ભૌમં ગગનં પ્રાવૃતં ક્ષણાત્ ।
તદ્દેહપાતાત્પતિતા જન્તવોડથ પતત્રિણઃ ॥ ૨૦ ॥

તં તથા પતિતં દૃષ્ટ્વા સર્વ એવ કુમારકાઃ ।
સાધુ સાધુ શિવાપુત્ર મહાદૈત્યો નિપાતિતઃ ॥ ૨૧ ॥

દૃષ્ટ્વા મહાન્તં તં દૈત્યં વયં ભીત્યા પલાયિતાઃ ।
કથં ત્વયા મહાદૈત્યઃ પૌરુષેણ કનીયસા ॥ ૨૨ ॥

હતોડયં વિસ્મિતઃ સર્વે પુનસ્તં સમુપાગતાઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા તે પુનઃ ક્રીડાં ચક્રુઃ સર્વે યથા પુરા ॥ ૨૩ ॥

કર્ષયન્તોડઙ્ઘ્રિકમલે ધૃત્વા કેચિત્પરસ્પરમ્ ।
તતસ્તસ્ય સખા પ્રાયાન્મૃતપ્રતિકૃતીચ્છયા ॥ ૨૪ ॥

છાયારૂપં સમાસ્થાય મહાબલપરાક્રમઃ ।
પાદાઘાતેન તસ્યાશુ ચકમ્પે શેષવિગ્રહઃ ॥ ૨૫ ॥

વ્યોમસ્પૃગ્ભસ્તકો દુષ્ટો ગુણેશપૃષ્ઠતો યયૌ ।
છાયાં તદીયામાવિશ્ય પાતયામાસ તં તદા ॥ ૨૬ ॥

ઇતરેષામદૃશ્યોઽસૌ માયાવી બલવત્તરઃ ।
યથા યથા નૃત્યતે સ તથા દૈત્યોઽપિ નૃત્યતિ ॥ ૨૭ ॥

તં પતન્તં ગુણેશં તે નિરીક્ષ્ય મુનિબાલકાઃ ।
ઊચુસ્તં ધાવિતાઃ કેચિત્ કેચિચ્ચ દુઃખિતા ભૃશમ્ ॥ ૨૮ ॥

કથંવા પતસે નાથ ક્વ સામર્થ્યં ગતં તવ ।
વારંવારં સ્ખલસિ કિં પ્રિયેષુ ચ સખિષ્વપિ ॥ ૨૯ ॥

તતો બાલો દદર્શાશુ દશદિક્ષુ સમન્ત્તતઃ ।
સામર્થ્યાદગ્રતો યાતુમિયેષ નાશકચ્ચ સઃ ॥ ૩૦ ॥

પુનશ્ચ પ્રણિધાનેન સમન્તાદવલોકયન્ ।
છાયાપ્રવિષ્ટં તં દૈત્યં જ્ઞાતવાન્ સ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૩૧ ॥

ગણ્ડશૈલં સમાદાય પ્રાક્ષિપચ્ચોદરેઽસ્ય હ ।
ઉપરિષ્ટાન્નનર્ત્તાસૌ સ મૃતશ્ચૂર્ણતાં ગતઃ ॥ ૩૨ ॥

અન્તકાલે મહદ્રૂપં સમાસ્થાય નિજં ખલઃ ।
ચૂર્ણયામાસ વૃક્ષાન્ સપર્વતાન્પ્રાણિસઞ્ચયાન્ ॥ ૩૩ ॥

તન્મેદસા ચ રક્તેન ધરણી ચ ગુણેશ્વરઃ ।
રક્તતાં સમનુપ્રાપ્તૌ વસન્તે કિંશુકાવિવ ॥ ૩૪ ॥

એવં તં વિનિહત્ત્યાશુ ગુણેશો લીલયાઽરમત્ ।
તત એકો વૃષસ્કન્ધઃ સૂકરાસ્યો ગજોદરઃ ॥ ૩૫ ॥

ગણ્ડશૈલા રજ ઇવ શ્વાસાસસ્ય ચલન્તિ ચ ।
ચઞ્ચલાખ્યો મહાદૈત્યો બાલરૂપધરોઽવિશત્ ॥ ૩૬ ॥

તેષુ નાનાવિધાઃ ક્રીડા દર્શયામાસ લાઘવાત્ ।
મહાબલો મહામાયઃ પોધયામાસ કાંશ્ચન ॥ ૩૭ ॥

ચરણં કસ્યચિદ્ ધૃત્વા ચકર્ષ મુનિબાલકમ્ ॥

ઉભૌ કરૌ વિધૃત્વૈવ કસ્યચિન્મસ્તકેઽહનત્ ॥ ૩૮ ॥

યસ્ય નૃત્યે ધરા સર્વા કમ્પતે સ્મ સ પર્વતા ॥

તે ધર્મે મૃત્તિકાં સર્વે ચર્ચયન્તિ સ્વવિગ્રહે ॥ ૩૯ ॥

સોઽપિ ચર્ચયતે સ્વાઙ્ગં ચન્દનેનેવ ભાગ્યવાન્ ।
તતસ્તે કન્દુકં કૃત્વા તેન ક્રીડામથારભન્ ॥ ૪૦ ॥

કન્દુકો વ્યોમમાર્ગસ્થો બાલત્યક્તોઽસ્પૃશત્ક્ષરમ્ ।
કૃત્વાશ્વવચ્ચ તં બાલમારોહેત્ સ સકન્દુકઃ ॥ ૪૧ ॥

આરોહકો બલાદ્ભૂમૌ નિક્ષિપેત્તં ચ કન્દુકમ્ ।
અપરો ધારયેદૂર્ધ્વમાગતં સોઽપિ વા પુનઃ ॥ ૪૨ ॥

યદ્ધસ્તે કન્દુકઃ સોઽથ બાલમારુહ્ય તં ત્યજેત ।
ભૂમૌ નિપતિતં બાલમાદાય તેન તાડયેત્ ॥ ૪૩ ॥

તેષુ મધ્યે પલાયત્સુ યસ્ય લગ્નઃ સ કન્દુકઃ ।
તેનાપિ વ્યોમમાર્ગસ્થઃ કાર્યો યસ્ય કરં સ્પૃશેત્ ॥ ૪૪ ॥

હસ્તે નાયાતિ ચેત્ સોઽપિ વ્યોમગં તં તુ કારયેત્ ।
યેન હસ્તે ધૃતઃ સોઽમુમારુહ્ય પૂર્વવત્ ક્ષિપેત્ ॥ ૪૫ ॥

કદાચિત્કન્દુકઃ ક્ષિપ્તો ગુણેશેન ચ વ્યોમનિ ।
ચઞ્ચલેન ધૃતો હસ્તે તમારુઢસ્તદાઽસુરઃ ॥ ૪૬ ॥

ભારેણાક્રમ્ય તં દેવમુવાચ દુષ્ટદાનવઃ ।
સહસ્વ ભારં મે દુષ્ટ વલ્ગસેઽર્ભકસઞ્ચયે ॥ ૪૭ ॥

ત્યક્તં ત્યક્તં કન્દુકં સ ગૃહ્ણાતિ સ્વકરે પુનઃ ।
મુહુર્તદ્વયમેવં હિ ચિક્રીડે દુષ્ટદાનવઃ ॥ ૪૮ ॥

પ્રાહસન્મુનિબાલાસ્તે ગુણેશં તં તથાગતમ્ ।
તતો ગુણેશો દૈત્યં તમારુઢો દૃઢવિક્રમઃ ॥ ૪૯ ॥

ચઞ્ચલશ્ચઞ્ચલો જાતો નેતું દૂરે મુદાન્વિતઃ ।
વ્યોમમાર્ગેણ સહસા બાલા ભૂમિગતા યયુઃ ॥ ૫૦ ॥

વિમાનવત્પક્ષિવચ્ચ સ જગામ ત્વરાન્વિતઃ ।
તતો નિવૃત્તાસ્તે બાલાઃશોચ માના યયુર્ગૃહાન્ ॥ ૫૧ ॥

સ્થિતાસ્તત્રૈવ કેચિચ્ચ પ્રતીક્ષન્તો ગુણેશ્વરમ્ ।
તતો ગુણેશસ્તં જ્ઞાત્વા મનસા દુષ્ટદાનવમ્ ॥ ૫૨ ॥

હિમવત્સદૃશં ભારં ચકાર સહસા વિભુઃ ।
ભારેણ પતિતો દૈત્યઃ પ્રાવદત્ તં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૫૩ ॥

ઉત્તરસ્વ મહાભારં ગમિષ્યન્તિ મમાસવઃ ।
દયાં કુરુષ્વ દીને ત્વં પ્રપન્ને શરણં તવ ॥ ૫૪॥

એવં વદન્ મુમૂર્ચ્છાડસૌ તતો બાલો દધાર તમ્ ।
ભ્રામયામાસ બહુશો ગરુડો ભુજગં યથા ॥ ૫૫॥

તત્યાજ દૂરદેશે તં ચઞ્ચલં દુષ્ટદાનવમ્ ॥ ૫૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ખડ્ગ-ચઞ્ચલવધોનામ ત્રિનવતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૯૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૨૫૮ + ૫૬ = ૮૩૧૪

૨.૦૯૪ ચતુર્નવતિતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો મુનિસુતા યાતાઃ પ્રતીક્ષન્તઃ સ્થિતાશ્ચ યે ।
તેષાં જયરવૈર્વ્યોમ ગર્જિતં ચ દિગન્તરમ્ ॥ ૧॥

ચિક્રીડુસ્તે પુનસ્તત્ર નાનાનૃત્યૈશ્ચ ગાયનૈઃ ।
એવં રમત્સુ બાલેષુ સાર્દ્ધ્યામે દિવાકરે ॥ ૨॥

પિતરૌ તાનદૃષ્ટ્વૈવ ગ્રામમધ્યે ક્વચિદ્ગૃહે ।
પ્રત્યેકં યષ્ટિમાદાય યયુઃ સર્વે શિશૂન્પ્રતિ ॥ ૩॥

રમન્તો વિવિધાઃ ક્રીડા મધ્યે કૃત્વા ગુણેશ્વરમ્ ।
નૃત્યન્તં નર્તયન્તં ચ તં ચ તે નિરભર્ત્સયન્ ॥ ૪॥

પિતર ઊચુઃ ।
ત્વયા વિના નો બાલાશ્ચ નાચરન્ સ્નાનભોજને ।
આચારાધ્યયને ચાપિ બ્રાહ્મણયં વિનયં તથા ॥ ૫॥

તતઃ પરસ્પરં પ્રાહુર્ગતક્રોધા નિરીક્ષ્યતમ્ ।
એતસ્ય તાડને બુદ્ધિર્ગતૈનં વીક્ષ્ય નઃ કુતઃ ॥ ૬॥

કથયામો યદિ શિવૌ તાવસ્ય કિં કરિષ્યતઃ ।
અનેકે નિહતા દૈત્યા બાલેનૈવ મહાબલાઃ ॥ ૭॥

વયં દેશાન્તરં યામો ભીત્યા તવ ગુણેશ્વર ।

ક ઉવાચ ।

એવં વદત્સુ લોકેષુ પિદધે સ ગુણેશ્વરઃ ।
આવિરાસીદ્ દૂરદેશે તતો બાલા વ્યલોકયન્ ॥ ૮॥

ધાવયિત્વા પિતૃંસ્ત્યક્ત્વા ગુણેશં તે યયુઃ પુનઃ ।
ક્રીડન્તસ્તે યયુઃ શીઘ્રં ગૌતમાશ્રમમુત્તમમ્ ॥ ૯॥

ધ્યાનસ્થં તં મુનિં વીક્ષ્ય પચન્તી તત્સ્રિયં ચ તે ।
ગુણેશોઽગાન્મધ્યદેશં જગ્રાહૌદનપાત્રકમ્ ॥ ૧૦॥

દદૌ તેભ્યો વિભજ્યાન્નં પ્રાર્થયામાસ સાદરમ્ ॥ ૧૧॥

મત્સઙ્ગેન ચિરઙ્કાલં યૂયં સર્વે બુભુક્ષિતાઃ ।
સાવકાશં પ્રભુઞ્જધ્વં તતઃ ક્રીડામહે પુનઃ ॥ ૧૨॥

અહલ્યા તં ચુકોપાશુ મમાન્નં સ્પૃષ્ટવાન્કથમ્ ।
ન કૃતો વૈશ્વદેવો વા નૈવેદ્યં ચપલાર્ભકાઃ ॥ ૧૩॥

વિસૃજ્ય ધ્યાનં કિં કુર્યાદ્ ગૌતમો મુનિસત્તમઃ ।
ઉત્થાપયામાસ તદા ધ્યાનસ્થં મુનિસત્તમમ્ ॥ ૧૪॥

સ ઉત્થાય દદર્શાઽથ ગૌતમઃ સકલાર્ભકાન્ ।
જક્ષતોઽન્નં ક્ષુધા યુક્તાન્ બભાષે ચ ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૧૫॥

ગૌતમ ઉવાચ ।

મહતોઃ પુત્રતાં પ્રાપ્ય કથમન્યાયકૃદ્ ભવાન્ ।
અત્યદ્ભુતાનિ કર્માણિ શ્રુત્વા તે ત્વાં વયં પુરા ॥ ૧૬॥

પરાત્પરતરં દેવં પરબ્રહ્મસ્વરૂપિણમ્ ।
મન્યામહે બાલભાવં કુરુષે ત્વં ગુણેશ્વર ॥ ૧૭॥

ક ઉવાચ ।

ધૃત્વા કરં સ ચ મુનિઃ પાવત્યા ગૃહમાગમત્ ।
કરે ધૃત્વાઽન્નસહિતં તત્પાત્રં નિજમન્દિરાત્ ॥ ૧૮॥

ઉવાચ માતસ્તે બાલો નિત્યમન્યાયકૃન્મમ ।
અદ્ય ત્વાં કથિતું યાતઃ કિં કાર્યં ગૌર્યતઃ પરમ્ ॥ ૧૯॥

ઇતો વા ગમનં દૂરે મન્યસે યદિ તદ્વદ ।

ક ઉવાચ ।

તતો રુષો સમાયુક્તા શ્રુત્વા વાક્યં મુનીરિતમ્ ॥ ૨૦॥

તાડયામાસ યષ્ટયા તં વમન્તી નેત્રતોડનલમ્ ।
ઉવાચ ચ મુનિં ગૌરી પ્રણતા ક્રોધસંયુતા ॥ ૨૧॥

મમાપિ ચ મુને ત્રાસો જાયતો જન્મતોડસ્ય હ ।
દ્રષ્ટવ્યા રાક્ષસકૃતાઃ કિયન્તો વિઘ્નસઞ્ચયાઃ ॥ ૨૨॥

સ્ત્રિયઃ પ્રવક્તું કુત્રાપિ નાયાન્તિ મુનિપુઙ્ગવાઃ ।
અયં તુ સર્વતો દુષ્ટો મુનિપુત્રવિભેદકઃ ॥ ૨૩॥

મમાત્મજ ઇતિ જનો નૈનં શાપં પ્રયચ્છતિ ।
બદ્ધ્વૈનં હસ્તપાદેષુ તત્સમક્ષં શિવા સુતમ્ ॥ ૨૪॥

ગૃહમધ્યે તુ સંસ્થાપ્ય તદ્ગૃહં પિદધે દૃઢમ્ ।
મૈવં મૈવં વદન્યાતો ગૌતમઃ સ્વાશ્રમં પ્રતિ ॥ ૨૫॥

તતસ્તે બાલકાઃ સર્વે શોચન્તસ્તં ગુણેશ્વરમ્ ।
કથં નો દર્શનં ચાસ્ય ભવિષ્યતિ કદા નુ વા ॥ ૨૬॥

દ્વાર દત્ત્વા દૃઢં મધ્યે સ્થાપિતો ગિરિકન્યયા ।
એવં તેષુ વદત્સેવ તન્મધ્યે સ યયૌ ક્ષણાત્ ॥ ૨૭॥

જનન્યાઃ કટિદેશેડપિ દૃશ્યતે તદ્ગૃહોડપિ ચ ।
ઊચુસ્તાં ગૌરિ પુત્રસ્તે નિઃસૃતો ગૃહમધ્યતઃ ॥ ૨૮॥

પશ્યતિ સ્મ ગેહમધ્યે બદ્ધમેવ ગુણેશ્વરમ્ ।
બહિસ્તાન મુનિપુત્રાન્ સા તત્સ્વરૂપાનપશ્યત ॥ ૨૯॥

યં કઞ્ચિત્સ્તનપાનાય જુહાવ વિવ્હલા શિવા ।
નિષિદ્ધા સા સુતૈસ્તૈસ્તુ ગૃહમધ્યે શિવે સ્થિતઃ ॥ ૩૦॥

ઉદ્ઘાટ્ય દ્વારં સા બાલં મુક્ત્વા સ્તન્યં દદૌ મુદા ।
ગૌતમઃ સ્વાશ્રમં યાતો દેવતાર્ચનમારભત્ ॥ ૩૧॥

ગુણેશરૂપાન્સોડપશ્યત્ તૃમાન્દેવાંસ્તથાડખિલાન્ ।
પુરઃ પ્રકીર્ણમન્નં ચ તતો વિસ્મિતમાનસઃ ॥ ૩૨॥

ચિન્તયામાસ મનસિ દુર્બુદ્ધિસ્તુ કૃતા મયા ।
ઉમાયૈ કથિતં સર્વમન્નપાત્રં પ્રદર્શિતમ્ ॥ ૩૩॥

તયા સ તાડિતો બદ્ધોઽવ્યક્તો વ્યક્તસ્ય કારણમ્ ।
પરાત્પરતરો દેવો યસ્મિંસ્તૃમે મહાફલમ્ ॥ ૩૪॥

આગત્ય બુભુજે બાલૈઃ સાર્દ્ધન્તુ મુનિસમ્ભવૈઃ ॥

મોહિતો માયયા ચાસ્યડપૂર્વજ્ઞાસિષં ન તમ્ ॥ ૩૫॥

ક ઉવાચ ।
અહલ્યાપિ પુનઃ પાકં ચકારાદ્‌ભુતમાનસા ।
સોઽપિ ધ્યાનસ્થિતો ભૂત્વા નિત્યકર્મ સમાપયત્ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગૌતમભોજનહરણં નામ ચતુર્નવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૩૧૪ + ૩૬ = ૮૩૫૦

૨.૦૯૫ વૃકાસુરવધો નામ પઞ્ચનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ષષ્ઠે વર્ષે પ્રવૃત્તે તુ ક્વચિદ્યાતો બહિઃ શિશુઃ ।
ઉમાયા બાલકૈઃ સાર્દ્ધં ચિક્રીડાનેકધા પુનઃ ॥ ૧॥

તં દિદૃક્ષુર્વિશ્વકર્મા યયાવન્તર્ગૃહં પ્રતિ ।
પાર્વતી બહિરાગત્ય માનયામાસ તં બહુ ॥ ૨॥

ચિત્રાસને સમાવેશ્ય પૂજયામાસ સાદરમ્ ।
પ્રક્ષાલ્ય ચરણૌ પ્રાદાદ્ ગન્ધં તામ્બૂલમેવ ચ ॥ ૩॥

તતસ્તદાદરં દૃષ્ટ્વા વિશ્વકર્મા તુતોષ હ ।
તુષ્ટાવ પરયા ભક્ત્યા પ્રણિપત્ય શિવાં મુદા ॥ ૪॥

વિશ્વકર્મોવાચ ।
નમામિ વિશ્વેશ્વરિ વિશ્વરૂપે બ્રહ્મેન્દ્રરુદ્રાર્યમવિષ્ણુરૂપે ।
ત્વયા તતં વિશ્વમનન્તશક્તે બ્રહ્માદિદેવૈરભિનન્દ્યરૂપે ॥ ૫॥

ત્વમેવ વિશ્વં રજસા વિધત્સે સત્ત્વેન માતઃ પરિપાસિ તચ્ચ ।
ત્વમેવ સર્વં તમસાડથ હંસિ ત્રૈગુણ્યમેતત્તવ નિત્યરૂપમ્ ॥ ૬॥

ત્વયા હતા દૈત્યગણા વિમુક્તિં બ્રહ્મર્ષયો જ્ઞાનબલાત્ પ્રપન્નાઃ ।
ત્વમેવ વિષ્ણોરતુલાડસિ શક્તિઃ સર્વસ્ય હેતુઃ પરમાડસિ માયા ॥ ૭॥

સતોઽસતો યાપિ પરાસિ શક્તિશ્ચરાચરં ત્વં વિદધાસિ વિશ્વમ્ ।
સમ્મોહ્ય લોકાન્સકલાન્સુરેશાન્કાષ્ઠાકલાભિશ્ચ દદાસિ ભોગમ્ ॥ ૮॥

યે ત્વાં પ્રપન્ના ન ભયં તુ તેષાં મૃત્યોસ્તસ્થા દૈત્યકૃતં કદાચિત્ ॥ ૯॥

ત્વમેવ લક્ષ્મીઃ સુકૃતામલક્ષ્મીર્દુષ્કૃતાત્મનાં ત્વં પ્રમદાસ્વરૂપા ।
વિદ્યાસ્વરૂપાસિ જગત્ત્રયે ત્વં પ્રભાસ્વરૂપા શશિસૂર્યયોસ્ત્વમ્ ॥ ૧૦॥

ય આશ્રિતાસ્તે જગદાશ્રયાસ્તે વિપત્તિલેશો ન ચ તેષુ માતઃ ।
ત્વમેવ વિશ્વેશ્વરિ વિશ્વમેતદ્ધરસ્યથાપ્યાયસિ વારિરૂપા ॥ ૧૧॥

અનાદિમધ્યાડનિધનાપ્યગમ્યા હરીશલોકેશસુરેશ્વરાણામ્ ।
તેઽનુગ્રહાત્ત્વાપ્રભજન્તિ ભક્તા આનન્દરૂપા નિવસન્તિ નાકે ॥ ૧૨॥

અભક્તિકામાન્ વિનિહંસિ રુષ્ટા ત્વામેવ માતઃ શરણં પ્રપન્નઃ ।
ધન્યે મમૈતે નયનેઽથ વિદ્યા જનુશ્ચ માતા પિતૃવંશ એવ ॥ ૧૩॥

કુલં ચ ધન્યં ચરણૌ ત્વદીયૌ દૃષ્ટૌ યતસ્તે જગદમ્બિકે મયા ।

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુતા જગન્માતા વરમસ્મૈ ન્યવેદયત્ ॥ ૧૪॥

સ વવ્રે પરમાં ભક્તિં સાત તથેતિ તમબ્રવીત્ ।
ઇદં સ્તોત્રં પઠેદ્ યસ્તુ સર્વાન્ કામાઁલ્લભેચ્ચ સઃ ॥ ૧૫॥

સર્વત્ર વિજયં પુષ્ટિં વિદ્યામાયુઃ સુખં શિવમ્ ।

શિવોવાચ ।
વિશ્વકર્મન્ મહાબુદ્ધે જ્ઞાનવાનસિ સર્વતઃ ॥ ૧૬॥

યચ્છ્રુતં શિવવાક્યેન દૃષ્ટં તત્સકલં ત્વયિ ।
સિન્ધુના પીડિતા દેવાઃ સર્વે કારાગૃહે સ્થિતાઃ ॥ ૧૭॥

શિવશ્ચાત્ર સમાયાતઃ કૈલાસે તુ હૃતે સતિ ।
દણ્ડકારણ્યદેશેઽત્ર કોઽપ્યામો ન હિ દૃશ્યતે ॥ ૧૮॥

ત્વં તુ સમ્યક્ સમાયાતો બહુકાલેન દર્શનમ્ ।

વિશ્વકર્મોવાચ ।
કિમાશ્ચર્યં જગન્માતર્બાલો માતરમાવ્રજેત્ ॥ ૧૯॥

દ્રષ્ટું દેવં મહાભક્તો વિદ્યાકામો ગુરું શિવે ।

પુત્રસ્ય તે શ્રુતો માતર્મહિમા પરમાદ્ભુતઃ ॥ ૨૦॥

તમહં દ્રષ્ટુમાયાતો યુવયોર્દર્શનોત્સુકઃ ।

ઽ ઉવાચ ।
એવં તયોસ્તુ વદતોરાગતોઽસૌ વિનાયકઃ ॥ ૨૧॥

અસઙ્ખ્યશશિસઙ્કાશો રજસાઽરુણવિગ્રહઃ ।
પ્રસન્નવદનો બાલસમૂહપરિવારિતઃ ॥ ૨૨॥

તન્મધ્યે શોભતે સ્માસૌ મરુન્મધ્યે યથા હરિઃ ।
તં દૃષ્ટ્વા પ્રણિપત્યાસૌ કૃતાઞ્જલિપુટઃ સ્થિતઃ ॥ ૨૩॥

તુષ્ટાવ પરમાત્માનં જ્ઞાત્વા તં ગિરિજાસુતમ્ ।

વિશ્વકર્મોવાચ ।
નમામિ પરમાત્માનં સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહમ્ ॥ ૨૪॥

ચરાચરગુરું સર્વકારણાનાં ચ કારણમ્ ।
ગુણેશ ચ ગુણાતીતં સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારિણમ્ ॥ ૨૫॥

સર્વવ્યાપિનમીશાનં વ્યક્તાવ્યક્તસ્વરૂપિણમ્ ।
અગમ્યં સર્વદેવાનાં મુનિહૃત્પદ્મવાસિનમ્ ॥ ૨૬॥

સિદ્ધિબુદ્ધિપતિં નાનાભક્તસિદ્ધિપ્રદં વિભુમ્ ।
અભક્તકામદહનં સહસ્રરવિસન્નિભમ્ ॥ ૨૭॥

અનેકશક્તિસંયુક્તં દૈત્યદાનવમર્દનમ્ ।
અનાદિમવ્યયં શાન્તં જરામરણવર્જિતમ્ ॥ ૨૮॥

ત્રિતનું ચ ત્રયીમૂલં બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાત્મકમ્ ।

ઽ ઉવાચ ।
એવં સ્તુતિં સમાકર્ણ્ય સન્તુષ્ટઃ સ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૨૯॥

સ્વાસને તમુપાવિશ્ય પૂજયામાસ સાદરમ્ ।
પ્રક્ષાલ્ય ચરણૌ ગન્ધમક્ષતાન્ પુષ્પમેવ ચ ॥ ૩૦॥

ધૂપં દીપં ચ નૈવેદ્યં નિવેદ્ય તમથા બ્રવીત્ ।

ગુણેશ ઉવાચ ।
વિશ્વકર્મન્નાગતોઽસિ મમ દર્શનકાઙ્ક્ષયા ॥ ૩૧॥

કિમાનીતં મમ મુદેઽદ્યુપાયનમનુત્તમમ્ ।

વિશ્વકર્મોવાચ ।
નિજસ્વાનન્દપૂર્ણાનાં પરવાઞ્છાવિધાયિનામ્ ॥ ૩૨॥

નિસ્પૃહાણાં સર્વકૃતાં સર્વશક્તિમતામપિ ।
સમલોષ્ટાશ્મહેમ્નાં ચ કલ્પવૃક્ષાધરી કૃતામ્ ।
કર્તુમકર્તું શક્તાનામન્યથાકર્તુમેવ ચ ॥ ૩૩॥

સ્વાધીનાનાં ચ તુષ્ટાનાં સ્વસત્તાવર્તિનામપિ ।
પરાધીનૈરશક્તૈશ્ચાકિઞ્ચનૈર્મર્ત્યધર્મભિઃ ॥ ૩૪॥

કિં દેયં પરિતોષાય સ્વશક્ત્યા કિઞ્ચિદાહૃતમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા વિશ્વકર્માઽસ્થાપયત્પુરતઃ સૃણિમ્ ॥ ૩૫॥

પદ્મં ચ પરશું પાશં સહસ્રાદિત્યસન્નિભમ્ ।
સર્વશત્રુહરં તીક્ષ્ણં દધાર સ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૩૬॥

ઉવાચ વિશ્વકર્માણં કુત એતાનિ વિશ્વકૃત્ ।
આનીતાનિ મમ પ્રીત્યૈ તદ્વદસ્વાધુનાઽનઘ ॥ ૩૭॥

વિશ્વકર્મોવાચ ।
સંજ્ઞા નામેતિ નામ્ના મે કન્યા ચારુસ્વરૂપિણી ॥ ૩૮॥

લજ્જિતો યન્મુખં વીક્ષ્ય સહસા શશલાઞ્છનઃ ।
રમા શચી ચ સાવિત્રી શારદાઽરુન્ધતી રતિઃ ॥ ૩૯॥

ત્રિલોકયાં ન સમા કાપિ પરા યસ્યા ગુણેશ્વર ।
સા મયા ત્વયે દત્તા ત્રિવેદાય ત્રિરૂપિણે ॥ ૪૦॥

આગતેષુ ત્રિલોકેષુ સાઙ્ગોપાઙ્ગેષુ સર્વશઃ ।
મહોત્સવો મહાનાસીદ્ દિનાષ્ટકમહર્નિશમ્ ॥ ૪૧॥

યાં દૃષ્ટ્વા સ્ખલિતા દેવા લજ્જયાઽધોમુખા ગતાઃ ।
સવિતા તામથાદાય યયૌ સ્વસ્થાનમુત્તમમ્ ॥ ૪૨॥

તેજસા તસ્ય તમા મે કન્યકા કૃશતામગાત્ ।
સા તતો નિર્મમે છાયાં સંજ્ઞા તુ સ્વપ્રભાવતઃ ॥ ૪૩॥

સર્વં તસ્યૈ નિવેદ્યૈવ સદ્યો મમ ગૃહં ગતા ।
ગતે કિયતિ કાલે સા છાયા જ્ઞાતા તુ ભાનુના ॥ ૪૪ ॥

નેયં સંજ્ઞેતિ સ પ્રાયાદ્ ગૃહં સદ્યો મમાર્યમા ।
તતો ભીતા પુનઃ સંજ્ઞા મામુવાચ ન માં પિતઃ ॥ ૪૫ ॥

નિવેદય રવેર્હસ્તે તેજોઽહં ન ક્ષમેઽસ્ય ચ ।
તતઃ પિત્રા ધિક્કૃતા સા બહિરેવ યયૌ કિલ ॥ ૪૬ ॥

અશ્વિનીરૂપમાસ્થાય ગુમરૂપા વનેઽવસત્ ।
તતસ્તુ વિશ્વકર્મા તામનવેક્ષ્ય ક્વચિદ્ગૃહે ॥ ૪૭ ॥

પ્રોવાચાર્યમણં સોઽથ તેજસ્તે સોઢુમક્ષમા ।
ક્વ ગતા ન ચ જાને તામુપાયં તે બ્રવીમિ ચ ॥ ૪૮ ॥

યદિ તે તેજસો ભાગો ન્યૂનઃ કિઞ્ચિદ્ભવિષ્યતિ ।
તદા સા પ્રકટીભૂયાદ્ વિહરસ્વ તતસ્તયા ॥ ૪૯ ॥

રવિરુવાચ ।
યથા તવ ભવેચ્ચેતસ્તથા કર્તું ત્વમર્હસિ ॥

ક ઉવાચ ।
વિશ્વકર્મા તતશ્ચૈનં યન્ત્રે સ્થાપ્યોલ્લિલેખ હ ॥ ૫૦ ॥

તેજોઽ્રાસં ચકારાશુ કિઞ્ચિત્સૌમ્યોઽભવચ્ચ સઃ ॥

યત્ર ગુમાઽભવત્સંજ્ઞા તત્ર યાતોઽર્યમા વિભુઃ ॥ ૫૧ ॥

અશ્વોભૂત્વા તયા રેમે સા નાસત્યાવસૂત ચ ॥

તામાદાયાર્યમા લોકં નિજં હર્ષયુતોઽગમત્ ॥ ૫૨ ॥

વિશ્વકર્મોવાચ ।
તેજઃશેષેણ તસ્યાથ પ્રબલેન ગુણેશ્વર ।
નિર્મિતાન્યાયુધાન્યાશુ ત્વદર્થે જગદીશ્વર ॥ ૫૩ ॥

અતિતીક્ષ્ણાનિ કાલસ્ય સદા જયકરાણ્યપિ ।
ચત્વારિ તે પ્રદત્તાનિ દત્તે ચક્રગદે હરેઃ ॥ ૫૪ ॥

ત્રિશૂલઃ શમ્ભવે દત્તઃ સર્વશત્રુનિબર્હણમ્ ।

ગુણેશ ઉવાચ ।

સમ્યક્ કૃતં વિશ્વકર્મન્નાયુધાનિ શુભાનિ મે ॥ ૫૫ ॥

દત્તાનિ દૈત્યનાશાય પરોપકૃતયે સતામ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વાયુધાન્યાશુ દધાર ચ દુધાવ ચ ॥ ૫૬ ॥

તદા ચકમ્પે પૃથિવી પર્વતાશ્ચ વનાનિ ચ ।
શુશુભે સોઽપિ તૈઃ શસ્ત્રૈઃ કોટિસૂર્યનિભૈર્વિભુઃ ॥ ૫૭ ॥

વિશ્વકર્મા નમસ્કૃત્ય યયૌ સ્વસ્થાનમાજ્ઞયા ।
ઉમાત્મજોઽપિ ચિક્રીડ મુનિબાલૈર્વૃતઃ પુનઃ ॥ ૫૮ ॥

તત્રાયયૌ વૃકોનામ મહાન્ દુષ્ટતમોઽસુરઃ ।
ભયઙ્કરાનનો મત્તો ગ્રસન્નિવ મહાબલી ॥ ૫૯ ॥

પુચ્છાઘાતેન ચ ભુવં કમ્પયન્ હલદન્તવાન્ ।
દૃષ્ટ્વા ભયઙ્કરં દૈત્યં મુનિપુત્રાઃ પલાયિતાઃ ॥ ૬૦ ॥

સ આયુધાનિ ગૃહ્યયાશુ તં વૃકં સમતાડયત્ ।
અઽકુશાઘાતમાત્રેણ પતિતો ભુવિ સોઽસુરઃ ॥ ૬૧ ॥

વમન્ રક્તં નિજં રૂપમાસ્થિતશ્ચૂર્ણયન્ દ્રુમાન્ ।
સંહરઞ્જીવસઙ્ઘાતાન્ દશયોજનવિસ્તૃતઃ ॥ ૬૨ ॥

સ ततોઽસ્તમિતે સૂર્યે યયૌ બાલયુતો ગૃહમ્ ।
બાલાઃ પ્રાહુરુમાયૈ તેઽનેનાદ્ય નિહતોઽસુરઃ ॥ ૬૩ ॥

વૃકો નામાઽકુશાઘાતાદ્ દશયોજનમાયતઃ ।
તાનુવાચાદ્રિજા રોષાદ્ વ્રજન્તુ નિજમન્દિરમ્ ॥ ૬૪ ॥

ततસ્તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય તે બાલાઃ સ્વાલયાન્ યયુઃ ॥ ૬૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વૃકાસુરવધો નામ પઞ્ચનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૩૫૦ + ૬૫ = ૮૪૧૫

૨.૦૯૬ ગૌર્યાદિતિવિવાદો નામ ષણ્ણવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ કદાચિદ્વિદ્રિજા પ્રસન્નં પ્રાહ શઙ્કરમ્ ।

શિવોવાચ ।
દેવેશ સમમં વર્ષં પ્રવૃત્તં સામ્પ્રતં શિશોઃ ॥ ૧॥

ક્રિયતાં વ્રતબન્ધોઽસ્ય સુમુહૂર્તે મહોત્સવાત્ ।

શિવ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા ભદ્રે જ્ઞાત્વા ચેતોગતં મમ ॥ ૨॥

સમ્પાદયિષ્યે સાધ્વસ્ય વ્રતબન્ધં યથાવિધિ ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્તા ગિરિજાં દેવઃ સમાકાર્ય ચ ગૌતમમ્ ॥ ૩॥

વિચાર્ય સુદિને લગ્નં સામગ્રી સમપાદયત્ ।
મણ્ડપં ચ સુવિસ્તીર્ણં સર્વાન્ ઋષિગણાન્મુનીન્ ॥ ૪॥

આકાર્ય પરિપૂજ્યૈતાંસ્તદાજ્ઞાવશગો હરઃ ।
યથાવિધિ ચકારાસ્ય વ્રતબન્ધં મુદા તદા ॥ ૫॥

ઉપાયનાનિ સર્વે તે શિવયોર્બાલકસ્ય ચ ।
અષ્ટાશીતિસહસ્રેભ્યો નમસ્કૃત્ય હરોઽપિ ચ ॥ ૬॥

સમ્પૂજ્ય વિધિવત્ પ્રાદાન્નાનોપાયનસઞ્ચયાન્ ।
ત્રિંશસ્ત્રિકોટિદેવેભ્યો યક્ષેભ્યોઽપિ તથૈવ ચ ॥ ૪૭॥

કિન્નરેભ્યશ્ચારણેભ્યો વાદ્યઘોષ નદત્યપિ ॥ ૭॥

ગાયત્સુ કિન્નરેષ્વાશુ નર્તકીનાં ગણેષુ ચ ।
નૃત્યત્સુ સર્વલોકેષુ પશ્યત્સુ સુમહોત્સવમ્ ॥ ૮॥

ઉપાયનાનિ દાનાનિ દદૌ હર્ષાત્સદાશિવઃ ।
દેવતાસ્થાપનં કૃત્વા ભોજયામાસ ચાખિલાન્ ॥ ૯॥

પ્રાતઃકાલે બટું સ્નાપ્ય ચૌલકર્મ સમાપ્ય ચ ।
ચતુર્ભિર્બ્રાહ્મણૈઃ સાર્ધં તં ભોજય સંસ્નાપ્ય વૈ પુનઃ ॥ ૧૦॥

વેદિકાયામન્તરા દુ ધૃત્વા પટમનુત્તમમ્ ।
મુહૂર્તં સાધયામાસ મુનિભિર્મન્ત્રવાદિભિઃ ॥ ૧૧॥

એતસ્મિન્નન્તરે દૈત્યૌ કૃતાન્તકાલસંજ્ઞકૌ ।
ગજરૂપધરૌ મત્તૌ મદોદસ્રાવિણૌ દૃઢૌ ॥ ૧૨॥

તીક્ષ્ણદન્તૌ દીર્ઘશુણ્ડૌ ગગનસ્પર્ધિપુષ્કરૌ ।
ચીત્કારભીષિતજનૌ સિન્દૂરારુણમસ્તકૌ ॥ ૧૩॥

કમ્પતે પાદઘાતેન યયોરાશુ વસુન્ધરા ।
દન્તાઘાતેન યુધ્યન્તૌ રજસાચ્છાદ્ય રોદસી ॥ ૧૪॥

સભાદ્વારગતં શક્રકીરણં સમુપાગતૌ ।
દન્તપ્રહારૈસ્તદ્વારણં ભિન્દન્તૌ બલવત્તરમ્ ॥ ૧૫॥

સ્રવદ્રક્તઃ પપાતોર્વ્યાં મૂર્છિતો ગજરાટ્ ક્ષણાત્ ।
ઐરાવતઃ પપાલાશુ મુહૂર્તાત્પ્રાપ્ય ચેતનામ્ ॥ ૧૬॥

કરિણૌ પૃષ્ઠલગ્નૌ તૌ દન્તાઘાતૈર્નિજઘ્નતુઃ ।
તતસ્તૌ મત્તમાતઙ્ગૌ સભામધ્યં સમીયતુઃ ॥ ૧૭॥

શુણ્ડાભ્યાં મણ્ડપં તૌ તુ તાડયામાસતુસ્તદા ।
ઉત્તસ્થુઃ સર્વલોકાસ્તે શ્રુત્વા કોલાહલં તયોઃ ॥ ૧૮॥

યતો યતો ગચ્છતઃ સ્મ તતો દેવાઃ પલાયિતાઃ ।
મુનયશ્ચ તયોર્ભીત્યા દશદિક્ષુ પલાયિતાઃ ॥ ૧૯॥

ગણા ઊચુઃ ।
શિવં તત્ર સમાચખ્યુર્વિઘ્નમેતદુપસ્થિતમ્ ।
સેન્દ્રા સભા મુનિયુતા વિધ્વસ્તા ગજભીતિતઃ ॥ ૨૦॥

તતઃ પલાયિતા ગૌરી સખીભિર્ગૃહમાગતા ।
બાલસ્તતો નિરીક્ષ્યતૌ દન્તિનૌ બલવત્તરૌ ॥ ૨૧॥

જગર્જ ઘનવચ્છીઘ્રં તયોઃ શુણ્ડે દધાર હ ।
ઉભાભ્યામપિ હસ્તાભ્યાં ચીત્કારં તૌ પ્રચક્રતુઃ ॥ ૨૨॥

ભ્રામયિત્વાસ્ફાલયત્સ એકસ્મિન્નપરં ગજમ્ ।
ઉભૌ તૌ શતધા જાતૌ પતિતૌ ધરણીતલે ॥ ૨૩॥

ધરા ચ કમ્પે વૃક્ષાશ્ચ નિપેતુશ્ચૂર્ણિતા ભુવિ ।
તતઃ ખણ્ડાનિ તાન્ચાશૂ દૂરતશ્ચિક્ષિપુર્ગણાઃ ॥ ૨૪॥

બટું જગ્રાહ જનની શીઘ્રમાગત્ય સ્વે કટૌ ।
સર્વે પલાયિતા દેવા મુનયોડનેન દાનવૌ ॥ ૨૫॥

બાલેન નિહતૌ શીઘ્રમિત્યુવાચ શિવાં સખી ।

ततस्ते मीलिता देवा इन्द्राद्या मुनयोऽपि च ॥ २६॥

ऊचुर्गुणेशं ते सर्वे स्वामिन् सर्वगुणाकर ।
सर्वप्राणहरौ दैत्यौ कापटयाद्गजरूपिणौ ॥ २७॥

निहतौ लीलया देव माथिनौ बलवत्तरौ ।
इत्युक्त्वा शक्रमुनयो देवाश्च विविशुः सभाम् ॥ २८॥

उपविष्टेषु सर्वेषु ननृतुश्चाप्सरोगणाः ।
ततो वाद्यान्यवाद्यन्त ब्रह्मारुद्रसमीपगः ॥ २९॥

दत्त्वा परस्परं प्रैषं बबन्ध मेखलां शिशोः ।
यज्ञोपवीतमजिनं होमं च समिधामपि ॥ ३०॥

कारयामास विधिवत् सावित्रीवाचनं ततः ।
ततो माता ददौ भिक्षामंशुके भूषणानि च ॥ ३१॥

उत्तरीयं च रत्नानि मुक्ताफलयुतानि च ।
लड्डूकान्भक्ष्यखाद्यानि त्रिशूलं शशिनं शिवः ॥ ३२॥

ददौ नाम चकारास्य भालचन्द्र इति स्फुटम् ।
शूलपाणिरिति परं ततश्चक्रं हरिर्ददौ ॥ ३३॥

शोचिष्केशेति नामास्य चक्रे सम्यऽमहात्मनः ।
ततः पुरन्दरः पूजय कण्ठे चिन्तामणिं ददौ ॥ ३४॥

नाम चिन्तामणिरिति चक्रे सर्वार्थदं शुभम् ।
ददौ तदैव कमलमभ्यर्च्य कमलासनः ॥ ३५॥

विधातेति च नामास्य स्थापयामास संसदि ।
ततः सर्वे सुरगणाः समभ्यर्च्य गुणेश्वरम् ॥ ३६॥

नानाविधानि नामानि चक्रुः स्वस्वेच्छया सुराः ।
अदितिः कश्यपश्चाथ तं पुपूजतुरादरात् ॥ ३७॥

दर्शयामास देवोऽपि पूर्वरूपं तयोश्शुभम् ।
भालचन्द्रं दशभुजं मुकुटेन विराजितम् ॥ ३८॥

दिव्याम्बरं दिव्यगन्धं दिव्याभरणभूषितम् ।
सिंहारूढं विराजन्तमुरगोदरबन्धनम् ॥ ३९॥

દૃષ્ટ્વેત્થમદિતિર્હૃષ્ટાડલિલિઙ્ગ સ્નેહનિર્ભરા ।
રોમાઞ્ચિતશરીરા સા પ્રેમગદ્ગદનિઃસ્વના ॥ ૪૦॥

વિસ્મયં પરમં પ્રામા સ્રવદશ્રુજલાવિલા ।
પરમાનન્દમગ્નાડભૂત્સ્નેહસ્નુતપયોધરા ॥ ૪૧॥

તથૈવ કશ્યપો દેહભાવં તત્યાજ તત્ક્ષણાત્ ।
ઊચતુસ્તૌ સુતસ્નેહાદ્ વત્સાવાં તે વિયોગતઃ ॥ ૪૨॥

કૃશતાં ગમિતૌ તેડદ્ય દર્શનાત્પુષ્ટતાં ગતૌ ।
નાયન્તવ સુતેદાનીં દીનૌ ત્વચ્ચરણે રતૌ ॥ ૪૩॥

ગજાનન ઉવાચ ।
પ્રતિશ્રુતં મયા માતર્દાસ્યે દર્શનમેકદા ।
તદિદાનીં મયા દત્તં ન શોકં કર્તુમર્હસિ ॥ ૪૪॥

સર્વાન્તર્યામિણો મે વૈ વિયોગો ન કદાચન ।

ક ઉવાચ ।
એવં તુ વદતોરેવ પાર્વતી સમુપાગતા ॥ ૪૫॥

ઉવાચ પરમપ્રીતા દૃષ્ટ્વા સ્નેહં તયોઃ શિશૌ ।
અદિતે દેહિ મે પુત્રં ગૃહીતં ચિરકાલતઃ ॥ ૪૬॥

નાયં તવ સુતઃ સુભ્રુ સમ્યક્ પશ્ય શુચિસ્મિતે ।
સાડપશ્યત્ પુનરેવૈનં સ્વસ્યૈવ તનયં વિભુમ્ ॥ ૪૭॥

અદિતિરુવાચ ।
ત્વમેવ ગૌરિ પશ્યાશુ તનયં મે પુરઃ સ્થિતમ્ ।
સાડપશ્યત્પુનરેર્વેનં ગુણેશં તનયં સ્વકમ્ ॥ ૪૮॥

અદિતિસ્તાં મમેત્યાહ પાર્વતી તાં મમેતિ ચ ।
એવં વિવદમાને તુ પ્રાહુર્દેવાઃ સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૪૯॥

અનાદિનિધનો દેવઃ સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારકઃ ।
અનન્તરૂપોડનન્તશ્રીરનેકશક્તિસંયુતઃ ॥ ૫૦॥

કસ્યા અયં ભવેત્પુત્ર ઉભે ભ્રાન્તેડસ્ય માયયા ।

તે ઊચતુઃ ।
યસ્યા અયં ભવેત્પુત્રસ્તસ્યા હસ્તે પ્રદીયતામ્ ॥ ૫૧॥

ક ઉવાચ ।
ततો देवा निरीक्षैनं नानारूपिणमीश्वरम् ।
कश्चिदाह विधाताऽयं कश्चिद्विष्णुं चतुर्भुजम् ॥ ५२॥

कश्चित्त्रिलोचनं प्राह वरुणं विस्मिताः सुराः ।
ऊचुस्ते निश्चयोऽस्माभिर्विधातुं नैव शक्यते ॥ ५३॥

भवतीभ्यां विवेकेन ग्राह्योऽयं परमः पुमान् ।
ततो गौरी गृहाणाशु तं विभुं तनयं स्वकम् ॥ ५४॥ (ततो गौर्यगृह्णादाशु?)

स्तनपानं ददौ स्नेहाददितिर्नीरसाऽभवत् ।
ममचेद्बालकोऽयं स्यात्कथं यायात्परं प्रति ॥ ५५॥

अहं भ्रान्त्याऽभवं सक्ता परस्य तनये वृथा ।
मुनयः कश्यपश्चैनं पुपूजुस्ते गुणेश्वरम् ॥ ५६॥

नमस्कृत्याभ्यनुज्ञाप्य ययुः स्वं स्वं निवेशनम् ।
भवानी च गृहं याता पुत्रमादाय हर्षिता ॥ ५७॥

ततः समागताः सर्वे प्रागमन्निलयान्स्वकान् ॥ ५८॥

इति श्रीगणेशपुराणे क्रीडाखण्डे गौर्यादितिविवादो नाम षण्णवतितमोऽध्यायः ॥ ९६॥

आदितः श्लोकानां समष्ट्यङ्काः - ८४१५ + ५८ = ८४७३

૨.૦૯૭ સપ્તનવતિતમોઽધ્યાયઃ

मुनिरुवाच ।
त्वया विनायको देवो मयूरेश्वरसंज्ञितः ।
ततो गुणेशनाम्ना मे महिमाऽयं निरूपितः ॥ १॥

स कथं प्राप तन्नाम किं च तेन कृतं महत् ।
कर्म तन्मे समाचक्ष्व साम्प्रतं विश्वसृज्विभो ॥ २॥

ક ઉવાચ ।
यथा तेन कृतं कर्म मयूरेश्वरनाम च ।
प्रापद्विनायको देवो निरूपिष्येऽखिलं तव ॥ ३॥

पातालभवने शेषः सभामध्यगतोऽभवत् ।

વાસુકિપ્રમખૈઃ સર્વૈઃ સમન્તાત્પરિવારિતઃ ॥ ૪॥

તત્તઃ કદ્રૂઃ સમાયાતા તેજોરૂપા સુરૂપિણી ।
મુક્તામણિયુતં ચારુ બિભ્રતી કઞ્ચુકં શુભમ્ ॥ ૫॥

બિમ્બોષ્ઠી ચન્દ્રવદના દિવ્યભૂષામ્બરાવૃતા ।
તાં દૃષ્ટ્વા જનનીં શેષો વાસુકિપ્રમુખાશ્ચ યે ॥ ૬॥

નેમુર્માતર્બહુદિનૈરભવદ્ દર્શનં તવ ।
કાઙ્ક્ષન્તે દર્શનં સર્વે ત્વં તુ નિષ્ઠુરતાં ગતા ॥ ૭॥

ઇત્યુચુસ્તાં કરે ધૃત્વાડસ્થાપયન્ પૈત્ર્ય આસને ।
પુપૂજુઃ પરયા ભક્ત્યા તતઃ શેષોડબ્રવીત્તુ તામ્ ॥ ૮॥

શેષ ઉવાચ ।
ત્વં માતઃ કશ્યપસ્યાપિ પત્ની ચારુતરા સતી ।
સર્વવિદ્યાનિધાનસ્ય સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારિણઃ ॥ ૯॥

બ્રહ્માદયો દેવગણાસ્તત્ત્વં યસ્ય ન વૈ વિદુઃ ।
ત્વં ચાપિ સહસા શાપાનુગ્રહે ચ ક્ષમા હ્યસિ ॥ ૧૦॥

તવ પુત્રા વયં માતસ્ત્રૈલોક્યગ્રાસસાહસાઃ ।

સા કથં ત્વમિહાયાતા કિમુદ્દિશ્ય પ્રયોજનમ્ ॥ ૧૧॥

કદ્રૂરુવાચ ।
વિના પ્રયોજનં પુત્ર કોડપિ નાયાતિ કિઞ્ચન ।
તચ્ચ તે કથયિષ્યેડહં શૃણુ સાદરમાત્મજ ॥ ૧૨॥

વિનતા મે સપત્ની યા જનની પુત્ર પક્ષિણામ્ ।
તસ્યા દર્શનકાઙ્ક્ષા મે કદાચિત્સમ્બભૂવ હ ॥ ૧૩॥

અનાદૃતા તયાડહન્તુ તદ્ગૃહં સહસા ગતા ।
નાસનં ન ચ સત્કારં સ્વાગતં ન ચ સાડકરોત્ ॥ ૧૪॥

પૂર્વવૈરં સ્મરન્તી સા જટાયું પુત્રમાદિશત્ ।
તેન ચાકર્ષિતા વેણી વિવસ્ત્રાડહં કૃતા ક્ષણાત્ ।
મામુવાચ મહાદુષ્ટે નાવલોકયં મુખં તવ ॥ ૧૫॥

મમ માતુસ્તુ દાસી ત્વં પૂર્વમાસીઃ કૃતં ત્વયા ।
તદા ન કરુણાલેશો ધૃતો મનસિ કર્હિચિત્ ॥ ૧૬॥

ઇતો ગચ્છન ચેત્ પ્રાણાન્ ગૃહીષ્યામિ મહાખલે ।
શ્રુત્વા તદીયવાક્યાનિ દુઃખિતાઽહં ફણીશ્વર ॥ ૧૭ ॥

આક્રન્દં પરમં પ્રામા પ્રાણત્યાગે તુ નિશ્ચિતા ।
આગતાઽહં તતો યુષ્મદ્દર્શનાર્થં સુદુઃખિતાઃ ॥ ૧૮ ॥

યદિ વો મયિ ભક્તિઃ સ્યાત્ સાહાય્યં ક્રિયતાં મમ ।
સત્પુત્રા યદિ માન્યાઽહં તદા તસ્યા વિનાશનમ્ ॥ ૧૯ ॥

કર્તવ્યં ચ સપત્ન્યા મે તતો હૃદિ સુખં ભવેત્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં શેષો રોષસમન્વિતઃ ॥ ૨૦ ॥

જજ્વાલસહસા વહ્નિર્ઘૃતેનેવ પ્રદીપિતઃ ।
મમ માતુઃ કૃતા પીડા વિનતાતનયૈર્યદિ ॥ ૨૧ ॥

તદાઽહં તત્પ્રતીકારં કરિષ્યામિ ન સંશયઃ ।
એવમુક્ત્વા સ શેષોઽથ વાસુકિપ્રમુખૈર્યુતઃ ॥ ૨૨ ॥

તત્ર ગન્તું મનશ્ચક્રે યત્ર સા વિનતાઽભવત્ ।

વાસુકિરુવાચ ।
અહમેવ ગમિષ્યામિ કોટિલાગૈર્યુતોઽનઘ ॥ ૨૩ ॥

વિનતામાનયિષ્યામિ તિષ્ઠ ત્વં ભુજગાધિપ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા યયૌ શીઘ્રં વાસુકિર્વિનતાશ્રમમ્ ॥ ૨૪ ॥

અસઙ્ખ્યાનુરગાન્ દૃષ્ટ્વા બિભાય વિનતા તદા ।
તદૈવ વેષ્ટિતા સર્પૈઃ ક્રૂરૈર્દુષ્ટસ્વભાવકૈઃ ॥ ૨૫ ॥

નિન્યુસ્તે શેષનિકટં સા ચ તાનબ્રવીત્ તદા ।

વિનતોવાચ ।
કિમર્થં બન્ધનં કૃત્વા મમ નેતું સમુદ્યતાઃ ॥ ૨૬ ॥

અપરાધવિહિનાયાઃ પાપિષ્ઠા ગદતાશુ મે ।
મમ પુત્રસ્યાનુભવો જ્ઞાતોઽસ્તિ સર્વપન્નગૈઃ ॥ ૨૭ ॥

અતો મુઞ્ચન્તુ માં નો ચેત્સ સંહારં કરિષ્યતિ ।

ક ઉવાચ ।
ધાર્ષ્ટ્યં તેષાં સમીક્ષ્યૈવ સસ્માર ગરુડં તુ સા ॥ ૨૮॥

સોઽપિ જ્ઞાત્વા સ્મૃતિં તસ્યા આગતઃ પક્ષિભિઃ સહ ।
શ્યેનઃ સમ્પાતિરથ ચ જટાયુઃ પક્ષિપુઙ્ગવઃ ॥ ૨૯॥

યેષાં પક્ષસમીરેણ ચ કમ્પે ભુવનત્રયમ્ ।
ભુજગાસ્તે તુ સર્વેઽપિ વમદ્વિષકણાભવન્ (બભુઃ) ॥ ૩૦॥

યુદ્ધમાસીન્મહાઘોરં ભુજગેન્દ્રપતત્રિણામ્ ।
તતો જટાયું સમ્પાતિં શ્યેનં બદ્ધ્વાનયંસ્તુ તે ॥ ૩૧॥

માતુઃ સ્મૃતે તુ સમ્પ્રાપ્તો ગરુડઃ પક્ષઘાતતઃ ।
કમ્પયઞ્જગતીં સર્વા પાતયન્ દ્રુમપર્વતાન્ ॥ ૩૨॥

તદ્બન્ધં ભુજગા જ્ઞાત્વા પલાયનપરા યયુઃ ।
પક્ષવાતેન ગગને બભ્રમુર્ભુજગાઃ પરે ॥ ૩૩॥

મુક્તા તુ વિનતા બન્ધાત્ સ્વસ્થાનં ગન્તુમુદ્યતા ।
તાં દૃષ્ટ્વા વાસુકિઃ ક્રુદ્ધો દહન્ વ્યોમ વમન્ વિષમ્ ॥ ૩૪॥

પક્ષાઘાતેન ગરુડોઽપાતયદ્ ભૂતલે ચ તમ્ ।
વિનતા તુ ગતા વેગાત્ સ્વસ્થા સ્વસ્થાનમુત્તમમ્ ॥ ૩૫॥

પ્રતાપં વાસુકેર્દૃષ્ટ્વા ગરુડઃ સૂક્ષ્મરૂપધૃક્ ।
વિનતાં રક્ષિતું યાતો યાતે તસ્મિંશ્ચુકોપ હ ॥ ૩૬॥

વાસુકિર્વિષમત્યન્તમસૃજજ્જગતીં દહન્ ।
નાગલોકં નિનાયાશુ બદ્ધ્વા તાન્ વિવરેઽક્ષિપત્ ॥ ૩૭॥

પિધાયદ્વારં શિલયા તતો માતરમભ્યગાત્ ।
ઉદન્તં સર્વમાચખ્યૌ માત્રે શેષાય ચારુધિઃ ॥ ૩૮॥

શુશોચ વિનતા શ્રુત્વા બદ્ધ્વા નીતાન્ સુતાંસ્તુતાન્ ।
પ્રયયૌ કશ્યપં શીઘ્રં નમસ્કૃત્યાબ્રવીદિદમ્ ॥ ૩૯॥

વિપરીતમિદં જાતં પ્રત્યક્ સૂર્યોદયો યથા ।
ગૃહે સ્થિતાં મામનયત્ સહસા વાસુકી રિપુઃ ॥ ૪૦॥

પૃષ્ઠતોઽનુયયૌ શ્યેનો જટાયુર્મોચિતું ચ મામ્ ।
સમ્પાતિઃ સર્પસઙ્ઘાંસ્તે મારયામાસુરોજસા ॥ ૪૧॥

પરાજિતેષુ તેષ્વાશુ ભુજગૈબહુભિર્મુને ।
ગરુડં ચાસ્મરં તેન જિત્વા સર્પગણાઁસ્તુ તાન્ ॥ ૪૨॥

મોચિતા ચાણુરૂપેણ તેનાપ્યાગમનં કૃતમ્ ।
જટાયુસ્તેન સમ્પાતિઃ શ્યેનો વાસુકિના બલાત્ ॥ ૪૩॥

નીતાઃ પાતાલવિવરે પિધાય સ્થાપિતા દૃઢમ્ ।
ગમિષ્યન્તિ મમ પ્રાણાસ્તાન્ વિના નિશ્ચિતં મુને ॥ ૪૪॥

એતાવદ્દુઃખતમાડહં ત્વયિ નાથે સતિ પ્રભો ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શ્રુત્વા પ્રિયા વાક્યં પ્રાહ તાં કશ્યપો મુનિઃ ॥ ૪૫॥

મુનિરુવાચ ।
મા ચિન્તાં કુરુ ભદ્રે ત્વં વ્યતુ તે માનસો જ્વરઃ ।
ઋતું તેઽહં પ્રદાસ્યામિ પુત્રસ્તેઽન્યો ભવિષ્યતિ ॥ ૪૬॥

અભેદ્યમણ્ડં વજ્રેણ પાર્વત્યા યદિ બાલકઃ ।
ક્રીડન્ભેત્સ્યતિ પાદાભ્યાં તતઃ પુત્રો ભવેત્તવ ॥ ૪૭॥

સ નીલકણ્ઠો બલવાન્ નીલકણ્ઠ ઇવાપરઃ ।
શ્રવણાત્ તસ્ય શબ્દસ્ય ભુજગાસ્તે પરાભવમ્ ॥ ૪૮॥

યાસ્યન્તિ ચ ગુણેશોઽપિ તમારુહ્ય ભુવો ભરમ્ ।
હરિષ્યતિ તદા પત્રાઃ મોક્ષ્યન્તે નાગબન્ધનાત્ ॥ ૪૯॥

એવમુક્ત્વા મુનિસ્તસ્યૈ રહો નીત્વા ઋતું દદૌ ।
વિનતાથ યયૌ હર્ષાત્ કાનનં જન્તુવર્જિતમ્ ॥ ૫૦॥

કાલેન સુષુવે ચાણ્ડમભેદ્યં વજ્રપર્વતૈઃ ।
મૃદ્ભાણ્ડે વલ્કલૈર્વેષ્ટય નિક્ષિપ્યાણ્ડં સ્થિરાઽભવત્ ॥ ૫૧॥

યથા ભૂમિગતં દ્રવ્યં ભુજગો બલવત્તરઃ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કદ્રૂવિનિતાકલહપ્રસઙ્ગે કશ્યપદ્વારા વિનતાયાં ગર્ભાધાનં નામ સપ્તનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૪૭૩ + ૫૨ = ૮૫૨૫

૨.૦૯૮ શિખણ્ડિવરપ્રદાનં નામાષ્ટનવતિતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એવં ગતં સમમેઽબ્દે ત્વષ્ટમે સ ગુણેશ્વરઃ ।
ઉષઃસ્નાત્વા સ્થિતો બ્રહ્મ જપન્વેદચતુષ્ટયમ્ ॥ ૧॥

કસ્તૂરીતિલકો નાનાભૂષણૈઃ સુવિરાજિતઃ ।
દિવ્યામ્બરધરો દિવ્યગન્ધમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૨॥

તતસ્તે તાપસસુતા આગતાસ્તં ગુણેશ્વરમ્ ।
તદ્દીપ્યા ભાસિતાઃ સર્વેઽરુણદીપ્યા યથા ઘનાઃ ॥ ૩॥

તાન્દૃષ્ટ્વાઽધ્યયને બુદ્ધિર્જાતા તસ્યાર્ભકૈઃ સહ ।
સર્વેષાં મસ્તકે હસ્તં ન્યધાત્ તત્સમયે વિભુઃ ॥ ૪॥

ત્રિચતુઃ પઞ્ચવર્ષાણાં વેદસ્ફૂર્તિસ્તતોઽભવનત્ ।
વિના તુ ચેતનાં શબ્દો નભોવાણ્યા હિ શ્રૂયતે ॥ ૫॥

ચતુર્ણામપિ વેદાનાં સર્વે પારાયણં વ્યધુઃ ।
નાભક્ષયન્ પશુગણા ગ્રાસં મુખગતં તદા ॥ ૬॥

શ્રવણે તત્પરા જાતાઃ શબ્દાનાં વેદચારિણામ્ ।
સમામે વેદદ્વિતયે સામગાનમથારભન્ ॥ ૭॥

હરિણાઃ સિંહશાર્દૂલા ભુજગાઃ પક્ષિજાતયઃ ।
ગાનસ્ય શ્રવણે સક્તા અશ્રુપાતાન્ પ્રસુસ્રુવુઃ ॥ ૮॥

અષ્ટાશીતિસહસ્રાણિ મુનયઃ શ્રવણે રતાઃ ।
આનન્દહૃદસમ્મગ્નાઃ શેરતે સ્મ યથા નિશિ ॥ ૯॥

પ્રમથાદ્યા ગણાઃ સર્વે શિવાદ્યા હર્ષ નિર્ભરાઃ ।
અસ્રવચ્ચામૃતં ચન્દ્રઃ શિવભાલસ્થિતસ્તદા ॥ ૧૦॥

તત્સંસર્ગાદ્રુણ્ડમાલારુણ્ડાનિ પુરુષા બભુઃ ।
લજ્જિતાઃ કિન્નરાઃ સર્વે ગન્ધર્વાશ્ચાસ્ય ગાનતઃ ॥ ૧૧॥

સ્મરતમાઃ સ્ત્રિયઃ શાન્તા આરાર્તિક્યં વ્યધુસ્તદા ।
તત્રાજગામ સહસા દૈત્યશ્ચાભિનવાકૃતિઃ ॥ ૧૨॥

યસ્ય શબ્દેન દીર્ણાસ્તા મન્દરાદ્રિગુહાસ્તદા ।
હલદન્તો વાપિનાસસ્તડાગનયનોડરિહા ॥ ૧૩ ॥

સ તુ શ્વાપદરૂપેણ બભ્રામ તત્ર તત્ર હ ।
પઞ્ચનેત્રશ્ચતુઃશૃઙ્ગો વસુપાદશ્ચતુઃશ્રુતિઃ ॥ ૧૪ ॥

ત્રિમુખશ્ચ દ્વિપુચ્છોડસૌ જહાસોચ્ચૈર્નિરીક્ષ્ય તમ્ ।
પશ્યન્તુ કૌતુકં બાલાઃ પ્રોવાચેતિ શિશુન્ વિભુઃ ॥ ૧૫ ॥

અત્યદ્ભુતં દૃષ્ટમિદમિત્યૂચુસ્તે ગુણેશ્વરમ્ ।
તતો દૈત્યો ननર્તોચ્ચૈરુડ્ડીય ન્યપતદ્ ભુવિ ॥ ૧૬ ॥

ક્ષણં લીનઃ ક્ષણં તિષ્ઠન્ દૃશ્યાદૃશ્યસ્વરૂપધૃક્ ।
પ્રીયતા પ્રીયતામેષ ઇત્યુવાચ શિશૂન્વિભુઃ ॥ ૧૭ ॥

ઇત્યુક્ત્વા દૈત્યમગમદ્વેગેન ચ ગુણેશ્વરઃ ।
પલાયતિ મહાદૈત્યો યાતિ પૃષ્ઠે સ બાલકૈઃ ॥ ૧૮ ॥

મહારણ્યં ગતાઃ સર્વે યત્ર વાયુર્ન સર્પતિ ।
ગર્જન્તિસિંહશાર્દૂલા ગજસૂકરવાનરાઃ ॥ ૧૯ ॥

તં ધર્તું તત્ર યાતોડસાવુડ્ડીય દૈત્યપુઙ્ગવઃ ।
ક્વાપિ યાતો દૂરદેશં ततઃ ખિન્નો ગજાननઃ ॥ ૨૦ ॥

ક્રોધસંરક્તનયનો મુમોચ પાશમુલ્બણમ્ ।
ચકમ્પે ધરણી વ્યોમ ભ્રમન્મેઘમભૂત્તદા ॥ ૨૧ ॥

ન્યપતન્ ભાનિ ખાત્પૃથ્વીં કકુભો વ્યનદન્સ્વનાત્ ।
સ પાશો દૈત્યમાક્રમ્ય ક્ષણેનાયાદ્ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૨૨ ॥

શ્વાસરોધાત્ પપાતોર્વ્યાં લુણ્ઠન્પાદૌ ભુજૌ મુખમ્ ।
નેત્રદ્વારા ગતાઃ પ્રાણાઃ પશ્યત્સુ બાલકેષ્વપિ ॥ ૨૩ ॥

પતિતો રૂપમાસ્થાય ચતુર્વિંશતિયોજનન્ ।
સપાશકણ્ઠં તં કેચિદ્ વિચકર્ષુરિતસ્ततઃ ॥ ૨૪ ॥

ગુદે કાષ્ઠં મુખે ધૂલિં પ્રાક્ષિપન્ન્યપરેડર્ભકાઃ ।
કેચિન્મૂત્રં પુરીષં ચ ચક્રુસ્તન્મસ્તકેડર્ભકાઃ ॥ ૨૫ ॥

ગુણેશનિકટે યાતાઃ સર્વે બાલાઃ ક્ષુધાતુરાઃ ।

રસાલાનિ બભક્ષુસ્તે કેચ્ચિત્તન્મસ્તકે ગતાઃ ॥ ૨૬॥

આજઘ્નુઃ ફલઘાતેન ભૂમિસ્થા ઉપરિસ્થિતાન્ ।
પતિતાન્યપરે ખાદન્ દદૃશુર્વિનતાં તતઃ ॥ ૨૭॥

અણ્ડમાચ્છાદ્ય તિષ્ઠન્તી સાડધાવદ્ બાલકાન્પ્રતિ ।
પલાયમાનાઁસ્તાન્દૃષ્ટ્વા વિનતા પૃષ્ઠતો યયૌ ॥ ૨૮॥

નિઘ્નતી પક્ષવાતેન શ્વાપદાનિ દ્રુમાનપિ ।
ગુણેશસ્તત્સમાલોક્ય લીનો વૃક્ષસ્ય કોટરે ॥ ૨૯॥

દદર્શાણ્ડં શ્વેતતરં મણ્ડલં શશિનો યથા ।
દધાર હસ્તે સહસા ગુણેશો બલવત્તરમ્ ॥ ૩૦॥

અસ્ફુટત્તત્ર દદૃશે પતત્રી નીલકણ્ઠવાન્ ।
દીર્ઘપક્ષો વિશાલાક્ષો વમન્ જ્વાલાકણાન્મુખાત્ ॥ ૩૧॥

વ્યાધૂનયદુભૌ પક્ષૌ કમ્પયન્ જગતીતલમ્ ।
ચેલુવેલામતિક્રમ્ય સમુદ્રાસ્તસ્ય શબ્દતઃ ॥ ૩૨॥

ચચાલ મણ્ડલં ભાનોરર્ભકાસ્તે પલાયિતાઃ ।
પૃષ્ઠતોઽનુયયૌ સોઽથ પક્ષઘાતેન તાડયન્ ॥ ૩૩॥

તદ્ દૃષ્ટ્વા કદનં તેષાં યોદ્ધુકામો ગુણેશ્વરઃ ।
જગ્રાહ પક્ષે તં ક્રૂરં તતો યુદ્ધમવર્તત ॥ ૩૪॥

પક્ષઘાતૈશ્ચઞ્ચુપુટૈર્જઘાન પક્ષિપુઙ્ગવઃ ।
આરક્તનયનઃ સોઽપિ તં જઘ્ને મુષ્ટિઘાતતઃ ॥ ૩૫॥

અતિદાર્ઢ્ય તસ્ય દૃષ્ટ્વા ચતુર્ભિરપ્યથાયુધૈઃ ।
ગુણેશસ્તં જઘાનાશુ તાનિ પેતુર્ધરાતલે ॥ ૩૬॥

ઉડ્ડીય સ પપાલાશુ બાલાનાદાય સત્વરઃ ।
ગુણેશસ્તાન્સમુન્મુચ્ય સમારુઢોડણ્ડજે તતઃ ॥ ૩૭॥

વશે તમણ્ડજં કૃત્વા ચારુરોહ ગુણેશ્વરઃ ।
તતસ્તમાયયુર્બાલા વિનતાપિ સમાયયૌ ॥ ૩૮॥

તુષ્ટાવ પરમાત્માનં ગુણેશં તં ધિયા સ્વયા ।
ત્વં સૃષ્ટિકર્તા રજસા બ્રહ્મા સત્ત્વેન પાલકઃ ॥ ૩૯॥

વિષ્ણુસ્ત્વમસિ તમસા સંહરન્ શઙ્કરોઽપિ ચ ।
ન દેવા નર્ષયસ્તત્ત્વં વિદુસ્તે સગુણસ્ય હ ॥ ૪૦॥

નિર્ગુણસ્ય તુ કો વેદ ચરાચરગુરોરપિ ।
એવં સ્તુત્વાઽવદત્ સા તં પ્રણતા ભક્તિતત્પરા ॥ ૪૧॥

કશ્યપસ્ય મુનેર્ભાર્યાં વિનતાં વિદ્ધિ મામિહ ।
તસ્ય પુત્રઃ શિખણ્ડી ચ સેવકસ્તે ભવિષ્યતિ ॥ ૪૨॥

મુનિના પૂર્વમુક્તં મે યોઽણ્ડમેતદ્ ભિનત્તિ ચ ।
સોઽસ્ય સ્વામી ન સન્દેહો મોચયિષ્યાતિ તે સુતાન્ ॥ ૪૩॥

પ્રતીક્ષન્ત્યા મયા દૃષ્ટં પાદપદ્મં ચિરન્તવ ।
જટાયુઃ શ્યેનસમ્પાતી નીતા કદ્રૂસુતૈસ્ત્રયઃ ॥ ૪૪॥

તાન્મોચય જગન્નાથ શીઘ્રં દર્શય મે સુતાન્ ।

ગણેશ ઉવાચ ।
મા ચિન્તાં કુરુ માતસ્ત્વં દર્શયિષ્યે સુતાઁસ્તવ ॥ ૪૫॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા તુ વિનતાં બહુહર્ષસમન્વિતઃ ।
શિખિનં ચ તતઃ પ્રાહ વરં મત્તો વૃણીષ્વ હ ॥ ૪૬॥

મયૂર ઉવાચ ।
યદિ મે ત્વં પ્રસન્નોઽસિ યદિ દેયો વરો મમ ।
તદા મન્નામપૂર્વં તે નામાખ્યાતં ભવેદ્ભુવિ ॥ ૪૭॥

એતત્મે દેહિ સર્વેશ તવ ભક્તિં દૃઢાં તથા ।

દેવ ઉવાચ ।
સાધુ સાધુ ત્વયા પ્રોક્તં નિર્લોભેનાન્તરાત્મના ॥ ૪૮॥

ત્વન્નામપૂર્વં મન્નામ મયૂરેશ્વર ઇત્યથ ।
વિખ્યાતં ત્રિષુ લોકેષુ ભક્તિર્મયિ દૃઢા ભવેત્ ॥ ૪૯॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય સા સર્વં વિનતા સ્વાશ્રમં યયૌ ।
શિખણ્ડિનં સમારૂઢો મયૂરેશો નિજં ગૃહમ્ ॥ ૫૦॥

મયૂરેશ મયૂરેશ મયૂરેશેતિ ચાસકૃત્ ।

ગૃહ્યદ્ભિર્મુનિબાલૈસ્તૈરન્વિતઃ શોભયન્દિશઃ ॥ ૫૧॥

માતરં પ્રણિપત્યાહ વૃત્તાન્તં સર્વમઞ્જસા ।
વર્ણયન્તો મયૂરેશં મુનિપુત્રા ગૃહાન્યયુઃ ॥ ૫૨॥

ઇત્થં મયૂરેશનામ પ્રાપ ચાસૌ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શિખણ્ડિવરપ્રદાનં નામાષ્ટનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૫૨૫ + ૫૩ = ૮૫૭૮

૨.૦૯૯ નવનવતિમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ॥ ૧૦॥

અદ્ભુતં કૃતવાન્વર્ષે નવમેઽસૌ ગુણેશ્વરઃ ।
શિખણ્ડિનં સમારુહ્ય ચતુરાયુધભૂષિતઃ ॥ ૧॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તો મૃગનાભિજશોભિતઃ ।
દિવ્યામ્બરધરો બાલઃ ક્રીડિતું સમુપાયયૌ ॥ ૨॥

પૂર્ણચન્દ્રનિભઃ શ્રીમાન્ જયશબ્દૈરભિષ્ટુતઃ ।
કેચિન્નમન્તિ તં બાલાઃ કેચિચ્છત્રં ધ્વજં પરે ॥ ૩॥

દધ્રુ કેચિદ્ દ્વિજયન્તસ્તદ્દર્શનમહોત્સવાઃ ।
ક્રીડન્તઃ સરસીં યાતાઃ પઞ્ચયોજનવિસ્તૃતામ્ ॥ ૪॥

અગાધોદાં નક્રઝષકૂર્મમણ્ડૂકસંયુતામ્ ।
લતાતરુપરીવારાં નાનાપક્ષિગણૈર્યુતામ્ ॥ ૫॥

ઉડ્ડીય પતિતાઃ કેચિત્તસ્યાં કેચિચ્છનૈર્યયુઃ ।
ચૂતં તત્તીરગં દૃષ્ટ્વા વિશાલં ફલસંયુતમ્ ॥ ૬॥

આરુરોહ મયૂરેશો બાલાઃ ફલજિઘત્સયા ।
રસાલૈસ્તે નિજઘ્નુસ્તાનભિન્નાઽઙ્ગાન્પ્રલાયિતાઃ ॥ ૭॥

બાલાઃ સ્કન્ધાન્ દારયન્તો નિપેતુઃ કેઽપિ તજ્જલે ।
એવં ક્રીડત્સુ બાલેષુ દૈત્યોઽગાદશ્વરૂપવાન્ ॥ ૮॥

યસ્ય પાદપ્રહારેણ ચૂર્ણતાં યાન્તિ પર્વતાઃ ।
યસ્ય હ્રેષિતશબ્દેન કમ્પતે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૯॥

પુચ્છચાગ્ચલ્યતો જીવાન્હન્તિ સ્કન્ધં જઘર્ષ હ ।
યસ્મિંશ્ચૂતેઽસ્ય શબ્દેન કમ્પિતે પતિતાઽર્ભકે ॥ ૧૦ ॥

કેચિત્પલાયિતા બાલાઃ કેચિદ્ભગ્નાશ્ચ મસ્તકે ।
કેચિન્નિપતિતાશ્ચાશુ ગુણેશો પતિતે જલે ॥ ૧૧ ॥

નિમગ્ને દ્વિમુહૂર્તેઽસ્મિન્પ્રારુદન્મુનિબાલકાઃ ।
કિં વક્તવ્યમુમાયૈ ચ દર્શનીયં મુખં કથમ્ ॥ ૧૨ ॥

શઙ્કરોઽપિ રુષાવિષ્ટો ભસ્મસાન્નઃ કરિષ્યતિ ।
અગાધેઽસ્મિજલે મગ્નં પ્રવેષ્ટું ચ ન શક્નુમઃ ॥ ૧૩ ॥

માતા પિતા પાલયિતા ભ્રાતા ત્રાતા સખા ચ નઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં શોચત્સુ બાલેષુ મયૂરેશો દધાર તમ્ ॥ ૧૪ ॥

કર્ણયોર્જલમધ્યે તુ ચકર્ષ બલવાન્વિભુઃ ।
આરુરોહ બલાદ્ દૈત્યં ભારેણામજ્જયન્મુહુઃ ॥ ૧૫ ॥

સ દૈત્યો નિર્વમન્નેત્રાન્મુખાદ્બહુ જલં મુહુઃ ।
જલપૂર્ણશ્રુતિશ્વાસોઽત્યજત્ પ્રાણાન્મહારવઃ ॥ ૧૬ ॥

એકહસ્તેન ધૃત્વા તં દોલયિત્વા જલાદ્ બહિઃ ।
મયૂરેશસ્તતો બાલા જહર્ષુર્નનૃતુર્ભૃશમ્ ॥ ૧૭ ॥

ભુવિ તે શતધા જાતં દદૃશુર્દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ।
પ્રશશંસુર્મયૂરેશં મહાબલપરાક્રમમ્ ॥ ૧૮ ॥

ત ઊચુસ્તં તદા દેવં મૃતં મત્વા રુદામહે ।
તાવદેવ હિ દૃષ્ટોઽસિ હતદૈત્યો બહિર્ગતઃ ॥ ૧૯ ॥

પુનસ્તે જલમાવિશ્ય પ્રાસિઞ્ચન્નઞ્જલીન્મિથઃ ।
એકમત્યા ચ સર્વે તે પ્રાસિઞ્ચન્ ગણનાયકમ્ ॥ ૨૦ ॥

વર્ષાકાલે યથા મેઘા ધરણીં પર્વતાનપિ ।
ષડ્ભુજૈઃ પરિષિઞ્ચન્ સન્નપર્યાપ્તોઽભવદ્ યદા ॥ ૨૧ ॥

તદાઽસઙ્ખ્યભુજૈર્વારી ચિક્ષેપ બાલકેષુ સઃ ।
તદાશ્ચર્યં તુ તે દૃષ્ટ્વા પરસ્પરમથાબ્રુવન્ ॥ ૨૨ ॥

ષડ્ભુજોઽયં કથમભૂદનન્તભુજમણ્ડિતઃ ।
મન્દીભૂતા મુનિસુતાઃ ક્વ દ્વિહસ્તા વયં વિભો ॥ ૨૩ ॥

અસઙ્ખ્યભુજવીર્યોજાઃ ક્વ ચ ત્વં ભુવનેશ્વર ।
પુનઃ સર્વે સિષિઞ્ચુસ્તે મયૂરેશં રુષાન્વિતાઃ ॥ ૨૪ ॥

સોઽનન્તરૂપસ્તાન્ સર્વાન્ સિષેચે ગણનાયકઃ ।
એકૈકસ્યાગ્રતો ભૂત્વા ષડ્ભુજો નિજતેજસા ॥ ૨૫ ॥

તાવચ્છિખણ્ડિનિષ્ઠોઽસૌ ચતુરાયુધભૂષિતઃ ।
પ્રણેમુસ્તેઽઞ્જલિપુટં બધ્વા દેવં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૨૬ ॥

પશ્યન્તસ્તન્મુખે વિશ્વં સર્વસ્વર્ગાન્વિતં તુ તે ।
ગન્ધર્વયક્ષરક્ષાંસિ સરિદબ્ધિમાનપિ ॥ ૨૭ ॥

સર્વં ચરાચરં વિશ્વં સદેવાસુરમાનુષમ્ ।
પ્રાર્થયામાસુરથ તે દૃષ્ટ્વેત્થં તે ભયાતુરાઃ ॥ ૨૮ ॥

બાલા ઊચુઃ ।
ન વિદામઃ સ્વમાત્માનં પરં વા નાપિ કિઞ્ચન ।
એકરૂપો ભવ વિભો કૃપાં કૃત્વાઽખિલેશ્વર ॥ ૨૯ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તત્પ્રાર્થનાં શ્રુત્વા જાતોઽસૌ પૂર્વવદ્ વિભુઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે તત્ર ચિક્ષ્વીડુર્નાગકન્યકાઃ ॥ ૩૦ ॥

યા નિરીક્ષ્યાવચ્યાષ્ટનાયિકાનાં ત્રપા ભૃશમ્ ।
નેત્રે નિરીક્ષ્ય હ્રીમન્ત્યઃ પ્રાપલન્ હરિણસ્ત્રિયઃ ॥ ૩૧ ॥

અતિસુન્દરગાત્રાસ્તાઃ સર્વાલઙ્કારભૂષિતાઃ ।
તા નિરીક્ષ્ય મયૂરેશં વિવ્હલા મદનાગ્નિના ॥ ૩૨ ॥

તા ઊચુશ્ચ મિથઃ સર્વા અયં ભર્તા ભવેદ્ યદિ ।
સફલં નસ્તદા જન્મ જીવિતં ચ વયોઽપિ ચ ॥ ૩૩ ॥

ધૈર્યાત્ તમૂચુસ્તાઃ સર્વાઃ કુત આગમનં તવ ।
દૃષ્ટ્વા તે વદનં ચેતો વિવ્હલં નોઽભિજાયતે ॥ ૩૪ ॥

વિશ્રાન્તં કુરુ ચેતો નઃ સ્વાઙ્ગસઙ્ગાન્નૃષૂત્તમ ।

દેવ ઉવાચ ।

અહં શિવસુતો નામ્ના મયૂરેશ ઇતિ સ્ફુટમ્ ॥ ૩૫ ॥

વિખ્યાતો મુનિપુત્રૈસ્તુ મજ્જિતો બલવત્તરૈઃ ।
દૃષ્ટવાન્ પાદકમલં ભવતીનાં પ્રસઙ્ગતઃ ॥ ૩૬ ॥

તા ઊચુઃ ।
અસ્મદ્ગૃહે ક્ષણં સ્થિત્વા વિશ્રામં કર્તુમર્હસિ ।

દેવ ઉવાચ ।
પાર્વતી મદ્વિયોગેન પરિતપ્યેદ્ ભૃશં યતઃ ॥ ૩૭ ॥

અતો નાયામિ વઃ સ્થાનં ગચ્છન્તુ નાગકન્યકાઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં વદતિ તસ્મિંસ્તુ ધૃત્વા નિન્યુર્ગૃહં તુ તાઃ ॥ ૩૮ ॥

તમદૃષ્ટ્વા પુનઃ શોકં વ્યધુર્મુનિસુતાસ્તદા ।

બાલા ઊચુઃ ।
કથં કઠિનતાં યાતો દયાલુઃ સ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૩૯ ॥

અમૃતસ્ત્રાવિકિરણો ન ચન્દ્ર ઉષ્ણતાં વ્રજેત્ ।
ન પિતા ત્યજતે બાલાનપરાધાયુતે સતિ ॥ ૪૦ ॥

ક્વ ગતોઽસિ વિના ત્વાં હિ ગમિષ્યન્તિ હિ નોઽસવઃ ।

ક ઉવાચ ।
કેચિન્નિપતિતા ભૂમૌ કેચિદ્બભાલં નિજઘ્નિરે ॥ ૪૧ ॥

કેચિદ્ યયુઃ સ્વાશ્રમં તે પથિ તસ્ય પદામ્બુજે ।
દૃષ્ટ્વા નેમૂ રુદન્તસ્તે દદૃશુસ્તે ભગાસુરમ્ ॥ ૪૨ ॥

મૂર્ધજાઘાતતો યસ્ય ભાનિ ભૂમૌ નિપેતિરે ।
શતયોજનપાદાબ્જો ભૂમાવાસ્યં પ્રસાર્ય સઃ ॥ ૪૩ ॥

તેષાં માર્ગે પ્રસુષ્વાપ તતસ્તે શિશવો યયુઃ ।
ધ્યાયન્તસ્તં મયૂરેશં શોચન્તઃ પથિ વિવ્હલાઃ ॥ ૪૪ ॥

ઉદરે તસ્ય તે યાતા આપગા જલધીનિવ ।
ભ્રાન્તાઃ પરસ્પરં ચક્રુર્વાર્તા નાનાવિધાસ્તતઃ ॥ ૪૫ ॥

મયૂરેશો ગતઃ ક્વાપિ વયં કુત્ર વ્રજામહે ।

ન જાનીમો દિશં સર્વે નો દૃશ્યન્તે ગૃહાણિ ચ ॥ ૪૬॥

ઇન્દ્રિયાણામધિપતિર્મનો નીતં તુ તેન નઃ ।
વિના નો મનસા જ્ઞાનં કથમુત્પત્સ્યતેઽર્ભકાઃ ॥ ૪૭॥

ક્વ માતરો ભ્રાતરો વા પિતરઃ ક્વ ગુણેશ્વરઃ ।
એવં વદત્સુ બાલેષુ મયૂરેશોઽખિલાર્થકૃત્ ॥ ૪૮॥

આવિરાસીત્ પુરસ્તેષાં ચતુરાયુધભૂષિતઃ ।

ગુણેશ ઉવાચ ।
મા શોચન્તુ ભવદ્દુઃખં જ્ઞાત્વાઽહં શીઘ્રમાગતઃ ॥ ૪૯॥

ભગાસુરોદરગતા નાત્માનં વિદુરર્ભકાઃ ।

ક ઉવાચ ।
નિદ્રયા મોહયામાસ મુનિપુત્રાન્ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૫૦॥

દૈત્યદેહાન્તરગતો વવૃધે વામનૌ યથા ।
વિપાટય દેહં તસ્યાશુ શકલે દ્વે વ્યધાદ્ વિભુઃ ॥ ૫૧॥

તતોઽસ્તમિત આદિત્યે નાગતેષ્વર્ભકેષુ ચ ।
માતરઃ પિતરશ્ચૈવ ચિન્તામાપુઃ શુચાન્વિતાઃ ॥ ૫૨॥

ઊચુઃ પરસ્પરં તે તુ શિવાપુત્રો મહાબલઃ ।
બાલાન્ નીત્વા ગતઃ કુત્ર મૃતો વા શિશુભિઃ સહ ॥ ૫૩॥

જીવઁશ્ચેદાગતઃ સ સ્યાત્ સાયંકાલે બુભુક્ષિતઃ ।
કેચિત્ પ્રાણાન્ વિના તૈસ્તુ તત્યજુર્માતરોઽપિ ચ ॥ ૫૪॥

કેચિદૂચુરુમાયૈ તદ્ વૃત્તં સર્વં નિવેદ્ય તામ્ ।
કેચિત્ તેષુ વનં યાતા બભ્રમુર્વનપર્વતાન્ ॥ ૫૫॥

નાપુસ્તં ચ સ્વકાન્ બાલાન્ ખિન્નાઃ પ્રાપુર્ગૃહાન્પુનઃ ।
નાનાકોલાહલં ચક્રુર્જનન્યઃ પિતૃસોદરાઃ ॥ ૫૬॥

તેષામાક્રન્દિતં શ્રુત્વા કૃપાલુઃ સ મયૂરરાટ્ ।
તત્તદ્રૂપં સ્વમાત્માનં તત્તદ્ભૂષાસમન્વિતમ્ ॥ ૫૭॥

તત્તદ્વાસઃપરીધાનં તત્તચ્છીલગુણાન્વિતમ્ ।
તત્તદઙ્ગં ચકારાશુ વિવેશાસૌ ગૃહે તતઃ ॥ ૫૮॥

કૃત્વા તત્તદ્વયોવેષં તત્તન્માનયુતં શુભમ્ ॥

જનન્યાસ્તાઃ સમુત્થાય બાલાનાદાય સત્વરાઃ ॥ ૫૯ ॥

સ્તનપાનં દદુઃ પ્રીત્યા પરમાનન્દનિર્ભરાઃ ॥

તતો દદૃશિરે બાલાઃ પિતૃભિર્માતૃભિસ્તદા ॥ ૬૦ ॥

તા ઊચુઃ ક્વ સ્થિતા રોષાદુષઃકાલે ગતાઃ કુતઃ ।
ન સ્નાનં ન ચ ભુક્તં વા ન ચાન્યદ્ વાપિ ભક્ષિતમ્ ॥ ૬૧ ॥

મયૂરેશ્વરસઙ્ગેન નેદાનીં ગન્તુમર્હથ ।

ક ઉવાચ ।
એવં શિક્ષાપ્ય તાન્ બાલાનાલિઙ્ગ્ય બુભુજુઃ સુખમ્ ॥ ૬૨ ॥

શિવાપિ પુરતોઽપશ્યન્મયૂરેશં સમાગતમ્ ।
આલિઙ્ગ્ય પરિપપ્રચ્છ કિં ભુક્તં વનગોચરે ॥ ૬૩ ॥

ત્વદ્વિયોગજદુઃખેન મયા કિઞ્ચિન્ન ભક્ષિતમ્ ।
સ્તનૌ પિબ પયોવૃદ્ધૌ ભોજનં ચ સમાચર ।
તતઃ સર્વં ચકારાસૌ માતૃવાક્યં ગુણેશ્વરઃ ॥ ૬૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે મયૂરેશપાતાલપ્રયાણં નામ નવનવતિમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૫૭૮ + ૬૪ = ૮૬૪૨

૨.૧૦૦ ભગાસુરવધો નામ શતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અનેકરૂપવાન્ દેવો મયૂરેશોઽખિલેશ્વરઃ ।
અતિસુન્દરદેહઃ સન્નાગકન્યાભિરાહૃતઃ ॥ ૧ ॥

ગૃહં સ્વકીયં ક્રીડાર્થં પૂજિતો બહુવિસ્તરાત્ ।
સુગન્ધતૈલોદ્વર્તનૈઃ સ્નાપ્યોષ્ણૈરપિ તં જલૈઃ ॥ ૨ ॥

દિવ્યવસ્ત્રૈરલઙ્કારૈશ્ચન્દનૈરપિ પૂજય ચ ।
ધૂપદીપૈશ્ચ નૈવેદ્યૈઃ ફલતામ્બુલકાઞ્ચનૈઃ ॥ ૩ ॥

ઊચુઃ કરપુટં બદ્ધ્વા વયં ધન્યતમા વિભો ।
યદ્ દૃષ્ટન્તે પદં દેવ બ્રહ્માદ્યૈરપિ કાઙ્ક્ષિતમ્ ॥ ૪ ॥

નાગલોકો ધન્યતમો જીવિતં નઃ સુજીવિતમ્ ।
આનન્દહૃદમગ્નં નો માનસં તાપમત્યજત્ ॥ ૫ ॥

યદ્યત્તે ઇપ્સિતં દેવ તત્તદત્રાપિ ગૃહ્યતામ્ ।
અત્ર સ્થિત્વા કતિ દિનં પશ્ચાત્ત્વં ગન્તુમર્હસિ ॥ ૬ ॥

મયૂરેશ ઉવાચ ।
વાઞ્છિતં વો વિધાસ્યેઽહં ગિરિજા માં પ્રતીક્ષતે ।
મદ્વિયોગેન તમા સા ન ભક્ષયતિ કિઞ્ચન ॥ ૭ ॥

યૂયં કસ્યાત્મજાસ્તસ્ય દર્શનં ચેદ્ ભવેન્મમ ।

ક ઉવાચ ।
તત ઊચુર્નાગકન્યા વાસુકેઃ પુત્રિકા વયમ્ ॥ ૮ ॥

બ્રહ્માદ્યા મુનયો દેવા યાન્તિ યસ્ય ગૃહં સદા ।
યસ્ય વિષભવા જ્વાલા દહત્ ત્રિભુવનં વિભો ॥ ૯ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા તં પુરસ્કૃત્ય પિતરં પ્રાપુરઙ્ગનાઃ ।
રત્નસિંહાસને દીપ્તે તિષ્ઠન્તં પન્નગૈર્યુતમ્ ॥ ૧૦ ॥

સૂર્યકોટિનિભં રત્નમાલયા શોભિતં તદા ।
મૂર્ધસ્થરત્નકિરણૈર્ભાસયન્તં દિશોઽખિલાઃ ।
તં દૃષ્ટ્વા વાસુકિં દેવો ગર્વિતં બલવત્તરમ્ ॥ ૧૧ ॥

ઉડ્ડીય તત્ફણાસંસ્થં મણિં જગ્રાહ સત્વરમ્ ।
યેન પાતાલવિવરે નાન્ધકારોઽભવત્ક્વિલ ॥ ૧૨ ॥

આન્દોલયામાસ શિરઃ કમ્પયન્ સમપર્વતાન્ ।
ઉદધીન્ સમસ્વર્ગાંશ્ચ પાતાલાનિ રસાતલમ્ ॥ ૧૩ ॥

હસ્તેનૈકેન તં ગૃહ્ય મયૂરેશઃ સ્વલીલયા ।
વાસુકિં નિજકણ્ઠે તં બબન્ધ સર્પભૂષણઃ ॥ ૧૪ ॥

વિખ્યાતઃ સ્વર્ગલોકેઽભૂજ્જગર્જાનન્દતો વિભુઃ ।
તદ્ગર્જિતં સમાકર્ણ્ય ચુક્ષુભે ભુવનત્રયમ ॥ ૧૫ ॥

તતઃ સર્પગણાઃ શેષં નીતું વાસુકિમબ્રુવન્ ।
સ ચ ક્રોધસમાવિષ્ટો વિસ્તાર્ય નિખિલાન્ફણાન્ ॥ ૧૬ ॥

વિષાગ્નિમુત્સૃજન્દગ્ધું ત્રૈલોક્યમુપચક્રમે ।
ઉવાચ કઃ ક્ષમો જેતું મમ બન્ધું તુ વાસુકિમ્ ॥ ૧૭ ॥

આવેશેન યયૌ રોષાદ્ દાવાનલ ઇવ જ્વલન્ ।
શીઘ્રં યાતો મયૂરેશં તિષ્ઠ તિષ્ઠેતિ ચાબ્રવીત્ ॥ ૧૮ ॥

તતો નાગકુલાન્ચાશુ તં શેષમન્વયુસ્તદા ।
તતઃ પન્નગવૃન્દં તં દૃષ્ટ્વા દેવો વ્યતિષ્ઠત ॥ ૧૯ ॥

શિખણ્ડિમસ્તકે હસ્તં ન્યધાદ્ યુદ્ધાય પન્નગૈઃ ।
સ યયૌ તં નમસ્કૃત્ય ગ્રસન્નિવ મહાદ્ભુતઃ ॥ ૨૦ ॥

દુધાવ પક્ષૌ તદ્ઘાતાદ્ ભ્રામયન્ ભુજગોત્તમાન્ ।
કાઁશ્ચિત્ સ ભક્ષયામાસ ચુચૂર્ણ ચાપરાનપિ ॥ ૨૧ ॥

મારયામાસ કાંશ્ચિત્સ ભુજગાન્બલવત્તરાન્ ।
નિરીક્ષ્ય તં મૃતાઃ કેચિત્ પન્નગા ભયવિવ્હલાઃ ॥ ૨૨ ॥

દૃષ્ટ્વા પરાક્રમ તસ્ય શેષઃ શ્વાસમપાસૃજત્ ।
શિખણ્ડી પતિતસ્તેન મૂર્છિતો ધરણીતલે ॥ ૨૩ ॥

મયૂરેશં તતઃ શેષો યયૌ ક્રોધાદ્ દહન્નિવ ।
ત્રૈલોક્યં વિષવન્હિસ્થં સમાલોક્ય ગુણેશ્વરઃ ॥ ૨૪ ॥

વિરાટ્રૂપં સમાસ્થાય રુરોહ તત્ફણોપરિ ।
ઉડ્ડીય બાલભાવેન ગર્જન્મેઘ ઇવાપરઃ ॥ ૨૫ ॥

નનર્ત કરતાલેન પાદાઘાતેન મર્દયન્ ।
અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડભારેણ પરિપીડિતઃ ॥ ૨૬ ॥

એકબ્રહ્માણ્ડવાહી સ કથં તદ્ભારમાવહેત્ ।
બબન્ધ શેષં હિ કટૌ રજ્જું બાલો યથા રમન્ ॥ ૨૭ ॥

તતસ્તે ભુજગાઃ સર્વે યોદ્ધુ કામાસ્તમન્વયુઃ ।
હુઙ્કારેણૈવ તાન્ સર્વાન્ પાતયામાસ વિઘ્નરાટ્ ॥ ૨૮ ॥

અબધ્નાન્મસ્તકે કાંશ્ચિત્કાંશ્ચિચ્ચ કર્ણયોર્વિભુઃ ।
પરિશ્રાન્તસ્તદા શેષસ્તં નુનાવ ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૨૯ ॥

ન સ્વરૂપં વિદુર્દેવા બ્રહ્માદ્યા મુનયોઽપિ ચ ।
ત્વમેવ સૃજસે વિશ્વં પાસિ હંસિ ત્વમેવ હિ ॥ ૩૦ ॥

નાનાવતારકર્તા ત્વં નાનાદૈત્યવિમર્દનઃ ।
ત્વમેવ સાક્ષી સર્વસ્ય સર્વાન્તર્યામિતાં દધત્ ॥ ૩૧ ॥

સર્વત્રકારણં ત્વં હિ કારણાનાં ચ કારણમ્ ।
અજ્ઞાનાદભિમાનેન યોદ્ધુકામાન્ ક્ષમસ્વ નઃ ॥ ૩૨ ॥

સમ્પાતિઞ્ચ જટાયું ચ શ્યેનમાનીય સર્પરાટ્ ।
નિવેદ્ય ચ નમસ્કૃત્ય શેષસ્તૂષ્ણીં બભૂવ હ ॥ ૩૩ ॥

તેઽપિ તં પ્રણિપત્યાહુર્દીનનાથ પ્રસાદતઃ ।
બન્ધાન્મુક્તાઃ સર્પકૃતાન્નમસ્તે પરમેશ્વર ॥ ૩૪ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા મયૂરેશ બન્ધું તં શિખિનં ત્રયઃ ।
આલિલિઙ્ગુર્મુદા યુક્તાસ્તદા ગદ્ગદભાષિણઃ ॥ ૩૫ ॥

પપ્રચ્છુઃ કુશલં માત્રે તે ચ ક્ષેમમથાબ્રુવન્ ।
તતઃ શિખણ્ડિનં સોઽથ રુરોહ ગણનાયકઃ ॥ ૩૬ ॥

પાતાલાદ્ ધરણીં પ્રાયાત્ સ્ત્રીભિશ્ચ સંયુતો વશી ।
ભગાસુરં દદર્શાર્દ્ધમાર્ગે શિશુહરં ચ તમ્ ॥ ૩૭ ॥

ઉદ્યમ્ય પરશું દીપ્તં શશિસૂર્યનિભં વિભુ ।
તત્યાજ કણ્ઠે તં તસ્ય પશુમારમમારયત્ ॥ ૩૮ ॥

તચ્છિરઃ પરિબભ્રામ શઙ્ગં વજ્રાહતં યથા ।
તતસ્તદુત્થિતા બાલા યોગમાયાવિમોહિતાઃ ॥ ૩૯ ॥

મયૂરેશઃ ક્વ ચાસ્તીતિ પ્રાકોશન્ સર્વ એવ તે ।
આસને ક્રીડને સ્વાપે જાગૃતૌ ભોજનેઽપિ ચ ॥ ૪૦ ॥

તમેવ ધ્યાયમાનાસ્તે તન્મુખાદ્બહિરાયયુઃ ।
ગર્ભવાસાદિવોત્તીર્ણા દદૃશુસ્તં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૪૧ ॥

દૃષ્ટ્વા તે રુરુદુઃ સ્નેહાદાલિલિઙ્ગુર્મુદાખિલાઃ ।

તે ઊચુઃ ।
ત્યક્ત્વાઽસ્માન્દૈત્યજઠરે મૃતાન્ ક્વાસ્તિ ગતો ભવાન્ ॥ ૪૨ ॥

ત્વત્સ્મૃતેસ્તસ્ય જઠરે જીવિતા નિર્ગતાસ્ તતઃ ।

મયૂરેશ ઉવાચ ।
સર્વવ્યાપી સર્વગતઃ સર્વવેત્તાઽખિલેશ્વરઃ ॥ ૪૩ ॥

ન ત્યક્ત્વાન્કદાચિદ્ વો મા ચિન્તાં કર્તુમર્હથ ।

ક ઉવાચ ।
તતો યયૌ મયૂરેશો બાલકૈઃ પરિવેષ્ટિતઃ ॥ ૪૪ ॥

કેચિદ્ ધાવન્તિ પુરતો નાનાશબ્દકરા ભૃશમ્ ।
કેચિચ્છત્રધરાઃ કેચિદ્ દણ્ડચામરધારિણઃ ॥ ૪૫ ॥

ધૂલિધ્વજં સમાલોક્ય યયુર્મુનિગણા બહિઃ ।
શિખ્યારૂઢં મયૂરેશં બાલકૈઃ પરિવેષ્ટિતમ્ ॥ ૪૬ ॥

ઊચુઃ પરસ્પરં સર્વે મુનયો વિસ્મયાન્વિતાઃ ।
ગૃહેઽસ્મિન્ શિશવશ્ચામી કુતોઽન્યેઽસ્ય સમીપતઃ ॥ ૪૭ ॥

તાંશ્ચ તાન્ મીલિતાઃ સર્વેઽપશ્યન્ તે દેવરૂપિણઃ ।
વિચારેણ ચ તાન્ સર્વે પરબ્રહ્મસ્વરૂપિણઃ ॥ ૪૮ ॥

આનન્દહૃદમગ્નાસ્તે ન વિદુઃ સ્વપરં પુનઃ ।
નાપશ્યઁસ્તે પુનસ્તાઁસ્તાન્ભ્રાન્તા ઇવ વ્યલોકયન્ ॥ ૪૯ ॥

માયયા મોહિતાઃ સર્વે સ્વાન્ સ્વાન્ બાલાન્ વ્યલોકયન્ ।
કશ્ચિત્ પિતરમાસાદ્ય પઠતિ સ્મ યથા પુરા ॥ ૫૦ ॥

કશ્ચિન્માતરમાસાદ્ય પિબતિસ્મ સ્તનં મુદા ।
આલિલિઙ્ગાથ જનનીં પિતરં વાપિ કશ્ચન ॥ ૫૧ ॥

ભ્રાતરં તાડયિત્વાઽન્યો રુરોદ તાડનાદિવ ।
ઉમાપિ તનયં દૃષ્ટ્વાલિઙ્ગ્ય પ્રાદાત્ સ્તનં મુદા ॥ ૫૨ ॥

કથં ચિરતરં યાત ઇતિ ક્રોધાદભાષત ।
આદાય હસ્તે ગિરિજા મયૂરેશં ગૃહં યયૌ ॥ ૫૩ ॥

સર્વે તે મુનયો જગ્મુઃ શિશુભિઃ સ્વં સ્વમાશ્રમમ્ ॥ ૫૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ભગાસુરવધો નામ શતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૦ ॥

આદિત શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ ૮૬૪૨ + ૫૪ = ૮૬૯૬

૨.૧૦૧ દૈત્યસેનાવધો નામ એકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

તતસ્તુ દશમે વર્ષે સુખાસીનં મહેશ્વરમ્ ।
ગિરિજાસહિતં વામે સપ્તકોટિગણાન્વિતમ્ ॥ ૧॥

નૃત્યન્તં તં મયૂરેશં પશ્યન્તં સ્વાઙ્ગણે શિશુમ્ ।
આયયુર્મુનયઃ સર્વે ગૌતમાદ્યાઃ પ્રણમ્ય તમ્ ॥ ૨॥

ઊચુઃ પ્રબુદ્ધમતયો મહાદેવં મહૌજસમ્ ।
યાવત્કાલં શિવાત્ર ત્વં મયૂરેશસમન્વિતઃ ॥ ૩॥

સ્થિતોઽસિ તાવદ્ દૈત્યાનામનન્તાનાં સમાગમઃ ।
વયં તેન પ્રપીડયામોઽન્યત્ર યાહિ શિવાધુના ॥ ૪॥

વયં વાઽન્યત્ર ગચ્છામો યદ્યાજ્ઞા તે ભવેદ્ધર ।

શિવ ઉવાચ ।
ભવત્સઙ્ગેન ચ મયા નવવર્ષાણિ સૌખ્યતઃ ॥ ૫॥

અતિક્રાન્તાતિ વિઘ્નાનિ મયૂરેશેન તાનિ ચ ।
ભવતાં ગમનેઽસ્માકં સ્થિત્વા કિન્નુ પ્રયોજનમ્ ॥ ૬॥

અહમેવ પ્રયાસ્યામિ સ્થલમન્યન્નિરાકુલમ્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શમ્ભુવચઃ શ્રુત્વા મુનયસ્તં પ્રણમ્ય તે ॥ ૭॥

જય દેવ મયૂરેશેત્યુક્ત્વા સ્વસ્થાનમાયયુઃ ।
શિવોઽપિ ગણસંયુક્તો વૃષારૂઢોઽમ્બિકાયુતઃ ॥ ૮॥

બર્હ્યારૂઢં મયૂરેશં પુરસ્કૃત્ય મુદાન્વિતઃ ।
નાનાવાદિત્રનિર્ઘોષૈર્નાદયન્વિષ્ટપં ततः ॥ ૯॥

અન્વયુર્મુનયઃ સર્વે મયૂરેશં શિવાન્વિતમ્ ।
પત્ન્યોઽપિ બાલકૈઃ સાર્દ્ધં સ્નેહગદ્ગદભાષિભિઃ ॥ ૧૦॥

રજસા વ્યોમનિ તતે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
પરાવૃત્ય શિવઃ સર્વાન્દક્ષિણાભિમુખો યયૌ ॥ ૧૧॥

દદૃશુર્માર્ગમધ્યે તં દ્વાદશાક્ષૌહિણીયુતમ્ ।
કમલાસુરમાયાન્તં ધૂલિધૂસરિતામ્બરમ્ ॥ ૧૨॥

ગજાશ્ચ પુરતો યાન્તિ રથાશ્વપાદચારિણઃ ।
ન જ્ઞાયતે રવેસ્તેજઃ શસ્ત્રદીપ્યાથ કિઞ્ચન ॥ ૧૩॥

કોલાહલો મહાનાસીદ્ ગજાશ્વરથપત્તિજઃ ।
નાનાવિધાનાં શસ્ત્રાણાં સઙ્ઘટ્ટસ્વનમિશ્રિતઃ ॥ ૧૪॥

દદૃશુસ્તં મહાદૈત્યં શિવચારાઃ પુરો ગતાઃ ।
શઙ્ખાસુરસ્ય તં બન્ધુ નાનાભૂષાવિરાજિતમ્ ॥ ૧૫॥

નાનાયુધધરં પ્રોચુરાગત્ય તુ શિવં ગણાઃ ।
પાદાઘાતેન તસ્યાશુ કમ્પતે કમઠાદયઃ ॥ ૧૬॥

મુનયોઽગ્રેચરાઃ પેતુર્ભયભીતાસ્તમબ્રુવન્ ।
મયૂરેશ મહાભાગ કથં રક્ષસિ નોઽખિલાન્ ॥ ૧૭॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રાવદત્ સ ગુણેશ્વરઃ ।
વિદ્યમાને શિવે ચિન્તા ન કાર્યા મુનિપુઙ્ગવા ॥ ૧૮॥

મયૂરેશો હરં પ્રાહ નમસ્કૃત્ય તતઃ પુનઃ ।

દેવ ઉવાચ ।
મહાસેનાયુતો દૈત્યો નામ્નાઽસૌ કમલાસુરઃ ॥ ૧૯॥

યદિ તેઽનુગ્રહો મે સ્યાદ્ યુદ્ધાયાશુ વ્રજામ્યહમ્ ।

શિવ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા પુત્ર હૃદયાનન્દનં વચઃ ॥ ૨૦॥

દ્વાદશાક્ષૌહિણીસેનાયુતોઽસૌ દૈત્યપુઙ્ગવ ।
એકાકી કથમાયાસિ સમ્મકોટિગણૈર્યુતઃ ॥ ૨૧॥

વ્રજાપ્રુહિ જયં શીઘ્રં જહિ શત્રું મહાબલમ્ ।

દેવ ઉવાચ ।
તવ પ્રસાદાત્ ત્રૈલોક્યં દહેયમિતિ મે મતિઃ ॥ ૨૨॥

કિયન્તો ન હતા દૈત્યા ન જ્ઞાતાસ્તે ત્વયા નુ કિમ્ ।

અસ્ય કા ગણના સ્વામિન્નાયાસ્યે જયવાનહમ્ ॥ ૨૩॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં શમ્ભૂરાલિઙ્ગ્ય તં દદૌ ।
ત્રિશૂલં પુત્રહસ્તે તન્મૂર્ધ્નિ ન્યસ્ય કરં શુભમ્ ॥ ૨૪॥

આજ્ઞાં દદૌ સ્વપુત્રાય ગણયુક્તાય શઙ્કરઃ ।
ક્ષ્વેડિતૈર્જયશબ્દૈશ્ચ નાદયન્સ દિશો દશ ॥ ૨૫॥

પ્રયયૌ પ્રમથૈર્યુક્તો વિઘ્નહા યુદ્ધલાલસઃ ।
વૃષારૂઢઃ શિવાયુક્તો હરોઽપિ દ્રષ્ટુમન્વગાત્ ॥ ૨૬॥

દૃષ્ટ્વાઽપારાં દૈત્યસેનાં મયૂરેશઃ શરીરતઃ ।
નિર્મમે બહુલાં સેનાં તતો યુદ્ધમવર્તત ॥ ૨૭॥

કાલાનુરૂપાસ્તે વીરા બ્રહ્માણ્ડાશનતત્પરાઃ ।
મેરોરધિકમાનાસ્તે શબ્દતઃ શૃઙ્ગપાતિનઃ ॥ ૨૮॥

પરસ્પરં નિજઘ્નુસ્તે તુમુલે સંયુગે તતઃ ।
અન્ધકારો મહાનાસીદ્ રજસાચ્છાદિતા દિશઃ ॥ ૨૯॥

વિસ્મયં ચક્રિરે દૈત્યા ઇદાનીમયમેકલઃ ।
અનેકતાં કથં યાતસ્તસ્માદેષ પરઃ પુમાન્ ॥ ૩૦॥

ભૂભારં હર્તુકામોઽયમવતીર્ણઃ શિવાલયે ।
સોઽપિ દીર્ઘતરં રૂપં દધાર સહસા વિભુઃ ॥ ૩૧॥

દૃષ્ટ્વા દીર્ઘં દૈત્યરૂપં યોગમાયાસમાવૃતઃ ।
દશાયુધધરો દેવો દશહસ્તો મહાબલઃ ॥ ૩૨॥

મયૂરેશશ્ચ દૈત્યશ્ચ યુધ્યમાનૌ વિરેજતુઃ ।
નાનાશસ્ત્રપ્રહરણૈર્નાનાયુદ્ધવિશારદૈઃ ॥ ૩૩॥

વ્યસ્તાવ્યસ્તમયુધ્યન્ત ગણાઃ સેનાચરાશ્ચ તે ।
મુષ્ટિપ્રહારૈર્દન્તૈશ્ચ શસ્ત્રાસ્ત્રૈરિતરેતરમ્ ॥ ૩૪॥

કેષાઞ્ચિન્ મસ્તકા ભગ્ના અપરેષાં મુખાનિ ચ ।
જાનુજઙ્ઘાવિરહિતા નિપેતુરપરે રણે ॥ ૩૫॥

ગર્જયન્તો દશ દિશઃ શસ્ત્રાસ્ત્રઘાતનિસ્વનૈઃ ।
સ્વામિસ્વનામતો જઘ્નુરન્ધકારે રજસ્કૃતે ॥ ૩૬॥

કબન્ધામારયઁસ્તત્ર પરાન્સ્વાનપિ સમ્મુખમ્ ।
દૈત્યસેનાચરા ભગ્ના દૈત્યમેવાન્વયુસ્તદા ॥ ૩૭ ॥

અસઙ્ખ્યાતાન્ મૃતાન્પ્રાહુર્નદ્યસ્તુ રક્તસમ્ભવાઃ ।

દૈત્ય ઉવાચ ।
ઇન્દ્રાદયો લોકપાલા બ્રહ્માદ્યા દેવતાગણાઃ ॥ ૩૮ ॥

નિર્જિતા યેન તેનેહ કો યુદ્ધં કુર્તુમુત્સહેત્ ।
ભૂગોલં ન્યુબ્જતાં નેતું કોઽન્યઃ શક્તો ભવિષ્યતિ ॥ ૩૯ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વાન્દોલયામાસ શસ્ત્રાન્દોલનતો જગત્ ।
ક્રોધસંરક્તનયનો મારયામાસ દૈત્યરાટ્ ॥ ૪૦ ॥

મયૂરેશગણાન્ સર્વાન્ નાનાવાહનહેતિકાન્ ।
શિરઃપાદાકૃત્તિહસ્તાન્ ભિત્ત્વાઽપાતયદાહવે ॥ ૪૧ ॥

ઉત્કર્ષં તસ્ય તં દૃષ્ટ્વા મયૂરેષો યયુ પુરઃ ।
સ્વર્ગં ચ ગર્જયન્ વ્યોમ દશશસ્ત્રૈર્દ્વિષોઽહનત્ ॥ ૪૨ ॥

અસઙ્ખ્યાતા હતા દૈત્યા મુક્તિં પ્રાપુઃ સુદુર્લભામ્ ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દૈત્યસેનાવધો નામૈકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૬૯૬ + ૪૩ = ૮૭૩૯

૨.૧૦૨ કમલાસુરસઙ્ગ્રામો નામ દ્ય્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વિનષ્ટે બહુધા સૈન્યે રુરોહાશ્વં સ દૈત્યરાટ્ ।
ખડ્ગપાણિર્યયૌ યોદ્ધું મયૂરેશં રુષાન્વિતઃ ॥ ૧ ॥

તં દૃષ્ટ્વા તુ મયૂરેશો રુરોહ સ્વં શિખણ્ડિનમ્ ।
તં દૃષ્ટ્વા શીઘ્રમાયાન્તં પન્નગાસ્ત્રં સ દૈત્યરાટ્ ॥ ૨ ॥

જપ્ત્વા મન્ત્રં ચ શતધા ભાર્ગવાદિષ્ટમાદરાત્ ।
સસર્જ પન્નગાસ્ત્રં તત્તેજસા જજ્વલુર્દિશઃ ॥ ૩ ॥

સર્પસૈન્યૈરવેષ્ટયન્ત દેવસેનાચરા નરાઃ ।
મૃતાઃ કેચિદ્ ગતાઃ કેચિત્ પાતિતાશ્ચાપરેઽવનૌ ॥ ૪॥

ननन्द देवस्तं दैत्यमतिवीर्यपराक्रमम् ।
साधु युध्यसि दैत्येन्द्र नेदृशः कोऽपि वीक्षितः ॥ ५॥

એવમુક્ત્વા રિપું દેવો ગરુડાસ્ત્રમવાસૃજત્ ।
તતઃ પલાયિતાઃ સર્પાઃ પ્રોત્તિષ્ઠૈશ્ચ ચમૂચરાઃ ॥ ૬॥

ચક્રાસ્ત્રમસૃજદ્દેવો દૈત્યસેનાનિબર્હણમ્ ।
તેન કેચિન્મૃતા દૈત્યાઃ કેચિચ્છિન્નાઽઙ્ઘ્રિમસ્તકાઃ ॥ ૭॥

વિભિન્નજાનુજઙ્ઘાશ્ચ છિન્નગુલ્ફાઃ પરેઽપતન્ ।
ગર્જન્તિ ધાવ ધાવેતિ પિતર્માતઃ સુતેતિ ચ ॥ ૮॥

મુક્તિં યાતા મયૂરેશં દૃષ્ટ્વા પ્રાણાં જહુશ્ચ યે ।
એવં સેના નિરસ્તાઽસ્ય તતો દૈત્યો રુષાઽદ્રવત્ ॥ ૯॥

ખઙ્ગપાણી રુષા ગર્જન્ વેગેનાયાદ્ગજાનનમ્ ।
તથાવિધં રિપું દૃષ્ટ્વા પરશું જગૃહે વિભુઃ ॥ ૧૦॥

યયૌ દૈત્યં મહાવેગમસૃજત્પરશું ચ તમ્ ।
સ દહં સ્તેજસા વ્યોમ દિશઃ પક્ષિગણાનપિ ॥ ૧૧॥

અચ્છિનદ્ દૈત્યહસ્તં ચ ખઙ્ગં ચ શતધા જવાત્ ।
સ ચાપં સહસા ગૃહ્ય સજ્જં કૃત્વા શરાન્બહૂન્ ॥ ૧૨॥

અસઙ્ખ્યાતાન્બલાદ્ વિધ્યન્ છાદયામાસ સૈનિકાન્ ।
ગગનં ચ દિશઃ સર્વા જગર્જ ઘનનિસ્વનઃ ॥ ૧૩॥

શરાઘાતેન બલવાન્નિવાર્ય શરપઞ્જરમ્ ।
અન્ધકારે બાણમયે નાજ્ઞાસીત્કોઽપિ કઞ્ચન ॥ ૧૪॥

મયૂરેશોઽથ શીઘ્રં તદશ્વં ભૂમાવપાતયત્ ।
તતોઽન્તરિક્ષે તિષ્ઠન્ સ પ્રોચે ચ ગણનાયકમ્ ॥ ૧૫॥

અશ્વો નિપાતિતસ્તસ્ય પશ્યમે કૌતુકં મહત્ ।
શિખણ્ડિનં હનિષ્યામિ પશ્યતસ્તે ગુણેશ્વર ॥ ૧૬॥

ઉભયત્ર નિષઙ્ગસ્થાન્ શરાન્ ભૂમૌ વ્યચિક્ષિપત્ ।
ચાપમાકૃષ્ય કર્ણાન્તં ચિક્ષેપ શરસઞ્ચયાન્ ॥ ૧૭॥

મયૂરેશસ્ય સેનાયાં મારયન્સર્વ સૈનિકાન્ ।
વવર્ષ શરજાલાનિ વર્ષાકાલે ઘના યથા ॥ ૧૮॥

કિયન્તો ભિન્નસર્વાઽઙ્ગાઃ કેચિત્પ્રાણાઞ્જહુઃ સુરાઃ ।
એવં નશ્યત્સુ વીરેષુ મયૂરેષો રુષાન્વિતઃ ॥ ૧૯॥

કમલાસુરબાણૈસ્તુ વિદ્ધં ત્યક્ત્વા શિખણ્ડિનમ્ ।
પાશં કરેણ જગ્રાહ તોલયિત્વા સ સાદરમ્ ॥ ૨૦॥

જગર્જ નાદયન્ વ્યોમ તત્યાજ મહસા યુતમ્ ।
સ પાતયન્ દૈત્યગણાન્ દદાહ રિપુસૈનિકાન્ ॥ ૨૧॥

કણ્ઠે ચ ન્યપતત્તસ્ય દૈત્યસેનાધિપસ્ય હ ।
રુરોધ શ્વાસમસ્યાસૌ દૈત્યો રૂપાન્તરં શ્રિતઃ ॥ ૨૨॥

મૂર્ધ્વા સઞ્છાદયામાસ તત્ક્ષણાદ્રવિમણ્ડલમ્ ।
અન્ધકારે ઘોરતમે ન પ્રજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૨૩॥

ઉવાચ સમ્મુખો ભૂત્વા મયૂરેશં રુષાન્વિતઃ ।
મયા કિં યુધ્યસે બાલ ગચ્છ માતુઃ સ્તનં પિબ ॥ ૨૪॥

રમસ્વ બાલકૈર્નોચેન્મરિષ્યસિ મમાગ્રતઃ ।
મમ ચાક્રન્દનેનૈવ કમ્પતે ભુવનત્રયમ ॥ ૨૫॥

પાદે ભૂમૌ સ્થાપ્યમાને શેષોઽપિ ચલતે હ્યધઃ ।
મમ મુષ્ટિપ્રહારેણ ચૂર્ણી ભૂતા મહાચલાઃ ॥ ૨૬॥

નખાગ્રેણ શિરસ્તેઽહં ગમયિષ્યે રસાતલમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવણાકર્ણ્ય દુર્બુદ્ધેર્વાક્યં પ્રોચે ગજાનનઃ ।
પિશાચવન્મદ્યપવત્કિં વલ્ગસિ મમાગ્રતઃ ॥ ૨૭॥

ન જયં પ્રાપ્નુતે ક્વાપિ દેવદ્વિજવિનિન્દકઃ ।
મમ ચેદ્ ભવિતા ક્રોધો જ્વાલયેદ્ ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨૮॥

યશસ્તે ખ્યાપિતું લોકે યુદ્ધયામિ હર્ષનિર્ભરઃ ।
નો ચેદ્ હુઙ્કારમાત્રેણ નીતઃ સ્યાદ્ યમસાદનમ્ ॥ ૨૯॥

ક ઉવાચ ।

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં દૈત્યઃ ક્રોધાનલાકુલઃ ।
ક્ષ્વેડિતં પ્રતિશબ્દેન નાદયન્ વિદિશો દિશઃ ॥ ૩૦॥

તદા ગાર્ભ નિપતિતાસ્તસ્ય શબ્દેન તત્ક્ષણાત્ ।
પ્રમથાદ્યા ગણાઃ કેચિન્મૂર્છિતા ધરણીં ગતાઃ ॥ ૩૧॥

આકર્ણ્ય ધનુરાકૃષ્ય મુમોચ કમલાસુરઃ ।
શરવૃષ્ટિં પુના રૌદ્રાં મયૂરેશે બલેડપિ ચ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કમલાસુરસઙ્ગ્રામો નામ દ્ર્યુત્તરશતતમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૦૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૭૩૯ + ૩૨ = ૮૭૭૧

૨.૧૦૩ કમલાસુરવધોનામ ત્ર્યુત્તરશતત મોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
ઉત્કર્ષં તસ્ય દૈત્યસ્ય દૃષ્ટ્વા દેવસ્ત્વરાન્વિતઃ ।
આયયૌ પુરતો દૈત્યં જઘાન શરવૃષ્ટિભિઃ ॥ ૧॥

ન્યવારયત દૈત્યોડપિ સ્વશરૈરતિવેગિતૈઃ ।
તતસ્તુતોષ ભગવાન્મયૂરેશો ગુણાગ્રણીઃ ॥ ૨॥

દર્શયામાસ તસ્મૈ સ વિશ્વરૂપમનન્તકમ્ ।
દશ દિક્ષુ મયૂરેશં દદર્શ કમલાસુરઃ ॥ ૩॥

વિસ્મિતશ્છાદ્ય નયને હૃદિ તં પરિદૃષ્ટવાન્ ।
તતઃ પલાયનપરો યાવદ્ગચ્છતિ દૈત્યરાટ્ ॥ ૪॥

શિખામાક્રમ્ય દેવોડપિ ધૃત્વા પ્રોવાચ તં પુનઃ ।
તિષ્ઠ યુધ્યસ્વ દૈત્યેન્દ્ર સ્મર વાક્યાનિ તાનિ ચ ॥ ૫॥

પુનર્દદર્શ દૈત્યસ્તમેકમેવ પુરઃ સ્થિતમ્ ।
અધાવત્ સહસા યોદ્ધું જગર્જ ચ મહાબલી ॥ ૬॥

દશાયુધધરો દેવો યોધયામાસ તં તદા ।
બિભેદાસ્ય શરીરં સ વિઘ્નરાટ્ શસ્ત્રઘાતતઃ ॥ ૭॥

યત્રાસ્ય ન્યપતદ્ રક્તબિન્દુસ્તત્રાસુરોડભવત્ ।
તદ્રૂપસ્તદ્બલશ્ચૈવમસઙ્ખ્યાતાસ્તદાડસુરાઃ ॥ ૮॥

નાનાશસ્ત્રૈરથાસ્ત્રૈસ્તે તં જઘ્નુઃ શરવૃષ્ટિભિઃ ।
તતઃ પરાવૃતો દેવો મયૂરેશો રુષા જ્વલન્ ॥ ૯॥

સાર્દ્ધકોટિત્રયમિતૈઃ સિદ્ધિબુદ્ધી તદા બલૈઃ ।
ઈયતુઃ પરમક્રુદ્ધે તતો યુદ્ધમવર્ત્તત ॥ ૧૦॥

ઊચુતુર્ગણરાજં તે દેહિ ભક્ષ્યં ક્ષુધાપહમ્ ।
ત ઊચે ભક્ષતં દેવો દૈત્યાસૃગ્જનિતાન્બહૂન્ ॥ ૧૧॥

ઇત્યુક્તો તે તદા તેન મયૂરેશેન સત્વરમમ્ ।
બભક્ષતુર્ભૂતગણૈસ્તાન્ દૈત્યાનખિલાનપિ ॥ ૧૨॥

દેવો જઘાન ખડ્ગેન તં દૈત્યં કમલાસુરમ્ ।
પુનશ્ચ શતશો જાતા દૈત્યાસ્તદ્રક્તસમ્ભવાઃ ॥ ૧૩॥

બભક્ષુસ્તાનપિ તતો પિબન્નક્તં સમન્ततઃ । (પિબન્તો રક્તમુલ્બણમ્)
તતઃ ખિન્નો મયૂરેશઃ શૂલમુદ્યમ્ય વેગવાન્ ॥ ૧૪॥

તત્યાજ સહસા દૈત્યે યયૌ સ પ્રદહદ્ દિશઃ ।
ચૂર્ણયન્ પર્વતાન્ વ્યોમ નાદયન્ ભાનિ પાતયન્ ॥ ૧૫॥

વેગેન પતિતો દૈત્યદેહં ભિત્વા દ્વિધાડકરોત્ ।
મસ્તકસ્તસ્ય પતિતો ભીમાયા દક્ષિણે તટે ॥ ૧૬॥

કૃષ્ણાયા ઉત્તરે તીરે તસ્થૌ તત્ર ગુણેશ્વરઃ ।
સર્વે સન્તુષ્ટમનસો જયશબ્દૈસ્તમબ્રુવન્ ॥ ૧૭॥

જય દેવ મયૂરેશ કુરુ દુષ્ટવિનાશનમ્ ।
તતસ્તત્રાયયૌ ગૌરીપતિર્ગણપરીવૃતઃ ॥ ૧૮॥

ગૌતમાદ્યૈશ્ચ મુનિભિઃ પાર્વત્યા ચ સમાયુતઃ ।
વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ પુષ્પવૃષ્ટિઃ પપાત ખાત્ ॥ ૧૯॥

આલિઙ્ગ્ય પાર્વતી પ્રાદાત્ સ્તનપાનં મુદા તદા ।
મુનયસ્તુષ્ટુવુશ્ચૈનં મયૂરેશં સુરેશ્વરમ્ ॥ ૨૦॥

કમલાકાન્તહૃદય હૃદ્યાનન્દવર્ધન ।
કમલાકાન્તનમિત કમલાસુરનાશન ॥ ૨૧॥

કમલાસેવિતપદ જય ત્વં કમલાપ્રદ ।
કમલાસનવન્દ્યેશ કમલાકરશીતલ ॥ ૨૨॥

કમલાઽસુપાદાબ્જ કમલાઽિતસત્કર ।
કમલાબન્ધુતિલક ભક્તાનાં કમલાપ્રદ ॥ ૨૩॥

કમલાસૂનુરિપુજ કમલાસૂનુસુન્દર ।
કમલાપિતૃરત્નાનાં માલયા જય શોભિત ॥ ૨૪॥

કમલાસુરબાણાનાં કમલેન નિવારક ।
કમલાક્રાન્તકમલકોશજિત્કરપઽજ ॥ ૨૫॥

કમલાપતિહસ્તસ્થપદ્મકોશનિભેક્ષણ ।
સર્વહૃત્કમલાનન્દ જય સર્વાઘનાશન ॥ ૨૬॥

કમલાઽઽશહસ્તાબ્જ જયવિઘ્નહરાવ્યય ।
ત્વયા વિનિહતઃ પાપઃ શક્રાદિભયદો રિપુઃ ॥ ૨૭॥

વજ્રચક્રાદ્યભેદ્યો યો મુનીનામપિ ભીતિદઃ ।
એવં સ્તુત્વા પુપૂજસ્તે ગૌતમાદ્યા મહર્ષયઃ ॥ ૨૮॥

દશભિર્દોર્ભિરાલિઙ્ગ્ય પુપૂજ ગિરિશોઽપિ તમ્ ।
તતસ્તે મુનયઃ પ્રોચુર્મયૂરેશં ચ શઽરમ્ ॥ ૨૯॥

અત્રત્વં સર્વદા તિષ્ઠ સર્વદેવગણૈર્યુતઃ ।
પૂરયન્ ભક્તકાર્યાણિ વારયન્વિઘ્નસઞ્ચયાન ॥ ૩૦॥

ક ઉવાચ ।
એવં તૈઃ પ્રાર્થિતૌ દેવૌ સર્વદેવગણૈર્યુતૌ ।
પૂરયન્તૌ ભક્તકામાન્ હરન્તૌ વિઘ્નસઞ્ચયાન્ ॥ ૩૧॥

સ્થિતૌ તત્ર મયૂરેશશઽરૌ લોકશઽરૌ ।
વિશ્વકર્મા વ્યધાત્ તત્ર મન્દિરં સુન્દરં તતઃ ॥ ૩૨॥

અસઙ્ખ્યશિખરદ્વારમસઙ્ખ્યાશ્ચર્યસંયુતમ્ ।
તત્રાભૂન્નગરં ચારુ સર્વલોકસમન્વિતમ્ ॥ ૩૩॥

મયૂરેશપુરં તસ્ય નામ ચક્રુર્મહર્ષયઃ ।
તપસ્તેપુર્મુનિગણા નાનાભરણસંશ્રિતાઃ ॥ ૩૪॥

હરોઽપિ ચ તપસ્તેપે ગિરિજાગણસંયુતઃ ।
તસ્ય ધ્યાનં પૂજનં ચ સ્મરણં તે વ્યધુર્દ્વિજાઃ ॥ ૩૫॥

મયૂરેશઃ પુનર્બાલૈઃ ક્રીડતિ સ્મ યથા પુરા ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કમલાસુરવધોનામ ત્ર્યુત્તરશતત મોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૭૩૧ + ૩૬ = ૮૮૦૭

૨.૧૦૪ વિશ્વરૂપદર્શનં નામ ચતુરધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
અહં પ્રયાતસ્તં દ્રષ્ટું ગુમરૂપો દ્વિજોત્તમ ।
અદર્શં તત્ર તં દેવમુમયા સહિતં પ્રભુમ્ ॥ ૧॥

સ્નાત્વાસીનં જપન્તં ચ પરં બ્રહ્મસનાતનમ્ ।
અહં તમસ્તુવં દેવં મયૂરેશ્વરસંજ્ઞકમ્ ॥ ૨॥

પુરાણપુરુષં દેવં નાના ક્રીડાકરં મુદા ।
માયાવિનં દુર્વિભાવ્યં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૩॥

પરાત્પરં ચિદાનન્દં નિર્વિકારં હૃદિસ્થિતમ્ ।
ગુણાતીતં ગુણમયં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૪॥

સૃજન્તં પાલયન્તં ચ સંહરન્તં નિજેચ્છયા ।
સર્વવિઘ્નહરન્દેવં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૫॥

ઇન્દ્રાદિદેવતાવૃન્દૈરભિષ્ટુતમહર્નિશમ્ ।
સદસદ્વ્યક્તમવ્યક્તં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૬॥

નાનાદૈત્યનિહન્તારં નાનારૂપાણિ બિભ્રતમ્ ।
નાનાયુધધરં ભક્ત્યા મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૦૭॥

સર્વશક્તિમયં દેવં સર્વરૂપધરં વિભુમ્ ।
સર્વવિદ્યા પ્રવક્તારં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૮॥

પાર્વતીનન્દનં શમ્ભોરાનન્દપરિવર્ધનમ્ ।
ભક્તાનન્દકરં નિત્યં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૯॥

મુનિધ્યેયં મુનીનુતં મુનિકામપ્રપૂરકમ્ ।
સમષ્ટિવ્યષ્ટિરૂપં ત્વાં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૧૦॥

સર્વાઽજ્ઞાનનિહન્તારં સર્વજ્ઞાનકરં શુચિમ્ ।

સત્યજ્ઞાનમયં સત્યં મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૧૧ ॥

અનેકકોટિબ્રહ્માંણ્ડનાયકં જગદીશ્વરમ્ ।
અનન્તવિભવં વિષ્ણુ મયૂરેશં નમામ્યહમ્ ॥ ૧૨ ॥

ત્વદ્દર્શનેન પૂતોઽહં પરમાનન્દનિર્ભરઃ ।
આશ્ચર્યં પરમં પ્રામસ્તસ્ય દૈત્યસ્ય મારણાત્ ॥ ૧૩ ॥

યેન શક્રોઽન્તકો દેવા લોકપાલા જિતા બલાત્ ।
સહસ્રશતયોધી યોઽસઙ્ખ્યદેહો રણે હતઃ ॥ ૧૪ ॥

ત્રિધા ભૂતસ્ત્રિસ્થલેષુ પતિતઃ કમલાસુરઃ ।
તં સમાપૂજયમહં સર્વતીર્થજલૈઃ શુભૈઃ ॥ ૧૫ ॥

કમણ્ડુલગતૈરેનોનાશકૈરભિષેચયમ્ ।
દિવ્યવસ્ત્રે દિવ્યગન્ધં દિવ્યપુષ્પમયીં શુભામ્ ॥ ૧૬ ॥

વનમાલામસ્ય કણ્ઠે દત્ત્વા નામ વ્યધામહમ્ ।
વનમાલીતિ લોકેષુ વિખ્યાતં સર્વમઙ્ગલમ્ ॥ ૧૭ ॥

પૂજાવિધિં સમાપ્યૈનં પ્રદક્ષિણામથો વ્યધામ્ ।
પાદાઘાતેન મે તત્ર ન્યુબ્જતાં ગમિતઃ ક્ષણાત્ ॥ ૧૮ ॥

નાનાતીર્થજલૈર્યુક્તઃ સ્થાપિતો મે કમણ્ડલુઃ ।
યતેઽહં તજ્જલં ભર્તું ततो મામબ્રવીદ્વિભુઃ ॥ ૧૯ ॥

મયૂરેશ ઉવાચ ।
ઇદં બ્રહ્મકૃતં સ્તોત્રં સર્વપાપપ્રણાશનમ્ ।
સર્વકામપ્રદં નૃણાં સર્વોપદ્રવનાશનમ્ ॥ ૨૦ ॥

કારાગૃહગતાનાં ચ મોચનં દિનસમકાત્ ।
આધિવ્યાધિહરં ચૈવ ભુક્તિમુક્તિપ્રદં વિધે ॥ ૨૧ ॥

સ્થિરો ભવ વિરિઞ્ચે ત્વં નદીયં સર્વપાવની ।
કમણ્ડલુભવા નામ્ના ખ્યાતા લોકે ભવિષ્યતિ ॥ ૨૨ ॥

દર્શનાદ્ વાચિકં પાપં સ્પર્શનાચ્ચ મનોમયમ્ ।
સ્નાનાચ્ચ કાયિકં સર્વં નાશયિષ્યતિ નિમ્નગા ॥ ૨૩ ॥

નિરન્તરં સેવનાચ્ચ મોક્ષમેષા પ્રદાસ્યતિ ।
ક ઉવાચ ।

એવં દત્તે વરે તેન સસ્નુસ્તત્ર મુનીશ્વરાઃ ॥ ૨૪॥

સદારાઃ સપરીવારાઃ સમકોટિગણા અહમ્ ।
તપસ્તેપુસ્તદા તત્ર મુનયસ્તે મયા સહ ॥ ૨૫॥

તતોઽહં માયયા તસ્ય મોહિતઃ પ્રાબ્રુવં બહૂન્ ।
જગત્કર્તા જગદ્બન્ધુઃ શક્રાદિસુરપૂજિતઃ ॥ ૨૬॥

બાલમેકાદશાબ્દં તં કથં પ્રણતવાનહમ્ ।
અર્ભકૈઃ ક્રીડમાનં તમાચારરહિતં શિશુમ્ ॥ ૨૭॥

ધિઙ્ મે જ્ઞાનં મહત્વં ચ પૈતામહપદં ચ ધિક્ ।
ઇમાં સૃષ્ટિ વિધાયાઽહં સ્થાસ્યામિ ગુપ્તરૂપધૃક્ ॥ ૨૮॥

અયં ચેત્પરમાત્મા સ્યાદપરાં નિર્મમેત્ પુનઃ ।
એવં નિશ્ચિત્ય મનસા સૃષ્ટિમાત્માનમેવ ચ ।
અન્તર્ધાય સ્થિતો યાવત્તાવદ્દેવો ગજાનનઃ ॥ ૨૯॥

ન દદર્શ સખીન્ બાલાંસ્તતસ્તેષાં ગૃહાનગાત્ ।
શૂન્યાન્દૃષ્ટ્વા ગૃહાન્સર્વાન્ ખિન્નો વૃક્ષાનલોકયત્ ॥ ૩૦॥

ન દદર્શ દ્રુમાન્ જન્તૂન્પશુપક્ષિગણાન્ યદા ।
તદા સ્વર્ગં ગતો દેવો નાપશ્યત્ તત્ર તાન્ સુરાન્ ॥ ૩૧॥

ગન્ધર્વાન્ કિન્નરાન્ યક્ષાન્ પિતૄન્ શશિરવી ન ચ ।
અન્ધકારે ગાઢતમે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૩૨॥

તતોઽસૌ પ્રણિધાનેન જ્ઞાત્વા બ્રહ્મકૃતં ચ યત્ ।
સામર્થ્યં નિજમાયાં ચ આવિશ્ચક્રેઽખિલાત્મકઃ ॥ ૩૩॥

બ્રહ્માણ્ડં નિર્મમે દેવો મયૂરેશઃ સ્વલીલયા ।
વિશ્વં જરાજરં તત્ર મયૂરેશપુરીમપિ ॥ ૩૪॥

યથાપૂર્વં પશ્યતિ સ્મ સર્વં ત્રિભુવનં વિભુઃ ।
સ્વં ચ બાલૈઃ પરિવૃતં બ્રહ્માણં ચ તથાવિધમ્ ॥ ૩૫॥

શઙ્કરં ચ ભવાનીં તામનુષ્ઠાનગતાન્ મુનીન્ ।
તપનં શશિનં ભાનિ સ્વર્ગાન્દેવગણાનપિ ॥ ૩૬॥

પૃથિવીં સર્વવૃક્ષાંશ્ચ સમુદ્રાન્ સરિતોઽપિ ચ ।
પાતાલાનિ મયૂરેશો દદર્શ પૂર્વવદ્વિભુઃ ॥ ૩૭॥

ક ઉવાચ ।

તતોઽહં સ્મૃતિમાપન્નોઽપશ્યન્ દેવં ચિદાત્મકમ્ ।
કલાકાષ્ઠામુહુર્તાદિદિનપક્ષસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૮॥

દૃષ્ટ્વેત્થં તમહં નત્વા ક્ષમાપયમુદારધીઃ ।
માસર્તુવર્ષકલ્પાદિચરાચરસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૩૯॥

અસઙ્ખ્યબ્રહ્માણ્ડયુતરોમાઞ્ચૈરુપશોભિતમ્ ।
દેવર્ષિયક્ષગન્ધર્વસરિત્સાગરરૂપિણમ્ ॥ ૪૦॥

મનુષ્યકિન્નરલતાવૃક્ષપન્નગરૂપિણમ્ ।
દૃષ્ટ્વેત્થં તમહં નત્વા ક્ષમાપયમુદારધીઃ ॥ ૪૧॥

પુનઃ પુનરપશ્યં તં મયૂરેશં કિરીટિનમ્ ।
કુણ્ડલાભ્યાં નૂપુરાભ્યામઙ્ગદાભ્યાં વિરાજિતમ્ ॥ ૪૨॥

શેષનાભિં સર્પકણ્ઠં દિવ્યમાલામ્બરાવૃતમ્ ।
દિવ્યસિંહાસનગતં સર્વદેવૈરભિષ્ટુતમ્ ॥ ૪૩॥

સિદ્ધિબુદ્ધિસમાયુક્તં વિભૂતિભિરુપાસિતમ્ ।
ચરાચરમયં સર્વનમસ્યં તત્સ્વરૂપિણમ્ ॥ ૪૪॥

પ્રત્યેકં તત્ર ચાત્માનં તદ્રૂપં સ્વં વ્યલોકયમ્ ।
તતસ્તં સ્તુતવાન્ નત્વાઽપ્રાર્થયં ચ પુનઃ પુનઃ ॥ ૪૫॥

ક્ષમાપરાધં મે દેવ ત્વન્માયાગર્વિતસ્ય મે ।
પ્રભાવં દ્રષ્ટુકામસ્ય દીનસ્ય શરણાર્થિનઃ ॥ ૪૬॥

ક્ષણેનાનન્તબ્રહ્માણ્ડકારિણે તે નમો નમઃ ।
એવં વદન્તં માં નાસાપવનાત્ સ્વોદરેઽનયત્ ॥ ૪૭॥

તત્રાપશ્યં સર્વલોકં યથા બહિઃ પ્રદૃષ્ટવાન્ ।
દેવં તથાવિધં ચાપિ કોટિબ્રહ્માણ્ડરોમકમ્ ॥ ૪૮॥

સર્વં ચરાચરં વિશ્વં યથા ભૂમૌ યથાદિવિ ।
એકસ્માદણ્ડતશ્ચાન્યદ્ બ્રહ્માણ્ડાન્તરમાવિશમ્ ॥ ૪૯॥

તથૈવ દૃષ્ટવાન્ સર્વાનિવં નાનાણ્ડમધ્યગઃ ।
અપશ્યં વિશ્વમખિલં સ્વાત્માનં દેવમેવ ચ ॥ ૫૦॥

તતઃખિન્નોઽબ્રુવં દેવં નાન્તં પશ્યામિ તે ક્વચિત્ ।
કૃપાં કુરુ મમ વિભો માયામેતાં નિવારય ॥ ૫૧॥

તતઃ સ કરુણાવિષ્ટઃ સર્વમન્તર્દધે ક્ષણાત્ ।
પુનરેવ મયૂરેશમપશ્યં બાલકૈર્વૃતમ્ ॥ ૫૨॥

ક્રીડન્તં પૂર્વવન્નત્વાઽબ્રુવં માયાં ન તેઽવિદમ્ ।
અપરાધસહસ્રં મે માતૃવત્ ત્વં ક્ષમસ્વ ચ ॥ ૫૩॥

મયૂરેશોઽબ્રવીન્માં હિ મૂર્ધ્નિ હસ્તં નિવેશ્ય હ ।

દેવ ઉવાચ ।
ન મે ક્રોધો ન ભિન્ના ધીઃ સ્વીયઃ પર ઇતિ ભ્રમઃ ॥ ૫૪॥

કસ્માદપિ ભયં મે ન ન મત્તો ભયમણ્વપિ ।
શ્રુત્વેથં વચનં તસ્ય મયૂરેશપુરં શિવમ્ ॥ ૫૫॥

ભવાનીમપિ તત્સૂનુમદ્રાક્ષં મુનિબાલકૈઃ ।
ગૃહીત્વાજ્ઞાં સ્વકં સ્થાનમગમં હર્ષનિર્ભરઃ ॥ ૫૬॥

ભવાની બાલકૈનાયાન્મન્દિરં સ્વં ચ બાલકાઃ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિશ્વરૂપદર્શનં નામ ચતુરધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૮૦૭ + ૭ = ૮૮૬૪

૨.૧૦૫ વિશ્વદેવભેદબુદ્ધિનિરાસો નામપઞ્ચાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો ભાદ્રચતુર્થ્યાં તુ તે સર્વે મુનિબાલકાઃ ।
મૃદમાહર્તુમાયાતા વિમલાં તામથાનયન્ ॥ ૧॥

સ્વસ્વબુદ્ધ્યા વિધાયાશુ મૂર્તીર્નાનાવિધાઃ શુભાઃ ।
સિંહારૂઢા મયૂરસ્થાઃ કાશ્ચિન્મૂષકસંસ્થિતાઃ ॥ ૨॥

નાનાયુધધરા નાનાદિવ્યાલઙ્કારસંયુતાઃ ।
ચતુર્ભુજા ગણેશસ્ય દિવ્યગન્ધામ્બરાઃ શુભાઃ ॥ ૩॥

ભક્ત્યા પરમયાઽપૂજન્નુપચારૈઃ પૃથક્પૃથક્ ।
મણ્ડપે તાઃ પ્રતિષ્ઠાપ્ય પુષ્પાદર્શપ્રભાયુજિ ॥ ૪॥

પદ્મપુષ્પયુતા માલા દદુસ્તાઃ સુમનોહરાઃ ।
વાદ્યેત્સુ તૂર્યઘોષેષુ નગરી હર્ષમાપ સા ॥ ૫ ॥

ગૌરી તસ્યાં જન્મતિથૌ દ્વાદશાબ્દિકમર્ભકમ્ ।
સ્નાપયામાસ ચ દદૌ વાયનાનિ સુવાસિનીઃ ॥ ૬ ॥

સમ્પૂજ્ય વિધિવત્ ભક્ત્યા હરિદ્રાકુઙ્કુમાદિભિઃ ।
એતસ્મિન્નન્તરે દૈત્યો વિશ્વદેવ ઇતિ શ્રુતઃ ॥ ૭ ॥

ભગવદ્રૂપમાસ્થાય શ્રીમુદ્રાઙ્કિતમાયયૌ ।
શઙ્ખચક્રગદાપદ્મવનમાલાલસત્તનુઃ ॥ ૮ ॥

તુલસીદામરુચિરો દિવ્યવસ્ત્રાનુલેપનઃ ।
કમણ્ડલુ વારિપૂર્ણં વેણુદણ્ડં દધૌ કરે ॥ ૯ ॥

ગૌરી તમતિથિં દ્વારિ તિષ્ઠન્તં પ્રાહ ભક્તિતઃ ।
કુત આગમ્યતે બ્રહ્મઁસ્તુષ્ટાઽહં તવ તેજસા ॥ ૧૦ ॥

ઇત્યુક્તઃ પ્રાહ તાં વિપ્રઃ શ્રુતવાનસ્મિ યત્પુરા ।
તદૃષ્ટ્વા નયનાભ્યાં તે પરિતુષ્ટં મનો મમ ॥ ૧૧ ॥

ક્ષુધયા પીડિતશ્ચાહં ભવતી ગૃહમાગતઃ ।

પાર્વત્યુવાચ ।
આસ્યતાં ભુજ્યતાં સ્વસ્થં સ ચ તત્રાસનેસ્થિતઃ ॥ ૧૨ ॥

આસીનસ્યમયૂરેશો વિષ્ટરેઽક્ષાલયત્તદા ।
ચરણૌ તત્તીર્થજલૈઃ સિષેચ સર્વતોઽમલૈઃ ॥ ૧૩ ॥

અપોશાનકરસ્તૂષ્ણીમાસીચ્ચિન્તાતુરો દ્વિજઃ ॥ ૧૪ ॥

ઉમોવાચ દ્વિજં પશ્ચાદ્ ભુજ્યતાં ભુજ્યતામિતિ ।
યદિ નાન્નં મનોયોગ્યં તદા દાસ્યેઽતિવાઞ્છિતમ્ ।
વદ તચ્છીઘ્રમાન્યષ્યે શઙ્કરસ્ય પ્રભાવતઃ ॥ ૧૫ ॥

દ્વિજ ઉવાચ ।
ક્ષીરાર્ણવસ્થિતં દેવં દૃષ્ટ્વા નિત્યં ભુજન્ત્યહમ્ ।
જલં પિબામિ તચ્ચાદ્ય વિસ્મૃતં મોહતો મયા ॥ ૧૬ ॥

ઉમોવાચ ।
પૂર્વમેવ કથં નોક્તો નિયમસ્તે દ્વિજોત્તમ ।

પાત્રાદુત્થાય ગન્તાસિ કથં સત્ત્વવિલુમ્પક ॥ ૧૭ ॥

શઙ્કરઃ ક્ષોભમાપન્નો ન જાને કિં કરિષ્યતિ ॥ ૧૮ ॥

મયૂરેશોઽબ્રવીત્ તત્ર યદિ ભાવો દૃઢો હૃદિ ।
તદાત્રૈવ ભવેત્પદ્મનાભેર્દર્શનમાશુ તે ॥ ૧૯ ॥

પ્રાયોઽભાગ્યં મહદ્દૃષ્ટં યત્પક્વાન્નં ચ પાયસમ્ ।
ત્યક્ત્વા વ્રજસિ કુત્ર ત્વં મૂઢભાવેન વા દ્વિજ ॥ ૨૦ ॥

બહુજન્મતપોભિર્યત્કટાક્ષો ભુવિ લભ્યતે ।
તયા તે પરિવિષ્ટાન્નં કથં ત્યજસિ સુવ્રત ॥ ૨૧ ॥

બ્રહ્માદીનાં ન ગમ્યા યા દૃષ્ટા સાક્ષાત્ ત્વયા શિવા ।
સર્વલોકસ્ય જનની સર્વયોષિદ્વરા હિ સા ॥ ૨૨ ॥

સર્વેષામેવ દેવાનાં શક્તિઃ સા પરમાદ્ભુતા ।
તદ્દર્શનેન દેવસ્ય વિષ્ણોર્જાતં હિ દર્શનમ્ ॥ ૨૩ ॥

ચકોરસ્યેવાગ્નિભુજો મિષ્ટાન્નં નૈવ રોચતે ।
તથા કિં તે ન રોચેત દેવાન્નમમૃતોપમમ્ ।
મમ વા સર્વરૂપસ્ય દર્શને સા દૃશિર્ભવેત્ ॥ ૨૪ ॥

દ્વિજ ઉવાચ ।
રમાપતેરહં દાસો ન નમસ્યામિ કિઞ્ચન ।
યદિ ત્વં સર્વરૂપોઽસિ યદિ સામર્થ્યમસ્તિ તે ॥ ૨૫ ॥

તદા દર્શય વિશ્વેશં નારાયણમનામયમ્ ।
એવં બુદ્ધ્વા દૃઢં તસ્ય નિશ્ચયં સ મયૂરરાટ્ ॥ ૨૬ ॥

અન્તર્ધાય પ્રાદુરાસીન્નારાયણસ્વરૂપવાન્ ।
પીતામ્બરઃ શઙ્ખચક્રગદાપદ્મધરો વિભુઃ ॥ ૨૭ ॥

નાનાલઙ્કારરુચિરઃ સર્વાલઙ્કારસુન્દરઃ ।
કૌસ્તુભેન લસદ્વક્ષા વનમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૨૮ ॥

શેષશાયી મહાલક્ષ્મ્યા સંવાહિતપદામ્બુજઃ ।
વિશ્વદેવશ્ચ તં દૃષ્ટ્વા ननામ પરિપૂજય ચ ॥ ૨૯ ॥

યાતસ્તન્મયતાં ભક્ત્યા વિસ્મૃત્ય ચ શરીરતામ્ ।
ઉવાચ ચ ચિદાનન્દપરિપૂર્ણો દ્વિજોત્તમઃ ॥ ૩૦ ॥

અદ્ય ધન્યં જનુર્મેઽદ્ય જીવિતં ચ સુજીવિતમ્ ।
અદ્યેયં નગરી ધન્યા ધન્યૌ તૌ પિતરૌ મમ ॥ ૩૧॥

મયૂરેશોપદેશેન ભવાન્યા દર્શનેન ચ ।
પરાત્પરસ્ય વિષ્ણોસ્તે ચરાચરસ્વરૂપિણઃ ॥ ૩૨॥

લબ્ધં દર્શનમત્રૈવ સર્વાન્તર્યામિણો વિભોઃ ।
નારાયણોઽપિ તં ભક્તં બાહુભિઃ પરિષસ્વજે ॥ ૩૩॥

ઉવાચ ચ પ્રસન્નાત્મા બાષ્પગદ્ગદયા ગિરા ।
મદર્થં ત્યક્તવાન્ભુક્તિં ક્ષીરાબ્ધેરહમાગતઃ ॥ ૩૪॥

દૃષ્ટ્વા તે નિશ્ચયં ભક્તિં દૃઢામવ્યભિચારિણીમ્ ।
ભક્તમાર્ગં પ્રસિગ્ચામિ મારુતોદ્ધૃતકણ્ટકમ્ ॥ ૩૫॥

ભક્તતૃષાનિવૃત્ત્યર્થં જાતોઽહં જલરૂપધૃક્ ।
નાનારૂપધરો જાતો ભક્તાનામાર્તિનાશનઃ ॥ ૩૬॥

યથા ભક્તઃ પ્રિયો નિત્યમિતિ તે દર્શયામ્યહમ્ ।
અભૂદ્ ભાદ્રચતુર્થ્યાં હિ મયૂરેશમહોત્સવઃ ॥ ૩૭॥

મૂર્તિં મહીમયીં કૃત્વા બર્હ્યાખુસિંહગાં પૃથક્ ।
નાનાલઙ્કારશોભાઢ્યાં નાનારઙ્ગૈઃ સુશોભિતામ્ ॥ ૩૮॥

અનેકૈઃ પૂજય તાં સમ્યગ્બાલકૈર્મુનિસગ્ચયૈઃ ।
કેચિદગ્રે પ્રગાયન્તિ કેચિન્નૃત્યન્તિ ભક્તિતઃ ॥ ૩૯॥

વાચયન્તિ પુરાણાનિ પ્રદક્ષિણપરાઃ પરે ।
એતસ્મિન્નન્તરે પૌત્રો વસિષ્ઠસ્ય મહાત્મનઃ ॥ ૪૦॥

પરાશર ઇતિખ્યાત આયયૌ સ્વેચ્છયા મુનિઃ ।
સ ચતુર્વાર્ષિકો મૂર્તિં વિદધે ભક્તિતત્પરઃ ॥ ૪૧॥

શુષ્કપર્ણકૃતાં માલાં કૃત્વા તસ્મૈ ન્યવેદયત્ ।
ગન્ધબુદ્ધ્યા કર્દમેન તાં વ્યલેપયદાદરાત્ ॥ ૪૨॥

મિષ્ટાન્નાનિ ચ લડ્ડૂકાન્ દક્ષિણાં ચ ફલાનિ ચ ।
ન્યવેદયત્તદા પત્રૈરનેકૈઃ કર્દમૈરપિ ॥ ૪૩॥

સઙ્કલ્પં લીલયા ચક્રે જડ્ઘાવાદ્યં શનૈઃ શનૈઃ ।

મુહૂર્તં નર્તનં કૃત્વા રુરોદ ભક્ષયેતિ ચ ॥ ૪૪॥

સમ્પ્રાર્થ્ય મૂર્તિં બહુધા તતઃ સા ચેતનાં યયૌ ।
યદ્યત્તેન યદુદ્દેશાત્સ્થાપિતં પુરતોઽભવત્ ॥ ૪૫॥

તત્તથૈવ ચ સઞ્જાતં તતઃ સાઽભક્ષયત્ તદા ।
લડ્ડૂકાન્ મોદકાન્ નાના પક્વાન્નં પાયસાન્વિતમ્ ॥ ૪૬॥

વિશ્વદેવશ્ચ તદ્ દૃષ્ટ્વા મિથ્યાભૂતં યથાર્થવત્ ।
મૃત્તિકાન્નાનિ સત્યાનિ સર્વં પુષ્પફલાદિકમ્ ॥ ૪૭॥

સચેતનાં ચ તાં મૂર્તિં ષડ્ભુજાં ચ પુનઃ પુનઃ ।
વ્યલોકયદ્ વિષ્ણુરૂપાં ચતુર્બાહુવિરાજિતામ્ ॥ ૪૮॥

ઉવાચ સતતં દેવ કિમિદં મૃત્તિકાશનમ્ ।

મૂર્તિરુવાચ ।
ભક્ત્યા યદર્પિતં મહ્યં સુધારસસમં ભવેત્ ॥ ૪૯॥

અભક્ત્યાર્પિતમમૃતં વિષમેવ ભવેન્મમ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તદ્વચનં શ્રુત્વા વિશ્વદેવોઽબ્રવીત્પુનઃ ॥ ૫૦॥

કસ્તે ભક્તો મમ ચ તં દર્શયસ્વ સુરેશ્વર ।
તતસ્તસ્ય કરં ધૃત્વા બહિરાયાન્મયૂરરાટ્ ॥ ૫૧॥

ગૃહે ગૃહે પૂજ્યમાનં દેવં તસ્મૈ વ્યદર્શયત્ ।
શિખિનં સ સમારૂઢં મયૂરેશમલોકયત્ ॥ ૫૨॥

તત્રાપિ પર્યપશ્યત્ સ વિશ્વદેવયુતં ચ તમ્ ।
નાયં મમ ભવેત્ સ્વામીત્યેવં બુદ્ધિં વિસૃજ્યતામ્ ॥ ૫૩॥

ગૃહે ગૃહે વિશ્વદેવો નારાયણમલોકયત્ ।
સર્વત્ર સ દદર્શાઽથ પૂજ્યમાનં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૫૪॥

ક્વાપિ ક્વાપિ મયૂરેશં દદર્શ વિષ્ણુરૂપિણમ્ ।
પુનરાલોકયન્ તત્ તન્મયૂરેશમલોકાયત્ ॥ ૫૫॥

ભુજં સ્વં પરિગૃહ્યૈવ બહિર્યાતં સ્વલીલયા ।
આક્ષિપ્ય હસ્તં સ પ્રાયાન્નાયં સ્વામી મમેતિ ચ ॥ ૫૬॥

અટન્ ગૃહે ગૃહે સોઽથ પૂજ્યમાનં દદર્શ હ ।
મયૂરેશં વાદ્યઘોષૈર્નૃત્યગીતૈરનેકધા ॥ ૫૭ ॥

ક્વાપિ દૃષ્ટ્વા વિષ્ણુરૂપં નમસ્કર્તું યથાવધ ।
પુનર્મયૂરેશરૂપં દદર્શ સ શિખિસ્થિતમ્ ॥ ૫૮ ॥

ગરુડારૂઢમન્યત્ર શેષારૂઢં તથા ક્વચિત ।
નમસ્કર્તું યદા યાતિ વિશ્વદેવો મુદા યતઃ ॥ ૫૯ ॥

તાવદ્ સિંહમારૂઢં પશ્યતિ સ્મ પુનઃ પુનઃ ।
ભુઞ્જન્તં ચ રમન્તં ચ સ્વપન્તં ચ દદર્શ સઃ ॥ ૬૦ ॥

તતઃ ખિન્નો વિશ્વદેવો વસિષ્ઠદ્વારમાગમત્ ।
તતોઽબ્રવીમયૂરેશઃ પશ્ય મે ભક્તમુત્તમમ્ ॥ ૬૧ ॥

તતઃ પરાશરં સોઽથ દદર્શ પુરતઃ સ્થિતમ્ ।
મૃન્મયૈરુપચારૈસ્તં પૂજયન્તં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૬૨ ॥

ભક્ષયન્તં ચ લડ્ડૂકાન્ મૃન્મયાન્ દેવમેવ ચ ।
પશ્યતિ સ્મ પુનર્વ્યોમ્નિ જલે ભૂમૌ તમેવ સઃ ॥ ૬૩ ॥

ક્ષણં નારાયણં દેવં મયૂરેશં ક્ષણાદપિ ।
તતઃ સ્વભેદબુદ્ધિં સ્વાં તત્યાજ ભ્રાન્તિમેવ ચ ॥ ૬૪ ॥

સર્વભાવેન તં નત્વા સ્તુત્વાઽભેદધિયા પુનઃ ।
અનુજ્ઞાતો મુદા પ્રાયાદ્વિશ્વદેવઃ સ્વમાશ્રમમ્ ॥ ૬૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિશ્વદેવભેદબુદ્ધિનિરાસો નામપઞ્ચાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૮૬૪ + ૬૫ = ૮૯૨૯

૨.૧૦૬ ષડધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતસ્ત્રયોદશે વર્ષે નમસ્કૃત્ય મહેશ્વરમ્ ।
ભસ્માઙ્ગરાગરુચિરં પઞ્ચાસ્યં દિગ્ભુજં શુભમ્ ॥ ૧ ॥

રુણ્ડમાલાધરં સુમં ચન્દ્રશેખરમચ્યુતમ્ ।
મયૂરેશોઽથ જગ્રાહ શશિનં તચ્છિરોગતમ્ ॥ ૨ ॥

ક્રીડન્ બહિઃ સમાયાતો બાલકૈઃ પરિવારિતઃ ।
સુહૃદ્ભિઃ પરિનૃત્યદ્ભિર્વદ્ભિશ્ચ પરસ્પરમ્ ॥ ૩॥

એતસ્મિન્નન્તરે તત્ર દૈત્યો મઙ્ગલસંજ્ઞકઃ ।
કરાલવદનઃ ક્રોડી વિજેતા મરમાદ્ભુતઃ ॥ ૪॥

વરાહરૂપો બલવાન્દન્તચ્છિન્નમહીરુહઃ ।
વજ્રસારસટાભિઃ સ ભિન્દન્વ્યોમપદૈર્ઘરામ્ ॥ ૫॥

અઞ્જનાદ્રિરિવ શ્યામો વહ્નિકુણ્ડનિભેક્ષણઃ ।
દૃષ્ટ્વા તં વિદ્રુતા બાલા વર્ષાઘનનિભસ્વનઃ ॥ ૬॥

ન દૃષ્ટઃ સૂકરઃ ક્વાપીદૃશ ઇત્યબ્રુવંશ્ચ તે ।
યાવન્ મારયતે બાલાંસ્તાવદ્ દેવો મયૂરરાટ્ ॥ ૭॥

દધાર દન્તયોર્દુષ્ટે તદા સૂકરદાનવમ્ ।
અથાપરેણ હસ્તેન દધારાધરપોત્રકમ્ ॥ ૮॥

પાટયામાસ સહસા વંશખણ્ડમિવાર્ભકઃ ।
પૂર્વદેહં સમાસ્થાય દશયોજનવિસ્તૃતમ્ ॥ ૯॥

પતિતશ્ચૂર્ણયન્વૃક્ષાન્દારયન્ધરણીતલમ્ ।
તતસ્તમબ્રુવન્ બાલા ધન્યોઽયં પાર્વતીસુતઃ ॥ ૧૦॥

ક્ષણેન નાશિતો દૈત્યો લીલયાઽસૌ મહાબલઃ ।
અસ્ય દર્શનતસ્ત્રસ્તા વયં યાતા દિશો દશ ॥ ૧૧॥

પતમાનેન યેનેહ ચૂર્ણિતાનિ ગૃહાણિ ચ ।

ક ઉવાચ ।
તતઃ શિવો લલાટે સ્વે નાપશ્યચ્છશિનં યદા ॥ ૧૨॥

ક્રોધાસંરક્તનયનો વિષ્ટપં પ્રદહન્નિવ ।
ગણાનૂચે રુષાવિષ્ટો રક્ષણં ક્રિયતે કથમ્ ॥ ૧૩॥

કેન દૈત્યેન નીતો મે લલાટસ્થોઽમલઃ શશી ।

ક ઉવાચ ।
તતો લીના ગણાઃ સર્વે કમ્પમાના ભયાતુરાઃ ॥ ૧૪॥

અપરે ધૈર્યમાલમ્બ્ય વદન્તિ સ્મ શિવં પ્રતિ ।

ઉમાકાન્ત ભવત્પુત્રો મયૂરેશ્વરસંજ્ઞકઃ ॥ ૧૫ ॥

ક્રીડિતું બહિરાયાતસ્તસ્ય હસ્તે વિલોકિતઃ ।
ચન્દ્રસ્તેન કદા નીતો ન જાનીમો વયં વિભો ॥ ૧૬ ॥

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રોચે રુષ્ટો મહેશ્વરઃ ।
કથં નુ ક્રિયતે રક્ષા ભવદ્ભિર્ભક્ષ્યતત્પરૈઃ ॥ ૧૭ ॥

ચન્દ્રો વા ચન્દ્રહર્તા વા યદ્યાનીતસ્તદા શુભમ્ ।
નો ચેદ્ભસ્મીકરિષ્યામિ સર્વેષાં નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૮ ॥

તતસ્તે ક્ષુબ્ધમનસો ધાવમાનાસ્ત્વરાન્વિતાઃ ।
મયૂરેશં સમભેત્ય પ્રાભણન્ રુષ્ટચેતસઃ ॥ ૧૯ ॥

યાહિ દુષ્ટં શિવં દેવં ચન્દ્રં વા યચ્છ તસ્કર ।
ગણવાકયં પરિશ્રુત્ય ચુકોપ ગણનાયકઃ ॥ ૨૦ ॥

ન મેઽસ્તિ ગણના કાપિ ભવતાં તસ્ય વા ગણાઃ ।
જગત્ ત્રય જનન્યા મે તનયસ્ય પ્રભાવિનઃ ॥ ૨૧ ॥

ક ઉવાચ ।
તસ્ય શ્વાસેન સર્વે તે વાત્યા પત્રમિવોદ્ધૃતાઃ ।
પેતુઃ શિવસ્ય પુરતો ગણા દીનાસ્તદાઽખિલાઃ ॥ ૨૨ ॥

અતિરોષાન્મહાદેવઃ પ્રમથાદીનથાબ્રવીત્ ।
આનીયતા સ દુષ્ટાત્માબદ્ધ્વોમાતનયો લઘુઃ ॥ ૨૩ ॥

તે તુ શીઘ્રતરં યાતા યત્ર ક્રીડારતઃ શિશુઃ ।
દદૃશુસ્તં શિશુગતં ક્રીડન્તમકુતો ભયમ્ ॥ ૨૪ ॥

વેષ્ટિતું તાન્સમાયાતાન્ મોહયિત્વા વિનાયકઃ ।
અન્તર્હિતશ્ચતુર્દિક્ષુ ગણાસ્તે તં વ્યલોકયન્ ॥ ૨૫ ॥

ગૃહે ગૃહે કાનનેષુ નાપશ્યંસ્તે વિનાયકમ્ ।
ક્વચિદૃષ્ટ્વા તુ તં પ્રાહુરસ્મદગ્રે કથં ભવાન્ ॥ ૨૬ ॥

ગન્તું શક્તો બ્રહ્મલોકે સ્થિતં નેષ્યામ તં શિવમ્ ।
એવમન્તર્હિતો દૃશ્યો વારંવારં બભૂવ સઃ ॥ ૨૭ ॥

તતઃ ખિન્નાન્ગણાન્ દૃષ્ટ્વા પરમાત્મા કૃપાન્વિતઃ ।
તસ્થૌ તત્પુરતઃ સમ્યગ્દૃષ્ટ્વા તં હર્ષનિર્ભરાઃ ॥ ૨૮ ॥

બબન્ધુર્ગિરિજાસૂનું નિન્યુસ્તે શઙ્કરં પ્રતિ ।
પૃથિવીભારસદૃશમુપવિષ્ટં તુ તે ગણાઃ ॥ ૨૯॥

ન શેકુરુત્થાપયિતું ततો વિસ્મિતમાનસાઃ ।
હતોદ્યમા ગણાઃ સર્વે શિવમેત્ય સમૂચિરે ॥ ૩૦॥

સર્વે વયં સમાનેતુમેકં શક્તા ન શઙ્કર ।
આજ્ઞાપયામાસ શિવો નન્દિનં પુરતઃ સ્થિતમ્ ॥ ૩૧॥

ઝટિત્યાનય ગચ્છ ત્વં મયૂરેશં તુ તસ્કરમ્ ।

નન્દ્યુવાચ ।
શેષં સૂર્યં શશાઙ્કં ચ હનિષ્યેઽહં તવાજ્ઞયા ॥ ૩૨॥

કનીયસો ન મે કાચિદ્ ગણનાડસ્તિ મહેશ્વર ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વાડગાદ્વાયુવેગો ભઞ્જન્વૃક્ષાંશ્ચ પર્વતાન્ ॥ ૩૩॥

ક્રોધસંરક્તનયનસ્તીક્ષ્ણશૃઙ્ગોગ્રસન્ દિવમ્ ।
ઉવાચ તં મયૂરેશં યાહિ રે ત્વં શિવં પ્રતિ ॥ ૩૪॥

નો ચેદદ્ય નયિષ્યામિ ન સમો હિ ગણૈરહમ્ । (નો ચેદદ્યૈવ નેષ્યામિ)
એવં વદતિ તસ્મિંસ્તુ મયૂરેશો રુષાન્વિતઃ ॥ ૩૫॥

શ્વાસચક્રેડક્ષિપત્તં તુ ગમનાગમસઙ્કુલે ।
તત્યાજ તં દૃઢં શ્વાસાદતિખિન્ન શિવાન્તિકે ॥ ૩૬॥

વમન્તં રુધિરં વક્ત્રાત્ પૃથિવ્યાં પતિતં તુ તમ્ ।
બ્રુવન્તં પૌરુષં નાના મૂર્છિતં દ્વિમુહૂર્તતઃ ॥ ૩૭॥

અપશ્યચ્ચ મયૂરેશં જાનુભાગે સ્થિતં શિવઃ ।
દેદીપ્યમાનં વપુષાદિવ્યભૂષાસમન્વિતમ્ ॥ ૩૮॥

ગણા ઊચુઃ શિવં દૃષ્ટ્વા ભાલચન્દ્રં યથા પુરા ।
લલાટે તે શશીદેવ વૃથાજ્ઞમા વયં શિવ ॥ ૩૯॥

મયૂરેશં ગણાંશ્ચાહ શશિનં વીક્ષ્યમસ્તકે ।

શિવ ઉવાચ ॥

શ્રાન્તાસ્તેચ ગણાસ્ત્વચ્ચ નન્દીચાપિ મમાજ્ઞયા ॥ ૪૦॥

ચન્દ્રે સ્થિતે લલાટે મે વૃથા યુદ્ધમભૂદ્ધિ યત્ ।

પ્રમથા ઊચુઃ ।
અદ્યપ્રભૃતિ દેવેશ સ્વામી નોઽસ્તુ મયૂરરાટ્ ॥ ૪૧॥

ક ઉવાચ ।
તથેતિ શિવ ઊચે તાન્ગણરાજોઽભવત્તુ સઃ ।
નત્વા શિવં ગણેશં ચ ગણેશજનનીમપિ ॥ ૪૨॥

પ્રશંસયિત્વા દેવેશં મયૂરેશં તથાવિધમ્ ।
ગર્જન્તોઽથ ગણા જગ્મુર્મુદા સ્વં સ્વં નિવેશનમ્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શિવલલાટગતચન્દ્રહરણં નામ ષડધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૯૨૯ + ૪૩ = ૮૯૭૨

૨.૧૦૭ સપ્તાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતશ્ચતુર્દશે વર્ષે ગૌતમાદ્યાઃ સુરર્ષયઃ ।
આયયુર્ગિરિજાગેહં નાનાગણયુતં શિવમ્ ॥ ૧॥

નમસ્કૃત્ય ચ તાનમ્બા નાનાસનગતાન્પુરઃ ।
પૂજયિત્વા વિધાનેન પ્રોવાચ હૃદ્ગતં વચઃ ॥ ૨॥

વિઘ્નભીત્યા પરિત્યક્તં ત્રિસન્ધ્યાક્ષેત્રમુત્તમમ્ ।
અસ્ય બાલસ્ય મે વિઘ્ના અત્રાપિ બહવોઽભવન્ ॥ ૩॥

દિશન્તુ વિઘ્નરહિતં કર્મ વા સ્થાનમુત્તમમ્ ।

મુનય ઊચુઃ ।
ઇન્દ્રયાગે કૃતે દેવિ સર્વવિઘ્નં હરિષ્યતિ ॥ ૪॥

ક ઉવાચ ।
તદેવ કારયામાસ મણ્ડપં બહુવિસ્તરમ્ ।
સમ્ભારાન્ કારયામાસ શક્રસન્તોષકારકાન્ ॥ ૫॥

આજ્ઞાં ગૃહીત્વા શમ્ભોઃ સા પાર્વતી હર્ષ નિર્ભરા ।

કારયામાસ વિધિવદિન્દ્રયાગં મહર્ષિભિઃ ॥ ૬॥

ધ્યાનમાવાહનં ચક્રુરિન્દ્રસ્યૈતે મહર્ષયઃ ।
પુપૂજુર્ગિરિજાદેશાત્ સાઙ્ગમિન્દ્રં ગણાનપિ ॥ ૭॥

કુણ્ડે વહ્નિં પ્રતિષ્ઠાપ્ય મન્ત્રૈરેવ દ્વિજર્ષભાઃ ।
જપાનાં તદ્દશાંશેન જુહુવુસ્તિલપાયસમ્ ॥ ૮॥

પ્રણવાદ્યૈર્નમોઽન્તૈશ્ચ સ્વાહાન્તૈર્મન્ત્રસઞ્ચયૈઃ ।
શાન્તિપાઠાન્ પઠન્તિ સ્મ ચતુર્વેદભવાન્ દ્વિજાઃ ॥ ૯॥

એતસ્મિન્નન્તરે બાલાઃ ક્રીડિત્વા બાલકૈઃ સહ ।
યજ્ઞવાટમુખો યાતિ દૈત્યૌ તુ કલવિહ્વલૌ ॥ ૧૦॥

તાવત્સમ્મુખતાં યાતૌ માહિષં રૂપમાસ્થિતૌ ।
મહારવૌ મહાશૃઙ્ગૌ ભીષયન્તૌ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૧૧॥

સટાભિન્નઘનૌ પુચ્છાદ્ દારયન્તૌ ગિરીનથ ।
નાસાનિરોધપવનાચ્ચૂર્ણયન્તૌ દ્રુમાનપિ ॥ ૧૨॥

ઉમાસુતં હન્તુકામૌ યાતૌ શીઘ્રં તદન્તિકમ્ ।
પ્રાયુધ્યેતાં તદા દ્વૌ તૌ મત્તાવિવ મહાગજૌ ॥ ૧૩॥

તયોઃ શબ્દેન ગગનં ગર્જતિ સ્મ યથા ઘનૈઃ ।
જયં ભઙ્ગં ક્રમેણોભૌ પ્રાપતૂ રુધિરોક્ષિતૌ ॥ ૧૪॥

વિદ્રુતા મુનિબાલાસ્તે તાભ્યાં ભીતા વૃકાદિવ ।
દૂરાદ્ દદર્શ ગિરિજાસુતસ્તૌ દૈત્યપુઙ્ગવૌ ॥ ૧૫॥

કથમેતૌ મહાદુષ્ટૌ હનિષ્યામીતિ ચિન્તયન્ ।
પશ્યત્સુ તેષુ બાલેષુ ચિક્ષેપ ગગને ચ તૌ ॥ ૧૬॥

પુચ્છે ગૃહીત્વાડતિબલૌ ભ્રામયિત્વા પુનઃ પુનઃ ।
મુહૂર્તાત્ પતિતૌ પૃથ્વ્યાં તાન્ વિદાર્ય દ્રુમાનપિ ॥ ૧૭॥

શતધા દેહખણ્ડાનિ તયોરાદન્ વૃકાદયઃ ।
તતસ્તે મુનિબાલાસ્તં યયુર્ભક્ત્યા પ્રતુષ્ટુવુઃ ॥ ૧૮॥

યસ્ય તત્ત્વં ન જાનન્તિ બ્રહ્માદ્યા મુનયોઽપિ ચ ।
સર્વાન્તર્યામિણસ્તે તુ કથં વિદ્યામહે વયમ્ ॥ ૧૯॥

બાલ્યાત્પ્રભૃતિ દૈત્યાસ્તે નાશિતાઃ કોટિશસ્ત્વયા ।
એતૌ માહિષરૂપેણ હન્તું ત્વા સમુપાગતૌ ॥ ૨૦॥

મૂષકાવિવ સંત્યક્તૌ પુચ્છે ધૃત્વા સ્વલીલયા ।
યયોઃ શ્વાસેન ચલિતાઃ પર્વતાશ્ચ દ્રુમાધરાઃ ॥ ૨૧॥

ક ઉવાચ ।
મયૂરેશસ્તતઃ પ્રાયાદ્ યજ્ઞવાટં રમન્નમન્ ।
દદર્શેન્દ્રમખં રુષ્ટો ધ્વંસયા માસ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૨॥

દૂરે ક્ષિપ્વા શક્રમૂર્તિં પ્રોચે સર્વાન્મુનીશ્વરાન્ ।
વૃતૈર્મુનિસુતૈઃ સર્વૈઃ કિં કર્મ ક્રિયતેઽમલાઃ ॥ ૨૩॥

કિં તુષ્ટેન પ્રદાતવ્યં વાસવેનાખિલાર્થિના ।
અજાપ્રાર્થનયા કિં નુ કામધેનુફલં લભેત્ ॥ ૨૪॥

સ આદચ્છેષસામગ્રીં કૃત્વા શાન્તં હુતાશનમ્ ।
મુનયો વિસ્મિતહૃદો વીક્ષ્ય ચાપલ્યમસ્ય તત્ ॥ ૨૫॥

ઉમાનિવિષ્ટહૃદયા નાશકન્ તં ગુણેશ્વરમ્ ।
ઉપાલબ્ધું શિક્ષિતું વા વક્તું ક્રોધેન કિઞ્ચન ॥ ૨૬॥

ઉમાયૈ સર્વમાખ્યાય જગ્મુઃ સ્વં સ્વં નિવેશનમ્ ।
શ્રુત્વેન્દ્રે ક્ષુબ્ધહૃદયે યત્સ્યાત્તચ્ચ ભવત્વિતિ ॥ ૨૭॥

સ્વાપમાને પરિજ્ઞાતે શક્રશ્ચુક્રોધ વૈ ભૃશમ્ ।
ક્રોધસંરક્તનયનો દહન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૨૮॥

આકાર્ય દેવનિચયાનુવાચ વાક્યમુત્તમમ્ ।

ઇન્દ્ર ઉવાચ ।
મમ યાગો મુનિગણૈરારબ્ધઃ પરમાદરાત્ ॥ ૨૯॥

સ વિધ્વસ્તો ગુણેશેન તસ્ય દ્રક્ષ્યેઽદ્ય પૌરુષમ્ ।
રુષ્ટે મયિ ભવેન્નષ્ટં ત્રૈલોક્યં સચરાચરમ્ ॥ ૩૦॥

દેવા ઊચુઃ ।
તવાજ્ઞા ચેન્મયૂરેશં બદ્ધ્વાનીમઃ ક્ષણેન હ ।

શક્ર ઉવાચ ।
મયૂરેશપુરે વહ્નેઃ સ્થાનં માસ્તુ ક્વચિત્તવ ॥ ૩૧॥

સર્વેષાં જાઠરોઽપિ ત્વં લીનો ભવ મમાજ્ઞયા ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ શ્રુત્વા વચસ્તસ્ય શક્રસ્ય રુષિતાત્મનઃ ॥ ૩૨ ॥

વહ્નિરન્તર્હિતસ્તત્ર પુરેઽપિ જઠરેઽપિ ચ ।
નાપશ્યન્મુનયો વન્હિં મમન્થુર્હોમહેતવે ॥ ૩૩ ॥

નાયાતીતિ પરિજ્ઞાય તેઽપક્વં જક્ષુરાદરાત્ ।
ન ચ તત્પચ્યતે તેન વ્યથા ભવતિ દુર્ધરા ॥ ૩૪ ॥

ततस्ते मुनयो जग्मुर्मयूरेशं कृपाकरम् ।
नमस्कृत्याब्रुवन्सर्वे शक्राहूतो गतोऽनलः ॥ ૩૫ ॥

જાઠરોઽપિ ગતો વહ્નિરિન્દ્રયાગે હતે ત્વયા ।
ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તેષાં પ્રત્યેકં જઠરેઽનલઃ ॥ ૩૬ ॥

સોઽભવત્ક્ષુધયાઽઽવિષ્ટઃ સર્વે જાતાસ્તુ તત્ક્ષણાત્ ।
મહાનસેષુ કુણ્ડેષુ તથૈવ જ્વલિતોઽભવત્ ॥ ૩૭ ॥

ततो वायुं निनायाशु शक्रः क्रुद्धो महाबलः ।
प्रेतभूता पुरी सर्वा पञ्चप्राणे गतेऽभवत् ॥ ૩૮ ॥

પઞ્ચપ્રાણમયો દેવસ્તતસ્તાન્ સમજીવયત્ ।
તત ઇન્દ્રોઽબ્રવીત્સૂર્યં તાપયૈનાં પુરીં બહુ ॥ ૩૯ ॥

ततः सूर्योऽतपत् सर्वं द्वादशादित्यरूपवान् ।
वापीकूपतडागेषु नद्यां जलमशोषयत् ॥ ૪૦ ॥

જજ્વાલ પૃથિવી સર્વા પુરગ્રામવનાકરા ।
ततः शीघ्रं मयूरेशो मेघो भूत्वा ववर्ष ह ॥ ૪૧ ॥

શમયામાસ તં વન્હિં મૃતાંશ્ચ સમજીવયત્ ।
ततो हर्षयुता लोकाः साधु साध्वित्यपूजयन् ॥ ૪૨ ॥

ક ઉવાચ ।
પ્રતિકૂલં કૃતં યદ્ય યત્ યત્ તત્ સર્વં નિરાકૃતમ્ ।
જ્ઞાત્વા શક્રો યયૌ દેવં મયૂરેશં ननाम च ॥ ૪૩ ॥

બદ્ધાઞ્જલિપુટો ભૂત્વા સ્તોતું સવેશ્વરં વિભુમ્ ।

શક્ર ઉવાચ ।
ન વેદા નર્ષયો જગ્મુર્બ્રહ્માદ્યાસ્તે ગતિં વિભો ॥ ૪૪॥

સર્વાન્તર્યામિણઃ સર્વરૂપસ્ય બ્રહ્મરૂપિણઃ ।
બ્રહ્માદીનાં વિશ્વસૃજાં કારણાનાં ચ કારણમ્ ॥ ૪૫॥

અપરાધાન્ ક્ષમસ્વાદ્ય ત્વામહં શરણં ગતઃ ।
મસ્તકં પાદયોર્ન્યસ્ય પ્રાર્થયામાસ સાદરમ્ ॥ ૪૬॥

ક ઉવાચ ।
નિર્વિકલ્પં મન્નતસ્ય જ્ઞાત્વા પ્રાહ ગુણેશ્વરઃ ।
ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભદ્રં તે પદે તિષ્ઠ સુખં સ્વકે ॥ ૪૭॥

તતઃ સમ્પૂજ્ય તં દેવં નમસ્કૃત્ય શચીપતિઃ ।
પ્રદક્ષિણીકૃત્ય યયૌ દૃષ્ટઃ સન્નમરાવતીમ્ ॥ ૪૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ઇન્દ્રમખભઙ્ગો નામ સમાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૮૯૭૨ + ૪૮ = ૯૦૨૦

૨.૧૦૮ રવિજગર્વપરિહારો નામાષ્ટાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ પઞ્ચદશે વર્ષે મયૂરેશોઽર્ભકૈઃ સહ ।
ગતઃ સ્નાતું નદીં પુણ્યાં નામ્ના બ્રહ્મકમણ્ડલુમ્ ॥ ૧॥

સ્નાત્વા નિત્યં સમાપ્યાશુ માનસૈઃ ષોડશૈઃ પૃથક્ ।
ઉપચારૈઃ પુપૂજસ્તે હૃદિસ્થં ગણનાયકમ્ ॥ ૨॥

કેચિત્પદ્માસનગતં કેચિદ્ધર્હિગતં ચ તમ્ ।
દિવ્યગન્ધૈર્દિવ્યવસ્ત્રૈઃ દિવ્યૈઃ પુષ્પૈરપૂજયન્ ॥ ૩॥

ગાર્ગ્યો મુનિર્મન્દિરે તં ધ્યાત્વા રત્નાન્વિતેઽર્ચયત્ ।
એતસ્મિન્નન્તરેઽકસ્માત્ પિદધે દ્વારમસ્ય તત્ ॥ ૪॥

યાવદુદ્ઘાટત્યેવ તાવત્ તત્ દૃઢતામગાત્ ।
તત્ર આક્રન્દનં ચક્રે સ ચ તે બાલકા અપિ ॥ ૫॥

બાલકા ઊચુઃ ।

ત્વમેવ જનની તાતઃ કથમભ્યન્તરે સ્થિતઃ ।
દત્ત્વા કપાટં દેવેશ નોઽપરાધાન્ક્ષમસ્વ ચ ॥ ૬॥

ક ઉવાચ ।
એતસ્મિન્નન્તરે દૈત્યો મહાબલપરાક્રમઃ ।
યસ્ય શબ્દેન મહતા કમ્પતે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૭॥

સટાભિન્નઘનો દુષ્ટો વ્યાઘ્રરૂપી સમભ્યગાત્ ।
વ્યાદાય વદનં ઘોરં ગ્રસન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૮॥

દૃષ્ટ્વા તં દુદ્રુવુર્બાલાઃ ક્રન્દન્તસ્તે દિશો દશ ।
સ તુ દ્વારં વિનિર્ભિદ્ય મયૂરેશં તમાયયૌ ॥ ૯॥

શાર્દૂલસદૃશં રૂપં કૃત્વાયાત્સોઽપિ તં ક્ષણાત્ ।
પપાલ સહસા વ્યાઘ્રઃ પૃષ્ઠે લગ્નો યયૌ ચ સઃ ॥ ૧૦॥

ભ્રમન્સ તુ વનં યાતો નિકુઞ્જે લીયતસ્થિવાન્ ।
દેવો વૃક્ષં સમારુહ્ય કુઞ્જમધ્યે પપાત હ ॥ ૧૧॥

ઉભાભ્યાં વદનં તસ્ય કરાભ્યાં જગૃહે દૃઢમ્ ।
અન્યાભ્યાં બહિરાનીય તતઃ પરશુનાઽચ્છિનત્ ॥ ૧૨॥

નાસિકાં શ્રવણે પાદૌ પુચ્છમગ્રભુવાવુભૌ ।
ન મુખં દર્શયેત્યુક્ત્વા વિસસર્જ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૧૩॥

નિજં રૂપં સમાસ્થાય તથૈવ વિકૃતોઽભવત્ ।
એવમેવ કરિષ્યામિ ત્વદ્દેહમિત્યુવાચ તમ્ ॥ ૧૪॥

યયૌ નિજાલયં દૈત્યો દેવઃ સ્વં ધામ ચાયયૌ ।
તતો મુનિસુતા ભ્રેમુઃ ક્રદન્તઃ ક્વ મયૂરરાટ્ ॥ ૧૫॥

અતિશ્રાન્તા દ્રુમતલે સુચ્છાયે પ્રાસ્વપઁસ્તદા ।
અનેન યાસ્યતિ પથા દ્રક્ષ્યામસ્તત્પદામ્બુજમ્ ॥ ૧૬॥

પાદૌ દક્ષિણતસ્તેષાં દૃષ્ટ્વા ચુક્રોધ ભાનુજઃ ।
અત્યારક્તદૃશૌ રોષાદ્ બ્રહ્માણ્ડગ્રાસસાહસઃ ॥ ૧૭॥

બદ્ધ્વા તાન્સ્વસ્થલં યાતો મયૂરેશસ્ततોઽગમત્ ।
નાપશ્યત્ તત્તટે બાલાન્વિસ્મયં પરમં યયૌ ॥ ૧૮॥

ચિન્તાં પરમિકાં પ્રામો વિના તૈઃ સ મયૂરરાટ્ ।

ન સુખં ક્વાપિ સમ્પ્રાયાત્તતો મુનિગણા યયુઃ ॥ ૧૯॥

મુનય ઊચુઃ ।
ક્વાસ્માકં બાલકા દેવ પ્રાતર્નીતાસ્ત્વયાઽખિલાઃ ।
વિના તૈર્નો ગમિષ્યન્તિ પ્રાણાસ્ત્વય્યાગતેઽધુના ॥ ૨૦॥

ક ઉવાચ ।
ન કિઞ્ચિદૂચે તાન્દેવો મુગ્ધચન્નશ્રુ મુહુર્મુહુઃ ।
વિચાર્ય ભાસ્કરીં યાતઃ પુરીં દૂતૈર્નિવેદિતઃ ॥ ૨૧॥

દૂતા ઊચુઃ ।
કોઽપિ યાતો યોદ્ધુકામો લોકત્રયવિનાશકૃત્ ।
ઉગ્રારાવો મહાબાહુર્વાર્યમાણો બલાદ્ યમ ॥ ૨૨॥

યમ ઉવાચ ।
બ્રહ્માણ્ડં ચૂર્ણતાં યાતિ દણ્ડાઘાતેન યસ્ય મે ।
તસ્ય મે પુરતો યુદ્ધં કથં બાલો વિધાસ્યસિ ॥ ૨૩॥

દેવ ઉવાચ ।
ત્વમાત્માનં વર્ણયસે રહુવદ્ભાસિ મે યમ ।
મમ વક્ત્રભુવા સર્વં બ્રહ્માણ્ડં ચ વિનશ્યતિ ॥ ૨૪॥

એવમુક્ત્વા મયૂરેશો યમસ્કન્ધં રુરોહ સઃ ।
પાતયામાસ મહિષાત્પપાતોપરિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૫॥

પરાક્રમં તસ્ય બુદ્ધ્વા બદ્ધાઞ્જલિપુટો યમઃ ।
તુષ્ટાવ પરયા ભક્ત્યા મયૂરેશં સુરેશ્વરમ ॥ ૨૬॥

યમ ઉવાચ ।
ન તે રૂપં વિદુર્દેવા બ્રહ્માદ્યાઃ સનકાદયઃ ।
નેતિ નેતિ ચ વેદાસ્ત્વાં વદન્તિ પરમેશ્વરમ્ ॥ ૨૭॥

સ્રષ્ટારં પાલકં સૃષ્ટેઃ સંહર્તારં નિજેચ્છયા ।
દૈત્યાનાં સર્વદુષ્ટાનાં નાશકં સર્વરૂપિણમ્ ॥ ૨૮॥

અકસ્માદપરાધં નઃ કૃતં ક્ષન્તું ત્વમર્હસિ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા પુપૂજાસૌ વસ્ત્રૈઃ રત્નૈઃ ફલૈરમુમ્ ॥ ૨૯॥

બાલાનાનીય તદ્ધસ્તે નિવેદ્ય પુરતઃ સ્થિતઃ ।
આલિલિઙ્ગુર્મુદા સર્વે પરસ્પરમથાડબ્રુવન્ ॥ ૩૦॥

બાલા ઊચુઃ ।
શ્રાન્તાસ્ત્વદ્દર્શનાર્થાય બદ્ધ્વા નીતા યમેન હ ।
ત્વદ્દર્શનાદ્ બન્ધમુક્તા યાસ્યામો નિજમન્દિરમ્ ॥ ૩૧॥

ક ઉવાચ ।
તતસ્તે સ્વાશ્રમં પ્રામા મયૂરેશપુરસ્કૃતાઃ ।
મયૂરેશપૂરં યાતા નાનાવાદિત્રસઙ્કુલમ્ ॥ ૩૨॥

નાનાધ્વજપતાકાઢ્યં પુષ્પમાલાવિભૂષિતમ્ ।
યમોઽપિ પૃષ્ઠતો યાતિ દ્રષ્ટું તત્કૌતુકં મહત્ ॥ ૩૩॥

સમ્મુખં તસ્ય તે સર્વે મુનયોઽપિ યયુસ્તદા ।
પુપૂજુસ્તુષ્ટુવુર્દેવં લિલિઙ્ગુર્બાલકાનપિ ॥ ૩૪॥

ઉવાચદેવતાન્સર્વાન્ મુનીન્પૂર્વં પ્રકુપ્યતઃ ।
આનીતા બાલકા લોકાદ્ યમસ્ય ક્ષણમાત્રતઃ ॥ ૩૫॥

મુનય ઊચુઃ ।
સર્વત્ર રક્ષસે ત્વં હિ સર્વશક્તિઃ સદા ચ નઃ ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા તમનુજ્ઞાપ્ય સ્વાશ્રમાન્મુનયો યયુઃ ॥ ૩૬॥

યમોઽપિ તં નમસ્કૃત્ય સ્વાલયં મુદિતોઽગમત્ ।
દેવોઽપિ સ્વાલયં પ્રાપ્ય હર્ષયામાસ માતરમ્ ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે યમગર્વપરિહારો (રવિજગર્વપરિહારો) નામાષ્ટાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૦૨૦ + ૩૭ = ૯૦૫૭

૨.૧૦૯ રાક્ષસવધો નામ નવાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

કદાચિત્પાર્વતી પ્રાહ સુખાસીનં મહેશ્વરમ્ ।
ગતાનિ તુ મહાદેવ વર્ષાણિ દશપઞ્ચ ચ ॥ ૧॥

વિવાહશ્ચિન્ત્યતામસ્ય મયૂરેશસ્ય સામ્પ્રતમ્ ।
સુશીલા સુમુખી બાલા મૃગાક્ષી હંસગામિની ॥ ૨॥

પિકવાક્ સુનસા તન્વી વધૂઃ ક્વાપિ વિચાર્યતામ્ ।
મન્મથાતુલદેહસ્ય સર્વાઙ્ગસુન્દરસ્ય હ ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા સાધુ સાધ્વિત્યભાષત ।
સોઽચિન્તયચ્છુભાં કન્યાં મનસા નાપકુત્રચિત્ ॥ ૪॥

ततश्चिन्तां परां प्राप तावन्नारद आगतः ।
સમ્પૂજ્ય ચોપવેશ્યૈનમાસને શમ્ભુરબ્રવીત્ ॥ ૫॥

શમ્ભુરુવાચ ।
આલ્હાદં પરમં પ્રાપ્તસ્તવાગમનતો મુને ।
ચિરાગતોઽસિ ચ મુને દિનં સ્થાતું ત્વમર્હસિ ॥ ૬॥

અતિસુન્દરકાયસ્ય તનયસ્ય મમાનઘ ।
ગવેષય વધૂં વિપ્ર યતસ્ત્રૈલોક્યગો ભવાન્ ॥ ૭॥

ક ઉવાચ ।
તથૈવ પાર્વતી પ્રાહ વધૂં શીઘ્રં વિચારય ।

નારદ ઉવાચ ।
ન સ્થાતું શક્યતે સ્વામિન્ કર્મણા દ્વિમુહૂર્તકમ્ ॥ ૮॥

એતદર્થમહં પ્રાપ્તો બ્રહ્મણા પ્રેષિતઃ શિવ ।
તવ પુત્રપ્રભાવશ્ચ લાવણ્યં વય એવ ચ ॥ ૯॥

જ્ઞાતં ધાત્રા સિદ્ધિબુદ્ધી તસ્મૈ દાતુમભીપ્સતા ।
અનસૂયા શચી ચાપિ તયો રૂપેણ લજ્જિતે ॥ ૧૦॥

સંજ્ઞાઽભૂદ્દણ્ડકારણ્યે શિલાઽહલ્યાપિ સા હ્યભૂત્ ।
જાલન્ધરસ્ય યા પત્ની વૃન્દા માધવમોહિની ॥ ૧૧॥

સાપિ વૃક્ષત્વમાપન્ના યદ્રૂપદર્શનાદ્ હર ।
અન્યે નાનાવરા ગૌરિ નાગતા બ્રહ્મણો હૃદિ ॥ ૧૨॥

નૈતાદૃશં ક્વાપિ દેવિ સૌન્દર્યં શૌર્યમેવ ચ ।
તયોર્યોગેન ચ તવ સુતઃ શોભામવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૩॥

રત્નકાઞ્ચનયોર્યદ્વદ્યથા મુક્તાપ્રવાલયોઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં નારદવાક્યેન સ તુતોષ હરઃ શિવા ॥ ૧૪॥

શિવ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં મુને વાક્યં વાઞ્છિતાર્થકરં શુભમ્ ।

ક ઉવાચ ।
શિવોઽપિ તત્ક્ષણાદેવ વૃષારૂઢઃ સમાહ્વયત્ ॥ ૧૫॥

ઇન્દ્રાદીદેવનિચયાન્ગૌતમાદીન્મુનીનપિ ।
અર્ધાઙ્ગે પાર્વતીં ગૃહ્ય યયૌ હર્ષસમન્વિતઃ ॥ ૧૬॥

શિખણ્ડિનં સમારુહ્ય મયૂરેશઃ પુરો યયૌ ।
નારદસ્તુ તપોયોગાદન્તરિક્ષચરો યયૌ ॥ ૧૭॥

સપ્તકોટિગણાઃ ક્રીડાં કુર્વન્તોઽભિયયુસ્તદા ।
નાનાયુધધરા હર્ષાદ્ ગર્જયન્તો દિશોદશ ॥ ૧૮॥

વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ રજસાચ્છાદિતે રવૌ ।
અષ્ટાશીતિસહસ્રાણિ મુનયોઽપિ યયુર્મુદા ॥ ૧૯॥

ગણ્ડકીનગરં સર્વં ગન્તુકામા વ્યલોકયન્ ।
ગુલ્મં માર્ગે રક્ષસાં તે સપ્તકોટિ ગણાન્વિતમ્ ॥ ૨૦॥

નભસ્પર્શિમુખાનાં ચ સર્વદા કાલધિક્કૃતામ્ ।
નિશાચરાઃ શુશ્રુવુસ્તે સેનાયાસ્તુ રવં દૃઢમ્ ॥ ૨૧॥

સુપ્તોત્થિતાશ્ચ સન્નદ્ધા યયૂ રણવિધિત્સયા ।

રાક્ષસા ઊચુઃ ।
કસ્ય યૂયં કુતો યાથ કૃત આગમનં ચ વઃ ॥ ૨૨॥

ન વિજ્ઞાય પુરે ગન્તું દાસ્યામઃ સ્વામિનશ્ચ નઃ ।

મયૂરેશ ઉવાચ ।
સ્વતન્ત્રા અન્તકા દૈત્યરક્ષસાં સાધુપાલકાઃ ॥ ૨૩॥

અત્તો યચ્છન્તુ નો માર્ગં નો ચેન્નાશં વ્રજિષ્યથ ।

ક ઉવાચ ।
એતસ્મિન્નન્તરે પ્રાપ્તો વિકૃતો હેમનામકઃ ॥ ૨૪॥

અસુરોઽથાબ્રવીદ્ દેવમેકાકી પ્રહિતઃ પુરા ।
ઇદાનીં રાક્ષસૈઃ સાર્દ્ધમાદાસ્યે જીવિતં તવ ॥ ૨૫ ॥

ઉવાચ રાક્ષસાન્ સોઽથ નાનાદૈત્યા હતા બલાત્ ।
અહં ચ વિકૃતોઽનેન યતોઽહં હન્યતે જવાત્ ॥ ૨૬ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા ચુક્રોધ સ મયૂરરાટ્ ।
મુનિપુત્રાન્સમાજ્ઞાપ્ય યુધ્યધ્વં મે હ્યનુગ્રહાત્ ॥ ૨૭ ॥

કુશાનુદ્યમ્ય તે હર્ષાત્ યુદ્ધં કર્તું સમુદ્યતાઃ ।
ઉવાચ પૃષ્ઠતો દેવો ઘ્નન્તુ બાલાઃ કુશૈરિમાન્ ॥ ૨૮ ॥

મન્ત્રિતાસ્તે કુશાસ્તેષાં મસ્તકાનચ્છિનન્ બહૂન્ ।
તેષાં શસ્ત્રાણિ કુણ્ઠાનિ જાતાનિ તદનુગ્રહાત્ ॥ ૨૯ ॥

જાયન્તે તાવદેતે તાન્ કુશૈર્જઘ્નુસ્તુ રાક્ષસાન્ ।
ખણ્ડશસ્તે નિપેતુર્વૈ છિન્નબાહૂરુજાનવઃ ॥ ૩૦ ॥

વ્યસ્મયન્ત ચ રક્ષાંસિ તૃણૈર્મૃત્યું વ્રજન્તિ કિમ્ ।
એવં સર્વે હતા બાલૈરખિલા રાક્ષસાસ્તદા ॥ ૩૧ ॥

જગર્જુસ્તે મયૂરેશં પ્રાપુર્નત્વાઽપ્યપૂજયન્ ।

બાલા ઊચુઃ ।
આજ્ઞયા નિહતાઃ સર્વે રાક્ષસાસ્ત્વત્પ્રસાદઃ ।
પનરાજ્ઞાં નઃ પ્રયચ્છ કરિષ્યામો ગુણેશ્વર ॥ ૩૨ ॥

આશ્ચર્યં પરમં જગ્મુર્મુનયો યે સમાગતાઃ ।
દૃષ્ટ્વા બાલૈર્હતાન્સર્વાન્ રાક્ષસાન્કુશસઞ્ચયૈઃ ॥ ૩૩ ॥

પાર્વતી વૃષભાત્ તસ્માદવરુહ્યાલિલિઙ્ગ તમ્ ।
શિવોઽપિ પ્રાબ્રવીદ્દેવં દૃષ્ટસ્તેઽદ્ય પરાક્રમઃ ॥ ૩૪ ॥

તવ શસ્ત્રહતાઃ પૂર્વં નિહતા બાલકૈઃ કુશૈઃ ।
બ્રહ્માદીનામગમ્યસ્તે પ્રભાવો ગિરિજાસુત ॥ ૩૫ ॥

ન જ્ઞાયતે મયા વાપિ કિં કિમગ્રે કરિષ્યસિ ॥ ૩૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે રાક્ષસવધો નામ નવાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૦૫૭ + ૩૬ = ૯૦૯૩

૨.૧૧૦ દશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
જયશાલી મયૂરેશો યાત્યગ્રે હર્ષનિર્ભરઃ ।
પૃષ્ઠતો યાન્તિ બાલાસ્તે તતો વૃષગતઃ શિવઃ ॥ ૧॥

ગૌતમાદ્યા મુનિગણા લગ્નસિદ્ધ્યૈ યયુસ્તતઃ ।
ગર્જન્તો ગર્જયન્તશ્ચ દિશશ્ચ વિદિશોઽપિ ચ ॥ ૨॥

યોજનાવધિ ગણ્ડક્યા અવરુહ્ય શિખણ્ડિનઃ ।
અતિષ્ઠત્ સ મયૂરેશો મહાર્હાસનમુત્તમમ્ ॥ ૩॥

તતઃ સર્વાનુપાવેશ્ય શિવં ગણમુનીશ્વરાન્ ।
વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ તાનાહ સ મયૂરરાટ્ ॥ ૪॥

સિન્ધુના નિહિતાઃ કારાગૃહે શક્રાદિદેવતાઃ ।
વિના તન્મોચનં લગ્નસિદ્ધિર્નૈવ ભવિષ્યતિ ॥ ૫॥

અતસ્તન્મોચનાર્થાય પ્રેષ્યતાં સિન્ધવે મહાન્ ।
બુદ્ધિમાન્ સ ગૃહીત્વા ચેદાગચ્છેત્ તાન્ સુરાનથ ॥ ૬॥

તદા સામ્નૈવ સર્વેષાં કુશલં હિ ભવિષ્યતિ ।
નો ચૈદ્યુદ્ધેન જષ્યામો રણે સિન્ધુ મહાબલમ્ ॥ ૭॥

મોચયિષ્યામ તાન્ દેવાઁસ્તતો લગ્નં ભવિષ્યતિ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રાહુઃ સર્વે ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૮॥

સમ્યગુક્તં મયૂરેશ સુધયા સદૃશં વચઃ ।
બાલભાડવેપિ તે બુદ્ધિર્બૃહસ્પતિસમા શુભા ॥ ૯॥

પુષ્પદન્તં મહાબુદ્ધિં નીતિશાસ્ત્રવિશારદમ્ ।
પ્રેષ્યતાં સિન્ધુનિકટે દેવમોચનહેતવે ॥ ૧૦॥

વક્તારં બલિનં શ્રેષ્ઠં સ્તોત્રસન્તોષિતેશ્વરમ્ ।

ક ઉવાચ ।

તત ઊચે પુષ્પદન્તો મયૂરેશં સુરેશ્વરમઃ ॥ ૧૧॥

મહિમા તે મયૂરેશ મનોવાચામગોચરઃ ।
જાનન્તિ ન જના માયામોહિતાસ્તવ નિત્યદૃક્ ॥ ૧૨॥

ભૂભારહરણાર્થં ત્વમવતીર્ણઃ શિવાલયે ।
ન માં પ્રેષય તત્ર ત્વમન્યં પ્રેષય સામ્પ્રતમ્ ॥ ૧૩॥

અપારસેનયા યુક્તં સિન્ધુદૈત્યં મહાબલમ્ ।
ઉદ્ધૃતં બલિનં દ્રષ્ટુમહં શક્ષ્યામિ ન ક્વચિત્ ॥ ૧૪॥

યુદ્ધમેવ કરિષ્યામિ તતો દોર્દણ્ડતેજસા ।
યદિ સામ્ના ભવેત્કાર્યં યુદ્ધં તત્ર વૃથા મતમ્ ॥ ૧૫॥

દાનં ભેદો વૃથા દણ્ડો નીતિરેષા સનાતની ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમુવાચ પાર્વતીપતિઃ ॥ ૧૬॥

સમ્યગુક્તઃ પુષ્પદન્ત નીતિમાર્ગઃ પુરાતનઃ ।
ક્રોધવાન્ ક્ષમઃ સામ્નિ કેવલં બલવાન્ પરઃ ॥ ૧૭॥

ધરિષ્યતિ મહાદુષ્ટે પ્રેષિતશ્ચેત્ ષડાનનઃ ।
પ્રેષિતો વીરભદ્રશ્ચેત્ક્રોધમેવ કરિષ્યતિ ॥ ૧૮॥

શૃઙ્ગી ચેત્પ્રેષિતસ્તત્ર સંહારં સ વિધાસ્યતિ ।
પ્રમથઃ પ્રેષિતો મત્તો ન જાને કિં કરિષ્યતિ ॥ ૧૯॥

પ્રેષિતશ્ચેદ્ ભૂતરાજો ભાષયિષ્યતિ તાં સભામ્ ।
સ્ત્રીસમ્ભોગરતઃ સ્યાત્તુ પ્રેષિતો રક્તલોચનઃ ॥ ૨૦॥

તતોઽબ્રવીન્મયૂરેશો નિરસ્તેષુ ચ તેષુ ચ ।
નન્દી સમુદ્રગમ્ભીરો ધૈર્યે પર્વતસન્નિભઃ ॥ ૨૧॥

બુદ્ધ્યા બૃહસ્પતિસમો જમ્ભારિસદૃશો બલમ્ ।
ધૂર્તઃ પરાશયજ્ઞાતા પ્રેષ્યતાં સામહેતવે ॥ ૨૨॥

શિવ ઉવાચ ।
સમ્યગુક્તં મયૂરેશ જ્ઞાતાસિ ગુણદોષયોઃ ।
નન્દિને દીયતાં વસ્ત્રં રત્નાનિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૨૩॥

તતો દદૌ મયૂરેશસ્તાનિ તસ્ય શિવાજ્ઞયા ।
આજ્ઞાપયામાસ ચ તં ગચ્છ સિન્ધું મહાબલમ્ ॥ ૨૪॥

યથા દેવા વિમુચ્યન્તે તથા નીતિર્વિધીયતામ્ ।
સ તુ નત્વા મયૂરેશં સ શિવાં શિવમેવ ચ ॥ ૨૫॥

ગણાન્સર્વાન્મહાવાકયૈઃ સ્તુત્વા તં ચ શિવં શિવામ્ ।
ઉવાચ બુદ્ધિસમ્પન્નો દિષ્ટયોચિતમિદં વચઃ ॥ ૨૬॥

નન્દ્યુવાચ ।
સ મહાન્ જાયતે લોકે યસ્ય વઃ સ્યાદનુગ્રહઃ ।
અતોઽહં શ્રેષ્ઠતાં નીતઃ સાધયિષ્યે પ્રયોજનમ્ ॥ ૨૭॥

વઃ પ્રસાદેન ભૂગોલં વિધાસ્યે ન્યુબ્જમઞ્જસા ।
શેષં સૂર્યં વો નિકટે આનયિષ્યે ન સંશયઃ ॥ ૨૮॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા યયૌ નન્દી સિન્ધુદૈત્યં બલાન્વિતઃ ।
ગતઃ સ નગરદ્વારં મનોવેગેન ધૈર્યવાન્ ॥ ૨૯॥

ધ્યાયન્ગણેશં શમ્ભું ચ શિવાં સર્વાર્થસાધિકામ્ ।
ઋતાં કર્તું પ્રતિજ્ઞાં તાં પ્રાર્થયામાસ ચેતસિ ॥ ૩૦॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દૂતપ્રેષણં નામ દશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૦૯૩ + ૩૦ = ૯૧૨૩

૨.૧૧૧ વિચારવર્ણનં નામૈકાદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
પ્રાયાત્સભાં મહારમ્યાં દ્વારપાલનિવેદિતઃ ।
નન્દી ननन्द તં દૃષ્ટ્વા દૈત્યં સિન્ધુ સભાગતમ્ ॥ ૧॥

મહાવીરૈઃ પરિવૃતં નાનાશસ્ત્રેષુ પાણિભિઃ ।
વારાઙ્ગનાનૃત્યરતં વીજ્યમાનં નૃભિર્મુદા ॥ ૨॥

વાદ્યેત્સુ સર્વવાદ્યેષુ નાદનાદિતદિક્ષુ ચ ।
દૃષ્ટ્વા તં નન્દિનં કેચિન્મેનિરે રવિમાગતમ્ ॥ ૩॥

મહાકાયં મહાવીરં વીક્ષ્ય કેચિચ્ચકમ્પિરે ।
જગર્જુરપરે તત્ર ભીષયન્તો બલાદમુમ્ ॥ ૪॥

ન બિભેતિ મહાધૈર્યાન્નન્દી સ્વબલગર્વિતઃ ।
કરસંજ્ઞાર્પિતં નન્દી ભેજે આસનમુત્તમમ્ ॥ ૫ ॥

સર્વે તટસ્થતાં યાતાશ્ચિત્રગા ઇવ પુત્તલાઃ ।
બુદ્ધ્વા તદિઙ્ગિતં પ્રાહ નન્દી વાચસ્પતિઃ પરઃ ॥ ૬ ॥

નાનાસભા દૃષ્ટપૂર્વા નેદૃશાસ્તાસુ મૂઢકાઃ ।
યૂયં સર્વેતિબલિનઃ શ્રિયા પરમશોભિતાઃ ॥ ૭ ॥

સુન્દરાઃ કામસદૃશા બુદ્ધ્યા હીના વૃકા ઇવ ।
સભાયામાગતઃ સાધુરસાધુર્દુર્બલો બલી ॥ ૮ ॥

પ્રષ્ટવ્યો માનનીયશ્ચ નીતિરેષા સનાતની ।
ન સા દૃષ્ટા સભામધ્યે હ્યતો મે વિસ્મિતં મનઃ ॥ ૯ ॥

વૃથા સભાસદઃ સર્વે વૃથાઽમાત્યાશ્ચ નાગરાઃ ।
નાયં ધર્મો રાજ્ઞ એવ સભ્યાનાં કૃત્યમેવ તત્ ॥ ૧૦ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા સિન્ધુઃ પ્રોવાચ નન્દિનમ્ ।
પદ્મયોનેરિવ તવ મતિર્દૃષ્ટા ગુણાકર ॥ ૧૧ ॥

કસ્ય ત્વં કુત આયાતઃ કિમર્થં વા વૃષેશ્વર ।
તેજસા વહ્નિસદૃશઃ પઞ્ચાસ્ય ઇવ વિક્રમે ॥ ૧૨ ॥

નન્દ્યુવાચ ।
સુરભેઃ કામરૂપાયા અપત્યં નન્દિનામકમ્ ।
વિદ્ધિ માં ગિરિજાનાથવાહં બ્રહ્માણ્ડભેદિનમ્ ॥ ૧૩ ॥

મયૂરેશો ધરાભારહરો દુષ્ટનિબર્હણઃ ।
અવતીર્ણઃ શિવગૃહે બાલ્યાત્ પ્રભૃતિ દૈત્યહા ॥ ૧૪ ॥

શેષો મૂકોઽભવત્ તસ્ય પ્રતાપવર્ણનેઽબ્જજઃ ।
સમુદ્રમથનાદ્ યદ્વદ્ રત્નજાતં બહિર્યયૌ ॥ ૧૫ ॥

તદ્વન્નીતિં વિમથ્યાઽદ્ય કાર્યસિદ્ધિં વિચારય ।
આજ્ઞાં શૃણુ મયૂરેશપ્રેષિતાં બલવત્તરામ્ ॥ ૧૬ ॥

આજ્ઞાભઙ્ગે તસ્ય ભવદ્ વિનાશો યસ્ય કસ્યચિત્ ।
યતઃ સ સૃજતે વિશ્વં પાતિ હન્તિ ચરાચરમ્ ॥ ૧૭ ॥

ત્વયા વિનિહિતાઃ કારાગૃહે દેવગણા બલાત્ ।
પદાનિ તેષાં લબ્ધાનિ ભાગ્યં સ્યાત્ કિમતઃ પરમ્ ॥ ૧૮॥

ઇદાનીં વૈરનિર્મોકં વિચાર્ય કર્તુમર્હસિ ।
મોચયાશુ સુરાન્ સર્વાનાજ્ઞયા સ્વામિનો મમ ॥ ૧૯॥

ત્રિપુરેણ કૃતં વરં શિવેન સહ તત્ક્ષણાત્ ।
હિરણ્યકશિપું સ્તમ્ભેઽવતીર્ય હતવાન્ હરિઃ ॥ ૨૦॥

તારકેણ જિતા દેવા અતિષ્ઠત્ તત્પદે સ્વયમ્ ।
સ્કન્દેન નિહતો યુદ્ધે ક્ષણેન તારકો બલાત્ ॥ ૨૧॥

અતો દત્ત્વા સુરાન્મહ્યં તિષ્ઠ સ્થાને સુખં ચિરમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં નન્દિવચઃ શ્રુત્વા ચુક્રોધ સિન્ધુદૈત્યરાટ્ ॥ ૨૨॥

ઉવાચ રક્તનયનો વમન્નિવ હુતાશનમ્ ।

સિન્ધુરુવાચ ।
ચાતુર્યં બહુધા દૃષ્ટં ત્વદીયં વૃષનન્દન ॥ ૨૩॥

પ્રસઙ્ગં નૈવ જાનાસિ યતો વાચસ્પતેરપિ ।
અજ્ઞાનાત્ પ્રકૃતાર્થસ્ય વચો યાતિ વૃથાર્થતામ્ ॥ ૨૪॥

બાલસ્ય તવ વાક્યેન સ્વામિનસ્તેઽપિ વાક્યતઃ ।
મોચયેયં કથં દેવાન્ યાવત્સોઽપિ ન નિર્જિતઃ ॥ ૨૫॥

પ્રમાણં કિન્નુ તે વાક્યં તૃણાદવનચારિણઃ ।
ક્વ તે ગિરીશસ્તત્પુત્રો વૃથા ભીતિઃ પ્રદર્શ્યતે ॥ ૨૬॥

લાઙ્ગલે યોજયામ્યદ્ય દૌત્યેન નાગતો યદિ ।
યદિ મે વક્રતાં યાયાદ્ ભૃકુટી ક્રોધતો વૃષ ॥ ૨૭॥

તદા ત્રિભુવનં નશ્યેત્ કા તત્ર ગણના તયોઃ ।
રુષ્ટઃ શૃગાલઃ કિં કુર્યાદપ્રિયં સિંહનાગયોઃ ॥ ૨૮॥

ક ઉવાચ ।
એવં શબ્દશરૈર્વિદ્ધો નન્દી ક્રોધાદથાબ્રવીત્ ।

નન્દ્યુવાચ ।

વિપરીતાં મતિં તેઽદ્ય લક્ષયામ્ય સુરાધમ ॥ ૨૯ ॥

સન્નિપાતીવ વિકલં વલ્ગસે મરણોન્મુખઃ ।
પૂર્વં સામ પ્રયોક્તવ્યમિતિ તેનાહમીરિતઃ ॥ ૩૦ ॥

ત્વયિ નીતિર્વૃથા જાતા હ્યુપદેશો યથા ખલે ।
યદિ નિન્દા પ્રયુક્તા તે મયૂરેશે શિવેઽપિ ચ ॥ ૩૧ ॥

ક્ષીયમાયુસ્તયા તેઽદ્ય ન યુદ્ધે જયમેષ્યસિ ।
ઇદાનીં હન્મિ ત્વાં મૂઢ નાઽઽડસ્તિ સ્વામિનો મમ ॥ ૩૨ ॥

નાયકેન ન હન્તવ્યો દૂતસ્તેનાપિ નાયકઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા પાતયન્ દૈત્યાન્ નન્દી નિશ્વાસવાયુના ॥ ૩૩ ॥

ક્રોધેન તમપૃષ્ટ્વૈવ પ્રતસ્થે હર્ષનિર્ભરઃ ।
સાન્નિધ્યં પ્રાપ્ય દેવસ્ય મયૂરેશસ્ય તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૪ ॥

દૂરાદ્ દદર્શ દેવોઽપિ પ્રાહ નન્દી સમાગતઃ ।
પ્રણિપત્યાબ્રવીદ્ દેવં વૃત્તાન્તં સર્વમાદિતઃ ॥ ૩૫ ॥

નન્દ્યુવાચ ।
બહુધા બોધિતો દૈત્યો ન સ્વીચક્રે વચો મમ ।
નિર્ભર્ત્સિતો બહુવિધં તેનાહં ચ મયા ચ સઃ ॥ ૩૬ ॥

ન્યુબ્જે ઘટે યથા બિન્દુસ્તસ્મિન્સર્વં વૃથા ભવેત્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રયાતસ્ય યથાગતમ્ ॥ ૩૭ ॥

જહર્ષ સ મયૂરેશો દૈત્યમર્દનલાલસઃ ।
આજ્ઞાપયત્સ યુદ્ધાય પ્રમથાદીદાન્ ગણાંસ્તથા ॥ ૩૮ ॥

ઇદાનીં સિન્ધુનગરે યુદ્ધં કર્તું સમુત્સુકાઃ ।
ગર્જન્તુ વીરશબ્દૈશ્ચ મોચિતું બન્ધનાત્ સુરાન્ ॥ ૩૯ ॥

હત્વા સિન્ધું ચ સબલં મોચિતું ચાખિલાન્સુરાન્ ।
મુનીનાં ત્વરમાણાનાં ગન્તું સ્વાશ્રમમણ્ડલમ્ ॥ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિચારવર્ણનં નામૈકાદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૧૨૩ + ૪૦ = ૯૧૬૩

૨.૧૧૨ દ્વાદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શિખણ્ડિનં સમારુહ્ય મયૂરેશઃ પરે દિને ।
આયુધાનિ ચ ચત્વારિ પ્રગૃહ્ય કરપઙ્કજે ॥ ૧॥

જગર્જ ઘનવદ્ ઘોરં યયૌ રણચિકીર્ષયા ।
શિવોઽપિ ગર્જન્ સહસા વૃષારૂઢો યયૌ તદા ॥ ૨॥

સપ્તકોટિગણાઃ પશ્ચાત્સન્નદ્ધા યયુરોજસા ।
તતો નન્દી પ્રાહ તત્ર ન ગન્તું સહસાઽર્હથ ॥ ૩॥

ગણાનાં નાયકે વીરભદ્રે ચ મયિ તિષ્ઠતિ ।
પ્રમથે વા વિદ્યમાને શક્તે હન્તું સુરદ્વિષામ ॥ ૪॥

પશ્યન્તુ સેવકમહસ્તતો યાન્તુ સુસંયુગમ્ ।

ક ઉવાચ ।
ભારતીમેવમાકર્ણ્ય દેવો નન્દીરિતાં તદા ॥ ૫॥

ઉવાચ પરમપ્રીતઃ સાધુ સાધુ ત્વયોદિતમ્ ।
પરાક્રમવતઃ સિન્ધોર્દ્રષ્ટવ્યસ્તુ પરાક્રમઃ ॥ ૬॥

ઇતિ યામિ પુરો નન્દિન્ યૂયં યાન્તુ સહૈવ નઃ ।
તતસ્તુ ભૂતરાજોઽથ પુષ્પદન્તોઽપિ વીર્યવાન્ ॥ ૭॥

ઈયતુઃ પુરતસ્તસ્ય કોટિસઙ્ખ્યાયુતા ગણાઃ ।
વીર્યશ્રિયા દીપ્યમાનાઃ સર્વે વીરા મદાન્વિતાઃ ॥ ૮॥

આક્રમન્તો દિગન્તાન્ વૈ ગર્જન્તો ઘનવદ્ ભૃશમ્ ।
ભારેણ શેષશીર્ષાણિ નામયન્તો ધરામપિ ॥ ૯॥

ક્રોધાનલં વમન્તસ્તે પ્રાપુસ્તાં ગણ્ડકીં પુરીમ્ ।
દૈત્યગુલ્મે નિપેતુસ્તે દશકોટયસુરૈર્યુતે ॥ ૧૦॥

તતસ્તત્રાભવદ્યુદ્ધં તુમુલં રોમહર્ષણમ્ ।
શસ્ત્રાસ્ત્રૈર્બાણનિચયૈર્ભિણ્ડિપાલપરશ્વધૈઃ ॥ ૧૧॥

કેષાઞ્ચિન્મસ્તકા ભિન્નાઃ પાદા હસ્તાસ્તથોરવઃ ।
જાનુજઙ્ઘાશ્ચ ગુલ્ફાશ્ચ ભગ્નાઃ કેઽપિ ગતાસવઃ ॥ ૧૨॥

નિપત્ય પુનરુત્થાય પ્રાયુધ્યન્ સ્વપરૈઃ સહ ।
એવં નિપતિતા દૈત્યા અસઙ્ખ્યાતા ગતાસવઃ ॥ ૧૩ ॥

પલાય્ય નિર્ગતાઃ કેચિદાચખ્યુઃ સિન્ધવેઽખિલમ્ ।
સભામધ્યે વીરગણૈરુપવિષ્ટાય કેચન ॥ ૧૪ ॥

શસ્ત્રાઘતૈઃ સ્રવદ્રક્તાઃ પુષ્પિતા ઇવ કિંશુકાઃ ।
તત્રાગત્ય મૃતાઃ કેચિત્ કેચિત્ ધૈર્યાત્તમબ્રુવન્ ॥ ૧૫ ॥

નગરદ્વારગુલ્મે તુ દશકોટિનિશાચરાઃ ।
નિવૃત્તાઃ શસ્ત્રસઙ્ઘાતૈર્યુદ્ધં કૃત્વા પરસ્પરમ્ ॥ ૧૬ ॥

યદા શૈલભિદો યુદ્ધમભૂત્તત્ર જયોઽભવત્ ।
ઉપવિષ્ટોઽસિ કિં તૂષ્ણીં સિન્ધો સ્વહિતમાચર ॥ ૧૭ ॥

આરામા રિપુભિર્દગ્ધા ગૃહાણિ ચ પ્રતોલિકાઃ ।
અન્ધકારે ધૂલિકૃતે પ્રાપલન્વહ્નિતેજસા ॥ ૧૮ ॥

ભુઞ્જન્તો નિદ્રિતાઃ કેચિન્નિર્યયુર્નગરાદ્બહિઃ ।
બાલાનાદાય પપલુસ્ત્યક્ત્વા ભોગં ચ કેચન ॥ ૧૯ ॥

વિસ્રસ્તવસનાઃ કેચિદ્ધ્યાનસ્થા વહ્નિના હુતાઃ ।
તત્રાપિ નિધનં જગ્મુર્નાનાશસ્ત્રપ્રહારતઃ ॥ ૨૦ ॥

ધનઞ્જયં સર્વદિક્ષુ વીક્ષ્ય પૌરા ભયાતુરાઃ ।
મેનિરે પ્રલયં પ્રામં દહ્યતે સકલા પુરી ॥ ૨૧ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં દૂતમુખાચ્છ્રુત્વા સિન્ધુર્જૃમ્ભામથાકરોત્ ।
ખાદન્નિવ મૃગાન્સિંહઃ પર્વતેન્દ્રવિનિર્ગતઃ ॥ ૨૨ ॥

ઉવાચ દુર્ધરા સેના દૃશ્યતે કિં ભવિષ્યતિ ।
દિદીપે ક્રોધાનલતો ગ્રસન્નિવ ત્રિવિષ્ટપમ્ ॥ ૨૩ ॥

સિંહસ્યાગ્રે કિં શશકઃ કરિષ્યતિ પરાક્રમમ્ ।
મેરોઃ કિં શલભઃ કુર્યાચ્ચાલનં જમ્બુકોઽપિ વા ॥ ૨૪ ॥

કાલસ્ય મમ કિં કુર્યાદ્બાલોઽયં તુ મયૂરરાટ્ ।
ઇત્યુક્ત્વા ક્ષ્વેડિતેનાસૌ નાદયન્વિદિશો દિશઃ ॥ ૨૫ ॥

ચિન્તાતુરઃ ક્ષણં તસ્થૌ મુનિર્મૌનમિવાસ્થિતઃ ।
તતો વીરા સિન્ધુદૈત્યં પ્રાબ્રુવન્ક્રોધમૂર્છિતાઃ ॥ ૨૬ ॥

આજ્ઞાં દેહિ મયૂરેશ જેષ્યામઃ ક્ષણમાત્રતઃ ।
તવ પ્રતાપાત્ત્રૈલોક્યં વશં નેષ્યામ સામ્પ્રતમ ॥ ૨૭ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
સમ્યગુક્તં મહાવીરા મમાપિ રિપુદર્શને ।
મન ઉત્કણ્ઠિતં યસ્માત્સૈન્યેન યુદ્ધયતામિહ ॥ ૨૮ ॥

તતઃ સર્વે પુરો યાતા ગર્જન્તો વીરસત્તમાઃ ।
અસઙ્ખ્યાતાઃ શસ્ત્રધરાશ્ચતુરઙ્ગબલાન્વિતાઃ ॥ ૨૯ ॥

હયારૂઢઃ સિન્ધુદૈત્યઃ ક્રોધહર્ષસમન્વિતઃ ।
વમન્ક્રોધાનલં વક્ત્રાન્નેત્રાભ્યાં રણદુર્મદઃ ॥ ૩૦ ॥

યયાવગ્રં પુરોધાય મનોવેગં મહાધનમ્ ॥ ૩૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દ્વાદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૧૬૩ + ૩૧ = ૯૧૯૪

૨.૧૧૩ મિત્રકૌસ્તુભવધો નામ ત્રયોદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
પદાતયઃ પુરો યાન્તિ કમ્પયન્તો વસુન્ધરામ્ ।
વિકરાલમુખા વીરાઃ સિન્દૂરારુણમસ્તકાઃ ॥ ૧ ॥

કેચિન્નિબદ્ધકવચા મુક્તકેશાઃ સુદારુણાઃ ।
કેચિન્નિબદ્ધકટયઃ કેચિચ્ચન્દનચર્ચિતાઃ ॥ ૨ ॥

નાનાશસ્ત્રપ્રહરણા નાનાયુદ્ધવિશારદાઃ ।
પુરો યાન્તિ ગજા મત્તા ધાતુચિત્રા ઇવાદયઃ ॥ ૩ ॥

દીર્ઘદન્તા વિભાન્તિ સ્મ ભૂષણૈર્વિવિધૈરપિ ।
ઘણ્ટાનાદૈર્જનં સર્વં બધિરં ચક્રુરઞ્જસા ॥ ૪ ॥

ચૂર્ણયન્તો ગિરીન્ વૃક્ષાન્ યયુઃ શુણ્ડાપ્રહારતઃ ।
લસત્કુમ્ભાઃ પતાકાઢ્યાશ્ચિત્રધ્વજવિરાજિતાઃ ॥ ૫ ॥

ततोऽश्वाश्च खुराघातैश्चूर्णयन्तो वसुन्धराम् ।
हेषितैर्नादयन्तो वै गगनं च दिशो दश ॥ ६॥

सुवर्णरत्नमुक्ताभिर्भूषिता व्योमचारिणः ।
अधिष्ठिता महायोधैस्तनुत्राणप्रशोभिभिः ॥ ७॥

नानाशस्त्रधरैर्वीरैः परसेनाविमर्दिभिः ।
ततस्तु रथिनो जग्मुः शस्त्रास्त्रै रिपुघातिनः ॥ ८॥

सहिता युद्धमार्गज्ञैर्वरैः सारथिभिर्मृधे ।
मुक्तामणिमया माला वहन्तो गन्धमालिनः ॥ ९॥

धनुस्कन्धास्तूणभृतो भल्लहस्ताः सखड्गकाः ।
शस्त्रप्रभाभिर्नेत्राणि छादयन्तो जनस्य ह ॥ १०॥

एवं सेना समायाता गर्जयन्ती दिशो दश ।
भूतराजेन सा दृष्टा पुष्पदन्तेन वाहिनी ॥ ११॥

मयूरेशमुभौ यातौ ततो भीत्या पलायितौ ।

तावूचतुः ।
तवाज्ञया पुरो यातावावाभ्यां निहता चमूः ॥ १२॥

गुल्मस्था नगरद्वारि दग्धं च नगरं बहु ।
प्रतापं नौ समाकर्ण्य सिन्धुः स्वयमुपागतः ॥ १३॥

चतुरङ्गा चमूं गृह्य नानाशस्त्रास्त्रधारिणीम् ।
ततो भीत्या भवन्तं च समायातौ महाबल ॥ १४॥

ક ઉવાચ ।
सिन्धुसैन्यसमुद्रोऽथ वदतोरेवमेतयोः ।
ददृशे पूर्वदिग्भागे दुस्तरः शस्त्रयोधिभिः ॥ १५॥

ततो हर्षयुतो ज्ञात्वा दैत्यवृत्तं समासतः ।
नीलकण्ठं समारुह्य मयूरेशो ययौ पुरः ॥ १६॥

आयुधानि च चत्वारि चतुर्दोषु प्रगृह्य सः ।
सन्नद्धा गणकोटयस्ता धनुर्बाणासिपाणयः ॥ १७॥

परिवार्य स्थिता देवं नीलकण्ठं वृषस्थितम् ।
मुनीश्वराः स्तुवन्ति स्म ददुराशीर्वचोऽपि तम् ॥ १८॥

ઉભયોઃ સેનયોર્વાદ્યઘોષકોલાહલો મહાન્ ।
પરસ્પરં સમ્પદં તાં વીક્ષ્યસેને સુવિસ્મિતે ॥ ૧૯॥

અસઙ્ખ્યાત બલં વીક્ષ્ય તુતોષ સ મયૂરરાટ્ ।
યદુક્તં નન્દિના પૂર્વં તદૃષ્ટં સર્વમેવહિ ॥ ૨૦॥

તતો નન્દી મયૂરેશં નત્વા ગર્જન્મુહુર્યયૌ ।
નભોમાર્ગેણ સૈન્યેષુ ચિચ્છેદ વીરમસ્તકાન્ ॥ ૨૧॥

શૃઙ્ગાઘાતેન મહતા હયમસ્યાહનદ્ દૃઢમ્ ।
શીઘ્રમુડ્ડીય ચ યયૌ મયૂરેશં યથાઽક્ષતઃ ॥ ૨૨॥

આશ્ચર્યં ચક્રિરે સર્વે ગણાઃ સાધ્વિતિ શંસિરે ।
છત્રં ચ પાતયામાસ નન્દી શૃઙ્ગપ્રહારતઃ ॥ ૨૩॥

પતિતેઽથ્રે ચ છત્રે ચ સિન્ધુરશ્વાન્તરે ગતઃ ।
ધારયામાસ ચ તદા છત્રમન્યન્મહાધનમ્ ॥ ૨૪॥

આશ્ચર્યં પરમં મેને નન્દિનઃ કર્મણાઽસુરઃ ।
ચુક્રોધ સ મહાવીરાન્ક્વ ગતો વઃ પરાક્રમઃ ॥ ૨૫॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં કૌસ્તુભો મૈત્ર એવ ચ ।
અમાત્યૌ તં નમસ્કૃત્ય સેનયા ચતુરઙ્ગયા ॥ ૨૬॥

મા ચિન્તાં કરુ સિન્ધો ત્વં વિધાસ્યાવો રિપુક્ષયમ્ ।
અન્યથા ન મુખં નાથ દર્શયાવઃ કથઞ્ચન ॥ ૨૭॥

એવમુક્ત્વા પ્રચલિતૌ પરસૈન્યનિબર્હણૌ ।
પદાતીનાં ગણા યાતા બ્રહ્માણ્ડાસ્ફોટતત્પરાઃ ॥ ૨૮॥

ન્યુબ્જતામિચ્છવો નેતું ભૂગોલં રણદુર્મદાઃ ।
કૌસ્તુભોઽથ મયૂરેશં યાતો મૈત્રશ્ચ પાતિતુમ્ ॥ ૨૯॥

શરવર્ષૈઃ પરિચ્છાદ્ય યાતાવસ્યાન્તિકં યદા ।
વીરભદ્રસ્તદાયાતો યોદ્ધું સ ચ ષડાનનઃ ॥ ૩૦॥

અસઙ્ખ્યસેનયા યુક્તૌ ગર્જયન્તૌ દિશોદશ ।
નિજઘ્નતુરુભૌ રોષાત્ સિન્ધું નાનાપ્રહારતઃ ॥ ૩૧॥

કૌસ્તુભોપ્યથ મૈત્રશ્ચ જઘ્નતુસ્તૌ પરસ્પરમ્ ।

સહસ્વ મારયસ્વેતિ વ્યાહરન્તઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૩૨॥

શસ્ત્રૈરસ્ત્રૈરનેકૈશ્ચ તાભ્યાં યુદ્ધમકુર્વતામ્ ।
શરવ્રાતૈર્ભિભિણ્ડિપાલૈઃ પરિઘૈર્મુસલૈરપિ ॥ ૩૩॥

નાનાસેનાચરા જઘ્નુઃ પરસ્પરવધેપ્સવઃ ।
નષ્ટેષુ સર્વશસ્ત્રેષુ શરેષુ ચ પરસ્પરમ્ ॥ ૩૪॥

મલ્લયુદ્ધં પ્રચક્રુસ્તે જીવગ્રાહમમારયન્ ।
વ્યસવઃ પતિતાઃ કેચિદ્ કેચિદ્ રક્તં મુખાદ્ બહુ ॥ ૩૫॥

પાદં પાદેન જઘ્નુસ્તે સ્કન્ધં સ્કન્ધેન ચાપરે ।
પૃષ્ઠં પૃષ્ઠેન કેચિચ્ચ હસ્તં હસ્તેન ચાપરે ॥ ૩૬॥

મસ્તકં મસ્તકેનૈવ કૂર્પરં કૂર્પરેણ ચ ।
પતિતાઃ પાત્યમાનશ્ચ મૃતા ભગ્નાશ્ચ ચૂર્ણિતાઃ ॥ ૩૭॥

છિન્નકણ્ઠા ભિન્નભુજા ભગ્નજઙ્ઘોરુબાહવઃ ।
એવં નષ્ટેષુ સૈન્યેષુ સિન્ધુસેના જયં યયૌ ॥ ૩૮॥

જયશબ્દૈઃ સ્તૂયમાનૈર્બન્દિભિર્વાદ્યનિસ્વનૈઃ ।
સિન્ધુદૈત્યેશ્વરં યાતૌ અમાત્યૌ મિત્રકોસ્તુભૌ ॥ ૩૯॥

મયૂરેશં સમાયાતૌ વીરભદ્રષડાનનૌ ।
તતોઽસ્તમગમત્સૂર્યસ્તતો યુદ્ધમુપારમત્ ॥ ૪૦॥

અપરેઽહ્નિ ન્યધ્યન્ત દેવસૈન્યેન દાનવાઃ ।
પલાયમાનાં તાં સેનાં નિજઘ્નુઃ શરસઞ્ચયૈઃ ॥ ૪૧॥

પુનરાવેશમાપન્નૌ વીરભદ્રષડાનનૌ ।
ગર્જન્તૌ ગર્જયન્તૌ ચ ગગનં ચ દિશો દશ ॥ ૪૨॥

નિઘ્નન્તૌ રિપુસેનાં તાં નિદર્હન્તૌ કૃતાન્તવત્ ।
અન્ધકારે મહાઘોરે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૪૩॥

સ્વાન્ પરાનપિ જઘ્નુસ્તે યુધ્યમાના મહાબલાઃ ।
ભગ્નાયાં સિન્ધુસેનાયાં ચક્રતુર્જયનિસ્વનમ્ ॥ ૪૪॥

દૈત્યામાત્યૌ પુનર્યાતૌ મરણે કૃતનિશ્ચયૌ ।
પ્રેરયામાસતુરુભૌ નિજાશ્વૌ પરવાહિનીમ્ ॥ ૪૫॥

કિરન્તૌ શરજાલાનિ જઘ્નતુઃ કરવાલતઃ ।
તતઃ ષડાનનો દૃષ્ટ્વા તયોરતિપરાક્રમમ્ ।
મુષ્ટિઘાતેન તૌ હત્વા નિજસેનામગાજ્જવાત્ ॥ ૪૬॥

મિત્રસ્તુ ભૂમિમગમદ્ વમનક્તં મુખાદ્બહુ ।
તથાવિધં ચ તં દૃષ્ટ્વા કૌસ્તુભો યોદ્ધુમાગતઃ ॥ ૪૭॥

ષડાનનમથો રોષાન્નિજઘ્ને કરવાલતઃ ।
તસ્મિન્ મૂર્ચ્છામવાપ્તે તુ વીરભદ્રોઽપ્યયુધ્યત ॥ ૪૮॥

કૌસ્તુભઃ પ્રાહનદ્ રોષાચ્છરાઘાતૈરનેકશઃ ।
સોઽપિ તં પ્રાહનન્મુષ્ટ્યા ભૂમૌ ચૈનમઘાતયત્ ॥ ૪૯॥

હતે તસ્મિન્નનન્દાસૌ વીરભદ્રો મહાબલઃ ।
પપાલ દૈત્યસેના સા હતે મિત્રે ચ કૌસ્તુભે ॥ ૫૦॥

તમુદન્તં શસ્ત્રહતાઃ સ્રવન્તો રુધિરં બહુ ।
ન્યવેદયન્ દૈત્યરાજસિન્ધવે દેવશત્રવે ॥ ૫૧॥

વાચા વિસ્પષ્ટયા દુઃખાચ્છસ્રાઘાતકૃતાદ્ ભૃશમ્ ।
જયમાકાઙ્ક્ષતે નિત્યં મિત્રકૌસ્તુભયોર્ભૃશમ્ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે મિત્રકૌસ્તુભવધો નામ ત્રયોદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૩॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૧૯૪ + ૫૨ = ૯૨૪૬

૨.૧૧૪ ચતુર્દશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

વીરા ઊચુઃ ।
નાનાશસ્ત્રપ્રહરણૌ મૃતૌ તૌ મિત્રકૌસ્તુભૌ ।
અસઙ્ખ્યાતા હતા સેના તાભ્યાં નિશિ દિવાઽપિ ચ ॥ ૧॥

તતો રિપુબલાદ્ દૃષ્ટૌ વીરૌ દ્વૌ સમુપસ્થિતૌ ।
તાભ્યાં બલિભ્યાં નિહતા નિજસેના વિમર્દિતા ॥ ૨॥

યયોઃ કરપ્રહારાભ્યાં ગતૌઽતૌ યમસાદનમ્ ।
દૃષ્ટા નાનાવિધા સેના ન દૃષ્ટૌ તાદૃશૌ સુરૌ ॥ ૩॥

સિન્ધુરુવાચ ।
યૌ દૃષ્ટ્વા સ બિભેતિ સ્મ કૃતાન્તો ભૂતહારકઃ ।

તૌ કથં શરઘાતેન મૃતૌ શંસથ સૈનિકાઃ ॥ ૪॥

પરાક્રમમિદાનીં મે પશ્યન્તુ સર્વસૈનિકાઃ ।
રણભૂમૌ નર્તયિષ્યે શિરઃ શત્રોર્નસંશયઃ ॥ ૫॥

ચક્રયુદ્ધં કરિષ્યામિ ચક્રપાણેર્યતઃ સુતઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા હૃયમારુહ્ય મયૂરેશં યયૌ ખલઃ ॥ ૬॥

અસઙ્ખ્યકોટયો દૈત્યાનાં પુરો યાતા મહાબલાઃ ।
યોદ્ધુકામાઃ સુરેન્દ્રેણ શિવપુત્રેણ દુર્ધરાઃ ॥ ૭॥

તતો નન્દિપુષ્પદન્તૌ યોદ્ધું યાતૌ મહાબલૌ ।
ભૂતરાજશ્ચ વિકટો દશલક્ષૈશ્ચ યોદ્ધૃભિઃ ॥ ૮॥

ચપલોઽપ્યર્ધલક્ષેણ યોદ્ધુકામોઽભિનિર્યયૌ ।
ષડાનનો વીરભદ્રોઽસઙ્ખ્યસેનાસમાયુતૌ ॥ ૯॥

ઈયતુર્યુદ્ધબલિનૌ નાનાશસ્ત્રધરાવુભૌ ।
સમ્ન વ્યૂહાન્ સમાલોક્ય પ્રાવ્યૂહન્ દૈત્યસૈનિકાન્ ॥ ૧૦॥

ગન્ધાસુરોઽથ મદનઃ કાન્તો વીરો ધ્વજસ્તથા ।
મહાકાયશ્ચ શાર્દૂલો ધૂર્તનામાથ સમ્નમઃ ॥ ૧૧॥

સમ્નવ્યૂહાન્ પુરસ્કૃત્ય યુયુધુસ્તાન્ સમાગતાન્ ।
બાણવૃષ્ટયા સમાચ્છાદ્ય ભલ્લાગ્રૈસ્તાન્ નિજઘ્નિરે ॥ ૧૨॥

ભિણ્ડિપાલહતાઃ કેચિન્નિપેતુર્ધરણીતલે ।
ષડાનનેન યુયુધે બલાદ્ ગન્ધાસુરો બલી ॥ ૧૩॥

વીરભદ્રેણ મદનકાન્તોઽપિ યુયુધે રણે ।
નન્દી ચ વીરરાજશ્ચ યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ॥ ૧૪॥

ધ્વજાસુરપુષ્પદન્તૌ શસ્ત્રાસ્ત્રૈર્બાણસઞ્ચયૈઃ ।
ભૂતરાજો મહાકાયો યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ॥ ૧૫॥

ધૂર્તશ્ચ વિકટશ્ચૈવ દ્વન્દ્વયુદ્ધમકુર્વતાન્ ।
ચપલેનં હતો રોષાચ્છાર્દૂલો ન્યપતદ્ ભુવિ ॥ ૧૬॥

પુનઃ સંજ્ઞામવાપ્યૈનં સોઽપિ ખડ્ગેન ચાહનત્ ।
મૂર્છામવાપ મહતીં ચપલશ્ચપલો યુધિ ॥ ૧૭॥

પ્રવૃત્તે દ્વન્દ્વયુદ્ધે તુ યુયુધાતે બલે હ્યુભે ।
જઘ્નતુઃ શસ્ત્રસઙ્ઘાતૈર્બાણજાલૈઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૧૮॥

સહસ્વ જહિ મા ભૈસ્ત્વં હતઃ સ્વર્ગં સમેષ્યસિ ।
ક્ષીણેષુ શસ્ત્રબાણેષુ લત્તાભિર્મુષ્ટિભિઃ પુનઃ ॥ ૧૯॥

યયધુઃ સર્વસૈન્યાનિ નાશયન્તિ પરસ્પરમ્ ।
કશ્ચિચ્ચ ચરણૌ ધૃત્વા પોથયામાસં વૈરિણમ્ ॥ ૨૦॥

કશ્ચિદુડ્ડીય ન્યપતચ્ચૂર્ણયામાસ વૈ પરમ્ ।
કશ્ચિચ્ચિચ્છેદ ચ શિરઃ કશ્ચિદ્બાહું રિપો રણે ॥ ૨૧॥

કશ્ચિત્પાદૌ જાનુની ચગુલ્ફૌ ચિચ્છેદ ચાપરઃ ।
શરવૃષ્ટિં પરે કેચિત્ પરસ્પરમવાસૃજન્ ॥ ૨૨॥

સ્રવદ્રક્તઃ શસ્ત્રહતો મરણાવધ્યયુધ્યત ।
કબન્ધા યુયુધુસ્તત્ર જઘ્નુઃ સ્વાંશ્ચ પરાનપિ ॥ ૨૩॥

અપરે સહસા પેતુર્વિદીર્ણવક્ષસો નરાઃ ।
પરસ્પરાઘાતહતૌ મૃતૌ કૌચિદ્ રણાજિરે ॥ ૨૪॥

એકાપ્સરઃ પ્રાપ્તિકૃતે સ્વર્ગયુદ્ધમકુર્વતામ્ ।
અસૃડ્નદ્યભવન્ તત્ર કેશશૈવલસંયુતા ॥ ૨૫॥

ખડ્ગ મત્સ્યવતી ખેટમહાકૂર્મા દુરત્યયા ।
પ્રેતકાષ્ઠવહા ઘોરા ચામરતૃણસંયુતા ॥ ૨૬॥

કઙ્ચુકગ્રાહશોભાઢ્યા મહાકટકભેકિકા ।
શૂરમોદકરા ભીરુમહાભયવિવર્ધિની ॥ ૨૭॥

મેદોજલા દુઃખતરા માંસકર્દમશાલિની ।
તતોઽસ્તમિત આદિત્યે ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૨૮॥

ન હન્તવ્યા વયં દૈત્યવાહિનીચારિણઃ સુરાઃ ।
ન હન્તવ્યા વયં દેવવાહિનીચારિણોઽસુરાઃ ॥ ૨૯॥

એવં કોલાહલૈસ્તત્ર પ્રાયુધ્યન્ત પરસ્પરમ્ ।
આશિષોઽથ દદુસ્તત્ર શ્વાપદા ભૂતરાક્ષસાઃ ॥ ૩૦॥

શૃગાલાઃ પતગાઃ શ્યેનાસ્તૃમા પાર્વતિનન્દનમ્ ।
દિનત્રયમભૂદેવં દિવારાત્રૌ મહારણઃ ॥ ૩૧॥

વાદ્યશબ્દૈર્જયં રાત્રૌ ઘોષયન્તઃ પરસ્પરમ્ ।
એવં ગન્ધાસુરોઽયુધ્યત્ સેનાન્યા બહુવિસ્તરમ્ ॥ ૩૨ ॥

મદ્યપાનેન મત્તોઽસૌ ત્યક્ત્વા શસ્ત્રાણિ વેગવાન્ ।
અહનદ્ મુષ્ટિઘાતેન સહસા તં ષડાનનમ્ ॥ ૩૩ ॥

ન્યપતત્ સ તદા ભૂમૌ વજ્રાહત ઇવાચલઃ ।
અધાવત્ સોઽપિ લબ્ધ્વાશુ સપક્ષ ઇવ પર્વતઃ ॥ ૩૪ ॥

સંજ્ઞાં દ્વાદશભિર્હસ્તૈરવિધ્યત્ તં મહાસુરમ્ ।
શરજાલાન્યનેકાનિ વિસૃજન્ ષડ્ધનુર્વરૈઃ ॥ ૩૫ ॥

નિવાર્ય શરજાલાનિ છાદયામાસ તં શરૈઃ ।
ગન્ધાસુરો મહાવેગાત્ ષડાનનમનામયમ્ ॥ ૩૬ ॥

તન્નિવાર્ય દધારૈનં ચરણે સ ષડાનનઃ ।
અકસ્માદ્ ભ્રામયિત્વૈનં પાતયામાસ ભૂતલે ॥ ૩૭ ॥

તસ્યાઽઙ્ગં શતધા જાતં ગતાસોર્દૃઢઘાતઃ ।
તસ્મિન્હતે તસ્ય સેના યયૌ વ્યગ્રા દિશોદશ ॥ ૩૮ ॥

પૃષ્ઠલગ્નો નિન્દતિ સ્મ સેનાં તાં સ ષડાનનઃ ।
સેનશ્ચ ક્રોધનશ્ચૈવ શતઘ્નો યોદ્ધુમાયયુઃ ॥ ૩૯ ॥

યેષાં શબ્દો મહાનાસીદ્ ઘનાનામિવ ગર્જતામ્ ।
ઊચુઃ ષડાનનં દુષ્ટ સેના નો નિહના બહુ ॥ ૪૦ ॥

ઇદાનીં યાહિ ભવનં હતો રવિસુતસ્ય હ ।
તત આચ્છાદયામાસુર્યુગપત્ તે ષડાનનમ્ ॥ ૪૧ ॥

ગ્રામસિંહા યથા સિંહ બહવો બલવત્તરાઃ ।
ષડ્ધનુર્મોચિતૈર્બાણૈર્ન્યહનત્ તાન્ષડાનનઃ ॥ ૪૨ ॥

ततस्ते મૂર્છિતાઃ પેતુર્મુહૂર્તાદુત્થિતા પુનઃ ।
પાશં ક્ષિપ્ત્વા સ્કન્દગલે નિન્યુસ્તં પશુવત્ત્રયઃ ॥ ૪૩ ॥

જ્ઞાત્વા નીતં ષણ્મુખં તમાધાવંસ્તે ત્રયો જવાત્ ।
હિરણ્યગર્ભો બલવાન્ શ્યામલો રક્તલોચનઃ ॥ ૪૪ ॥

ત્રિભિસ્તે મુષ્ટિઘાતેન હતાઃ પેતુર્ધરાતલે ।

ततो मदनकान्तोऽपि वीरभद्रो महाबलम् ॥ ४५ ॥

न्यहनच्छस्त्रघातेन स मूर्छां महतीं ययौ ।
त्यक्त्वा मूर्छां वीरभद्रो दण्डघातान्न्यपातयत् ॥ ४६ ॥

मृतं मदनकान्तं तं वीरराजो महाबलः ।
ज्ञात्वा प्रायान्निहन्तुं तांस्त्रीन् सुरान्बलवत्तरान् ॥ ४७ ॥

ततस्तान् न्यहनद् रोषाच्छृङ्गाभ्यां नन्दिकेश्वरः ।
अस्रवद् रुधिरं वक्त्राच्छतधा भूतलेऽपतत् ॥ ४८ ॥

तं हतं तु विलोक्याशु चत्वारोऽसुरसत्तमाः ।
आययुर्नन्दिनं हन्तुं शार्दूलोऽथ ध्वजासुरः ॥ ४९ ॥

महाकायो धृतश्चैव सर्वदेवजितो रणे ।
नानाशस्त्रैर्निजघ्नुस्ते नन्दिनं बलवत्तरम् ॥ ५० ॥

पतिते नन्दिनि ततश्चत्वारो युद्धदुर्मदाः ।
पुष्पदन्तो भूतराजो विकटश्चपलोऽपि च ॥ ५१ ॥

ते तु शैलान् समादाय तोलयित्वा निचिक्षिपुः ।
सर्वेषां मस्तका भिन्नाश्चूर्णीभूताश्च केचन ॥ ५२ ॥

शराघातेन ते सर्वे धरायां पतिता रणे ।
केचिच्च सिन्धुमगमन् शस्त्रघातप्रपीडिताः ॥ ५३ ॥

पराजयं स्वसैन्यानां प्राहुर्देवजयं तथा ।
जयं प्राप्ता देवसेना बहुवाद्यान्यवादयत् ॥ ५४ ॥

मयूरेश मयूरेश जय त्वं जय सर्वदा ।
इत्यब्रवीद् हर्षयुता स्वानन्देन ननर्त च ॥ ५५ ॥

इति श्रीगणेशपुराणे क्रीडाखण्डे श्रीगणेशसेनाविजयवर्णनं नाम चतुर्दशोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ ११४ ॥

आदितः श्लोकानां समष्ट्यङ्काः - ९२४६ + ५५ = ९३०१

૨.૧૧૫ સિન્ધુવૈરુપ્યકરણં નામ પઞ્ચદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વા સેનાજયં દૈત્યૌ ययौ ચિન્તાં મહત્તરામ્ ।

અત્યન્તમ્લાનવદનો નિમગ્નો દુઃખસાગરે ॥ ૧॥

મનસા પરિતમેન ચિન્તયામાસ દૈત્યરાટ્ ।
સિન્ધુરુવાચ ।
વિપરીતમિદં કસ્માજ્જાતં ન જ્ઞાયતે મયા ॥ ૨॥

પિપીલિકા ગ્રસેત્ કિં નુ બ્રહ્માણ્ડં લોકસઙ્કુલમ્ ।
યસ્યાગ્રે મશકા દેવા આસન્નિન્દ્રાદયો મમ ॥ ૩॥

શિવાર્ભકેન તસ્યાદ્ય કથં સેના વિનિર્જિતા ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા હયમારુહ્ય ધનુર્બાણાસિચર્મભૃત્ ॥ ૪॥

અહત્વા તં મયૂરેશં દર્શયિષ્યે મુખં ન ચ ।
ઇત્યુક્ત્વાઽભિયયૌ સિન્ધૂ રણભૂમૌ પતઙ્ગવત્ ॥ ૫॥

સજજં ચકાર ચ ધનુર્નાદયન્ ગગનં દિશઃ ।
વ્યસૃજદ્ બાણજાલાનિ તીક્ષ્ણાન્યગ્નિમુખાનિ સઃ ॥ ૬॥

ચ કમ્પે પૃથિવી સર્વા મૂર્છિતા જન્તવોઽખિલાઃ ।
પ્રાક્ષિપદ્ દેવસેનાયામસઙ્ખ્યાતાઁશ્ચ પત્રિણઃ ॥ ૭॥

છિન્ના ભિન્નાઃ સુરાઃ પેતુસ્તચ્છસ્ત્રાઘાતપીડિતાઃ ।
પલાયન્તઃ સુરાઃ પેતુસ્તેઽપિ પૃષ્ઠે શરૈર્હતાઃ ॥ ૮॥

તતઃ સર્વા મયૂરેશવાહિની વ્યગ્રતામિયાત્ ।
દ્વિધાભૂતા જાનુપાદાઃ કેષાઞ્ચિન્મસ્તકા અપિ ॥ ૯॥

શરવૃષ્ટયા સિન્ધુહસ્તમુક્તયા રણમૂર્ધનિ ।
અભવત્ તુમુલં યુદ્ધમનિવાર્યં ભયાવહમ્ ॥ ૧૦॥

સિન્ધોશ્ચૈવ ગણેશસ્ય સેનયોરુભયોરપિ ।
કોલાહલે મહાઘોરે ધ્વાન્તે ગાઢે રજઃકૃતે ॥ ૧૧॥

પુરોગાન્ જઘ્નિરે સર્વે પરાન્ સ્વાનપિ તે તદા ।
શસ્ત્રાઘાતૈર્હતા સેના દેવસેનાચરૈઃ પરા ॥ ૧૨॥

તતઃ સિન્ધુર્હયાત્ તસ્માદવરુહ્ય પદેઽગ્રહીત્ ।
પાતયામાસ સહસા વીરભદ્રં ચ વેગતઃ ॥ ૧૩॥

અહનન્મસ્તકે સોડથ નન્દિનં બલવત્તરમ્ ।
ભૂતરાજં ચ ખડ્ગેન મારયન્સહસાકટૌ ॥ ૧૪ ॥

પુષ્પદન્તસ્યોદરં ચ બિભેદ બલવત્તરમ્ ।
શિખામાક્રમ્ય પ્રાકર્ષદ્ધિરણ્યગર્ભમોજસા ॥ ૧૫ ॥

શ્યામલસ્ય લલાટં સ બિભેદ શરઘાતતઃ ।
ચપલસ્ય હનૂ રોષાજ્જઘાન વિકટં રણે ॥ ૧૬ ॥

લમ્બકર્ણસ્ય કણ્ઠં સ બિભેદ બાણસઞ્ચયૈઃ ।
ધૃત્વા તુ ચરણૌ રક્તલોચનં ચ ન્યપાતયત્ ॥ ૧૭ ॥

હસ્તાન્નિસ્તીર્ય સહસા સુમુખઃ પ્રાપલજ્જવાત્ ।
સોમં લત્તાપ્રહારેણ રણભૂમાવપાતયત્ ॥ ૧૮ ॥

જઠરં દારયામાસ ભૃઙ્ગિણોડસિપ્રહારતઃ ।
દાવાનલસ્ય ચ શિરો ભેદયામાસ સાયકૈઃ ॥ ૧૯ ॥

પઞ્ચાનનસ્ય પૃષ્ઠે સોડવધીચ્ચ ચપલો યુધિ ।
એવં સર્વે મહાવીરા નિહતા રણમૂર્ધનિ ॥ ૨૦ ॥

દ્રુતં પલાયિતાશ્ચાન્યે તતઃ સિન્ધુઃ પુરો યરૌ ।
જગર્જ ઘનવદ્ ઘોરં નાદયન્ ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨૧ ॥

સ વિવ્યાધ મયૂરેશં શરજાલૈરનેકધા ।
તસ્ય દેહં સમાલોક્ય વિકરાલં ભયાનકમ્ ॥ ૨૨ ॥

વિરૂપાક્ષાદયઃ સર્વે પલાયનમકુર્વત ।
મુનિયુક્તો ગણેશશ્ચ યુયુધે સંયુગે તદા ॥ ૨૩ ॥

સ ચકમ્પે કરિશિશુઃ સિંહસ્યેવાસ્ય દર્શનાત્ ।
તતોડબ્રવીદ્ રોષવશાત્ સિન્ધુસ્તં તુ ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૨૪ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
દુરાત્તેડશ્રાવિ બહુશઃ પુરુષાર્થઃ શિવાર્ભક ।
પ્રત્યક્ષં દૃશ્યસે રે ત્વં જમ્બૂક ઇવ દુર્બલઃ ॥ ૨૫ ॥

કથં મે સહસે મૂઢ તલાઘાતં શિલાભિદમ્ ।
ત્વયા માતુઃ સ્તનં પીત્વા નર્તવ્યં હિ ગૃહાઙ્ગણે ॥ ૨૬ ॥

શક્રાદયો જિતા યેન તસ્ય તે ગણનાડત્ર કા ।

નિવારયતિ માં મૂઢ કૃપા ત્વાં હન્તુમુત્સુકમ્ ॥ ૨૭॥

કથં તે કોમલાઙ્ગેષુ વિધ્યે તીક્ષ્ણેતરાન્ શરાન્ ।

દેવ ઉવાચ ।
કિમર્થં વલ્ગસે મૂઢભાવેનાધમ પામર ॥ ૨૮॥

નાવતારં ગૃહિષ્યેઽહં યદિ જાનેઽલ્પકં વપુઃ ।
તવેદાનીં હનિષ્યામિ ક્ષણેન દેહમલ્પકમ્ ॥ ૨૯॥

સૂર્યદત્તાદ્ વરાદ્ દુષ્ટ દુષ્કર્મનિરતો ભવાન્ ।
ઇદાની સ ગતઃ કાલો મત્યુકાલ ઉપસ્થિતે ॥ ૩૦॥

વલ્ગનાકુશલસ્ત્વં કિં યુદ્ધમદ્ય કરિષ્યસિ ।
ત્વા હન્તું મોચિતું દેવાન્યૃતં રૂપમિદં મયા ॥ ૩૧॥

અન્તકાલે સન્નિહિતે પુરુષાર્થો વૃથા ભવેત્ ।
મયા હતે મહાસ્થાનં મમ પ્રાપ્સ્યસિ દુર્લભમ્ ॥ ૩૨॥

સિન્ધુરુવાચ ।
યાવન્નચ્છેત્સ્યિ તે મૂઢ કોમલં દેહમુત્તમમ્ ।
તાવદ્વલ્ગસિ યો યસ્ય ભક્તઃ સ્યાત્ સ મૃતો વ્રજેત્ ॥ ૩૩॥

તસ્ય લોકં વૃથા હિ ત્વં ન પ્રશંસાં વદાત્મનઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા મહાદૈત્યઃ સાયકં પરભેદિનમ્ ॥ ૩૪॥

ન કદાચિત્ પ્રકટિતમતિતીક્ષ્ણં જયાવહમ્ ।
સ્મૃત્વા સૂર્યં ધનુર્ગૃહ્ય સજ્જં કૃત્વા ન્યયોજયત્ ॥ ૩૫॥

ટણત્કારેણ ધનુષો નાદિતં ભુવનત્રયમ્ ।
મુમોચ બાણં તં દેવે મયૂરેશે બલાત્બલઃ ॥ ૩૬॥

સ જજ્વાલ દિશઃ સર્વા ગગનં વિદિશોઽપિ ચ ।
તં દૃષ્ટ્વા સ મયૂરેશસ્તત્યાજ પરશું નિજમ્ ॥ ૩૭॥

વજ્રાત્ સારતરં સર્વવૈરિદર્પહરં પરમ્ ।
અદહત્ સોઽપિ ત્રીંલ્લોકાન્પ્રલયાનલસન્નિભઃ ॥ ૩૮॥

પરશુઃ ખણ્ડયામાસ નભસ્યેવ ચ તં શરમ્ ।

ધરાયાં પાત્ય શતધા દૈત્યહસ્તમથાચ્છિનત્ ॥ ૩૯॥

ધનુર્ભારસહં ઘોરં નભસ્યૈવ ગતં કરાત્ ।
તતઃ ક્રોધેન દૈત્યઃ સ ચક્રં તત્યાજ શસ્ત્રવે ॥ ૪૦॥

શતહૃદેવ તચ્છબ્દં ચકાર ગર્જયન્દિશઃ । (શતધારઞ્ચ)
દૃષ્ટ્વા તત્ર મયૂરેશઃ શૂલમુગ્રં મુમોચ હ ॥ ૪૧॥

દદાહ ભુવનં તચ્ચ પપાત દૈત્યમસ્તકે ।
મુકુટં કુણ્ડલે કર્ણૌ ખણ્ડયિત્વા યયૌ પુનઃ ॥ ૪૨॥

મયૂરેશકરં શીઘ્રં યથા ન ત્યાજિતં તથા ।
તતઃ ક્રોધાદુવાચૈનં છિન્નકર્ણો મહાસુરઃ ॥ ૪૩॥

પૌરુષં દર્શિતં તેઽદ્ય દર્શયિષ્યે તવાપિ ચ ।
ઇદાનીં શરઘાતેન છિનદ્મિ નાસિકાં તવ ॥ ૪૪॥

ઇત્યુક્ત્વા ખડ્ગહસ્તોઽસૌ તં જગામ ગુણેશ્વરમ્ ।
મયૂરેશસ્તદા ચક્રે નાના રૂપાણિ સર્વતઃ ॥ ૪૫॥

આયુધાનિ ચ ચત્વારિ બિભ્રત્ કરચતુષ્ટયે ।
તતઃ સ વિસ્મયાવિષ્ટો દશદિક્ષુ વ્યલોકયત્ ॥ ૪૬॥

દદર્શ તત્ર તં દેવં ચતુરાયુધભૂષિતમ્ ।
તતઃ સ લજ્જિતો ગેહં નિજં ગન્તું મનોદધે ॥ ૪૭॥

તથાપિ પુરતોઽપશ્યન્મયૂરેશં તથાવિધમ્ ।
આચ્છાદ્ય નેત્રે સ યયૌ હૃદ્યેનં સમલોકયન્ ॥ ૪૮॥

ઉન્મીસ્ય નેત્રે સોઽપશ્યત્પુર એનં શિખણ્ડિનિ ।
તતો દૈત્યો બુબોધૈનં સ્વાન્તે રવિપ્રસાદતઃ ॥ ૪૯॥

રણસ્થલાત્પુરીં યાત આચ્છાદ્ય વદનામ્બુજમ્ ।
હતશેષૈશ્ચ વીરૈશ્ચ તાદૃશૈઃ પરિવારિતઃ ॥ ૫૦॥

પર્યડ્ક ન્યપતચ્ચિન્તાપર્યાકુલિતમાનસઃ ।
વિરાસ્તે સ્વગૃહં યાતાશ્ચિન્તાવ્યાકુલચેતસઃ ॥ ૫૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્ધુવૈરુપ્યકરણં નામ પઞ્ચદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૩૦૧ + ૫૧ = ૯૩૫૨

૨.૧૧૬ રણશોધનં નામ ષોડશાધિક શતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
જયં પ્રાપ્તે મયૂરેશે યયુસ્તત્ર મુનિશ્વરાઃ ।
શિવોઽપિ ગિરિજાયુક્તો યયૌ તં ચ નિરીક્ષિતુમ ॥ ૧॥

ઔત્સ્યુક્યાત્ પાર્વતી ચૈનં સમાલિઙ્ગ્યાઽબ્રવીત્તદા ।

પાર્વત્યુવાચ ।
અતિશ્રાન્તોઽસિ દૈત્યસ્ય કઠિનસ્ય રણે સુત ॥ ૨॥

કોમલાનિ તવાઙ્ગાનિ કથં શસ્ત્રાણિ સેહિરે ।
કૃતાન્તસદૃશો દૈત્યો માયાવી બલવત્તરઃ ॥ ૩॥

સ કથં કોમલાઙ્ગેન ત્વયા યુધિ વિનિર્જિતઃ ।
પ્રારુદત્ કરુણં દેવી ધૃત્વાઙ્ગે નિજબાલકમ્ ॥ ૪॥

તતો મુનિગણાઃ શમ્ભુર્વારયામાસ તાં શિવામ્ ।

શિવ ઉવાચ ।
ન જાનીષે મયૂરેશં સર્વકારણકારણમ્ ॥ ૫॥

અનાદિનિધનં દેવં વેદાન્તાગોચરં વિભુમ્ ।
ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિદેવૈર્નુતં દેવારિદારણમ્ ॥ ૬॥

સૃષ્ટિસ્થિતિજ્ઞાનહેતું લયહેતુમનામયમ્ ।
ભૂભારોત્તારણાર્થાય નાનારૂપધરં પરમ્ ॥ ૭॥

બ્રહ્માણ્ડવ્યાપ્તરોમાઽઽમેકાનેકસ્વરૂપિણમ્ ।
તપોબલસમાયુક્તં યોગશાસ્ત્રસમન્વિમ્ ॥ ૮॥

માયાવિભેદકં દેવં માયિનામપિ માયિનમ્ ।
બાલભાવેઽપિ દૈત્યાનાં હન્તારં કિં ન વેત્સિ તમ્ ॥ ૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં સ્તુતિં સમાકર્ણ્ય હૃષ્ટા સા પાર્વતી તદા ।
તતો હૃષ્ટો મયૂરેશો મુનીન્ પ્રાહ શિવં શિવામ્ ॥ ૧૦॥

મયૂરેશ ઉવાચ ।
ન ભયં વજ્રહસ્તાન્મે અન્યસ્માત્ તત્ કથં ભવેત્ ।

સર્વેષાં નમનાન્માતર્મુનીનામાશિષોઽપિ ચ ॥ ૧૧॥

શિવસ્ય વરદાનેન સિન્ધુદૈત્યો જિતો મયા ।
સ્કન્દાદયો જિતા યેન યુધ્યન્તે ન હિ તેન તે ॥ ૧૨॥

અસઙ્ખ્યાતા હતા દેવા દૈત્યસેનાચરૈર્નરૈઃ ।
અસૃઙ્નદ્યઃ સમ્પ્રવૃત્તા વીરહર્ષકરા બહુ ॥ ૧૩॥

રણે નિપતિતાન્ દેવાન્ વિચિન્વાનો મુનીશ્વરાઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં મયૂરેશવચો નિશમ્ય પ્રાહ ધર્મવિત્ ॥ ૧૪॥

વસિષ્ઠો મુનિવર્યસ્તં યામઃ સર્વે ચલન્તુ વૈ ।
તતો યયૌ રણે દ્રષ્ટું મુનિભિસ્તૈર્મયૂરરાટ્ ॥ ૧૫॥

મજ્જારક્તવસાગન્ધો ઘ્રાતું યત્ર ન શક્યતે ।
અતિભીષણકાયાંસ્તાન્ છિન્નભિન્નાનનેકશઃ ॥ ૧૬॥

દૃષ્ટ્વા બીભત્સરૂપાંસ્તાન્ પ્રફુલ્લાન્ કિંશુકાનિવ ।
વિકૃતિં પરિયાતાનિ મનાંસિ દાનવદ્વિષામ્ ॥ ૧૭॥

પશ્યતાં વીરરાશીંસ્તાન્ વીરો પરિ પ્રતિષ્ઠિતાન્ ।
કાંશ્ચિચ્ચ જીવતઃ કાંશ્ચિન્મૂર્છિતાન્શસ્ત્રઘાતતઃ ॥ ૧૮॥

કાંશ્ચિચ્ચ પ્રવિશીર્ણાઙ્ગાન્ દેવાન્ દેવા વ્યકર્ષયન્ ।
સહસા ન વિદુર્દેવા દેવાન્ વા દાનવાનપિ ॥ ૧૯॥

અબ્રુવંસ્તત્ર કેચિચ્ચ ત્વદર્થં મૃત્યુમાગતાઃ ।
અન્તે તે દર્શનં પ્રાપમિયુક્ત્વા વ્યસૃજન્નસૂન્ ॥ ૨૦॥

ક ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા તુ તદ્વાક્યં સાશ્રુકણ્ઠો મયૂરરાટ્ ।
ભ્રમન્ ભ્રમન્ દદર્શાગ્રે મૂર્છિતં તુ ષડાનનમ્ ॥ ૨૧॥

પતદશ્રુર્મયૂરેશઃ સ્નેહાત્ તચ્ચાબ્રવીદિતિ ।
ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠભદ્રન્તે કિં શેષે પ્રાકૃતોયથા ॥ ૨૨॥

શ્રાન્તોઽસિ દૈત્યહનનાત્ યચ્છાલિઙ્ગનમદ્ય મે ।
પ્રમાર્જિતસ્તુ હસ્તેન તતઃ સ પ્રોદતિષ્ઠત ॥ ૨૩॥

અપશ્યન્નિકટે દેવપાદપદ્મં ભયાપહમ્ ।
ઉવાચ ચ મયૂરેશં દર્શનાત્ તે ગતં મમ ॥ ૨૪ ॥

સર્વદુઃખં શ્રમશ્ચૈવ વિશ્રાન્તશ્ચાસ્મિ સામ્પ્રતમ્ ।
આલિલિઙ્ગ મયૂરેશં દોર્ભિર્દ્વાદશભિસ્તદા ॥ ૨૫ ॥

ઉભૌ યાતૌ રણં દ્રષ્ટું ગૃહિત્વા ચ પરસ્પરમ્ ।
અપશ્યતાં પુરઃ સુમં વીરભદ્રમિષુક્ષતમ્ ॥ ૨૬ ॥

નન્દિનં ચ શરાઘાતૈઃ પીડિતં બલવત્તરમ્ ।
ભૂતરાજં ચ પુરતો વિભિન્નમસ્તકં તદા ॥ ૨૭ ॥

ક્રન્દન્તં વિકટં ચૈવ પુષ્પદન્તં ભૃશાર્દિતમ્ ।
લલાટે દૃઢવિદ્ધં ચ હિરણ્યગર્ભમેવ ચ ॥ ૨૮ ॥

મૃતપ્રાયં ચ ચપલં મૃતં શ્યામલમેવ ચ ।
લમ્બકર્ણો ન ચાજ્ઞાસીદ્ ભ્રાન્ત્યા કઞ્ચન સઙ્ગરે ॥ ૨૯ ॥

ઉદાનવાયુનાક્રાન્તઃ સુમુખસ્તત્ર ચાભવત્ ।
પરમં ખેદમાપન્નઃ સોમશ્ચ રક્તલોચનઃ ॥ ૩૦ ॥

શેતે સ્મ મૂર્છયાઃ ભૃઙ્ગી પઞ્ચાસ્યશ્ચ મુમૂર્ષયા ।
શઙ્ખઃ પ્રેતત્વમાપન્નો ભયકૃત્ સર્વયોધિનામ્ ॥ ૩૧ ॥

એવં દૃષ્ટ્વા સર્વવીરાન્ હતપ્રાયાન્ હતાનપિ ।
ચિન્તયા પરયાવિષ્ટઃ પપ્રચ્છ તં ષડાનનમ્ ॥ ૩૨ ॥

મયૂરેશ ઉવાચ ।
અસુરાશ્ચ સ્વકીયાશ્ચ મહાવીરા હતા મૃધે ।
નિજધામગતાઃ સર્વે જીવતામત્ર કા ગતિઃ ॥ ૩૩ ॥

સ્કન્દ ઉવાચ ।
અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડનાયકસ્ત્વં ગુણેશ્વર ।
ચતુર્દશાનાં વિદ્યાનાં સર્વાસાં ચ સ્વયં નિધિઃ ॥ ૩૪ ॥

કલાનાં તત્ર કિં પ્રશ્નં કરોષિ ત્વં મમાન્તિકે ।
નાહં મન્ત્રં વિજાનામિ વેત્થ ત્વં હિ ન વૈ સુરાઃ ॥ ૩૫ ॥

વિવર્દ્ધયસિ કીર્તિં ત્વં નાનાદૈત્યવિભઞ્જનાત્ ।
યથામતિ બ્રવીમિ ત્વામાજ્ઞયા ચ સ્મૃતેર્બલાત્ ॥ ૩૬ ॥

પૂર્વં તુ ત્રિપુરવધે શિવેન યુદ્ધમદ્ભુતમ્ ।
કૃતં તત્ર મૃતાન્દેવાન્ દ્રોણાદ્રિવલ્લિજં રસમ્ ॥ ૩૭ ॥

દેવઃ ક્ષતેષુ સંયોજ્ય જીવયામાસ તત્ક્ષણાત્ ।

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વેત્થં વચનં દેવો જગાદ તં ષડાનનમ્ ॥ ૩૮ ॥

ઇદાનીં દૈત્યકોટયસ્તુ યુદ્ધાર્થં બલવત્તરાઃ ।
આયાસ્યન્તિ તદા કોઽત્ર યુદ્ધેત તાભિઃ ષડાનન ॥ ૩૯ ॥

કશ્ચાનેતું વ્રજેદદ્રિં વલ્લીરસમનુત્તમમ્ ।
એવં બ્રુવન્મયૂરેશો માયામાવિશ્ચકાર હ ॥ ૪૦ ॥

ઉજ્જીવયામાસ તદા નિજાઽઙ્ગવાયુસ્પર્શતઃ ।
તતસ્તે હર્ષસમ્પન્નાઃ પ્રણેમુસ્તં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૪૧ ॥

આલિલિઙ્ગુ પુનર્યુદ્ધં કર્તું તં ચ વિજિજ્ઞપુઃ ।
ત્વદૃષ્ટિવિનિપાતેન તેજો નો દ્વિગુણીકૃતમ્ ॥ ૪૨ ॥

ગુણેશ્વર ઉવાચ ।
બ્રહ્માદયો દેવગણાઃ સ્તુવન્તિ વઃ પરાક્રમમ્ ।
તારકાસુરમુખ્યાશ્ચ નિહતા દૈત્યદાનવઃ ॥ ૪૩ ॥

ક ઉવાચ ।
તતસ્તૈઃ સહિતા દેવૈર્મયૂરેશઃ શિવં યયૌ ।
નમસ્કૃત્ય શિવં ગૌરીં યુદ્ધાય ગન્તુમુદ્યતઃ ॥ ૪૪ ॥

આલિલિઙ્ગ મુદા ગૌરી શિવસ્તં ચ ગુણેશ્વરમ્ ।
તતઃ ષડાનનાદ્યાસ્તે શિવમાલિઙ્ગિરે મુદા ॥ ૪૫ ॥

વયં રણે નિપતિતાઃ પુનઃ સઞ્જીવિતા હર ।
મયૂરેશાઽઙ્ગસમ્ભૂત વાયુનાઽદ્ભુતકારિણા ॥ ૪૬ ॥

પુનર્યુદ્ધાય યાસ્યામોઽનેન સાર્દ્ધં શિવાધુના ।
પ્રસાદાત્તવ જેષ્યામઃ સર્વાનેવાસુરાન્ યુધિ ॥ ૪૭ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે રણશોધનં નામ ષોડશાધિક શતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૬ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૩૫૨ + ૪૭ = ૯૩૯૯

૨.૧૧૭ દુર્ગાવાક્યં નામ સપ્તદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।

સિન્ધુસ્તલ્પગતશ્ચિન્તામવાપ મહતીં તદા ।
અગ્નિસંતપ્તહૃદયો વિચારાન્ નાન્વપદ્યત ॥ ૧॥

નિર્હર્ષો મ્લાનવદનો નિસ્તેજઃ નિષ્કલોઽપિ સઃ ।
તત ઉગ્રાત્મજા દુર્ગા લાવણ્યલહરી શુભા ॥ ૨॥

ચિન્તાશાવિષદગ્ધં તં શ્રુત્વાઽગાન્ મઞ્ચકસ્થિતમ્ ।
અસઙ્ખ્યભૂષણૈર્યસ્યાઃ કબરી ભાતિ મસ્તકે ॥ ૩॥

કસ્તૂરીતિલકં યસ્યા લલાટે ભાતિ સુન્દરમ્ ।
કણ્ઠે હારં કટૌ કાઞ્ચિ બિભ્રતીં રત્નસંયુતામ્ ॥ ૪॥

સર્વાલઙ્કારસંયુક્તાં સર્વાવયવસુન્દરામ્ ।
આગતાં તુ નિરીક્ષ્યૈવ મઞ્ચકાભ્યાશમુત્સુકામ્ ॥ ૫॥

બહિસ્તત્સેવકા યાતાસ્ततઃ સા પતિમબ્રવીત્ ।

દુર્ગોવાચ ।
કિં ચિન્તાં કુરુષે સ્વામિન્ યદ્ ભાવ્યં તદ્ભવિષ્યતિ ॥ ૬॥

ઈશ્વરસ્ય વશે લોકો ન સ્વતન્ત્રઃ કદાચન ।
સર્વેષાં માનસં ત્વં કિમુદ્વેજયસિ મેઽપિ ચ ॥ ૭॥

કો હેતુસ્તે વદ વિભો ततો યુક્તિં વદામિ તે ।

ક ઉવાચ ।
પ્રિયા વાક્યં સમાકર્ણ્ય ગણ્ડકીનાયકસ્તદા ॥ ૮॥

સાવધાનમના ભૂત્વા વૃત્તાન્તં તામથાબ્રવીત્ ।

સિન્ધુરુવાચ ।
કિં વદામિ પ્રિયે શ્વાદ્યે મનઃખેદકરં પરમ્ ॥ ૯॥

યુદ્ધ્યતો મે રણે કર્ણૌ મયૂરેશેન સાદિતૌ ।
સપ્તકોટિમિતા સેના નિહતા પૌરુષેણ હ ॥ ૧૦॥

સ્કન્દાદયો મહાવીરાઃ પતિતાઃ શરવૃષ્ટિભિઃ ।

અકસ્માન્મે હૃતૌ કર્ણૌ ત્રિશૂલં પ્રેષ્ય શત્રુણા ॥ ૧૧॥

આચ્છાદ્ય મુખમાયાતો વાસસા નિજમન્દિરમ્ ।
યેનોપાયેન મે શત્રુવધઃ સ્યાત્તં વદસ્વ મે ॥ ૧૨॥

દુર્ગોવાચ ।
વીરધર્મઃ કૃતઃ સમ્યઙ્ નિહતાઃ સર્વસૈનિકાઃ ।
ન યશઃ પ્રાપ્યતે સ્વામિન્ ગોબ્રાહ્મણસુરદ્વિષામ્ ॥ ૧૩॥

તદ્દ્વેષાચ્ચૈવ કલ્યાણં કસ્યાપિ હિ ન જાયતે ।
સેવનાદ્ વન્દનાદ્ ધ્યાનાત્સ્મરણાત્પૂજનાદપિ ॥ ૧૪॥

દેવૈરિન્દ્રાદિભિઃ સ્થાનાન્યામાનિ ચ સ્થિરાણિ ચ ।
યઃ સમઃ સર્વભૂતેષુ શુભાશુભફલપ્રદઃ ॥ ૧૫॥

તત્સેવયાડભિષ્ટસિદ્ધિઃ કામધેનોરિવાભવત્ ।
અઙ્કુરો જાયતે તાદૃગ્યાદૃગ્બીજં હિ ઉપ્યતે ॥ ૧૬॥

અશુભાત્કર્મણો દુઃખં સુખં સ્યાચ્છુભકર્મણઃ ।
અતઃ સન્તઃ પ્રકુર્વન્તિ શુભં કર્મસદાદરાત્ ॥ ૧૭॥

હિતં ચ સર્વજન્તૂનાં કાયેન મનસા ગિરા ।
ભવતા પુરુષાર્થેન પીડિતાસ્તે સુરર્ષયઃ ॥ ૧૮॥

પુરુષાર્થઃ સ વિજ્ઞેયો યશ્ચતુર્ણાં હિ સાધકઃ ।
યન્મનો નાર્થલુબ્ધં સ્યાત્ પરદારેષુ ન ક્વચિત્ ॥ ૧૯॥

સ એવ પુરુષાર્થઃ સ્યાદ્ યશ્ચાનિન્દ્યં ન નિન્દતિ ।
શરણાગતરક્ષાયાં દૃઢો ધર્મપરાયણઃ ॥ ૨૦॥

સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ પુરુષાર્થઃ સ ગમ્યતે ।
સ્વામિન્ મે પરમં વાક્યં શૃણુ તે હિતકારકમ્ ॥ ૨૧॥

અદુષ્ટવાક્ સત્યશીલઃ સ્વગુણાનામકીર્તકઃ ।
પરોપકરણે સક્તઃ પરપૈશૂન્યવર્જિતઃ ॥ ૨૨॥

તત્કુરુષ્વ મહાભાગ મમ પ્રીતિં યદીચ્છસિ ।
મોચયસ્વ સુરાન્ સર્વાન્ પ્રબદ્ધાન્ શઙ્કસંયુતાન્ ॥ ૨૩॥

પ્રયાસ્યતિ મયૂરેશોડખિલલોકપ્રપાલકઃ ।
વત્સ્યાવઃ સુસુખં સ્વામિન્ નાન્યથા તુ સુખં ભવેત્ ॥ ૨૪॥

ક ઉવાચ ।
એવં વાક્યામૃતં તસ્યાસ્તદભૂદ્ વિષસન્નિભમ્ ।
મુમૂર્ષોરૌષધં યદ્વદ્ગ્રહરોગાપ્લુતસ્ય હ ॥ ૨૫ ॥

ક્રોધસંરક્તનયનો દુર્গાં તાં સિન્ધુરબ્રવીત્ ।
ન દધ્રે હૃદિ તસ્યાઃ સ ઉપદેશં હિતાવહમ્ ॥ ૨૬ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
સમ્યગુક્તં ત્વયા ભદ્રે લોકનિન્દાકરં વચઃ ।
ચાતુર્યં તવ વિજ્ઞાતં કાર્યાકાર્યવિદા મયા ॥ ૨૭ ॥

ન શત્રું ભજતે કોઽપિ રિપુર્માનપરાયણઃ ।
નારભેત્કૃત્યમન્યાય્યમારબ્ધં ચેન્ન તત્ ત્યજેત્ ॥ ૨૮ ॥

તતો દુઃખં સુખં વા સ્યાદયશો યશ એવ ચ ।
લાભો વાપ્યથવાઽલાભો જીવનં મૃત્યુરેવ વા ॥ ૨૯ ॥

પૂર્વં ભદ્રે મયા સન્ધિઃ સામ્ના તેન ન વૈ કૃતઃ ।
ઇદાનીં ભવિતા યદ્ યત્ તદ્ ભવત્યેવ સર્વથા ॥ ૩૦ ॥

પૂર્વમેવહિ યજ્જન્તોર્લિખિતં સાધ્વસાધુ વા ।
કશ્ચિન્ન પુરુષાર્થેન કર્તું શક્તોઽન્યથા સતિ ॥ ૩૧ ॥

રણે મૃતસ્ય સ્વર્ગોઽથ ખ્યાતિઃ સ્યાદ્ વિષ્ટપત્રયે ।
યાતસ્ય શરણં શત્રોરયશો નરકેઽપિ ચ ॥ ૩૨ ॥

પૂર્વજૈઃ સહિતસ્યાશુ જાયતે નાત્ર સંશયઃ ।
જાનામિ તં મયૂરેશં દેવદેવં જગદ્ગુરુમ્ ॥ ૩૩ ॥

સમ્ભૂતં મમ નાશાય રાવણે રાઘવં યથા ।
પાતયિષ્યે શિરોઽસ્યાહમિતિ મે નિશ્ચિતા મતિઃ ॥ ૩૪ ॥

ત્યજન્તિ જીવિતં શૂરા નાભિમાનં કદાચન ।
ન મેઽસ્તિ ગણના સુભ્રુ કૃતાન્તસ્યાપિ કર્હિચિત્ ॥ ૩૫ ॥

તત્ર કા ગણનાઽન્યેષાં લજ્જા મે કર્ણતઃ કૃતા ।

કઃ ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા ભૂષણાનિ વસ્ત્રાણિ ચ દધાર સઃ ॥ ૩૬ ॥

કેયૂરં મુકુટં રત્નયુક્તં હારં ચ કુણ્ડલે ।
તૂણૌ ખડ્ગં ચ ખેટં ચ ચાપં સજ્જં ચ શસ્ત્રિકામ્ ॥ ૩૭ ॥

આછાદ્ય કર્ણૌ રૌકમીયવસ્ત્રમુષ્ણીષમેવ ચ ।
આયયાવુપવિષ્ટઃ સ ભદ્રાસનમુત્તમમ્ ॥ ૩૮ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે દુર્ગાસિન્ધુસંવાદો નામ સમદશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૩૯૯ + ૩૮ = ૯૪૩૭

૨.૧૧૮ કલવિકલવધો નામાષ્ટાદશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
યુદ્ધાવેશદુરાધર્ષઃ ઉપવિષ્ટો મહાસને ।
સ તદા વીરમુખ્યાંસ્તાનુપવિષ્ટાનથાબ્રવીત્ ॥ ૧ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
ગતૌ મમ પ્રધાનૌ તૌ ત્રૈલોક્યાકર્ષણક્ષમૌ ।
ન તાદૃશોઽસ્તિ વીરોઽત્ર યો મે હન્યાદ્ રિપું બલાત્ ॥ ૨ ॥

નેતાદૃશૌ બુદ્ધિમન્તૌ પરાક્રમજયૈષિણૌ ।
વીરા ઊચુસ્ તતઃ સિન્ધું મા ચિન્તાં કુરુ સર્વથા ॥ ૩ ॥

યાવદ્વયં પ્રાણવન્તો લઘુકૃત્ય ઉપસ્થિતે ।
કિમર્થં ચિન્તાકુલતાં તાવદ્ વ્રજસિ દૈત્યરાટ્ ॥ ૪ ॥

સ્વાપં કુરુ મહાભાગ પર્યઙ્કે પુષ્પસંસ્તરે ।
કૃતાન્તસ્તાડિતો યાભ્યાં તયોઃ કસ્માદ્ ભયં ભવેત્ ॥ ૫ ॥

એવમુક્ત્વા કલઃ સિન્ધું વિકલશ્ચ મહાબલૌ ।
શ્યાલકૌ તસ્ય દૈત્યસ્ય નિર્યાતૌ યુદ્ધદુર્મદૌ ॥ ૬ ॥

નાનાયુદ્ધેષુ કુશલૌ નાનાયુધધરાવુભૌ ।
નાનાભૂષણવસ્ત્રાઢ્યૌ નાનાસેનાસમન્વિતૌ ॥ ૭ ॥

નાનાગર્જનતો વ્યોમ ચક્રતુર્નાદસંયુતમ્ ।
દેવકોટિનિહન્તારૌ અસઙ્ખ્યવાહિનીયુતૌ ॥ ૮ ॥

યયુસ્તત્પુરતોવીરાઃ સિન્દૂરારુણમસ્તકાઃ ।
અગ્નિશસ્ત્રધરા મુક્તકેશપાશાઃ સચન્દનાઃ ॥ ૯ ॥

લસચ્છસ્ત્રધરાઃ સર્વે યમમત્તુમિવોદ્યતાઃ ।
તતઃ કરિઘટા યાતા નાનાધાતુવિચિત્રિતાઃ ॥ ૧૦॥

અધિષ્ઠાતા મહામાત્રૈર્નાનાભૂષાવિરાજિતાઃ ।
તીક્ષ્ણદન્તાઃ સિન્દુરિતા ઘણ્ટાનાદનિનાદિતાઃ ॥ ૧૧॥

તતોઽશ્વસાદિનો યાતાસ્તનુત્રાણવિરાજિતાઃ ।

ધનુર્બાણધરાઃ સર્વે લસચ્છત્રવિભૂષિતાઃ ॥ ૧૨॥

અનેકયુદ્ધસમ્ભાર રથા યાતાસ્તતઃ પરમ્ ।
અનેકવીરસંયુક્તા નાનાસૂતવિરાજિતાઃ ॥ ૧૩॥

એવં તૌ શાલકૌ યાતૌ રણસ્થાનં રુષાન્વિતૌ ।
દદૃશાતે મયૂરેશમાશીવિષભુજિ સ્થિતમ્ ॥ ૧૪॥

ષડાનનાદિભિર્વીરૈરન્યૈશ્ચ પરિવારિતમ્ ।
દૃષ્ટા તૈસ્તુ તયોઃ સેના ઘોરા સા ચતુરઙ્ગિણી ॥ ૧૫॥

અસઙ્ખ્યાતં બલં તસ્ય સમાયાતં વિચિત્રિતમ્ ।
પ્રેષિતો દેવપ્રવરૈર્દૂતો નીતિવિશારદઃ ॥ ૧૬॥

જ્ઞાત્વા વૃત્તાન્તમાયાતઃ સ જગાદ સુરાન્પ્રતિ ।

દૂત ઉવાચ ।
કલશ્ચ વિકલશ્ચૈવ નાનાસેનાસમાયુતૌ ॥ ૧૭॥

જેતું સુરાન્ સમાયાતૌ નાનાયુદ્ધવિશારદૌ ।
તાભ્યાં યુદ્ધાય સમ્પ્રામૌ પુષ્પદન્તવૃષાવુભૌ ॥ ૧૮॥

ધનુષી સજ્જતાં નીત્વા ષષ્ટયા બાણૈરવિધ્યતામ્ ।
દૈત્યૌ બાણાન્ નિવાર્યૈવ તાવુભૌ બાણવૃષ્ટિભિઃ ॥ ૧૯॥

છાદિતૌ શરઘાતેન ઘ્નતઃ સ્મ દેવસૈનિકાન્ ।
કલસ્ય ખડ્ગં ખડ્ગેન બિભેદ સ મહાવૃષઃ ॥ ૨૦॥

સૈન્યમાદાય તસ્યાશુ ખડ્ગં છિત્ત્વા ન્યપાતયત્ ।
વિકલસ્ય પુષ્પદન્તો ધનુશ્ચિચ્છેદ સાયકૈઃ ॥ ૨૧॥

તતસ્તૌ મલ્લયુદ્ધેન પરસ્પરમયુધ્યતામ્ ।

તે સેનેઽયુદ્ધ્યતાં તત્ર નાનાશસ્ત્રાસ્ત્રપત્રિભિઃ ॥ ૨૨ ॥

માયાભિર્વિવિધાભિશ્ચ પરસ્પરજયેચ્છયા ।
તતઃ પપાલ દૈત્યાનાં સેના શસ્ત્રાર્દિતા ભૃશમ્ ॥ ૨૩ ॥

કેઽપિ દેવાઃ પૃષ્ઠલગ્ના મારયન્ત્યસુરાંશ્ચ તાન્ ।
પાદાઘાતેન નિહતા દૈત્યસેનાચરા નરાઃ ॥ ૨૪ ॥

મૃતાસૃક્પ્રવહા તત્ર વાહિની ભીરુભીતિદા ।
સમ્પ્રવૃત્તા મહાઘોરા ભૂતપક્ષિપ્રમોદિની ॥ ૨૫ ॥

તતો વેગાત્ સમુડ્ડીય કલશ્ચ વિકલશ્ચ હ ।
શસ્ત્રવૃષ્ટિ મહોગ્રાં તૌ ચક્રતુર્યુદ્ધદુર્મદૌ ॥ ૨૬ ॥

તયા હતા દેવસેના સ્રવદ્રક્તા પપાલ હ ।
તતો વૃષોઽહનત્ સેનાં શૃઙ્ગાભ્યાં ચ તયોર્ભૃશમ્ ॥ ૨૭ ॥

લત્તાભિશ્ચ જઘાનાશુ ફૂત્કારેણ ન્યપાતયત્ ।
પુચ્છાઘાતેન કાંશ્ચિચ્ચ ચૂર્ણયામાસ દૈત્યપાન્ ॥ ૨૮ ॥

એવં તેન હતા સેના નાનાદૈત્યસમાકુલા ।
હાહાકારો મહાનાસીદ્ દૈત્યાનાં તત્ર નશ્યતામ્ ॥ ૨૯ ॥

તતોઽતિબલિનૌ વીરૌ કલશ્ચ વિકલશ્ચ હ ।
જગર્જતુરુભૌ રોષાદ્ ગર્જયન્તૌ દિશો દશ ॥ ૩૦ ॥

નિનિન્દતુસ્તૌ વૃષભં કિં ત્વં યુધ્યસિ નૌ પુરઃ ।
તૃણાદનેષુ શક્તસ્ત્વં તૃણરૂપોઽસિ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૩૧ ॥

દધ્રાત એવમુક્ત્વા તૌ તસ્ય શૃઙ્ગે મહાબલૌ ।
વિકૃષ્ય પ્રાપતુરુભૌ સ્વસેનાં ચતુરઙ્ગિણીમ્ ॥ ૩૨ ॥

તં મોચિતું પુષ્પદન્તોઽભિયયૌ સહસા જવાત્ ।
તતસ્તં વિકલો લત્તાપ્રહારૈઃ પાતયન્ ભુવિ ॥ ૩૩ ॥

ननर्द वाद्यघोषेण हर्षनिर्भरमानसः ॥

સ મૂર્છિતો મુહૂર્ત્તાત્તુ સંજ્ઞાં પ્રાપદનાતુરઃ ॥ ૩૪ ॥

તતો યોદ્ધું સમાયાતૌ વીરભદ્રષડાનનૌ ॥

કલઃ પર્વતઘાતેન શતધાન્યપતદ્ ભુવિ ॥ ૩૫ ॥

વીરભદ્રસ્તુ વિકલં તલઘાતાદપાતયત્ ।
દૃષ્ટ્વા સ્કન્દેન નિહતં કલં દૈત્યં મહાદ્રિણા ॥ ૩૬॥

તતો યયુઃ સ્વશિબિરં ગણાસ્તે જયશાલિનઃ ।
તતઃ શસ્ત્રહતાઃ કેચિજ્જીવન્તો ગણ્ડકીં યયુઃ ॥ ૩૭॥

શશંસુર્દૈત્યરાજાય નાનાસેનાયુતઃ કલઃ ।
વિકલશ્ચ હતો રોષાદ્ વીરભદ્રાદિભિર્ગણૈઃ ॥ ૩૮॥

ગતાસ્તે શિબિરં દેવગણાસ્તુ જયશાલિનઃ ॥ ૩૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કલવિકલવધો નામાષ્ટાદશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૪૩૭ + ૩૯ = ૯૪૭૬

૨.૧૧૯ એકોનવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
કલં ચ વિકલં શ્યાલં દેવસેનાવિઘાતિનમ્ ।
નિહતં વીરભદ્રેણ પર્વતેન મહાસુરમ્ ॥ ૧॥

ષડાનનેન વિકલં હતં તલપ્રહારતઃ ।
શ્રુત્વા ભદ્રાસનગતો નાનાવીરસમન્વિતઃ ॥ ૨॥

પ્રાપ સિન્ધુર્મહાચિન્તાં સ્મરંન્ શિવસુતં તદા ।
કિં કરિષ્યતિ દેવોઽસૌ નાશમિત્થં સુરદ્વિષામ્ ॥ ૩॥

ઇત્યેવં ચિતયાવિષ્ટો મૂર્ચ્છામાપ મહત્તરામ્ ।
તાવદાજગ્મતુરુભૌ પુત્રાવસ્ય મહાબલૌ ॥ ૪॥

ધર્માધર્મૌ ભદ્રપીઠે જનકં વાક્યમાહતુઃ ।
કથં બિભેષિ જનક શિવાયા અર્ભકાલ્લઘોઃ ॥ ૫॥

નાવાજ્ઞાં દેહિ દૈત્યેન્દ્ર હનિષ્યાવઃ ક્ષણાદમુમ્ ।
સમ્મુખે તૌ હતૌ વીરૌ માતુલૌ નૌ દિવં ગતૌ ॥ ૬॥

ઉત્તીર્ણૌ તૌ સ્વામિકાર્યે કીર્તિં કૃત્વા મહત્તરામ્ ।
હત્વાઽનેકવિધાં સેનાં નાનાવીરૈઃ પ્રપાલિતામ્ ॥ ૭॥

આવામપિ પ્રયુધ્યાવો યાવો હત્વા રિપું બલાત્ ।

અથવા મોક્ષમાયાવો નિહતૌ તેન ચેદ્ રણે ॥ ૮॥

યાવદાવાં હિ જીવાવશ્ચિન્તાં તાવચ્ચ મા કુરુ ।
ઇન્દ્રાદય સુરગણાઃ કારાગારેઽધુના તવ ॥ ૯॥

યદા ત્વં વિજિતાઃ પૂર્વં પિતરસ્તત્ર કેઽભવન્ ।
આનયાવ મસ્તકં તસ્ય રિપોસ્તવ ન સંશયઃ ॥ ૧૦॥

અન્યથા દર્શયિષ્યાવો મુખં લોકેષુ ન ક્વચિત્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં તયોઃ સમાકર્ણ્ય વચનં હર્ષમાપવાન્ ॥ ૧૧॥

તાવૂચે પરમં યુદ્ધં પ્રાપ્નુતં યશ ઉત્તમમ્ ।
નાશયિત્વા રિપું ઘોરં યાતં શીઘ્રં મમાન્તિકમ્ ॥ ૧૨॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યમીયતુર્યુદ્ધલાલસૌ ।
નમસ્કૃત્ય પિતુઃ પાદૌ માતુર્ગૃહ્ય તદાશિષઃ ॥ ૧૩॥

દશકોટિમિતા સેનાં પ્રત્યેકં ગૃહ્ય સત્વરૌ ।
રથાશ્વહસ્તિપાદાતૈર્નાનાશસ્ત્રધરૈર્યુતામ્ ॥ ૧૪॥

પત્તયોઽપિ યયુર્હૃષ્ટાઃ સિન્દૂરારુણમસ્તકાઃ ।
ગજા નાનાગિરિનિભા નાનાધાતુધ્વજાન્વિતાઃ ॥ ૧૫॥

અશ્વાઃ સાદિભિરારુઢા નાનાશસ્ત્રાસિપાણિભિઃ ।
ગર્જદ્ભિર્મેઘસદૃશ ગર્જયદ્ભિર્દિશોદશ ॥ ૧૬॥

તતઃ સેનામધ્યગતૌ રેજતુર્ભ્રાતરાવુભૌ ।
નાનાલઙ્કાર સંયુક્તૌ નાનાયુધધરાવુભૌ ॥ ૧૭॥

રત્નકાઞ્ચનસંયુક્તકુણ્ડલાભ્યાં વિરાજિતૌ ।
કિરીટાભ્યાં સુતેજોભ્યાં ભ્રાજમાનૌ મહાબલૌ ॥ ૧૮॥

મુક્તામણિ મયૌ હારૌ બિભ્રન્તૌ યુદ્ધદુર્મદૌ ।
પ્રાપતૂ રણભૂમિં તૌ નાનાવાદિત્રનિસ્વનૈઃ ॥ ૧૯॥

દદૃશુર્વીરભદ્રાદ્યાસ્તૌ ચ તાં વાહિનીમપિ ।
નિકટે તૌ સમાલોક્ય મયૂરેશપ્રચોદિતાઃ ॥ ૨૦॥

આજ્ઞયાઽભિયયુર્વીરભદ્રોઽસૌ ચ ષડાનનઃ ।

હિરણ્યગર્ભઃ સઙ્ક્રુદ્ધો ભૂતરાજો વિશાલદૃક્ ॥ ૨૧॥

અસઙ્ખ્યસેનયા સાર્દ્ધં તતો યુદ્ધમવર્ત્તત ।
પરસ્પરમયુધ્યન્ત તતઃ સેનાચરા ભૃશમ્ ॥ ૨૨॥

ઘ્નન્તઃ શિરાંસિ પાદાંશ્ચ બાહૂરુદરકન્દરાઃ ।
નિહતાશ્ચ નિહન્યન્તે તમસાચ્છાદિતે રવૌ ॥ ૨૩॥

કેચિચ્ચક્રાણિ મુમુચુર્ભિણ્ડિપાલાંસ્તથાડપરે ।
બાણવૃષ્ટિં પરે ચાપિ નાનાશસ્ત્રાણિ કેચન ॥ ૨૪॥

મલ્લયુદ્ધં ચ તત્રાસીત્ સૈનિકાનાં પરસ્પરમ્ ।
એવં સા સંહૃતા સેના મયૂરેશપ્રપાલિતા ॥ ૨૫॥

પપાલ તત્ર શેષા યા વિવ્હલા તુ દિશો દશ ।
તતઃ ષડાનનઃ ક્રુદ્ધો દ્વાદશાયુધભૂષિતઃ ॥ ૨૬॥

તૈરાયુધૈર્જઘાનાશુ સેનાં તાં દૈત્યપાલિતામ્ ।
કેષાઞ્ચિદ્બાહવો ભિન્નાઃ કેડપિ મધ્યે દ્વિધાકૃતાઃ ॥ ૨૭॥

કેષાચિન્મસ્તકા ભિન્નાઃ કેષાચિચ્ચ રણાઙ્ગણે ।
એવં સા નાશિતા સેના હસ્ત્યશ્વરથસઙ્કુલા ॥ ૨૮॥

કેડપિ સ્વર્ગં ગતાઃ કેચિદ્ રૂપં પ્રાપુઃ ષડાનનમ્ ।
નિરીક્ષ્ય યે મયૂરેશં જહુઃ પ્રાણાન્ પ્રહારિતાઃ ॥ ૨૯॥

જગ્મુસ્તે તત્પ્રસાદેન નિજધામ મહાબલાઃ ।
તદ્ દૃષ્ટિપાતાત્ તદ્ઘં નષ્ટં સર્વં જનુઃકૃતમ્ ॥ ૩૦॥

દૃષ્ટ્વા વિશાખવિશિખૈઃ સશિખૈર્નિહતાં સ્વકામ્ ।
સેનાં તસ્ય સુતૌ વીરાવધર્મો ધર્મ એવ ચ ॥ ૩૧॥

યુયધાતે બહુવિધં શસ્ત્રૈરસ્ત્રૈઃ શરવ્રજૈઃ ।
ચક્રતુર્મલ્લયુદ્ધં તૌ મહાસેનેન તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૨॥

તયોર્બલં નિરીક્ષ્યૈવ કાર્તિકેયો મહાબલઃ ।
શિખયોસ્તૌ દધારાશુ ષડ્બાહુઃ ષટ્કરૈર્બલાત્ ॥ ૩૩॥

ભ્રામયામાસ બહુધા પોથયામાસ ભૂતલે ।
શતખણ્ડાનિ જાતાનિ તયોસ્તુ પતતોર્ભુવિ ॥ ૩૪॥

જયં પ્રાપ્તે શિવસુતે નેદુર્વાદ્યાનિ સર્વશઃ ।
જય ત્વં હિ મયૂરેશ જગુઃ સર્વેઽપિ સૈનિકાઃ ॥ ૩૫ ॥

ચત્વારસ્તે યયુર્દેવં મયૂરેશં નિજં પ્રભુમ્ ।
આલિલિઙ્ગુર્મુદા તે તુ પરસ્પરમથાઽબ્રુવન્ ॥ ૩૬ ॥

પ્રામા ઇવ પુનર્જન્મ મુમુદુસ્તે પરસ્પરમ્ ।
શશંસુઃ સર્વ સર્વવૃત્તાન્તં શિવાયૈ ચ શિવાય ચ ॥ ૩૭ ॥

સેનાં ચ નિહતાં સિન્ધોઃ પુત્રૌ ચ બલવત્તરૌ ॥ ૩૮ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ધર્માધર્મવધો નામૈકોનવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૪૭૬ + ૩૮ = ૯૫૧૪

૨.૧૨૦ પિતૃસિન્ધુસંવાદો નામ વિંશત્યધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
હતશિષ્ટાઃ કેઽપિ વીરાઃ સ્રવદ્રક્તાઃ સુદુઃખિતા ।
સિન્ધું સભાગતં ચેત્થં ભીત ભીતા અથાબ્રુવન્ ॥ ૧ ॥

વીરા ઊચુઃ ।
ધનુર્ધર નિબોધેદમતિદુઃખકરં વચઃ ।
ધર્માધર્મૌ તવ સુતૌ કૃત્વા યુદ્ધં મહત્તરમ્ ॥ ૨ ॥

નિઃચતુર્દેવસેનાં તૌ હત્વા હત્વા યમક્ષયમ્ ।
તતઃ કોઽપિ મહાવીરો મુખૈઃ ષડ્ભિર્વિરાજિતઃ ॥ ૩ ॥

સોઽપિ તાભ્યાં રણે ઘોરે પાતિતો ધરણીતલે ।
પુનસ્તેન ધૃતૌ વીરૌ શિખાયાં તાવુભાવપિ ॥ ૪ ॥

ભ્રામયિત્વા બહુતરં પાતિતૌ તૌ ધરાતલે ।
શતધા શીર્ણદેહૌ તૌ ગતૌ તૌ સ્વર્ગમુત્તમમ્ ॥ ૫ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં ન્યપતદ્દૈત્યપુઙ્ગવઃ ।
શોકસાગરમગ્નોઽભૂદ્ વજ્રાહત ઇવાચલઃ ॥ ૬ ॥

ધાવમાનૈઃ સુહૃદ્વર્ગૈઃ સ આશૂત્થાપિતો બલાત્ ।
મુહૂર્તાત્પ્રકૃતિં યાતઃ શુશોચ બહુદુઃખિતઃ ॥ ૭ ॥

સિન્ધુરુવાચ ।
શક્રાદયો લોકપાલા જિતા યાભ્યાં રણે પુરા ।
તૌ હતૌ નુ કથં વીરૌ ષડાસ્યેન મહાબલૌ ॥ ૮॥

વિહાય મૃત્યુલોકે માં કથં સ્વર્ગં ગતાવુભૌ ।
સુરસેનાનિહન્તારૌ કૃતાન્તસ્યાન્તકાવુભૌ ॥ ૯॥

નાનેષ્યે શત્રુમૂર્દ્ધાનં તદાડડસ્યં દર્શયે ન ચ ।
ગમનાવસરે પ્રોક્તં તત્સત્યં કિં કૃતં ત્વયા ॥ ૧૦॥

અથ દુર્ગાસખીભિસ્તુ વૃત્તાન્તોડન્તઃ પુરે તદા ।
કથિતો વિસ્તરેણૈવ રુદતીભિઃ સુદુઃખતઃ ॥ ૧૧॥

સખ્યુવાચ ।
ભર્ત્તા રોદિતિ તે સુભ્રુ ધર્માધર્મૌ મૃતાવિતિ ।
સાથ પર્યઙ્કસુગતા ન્યપતત્ પૃથિવીતલે ॥ ૧૨॥

રમ્ભેવ વાતનિહતા કોમલારુણપલ્લવા ।
સખીદુષ્ટવચોભિઃ સા બાણૈરિવ હૃદિ ક્ષતા ।
વિસ્રસ્તકેશાભરણા સાપ્યરોદીત્તદા ભૃશમ્ ॥ ૧૩॥

વિસ્રસ્તવસ્ત્રા વિકસત્ બિલ્વચારુપયોધરા ।
અશ્રુશ્યામલગણ્ડા સા શોકાનલહતપ્રભા ॥ ૧૪॥

જઘ્ને મુખં સા પાણિભ્યાં દન્તાસૃક્સિક્તભૂતલા ।
નિરસ્તદેહભાવા સા કા વિકલા વિગતત્રપા ॥ ૧૫॥

સભાઙ્ગણગતાડલુણ્ઠદ્ધઠકૃદ્ બાલકો યથા ।
સર્વે તતઃ સભ્યવરા રુરુદુર્દુઃખકર્ષિતાઃ ॥ ૧૬॥

પ્રસ્રવન્નેત્રસલિલાઃપ્રાબ્રવીત્ તાન્ સભાસદઃ ।

રાજ્ઞી ઉવાચ ।
કથં સર્વેષુ વીરેષુ જીવત્સુ તૌ સુતૌ મમ ॥ ૧૭॥

પ્રેષિતૌ રણભૂમિં તૌ મામપૃષ્ટ્વા તુ કોમલૌ ।
મયાશીશ્ચેન્નિયુક્તા સ્યાન્ન તયોર્મરણં ભવેત્ ॥ ૧૮॥

ન હિ મે વચનં ધાતા મિથ્યા કર્તું સમીહતે ।

યાભ્યાં જિતા દેવગણાસ્તૌ કથં નિધનં ગતૌ ॥ ૧૯॥

ક્વ દ્રક્ષ્યામ્યહમેતૌ યૌ જિગ્યતુર્મદનં રુચા ।
બુદ્ધીના યૌ સરસ્વન્તૌ તૌ માં ત્યક્ત્વા કથં ગતૌ ॥ ૨૦॥

તયોઃ શોકાગ્નિના દગ્ધા મરિષ્યામ્યહમદ્ય વૈ ।
ઇત્યુક્ત્વા ન્યપતદ્ ભૂમૌ નિઘ્નતી હૃદયે મુહુઃ ॥ ૨૧॥

તતઃ સખ્યો નાગરાશ્ચ બોધયામાસુરોજ્જસા ।
ન માતઃ કોઽપિ શોકેન યો મૃતઃ પુનરાગતઃ ॥ ૨૨॥

મૃત્યુલોકે ચિરં સ્થાતા નેક્ષિતો ન શ્રુતોઽપિ ચ ।
વિહાય હનુમન્તં ચ કૃપં શારદ્વતં બલિમ્ ॥ ૨૩॥

વ્યાસં પરશુરામં ચ બિભીષણમથાપિ ચ ।
દ્વૌણિં નાન્યશ્ચિરં સ્થાયી ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ ॥ ૨૪॥

બ્રહ્માદીનાં ભવેન્મૃત્યુઃ કા તત્ર ગણનાત્મનઃ ।
રોદનં તેન કર્તવ્યં ન સ્યાન્મૃત્યુઃ કદાઽસ્ય ચેત્ ॥ ૨૫॥

ક્ષીણે ઋણાનુબન્ધે ચ સ્ત્રી પુત્રઃ પશુરેવ ચ ।
ન તિષ્ઠતિ ધ્રુવં તત્ર કૃતઃ શોકો વૃથા ભવેત્ ॥ ૨૬॥

યથા કાષ્ઠં કાષ્ઠગતં પુરેણૈવ વિયુજ્યતે ।
તદ્વજ્જન્તુર્વિયોગં ચ યોગં ચ પ્રાપ્નુતેવશઃ ॥ ૨૭॥

નાનાપક્ષિગણા રાત્રાવેકવૃક્ષાગતા યથા ।
પ્રાતર્દશદિશો યાન્તિ તત્ર કિં પરિવેદનમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં પ્રબોધિતા દુર્ગા સિન્ધુશ્ચ જન એવ ચ ॥ ૨૮॥

હઠાચ્છોકં નિગૃહ્યાસાવાસને સંવિવેશ હ ।
ઉપહાસં કરિષ્યન્તિ સપત્ના રુદતામિતિ ॥ ૨૯॥

દુર્ગાં ધૃત્વા બલાલ્લોકા નિન્યુરન્તઃપુરં હિ તામ્ ।
નિશ્વસન્તી પપાતાસૌ પર્યઙ્કે શોકકર્ષિતા ॥ ૩૦॥

સ સિન્ધુઃ ક્રોધસંયુક્તો જગ્રાહ શસ્ત્રસઞ્ચયમ્ ।
પુત્રયોર્નિષ્કૃતિં કર્તું હયારૂઢો યયૌ રણમ્ ॥ ૩૧॥

યાતે તસ્મિન્મહાસૈન્યં ચતુરઙ્ગ રણોત્સુકમ્ ।
ઉડ્ડીયોડ્ડીય ધાવન્તો યયુઃ પૂર્વં પદાતયઃ ॥ ૩૨ ॥

નાનાવર્ણા એકરૂપા નાનાશસ્ત્રાસ્ત્રપાણયઃ ।
તતો વારણસઙ્ઘાતા નાનાધાતુવિચિત્રિતાઃ ॥ ૩૩ ॥

ઘણ્ટાભરણશોભાઢ્યા દાનોદકપ્રવર્ષિણઃ ।
ચીત્કારભીષિતપરા મહારાવભયઙ્કરાઃ ॥ ૩૪ ॥

તતોઽશ્વા પ્રાગમન્ સાદિયુક્તા વાયુજવા રણમ્ ।
ખુરાઘાતાદ્ વિસ્ફુલિઙ્ગાન્ પાતયન્તો ધરાતલે ॥ ૩૫ ॥

શુશુભુઃ સાદિનસ્તત્ર ખેટકુન્તાસિપાણયઃ ।
ચન્દનાગરુલિપ્તાઙ્ગા નાનામાલાવિભૂષિતાઃ ॥ ૩૬ ॥

તનુત્રાણભૃતઃ સર્વે કઙ્કટભ્રાજિમસ્તકાઃ ।
ગ્રસન્ત ઇવ ચાકાશં નાદયન્તો દિશો દશ ॥ ૩૭ ॥

રથાસ્તતોઽગમન્નાનામહાવીરૈરધિષ્ઠિતાઃ ।
નાનાશસ્ત્રાસ્ત્રસમ્પૂર્ણા ધનુસ્તૂણીરસંયુતાઃ ॥ ૩૮ ॥

તન્મધ્યે શુશુભે સિન્ધુર્મહામુકુટકુણ્ડલઃ ।
નાનાશસ્ત્રધનુઃ પાણિસ્તૂણીરકૃતભૂષણઃ ॥ ૩૯ ॥

વીરકઙ્કણશોભાઢ્યઃ કટિસૂત્રાઙ્ગદપ્રભઃ ।
ક્રોધસંરક્તનયનો લોકત્રયબુભુક્ષયા ॥ ૪૦ ॥

વાદ્યસ્તુ સર્વવાદ્યેષુ બન્દિષુ ચ સ્તુવત્સુ ચ ।
યાવદ્યાતિ મહાવેગાત્ તાવદ્ દૂતસ્તમબ્રવીત્ ॥ ૪૧ ॥

પિતા તે યાતિ દૈત્યેશ તં પ્રતીક્ષસ્વ સુવ્રત ।
પરાવૃત્યેક્ષતે યાવત્ તાવદશ્વગતં સુતમ્ ॥ ૪૨ ॥

અપશ્યદભ્યાશગતં નમશ્ચક્રે સ ચાપિ તમ્ ।
દદૌ પિતા તત્ર સુતં દુર્ગં કૃત્વા ચમૂચયૈઃ ॥ ૪૩ ॥

ઉપદેશં ચ કૃતવાન્ સુખાયામુત્ર ચેહ ચ ।

ચક્રપાણિરુવાચ ।
ગર્વેણ વર્તસે પુત્ર શ્રિયા મત્તો ન બુધ્યસે ॥ ૪૪ ॥

અથજ્ઞાને મહાવૃદ્ધાઃ પ્રષ્ટવ્યા ભૂતિમિચ્છતા ।
અગ્રે શુભેચ્છયા પૂર્વમશુભં ન સમાચરેત્ ॥ ૪૫ ॥

અલ્પેન કર્મણા નાશં પુણ્યમેત્ય શુભેન હ ।
અણુરગ્નિર્દહેત્ સર્વં પુણ્યં દોષસ્તથા સુત ॥ ૪૬ ॥

ન લાભો દૃશ્યતે પુત્ર બદ્ધેષુ તેષુ તે ક્વચિત્ ।
સ એવ પુત્રો યો માતૃપિતૃવાક્યકરોઽનિશમ્ ॥ ૪૭ ॥

તસ્ય ચોલ્લઙ્ઘને પુણ્યં નાશમેતિ ચ જાયતે ।
દોષજાલં મોહજાલં નાનાનિરયદં સુત ॥ ૪૮ ॥

અતઃ શૃણુ હિતં વાક્યં મોચયાશુ સુરાન્ સુત ।
મુક્તેષુ તુ ભવેન્મિત્રં મયૂરેશોઽખિલાર્થદઃ ॥ ૪૯ ॥

ન ચેહ દ્વેષતઃ કશ્ચિત્ સુખં પ્રામો ધરાતલે ।
વિનાશં પ્રાપિતા દેવૈર્હિરણ્યાક્ષાદયોઽસુરાઃ ॥ ૫૦ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ પિતૃવચઃ શ્રુત્વા ચુકોપાતિતરાં સુતઃ ।
ધિક્કૃત્ય પિતરં પ્રાહ મમ ભ્રાન્તિરભૂત્પુરા ॥ ૫૧ ॥

ચતુરસ્ત્વં પિતા મે વૈ જ્ઞાનં સમ્યક્ પ્રકાશિતમ્ ।
ભાષસે મૂઢવત્ તાત કૃત્વાં શ્યામં મુખં વ્રજ ॥ ૫૨ ॥

યેન મે નિહતા સેના પરાર્ધગણિતાપિતઃ ।
તેનેદાનીં કથં સામ કર્ત્તવ્યમયશસ્કરમ્ ॥ ૫૩ ॥

કુશાક્ષમાલા ધરણં રાજધર્મેહિ નેષ્યતે ॥

તસ્માદ્ દયા નરેન્દ્રેણ ન કાર્યા શત્રુસઞ્ચયે ॥ ૫૪ ॥

નિર્દયત્વમરાવેવ સ્મૃતં નીત્યાડડમયે યથા ।
એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય પિતરં સિન્ધુદૈત્યરાટ્ ॥ ૫૫ ॥

પરાવૃત્ય બલાત્તં સ યયૌ યોદ્ધું રણોત્સુકઃ ॥ ૫૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે પિતૃસિન્ધુસંવાદો નામ વિંશત્યધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૦ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૫૧૪ + ૫૬ = ૯૫૭૦

૨.૧૨૧ એકવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
વીરભદ્રાદિભિર્વીરૈઃ સુખાસીનં ગણેશ્વરમ્ ।
આયયુર્વેગતો દેવા ભીતાઃ શ્વાસમાકુલાઃ ॥ ૧॥

ન્યવેદયન્ત વૃત્તાન્તં સ્વયં સિન્ધુઃ સમાગતઃ ।
મેનિરે તે પુનઃ પ્રાપ્તં કાલં સંહર્ત્તુમાત્મનઃ ॥ ૨॥

તતો હર્ષાન્મયૂરેશો રુરોહ શિખિનં તદા ।
આયુધાનિ ચ ચત્વારિ પ્રગૃહ્ય ચ જગર્જ ચ ॥ ૩॥

નમસ્કૃત્ય શિવં વેગાદ્ યયૌ સ દ્યોતયન્દિશઃ ।
તદાશીઃકવચો વીરસહિતો વાહિનીયુતઃ ॥ ૪॥

યાવત્સ પુરતો યાતિ સિધું હન્તું સમુદ્યતઃ ।
તાવત્ષડાનનઃ પ્રાહ યામિ યુદ્ધાય વિઘ્નરાટ્ ॥ ૫॥

તિષ્ઠત્સુ બહુવીરેષુ કથં યુદ્ધાય યાસ્યસિ ।
પૌરુષં પશ્ય સર્વષાં તસ્મિન્ ક્ષીણે રણં કુરુ ॥ ૬॥

એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય યયૌ યુદ્ધાય ષણ્મુખઃ ।
ચતુરઙ્ગબલં ગૃહ્ય સિન્ધુસેનામથાડવધીત્ ॥ ૭॥

સોઽપિ તાં ન્યહનત્ સેનાં નાનાશસ્ત્રૈઃ શરવ્રજૈઃ ।
સહસ્વ પ્રહરસ્વાદ્ય હન્મિ સમ્મુખતાં વ્રજ ॥ ૮॥

એવં કોલહલોઽપ્યાસીદ્ વીરાણાં તત્ર યુદ્ધ્યતામ્ ।
પેતુર્વીરાઃ શસ્ત્રહતાઃ શરજાલગતાસવઃ ॥ ૯॥

છિન્નાઙ્ગા ભિન્નપાદાશ્ચ છિન્નબાહૂરુમસ્તકાઃ ।
અસિભિર્ભિણ્ડિપાલૈશ્ચ કુન્તૈર્મુદ્ગરસઞ્ચયૈઃ ॥ ૧૦॥

મારયન્તઃ સ્થિરા વીરાસ્તાન્પરાન્ યુદ્ધદુર્મદાન્ ।
કોલાહલો મહાનાસીત્ક્ષ્વેડિતૈર્હેષિતૈરપિ ॥ ૧૧॥

વાદ્યધ્વનિપ્રતિધ્વાનૈર્બૃંહિતૈ રથનેમિભિઃ ।
અસમ્બદ્ધમભૂદ્ યુદ્ધં સેનયોરુભયોરપિ ॥ ૧૨॥

યથાપ્રતિજ્ઞં વીરાસ્તે નિજઘ્નુર્મસ્તકં મુખમ્ ।
નેત્રે બાહૂદરં નાભિં પાદૌ ગુલ્ફૌ ચ જાનુની ॥ ૧૩॥

કોડપિ હસ્તેન પાદેન કોડપિ ખડ્ગેન નાશયન્ ।
અસિના કેડપ્યરિગણાનન્ધકારે મહત્યપિ ॥ ૧૪॥

અસ્તં યાતે દિનકરે દૃષ્ટ્વા પૃષ્ટ્વા નિજઘ્નિરે ।
દેવાન્ જ્ઞાત્વાડસુરા જઘ્નુરિતરાનિતરેડપિ ચ ॥ ૧૫॥

અસૃક્પ્રવાહસ્તત્રાસીત્પ્રધને તુમુલે તદા ।
વહન્ પ્રેતાનિષજ્જીવાન્ હુડ્ડારેણ ચ તાન્પરે ॥ ૧૬॥

બલાન્નિષ્કાશયામાસુર્વિશલ્યાંશ્ચક્રિરે યથા ।
ઇતો ન સેને પઞ્ચાહવિરામં યુદ્ધલમ્પટે ।
એવં પદાતાઃ સિન્ધોસ્તે કોટિશોડથ હતાઃ સુરૈઃ ॥ ૧૭॥

તતોડગાત્ તદ્ગજાનીકમસડ્ખ્યં શસ્ત્રસંયુતમ્ ।
ધિષ્ઠિતં સાદિભિર્વીરૈર્નાનાયુદ્ધવિશારદૈઃ ॥ ૧૮॥

વીરભદ્રાદયો જઘ્નુર્ગજસેનાં દુરત્યયામ્ ।
કેષાઞ્ચિન્મસ્તકા ભિન્નાઃ કેષાચિચ્ચ કરા દ્વિજાઃ ॥ ૧૯॥

અગ્નિશસ્ત્રધરૈઃ કેચિત્પાતિતા વીરસંયુતાઃ ।
વીરભદ્રોડતિવીર્યેણ ગજેનૈવાહનદ્ ગજમ્ ॥ ૨૦॥

પેતતુરષ્ટધા ભિન્નાવુભાવપિ તદા ગજૌ ।
તતઃ ષડાનનો નિઘ્નન્ ગજાનીકે વ્યરોચત ॥ ૨૧॥

વીરૈસ્તુ સહિતાન્ મત્તાનનન્તાન્ કરિસઞ્ચયાન્ ।
શક્ત્યા શરૈરનેકૈઃ સોડનાશયત્ ષડ્ધનુશ્ચ્યુતૈઃ ॥ ૨૨॥

હિરણ્યગર્ભોડનેકવીરયુતાંસ્તાનપ્યપાતયત્ ।
ભૂતરાજોડપિ શસ્ત્રૈસ્તાન્ ગજાન્નાનાવિધાન્ રણે ॥ ૨૩॥

ન્યપાતયદ્ વીરયુક્તાન્ નારાચક્ષતજીવિતાન્ ।
સિંહો ભૂત્વા પુષ્પદન્તો દારયામાસ તાન્ ગજાન્ ॥ ૨૪॥

નન્દી તુ ગજરૂપેણ બભઞ્જ તાન્ ગહાન્ બહૂન્ ।
અન્યૈશ્ચ શરસડ્ઘાતૈઃ સર્વે તે વિનિપાતિતાઃ ॥ ૨૫॥

કઞ્ચિત્ પુચ્છે ગૃહિત્વેભં ભ્રામયિત્વા પરેડક્ષિપત્ ।
ઉભાવપિ લયં યાતૌ દૃઢાઘાતેન ચૂર્ણિતૌ ॥ ૨૬॥

ततोऽश्वचारा युयुधुर्गजानीके निवारिते ।
असङ्ख्यातान् निजघ्नुस्तान् सुरान्नानायुधै रणे ॥ २७॥

पतिता मूर्छिता देवाः पुनः संज्ञां च लेभिरे ।
ततो विव्यधुरश्वस्थान् वीरानश्वानथो रुषा ॥ २८॥

क्रोधेन देवाघ्नन्ति स्म हयारूढा महासुराः ।
सुरांस्तान् निन्युरन्तं ते शस्त्रास्त्रशरवृष्टिभिः ॥ २९॥

षड्वीराः पुनरायाताः श्रुत्वा देवान् हतान् युधि ।
ततस्ते पुनराजघ्नुर्देते यानश्वसादिनः ॥ ३०॥

चत्वारस्ते चतुर्दिक्षु प्रायुध्यन् बलवत्तरम् ।
ररक्षतुरुभौ सैन्यं स्वीयं देवगणैर्युतम् ॥ ३१॥

मारयामासुरश्वांस्तानश्वस्थान् वीरसंयुतान् ।
अयुध्यन् पादचारेण निघ्नन्तोऽरिगणान् बहून् ॥ ३२॥

कोटिकोटिमितास्तत्र पेतुस्ते तु शरार्दिताः ।
नन्दी भृङ्गी हतानश्वान् पतितान् वीक्ष्य सादिनः ॥ ३३॥

पादाघातेन तेनाशु पातयन् नन्दिकेश्वरः ।
वीरभद्रोऽप्यसङ्ख्याताञ् अश्वयोधान् न्यपातयत् ॥ ३४॥

हतेषु मुख्यवीरेषु चतुर्भिः सर्वतो दिशम् ।
कल्पान्त इव तत्रासीद् दैत्यानां रणकर्मणाम् ॥ ३५॥

ततः केचित्सुरगणान् पेदिरे शरणं तदा ।
हाहाकारो महानासीद् दैत्यसैन्याश्वसादिषु ॥ ३६॥

एवं हत्वाऽखिलां सेनां षड्वीरास्ते मुदं ययु ।
वाद्यत्सु सर्ववाद्येषु जगर्जुस्तुष्टुवुर्विभुम् ॥ ३७॥

जयः प्राप्तो मयूरेशप्रभावात्स्मरणान्नतेः ।
ततः सिन्धुः समाकर्ण्य शरणागतवाक्यतः ॥ ३८॥

वृत्तान्तं हतसेनाया हस्त्यश्वरथ संयुतः ।
अमात्यान्सर्ववीरांश्च प्रोवाच युद्धलालसः ॥ ३९॥

सिन्धुरुवाच ।
ये ये गच्छन्ति योद्धारस्तान् शॄणोमि हतान्परैः ।

ઇદાનીં યામિ તં હન્તું ગુણેશં ચ સ્વયં બલાત્ ॥ ૪૦ ॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા ક્ષ્વેડિતેનાસૌ ગગનં ચ દિશો દશ ।
નાદયામાસ ત્રીંલ્લોકાન્ ગ્રસન્ભૂસ્વર્ગમણ્ડલમ્ ॥ ૪૧ ॥

યોજયિત્વાડક્ષિપત્ બાણમાકર્ણકર્ષણાજ્જવાત્ ।
સેનાયાં વીરભદ્રાદિપાલિતાયાં મહાબલૈઃ ॥ ૪૨ ॥

નિરીક્ષ્ય સર્વવીરાન્ સ બાણં ધનુષિ સન્દધે ।
અસ્ત્રમન્ત્રેણ સહસા શતજમેન દૈત્યરાટ્ ॥ ૪૩ ॥

કૃપીટયોનિઃ સહસા તસ્માજ્જાતો દદાહ તામ્ ।
દેવસેનાં ચ પૃથિવીં સવનાં ચ સપર્વતામ્ ॥ ૪૪ ॥

તતોડપશ્યન્ સૈનિકાસ્તે દહ્યમાનાન્કૃશાનુના ।
પુરુષં વહ્નિસમ્ભૂતં જટિલં દીપ્તતેજસમ્ ॥ ૪૫ ॥

વિદ્યુજ્જિવ્હં કરાલાસ્યં ગિલન્તં દેવસૈનિકાન્ ।
ષડાનનાદયો ભીતા દુદ્રુવુસ્તે દિશો દશ ॥ ૪૬ ॥

યં યં સ ભક્ષતિ સ્માજૌ સ સ પ્રાપ સ્મરન્મુદા ।
નિજધામ મયૂરેશમેવ મત્તાડખિલા ચમૂઃ ॥ ૪૭ ॥

યતો યતો યાતિ સેના તતસ્તદ્વક્ત્રસમ્ભવઃ ।
તન્નૂનપાદ્ દહત્યેનાં પ્રલયાગ્નિરિવ જ્વલન્ ॥ ૪૮ ॥

એવં સા વહ્નિના દગ્ધા મયૂરેશસ્ય વાહિની ।
ધૂમાન્ધકારે મહતિ ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૪૯ ॥

તતઃ સર્વે મયૂરેશપૃષ્ઠભાગં સમાશ્રિતાઃ ।
ત્રાહિ ત્રાહીતિ જલ્પન્તો દગ્ધાસ્તે જાતવેદસા ॥ ૫૦ ॥

અનિવાર્યં મહાસ્ત્રં તદ્દૃષ્ટ્વા દેવો મયૂરરાટ્ ।
નિસ્તેજાશ્ચિન્તયામાસ ભીતો લોકે લઘુત્વતઃ ॥ ૫૧ ॥

શિવઃ પ્રસાદં ચેત્ કુર્યાત્ તદૈવાત્ર જયો ભવેત્ ।
ઇત્યુક્ત્વા પરશું ગૃહ્ય મન્ત્રયિત્વાડક્ષિપન્બલાત્ ॥ ૫૨ ॥

મહસા જિતસૂર્યઃ સ ગર્જયન્ ગગનં દિશઃ ।
યાતો દહન્વૈરિસેનાં જગત્કલ્પાનલો યથા ॥ ૫૩ ॥

તસ્માદપિ મહાનેકઃ પુરુષઃ સમજાયત ।
યસ્યાસ્યે સર્વભૂગોલઃ કિન્નુ માસ્યતિ સામ્બરઃ ॥ ૫૪ ॥

પુરુષઃ પુરુષેણાસાવસ્ત્રમસ્ત્રેણ વૈ તદા ।
અયુધ્યતાં તતો જગ્મુર્દ્રષ્ટું દેવર્ષયસ્તદા ॥ ૫૫ ॥

દૈત્યાસ્ત્રં ભક્ષિતં તેન કૃતાન્તાસ્ત્રેણ સત્વરમ્ ।
યયૌ સેનાં ચ નિર્દગ્ધું જ્વાલામાલિવ હવ્યભુક્ ॥ ૫૬ ॥

દૈત્યરાજોઽપિ તં દૃષ્ટ્વા બાણવૃષ્ટિમવાસૃજત્ ।
એકસ્માન્મન્ત્રિતાદ્ બાણાદનન્તા નિઃસૃતાઃ શરાઃ ॥ ૫૭ ॥

દેવસેનાચરાસ્તેષુ નિમગ્ના વેગશાલિનઃ ।
મયૂરેશઃ ક્રોધવશાન્નાનાઽસ્ત્રાણિ તદાઽસૃજત્ ॥ ૫૮ ॥

તૈરસ્ત્રૈર્દૈત્યરાજસ્ય નિરસ્યાસ્ત્રાણિ સર્વશઃ ।
અભક્ષય દૈત્યસેનાં સ કાલપુરુષઃ પુનઃ ॥ ૫૯ ॥

યતો યતઃ પલાયન્તેઽસુરાસ્તત્ર ચ યાતિ સઃ ।
ચિન્તાક્રાન્તસ્તતો દૈત્યઃ કર્તવ્યં નાભ્યપદ્યત ॥ ૬૦ ॥

કિં કર્તવ્યં ક્વ ગન્તવ્યં ક્વ ન સ્થેયમચિન્તયત્ ।
અસ્તં યાતે દિનકરે સ્વધામ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૬૧ ॥

ગચ્છન્ સ્ખલન્પતન્ભૂમૌ નષ્ટકુણ્ડલભૂષણઃ ।
નગરં પ્રાવિશદસૌ તતઃ શમ્ભુરિવાપરઃ ॥ ૬૨ ॥

ગુમ એવાવસત્ ક્વાપિ સ્ત્રીણાં ચૈવાનુજીવિનામ્ ।
જગર્જ સગણો દેવો જ્ઞાત્વા તદ્વૃત્તમાશુ સઃ ॥ ૬૩ ॥

તેન નાદેન સહસા નાદિતં ભુવનત્રયમ્ ।
સઞ્જહાર કૃતાન્તાસ્ત્રં મન્ત્રવિદ્ભુજગં યથા ॥ ૬૪ ॥

સ્વનિવેશં જગામાશુ મયૂરેશો ગણૈર્વૃતાઃ ॥ ૬૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે યુદ્ધવર્ણનં નામૈકવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૫૭૦ + ૬૫ = ૯૬૩૫

૨.૧૨૨ દ્વાવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સિંહાસનસ્થે દેવેશ મયૂરેશે ગણૈર્વૃતે ।
ગૌતમાદ્યા મુનિગણાઃ પ્રશશંસુર્ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૧॥

ઋષય ઊચુઃ ।
યેન શક્રો જિતઃ સઙ્ખ્યે નાગૈઃ શેષો ધરાતલે ।
તસ્ય કા ગણનાન્યેષાં સોઽપિ યુદ્ધે જિતસ્ત્વયા ॥ ૨॥

રક્ષિતા બહવસ્તસ્માત્ સિન્ધોર્દુષ્ટાત્સુરેશ્વર ।
ગણાનાં સર્વલોકાનામન્યથા જીવનં કથમ્ ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્થં તેષુ વદત્સ્વેવ તત્કીર્તિં ગિરિજઽડયયૌ ।
આલિઙ્ગ્ય પ્રાહ પુત્રં સા શ્રાન્તોઽસિ યુદ્ધલાલસઃ ॥ ૪॥

તતઃ શીઘ્રં સમાયાતો ભર્ગો દેવં સ સસ્વજે ।
ઉવાચેન્દ્રાદિભિર્દેવૈરસાધ્યં કૃતવાનસિ ॥ ૫॥

પરબ્રહ્મસ્વરૂપસ્ય ચરાચરગુરોરપિ ।
સર્વજ્ઞસ્ય ધરાભારોદ્ધરણે નિરતસ્ય તે ॥ ૬॥

મહિમાનં સ્વરૂપાણિ બ્રહ્માદ્યા ન વિદુઃ સુરાઃ ।
ગૌતમાદ્યાશ્ચ મુનયઃ શક્તિઃ કા તત્ર નો ભવેત્ ॥ ૭॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્થં વદતિ દેવેશે શિવેઽથ પાર્વતી જગૌ ।
નારદો મુનિવર્યોઽસૌ માતઃ શૃણુ વચો મમ ॥ ૮॥

બહવો વાસરા જાતા અત્ર સ્થાને કદા શિવે ।
મોક્ષમેષ્યતિ દૈત્યોઽસૌ સિન્ધુર્દુષ્ટમતોઽનઘે ॥ ૯॥

કદા વિવાહો ભવિતા મયૂરેશસ્ય સુવ્રતે ।
વાસવાદ્યા જિતા યેન નાશં સ કથમેષ્યતિ ॥ ૧૦॥

આજ્ઞાં દેહિ ગમિષ્યામઃ પુનરેષ્યામ સત્વરમ્ ।
કદા સ્યુઃ સિન્ધુદૈત્યાત્તે દેવાશ્ચ મુક્તબન્ધનાઃ ॥ ૧૧॥

દૈત્યસ્ય મરણં માતરસાધ્યં દૃશ્યતે મયા ।

ક ઉવાચ ।
સુરર્ષેર્વાક્યમાકર્ણ્ય પ્રોચુસ્તં તે ગણાસ્તદા ॥ ૧૨॥

ષડાનનાદયો વીરા નારદં દેવદર્શનમ્ ।
ઉદ્દીપયન્તં તં દેવં મયૂરેશં સુરેશ્વરમ્ ॥ ૧૩॥

આશ્ચર્યં નારદમુને સર્વજ્ઞસ્યાપિ તેઽનઘ ।
એતદર્થં સમાયાતો નિજધામ્નો ભુવં વિભુઃ ॥ ૧૪॥

અવામસકલાર્થોઽસૌ મયૂરેશોઽખિલાર્થકૃત્ ।
અગુણસ્ય ગુણેશસ્ય ગુણક્ષોભવિધાયિનઃ ॥ ૧૫॥

સ્વરૂપં કિં ન જાનાસિ બ્રહ્માદ્યૈરનિરૂપિતમ્ ।
મયૂરેશસ્ય વીર્યં ચ ભૂભારોત્તારણૈષિણઃ ॥ ૧૬॥

ઇન્દ્રાદ્યવધ્યાનસુરન્નિઘ્નતો બલશાલિનઃ ।
અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડનાયકસ્યાખિલાત્મનઃ ॥ ૧૭॥

ઉત્પત્તિસ્થિતિસંહારકારિણો જગતામપિ ।
ક ઉવાચ ।
ઇતિ તદ્ભારતી શ્રુત્વા પુનઃ પ્રોવાચ નારદઃ ॥ ૧૮॥

યદા દ્રક્ષ્યામિ તં દૈત્યં નિહતં મુક્તિમાગતમ્ ।
તદા સર્વં વચઃ સત્યં મન્યેઽહં નાન્યથા ક્વચિત્ ॥ ૧૯॥

નિશમ્યત્થં વચસ્તસ્ય ચુક્રોધ સ મયૂરરાટ્ ।
જગર્જ ક્રોધદીપ્તોઽસૌ નાદયન્ભુવનત્રયમ્ ॥ ૨૦॥

દહન્નિવ ત્રિલોકીં સ શીર્ણયન્ પૃથિવીમપિ ।
મેઘગમ્ભીરયા વાચા બભાણ તં મુનિં તદા ॥ ૨૧॥

મયૂરેશ ઉવાચ ।
માન્યોઽસિ બ્રહ્મપુત્રત્વાત્ સર્વજ્ઞત્વાન્મુનીશ્વર ।
અતસ્ત્વાં પ્રબ્રવીમ્યદ્ય મર્યાદાં પરિપાલયન્ ॥ ૨૨॥

તવ પ્રસાદાત્ બ્રહ્માણ્ડં પ્રાશયિષ્યેઽન્તકં ક્ષણાત્ ।
ભૂગોલં ન્યુબ્જતાં નેષ્યે શોષયિષ્યેઽમ્બુધીનપિ ॥ ૨૩॥

ચાલયિષ્યે તથા મેરું મુને નિશ્વાસવાયુના ।
શૃણુ નારદ સત્યાં મે પ્રતિજ્ઞામદ્ય સર્વગ ॥ ૨૪॥

હનિષ્યે સિન્ધુદૈત્યં તં નાત્ર કાર્યા વિચારણા ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા પ્રયયૌ યોદ્ધું બહ્વર્યારુઢો વિનાયકઃ ॥ ૨૫ ॥

આહતુસ્તં તદા નન્દી ભૃઙ્ગી ચૌભૌ વિનાયકમ્ ।
આવાં યુદ્ધં કરિષ્યાવો પશ્ય નૌ રણકૌશલમ્ ॥ ૨૬ ॥

ઇત્યુક્ત્વા વાયુવેગેન ગતૌ તૌ ગણ્ડકીં પુરીમ્ ।
વીરભદ્રો ભૂતરાજો યયૌ શ્રુત્વા તયોર્ગતિમ્ ॥ ૨૭ ॥

તદા ચ કમ્પે ધરણી શેષો વિવ્હલતાં યયૌ ।
દદૃશુસ્તે ચ ચત્વારો દુર્ગં દુર્ગં સુરેશ્વરૈઃ ॥ ૨૮ ॥

પર્યઙ્કે સુખમાસીનં સિન્ધું ચારા ન્યવેદયન્ ।
ચત્વારઃ પર્વતાકારા ગર્જયન્તો દિશો નભઃ ॥ ૨૯ ॥

વીરાસ્તવ પુરીં યાતાઃ કિં સ્થિતોઽસિ મહાસુર ।
શ્રુત્વેત્થં વચનં સિન્ધુર્મગ્નશ્ચિન્તાર્ણવે ક્ષણાત્ ।
દુર્ગાપિ ચિન્તયાવિષ્ટા સા સોઽપિ શ્યામતામિયાત્ ॥ ૩૦ ॥

અધોમુખતયા ચોભૌ દુઃખં પ્રાપતુરઞ્જસા ।
દુર્ગા પ્રોચે મહારાજ મયોક્તં ન કૃતં ત્વયા ॥ ૩૧ ॥

તસ્યેદં હિ ફલં પ્રાપ્તમિદાનીં કિં નુ ચિન્તયા ।
એવં વદતિ સા વાક્યં તાવત્તે વીરસત્તમાઃ ॥ ૩૨ ॥

નાનાશ્ચર્યયુતં નાનારત્નકાઞ્ચનનિર્મિતમ્ ।
અનેક શિખરં તસ્ય સભામણ્ડપમાયયુઃ ॥ ૩૩ ॥

ઉડીય સહસા ભૃઙ્ગી તસ્થૌ ક્રુદ્ધસ્તુ મણ્ડપે ।
બભઞ્જ મણ્ડપં સદ્યઃ સ બલેન મહાબલઃ ॥ ૩૪ ॥

અઙ્ગણે તસ્ય ખણ્ડાનિ પતિતાનિ સમન્તતઃ ।
તત્તસ્ત્રયોઽપિ તે વીરા ભૃઙ્ગિનં સમુપાગતાઃ ॥ ૩૫ ॥

યુદ્ધાવેશારુણમુખાઃ સસૈન્યં તં ગ્રસિષ્ણવઃ ।
દૃષ્ટ્વા તત્કર્મ તેષાં તુ સિન્ધુસેના યયૌ પુરઃ ॥ ૩૬ ॥

ખડ્ગચર્મધનુર્બાણકુન્તમુદ્ગરધારિણી ।
ઘ્નન્તુ ઘ્નન્તુ મહાવેગાંશ્ચતુરો વીરપુઙ્ગવાન્ ॥ ૩૭ ॥

ઇત્યુક્ત્વા ચતુરો હન્તુમાગતા દૈત્યસૈનિકાઃ ।
અસઙ્ખ્યાતાશ્ચતુર્ભિસ્તૈર્યુયુધુર્જાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૩૮॥

હન્મિ ત્વાં જહિ મહ્યં ચેત્યત્ર કોલાહલોઽભવત્ ।
તતોઽભૂત્તુમુલં યુદ્ધં ચતુર્ભિર્દૈત્યસેનયા ॥ ૩૯॥

રજોઽન્ધકારે શસ્ત્રાંણાં પ્રકાશનાવલોકયન્ ।
શતકોટિ હતા દૈત્યાશ્ચતુર્ભિઃ સંયુગે તદા ॥ ૪૦॥

અસઙ્ખ્યાતાન્ મહાવીરાન્ પોથયામાસુરોજસા ।
ગૃહીત્વા પાદયોસ્તે તાન્ ભ્રામયિત્વા પુનઃ પુનઃ ॥ ૪૧॥

નભોઽક્ષિપન્મહાવીરાસ્તે ભૂમૌ શતધાઽપતન્ ।
શરૈરસ્ત્રૈશ્ચ શસ્ત્રૈશ્ચ પાદેન કરઘાતતઃ ॥ ૪૨॥

નાશિતા સર્વસેના સા દૈતેયી રણમણ્ડલે ।
તતસ્તે તદ્ગૃહં ગત્વા સિન્ધું પર્યઙ્કસંસ્થિતમ્ ॥ ૪૩॥

રણસ્તમ્ભં સમાનિન્યુર્ધૃત્વા કેશેષુ વેગતઃ ।
તતઃ સિન્ધુર્મહાસ્ત્રૈઃ સ ચક્રે યુદ્ધં તુ તૈઃ સહ ॥ ૪૪॥

વ્યસૃજત્ પન્નગાસ્ત્રં સ ભુજગૈર્વેષ્ટિતાસ્ત્રયઃ ।
ગરુડાસ્ત્રં ચ સહસા ભૃઙ્ગિણાઽમોચિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૪૫॥

અગ્ન્યસ્ત્રે મોચિતે તેન પર્જન્યાસ્ત્રં ચ સોઽસૃજત્ ।
વાય્વસ્ત્રે મોચિતે તેન પર્વતાસ્ત્રં ચ તેઽસૃજન્ ॥ ૪૬॥

તતસ્તે મલ્લયુદ્ધેન યોધયામાસુરાદરાત્ ।
નન્દી તુ પાતયામાસ મુકુટં દૈત્યમસ્તકાત્ ॥ ૪૭॥

ભૃઙ્ગી તુ તાડયામાસ પૃષ્ઠે દૈત્યં મહારુષા ।
વીરભદ્રોઽગ્રહીદ્ ભાર્યાં કચે તસ્યાથ પશ્યતઃ ॥ ૪૮॥

ભૂતરાજો જઘાનૈનં લત્તયા વૈરભાવતઃ ।
દુર્ગા નેત્રે નિમીલ્યૈવ નાપશ્યત્તં તથાવિધમ્ ॥ ૪૯॥

નિન્દન્તી તસ્ય કર્માણિ પપાલ નિજમન્દિરમ્ ।
આવેશાત્સિન્ધુદૈત્યોઽપિ વીરભદ્રં પદેઽગ્રહીત્ ॥ ૫૦॥

મુષ્ટિના નન્દિનં હત્વા શિખામાક્રમ્ય ભૃઙ્ગિણઃ ।

અપાતયદ્ ભૂમિતલે ભૂતરાજો મુમૂર્છ હ ॥ ૫૧॥

મુકુટં મસ્તકેન્યસ્ય મુક્તાહારં ગલે તથા ।
તુરઙ્ગવરમારુહ્ય શેષાનાહૂય સૈનિકાન્ ॥ ૫૨॥

હનિષ્યેઽદ્ય મયૂરેશમિત્યુક્ત્વા યુયુધે પુનઃ ।
જગર્જ સહસા દૈત્યો ગર્જયન્વિદિશો દિશઃ ॥ ૫૩॥

ગતેષુ તેષુ વીરેષુ ચતુર્ષુ ગણનાયકમ્ ।
વદત્સુ દૈત્યસેનાયાં સર્વેષાં નાશનં કૃતમ્ ॥ ૫૪॥

આનીતઃ સિન્ધુદૈત્યોઽપિ રણભૂમિં ગણેશ્વર ।
અલ્પસેનાચરૈર્યુક્તં મોચયૈનં ભવાર્ણવાત્ ॥ ૫૫॥

વયમેવ હનિષ્યામો નાજ્ઞાસીત્ તવ વિઘ્નરાટ્ ॥ ૫૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શ્રીગણેશસેનાવિજયવર્ણનં નામ દ્વાવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૨॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૬૩૫ + ૫૬ = ૯૬૯૧

૨.૧૨૩ ત્રયોવિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
આગતં સિન્ધુમાકર્ણ્ય જહૃષે સ મયૂરરાટ્ ।
નીલકણ્ઠં સમારુહ્ય યયૌ યુદ્ધાય સત્વરઃ ॥ ૧॥

ચતુર્ભિરાયુધૈઃ સર્વાભાસન્ વિદિશો દિશઃ ।
કલ્પાન્તમેઘસદૃશનાદેન નાદયન્નભઃ ॥ ૨॥

દદર્શ પુરતઃ સિન્ધું યુદ્ધાય કૃતનિશ્ચયમ્ ।
સોઽપ્યેનં સમરે દૃષ્ટ્વા પશ્યતિ સ્મ પુનઃ પુનઃ ॥ ૩॥

યથા સિહં નાગરાજો ગરુડં ચાથ વાયુભુક્ ।
મધુકૈટભૌ યથા વિષ્ણું ત્રિપુરો વા શિવાપતિમ્ ॥ ૪॥

શુમ્ભો વાપિ નિશુમ્ભો વા જગદમ્બાં મહાબલામ્ ।
તતો યુદ્ધં પ્રકુર્વાતે નાનાશસ્ત્રૈઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૫॥

જપાકુસુમસઙ્કાશૌ દેહૌ જાતો તદા તયોઃ ।
દદાહ પૃથિવીં સાદ્રિં શસ્ત્રાસઙ્ઘટ્ટજોઽનલઃ ॥ ૬॥

ચ કમ્પે પૃથિવી સર્વા સાબ્ધિદ્વીપા સપર્વતા ।
બાણમાદાય સિન્ધુઃ સ વહ્નયસ્ત્રેણાભિમન્ત્ર્ય ચ ॥ ૭ ॥

સસર્જ દગ્ધું તં દેવં મયૂરેશં રણાઽઽગણે ।
સ દહન્ દેવસેનાં તાં દશદિક્ષુ સસર્પ હ ॥ ૮ ॥

તતઃ પાશં મયૂરેશો મેઘાસ્ત્રેણ સુયોજ્ય ચ ।
ન્યક્ષિપદ્ દૈત્યસેનાયાં કમ્પયન્ ભુવનત્રયમ્ ॥ ૯ ॥

અશમય્ય તતો વહ્નિર્જલધારાડભિવૃષ્ટિભિઃ ।
પ્રભૂતેનાથ તમસા દિશો વ્યાપ્તા દશાપિ ચ ॥ ૧૦ ॥

વિશીર્ણાઃ પર્વતાસ્તાભિઃ પતિતા વૃક્ષસઞ્ચયાઃ ।
અયં કિં પ્રલયઃ પ્રાપ્ત ઇત્યશોચત્ સ દૈત્યરાટ્ ॥ ૧૧ ॥

પવનાસ્ત્રેણ તાન્મેઘાંસ્તદા સિન્ધુર્ન્યવારયત્ ।
સ વાયુઃ કમ્પયામાસ ગગનં ચ દિશો દશ ॥ ૧૨ ॥

તતો દેવોઽમન્ત્રયત્સ કમલં નિજહસ્તકે ।
પર્વતાસ્ત્રેણ સહસા તત્યાજ દૈત્યપુઙ્ગવે ॥ ૧૩ ॥

ઉન્મૂલ્ય તદ્ દ્રુમાન્ વ્યોમ દ્યોતયચ્ચ દિશો દશ ।
અગચ્છદ્ દૈત્યસેનાયાં પ્રાસુવત્ પર્વતાન્બહૂન્ ॥ ૧૪ ॥

અસઙ્ખ્યાતૈર્ગિરિવરૈશ્છાદિતં પૃથિવીતલમ્ ।
ન સ્થાતુમવકાશોઽભૂન્ન ચ ગન્તુમથાપિ ચ ॥ ૧૫ ॥

પવનં કુણ્ઠિતં દૃષ્ટ્વા પર્વતાન્સર્વતોઽપિ ચ ।
વજ્રાસ્ત્રં પ્રેરયામાસ તતો વજ્રાણિ નિર્યયુઃ ॥ ૧૬ ॥

અસઙ્ખ્યાતૈશ્ચ વજ્રૈશ્ચ પર્વતાશ્ચૂર્ણિતાસ્તદા ।
તતોઽકુશં મયૂરેશો વજ્રાસ્ત્રેણ ન્યમન્ત્રયત્ ॥ ૧૭ ॥

સસર્જ તેષુ વજ્રેષુ વજ્રયુદ્ધમભૂત્ તદા ।
તચ્છબ્દેન ચ કમ્પે ભૂઃ પાતાલાનિ દિશો નભઃ ॥ ૧૮ ॥

ન્યપતત્ વજ્રઘાતેન વહ્નિર્લોકાન્દદાહ સઃ ।
પરસ્પરં નિરસ્તાનિ વજ્રાણ્યન્તર્દધુસ્તદા ॥ ૧૯ ॥

તતોઽવદન્મહાદૈત્યોઽમાત્યાન્ પ્રતિ મહારુષા ।
કિમનેન પ્રયોગેણ ભસ્મ કુર્યાં ક્ષણાદમુમ્ ॥ ૨૦ ॥

શિવબાલં શિવાસ્તન્યપાનદક્ષં શિવોચિતમ ।
ઇત્યુક્ત્વાડભિદ્રવદ્દૈત્યો હન્તું તં સ ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૨૧॥

દધાર તં નિરીક્ષ્યૈવમાયાન્તં દૈત્યપુઙ્ગવમ્ ।
વિરાડ્રૂપો મયૂરેશો બિભેદ સહસા નભઃ ॥ ૨૨॥

ચરણાક્રાન્ત પાતાલઃ શ્રોત્રવ્યાપ્તદિગન્તરઃ ॥ ૨૩॥

સહસ્રપાદં સહસા નિરીક્ષ્ય સહસ્રનેત્રં ચ સહસ્રશીર્ષમ્ ।
ખં રોદસી વ્યાપ્ય ચ તિષ્ઠમાનં સિન્ધુર્મુમૂર્છાથ પતઁશ્ચ ભૂમૌ ॥ ૨૪॥

આચ્છાદયન્તં હસ્તેન વ્યોમ સર્વં સુરેશ્વરમ્ ।
સાવધાનમનાઃ કિઞ્ચિત્ સસ્માર રવિજં વરમ્ ॥ ૨૫॥

સિન્ધુરુવાચ ।
રવિણા પૂર્વમુક્તોડહં વરદાને મહૌજસા ।
આચ્છાદયેદ્ યો ગગનમેકહસ્તેનરેડસુર ॥ ૨૬॥

સ તે મુક્તિપદં સદ્યો નેષ્યતે બહુકાલતઃ ।
અતોડનેન રણેનાડલં યદ્ ભાવ્યં તદ્ભવિષ્યતિ ॥ ૨૭॥

પુનર્નિરીક્ષ્યમાણોડસૌ હ્રસ્વકાયં દદર્શ તમ્ ।
ષડ્ભુજં તુ મયૂરેશં પરં વિસ્મયમાયમૌ ॥ ૨૮॥

તતોડવરુહ્ય દેવેશો મયૂરેશઃ શિખણ્ડિનઃ ।
ઉપસ્પૃશ્ય જલં શુદ્ધં જજાપ પરમં મનુમ્ ॥ ૨૯॥

પરશું મન્ત્રયામાસ મહોવ્યામં દિગન્તરમ્ ।
લક્ષીકૃત્ય રિપોર્નાભિં સુધામન્ત્રેણ સંયુતમ્ ॥ ૩૦॥

સ્ફોટયન્નિવ બ્રહ્માણ્ડં ક્રોધસંરક્તલોચનઃ ।
જ્વાલામાલાકુલં તં સ મુમોચ ગિરિજાસુતઃ ॥ ૩૧॥

સ મોચ્યમાનો ગગનં નાદયન્ વિદિશો દિશઃ ।
ભાસયન્ મહસા પૃથ્વીં સપર્વતવનાકરામ્ ॥ ૩૨॥

દૃષ્ટ્વા દૈત્યઃ સમાયાન્તં પરશું કાલસન્નિભમ્ ।
શીઘ્રં ચક્રે ધનુર્ધોરં શરં યાવદ્ધિયોજ્યતે ॥ ૩૩॥

તાવત્સ બિભિદે નાભિમમૃતાભિયુતં લઘુ ।

અમૃતે નિઃસૃતે દૈત્યો વાતાહત ઇવ દ્રુમઃ ॥ ૩૪॥

પપાત સહસા ભૂમૌ વજ્રાહત ઇવાચલઃ ।
પ્રસાર્ય વક્ત્રં રુધિરં વમન્પ્રાણાન્વિસૃજ્ય સઃ ॥ ૩૫॥

મયૂરેશપ્રતાપેન મુક્તિં પ્રાપ સુદુર્લભામ્ ।
પશ્યતાં સર્વલોકાનાં તદ્ભુતમિવાભવત્ ॥ ૩૬॥

અવતેરુર્વિમાનાનિ યુદ્ધં દ્રષ્ટું સ્થિતાનિ હ ।
પપાત પુષ્પવૃષ્ટિશ્ચ શનૈર્મેઘા જગર્જિરે ॥ ૩૭॥

અશીશમદ્ રજો ભૌમં વવૌ વાતઃ સુખાવહઃ ।
પ્રસેદુશ્ચ દિશઃ સર્વા ગન્ધર્વા મધુરં જગુઃ ॥ ૩૮॥

ननृतुश्चाप्सरः सङ्घास्तुष्टुवुर्મુનિદેવતાઃ ।
ષડાનનાદયો વીરા મયૂરેશં મુદા યુતાઃ ॥ ૩૯॥

સર્વે ઊચુઃ ।
પરબ્રહ્મરૂપં ચિદાનન્દરૂપં સદાનન્દરૂપં સુરેશં પરેશમ્ ।
ગુણાબ્ધિ ગુણેશં ગુણાતીતમીશં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૦॥

જગદ્વન્દ્યમેકં પરોઙ્કારમેકં ગુણાનાં પરં કારણં નિર્વિકલ્પમ્ ।
જગત્પાલકં હારકં તારકં તં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૧॥

મહાદેવસૂનું મહાદૈત્યનાશં મહાપૂરુષં સર્વદા વિઘ્નનાશમ્ ।
સદા ભક્તપોષં પરં જ્ઞાનકોશં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૨॥

અનાદિં ગુણાદિં સુરાદિં શિવાયા મહાતોષદં સર્વદા સર્વવન્દ્યમ્ ।
સુરાર્યન્તકં ભુક્તિમુક્તિપ્રદં તં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૩॥

પરં માયિનં માયિનામપ્યગમ્યં મુનિધ્યેયમાકાશકલ્પં જનેશમ્ ।
અસઙ્ખ્યાવતારં નિજાજ્ઞાનનાશં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૪॥

અનેકક્રિયાકારણં શ્રુત્યગમ્યં ત્રયીબોધિતાનેકકર્માદિબીજમ્ ।
ક્રિયા સિદ્ધિહેતું સુરેન્દ્રાદિસેવ્યં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૫॥

મહાકાલરૂપં નિમેષાદિરૂપં કલાકલ્પરૂપં સદાગમ્યરૂપમ્ ।
જનજ્ઞાનહેતું નૃણાં સિદ્ધિદં તં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૬॥

મહેશાદિદેવૈઃ સદા સેવ્યપાદં સદા રક્ષકં યોગિનાં ચિત્સ્વરૂપમ્ ।
સદાકામરૂપં કૃપામ્ભોનિધિં તં મયૂરેશમાદ્યં નતાઃ સ્મો નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪૭॥

સદા ભક્તાનાં ત્વં પ્રસભપરમાનન્દસુખદો
યતસ્ત્વં લોકાનાં પરમકરુણામાશુ તનુષે ।
ષડૂર્મીણાં વેગં સુરવર સદા નાશય વિભો
તતો મુક્તિઃ શ્લાઘ્યા તવ ભજનતોઽનન્તસુખદાત્ ॥ ૪૮॥

કિમસ્માભિઃ સ્તોત્રં ગજવદન તે શક્યમતુલં
વિધાતું વા રમ્યં ગુણનિધિરસિ પ્રેમ જગતામ્ ।
ન ચાસ્માકં શક્તિસ્તવ ગુણગણં વર્ણિતુમહો
ત્વદીયોઽયં વારાં નિધિરિવ જગત્સર્જનવિધિઃ ॥ ૪૯॥

કઃ ઉવાચ ।
એવં સ્તુત્વા પુનસ્તેઽમું પ્રાર્થયામાસુરાદરાત્ ।
યદુક્તં તે મયૂરેશ તત્કૃતં પરમં વચઃ ॥ ૫૦॥

સર્વેષાં સુરસઙ્ઘાનામવધ્યોઽયં હતોઽસુરઃ ।
ततोઽગાત્ પાર્વતી તત્ર જહૃષે ચાલિલિઙ્ગ તમ્ ॥ ૫૧॥

શિવોઽપિ પ્રયયૌ તત્ર સમાલિઙ્ગ્ય ચ તમબ્રવીત્ ।
સમ્યક્ કૃતં ત્વયા વત્સ ત્રૈલોક્યં હર્ષ નિર્ભરમ્ ॥ ૫૨॥

સિન્ધોર્વધઃ સર્વસુરૈરસાધ્યો ન ચ તે શ્રમઃ ।
પરાક્રમવતઃ સર્વલોકરક્ષારતસ્ય ચ ॥ ૫૩॥

ચતુર્વેદાનિરુપ્યસ્ય સર્વવિદ્યાનિધેરપિ ।
એવમુક્ત્વા ગતાસ્તે તુ સર્વે સ્વસ્થાનમાદૃતાઃ ॥ ૫૪॥

મયૂરેશં નમસ્કૃત્ય તતો દેવાબ્રુવઁશ્ચ તમ્ ।
ઇદં યઃ પઠતે સ્તોત્રં સ કામાલ્લભતેઽખિલાન્ ॥ ૫૫॥

સહસ્રાવર્તનાત્ કારાગૃહસ્થં મોચયેજ્જનમ્ ।
અયુતાવર્તનાન્મર્ત્યોઽસાધ્યં યત્સાધયેત્ ક્ષણાત્ ॥ ૫૬॥

સર્વત્ર જયમાપ્નોતિ શ્રિયં પરમદુર્લભામ્ ।
પુત્રવાન્ધનવાંશ્ચૈવ વશતામખિલં નયેત્ ॥ ૫૭॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા હ્યનુજ્ઞાતાઃ સાધ્વિત્યુક્ત્વા યયુઃ સુરાઃ ।
મયૂરેશો ગણૈર્યુક્તઃ સ્વધામ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૫૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્ધુવદો નામ ત્રયોવિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૬૯૧ + ૫૮ = ૯૭૫૯

૨.૧૨૪ ચતુર્વિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
પતિતે સિન્ધુદૈત્યે તુ હતશેષા રણે સ્થિતાઃ ।
આયયુર્ગણ્ડકીં યાવત્તાવત્તે ચિન્તયાયુતાઃ ॥ ૧ ॥

ઉગ્રા દુર્ગા ચક્રપાણિરતિષ્ઠન્ વિહ્વલા ભૃશમ્ ।
તાવત્ તેષાં દુષ્ટચિન્હં બભૂવ વિવિધં તદા ॥ ૨ ॥

ઉદક્શિરાઃ પ્રસુષ્વાપ કાશ્ચિત્તત્રાશુભાવહઃ ।
જાનુનોર્મસ્તકં ન્યસ્ય તસ્થૌ તૂષ્ણીં ચલન્નિવ ॥ ૩ ॥

હનૌ પાણિતલં ન્યસ્ય તસ્થૌ કાચિન્મુદં વિના ।
એતસ્મિન્નન્તરે દૂતા યમદૂતા ઇવાયયુઃ ॥ ૪ ॥

અતિમ્લાનમુખા દીના નાબ્રુવન્મૂકતાં ગતાઃ ।
પૃષ્ટાસ્તે પ્રાહુરપરે વૃત્તાન્તં રણભૂગતમ્ ॥ ૫ ॥

દૂતા ઊચુઃ ।
અસઙ્ખ્યાતાન્ મહાવીરાન્ હત્વા સિન્ધુર્દિવં ગતઃ ।
બાલાનસ્માન્ પરિત્યજ્ય તેન હીના રુદામહે ॥ ૬ ॥

નિરીક્ષ્ય દેવાન્ નિહતાન્ ક્રુદ્ધોઽગાદ્ ગિરિજાસુતઃ ।
અસ્ત્રૈરસ્ત્રાણિ સંવાર્ય મુમોચ પરશું શિતમ્ ॥ ૭ ॥

તેન સિન્ધુર્મૃતસ્તત્ર પતિતો ધરણીતલે ।
મુમૂર્છસ્તત્ર સર્વેઽપિ તદીયા નાગરાશ્ચ હ ॥ ૮ ॥

શ્રુત્વા વાર્તાં દૂતમુખાદ્ રુરુદુઃ સર્વ એવ તે ।
વિલલાપાથ દુર્ગા સા જઘાન શિર ઉત્કટમ્ ॥ ૯ ॥

મુક્તકેશા મુહુર્વક્ત્રં નિઘ્નતી ગતભૂષણા ।
ઉગ્રા ચ જનની ચાસ્ય ચક્રપાણિઃ પિતા તદા ॥ ૧૦ ॥

પૌરાશ્ચ રુરુદુસ્તત્ર નિઘ્નન્તઃ પાણિના મુખમ્ ।

અવનૌ શિર આસ્ફાલ્ય લુલુણ્ઠર્ધોરનિસ્વનાઃ ॥ ૧૧ ॥

કશ્ચિદ્ધૂલિં નિચિક્ષેપ મુખે શિરસિ દુઃખિતઃ ।
હસ્તપૃષ્ઠં દદંશાન્યાસ્તાભ્યાં ભૂમિમથાહનત્ ॥ ૧૨ ॥

અશપન્ નિગરિજાપુત્રં સ્ત્રિયો ભઙ્ક્ત્વા કરાઙ્ગુલીઃ ।

ઉગ્રોવાચ ।
નાનાયત્નૈસ્તપસા સૂર્યતુષ્ટ્યા નત્યા સ્તુત્યા લઙઘનૈઃ સર્વદાનૈઃ ।
પ્રાતઃકાલાન્ મા હતસ્ત્વં કથઞ્ચિચ્છૂરો માની કેન નીતોઽસિ રેં ત્વમ્ ॥ ૧૩ ॥

ત્રિલોકનાયકેનાઽહં શ્લાઘ્યા ત્રૈલોક્યમણ્ડલે ।
શપિષ્યન્તિ ચ માં લોકા હતભાગ્યાસિ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૧૪ ॥

જિતઃ કૃતાન્તઃ પૂર્વં તે કથં તેન સમાગમઃ ।
પ્રાપ્તસ્ત્વયા કથં પુત્ર ન જિતઃ પુનરેવ સઃ ॥ ૧૫ ॥

સકામો ગિરિજાપુત્રસ્ત્વયિ યાતે દિવં સુત ।
મામપૃષ્ટ્વા કથં યાતઃ સ્વર્ગ લોકં સુખાવહમ્ ॥ ૧૬ ॥

દુઃખિતાયાં મયિ સુત કથં સન્તોષમેષ્યસિ ।
ગર્જન્તિ નૈવ જીમૂતત્સ્ત્વયિ ગર્જતિ પુત્રક ॥ ૧૭ ॥

નિઃશબ્દઃ સ કથં પુત્ર પતિતસ્ત્વં રણાગણે ।

દુર્ગોવાચ ।
દેહૈકયં કૃતવાન્ ધાતા દમ્પત્યોર્વેદદર્શનાત્ ॥ ૧૮ ॥

પ્રાણૈકયં ન કૃતં કસ્માદ્બ્રહ્મણા મૂઢબુદ્ધિના ।
નાહં શચીં ચ સાવિત્રીં સૌભાગ્યમદગર્વિતા ॥ ૧૯ ॥

ગણયામિ ન ચાન્યાશ્ચ સા કથં વિધવાઽભવમ્ ।
સ્વહસ્તેન ચ કસ્તૂરીં ચન્દનં ચ યદા ભવાન્ ॥ ૨૦ ॥

ચર્ચતિ સ્મ તદાઙ્ગાનિ શીતલાનિ મમાઽભવન્ ।
ઇદાનીં દહ્યમાનાનિ શોકેન તાનિ નિર્વપ ॥ ૨૧ ॥

ન ભક્ષયસિ પૂર્વં ત્વં મદ્વિના વિષમણ્વપિ ।
સ કથં માં વિના સ્વર્ગસુખં ભોક્ષ્યસિ તાદૃશમ્ ॥ ૨૨ ॥

અપરાધં વિના ભૃત્યે નોદાસીના ભવન્તિ હિ ।

સાધવઃ સમશીલાશ્ચ તત્કથં મામુપેક્ષસે ॥ ૨૩॥

ઉપાધિરહિતં પ્રેમ કૃતં નાનાવિધં પુરા ।
અનિર્વાચ્યં કથં ત્યક્ત્વા તદ્વ્રતોઽસિ સુરાન્તક ॥ ૨૪॥

ક ઉવાચ ।
તપોવૃદ્ધા જ્ઞાનવૃદ્ધાઃ પ્રાબ્રુવન્નિષ્ઠુરં વચઃ ।
ન રોદનં પ્રશંસન્તિ ધર્મશાસ્ત્રવિદો જનાઃ ॥ ૨૫॥

યદશ્રુ સુહૃદામાસ્યે પ્રેતસ્ય તત્પતેદ્ ધ્રુવમ્ ।
તસ્માત્તસ્ય હિતં યત્ સ્યાત્ તત્ કર્તવ્યં દયાવતા ॥ ૨૬॥

વિચાર્યમાણે તસ્યાપિ મોક્ષોઽદાયિ કૃપાવતા ।
નિર્ગુણેન ચિદાનન્દઘનેન બ્રહ્મરૂપિણા ॥ ૨૭॥

દયાપરવશાજ્જન્મ બિભ્રતા લોકશર્મ્મતા ।
મયૂરેશેન સઙ્ગ્રામે નિઘ્નતા સમ્મુખં ચ તમ્ ॥ ૨૮॥

આત્મનો નૈવ મરણં નોત્પત્તિઃ ક્વાપિ વિદ્યતે ।
અનાદિત્વાન્નિર્ગુણત્વાન્નિત્યત્વાદ્ વેદનિશ્ચયાત્ ॥ ૨૯॥

સ્વાર્થં હિ રોદતે જન્તુર્હિતં પ્રેતસ્ય નેહતે ।
અસઙ્ખ્ય ભારવાઽદેવી ન ભારં સહતે ધરા ॥ ૩૦॥

પ્રેતસ્ય શેષઃ કમઠો વરાહોઽસૌ ધરાધરઃ ।
ઇત્યુક્ત્વા તે તદા શોકં વિજહુર્બુદ્ધવાઽત્યતઃ ॥ ૩૧॥

ઉગ્રા ચ ચક્રપાણિશ્ચ દુર્ગા ચ સખિભિઃ સહ ।
નાગરાશ્ચાપિ શોચન્તો યયુઃ સઙ્ગ્રામમણ્ડલમ્ ॥ ૩૨॥

દદૃશુઃ સેવકૈઃ સિન્ધું વીજ્યમાનં રણાઙ્ગણે ।
પતિતં વક્ત્રકમલં વ્યાદાય સિતલોચનમ્ ॥ ૩૩॥

અસૃક્સ્રવન્તં દુર્ગન્ધં પક્ષિશ્વાપદસઙ્કુલમ્ ।
ઉપવિષ્ટાસ્તુ પરિતઃ શોચન્તો ભૃશદુઃખિતાઃ ॥ ૩૪॥

અઙ્કે કૃત્વા શિરસ્તસ્ય દુર્ગાઽશોચત્ ખરસ્વના ।
પાદસંવાહનં નાથ હસ્તાભ્યામ્ પૂર્વમાચરમ્ ॥ ૩૫॥

જનમધ્યે ન તચ્છક્યમુત્તિષ્ઠ પ્રાણનાયક ।
શત્રૌ જીવતિ નિદ્રાં ત્વં કથં વિરાધિગચ્છસિ ॥ ૩૬॥

તન્મુખે સ્થાપયિત્વાસ્યં હાહાકારં ચ સાઽકરોત્ ।
ન્યષેધન્ વૃદ્ધવિજ્ઞાસ્તાં તત ઉગ્રાઽબ્રવીદ્ વચઃ ॥ ૩૭ ॥

ચક્રપાણિઃ પિતા ચાસ્યં ક્ષાલયન્તૌ શુશોચ તમ્ ।
ઉત્તિષ્ઠ વત્સ કિં શેષે શેષે રિપુગણે સતિ ॥ ૩૮ ॥

વજ્રી વજ્રાહત ઇવ પતિતો ધરણીતલે ।
ઇદાનીં બાલ યુદ્ધે ત્વં કથં નિપતિતો ભુવિ ॥ ૩૯ ॥

જિતઃ કૃતાન્તો ભૂક્ષેપાત્ તદ્વશં કથમાગતઃ ।
કિઞ્ચિદ્વાક્યં વદ વિભો હૃદયાનન્દકારકમ્ ॥ ૪૦ ॥

યસ્ય શબ્દેન ત્રૈલોક્યં કમ્પતે સ્મ પુરાઽનઘ ।
કથં સ્વવચનં નાદ્ય વદસે મન્દવિક્રમ ॥ ૪૧ ॥

નાવાભ્યામપરાદ્ધં તે યેન મૌનં ત્વમાશ્રિતઃ ।
ન ભાષસે રોષવશાત્ સેનાશેષસમન્વિતઃ ॥ ૪૨ ॥

કથં વિવ્હલતાં યાતઃ કામં યો જિતવાન્ રુચા ।
તતો વિજ્ઞાશ્ચ વૃદ્ધાશ્ચ નાનાદૃષ્ટાન્તદર્શનૈઃ ॥ ૪૩ ॥

સમાદધ્યુઃ પ્રરુદતો મૃતાનુમરણં ન હિ ।
રામો દાશરથિઃ કિં નુ લોકાન્તરગતો ન હિ ॥ ૪૪ ॥

વિક્રમેણ રિપૂં જિત્વા ગતઃ કિં ન રઘૂત્તમઃ ।
અન્યેઽપિ શતશો ભૂપાસ્ત્વત્કૃતે મરણં ગતાઃ ।
કીર્તિં નાનાવિધાં કૃત્વા સ્વર્ગસ્થાઃ સુખમશ્નુતે ॥ ૪૫ ॥

ક ઉવાચ ।
તતસ્તે સંસ્કૃતિં ચક્રુર્બિલ્વચન્દનદારુભિઃ ।
દુર્ગા સહૈવ સંયાતા પાતિવ્રત્યગુણાન્વિતા ॥ ૪૬ ॥

તતો યયૌ મયૂરેશં ચક્રપાણિઃ સનાગરઃ ।
નમસ્કૃત્ય પ્રતુષ્ટાવ બદ્ધાઞ્જલિપુટઃ શનૈઃ ॥ ૪૭ ॥

રાજોવાચ ।
નિર્ગુણસ્ત્વં પરાત્માસિ ચરાચરગતિર્વિભો ।
ત્રયીગમ્યો ગુણાધ્યક્ષો વિરજો વિશ્વનાયકઃ ॥ ૪૮ ॥

તવૈવ માયયા દેવા મોહિતસ્ત્વાં ન તે વિદુઃ ।
અહં ધન્યો નાગરિકા ધન્યાસ્ત્વદ્દર્શનાદ્વિભો ॥ ૪૯॥

ક ઉવાચ ।
એવં તેન સ્તુતો દેવઃ કરુણાબ્ધિર્મયૂરરાટ્ ।
ઉવાચ પરમપ્રીતઃ સર્વશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વવિત્ ॥ ૫૦॥

દેવ ઉવાચ ।
વરં વરય મત્તસ્ત્વં ચક્રપાણે હતાર્ભક ।

રાજોવાચ ।
યદિ તુષ્ટોઽસિ દેવેશ યદિ દેયો વરો મમ ॥ ૫૧॥

તદા ગૃહાનુપાગચ્છ પુનીહિ નગરીમિમામ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં બર્હિણં સ સમારુહત્ ॥ ૫૨॥

યયૌ સ નગરં પશ્ચાત્ ત્ર્યમ્બકો ગિરિજાયુતઃ ।
અગ્રતસ્તે ગણાઃ સર્વે મુનયો હર્ષનિર્ભરાઃ ॥ ૫૩॥

વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ યુયુસ્તે ગણ્ડકીં પુરીમ્ ।
નાનાધ્વજપતાકાભિર્યુતાં સંસિક્તપદ્ધતિમ્ ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્ધુનિરુદ્ધદેવગણમોચનં નામ ચતુર્વિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૭૪૯ + ૫૪ = ૯૮૦૩

૨.૧૨૫ પઞ્ચવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સભાં સંવારયામાસ ચક્રપાણિઃ પુરો ગતઃ ।
પરાર્ધ્યાસ્તરણૈર્વસ્ત્રૈઃ પતાકાધ્વજચામરૈઃ ॥ ૧॥

નાનારત્નેષુ દીપેષુ ભૂમિસ્તમ્ભગતેષુચ ।
અનન્તો દૃશ્યતે યત્ર સઙ્ક્રાન્તપ્રતિમો નરઃ ॥ ૨॥

દદર્શ નગરીં દેવો નાનાધ્વજવિરાજિતામ્ ।
પ્રાસાદશિખરારૂઢાઃ પશ્યન્તિ સ્માઽસુરસ્ત્રિયઃ ॥ ૩॥

ततो मुक्ताः सुरास्ते तं सम्मुखं चक्रपाणिना ।
आयर्युमाधवः शक्रोऽनल औलविलोऽपि च ॥ ४॥

मरुद् रविः शशी चान्ये वाद्यघोषेण सत्वरम् ।
स्वस्ववाहात् समुत्तीर्य प्रणेमुः सर्व एव तम् ॥ ५॥

आलिलिङ्गुर्मयूरेशं देवाः पौराश्च सादरम् ।
माधवश्च मयूरेशं दृष्ट्वा हर्षसमन्वितः ॥ ६॥

प्रशशंसुः सिन्धुवधात् सर्वे हर्षादयः सुराः ।

देवा ऊचुः ।
आक्रान्तं विष्टपं येन सहतः क्षणमात्रतः ॥ ७॥

दत्तानि स्वपदान्याशु नेदृग्दृष्टो न वा श्रुतः ।
अत्र ये वैष्णवाः शैवाः शाक्ताः सौराश्च तेऽप्यमुम् ॥ ८॥

तत्तद्रूपं निरीक्ष्यैव पुपूजुः परया मुदा ।
मयूरेश जयस्वेति श्रुत्वा वाचः सुविस्मिताः ॥ ९॥

बालकाश्च सुसम्पन्ना मुग्धाः प्रौढाश्च योषितः ।
पुपूजुर्मनसा देवं वृद्धाश्च तरुणास्तदा ॥ १०॥

चक्रपाणिगृहे देवो मध्ये सिंहासने शुभे ॥ ११॥

उपविष्टो मयूरेशो विबुधाश्च समन्ततः ।
मुनयश्च गणाः सर्वे समकोटिमिता मुने ॥ १२॥

नुनुवुर्बन्दिनः सर्वे धन्या देवा नृपास्तथा ।
ननृतुश्चाप्सरःसङ्घा जगुस्ते नारदादयः ॥ १३॥

चक्रपाणिस्ततः सर्वान् सम्पूजय विधिवत् तदा ।
उवाच च सभामध्ये धन्यं मे जन्म कर्म च ॥ १४॥

इन्द्रादयो लोकपालाः समितौ यस्य मेऽधुना ।
शतजन्मार्जितैः पुण्यैर्मयूरेशो निरीक्षितः ॥ १५॥

क उवाच ।
इन्द्रो दृष्ट्वा मयूरेशं प्रथमं पूजितं रुषा ।
अब्रवीत् सहसा भ्रान्तो मायया जगदीशितुः ॥ १६॥

શઙ્ક ઉવાચ ।
ચતુર્મુખોઽપિ લક્ષ્મીશો જગદુત્પત્તિકારકઃ ।
મૂઢોઽસિ ચક્રપાણે ત્વમર્ભસ્ય પ્રપૂજનાત્ ॥ ૧૭ ॥

અસ્માન્ ધિક્કૃત્ય યન્મોહાત્ પૂજિતો બાલકસ્ત્વયા ।
જનકં સર્વલોકાનાં ત્યજ્ય સંહારકારકમ્ ॥ ૧૮ ॥

ત્રૈલોક્યજનનીમમ્બાં સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારિણીમ્ ।
રવિં ત્રૈલોક્યનેતારં ત્રયીકર્મપ્રવર્તકમ્ ॥ ૧૯ ॥

હિત્વા સમ્પૂચિતો બાલો નેદં સમ્યક્કૃતં ત્વયા ॥ ૨૦ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં વદતિ દેવેન્દ્રે ચક્રપાણિસ્તદાઽબ્રવીત્ ।
રુદ્રાત્સૂર્યાત્કુબેરાચ્ચ શક્રાચ્ચ મરુતોઽનલાત્ ॥ ૨૧ ॥

દૃષ્ટઃ પરાક્રમોઽતીવ સિન્ધુદૈત્યવિનાશનાત્ ।
મોક્ષાત્સર્વસુરાણાઞ્ચ કારાગારાદ્ ગુણેશ્વરઃ ॥ ૨૨ ॥

યોઽવતીર્ણો ભુવો ભારં હર્તું શિવનિવેશને ।
પરમાત્માનન્તશક્તિર્નાનાદૈત્યવિભઞ્જનઃ ॥ ૨૩ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં વદતિ તસ્મિંસ્તુ શ્રુતઃ શબ્દઃ સુરૈર્મહાન્ ।
મૂર્છિતાઃ પતિતાઃ કેચિદ્ બ્રહ્માણ્ડસ્ફોટશઙ્કયા ॥ ૨૪ ॥

ચ કમ્પે ધરણી સર્વા ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ।
કોટિસૂર્યપ્રકાશેન સહસાચ્છાદિતં જગત્ ॥ ૨૫ ॥

તતસ્તૈસ્ત્રિદશૈસ્તત્ર દૃષ્ટો દેવોઽતિસુન્દરઃ ।
નાનાલઙ્કારસંયુક્તો દશબાહુર્ગજાનનઃ ॥ ૨૬ ॥

એવં દૃષ્ટ્વા સ્વરૂપં તે વિસ્મિતાસ્ત્રિદશાસ્તદા ।
પુનસ્તમેવ દદૃશુઃ પઞ્ચરૂપિણમીશ્વરમ્ ॥ ૨૭ ॥

પદ્માસનગતં મધ્યે વક્રતુણ્ડં શિવં પુનઃ ।
આગ્નેય્યાં નૈઋતે સૂર્યં પાર્વતીં મારુતેઽપિ ચ ॥ ૨૮ ॥

નારાયણં તથેશાન્યે તતો ભ્રમમિતાઃ સુરાઃ ।
તતસ્તે શુશ્રુવુર્વ્યોમવાણીં ભ્રમનિવારિકામ્ ॥ ૨૯ ॥

આરાધ્યોઽયં સર્વજનૈરેકો જાતઃ સ પઞ્ચધા ।
અનાદિનિધનો દેવો જગદ્વ્યાપી ગજાનનઃ ॥ ૩૦ ॥

અયમેવ સદા પૂજ્યઃ સર્વવિઘ્નવિનાશનઃ ।
દેવૈર્મનુષ્યૈર્યક્ષૈશ્ચ નાગૈ રક્ષોભિરેવ ચ ॥ ૩૧ ॥

એતાસ્મિન્પૂજિતે પઞ્ચપૂજનં ચ ભવિષ્યતિ ।
ન બુદ્ધિભેદં તનુયાદેતસ્મિન્ નરકાય સા ॥ ૩૨ ॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વૈવં તે મયૂરેશં શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતમ્ ।
દદૃશુર્વજ્રિમુખ્યાસ્તે આદ્યમોઙ્કારરૂપિણમ્ ॥ ૩૩ ॥

તતઃ પ્રબુદ્ધાસ્તે દેવાસ્ત્યક્ત્વા ભ્રાન્તિસ્મયં ચ તમ્ ।
પુપૂજુર્જયશબ્દૈસ્તં સર્વાન્તર્યામિણં વિભુમ્ ॥ ૩૪ ॥

તતઃ પુપૂજે હર્ષેણ ચક્રપાણિર્ગુણેશ્વરમ્ ।
પઞ્ચામૃતૈઃ શુદ્ધજલૈર્દિવ્યવસ્ત્રૈશ્ચ ભૂષણૈઃ ॥ ૩૫ ॥

પુષ્પૈર્ધૂપૈશ્ચ દીપૈશ્ચ નૈવેદ્યૈર્વિવિધૈરપિ ।
ફલતામ્બૂલનિચયૈર્દક્ષિણાભિરનેકશઃ ॥ ૩૬ ॥

નીરાજનૈર્મન્ત્રપુષ્પૈર્નતિભિઃ સ્તુતિભિસ્તદા ।
તથૈવ પૂજયામાસ ભક્ત્યા સર્વસુરાનપિ ॥ ૩૭ ॥

ઉવાચ તાન્ નૃપવરો ધન્યોઽહં ચ પ્રપૂજનાત્ ।
યતો નૈતાદૃશઃ ક્વાપિ જાતઃ સર્વસમાગમઃ ॥ ૩૮ ॥

તતસ્તત્રાબ્રવીત્ હૃષ્ટો નારદશ્ચતુરાનનમ્ ।

નારદ ઉવાચ ।
સિદ્ધિબુદ્ધિ વિવાહાર્થમાજ્ઞયા તેઽબ્જસમ્ભવ ॥ ૩૯ ॥

શિવં શિવાં ચ વિજ્ઞાપ્ય નિશ્ચયઃ પ્રાઙ્મયા કૃતઃ ।
મયૂરેશાય સમ્યક્તે દાતવ્યે બહુલક્ષણે ॥ ૪૦ ॥

તતઃ સર્વે સુરા દેવં બ્રહ્માણં મન્મથાતુરાઃ ।
પ્રત્યેકં તે હ્યયાચન્ત મમ દેહીતિ સાદરમ્ ॥ ૪૧ ॥

તતો બ્રહ્મા તયોર્હસ્તે માલાં દત્ત્વાઽબ્રવીદિદમ્ ।

ક ઉવાચ ।
ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિસુરેષ્વેકો યો ભાસતે હૃદિ ॥ ૪૨ ॥

તમેવ વૃણુતં દેવ્યૌ માલાભ્યાં મત્સમક્ષતઃ ।
ત્યક્ત્વા સર્વાન્સુરાઁસ્તેતુ સિદ્ધિબુદ્ધી ઉભે અપિ ॥ ૪૩ ॥

મયૂરેશગલે માલે નિક્ષિપેતાં મુદા તદા ।
વિમનસ્કાસ્તતો દેવા અસૃજન્ શ્વાસમારુતમ્ ॥ ૪૪ ॥

તાભ્યાં જાનુગતાભ્યાં તુ શુશુભે સ મયૂરરાટ્ ।
બ્રહ્મા યથાવિધિ તયોર્વિવાહમકરોત્તદા ॥ ૪૫ ॥

ઉવાચ ચ સભામધ્યે મયા લબ્ધં હૃદિ સ્થિતમ્ ।
ન્યવેદયત્ તં દેવેશં મયૂરેશં વિધાનતઃ ॥ ૪૬ ॥

અદ્ય યાવન્મયૈતે વૈ પાલિતે બહુયત્નતઃ ।
ઇદાનીં તે મયા દત્તે રક્ષસ્વ બહુયત્નતઃ ॥ ૪૭ ॥

તત ઇન્દ્રાદયો દેવા મયૂરેશં વ્યજિજ્ઞપુઃ ।
તવ પ્રસાદાદ્ દેવેશ મુક્તાઃ કારાગૃહાત્ તતઃ ॥ ૪૮ ॥

તતઃ સિન્ધુર્ગતો મોક્ષં સ્વસ્થાનં કૃપયા તવ ।
યાસ્યામો દેહ્યનુજ્ઞાં નો મુનિભિર્ગૌતમાદિભિઃ ॥ ૪૯ ॥

ક ઉવાચ ।
દદાવાજ્ઞાં મયૂરેશો યાતુકામાન્મુદા તદા ।
પાર્વતી ચ સ્નુષે ચોભે સ્વાઙ્કમારોપ્ય સાદરમ્ ॥ ૫૦ ॥

મયૂરેશં ચ પરમં હર્ષમાપ શિવાન્વિતા ।
દદૌ દાનાન્યનેકાનિ વાસાંસ્યાભરણાનિ ચ ॥ ૫૧ ॥

ય ઇદં શૃણુયાન્મર્ત્યો વિવાહં ચ વયં શુભમ્ ।
સિન્ધોર્જય ગણેશસ્ય સર્વકામાલ્લભેન્નરઃ ॥ ૫૨ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે શ્રીગણેશવિવાહવર્ણનં નામ પઞ્ચવિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૮૦૩ + ૫૨ = ૯૮૫૫

૨.૧૨૬ ષડ્વિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ અથ ગજાનનચરિતં દ્વાપરયુગ ।

ક ઉવાચ ।
સિદ્ધે વિવાહે ચ તતો મયૂરેશઃ શિખણ્ડિનમ્ ।
આરુહ્ય સહસા ગન્તું નગરીં સ્વામિયેષ સઃ ॥ ૧॥

સ્વં સ્વં વાહનમારુઢા ગીર્વાણાસ્તત્ક્ષણેન ચ ।
યાન્તિ સ્મ પુરતસ્તસ્ય મુનયઃ પૃષ્ઠતો યયુઃ ॥ ૨॥

અન્વયુર્નાગરાઃ સર્વે સ્ત્રિયશ્ચ બાલકાનિ ચ ।
આનન્દયુક્તા નગરાત્ સહસા ચક્રપાણિના ॥ ૩॥

વાદ્યેત્સુ સર્વવાદ્યેષુ ननृતુશ્ચાપ્સરોગણાઃ ।
રણભૂમિં ગતો યાવન્મયૂરેશોઽખિલૈર્વૃતઃ ॥ ૪॥

તાવત્સ્કન્દાદયો વીરાઃ પ્રાર્થયાં ચક્રિરે વિભુમ્ ।

વીરા ઊચુઃ ।
સેનાચરા દૈત્યગણૈર્નિહતા યુદ્ધસમ્ભ્રમાત્ ॥ ૫॥

ઉત્તસ્થુઃ સર્વ એવૈતે ત્વત્કટાક્ષામૃતોક્ષિતાઃ ।
તાન્દૃષ્ટ્વા જીવિતાંસ્તેન સર્વે દેવાશ્ચ નાગરાઃ ॥ ૬॥

વિસ્મયં પરમં પ્રામાઃ સાધુ સાધ્વબ્રુવંસ્તદા ।
તતો યોજનમાત્રં ચ દત્વા માર્ગમવસ્થિતઃ ॥ ૭॥

દેવોઽબ્રવીચ્ચક્રપાણિં મૂર્ધ્નિ દત્ત્વા કરં શુભમ્ ।
આલિઙ્ગ્ય દશદોર્દણ્ડૈઃ શત્રુપક્ષભયઙ્કરૈઃ ॥ ૮॥

દેવ ઉવાચ ।
ત્વં યાહિ ગણ્ડકી શીઘ્રં નાગરૈર્મમ વાક્યતઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં મુમોચાશ્રૂણિ સત્વરમ્ ॥ ૯॥

નાગરાશ્ચ પ્રણમ્યોચ્ચૈરુચુર્વાક્યં શુચાન્વિતાઃ ।
યત્ર યાસિ નયાસ્માંસ્ત્વમત્ર ત્યક્તું ન ચાર્હસિ ॥ ૧૦॥

નાગતઃ સ્યાત્ પૂર્વમેવ તદા દુઃખં ન નો ભવેત્ ।
એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય યયુઃ સર્વે તદાજ્ઞયા ॥ ૧૧॥

ચક્રપાણિરપિ તદા નમસ્કૃત્ય યયૌ પુરઃ ।
વર્ણયન્તો ગુણગણાંસ્તદીયાનદ્ભુતાન્ બહૂન્ ॥ ૧૨ ॥

ક્ષણેન નગરીં પ્રાપ્ય ચક્રપાણ્યનુમોદિતાઃ ।
નાગરાઃ સ્વગૃહં પ્રામાશ્ચક્રપાણિર્નિજાલયમ્ ॥ ૧૩ ॥

પઞ્ચાનામપિ દેવાનાં પ્રાસાદાનપ્યકારયત્ ।
પઞ્ચાયતનમૂર્તિં ચ સ્થાપયામાસ તેષુ ચ ॥ ૧૪ ॥

પ્રત્યહં પૂજયામાસ ભક્તિભાવસમન્વિતઃ ।
મયૂરેશપુરીં પ્રામો મયૂરેશોઽપિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૧૫ ॥

આશ્ચર્યં પરમં પ્રામા ગણાઃ સર્વે નિરીક્ષ્યતમ્ ।
યસ્યાં રત્નમયા સ્તમ્ભા ભિત્તયોઽષ્ટાપદાન્વિતાઃ ॥ ૧૬ ॥

એકો ના દૃશ્યતે તત્રા સઙ્ખ્યાતજનસંયુતઃ ।
પ્રવિશ્ય સ સભાં રમ્યા બ્રહ્મમાદીનુપવેશ્ય ચ ॥ ૧૭ ॥

મધ્યે વિવેશ ચ તતો લોકયન્ સર્વતઃ સ્વયમ્ ।
દદર્શ પૂર્વભાગે સે મન્મથં રતિ સંયુતમ્ ॥ ૧૮ ॥

દેવીં માર્જારનામ્નીં તાં લોકે ખ્યાતાં સુખપ્રદામ્ ।
દક્ષિણસ્યાં દિશિ તદા લોકયત્ પાર્વતીશિવૌ ॥ ૧૯ ॥

તત્પુરો વિરજાં દેવીં ભક્તકામપ્રપૂરિકામ્ ।
પશ્ચિમાયાં દિશિતતો વારાહં ધરણીયુતમ્ ॥ ૨૦ ॥

આશ્રયાં નામ દેવીં ચ સર્વવિઘ્નહરાં શુભામ્ ।
ઉત્તરસ્યાં દિશિ તદા શ્રીહરિં સમલોકયત્ ॥ ૨૧ ॥

મુક્તાદેવીં ચ વિખ્યાતાં સર્વમુક્તિપ્રદાં તતઃ ।
ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટિસુરાઃ સ્થિતાસ્તદ્દર્શનિચ્છયા ॥ ૨૨ ॥

ભાદ્રશુદ્ધપ્રતિપદિ સ્નાત્વાઽભ્યર્ચ્ય ગજાનનમ્ ।
ગત્વા તુ પૂર્વદિગ્ભાગે માર્જારીં પૂજયેત્ ततः ॥ ૨૩ ॥

દત્વા દાનાનિ વિપ્રેભ્યઃ સ્મૃત્વા ધ્યાત્વા ગજાનનમ્ ।
મૌનં વ્રતં સમાસ્થાય ન શ્રુત્વા પાદજધ્વનિમ્ ॥ ૨૪ ॥

કૃમિકીટપતઙ્ગાદીન્ ન હિંસેત પ્રયતઃ શુચિઃ ।
પુનઃ સ્નાત્વા સમભ્યર્ચેદ્ દેવદેવં ગજાનનમ્ ॥ ૨૫ ॥

પૂર્વવત્તુ દ્વિતીયેઽન્હિ તૃતીયે ચ તતઃ ક્રમાત્ ।
તથૈવ દક્ષિણદ્વારિ વિરજાં દ્વિતયેઽહનિ ॥ ૨૬ ॥

તૃતીયે પશ્ચિમદ્વારિ તથૈવાશ્રમસંજ્ઞિતામ્ ।
નત્વાઽર્ચયેચ્ચતુર્થ્યાં તુ તદ્વદુત્તરતો નરઃ ॥ ૨૭ ॥

મુક્તાં દેવી સમભ્યર્ચ્ય મયૂરેશં ચ તદ્દિને ।
પૂજામહોત્સવં કુર્યાદ્ રાત્રૌ જાગરણં ચરેત્ ॥ ૨૮ ॥

એવં યઃ કુરુતે ભક્ત્યા દ્વારાણિ ચોપવાસતઃ ।
સ સર્વાલ્લભતે કામાન્ મયૂરેશપ્રસાદતઃ ॥ ૨૯ ॥

ચતુર્થ્યામેવ ચત્વારિ શક્તો દ્વારાણિ પૂર્વવત્ ।
આદ્યન્તમજ્જનાદેવદર્શનં ચ કરોતિ યઃ ॥ ૩૦ ॥ (નદ્યન્તર્મજ્જનં દેવદર્શનં)

તસ્ય સદ્યઃ ફલં દદ્યાત્ પરિતુષ્ટો ગજાનનઃ ।
તસ્માચ્છુદ્ધપ્રતિપદમારભ્ય બ્રહ્મચર્યવાન્ ॥ ૩૧ ॥

તતશ્ચતુર્થ્યામુષસિ સ્નાનં કૃત્વા વિધાનતઃ ।
નિત્યં સમ્પાદ્ય વિધિવન્મયૂરેશં સમર્ચયેત્ ॥ ૩૨ ॥

પ્રદક્ષિણા નમસ્કારાન્ કુર્યાદેવૈકવિંશતિમ્ ।
પૂર્વદ્વારે નમસ્કૃત્ય માર્જારીં ત્વરયાન્વિતઃ ॥ ૩૩ ॥

એવં શિવાવાશ્રયાં ચ મુક્તાદેવીં નમેત્પરામ્ ।
પ્રારભેદ્ દિનશેષે તુ મયૂરેશ્વરપૂજનમ્ ॥ ૩૪ ॥

ષોડશૈરુપચારૈસ્તુ પૂજયેત્સુસમાહિતઃ ।
રાત્રૌ જાગરણં કુર્યાદ્ ગીતવાદીત્રનિસ્વનૈઃ ॥ ૩૫ ॥

પ્રભાતે વિમલે સ્નાત્વા પુનર્દેવં સમર્ચયેત્ ।
બ્રાહ્મણૈઃ સહ કુર્વીત પારણં સ્વસ્ય શક્તિતઃ ॥ ૩૬ ॥

તેભ્યો દદ્યાદ્ હિરણ્યં ચ વાસો ધાન્યં ગવાદિકમ્ ।
એવં યઃ કુરુતે મર્ત્યો દુઃસાધ્યમપિ સાધયેત્ ॥ ૩૭ ॥

પુત્રપૌત્રયુતો ભોગાન્ ભુક્ત્વા ચાન્તે વ્રજેદ્દિવમ્ ।
ઇન્દ્રાદયો લોકપાલાઃ પૂજયિષ્યન્તિ તં નરમ્ ॥ ૩૮ ॥

સેવન્તે પાદકમલં તસ્ય યા અષ્ટનાયિકાઃ ।

અન્ધસ્તુ લભતે દૃષ્ટિં મૂકો વાચં લભેદ્ધ્રુવમ્ ॥ ૩૯॥

બધિરઃ શ્રુતિમાપ્નોતિ પઙ્ગુશ્ચ ચરણાવપિ ।
ભાર્યાર્થી લભતે ભાર્યા વિદ્યાર્થી લભતે મતિમ્ ॥ ૪૦॥

એતદેવ ફલં પ્રોક્તં દ્વારેષુ ચોપવાસતઃ ।
તતઃ કદાચિદ્ દેવેશો મયૂરેશોઽખિલાન્ સુરાન્ ॥ ૪૧॥

ઉવાચ શ્લક્ષ્ણયા વાચા હરિબ્રહ્મશિવાદિકાન્ ।

મયૂરેશ ઉવાચ ।
યદર્થમવતીર્ણોહં તત્કાર્યં નઃ કુતં સુરાઃ ॥ ૪૨॥

નિહતા બહવો દૈત્યા ભૂભારશ્ચ કૃતો લઘુઃ ।
સિન્ધોઃ કારાગૃહાત્સર્વે મોચિતા અમૃતાન્ધસઃ ॥ ૪૩॥

સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારા ભવિષ્યન્તિ યથાપુરા ।
ભવતામાજ્ઞયા દેવા યાસ્યે સ્વં ધામ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૪૪॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં દેવાઃ સર્વે શુચાન્વિતાઃ ।
ત્યજન્તોઽશ્રૂણિ સમ્પ્રોચુઃ પરસ્પરમુખેક્ષણાઃ ॥ ૪૫॥

અસ્માંસ્ત્યક્ત્વા મયૂરેશ ક્વ વા ગન્તું સમીહસે ।
કથં સ્નેહં પરિત્યજ્ય નૈષ્ઠુર્યં પરમં ગતઃ ॥ ૪૬॥

તતસ્તત્ પાર્વતી શ્રુત્વા સહસા શોકકર્ષિતા ।
પપાત મૂર્છિતા ભૂમૌ મુહૂર્તાદવદધ્ય સા ॥ ૪૭॥

પાર્વત્યુવાચ ।
દીનનાથ દયાસિન્ધો સિન્ધુદૈત્યવિમર્દન ।
ક્વ યાસ્યસિ જગન્નાથ હિત્વા મા જનનીં તવ ॥ ૪૮॥

ન સ્થાસ્યન્તિ મમ પ્રાણાસ્ત્વયિ યાતે સુરેશ્વર ।

દેવ ઉવાચ ।
દ્વાપરે પુનરેવાહં યાસ્યે ત્વત્પુત્રતાં શુભે ॥ ૪૯॥

ન મિથ્યા વચનં મે સ્યાન્ન ચિન્તાં કર્તુમર્હસિ ।
મમાપિ દુઃખમતુલં વિયોગાત્તવ જાયતે ॥ ૫૦॥

નૈકત્ર સર્વદા માતઃ સુહૃદાં વસતિર્ભવેત્ ॥

સિન્દૂરોનામ દૈત્યોઽપિ ભવિષ્યતિ સુદારુણઃ ॥ ૫૧॥

અવધ્યઃ સર્વદેવાનાં તદાઽહં સ્યાન્તવાર્ભકઃ ॥

સ્મૃતમાત્રસ્તવાગ્રેઽહં સ્થાસ્યામિ શિવનન્દિનિ ॥ ૫૨॥

તતઃ ષડાનનઃ પ્રાહ નય માં યત્ર યાસ્યસિ ।
બાલકે કૃપણે દીને નૌદાસિન્યં હિ યુજ્યતે ॥ ૫૩॥

દેવ ઉવાચ ।
ન ચિન્તાં કુરુ બન્ધો ત્વમત્રાયાસ્યામ્યહં પુનઃ ।
ભવતો ન વિયોગો મે સર્વાન્તર્યામિણઃ ખલુ ॥ ૫૪॥

તસ્મૈ દદૌ મયૂરં તં મયૂરેશઃ સ્વબન્ધવે ।
મયૂરધ્વજ ઇત્યેવ નામચક્રેઽસ્ય તત્ક્ષણાત્ ॥ ૫૫॥

આરુરોહ મયૂરં તં સ્કન્દો બન્ધોરથાજ્ઞયા ।
તસ્મિન્નેવ ક્ષણે દેવોઽન્તર્દધે સ મયૂરરાટ્ ॥ ૫૬॥

તસ્મિન્નન્તર્હિતે કેશા અપશ્યન્હૃદિ તં સદા ।
તતો બ્રહ્મા વાલુકાભિઃ કૃત્વા મૂર્તિં ગજાનનીમ્ ॥ ૫૭॥

સ્થાપયામાસ વિધિવત્પ્રાસાદે સુમનોહરે ।
પુપૂજુઃ સર્વલોકાસ્તમુપચારૈર્યથાવિધિ ॥ ૫૮॥

વસિષ્ઠાદ્યા મુનિગણાઃ સસ્નુર્બ્રહ્મકમણ્ડલૌ ।
સર્વં નિત્યવિધિં કૃત્વા યયુર્મૂર્તિં સુશોભનીમ્ ॥ ૫૯॥

ઉપોષ્ય કેચિદ્ પિદધુર્દ્વારાણિ ધામલબ્ધયે ।
સ્નાત્વા નત્વા મયૂરેશં ધાવમાનાસ્તથાઽપરે ॥ ૬૦॥

ઊચુઃ પરસ્પરં દેવા મુનયોઽપિ મુદા તદા ।
નૈતાદૃશં પુણ્યક્ષેત્રં યત્ર દેવઃ સ્થિતઃ સ્વયમ્ ॥ ૬૧॥

મયૂરેશો વિઘ્નહરો ભક્તાનાં કામપૂરકઃ ।
પૂજાયિત્વૈવમુક્ત્વા તુ જગ્મુસ્તે સ્વં સ્વમાશ્રમમ્ ॥ ૬૨॥

બ્રહ્માદયઃ સુરાઃ સ્વં સ્વં પદમભ્યાગમંસ્તદા ।
શઙ્કરઃ સપરીવારઃ કૈલાસમગમન્મુદા ॥ ૬૩॥

સ્વધાસ્વાહાવષટ્કારૈરિન્દ્રાદ્યા મુમુદુસ્તદા ।

ક ઉવાચ ।
એવં તે સર્વમાખ્યાતં ત્રેતાયુગકૃતં મુને ॥ ૬૪॥

મયૂરેશસ્ય ચરિતં શ્રવણાત્સર્વકામદમ્ ।
ધન્યં યશસ્યમાયુષ્યં સર્વપાપહરં નૃણામ્ ॥ ૬૫॥

પુત્રદં ધનદં વિદ્યાપ્રદં દુઃખનિવારણમ્ ।
આધિવ્યાધિહરં કુષ્ઠ દુષ્ટરોગાદિનાશનમ્ ॥ ૬૬॥

પઠતાં શૃણ્વતાં પુંસાં ભુક્તિમુક્તિપ્રદં શુભમ્ ।
વિજયશ્રીપદં નૃણાં ક્ષત્રિયાણાં વિશામપિ ॥ ૬૭॥

શૂદ્રાણામપિ સર્વેષાં શ્રીપ્રદં પુષ્ટિવર્ધનમ્ ।
યદ્ યત્ તે પરિપૃષ્ઠં મે તતત્તે કથિતં મુને ॥ ૬૮॥

ગજાનનસ્ય ચરિતં પુનઃ શ્રોષ્યસિ મન્મુખાત્ ॥ ૬૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે મયૂરેશાન્તર્ધાનવર્ણનં નામ ષડ્વિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૬॥

અથ ગજાનનચરિતં દ્વાપરયુગ ।
આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૮૫૫ + ૬૯ = ૯૯૨૪

૨.૧૨૭ સિન્દૂરોત્પત્તિવર્ણનં નામ સપ્તવિંશત્યુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
ચતુરાનન દેવેશ ગુણેશચરિતં શુભમ્ ।
કથિતં વિસ્તરાદ્ દેવ નાહં તૃપ્તોઽસ્મિ તચ્છ્રવાત્ ।
સુધયા તુ વિરક્તઃ સ્યાન્ન કથા શ્રવણાન્નરઃ ।
ત્રેતાયુગકથા સર્વા ગુણેશસ્ય શ્રુતા મયા ॥ ૨॥

ગજાનનેતિ નામાસ્ય દ્વાપપરે તુ કુતોઽભવત્ ।
મૂષકો વાહનં ચાસ્ય કથં યાતો મહાવિભો ॥ ૩॥

કૃપયા સંશયમમું છિન્ધિ ત્વં કમલાસન ।

ક ઉવાચ ।
સમ્યક્પૃષ્ટં ત્વયા વત્સ મમ ચિત્તગતં મુને ॥ ૪॥

યતઃ શ્રોતા ચ વક્તા ચ પૃચ્છકઃ સિદ્ધિમાપ્નુયાત્ ।
તાં કથા કથયિષ્યામિ વિનાયકકૃતાં મુને ॥ ૫॥

દ્વાપરે યત્કૃતં તેન ચરિતં શૃણુ સામ્પ્રતમ્ ।
યથા ગજાનનો દેવો રક્તવર્ણશ્ચતુર્ભુજઃ ॥ ૬॥

ગજાનનશ્ચાખુવાહસ્તત્સર્વં કથયામિ તે ।
કદાચિદ્બ્રહ્મભુવનં યાતઃ શમ્ભુર્યદૃચ્છયા ॥ ૭॥

ઉત્થાપયામાસ તદા પ્રસુપ્તં કમલાસનમ્ ।
સ ઉત્થિતો મહાજૃમ્ભાં ચકાર ક્રોધસંયુતઃ ॥ ૮॥

તત એકો મહાઘોરઃ પુરુષઃ સમપદ્યત ।
સ ચ ચક્રે મહાઘોરં શબ્દં સર્વભયઙ્કરમ્ ॥ ૯॥

ચ કમ્પે પૃથિવી તેન સાબ્ધિદ્વીપા સપર્વતા ।
દિક્પાલાશ્ચકિતાઃ સર્વે શેષઃ ક્ષુબ્ધોઽસૃજદ્ વિષમ્ ॥ ૧૦॥

વિશીર્ણા ગિરયઃ સર્વે ભૂતાન્યાકુલતાં યયુઃ ।
કલ્પાન્ત ઇવ તત્રાસીત્ ત્રૈલોક્યવાસિનાં નૃણામ્ ॥ ૧૧॥

બ્રહ્માણ્ડં મસ્તકેનાસૌ સ્ફોટયન્નિવ તસ્થિવાન્ ।
યદ્દેહતશ્ચારુગન્ધો વ્યાનશે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૧૨॥

જપાકુસુમદેહસ્ય પ્રભયારુણિતા દિશઃ ।
અયં કિં મદનો જાતો દ્વિતીયો બ્રહ્મસમ્ભવઃ ॥ ૧૩॥

કામસ્તુ લજ્જિતસ્તસ્ય સદ્યો રૂપનિરીક્ષણાત્ ।
પુરસ્તં સન્નિરીક્ષ્યૈનં વિસ્મિતઃ કમલાસનઃ ॥ ૧૪॥

કસ્ય ત્વં કુત ઉત્પન્નઃ કિં ચિકીર્ષસિ તદ્વદ ।

પુરુષ ઉવાચ ।
અનેકાનિ સુરેશ ત્વં બ્રહ્માણ્ડાનિ સૃજસ્યપિ ॥ ૧૫॥

વિભ્રાન્ત ઇવ કસ્માન્માં સર્વજ્ઞઃ સન્ હિ પૃચ્છસિ ।
જૃમ્ભાયાસ્તે સમુત્પન્નં કથં માં નાવબુધ્યસે ॥ ૧૬॥

અનુગૃહ્ણિષ્વ પુત્રં મા દેહિ નામ યથામતિ ।
સ્થાનં ચ દેહિ મે નાથ ભક્ષ્યં કાર્યં ચ મે વદ ॥ ૧૭॥

ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તસ્ય પ્રોવાચ ચતુરાનનઃ ।
રક્તં વપુર્યતસ્તેઽસ્તિ સિન્દુરાખ્યો ભવિષ્યસિ ॥ ૧૮॥

સામર્થ્યં ચ મહત્ તે સ્યાત્ ત્રૈલોક્યાકર્ષણક્ષમમ્ ।
ક્રોધાદાલિઙ્ગસે યં ત્વં શતધા સ ભવિષ્યતિ ॥ ૧૯॥

પઞ્ચભ્યોઽપિ ચ ભૂતેઽભ્યો ન ભયં તે કદાચન ।
દેવદાનવયક્ષેભ્યો માનુષેભ્યો ભયં ન તે ॥ ૨૦॥

ઇન્દ્રાદિલોકપાલેભ્યઃ કાલાદપિ ભયં ન તે ।
ન નાગેભ્યો ન રક્ષોભ્યો નાહોરાત્રે ભયં ન તે ॥ ૨૧॥

સજીવાન્ન ચ નિર્જીવાદ્ ભયં સિન્દૂર તે ભવેત્ ।
વસ યત્ર મનસ્તે સ્યાત્ સ્થાતું ત્રિભુવનેષ્વપિ ॥ ૨૨॥

તતઃ સ વરદાનેન તુતોષ ચતુરાસ્યજઃ ।
ચક્રન્દ કમ્પયન્ શબ્દૈસ્ત્રૈલોક્યં સચરાચરમ્ ॥ ૨૩॥

ચુક્ષુભુઃ સાગરાઃ સર્વે લોકપાલાશ્ચ દુદ્રુવુઃ ।
ઉવાચ સ તદા દેવં નમસ્કૃત્ય પિતામહમ્ ॥ ૨૪॥

સિન્દૂર ઉવાચ ।
તવ વાક્યામૃતેનાહં પ્રીતો બ્રહ્માણ્ડનાયક ।
ત્વમેવ વિશ્વં સૃજસિ પાસિ હંસિ ગુણૈસ્ત્રિધા ॥ ૨૫॥

ત્વયિ સુમે જગત્સુમમન્ધકારશ્ચ જાયતે ।
મહત્ભાગ્યં મમ વિભો તપોદાનવ્રતૈર્વિના ॥ ૨૬॥

પુત્રસ્નેહાત્પ્રસન્નસ્ત્વં નાન્યથા તે પ્રસન્નતા ।
કલ્પકોટિતતોભિસ્ત્વં પ્રસન્નો જાયસે વિભો ॥ ૨૭॥

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્ત્વા તં પ્રણમ્યાસૌ કૃત્વાપિ ચ પ્રદક્ષિણમ્ ।
જગામ મનસા ભૂમિં માર્ગે તર્કમથાકરોત્ ॥ ૨૮॥

ન મે તપો વા ધ્યાનં વા જપઃ સ્વાધ્યાય એવ ચ ।
કથં તેન વરા દત્તાઃ સત્યા ઉત વૃથા નુ તે ॥ ૨૯॥ (મિથ્યા ઉત ઋતા નુ તે)

ગત્વા દ્રક્ષ્યામિ પિતરમિત્યુક્ત્વાઽગાત્ પિતામહમ્ ।
તુલયિત્વા તુ દોર્દણ્ડૌ જગર્જ સ ભયાનકઃ ॥ ૩૦॥

તમેવાલિઙ્ગિતું ચૈચ્છત્ તત ઊચે પિતામહઃ ।

પુત્રસ્નેહાન્મયા દત્તા વરા અન્યસ્ય દુર્લભાઃ ॥ ૩૧ ॥

દુષ્ટભાવાન્મમૈવ ત્વમપકર્તુમિહાગતઃ ॥ ૩૨ ॥

ભુજગસ્ય પયો દત્તં વિષમેવ હિ જાયતે ।
દુષ્ટભાવં ગતો યસ્માત્ તસ્માદ્દૈત્યો ભવિષ્યસિ ॥ ૩૩ ॥

પરમાત્માડવતીર્યાશુ હનિષ્યતિ ગજાનનઃ ।
તવાન્તં સુરભિ જ્ઞાત્વા સ્વાઙ્ગે તન્મર્દયિષ્યતિ ॥ ૩૪ ॥

સિન્દૂરારુણદેહશ્ચ સિન્દૂરપ્રિય એવ ચ ।
ભવિષ્યતિ સ દેવોડપિ સિન્દૂરવધ એવ ચ ॥ ૩૫ ॥

એવમુક્ત્વા પપાલાશુ ભયેન કમલાસનઃ ।
મનોવાયુમહાવેગો નિશ્વાસશ્વાસસઙ્કુલઃ ॥ ૩૬ ॥

દૈત્યોડપિ પૃષ્ઠતો યાતિ શાપમાકર્ણ્ય મન્યુમાન્ ।
સ્વેદેનાર્દ્રતનુર્દુષ્ટો દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટ્વા પુરો વ્રજન્ ॥ ૩૭ ॥

ધરિષ્યામિ પદેડન્યસ્મિન્નિતિ દૈત્યોડભ્યધાવત ।
વૈકુણ્ઠમગમદ્ બ્રહ્મા કમ્પમાનસ્ત્વરાન્વિતઃ ॥ ૩૮ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સિન્દૂરોત્પત્તિવર્ણનં નામ સપ્તવિંશત્યુત્તરશતતમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૨૭ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૯૨૪ + ૩૮ = ૯૯૬૨

૨.૧૨૮ અષ્ટાવિંશત્યુત્તરશતતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
સ દદર્શ સમાસીનં નારાયણમનામયમ્ ।
રત્નકાઞ્ચનવિલસત્પદ્માસનગતં વિભુમ્ ॥ ૧ ॥

સોડપિ તં પુરતો વીક્ષ્ય વિવર્ણવદનં તદા ।
તત્પૃષ્ઠતો મહાદૈત્યં ગગનસ્પર્ધિમસ્તકમ્ ॥ ૨ ॥

ઉદતિષ્ઠત વેગેન દયાલુઃ કમલાપતિઃ ।
ધૃત્વા કરં સમાલિઙ્ગ્ય સ્વાસને કં ન્યવેશયત્ ॥ ૩ ॥

સમ્પૂજ્ય પરિપપ્રચ્છ કિં તે કાર્યમુપસ્થિતમ્ ।
કથં ચ મ્લાનવદનઃ શ્વાસવાંશ્ચ હતપ્રભઃ ॥ ૪ ॥

મમ ખેદઃ સમુત્પન્નો દૃષ્ટ્વૈવ ત્વાં પિતામહ ।
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા જગાદ કમલાસનઃ ॥ ૫ ॥

ક ઉવાચ ।
પ્રબોધિતઃ શિવેનાહં પ્રતિસુમો નિજાલયે ।
તતો મે જૃમ્ભતો વક્ત્રાન્નિર્ગતઃ પુરુષો મહાન્ ॥ ૬ ॥

પતન્તિ ભૂતલે ભાનિ યન્મસ્તકવિધાનતઃ ।
તસ્ય સૌરભગન્ધેન સર્વ દેવા વિસિસ્મિરે ॥ ૭ ॥

યસ્ય લાવણ્યમીક્ષ્યૈવ લજ્જિતો મદનોઽભવત્ ।
યસ્ય ક્રન્દિતશબ્દેન ચ કમ્પે ભુવનત્રયમ્ ॥ ૮ ॥

સ નમસ્કૃત્ય માં દેવ વિનીતઃ પુરતઃ સ્થિતઃ ।
તતસ્તસ્મૈ વરા દત્તાઃ પુત્રસ્નેહેન માધવ ॥ ૯ ॥

યં યં ત્વમાલિઙ્ગ્યસિ સ સ મૃત્યુમુપૈષ્યતિ ।
કાલોઽપિ ન રણે સ્થાતું તવ શક્તો ભવિષ્યતિ ॥ ૧૦ ॥

સ્થાનં ચ સ્વેચ્છયા તસ્ય દત્તં દેવ મયા તતઃ ।
નમસ્કૃત્ય ગતો દૂરં વિતર્કાત્ પુનરાગતઃ ॥ ૧૧ ॥

મામેવાલિઙ્ગિતું યાતોઽપલમસ્માદ્ ભયાદહમ્ ।
હંસમારુહ્ય સહસા વેગેન ત્વામુપાગતઃ ॥ ૧૨ ॥

દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટ્વા પૃષ્ઠગતં કમ્પઃશ્વાસશ્ચ મેઽભવત્ ।
વિના ત્વાં શરણં કં વા યામિ સર્વેશ્વરેશ્વર ॥ ૧૩ ॥

તતોઽબ્રવીન્મહાવિષ્ણુર્બ્રહ્માણં શરણાગતમ્ ।

દેવ ઉવાચ ।
પૂર્વં દત્વા વરાન્ દેવ સઙ્કટં પ્રાપ્ય બુદ્ધિતઃ ॥ ૧૪ ॥

ઇદાનીં ચિન્તયા કિં સ્યાદ્ યદ્ ભાવ્યં તદ્ભવિષ્યતિ ।
સ પીડાં ત્રિષુ લોકેષુ વિધાતુમુદ્યતો ભવેત્ ॥ ૧૫ ॥

ક ઉવાચ ॥

યાવત્તૌ ચિન્તયાવિષ્ટૌ સ્થિતૌ બ્રહ્મહરી તદા ।
તાવત્ સ પુરતોઽતિષ્ઠદ્ દૃષ્ટ્વા તાભ્યાં મહાસુરઃ ॥ ૧૬ ॥

જગર્જ ગર્જયામાસ ત્રૈલોક્યં બલવત્તરમ્ ।
બ્રહ્માણ્ડ કમ્પયામાસ બ્રહ્માણં ચ તદા ખલઃ ॥ ૧૭॥

સોઽવદદ્ રક્ષ રક્ષેતિ વિષ્ણું ત્રૈલોક્યરક્ષકમ્ ।
તતો વિષ્ણુર્જગૌ દૈત્યં વાચા મધુરયા તદા ॥ ૧૮॥

હરિરુવાચ ।
ન ત્વયા વરદાનેજ મત્તેન યોદ્ધુમુત્સહે ।
અહં સત્ત્વગુણોપેતઃ પાલને નિરતઃ સદા ॥ ૧૯॥

અયં ચ બ્રાહ્મણો બ્રહ્મા તેન યોદ્ધું ન ચાર્હસિ ।
તવ યુદ્ધપ્રદો દેવઃ ખ્યાતોઽસૌ મદનાન્તકઃ ॥ ૨૦॥

તેન યુદ્ધ્યસ્વ તે કીર્તિર્મહતી સ્યાત્ત્રિલોકગા ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યાકર્ણ્ય વચસ્તસ્ય જહૃષે દૈત્યપુઙ્ગવઃ ॥ ૨૧॥

ઉડ્ડીય પ્રયયૌ સદ્યઃ કમ્પયન્ ભુવનત્રયમ્ ।
પાતયન્ પર્વતાન્ વૃક્ષાંશ્ચૂર્ણયન્સહસા બહૂન્ ॥ ૨૨॥

દિગ્ગજાશ્ચલિતાઃ સર્વે સઙ્જગ્મુર્વિદિશો દિશઃ ।
એવમુપત્યકાં યાતઃ કૈલાસસ્ય મહાગિરેઃ ॥ ૨૩॥

દદર્શાધિત્યકાયાં સ ધ્યાનસ્થં ગિરિશં ખલઃ ।
નન્દિભૃઙ્ગિગણાકીર્ણં પાર્વત્યા સેવિતં વિભુમ્ ॥ ૨૪॥

વ્યાઘ્રચર્મપરીધાનમર્ધચન્દ્રવિભૂષણમ્ ।
ભસ્માઙ્ગરાગશોભાઢ્યં કરિચર્મોત્તરીયકમ્ ॥ ૨૫॥

દૃષ્ટ્વા દેવં તદા દૈત્યો નિનિન્દ સહસા હરમ્ ।
અનેન કિં મયા યુદ્ધં કર્તવ્યં તાપસેન હ ॥ ૨૬॥

એતસ્ય સુન્દરીં ભાર્યાં નીત્વા યામિ યદૃચ્છયા ।
એવં નિશ્ચિત્ય મનસા ગૌરીમન્તિકમાયયૌ ॥ ૨૭॥

તદા ચ કમ્પે ગિરિજા કલ્પાન્તે જગતી યથા ।
નિમીલ્ય નયને મૂર્છામાપાશુ ભયવિવ્હલા ॥ ૨૮॥

દધાર તાં કેશપાશે સ દૈત્યો દુષ્ટમાનસઃ ।
ઉડ્ડીય ચલિતો વેગાચ્છુશોચ ગિરિજા તદા ॥ ૨૯॥

રાવણેન નીયમાના યથા સા ધરણીસુતા ।

ગિરિજોવાચ ।
ઔદાસીન્યં કથં યાતો મયિ દેવોઽખિલાર્થવિત્ ॥ ૩૦॥

ધ્યાનં કથં ગતોઽસ્યર્ધે હ્રીયમાણે ત્વદઙ્ગકે ।
નાકારિ દાસ્યં ન્યૂનં તે યેન કાઠિન્યમાગતઃ ॥ ૩૧॥

કઃ સખા મોચયેન્માં હિ પ્રાણદાતા ભવેચ્ચ કઃ ।
પુનર્મે શઠુરં કો નુ દર્શયેદ્ બલવત્તરઃ ॥ ૩૨॥

ક ઉવાચ ।
તતઃ શોકાકુલાં વીક્ષ્ય તાં ગણાઃ પ્રાબુવઁસ્તદા ।
અનેન યોદ્ધું શક્તિર્નો ત્રૈલોક્યનાશિનાઽધુના ॥ ૩૩॥

શિવશ્ચ ધ્યાનનિષ્ઠોઽભૂદ્ દૈવાદસ્યાનુકૂલતા ।
નીતા નો જનની વિશ્વસૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકારિણી ॥ ૩૪॥

મોહિની સર્વદેવાનાં સર્વ દુઃખવિનાશની ।
લાવણ્યલહરી નીતા સર્વયોષિદ્વરા શુભા ॥ ૩૫॥

રત્નભૂતા કથં નીતા કથં સા પુનરેષ્યતિ ।
ધ્યાનસ્થે શઠુરે સર્વનાશનં નેત્રવહ્નિતઃ ॥ ૩૬॥

તસ્મિન્ યાસ્યતિ લોભેન પુત્રાનિવ જનન્યથ ।
એવં શોકં પ્રકુર્વત્સુ હાહાકારૈ રુદત્સુ ચ ॥ ૩૭॥

ગણેષુ વિસસર્જાશુ ધ્યાનં ક્રોધાન્મહેશ્વરઃ ॥

ક્રોધાનલેન બ્રહ્માણ્ડં દહન્નિવ દિશો દશ ॥ ૩૮॥

પપ્રચ્છ તાન્ગણાન્ શમ્ભુઃ સઠુટં કિમુપસ્થિતમ્ ।
ભસ્મસાત્તં કરિષ્યામિ યેન વઃ કદનં કૃતમ ॥ ૩૯॥

ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા પ્રોચુસ્તં તે ગણાસ્તદા ।
ત્વયિ ધ્યાનસ્થિત દેવ મન્દરાચલસન્નિભઃ ॥ ૪૦॥

કૃતાન્તસમરૂપઃ સન્નાગતો દૈત્યપુઙ્ગવઃ ।
યસ્ય શ્વાસાનિલહતા અચલાશ્ચલતાં ગતાઃ ॥ ૪૧॥

સમ્મોહં પ્રાપિતા દેવા દર્શનાદેવ શઙ્કર ।
તતઃ સ ગિરિજાં ધૃત્વા કેશપાશે મહાબલઃ ॥ ૪૨ ॥

નિનાય સત્વરં વ્યોમમાર્ગેણ જનનીં હિ નઃ ।
નીયમાના શિવા પ્રાહ ધાવધાવેતિ સત્વરમ્ ॥ ૪૩ ॥

મૂર્છિતા પતિતા ભૂમૌ વયં સર્વે વિમૂર્છિતાઃ ॥

તથાવિધાં સમાદાય યયૌ સ દુષ્ટમાનસઃ ॥ ૪૪ ॥

શ્રુત્વા તેષાં વચઃશમ્ભુર્જજ્વાલ પરમંરુષા ॥

કુર્વન્ ભસ્મેવ લોકાનામારુહો વૃષં નિજમ્ ॥ ૪૫ ॥

ત્રિશૂલાદીનિ શસ્ત્રાણિ દધાનો દશભિર્ભુજૈઃ ॥

નભોમાર્ગેણ પ્રયયૌ ગર્જયન્ વિદિશો દિશઃ ॥ ૪૬ ॥

યત્રાસીત્ સિન્દુરો દૈત્યસ્તં દેશમગમત્ ક્ષણાત્ ।
અહનત્ પૃષ્ઠદેશે તં તસ્થૌ સ સમ્મુખં તદા ॥ ૪૭ ॥

મુઞ્ચ ભાર્યાં મહાદુષ્ટ દૃષ્ટઃ સન્ ક્વ ગમિષ્યસિ ।
ઇત્યુક્તઃ સ રુષાવિષ્ટ ત્રિલોકીં ભસ્મતાં નયન્ ॥ ૪૮ ॥

બાહુભ્યાં મારયન્નેવ પ્રયયૌ શિવસન્નિધૌ ।
ઉવાચ ચ મહાદૈત્યો ગર્વેણ પરિમોહિતઃ ॥ ૪૯ ॥

નાહં મશકવાક્યેન બિભેમિ ભુવનાધિપઃ ।
યસ્ય શ્વાસાનિલેનાશુ કમ્પતે મેરુપર્વતઃ ॥ ૫૦ ॥

તસ્ય મે ગણના નાસ્તિ મુખં માં મા પ્રદર્શય ।
યદિ શક્તિર્મયા સાર્ધં યુદ્ધં કર્તું તદા કુરુ ॥ ૫૧ ॥

નો ચેદન્યાં પરિણિય તતઃ સૌખ્યમવાપ્સ્યસિ ।
કિં મયા સહ યોદ્ધવ્યં મશકેન ત્વયા લઘો ॥ ૫૨ ॥

એવમુક્ત્વા બાહુયુદ્ધં કર્તું શઙ્કરમાયયૌ ।
દુર્ગા દેવી તુ સંસ્માર મયૂરેશં સ્વચેતસિ ॥ ૫૩ ॥

દ્વિજરૂપધરો દેવો મયૂરેશસ્તતસ્તયોઃ ।
અન્તરાલે પ્રાદુરાસીત્ કોટિસૂર્યનિભઃક્ષણાત્ ॥ ૫૪ ॥

સર્વાઙ્ગસુન્દરો નાનાભૂષણૈરુપશોભિતઃ ।

પરશું મધ્યતઃ કૃત્વા વારયામાસ દૈત્યપમ્ ॥ ૫૫॥

ઉવાચશ્લક્ષ્ણયા વાચા સિન્દૂરં તં દ્વિજોત્તમઃ ।
ત્રૈલોક્યજનનીં ગૌરીં સ્થાપયાશુ મમાન્તિકે ॥ ૫૬॥

યુધ્યસ્વ શઙ્કરેણ ત્વં યાવજ્જયપરાજયૌ ।
જયો યસ્ય ભવેત્તેન ગ્રાહ્યેતિ નાન્યથા વચઃ ॥ ૫૭॥

ક ઉવાચ ।
દ્વિજવાક્યં સમાકર્ણ્ય સિન્દૂરો હૃષ્ટમાનસઃ ।
સ્થાપયામાસગિરિજાં યુદ્ધાય બહુલાલસઃ ॥ ૫૮॥

તયોસ્તુ પશ્યતોરેવ તાવુભાવપ્ય યુધ્યતામ્ ।
સિન્દૂરશ્ચ મહેશશ્ચ નાનાયુદ્ધવિશારદૌ ॥ ૫૯॥

ક્રોધસંરક્તનયનૌ તુલ્યતેનઃપરાક્રમૌ ।
બાહુભ્યાં વેષ્ટિતું યાવદ્યેષ સોઽસુરો હરમ્ ॥ ૬૦॥

અદૃશ્ય એવ પરશુરસ્ય જઘ્ને બલાદ્ગુરઃ ।
ક્ષીણશક્તિં તતો દૈત્યં ત્રિશૂલેનાહનદ્ધરઃ ॥ ૬૧॥

તતોઽશક્તં દ્વિજવરો વદતિ સ્મ હિતં વચઃ ।
ત્રૈલોક્યનાયકેન ત્વં ન યુદ્ધં કર્તુમર્હસિ ॥ ૬૨॥

ગિરિજાશાં વિહાયાશુ વ્રજસ્વ નિજમન્દિરમ્ ।
નો ચેદયં શિવો ભસ્મ કરિષ્યતિ તવાધુના ॥ ૬૩॥

એવમુક્તો દ્વિજેનાઽસૌ વાઞ્છાં ત્યક્ત્વા ભુવં યયૌ ।
તતઃ સા પાર્વતી પ્રાહ દ્વિજં પ્રાપ્તે જયં શિવે ॥ ૬૪॥

કોઽસિ ત્વં મુનિશાર્દૂલ યેનાહં મોચિતા ખલાત્ ।
નિજં મે દર્શય સ્વીયં રૂપં નેદં સ્વભાવજમ્ ॥ ૬૫॥

મમપ્રાણાધિકોઽસિ ત્વં સખા પ્રાણપ્રદો યતઃ ।
ન ભવેદુપકારસ્તે પ્રાણે ત્યક્તે દ્વિજોત્તમ્ ॥ ૬૬॥

એવમાશ્રુત્ય તાં વાચમુવાચ સ મુનીશ્વરઃ ।
ન ચ માતર્મયાકારિ કિઞ્ચિદત્ર મહેશ્વરઃ ॥ ૬૭॥

અજયત્ સિન્દુરં દૈત્યં મોચિતા ત્વં શિવેન હ ।
ઇત્યુક્ત્વા પૂર્વરૂપં સ આવિશ્ચક્રે વિનાયકઃ ॥ ૬૮॥

દશદોર્દણ્ડરુચિરં કર્ણકુણ્ડલમણ્ડિતમ્ ।
કસ્તૂરીતિલકં રત્નમુક્તામાલાવિભૂષિતમ્ ॥ ૬૯॥

નાનાલઙ્કાર રુચિરં શેષકણ્ઠમણિપ્રભમ્ ।
દૃષ્ટ્વૈવં પરમાત્માનં ननन्द ગિરિજા તદા ॥ ૭૦॥

ननाम પાદયોસ્તસ્ય સ ઉત્થાપ્ય ચ તાં જગૌ ।

વિનાયક ઉવાચ ।
ત્રેતાયુગે પ્રાબ્રુવં ત્વાં દાસ્યામિ દર્શનં પુનઃ ॥ ૭૧॥

અવતીર્ય દ્વાપરે તે ગૃહે નામ્ના ગજાननઃ ।
ભવિષ્યામિ હનિષ્યામિ સિન્દૂરં દૈત્યમોજસા ।

ક ઉવાચ ।
મુનિરૂપધરો દેવ ઉક્ત્વા चान्तरधીયત ।
તતઃ શુશોચ ગિરિજા મૂર્છાં સા પરમાં યયૌ ॥ ૭૩॥

તત ઊચે વિશ્વનાથો મનઃ સ્વસ્થં કુરુ પ્રિયે ।
પશ્ય ત્વં હૃદિ તં દેવં વિનાયકમનામયમ્ ॥ ૭૪॥

ન મિથ્યા ભાષિતં તસ્ય યદુક્તં તત્કરિષ્યતિ ।
એવમુક્ત્વા મહાદેવો વૃષારૂઢસ્તયા સહ ॥ ૭૫॥

આયયૌ પરમં પ્રીતઃ કૈલાસં પર્વતેશ્વરમ્ ॥ ૭૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગજાननદર્શનં નામાऽષ્ટાવિંશત્યુત્તરશતતમોऽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૯૯૬૨ + ૭૬ = ૧૦૦૩૮

૨.૧૨૯ ગૌરીદોહદવર્ણનં નામૈકોનત્રિંશોત્તરશતતમોऽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતો દૈત્યો મૃત્યુલોકં ગતો ગર્વાદગર્જત ।
કમ્પિતાઃ પર્વતાઃ સર્વે વૃક્ષા નિપતિતા ભુવિ ॥ ૧॥

પક્ષિ સિંહાઃ શ્વાપદાનિ બભ્રમુઃ કાનને તદા ।
તતો જિગાય નૃપતીન્ સર્વાન્ વીરાંશ્ચ દાનવઃ ॥ ૨॥

બ્રહ્માદયો જિતા યેન તેનાયુધ્યન્ કથં નૃપાઃ ।
કેચિદ્ દ્વિધા કૃતાસ્તેન કેચિન્નભસિ બભ્રમુઃ ॥ ૩॥

કેચિચ્ચ સમ્મુખે યુદ્ધં કૃત્વા સ્વર્ગં ગતા નૃપાઃ ।
કેચિચ્ચ શરણં યાતાઃ સેવકત્વમુપાગતાઃ ॥ ૪॥

કેચિદ્ભ્રષ્ટપદા જગ્મુરભિમાનેન કાનનમ્ ।
એવં જિત્વા નૃપાન્ સર્વાન્ મુનીનામાક્રમે મતિમ્ ॥ ૫॥

અકરોદ્ દુષ્ટબુદ્ધિઃ સ બબન્ધ સહસા ચ તાન્ ।
તદા કેચિન્મુનિગણાસ્ત્યક્ત્વા દેહં દિવં ગતાઃ ॥ ૬॥

કેચિચ્ચ મેરુકન્દર્યાં ન્યવસન્વિગતજ્વરાઃ ।
કેચિચ્ચ નિહતાસ્તેન કેચિચ્ચ તાડિતા ભૃશમ્ ॥ ૭॥

પ્રાસાદાઃ સકલાસ્તેન વિધ્વસ્તા દેવતા અપિ ।
એવં તુ પ્રલયે જાતેઽલુપ્યન્ ક્રિયાશ્ચ વૈદિકી ॥ ૮॥

સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારા હાહાકારોઽપ્યજાયત ।
દેવા ગિરિગુહાસ્થાસ્તે મુનયો યક્ષકિન્નરાઃ ॥ ૯॥

ન્યમન્ત્રયન્ત કાર્યાર્થં તત્ર પ્રાહ બૃહસ્પતિઃ ।
વિદ્યમાનેભ્યો દેવેભ્યસ્તેભ્યઃ સર્વેભ્ય એવ ચ ॥ ૧૦॥

ન ભયં વિદ્યતે તસ્ય તસ્માદ્ દેવં વિનાયકમ્ ।
પ્રાર્થયધ્વં યદા વિપ્રાઃપ્રાદુર્ભાવં શિવાલયે ॥ ૧૧॥

ગજાનનેતિ નામ્ના સ કરિષ્યતિ ચ સામ્પ્રતમ્ ।
હનિષ્યતિ બલાદ્દૈત્યં સિન્દૂરં નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૨॥

નિરાબાધં જગત્સર્વં ભવિષ્યતિ તદા સુરાઃ ।
એવમુક્તાસ્તુ જીવેન તે તુ દેવાદયોઽખિલાઃ ।
ભક્ત્યા પરમયા યુક્તાસ્તુષ્ટુવુસ્તં વિનાયકમ્ ॥ ૧૩॥

દેવા ઊચુઃ ।
જગતઃ કારણં યોઽસૌ રવિનક્ષત્રસમ્ભવઃ ।
સિદ્ધસાધ્યગણાઃ સર્વે યત એવ ચ સિન્ધવઃ ॥ ૧૪॥

ગન્ધર્વાઃ કિન્નરા યક્ષા મનુષ્યોરગરાક્ષસાઃ ।
યતશ્ચરાચરં વિશ્વં તં નમામિ વિનાયકમ્ ॥ ૧૫॥

યતો બ્રહ્માદયો દેવા મુનયશ્ચ મહર્ષયઃ ।
યતો ગુણાસ્ત્રયો જાતાસ્તં નમામિ વિનાયકમ્ ॥ ૧૬ ॥

યતો નાનાવતારાશ્ચ યશ્ચ સર્વહૃદિ સ્થિતઃ ।
યં સ્તોતું નૈવ શક્નોતિ શેષસ્તં ગણપં ભજેત્ ॥ ૧૭ ॥

સિન્દૂરો નિર્મિતઃ કેન વિશ્વસંહારકારકઃ ।
તેનાર્તો પ્રાપિતં વિશ્વં ત્વયિ સ્વામિનિ જાગ્રતિ ॥ ૧૮ ॥

અન્યં કં શરણં યામઃ કો નુ પાસ્યતિ નોઽખિલાન્ ।
જહ્યેનં દુષ્ટબુદ્ધિં ત્વમવતીર્ય શિવાલયે ॥ ૧૯ ॥

ઇત્યુક્ત્વા પરિતેપુસ્તે નાનાનુષ્ઠાનતત્પરાઃ ।
નિરાહારા યતાહારાઃ પ્રાણાયામપરાયણાઃ ॥ ૨૦ ॥

ધૂમપાનરતાઃ કેચિત્ કેઽપિ મૌનાવલમ્બિનઃ ।
એકપાદાસ્થિતાઃ કેચિજ્જલમધ્યે સ્થિતાઃ પરે ॥ ૨૧ ॥

ઊર્ધ્વબાહુતયા કેચિત્કેચિચ્ચ યોગમાસ્થિતાઃ ।
કેચિચ્ચકૃતુઃ સ્વાન્દેહાન્કેચિચ્ચ મસ્તકાનપિ ॥ ૨૨ ॥

એવં તેષાં નિરીક્ષ્યૈવ તપાંસિ ગણરાટ્ તદા ।
આવિરાસીત્ કોટિસૂર્યપ્રલયાનલસન્નિભઃ ॥ ૨૩ ॥

દૃષ્ટ્વા તેજોમયં રૂપં જહૃષુસ્તે સુરાસ્તદા ।
યશ્ચિન્તિતઃ સ એવાયમાવિર્ભૂતોઽખિલેશ્વરઃ ॥ ૨૪ ॥

અપનેષ્યતિ નો દુઃખં નાત્ર કાર્યા વિચારણા ।
તત ઊચે સ ભગવાંસ્તાન્ સુરાંશ્ચિન્તયા યુતાન્ ॥ ૨૫ ॥

હનિષ્યે સિન્દુરં દેવા મા ચિન્તાં કર્તુમર્હથ ।
દુઃખપ્રશમનં નામ સ્તોત્રં વઃ ખ્યાતિમેષ્યતિ ॥ ૨૬ ॥

અતો દુઃખવિનાશો વા જાતોઽસ્માન્મદનુગ્રહાત્ ।
એકકાલં દ્વિકાલં વા ત્રિકાલં વાપિ યઃ પઠેત્ ॥ ૨૭ ॥

કદાચિન્ન ભવેદસ્ય દુઃખં ત્રિવિધમણ્વપિ ।
અહં તુ સામ્પ્રતં દેવા અવતીર્ય શિવાલયે ॥ ૨૮ ॥

નામ્ના ગજાનન ઇતિ ખ્યાતઃ સર્વાર્થસાધકઃ ।
ભવિષ્યામિ હનિષ્યામિ સિન્દૂરાદીન્મહાસુરાન્ ॥ ૨૯ ॥

કરિષ્યામિ શિવાદાસ્યં કૌતુકાનિ પ્રદર્શયન્ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા તતો દેવાંસ્તત્રૈવાન્તરધીયત ॥ ૩૦ ॥

તતોઽકસ્માદ્ હૈમવતી શિવાનુગ્રહતો દધૌ ।
તદ્ ગર્ભં વવૃધેઽત્યન્તં દિને દિને યથા શશી ॥ ૩૧ ॥

તતસ્તત્તેજસા તમા નાનાદોહદકાઙ્ક્ષિણી ।
ઉવાચ શઙ્કરં ગૌરી સન્તમા ગર્ભતેજસા ॥ ૩૨ ॥

અતિશીતસ્થલં યત્ર તત્ર માં નય શઙ્કર ।
તતોઽસૌ વૃષભારૂઢઃ પૃષ્ઠે તામુપવેશ્ય હ ॥ ૩૩ ॥

ભાસયન્તી મહાતેજઃપુઞ્જેન વિદિશો દિશઃ ।
વાદ્યત્સુ સર્વવાદ્યેષુ યયૌ સ ક્ષિતિમણ્ડલમ્ ॥ ૩૪ ॥

નાનાગણૈઃ સમાયુક્તો બભ્રામ કાનનાનિ સઃ ।
ભ્રમતા તેન દૃષ્ટં હિ પર્યલોકાનનં મહત્ ॥ ૩૫ ॥

તત્ર વિશ્રાન્તિમકરોત્ પાર્વત્યાનુમતે તદા ।
નાનાપુષ્પસમાકીર્ણં નાનાદ્રુમફલાન્વિતમ્ ॥ ૩૬ ॥

સરોવાપીયુતં સાન્દ્રતરુચ્છાયં મનોરમમ્ ।
યત્રોસ્ત્રાણાં ન પ્રવેશઃ કૈલાસશિખરોપમમ્ ॥ ૩૭ ॥

નન્દનાદધિશોભં તદ્ વનં ચૈત્રરથાદપિ ।
તદ્વીક્ષ્ય ગિરિજા પ્રોચ ઇચ્છયા સદૃશં શિવમ્ ॥ ૩૮ ॥

વનં પ્રામં મહાદેવ ક્રીડાવોઽત્ર ચિરં વિભો ।
ગણાનામપિ સર્વેષાં પ્રીતિસ્તત્ર હ્યભૂત્તદા ॥ ૩૯ ॥

તતો ગણા મણ્ડપં તે ચક્રુસ્તત્પ્રિયકામ્યયા ।
નાનાવેદીગૃહયુતં નાનોપસ્કરસંયુતમ્ ॥ ૪૦ ॥

તત ઊચે શિવો દેવીં વસાત્ર ત્વં ગણૈર્યુતા ।
યદ્યતે પ્રાર્થિતં તત્તે દાસ્યન્તિ મદનુગ્રહાત્ ॥ ૪૧ ॥

તતઃ સ્વયં જગામાશુ ધ્યાનસ્થોઽભૂદ્ધિમાલયે ।
સખીભિઃ પાર્વતી તત્ર ચિક્રીડે સા યથારુચિ ॥ ૪૨ ॥

અરક્ષંસ્તાં કોટિગણાઃ સમન્તાદાવૃતાસ્તદા ।
તદાજ્ઞાવશગાઃ સર્વે કન્દમૂલફલાશિનઃ ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગૌરીદોહદવર્ણનં નામૈકોનત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨૯ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૦૩૮ + ૪૩ = ૧૦૦૮૧

૨.૧૩૦ ગજાનનાવિર્ભાવો નામત્રિંશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતસ્તુ નવમે માસિ પૂર્ણે સાઽસૂત બાલકમ્ ।
ચારુચન્દ્રાનનં પદ્મશોભાજિન્નયનં શુભમ્ ॥ ૧ ॥

કિરીટકેયૂરધરં કોટિસૂર્યસમપ્રભમ્ ।
પ્રવાલાધરશોભાઢ્યં ચતુર્બાહુર્વિરાજિતમ્ ॥ ૨ ॥

મુક્તાહારધરં ચારુકઙ્કણૈરુપશોભિતમ્ ।
પરશું કમલં માલા મોદકાંશ્ચ કરૈર્દધત્ ॥ ૩ ॥

ધ્વજાઙ્કુશાબ્જવિલસત્પાદપદ્મસમન્વિતમ્ ।
કિઙ્કિણીજાલવિલસચ્ચારગુલ્ફયુતં શુભમ્ ॥ ૪ ॥

ભાલચન્દ્રં કોટિચન્દ્રનિભં વહ્નિસમપ્રભમ્ ।
એવં દૃષ્ટ્વા સ્વરૂપં સા ચકમ્પે હર્ષનિર્ભરા ॥ ૫ ॥

કિમિદં તેજ ઉદિતં નયનાચ્છાદકં મહત્ ।
કોઽસિ ત્વં વદ મે ચેતો નન્દયસ્વ કૃપાં કુરુ ॥ ૬ ॥

ઇત્યુક્ત્વા તં નમશ્ચક્રે સ્મરન્તી પૂર્વકં વચઃ ।
તત ઊચે મહોમૂર્તિર્મા માતર્વિમના ભવ ॥ ૭ ॥

ગુણશોઽહમનેકાનાં બ્રહ્માણ્ડાનાં વિનાયકઃ ।
અસઙ્ખ્યાતા મેઽવતારા ન જ્ઞાયન્તેઽમરૈરપિ ॥ ૮ ॥

ઇચ્છયા સૃષ્ટિસંહારપાલનાનિ કરોમ્યહમ્ ।
ત્રિધા રૂપં વિધાયાહં વિશ્વસ્ય શિવનન્દિનિ ॥ ૯ ॥

ત્રેતાયુગેઽવતીર્ણેન ત્વદ્ગૃહે લીલયા પુરા ।
અનેકાનિ ચરિત્રાણિ કૃતાનિ સિન્ધુનાશનમ્ ॥ ૧૦ ॥

મયૂરેશ્વરનામાહં ષડ્ભુજોઽર્જુનવર્ણકઃ ।
તદા મયા વચો દત્તં દ્વાપરે તે સુતઃ પુનઃ ॥ ૧૧॥

ભવેયં સેવકશ્ચાહં સિન્દૂરાન્મોચિતા મયા ।
દ્વિજરૂપેણ સહસા સ્મર સર્વં શુચિસ્મિતે ॥ ૧૨॥

તદાપિ તનયસ્તેઽહં ભવીષ્યામીત્યથાબ્રુવમ્ ।
તદિદં વચનં સત્યં મયાઽસમ્પાદિ પાર્વતિ ॥ ૧૩॥

ભૂભારં ચ હરિષ્યામિ સિન્દૂરં ચ મહાબલમ્ ।
સેવનં ચ કરિષ્યામિ તવ માતર્ગજાનનઃ ॥ ૧૪॥

વિખ્યાતોઽહં ભવિષ્યામિ ભક્તાનાં કામપૂરકઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા વચો ગૌરી સ્મૃત્વા સર્વં પુરાતનમ્ ॥ ૧૫॥

નત્વા તુષ્ટાવ દેવેશં વિશ્વેશં વિઘ્નનાશકમ્ ।

ગૌર્યુવાચ ।
નિર્વિકલ્પચિદાનન્દઘનં બ્રહ્મસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૧૬॥

ભક્તપ્રિયં નિરાકારં સાકારં ગુણભેદતઃ ।
નમામ્યહમતિસ્થૂલમણુભ્યોઽણુતરં વિભુમ્ ॥ ૧૭॥

અવ્યક્તં વ્યક્તિમાપન્નં રજઃસત્ત્વતમોગુણમ્ ।
માયાવિનં માયિનં ચ સર્વમાયાવિદં પ્રભુમ્ ॥ ૧૮॥

સર્વાન્તર્યામિણં નિત્યં સર્વાધારં પરાત્પરમ્ ।
ચતુર્ણામપિ દેવાનાં માનસસ્યાપ્યગોચરમ્ ॥ ૧૯॥

મહદ્ ભાગ્યં મમવિભો સ ત્વં મે પુત્રતાં ગતઃ ।
પ્રતીક્ષન્ત્યા મમ વિભો પ્રત્યક્ષં દર્શનં ગતઃ ।
ઇદાનીં ત્વદ્વિયોગો મે ન સ્યાદેવ તથા કુરુ ॥ ૨૦॥

એવં વદન્ત્યા તસ્યાં તુ દેવો રૂપાન્તરં દધૌ ।
ચતુર્ભુજં ભાલચન્દ્ર શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતમ્ ॥ ૨૧॥

અનેકભૂષણયુતં ચિન્તામણિયુતં હૃદિ ।
દિવ્યામ્બરં દિવ્યગન્ધં સિદ્ધિબુદ્ધિયુતં તદા ॥ ૨૨॥

રુરોદ બાલવચ્ચાણ્ડો દદૃશે ગિરિજા તુ તમ્ ।
શુશોચ બહુધા તન્વી નિધિઃ કેન હૃતો મમ ॥ ૨૩॥

ન બાલસ્ત્રિષુ લોકેષુ દૃષ્ટઃ શુણ્ડાવિરાજિતઃ ।
બ્રહ્માદયો હસિષ્યન્તિ લોકાશ્ચેક્ષ્યેદૃશં શિશુમ્ ॥ ૨૪॥

એવં બહુવિધ શોકં શ્રુત્વાડગાચ્છદ્રુરો ગૃહમ્ ।
સગણસ્તં શિશું ગૃહ્ય પ્રાહ તાં શૃણુ મે પ્રિયે ॥ ૨૫॥

અનાદિનિધનો દેવઃ શુણ્ડાદણ્ડવિરાજિતઃ ।
યત્ર કુણ્ઠાશ્ચતુર્વેદાઃ શાસ્ત્રાણિ મુનયોડમરાઃ (મુનયો વરાઃ) ॥ ૨૬॥

પ્રપઞ્ચે ગુમ્ફિતા યેન નાનાકાર્યવતા પ્રિયે ।
સર્વાન્તર્યામ્યનેકાનાં બ્રહ્માણ્ડાનાં ચ કારકઃ ॥ ૨૭॥

ચત્વાર્યસ્ય ચ રૂપાણિ ચતુર્ષુ ચ યુગેષુ ચ ।
કૃતે દશભુજો નામ્ના વિનાયક ઇતિ શ્રુતઃ ॥ ૨૮॥

ત્રેતાયુગે શુક્લવર્ણઃ ષડ્ભુજોડસૌ મયૂરરાટ્ ।
સિન્ધું હત્વાડપાલયત્ સોડવતીર્ય સ્વાલયે પ્રિયે ॥ ૨૯॥

સ એવાયં રક્તવર્ણશ્ચતુર્બાહુવિરાજિતઃ ।
અવતીર્ણો ગૃહે નૌ હિ સિન્દૂરં નિહનિષ્યતિ ॥ ૩૦॥

આરુહ્ય મૂષકં દેવો ભૂભારં ચ હરિષ્યતિ ।
નામ્ના ગજાનન ઇતિ ત્રૈલોક્યે ખ્યાતિમેષ્યતિ ॥ ૩૧॥

અયં કલિયુગે દેવિ ધૂમ્રકેતુરિતિ પ્રથામ્ ।
ચતુર્બાહુશ્ચારુનેત્રો યાસ્યતે રુચિરાં ભુવિ ॥ ૩૨॥

નિશમ્ય શિવવાક્યં સ ઉવાચ બાલકઃ સ્ફુટમ્ ।

બાલ ઉવાચ ।
સમ્યગ્બુદ્ધં સ્વરૂપં મે સમ્યગુક્તં ત્વયા શિવ ॥ ૩૩॥

અવતીર્ણસ્તવ ગૃહે સેવા કર્તું ચ સિન્દુરમ્ ।
નિહન્તું ચ નિહન્તારં દેવાનાં સર્વભુભૂજામ્ ॥ ૩૪॥

મર્દનં ભૂધરાણાં ચ ત્રૈલોક્યજયશાલિનમ્ ।
હત્વા તં વિશ્વસન્તોષં કરિષ્યામિ ચ શઙ્કર ॥ ૩૫॥

ભક્તાનાં કામપૂરશ્ચ વેદકર્મપ્રવર્તકઃ ।
ભવિષ્યામિ વરેણ્યસ્ય વરદો જ્ઞાનદાયકઃ ॥ ૩૬ ॥

મયિ ભક્તિર્ભવેત્ તસ્ય મમ ધ્યાનપરાયણઃ ।
દેવદ્વિજાતિથીનાં ચ પૂજકઃ પઞ્ચયજ્ઞકૃત્ ॥ ૩૭ ॥

પુરાણશ્રવણે સક્તઃ સ્વાચારઃ સત્યવાન્ શુચિઃ ।
પુષ્પિકા નામ યસ્યાપિ પત્ની ધર્મપરાયણઃ ॥ ૩૮ ॥

પતિવ્રતા પતિપ્રાણા પતિવાક્ય પરાયણા ।
તાભ્યાં દ્વાદશવર્ષાણિ તપસ્તપ્તં સુદારુણમ્ ॥ ૩૯ ॥

તયોર્મયા વરો દત્ત એષ્યે વાં પુત્રતાં ધ્રુવમ્ ।
પુષ્પિકાયાં પ્રસૂતાયા મદ્યૈવ રાક્ષસૈઃ શિશુઃ ॥ ૪૦ ॥

નીતશ્ચ ત્યક્ષ્યતે પ્રાણાંસ્તસ્માન્માં નય તત્ર હ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં શિવોહર્ષસમન્વિતઃ ॥ ૪૧ ॥

નાનાવાદ્યમયપુષ્પૈસ્તં પૂજયામાસ ભક્તિતઃ ॥ ૪૨ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગજાનનાવિર્ભાવો નામત્રિંશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૦ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૦૮૧ + ૪૨ = ૧૦૧૨૩

૨.૧૩૧ ગન્ધર્વપરાજયો નામકત્રિંશત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતશ્ચિન્તાં ચકારાસૌ તત્ર નેતું તુ બાલકમ્ ।
તજ્જ્ઞાત્વા પ્રાહ તં નન્દી સ્વામિન્ યુષ્મત્પ્રસાદતઃ ॥ ૧ ॥

શોષયિષ્યે સમુદ્રાંસ્તુ ચૂર્ણયિષ્યે ગિરીનપિ ।
આજ્ઞાપય તતો મહ્યં ભવાન્કાર્યં હૃદિ સ્થિતમ્ ॥ ૨ ॥

ક ઉવાચ ।
ભણિતં તસ્ય તચ્છુત્વા તુષ્ટઃ પ્રાહ હરઃ સ તમ્ ।

હર ઉવાચ ।
સાધુ સાધુ ત્વયા પ્રોક્તમાશયં મે વિવૃણ્વતા ॥ ૩ ॥

પૌરુષં તે મયા જ્ઞાતં શતશો નન્દિકેશ્વર ।
ઇદાનીમથ યત્કાર્યં વદામિ તત્કુરુષ્વ ભોઃ ॥ ૪॥

માહિષ્મત્યાં મહાપુર્યામાસ્તે રાજા મહાબલઃ ।
વરેણ્ય ઇતિ વિખ્યાતો નાના ધર્મપરાયણઃ ॥ ૫॥

યસ્ય પત્ની મહાભાગા પુષ્પિકા નામ નામતઃ ।
તસ્યાં સદ્યઃ પ્રસૂતાયાં સુમાયાં કાપિ રાક્ષસી ॥ ૬॥

નિન્યે બાલં તત્પુરતો નેયો બાલસ્ત્વયા લઘુ ।
નીત્વા સ્થાપ્યસ્તત્પુરતો યાવન્નિદ્રાતિ સા શુભા ॥ ૭॥

ક ઉવાચ ।
એવમાજ્ઞાં સમાકર્ણ્ય શઙ્કરેણ સમીરિતામ્ ।
શીઘ્રં બાલં સમાદાય નભોમાર્ગેણ સત્વરઃ ॥ ૮॥

પ્રાક્ષિપત્પુરતો બાલ સા ન સુમા બુબોધ તમ્ ।
શીઘ્રમુડ્ડીય સ પ્રાયાન્નન્દિકેશો મહેશ્વરમ્ ॥ ૯॥

ઉવાચ નિજવૃત્તાન્તં માર્ગે સ્વયમનુષ્ઠિતમ્ ।
અકસ્માદ્ભગનાદેવં રાક્ષસી ઘોરદર્શના ॥ ૧૦॥

ભક્ષયન્તી બાલમાંસં મામાશ્રિત્ય સ્થિતા વિભો ।
તવ પ્રસાદાત્પુચ્છેન વેષ્ટિતા રાક્ષસી મયા ॥ ૧૧॥

ભ્રામયિત્વા વિનિક્ષિપ્તા મહાપર્વતમસ્તકે ।
શતધા ખણ્ડિતા સા તુ ત્વન્નામોચ્ચારણાત્પ્રભો ॥ ૧૨॥

તતોઽપશ્યં મહાભ્રાતં ગન્ધર્વાણાં દુરાત્મનામ્ ।
કથં મયા તૈર્યોદ્ધવ્યં રક્ષિતવ્યઃ કથં શિશુઃ ॥ ૧૩॥

ઇતિ ચિન્તાકુલતયા સ્મૃતસ્ત્વં હૃદિ શઙ્કર ।
તતઃ પુચ્છેન શૃઙ્ગાભ્યાં ક્રોધોચ્છ્વાસૈશ્ચ લત્તયા ॥ ૧૪॥

હુઙ્કારેણ ચ તાન્સર્વાન્નિવાર્ય બલવત્તરાન્ ।
મૃતાઃ કેચિદ્ હતાઃ કેચિત્ કેચિદ્ભગ્નશિરોઽઙ્ઘ્રયઃ ॥ ૧૫॥

પતિતાઃ શતધા ભૂમૌ પુષ્પવૃષ્ટિસ્તતોઽપતત્ ।
તતોઽહમગમદ્દેવ કૃત્વા કાર્યં ત્વયેરિતમ્ ॥ ૧૬॥

તવેચ્છાવિષયં કો નુ હન્યાત્ ત્રૈલોક્યમણ્ડલે ।

અતસ્ત્વન્નામતો દેવ જયં પ્રાપ્તઃ સ બાલકઃ ॥ ૧૭ ॥

તતઃ શિવો હર્ષયુતો લિલિઙ્ગ નન્દિકેશ્વરમ્ ।
ઉવાચ ચ પ્રસન્નાત્મા જ્ઞાતં તે પૌરુષં દૃઢમ્ ॥ ૧૮ ॥

નાસ્તિ ત્રિભુવને કોઽપિ ત્વત્સમો નન્દિકેશ્વર ।

ક ઉવાચ ।
તતઃ પ્રણમ્ય વિશ્વેશં પાર્વતીમગમચ્ચ સઃ ॥ ૧૯ ॥

પ્રણમ્ય તાં યોજ્ય હસ્તૌ પ્રોચે મધુરયા ગિરા ।
માતઃ શિવાજ્ઞયા બાલો નીતો માહિષ્મતીં પુરીમ્ ॥ ૨૦ ॥

વરેણ્યપત્ન્યાઃ પુરતઃ પુષ્પિકાયા ન્યધાયિ સઃ ।
યતસ્તેન પુરા દત્તો વરસ્તસ્ય બભૂવ હ ॥ ૨૧ ॥

અહં પુત્રત્વમેષ્યામિ બ્રહ્મજ્ઞાનપ્રકાશકઃ ।
નિશમ્ય વચનં તસ્ય સર્વજ્ઞા પાર્વતી તદા ॥ ૨૨ ॥

જહર્ષ જનની તસ્ય શિશોર્વીર્યમનન્તકમ્ ।
ઉવાચ પરયા ભક્ત્યા જ્ઞાતં તે પૌરુષં સુત ॥ ૨૩ ॥

હતા ત્વયા મહાઘોરા રાક્ષસી ઘોરનિસ્વના ।
ગન્ધર્વાશ્ચ હતા દુષ્ટા રક્ષિતશ્ચૈવ બાલકઃ ॥ ૨૪ ॥

અજ્ઞાતસ્થાપિતસ્તત્ર મહાકાર્યમિદં કૃતમ્ ।
ઇત્યુક્ત્વા વિસસર્જામું વિશ્રાન્તિં ચાકરોત્તદા ॥ ૨૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગન્ધર્વપરાજયો નામૈકત્રિંશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૧ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૧૨૩ + ૨૫ = ૧૦૧૪૮

૨.૧૩૨ કૈલાસાભિગમનં નામ દ્વાત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તતઃ કદાચિદ્ દૈત્યેન્દ્ર સિન્દૂરો મદગર્વિતઃ ।
સભાસનગતઃ પ્રાહ વૃથા મે પૌરુષં કૃતમ્ ॥ ૧ ॥

ઇન્દ્રાડદયો ન મે યુદ્ધં દદુર્બ્રહ્માદયો હરિઃ ।
રાજ્ઞાં તુ ગણના નૈવ મૃત્યુ લોકનિવાસિનામ્ ॥ ૨ ॥

કુલીનાયા યથા નાર્યા યૌવનં હિ પતિં વિના ।
તથા મે પૌરુષં વ્યર્થં યોદ્ધૃભિર્હિ વિનાભવત્ ॥ ૩ ॥ (યોદ્ધ્રાડભવત્ ખલુ)

ततोऽन्तरिक्ष वाणीं स शुश्राव परमाद्भुताम् ।

આકાશવાણ્યુવાચ ।
કિમર્થં વલ્ગસે મૂઢ જાતોડસ્તિ તવ યુદ્ધદઃ ॥ ૪ ॥

પાર્વત્યા ઉદરાદ્ગર્ભો વરેણ્યગૃહગોડધુના ।
વર્દ્ધતેડનન્તલીલોડસૌ યથેન્દુઃ શુક્લપક્ષગઃ ॥ ૫ ॥

ક ઉવાચ ।
શ્રુત્વેત્થં સહસા વાણીં મુમૂર્ચ્છ સિન્દુરસ્તદા ।
વિહર્ષશ્ચિન્તયામાસ કિમિદં કેન ભાષિતમ્ ॥ ૬ ॥

યદિ દૃશ્યો ભવેન્મહ્યં ખાદેયં તં સમસ્તકમ્ ।
કાલસ્ય મે કથં મૃત્યુઃ પશ્ચાત્સૂર્યોદયો યથા ॥ ૭ ॥

એવમુક્ત્વોદતિષ્ઠત્ સ ગર્જયન્ વિદિશો દિશઃ ।
ઉડ્ડીય સહસા પ્રાયાત્ કૈલાસં ગિરિજાલયમ્ ॥ ૮ ॥

ચૂર્ણયન્ પર્વતાન્ વૃક્ષાન્ પાતયન્ સ્વાગ્ડમારુતાત્ ।
ચેલતુઃ કૂર્મશેષૌ ચ ચકમ્પે ચ વસુન્ધરા ॥ ૯ ॥

ન દદર્શ શિવં તત્ર પુનઃ સર્વસહાં યયૌ ।
બભ્રામ વસુધાં સર્વાં શિવં વેગાત્ ગવેષયન્ ॥ ૧૦ ॥

પર્યલ્યાખ્યં મહારણ્યમાજગામરુષાન્વિતઃ ।
દદર્શ દૂરતો ગૌરીસહિતં શઙ્કરં તદા ॥ ૧૧ ॥

મણ્ડપં ચ ગણાંશ્ચૈવ સરાંસિ ચોત્પલાનિ ચ ।
તતો જગામ સહસારિષ્ટે ગૌર્યે પ્રકલ્પિતમ્ ॥ ૧૨ ॥

અદૃષ્ટ્વા તત્ર બાલં સ ચુકોપાગ્નિરિવ જ્વલન્ ।
તતઃ સ તર્કયામાસ ન વાણી નભસો મૃષા ॥ ૧૩ ॥

અસ્યઃ સુતો માં હિ હન્યાન્ન જાતશ્ચેદ્ ભવિષ્યતિ ।
તસ્માદેનાં નિહન્મ્યદ્ય મૂલચ્છેદસ્તતોભવેત્ ॥ ૧૪ ॥

ક ઉવાચ ।
એવં નિશ્ચિત્ય મનસા ततः શસ્ત્રમુપાદદે ।

યાવદુમાં હન્તિ દુષ્ટસ્તાવદ્ દૃષ્ટઃ શિશુઃ પુરઃ ॥ ૧૫ ॥

ચતુર્ભુજોઽતિરુચિરો મુકુટાઙ્ગદભૂષિતઃ ।
પરશું કમલં માલાં દધદ્ વિસ્મયદાયકઃ ॥ ૧૬ ॥

કટૌ શેષં ગલે હારં નૂપુરૌ ચાઙ્ઘ્રિયુગ્મયોઃ ।
નિવૃત્તસ્તદ્વધાત્ સદ્યસ્તાં ચ સુમામમન્યત ॥ ૧૭ ॥

દધાર બાલકં હસ્તેઽકાઙ્ક્ષત્ ક્ષેમું મહોદધૌ ।
એવં નિશ્ચિતસદ્બુલ્પસ્તતોઽસૌ ચકિતઃ પુરા ॥ ૧૮ ॥

તતઃ સ બાલો વવૃધે હિમાચલ ઇવાપરઃ ।
સિન્દૂરોઽપિ ચ કમ્પેઽસૌ મદાભારાતુરઃ ક્ષણાત્ ॥ ૧૯ ॥

શ્વાસાકુલઃ પુરો ગન્તું ન શશાક સ્વશક્તિતઃ ।
તતસ્તત્યાજ તં બાલં દૈત્યો વિવ્હલતાં ગતઃ ॥ ૨૦ ॥

બાલે તુ પતિતે ભૂમૌ મહારાવવિરાવિણિ ।
ચેલુશ્ચ પર્વતા નાદૈશ્ચકમ્પે ચ વસુન્ધરા ॥ ૨૧ ॥

બભ્રમુર્વિહગા વ્યોમ્નિ નાનારાવવિરાવિણઃ ।
અર્ણવાઃ ક્ષોભિતાઃ સમ્મ બ્રહ્માણ્ડમપિ પુસ્ફુટે ॥ ૨૨ ॥

સ બાલઃ પતિતો રેવાજલાન્તે મુનિસન્નિધૌ ।
તત્ર તીર્થમભૂચ્છ્રેષ્ઠં ગણેશકુણ્ડમિત્યુત ॥ ૨૩ ॥

અસ્યા આજન્મતઃ પાપં નાશમેતિ સ્મૃતેઃ ક્ષણાત્ ।
દર્શનાદ્ દશજન્મીયં સ્નાનાચ્ચ શતજન્મજમ્ ॥ ૨૪ ॥

સેવનં મોક્ષદં યસ્ય અનુષ્ઠાનવતાં નૃણામ્ ।
તદ્દેહરુધિરાત્ તત્ર પ્રસ્તરા રક્તતાં ગતાઃ ॥ ૨૫ ॥

ત એવ નાર્મદાઃ ખ્યાતા ગણેશાઃ પાપનાશનાઃ ।
દર્શનાત્ પૂજનાત્ સર્વકામદા ભક્તિકારિણામ્ ॥ ૨૬ ॥

નર્મદામહિલા સર્વો વર્ણિતું નૈવ શક્યતે ।
તતઃ સ જહૃષે દૈત્યો રિપુર્મે નાશતાં ગતઃ ॥ ૨૭ ॥

તાવત્ કુણ્ડાત્ સમુદ્ભૂતો ભીષણઃ પુરુષો મહાન્ ।
જટાભારેણ સચ્છન્નો વલ્લીછન્નો ધરો યથા ॥ ૨૮ ॥

દંષ્ટ્રાકરાલવદનો જિવ્હાવ્યાલીસમાવૃતઃ ।
દીર્ઘપાણ્યઙ્ઘ્રિયુગલઃ શ્વાસવ્યાકુલલોચનઃ ॥ ૨૧ ॥

દૃષ્ટ્વા તથાવિધં તં તુ ક્રોધવ્યાકુલલોચનઃ ।
ઉવાચ દૈત્યઃ સિન્દુરો ન ચાસ્ય ગણના મમ ॥ ૩૦ ॥

એવમુક્ત્વા ખઙ્ગહસ્તો યયૌ હન્તું તુ તં રુષા ।
ખઙ્ગેન હન્તિ તં યાવત્ તાવત્ સ દદૃશેઽમ્બરે ॥ ૩૧ ॥

ઉવાચ દૈત્યં રે દૈત્ય વૃથા માં ત્યક્તવાન્ ક્ષિતૌ ।
તવાન્તકસ્તુ રે મૂઢ વર્ધિતઃ ક્વચિદેવ હિ ॥ ૩૨ ॥

હનિષ્યત્યેવ નૂનં ત્વાં સાધુરક્ષણતત્પરઃ ।
અન્તર્દધે તતો ભીમ એવમુક્ત્વા સ પૂરુષઃ ॥ ૩૩ ॥

તતો દૈત્યો મહારોષાદુવાચ નિજસેવકાન્ ।
ધ્રિયતાં ધ્રિયતામેષ યેનોક્તં પૌરુષં વચઃ ॥ ૩૪ ॥

યદા તં ક્વાઽપિ નાપશ્યત્ તદા સ્વસ્થાનમાગમત્ ।
દ્રક્ષ્યામિ તં યદા શત્રું જયિષ્ય ઇત્યમન્યત ॥ ૩૫ ॥

એતાવચ્ચરિતં તસ્ય પાર્વત્યાઽજ્ઞાયિ નૈવ તત્ ।
તસ્યૈવ માયામોહેન પ્રામયા મોહમુત્તમમ્ ॥ ૩૬ ॥

તતઃ પ્રોવાચ ગિરિશં પાર્વતી વિનયાન્વિતા ।
અત્ર પીડા દૈત્યકૃતા પ્રારબ્ધા જગદીશ્વર ॥ ૩૭ ॥

કૈલાસં ગન્તુમિચ્છામિ તવેચ્છા ચેન્નયસ્વ મામ્ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં જહૃષે શઙ્કરોઽપિચ ॥ ૩૮ ॥

આરુહ્ય નન્દિનં સદ્યઃ પાર્વત્યા સહ શઙ્કરઃ ।
સપ્તકોટિગણાકીર્ણઃ કૈલાસં પ્રાપ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૯ ॥

પ્રવિશ્ય સ્વાલયં ગૌરી પરમં હર્ષમાયયૌ ॥ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કૈલાસાભિગમનં નામ દ્વાત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૧૪૮ + ૪૦ = ૧૦૧૮૮

૨.૧૩૩ પરાશરદર્શનં નામ ત્રયસ્ત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
પુષ્પિકાનિકટે ત્યક્તો વરેણ્યસ્ય ગૃહે સ કિમ્ ।
ચકાર તન્મમાચક્ષ્વ કાર્યં વિસ્તરતોઽબ્જજ ॥ ૧॥

ક ઉવાચ ।
સમ્યક્ પૃષ્ટં ત્વયા વત્સ હૃદયાનન્દકારકમ્ ।
કથયિષ્યે વિધાનેન તત્સર્વં પાપનાશનમ્ ॥ ૨॥

તસ્યાં નિશાયાં વ્યુષ્ટાયાં દદર્શ પુષ્પિકા સુતમ્ ।
ચતુર્બાહું રક્તવર્ણં ગજવક્ત્રમલઙ્કૃતમ્ ॥ ૩॥

કસ્તૂરીતિલકં મુક્તામાલયા સુવિરાજિતમ્ ।
પીતવસ્ત્રપરીધાનં ચારુચન્દનચર્ચિતમ્ ॥ ૪॥

દેદીપ્યમાનં વપુષા નાનાલઙ્કારસંયુતમ્ ।
તતઃ સા પુષ્પિકા દૃષ્ટ્વા બાલકં તુ તથાવિધમ્ ॥ ૫॥

વિસ્મિતા દુઃખિતા ચાપિ ભયભીતાઽભવત્તદા ।
ધ્નતી વક્ષો બહિર્યાતા પાણિભ્યાં શોકકર્શિતા ॥ ૬॥

તદાક્રન્દિતમાકર્ણ્ય મીલિતાઃ પરિચારિકાઃ ।
તાભિરત્યદ્ભુતં દૃષ્ટ્વા બાલકં તં તથાવિધમ્ ॥ ૭॥

નૃપોઽપિ જ્ઞાતવૃત્તાન્તઃ સગણોઽભિયયૌ ગૃહે ।
તતસ્તેઽપિ ભયોદ્વિગ્ના દૃષ્ટ્વા બાલં તથાવિધમ્ ॥ ૮॥

અધીરાઃ પપલુસ્તસ્ય કેચિન્મૂર્છામુપાયયુઃ ।
કેચિચ્ચ નૃપતિં પ્રાહુર્ન જાતો ન ભવિષ્યતિ ॥ ૯॥

ન દૃષ્ટો ન શ્રુતઃ ક્વાપિ બાલ એતાદૃશો નૃણામ્ ।
નૈવાયં સ્થાપનીયસ્તે વંશચ્છેદકરો ગૃહે ॥ ૧૦॥

એવમાકર્ણ્ય સર્વેષાં વાક્યં મેને સ ભૂપતિઃ ।
દૂતાનુવાચ બાલોઽયં ત્યજ્યતાં ગહને વને ॥ ૧૧॥

તતો દૂતા ગતા મધ્યે ગૃહીત્વા બાલકં તુ તત્ ।
ગહનં કાનનં દૃષ્ટ્વા વાયુસ્પર્શવિવર્જિતમ્ ॥ ૧૨॥

તીરે તુ સરસસ્તત્ર ક્ષિપ્વા તે પર્ણસઞ્ચયૈઃ ।

આચ્છાદ્ય પ્રયયુઃ શીઘ્રં વરેણ્યં નૃપતિં પુનઃ ॥ ૧૩॥

સભામધ્યે નૃપં દૃષ્ટ્વા નમસ્કૃત્વાઽબ્રુવંસ્તદા ।
આજ્ઞાયા તવ રાજેન્દ્ર સિંહવ્યાઘ્રનિષેવિતે ॥ ૧૪॥

ત્યક્ત્વા બાલં સમાયાતા ભક્ષિતઃ સ્યાદ્ વનેચરૈઃ ।

ક ઉવાચ ।
યાવચ્ચ ભક્ષિતું યાતા જમ્બુકાસ્તાવદેવ તમ્ ॥ ૧૫॥

પરાશરો મુનિવરો દદર્શ કરુણાનિધિઃ ।
ચતુર્ભુજં ગજાસ્યં તં કોટિસૂર્યનિભં શિશુમ્ ॥ ૧૬॥

નાનાલઙ્કારસંયુક્તં દિવ્યામ્બરવિભૂષિતમ્ ।
સર્પવેષ્ટિતસન્નાભિં ચિન્તામણિવિભૂષિતમ્ ॥ ૧૭॥

મુમોહ માયસા તસ્મ સર્વજ્ઞાનનિધિર્મુનિઃ ।
શુશોચ કિમિદં વિઘ્નં મમ નાશાય નિર્મિતમ્ ॥ ૧૮॥

ઇન્દ્રેણ મે તપોનાશં કાઙ્ક્ષતા સ્વાર્થસાધનમ્ ।
અકારિ ન મયા કિઞ્ચિદ્ દુષ્કૃતં પાપભીરુણા ॥ ૧૯॥

દીનનાથં ચન્દ્રચૂડ રક્ષ માં મહતો ભયાત્ ।
એવં શોચન્તમાલોક્ય ગજાસ્યઃ કરુણાયુતઃ ॥ ૨૦॥

નિરાકરોન્મોહજાલં તં ततોऽલક્ષયત્પુરઃ ।
તમેવ પરમાત્માનં પરબ્રહ્મસ્વરૂપિણમ્ ॥ ૨૧॥

ભક્તાનાં રક્ષણં કર્તુમ્મીદૃશં વેષમાસ્થિતમ્ ।
ધન્યં મેऽદ્ય જનુર્માતાપિતરૌ ચ તપો મહત્ ॥ ૨૨॥

નિરસ્તૌ જન્મમૃત્યૂ મે પ્રાપ્તં વાઞ્છિતમુત્તમમ્ ।
કેનાયં હતભાગ્યેન બાલસ્ત્યક્તો વનાન્તરે ॥ ૨૩॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા મુનિઃ સોऽથ નિન્યે બાલં સ્વમાશ્રમમ્ ।
વત્સલાऽસ્ય ततः પત્ની દૃષ્ટ્વા બાલં તથાવિધમ્ ॥ ૨૪॥

આનીતં સ્વામિના જ્ઞાત્વા નનન્દ સ્નેહનિર્ભરા ।
હૃદયે વિનિવેશ્યૈનં પ્રાહ પ્રાણપતિં તદા ॥ ૨૫॥

બહુકાલકૃતં સ્વામિંસ્તપસ્તે ફલિતં ગુરુ ।
યસ્ય સ્વરૂપં ન બ્રહ્મા ન હરો ન શ્રિયઃ પતિઃ ॥ ૨૬ ॥

મુનયો ન વિદુઃ સાક્ષાદ્ દર્શનં જાતમદ્ય નૌ ।
યઃ કર્ત્તા રક્ષિતા હન્તા સર્વસ્ય જગતઃ પ્રભુઃ ॥ ૨૭ ॥

અવતીર્ણો ભુવો ભારં હર્તું નાનાવતારકૃત્ ।
મહદ્ભાગ્યં હિ નૌ સ્વામિન્નનાયાસેન વિશ્વભૃત્ ॥ ૨૮ ॥

અક્ષિગોચરતાં યાતો મવોવાચામગોચરઃ ।

ક ઉવાચ ।
તસ્ય બાલસ્ય સ્પર્શેન સ્તનૌ પીનપયોધરૌ ॥ ૨૯ ॥

જાતૌ પપૌ તતો બાલઃ સા ચાનન્દમવાપ હ ।
તતઃ શુશ્રાવ રાજાડસૌ વરેણ્યો બાલકં તુ તમ્ ॥ ૩૦ ॥

પરાશરેણ મુનિના પાલિતં દિવ્યચક્ષુષા ।
વાદ્યઘોષેણ મહતા શર્કરાં ચ ગૃહે ગૃહે ॥ ૩૧ ॥

દાપયામાસ હર્ષેણ બ્રાહ્મણાન્ સહૃદોડપિ ચ ।
તોષયામાસ વસ્ત્રાદ્યૈઃ કાઞ્ચનૈ રત્નસઞ્ચયૈઃ ॥ ૩૨ ॥

ગાવઃ કામદુઘા જાતાઃ શુષ્કવાપ્યો જલાન્વિતાઃ ।
આશ્રમે તુ મુનેસ્તસ્ય શુષ્કવૃક્ષાઃ ફલાન્વિતાઃ ॥ ૩૩ ॥

ય ઇદં શૃણુયાન્મર્ત્યઃ પુત્રવાન્ધનવાન્ભવેત્ ॥ ૩૪ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે પરાશરદર્શનં નામ ત્રયસ્ત્રિંશોત્તરશતતમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૩૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૧૮૮ + ૩૪ = ૧૦૨૨૨

૨.૧૩૪ ચતુસ્ત્રિંશાધિકશતતમોડધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
બાલઃ સ વવૃધે તત્ર દિવસે દિવસે શશી ।
આનન્દં જનયન્ માતુઃ પિતુશ્ચ ચરિતૈઃ સ્વકૈઃ ॥ ૧ ॥

વ્યાસ ઉવાચ ।
વદ બ્રહ્મન્ ગુણેશસ્ય ચરિતં દ્વાપરોદ્ભવમ્ ।

શ્રુત્વા પૂર્વચરિત્રાણિ ન તૃપ્તિર્મેઽભવત્પ્રભો ॥ ૨॥

ગજાનનેતિ નામાસ્ય વાહનં મૂષકઃ કથમ્ ।
એતત્સર્વં સવિસ્તારં વદ મે ચતુરાનન ॥ ૩॥

ક ઉવાચ ।
અત્રૈવોદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
પ્રલ્હાદસ્ય ચ સંવાદં ભાર્ગવસ્ય કવેરપિ ॥ ૪॥

એવમેવ પુરા પૃષ્ટઃ પ્રલ્હાદેન મહામુનિઃ ।
તસ્મૈ પ્રોવાચ ભગવાન્ કવિસ્તચ્છૃણુ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૫॥

શૃણુ પ્રલ્હાદ યેનાસ્ય વાહનં મૂષકોઽભવત્ ।
તદહં સમ્પ્રવક્ષ્યામિ શ્રવણાત્સર્વકામદમ્ ॥ ૬॥

પુરા શક્રસભામધ્યે ક્રૌઞ્ચૌ ગન્ધર્વસત્તમઃ ।
વામદેવમુનિં સોઽથ ત્વરાવાન્પ્રપદાઽહનત્ ॥ ૭॥

સ શશાપ ચ ગન્ધર્વં મૂષકસ્ત્વં ભવિષ્યસિ ।
કલ્પયિષ્યતિ વાહત્વે ત્વામાક્રમ્ય ગુણેશ્વરઃ ॥ ૮॥

સ એવ કરુણાયુક્તો મોક્ષં નેષ્યતિ વિશ્વકૃત્ ।
પરાશરાશ્રમે સોઽથ પપાત મૂષકાકૃતિઃ ॥ ૯॥

ગિરિશૃઙ્ગનિભો ઘોરો મહારોમા મહારવઃ ।
મહાવીર્યો મહાદંષ્ટ્રો મહાસ્વનવિરાજિતઃ ॥ ૧૦॥

તસ્યાશ્રમે મહાઘોરમુપદ્રવમથાકરોત્ ।
ભક્ષયામાસ ધાન્યાનિ ભઙ્ક્ત્વા મૃત્પાત્રસઞ્ચયાન્ ॥ ૧૧॥

પુસ્તકાનિ ચ વસ્ત્રાણિ વલ્કલાનિ મહાન્ત્યપિ ।
સ સારભૂતં યત્સર્વં ભક્ષયામાસ મૂષકઃ ॥ ૧૨॥

પુચ્છાઘાતેન વૃક્ષાન્ સ પાતયામાસ ભૂતલે ।
ચુઞ્ચુકારેણ શબ્દેન ગર્જયામાસ વિષ્ટપમ્ ॥ ૧૩॥

જ્ઞાત્વા તથાવિધં તં તુ ચિન્તામાસ મુનીશ્વરઃ ।
દુર્જનસ્ય બલાત્કારૈઃ સ્થાનં ત્યાજ્યં ન સંશયઃ ॥ ૧૪॥

અધુના ક્વા નુ ગન્તવ્યં કસ્મિન્સ્થાને સુખં ભવેત્ ।
પ્રાણત્યાગે મહદ્દોષં વદન્તિ શાસ્ત્રચિન્તકાઃ ॥ ૧૫॥

કથં સુખાશ્રમે દુઃખં પ્રાપ્તં કર્મપ્રસઙ્ગતઃ ।
કસ્ય વા સ્મરણં કાર્યં કો વા દુઃખાત્પ્રમોક્ષ્યતિ ॥ ૧૬ ॥

ક એનં નાશયેદત્ર કઃ સમર્થો ભવેદ્ વધે ।
કમદ્ય શરણં યાયાં કો નસ્ત્રાતા ભવિષ્યતિ ॥ ૧૭ ॥

એવં પિતૃવચઃ શ્રુત્વા બાલકોઽનન્તવિક્રમઃ ।
ઉવાચ મધુરં વાક્યં ચિન્તાં મા કુરુ સર્વથા ॥ ૧૮ ॥

મયિ તિષ્ઠતિ દુષ્ટાનાં સંહારિણિ મહાપ્રભૌ ।
પુત્રતાં તે પ્રયાતોઽસ્મિ વિધાસ્યે તે પ્રિયં તુ યત્ ॥ ૧૯ ॥

યસ્ય મે ક્રન્દિતેનેયં પૃથિવી શીર્ણતામિયાત્ ।
પર્વતાશ્ચૂર્ણતામાપુઃ પાદાઘાતેન મે મુને ॥ ૨૦ ॥

પશ્ય મે કૌતુકં તાત નયામ્યેનં તુ વાહતામ્ ।
એવમુક્ત્વાઽસૃજત્પાશં કોટિસૂર્યનિભં શિશુઃ ॥ ૨૧ ॥

મેઘેષ્વિવ તડિત્પુઞ્જઃ શુશુભે સોઽન્તરિક્ષગઃ ।
તત્યજુર્ભયતો દેવા સ્વાનિ ધિષ્ણ્યાનિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૨ ॥

સ યયૌ વહ્નિવદનો દશદિગ્ભ્રમણે રતઃ ।
પાતાલે મૂષકં કણ્ઠે બધ્વા બહિરકાશયત્ ॥ ૨૩ ॥

મૂર્છામવાપ મહતીમાખુઃ પાશબલાર્દિતઃ ।
શુશોચ પરમક્રુદ્ધો નિરુદ્ધશ્વાસમારુતઃ ॥ ૨૪ ॥

કથં કાલસ્ય મરણમાગતં દૈવનિર્મિતમ્ ।
ભવિતવ્યં ભવત્યેવ પુરુષાર્થો નિરર્થકઃ ॥ ૨૫ ॥

યેન દંષ્ટ્રાગ્રમાત્રેણ દારિતાઃ પર્વતા બહુ ।
ન મયા ગણિતા દેવા નાસુરા રાક્ષસા નરાઃ ॥ ૨૬ ॥

તસ્ય મે કેન પાશેન કણ્ઠોઽક્રામિ ગતાયુષઃ ।

ક ઉવાચ ।
મૂષકે પ્રબ્રુવત્યેવં યાવત્ તાવદ્ ગજાનનઃ ॥ ૨૭ ॥

ચકર્ષ મનસા તં સ સોઽગાન્ મૂષકસંયુતઃ ।
યથા ગારુડશાસ્ત્રજ્ઞઃ સર્પં કર્ષતિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૮ ॥

સ તં દૃષ્ટ્વા પાશકણ્ઠો મૂષકો લબ્ધધીઃ ક્ષણાત્ ।
નમસ્કૃત્ય વિભું દેવં ગજાનનમનામયમ્ ॥ ૨૯॥

તુષ્ટાવ પરયા ભક્ત્યા ચિદાનન્દઘનં પ્રભુમ્ ।
ત્વમેવ જગતાં નાથઃ કર્તા હર્ત્તા પ્રપાલકઃ ॥ ૩૦॥

ગુણત્રયવિહીનશ્ચ ગુણત્રયસહાયકૃત્ ।
માયાતીતોઽપિ માયાવી માયિનામપિ મોહકૃત્ ॥ ૩૧॥

બ્રહ્માદીનામગમ્યસ્ત્વં મુનિહૃત્પદ્મસંસ્થિતઃ ।
કારણં કરણં કર્ત્તા કારણાનાં ચ કારણમ્ ॥ ૩૨॥

સોઽદ્ય દૃષ્ટઃ સ્વચક્ષુર્ભ્યામતો ધન્યં જનુર્મમ ।
ધન્યા મે પિતરૌ નેત્રે તપો વિદ્યા વ્રતં જપઃ ॥ ૩૩॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં પ્રીતોઽસૌ દ્વિરદાનનઃ ।
પ્રાહ ભક્તિં દૃઢાં જ્ઞાત્વા ભક્તં તં મૂષકં વિભુઃ ॥ ૩૪॥

તવૈવ પુરુષાર્થેન દેવદ્વિજદ્રુહોઽનઘ ।
નિર્ગુણોઽહં ગુણી જાતો દુષ્ટનાશનહેતવે ॥ ૩૫॥

સાધૂનાં રક્ષણાર્થાય યતસ્ત્વં શરણં ગતઃ ।
અતસ્તે દત્તમભયં વરં વૃણુયમિચ્છસિ ॥ ૩૬॥

મૂષક ઉવાચ ।
નાહં વૃણે ગજાસ્ય ત્વાં ત્વમેવ વૃણુ વાઞ્છિતમ્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇત્યુક્તો મૂષકેનાસૌ ગર્વિતેન ગજાનનઃ ॥ ૩૭॥

વાહતાં મમ યાહિ ત્વં યદિ સત્યં વચસ્તવ ।
તથેત્યુક્તે સ પિઙ્ગાક્ષો રુરોહાક્રમ્ય તત્ક્ષણાત્ ॥ ૩૮॥

ભારેણ ચૂર્ણયંસ્તં તુ પુનર્દેવં સ યાચત ।
અહં તે વાહનં જાતો લઘુભૂતો ભવ પ્રભો ॥ ૩૯॥

યાચતસ્તસ્ય વચસા લઘુભારોઽભવદ્વિભુઃ ।
એતદૃષ્ટ્વા મહાશ્ચર્યં પ્રણમ્ય મુનિરબ્રવીત્ ॥ ૪૦॥

ના બાલે પૌરુષં ક્વાપિ મયા દૃષ્ટે જગત્ત્રયે ।
યચ્છબ્દાત્પર્વતાઃ શીર્ણા લોકપાલાશ્ચ્યુતસ્થલાઃ ॥ ૪૧ ॥

સ ત્વયા ક્ષણમાત્રેણ નીતો વાહનતાં બલાત્ ।
તત આગત્ય માતાઽસ્ય વત્સલા ગૃહ્ય તં શિશુમ્ ॥ ૪૨ ॥

પ્રસ્નુતૌ પાયયામાસ સ્તનૌ માતા મુદા યુતા ।
ઉવાચ ન ચ જાને તે સ્વરૂપં ચ પરાક્રમમ્ ॥ ૪૩ ॥

જન્મજન્માન્તરીયેણ પુણ્યેન નૌ ગૃહં ગતઃ ।
તતઃ સ મૂષકં બદ્ધ્વા ચિક્રીડે પ્રાકૃતો યથા ॥ ૪૪ ॥

એવં તે કથિતા ચાસ્ય યથા મૂષકવાહતા ॥ ૪૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે મૂષકવાહનરૂપધારણં નામ ચતુસ્ત્રિંશાધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૪ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૨૨૨ + ૪૫ = ૧૦૨૬૭

૨.૧૩૫ ક્રૌઞ્ચશાપવર્ણનં નામ પઞ્ચત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

વ્યાસ ઉવાચ ।
કિમનેન કૃતં પૂર્વં પુણ્યં પાપં ચ પદ્મજ ।
યેનાયં મૌષકં જન્મ પાપ દેવસ્ય વાહતામ્ ॥ ૧ ॥

ક ઉવાચ ।
સમ્યક્પૃષ્ટં ત્વયા વત્સ મમાપિ મનસઃ પ્રિયમ્ ।
બ્રવીમિ સકલં તચ્ચ તદિહૈકમનાઃ શૃણુ ॥ ૨ ॥

સુમેરુશિખરે રમ્યઃ સૌભરેરાશ્રમો મહાન્ ।
અભૂદ્ વૃક્ષસમાકીર્ણો નાનાપક્ષિગણાન્વિતઃ ॥ ૩ ॥

વસિષ્ઠાદ્યા મુનિગણા દેવા ઇન્દ્રપુરોગમાઃ ।
આયાન્તિ સૌભરેસ્તસ્ય દર્શનાર્થં દિને દિને ॥ ૪ ॥

મહત્તપોવૃદ્ધિદીપ્તેરત્યગ્નિરવિતેજસઃ ।
ખ્યાતસ્ય સર્વલોકેષુ ધ્યાનનિષ્ઠસ્ય ચેશ્વરે ॥ ૫ ॥

તસ્ય પત્ની મહાભાગા મનોમયીતિ વિશ્રુતા ।
પતિવ્રતાસુસર્વાસુ વિખ્યાતા ભર્ત્તૃવલ્લભા ॥ ૬ ॥

રમ્યતા તુ રતેસ્તસ્યા જિતા રમ્યતયાઽખિલા ।
શચીપ્રભૃતયઃ સર્વા ન પ્રાપુઃ સમતાલવમ્ ॥ ૭ ॥

કદાચિત્ સૌભરિર્હોમશાલાયાં પ્રાતરુત્થિતઃ ।
કૃત્વા હોમં વનં યાતઃ સમિદર્થં ગૃહે સ્થિતા ॥ ૮ ॥

મનોમયી સુશીલા સા ગૃહકાર્યરતાઽભવત્ ।
તદા દુષ્ટસ્તુ ગન્ધર્વઃ ક્રૌઞ્ચનામા સમાગતઃ ॥ ૯ ॥

વિશ્રાન્તિરભવત્તસ્ય દૃષ્ટ્વાશ્રમમનુત્તમમ્ ।
નાનાશાલાસમાકીર્ણં બહુચ્છાયં સુશીતલમ્ ॥ ૧૦ ॥

એતાદૃશો રમ્યતર આશ્રમો યસ્ય સ પ્રભુઃ ।
ધન્યં જપસ્તપસ્તસ્ય ક્ષણેનાયં સુખપ્રદઃ ॥ ૧૧ ॥

ચિરસ્થાનાન્મુક્તિદઃ સ્યાદિત્યુક્ત્વા તદ્ગૃહં યયૌ ।
દદર્શ મુખચન્દ્રં સ મનોમય્યા મનોરમમ્ ॥ ૧૨ ॥

યસ્યાદર્શનમાત્રેણ હરોઽપિ સ્મરસાદ્ભવેત્ ।
તસ્યાઃ કટાક્ષપાતેન મદનાનિલવિવ્હલઃ ॥ ૧૩ ॥

સ બભૂવ તદાસક્તો દધાર સહસા કરે ।
તત્કરસ્પર્શમાત્રેણ ચ કમ્પે સા મુમૂર્ચ્છ ચ ॥ ૧૪ ॥

મનોમયી ન શશાપ ભર્તૃસ્મરણતત્પરા ।
મ્લાના ચ શુષ્કકણ્ઠા ચ સસ્વેદાક્ષિસ્રવજ્જલા ॥ ૧૫ ॥

બભૂવ પરમોદ્વિગ્ના મુમોહ ચ શુશોચ ચ ।
કમદ્ય શરણં યામિ કોઽસ્માદ્દુષ્ટાત્પ્રમોક્ષ્યતે ॥ ૧૬ ॥

ન કૃતં દુષ્કૃતં કિઞ્ચિદિહ જન્મનિ સંસ્મરે ।
જન્માન્તરીયપાપેન સુખદુઃખમુપસ્થિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

દુષ્ટભાવં તુ તં જ્ઞાત્વા સાન્ત્વયન્ત્યબ્રવીદિદમ્ ।
અહં દુહિતૃતુલ્યા તે જનકેન સમોઽસિ મે ॥ ૧૮ ॥

જ્ઞાનવાનસિ પાપે ત્વં મા વર્તસ્વ ગતત્રપ ।
પાપિનો યાન્તિ નરકં વર્ષકોટિગણાન્બહૂન્ ॥ ૧૯ ॥

તસ્માન્ મુઞ્ચ મહાભાગ કૃપણાં પુત્રિકોપમામ્ ।
નો ચેદહં કરિષ્યામિ પ્રાણત્યાગં ન સંશયઃ ॥ ૨૦ ॥

સ્ત્રીહત્યાદોષસમ્ભૂતં પાપં તે સ્યાન્મહત્તરમ્ ।
મમ ભર્તા મહાભાગો વનાદાયાસ્યતેઽધુના ॥ ૨૧॥

તસ્ય ક્રોધાનલસ્ત્વાં હિ ભસ્મત્વં નેષ્યતે ક્ષણાત્ ।
વિજ્ઞાનાં તસ્ય નો કિઞ્ચિત્કાર્યં કાર્યં મયા લઘુ ॥ ૨૨॥

નો ચેત્ત્વાં ભસ્મસાત્કુર્યાં સૃષ્ટિં ચ બ્રહ્મણોઽપિ ચ ।
એવં વદન્ત્યાં તસ્યાં તુ સૌભરિઃ સમુપાગતઃ ॥ ૨૩॥

તં દૃષ્ટ્વા સ્વાઙ્ગણગત મધ્યાન્હરવિસન્નિભમ્ ।
મુમોચ તેજસા તત્ર ધર્ષિતોઽસૌ કરં તદા ॥ ૨૪॥

અધોઽપશ્યચ્ચકમ્પે ચ મમ્લાય ચ બિભાય ચ ।
મુનિઃ પ્રોવાચ સહસા પ્રલયાગ્નિરિવ જ્વલન્ ॥ ૨૫॥

ઉત્સસર્જ તદા શાપં ગન્ધર્વં પ્રતિ દુઃસહમ્ ।

મુનિરુવાચ ।
અસમક્ષં યતો મે ત્વં પત્નીં ધર્ષિતવાનસિ ॥ ૨૬॥

અસમક્ષચરો મૂઢ મૂષકસ્ત્વં ભવિષ્યસિ ।
ચૌરવત્પૃથિવીં દાર્યં સ્વોદરં પૂરયિષ્યસિ ॥ ૨૭॥

ક્રૌઞ્ચ ઉવાચ ।
ન મયા બુદ્ધિપૂર્વં તે ધર્ષિતેયં મનોમયી ।
પ્રસઙ્ગાદભવત્સઙ્ગો દૃષ્ટ્વેમાં ચારરૂપિણીમ્ ॥ ૨૮॥

કરમાત્રધૃતા ચેયં તાવત્ત્વમપિ દૃષ્ટવાન્ ।
તેજસા તે પ્રભીતેન મયા મુક્તાઽનઘા મુને ॥ ૨૯॥

અતોઽપરાધં મે ક્ષન્તુમર્હસિ ત્વં કૃપાનિધે ।
કુરુષ્વાનુગ્રહં મહ્યં શરણાગતવત્સલ ॥ ૩૦॥

અહં ત્વા શરણં યામિ કૃપાં કુરુ મમોપરિ ।
ત્રૈલોક્યે નેદૃશી દૃષ્ટા પતિવ્રત્યગુણાન્વિતા ॥ ૩૧॥

મુનિરુવાચ ।
પ્લવતે સાગરે મેરુરુદિયાત્ પશ્ચિમે રવિઃ ।
ન મે વચોઽન્યથા ભૂયાદ્ વહ્નિઃ શીતત્વમાપ્નુયાત્ ॥ ૩૨॥

અથાપિ પ્રબ્રવીમ્યદ્ય દુષ્ટ તચ્છૃણુ સાદરમ્ ।
પરાશરગૃહે દેવી દ્વાપરેઽવતરિષ્યતિ ॥ ૩૩ ॥

ગજાનન ઇતિ ખ્યાતસ્તસ્ય વાહત્વમેષ્યસિ ।
તદા બ્રહ્માદયો દેવા માનયિષ્યન્તિ સાદરમ્ ॥ ૩૪ ॥

તસ્ય હસ્તગતઃ સ્વર્ગં પુનરેષ્યસિ સત્વરમ્ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં દુઃખહર્ષસમન્વિતઃ ॥ ૩૫ ॥

ક ઉવાચ ।
પપાત પૃથિવીપૃષ્ઠે મહામૂષકરૂપધૃક્ ।
પરાશરસ્યાશ્રમે તુ દ્વાપરે સમુપસ્થિતે ॥ ૩૬ ॥

મહાબલો મહાવીર્યો મહાપર્વતસન્નિભઃ ।
મુનેરાશીર્બલેનાસૌ ગજાનનસમીપગઃ ॥ ૩૭ ॥

અભવદ્વાહરૂપેણ મૂષકોઽસૌ મહાબલઃ ।
એતત્તે કથિતં સર્વ યન્મે પૃષ્ટં ત્વયાઽનઘ ॥ ૩૮ ॥

ગજાનનસ્ય વાહત્વં મૂષકસ્ય યથાઽભવત્ ।

મુનિરુવાચ ।
સિન્દુરસ્ય વધં બ્રહ્મન્ કથં સ કૃતવાન્વિભુઃ ॥ ૩૯ ॥

ગણેશસ્તન્મમાચક્ષ્વ વિસ્તરાચ્યતુરાનન ।
શ્રુત્વા વચો ન મે તૃપ્તિર્જાયતેઽમૃતપાનવત્ ॥ ૪૦ ॥

ભક્ત્યા શૃણોમિ દેવેશ સર્વજ્ઞસ્ત્વં વદસ્વ મે ॥ ૪૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ક્રૌઞ્ચશાપવર્ણનં નામ પઞ્ચત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૨૬૭ + ૪૧ = ૧૦૩૦૮

૨.૧૩૬ બાલચરિતે સિન્દૂરનિર્ગમો નામ ષટ્ત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એકસ્મિન્ દિવસે દેવો જગાદ મુનિસત્તમમ્ ।
પરાશરં મહાભાગ્યં પરદુઃખપ્રપીડિતઃ ॥ ૧ ॥

ગજાનન ઉવાચ ।

સિન્દુરેણ તુ દુષ્ટેન પીડિતં સકલં જગત્ ।
સ્વાહાસ્વધાવષટ્કારૈર્વર્જિતં વેદઘોષતઃ ॥ ૨॥

સ્થાનભ્રષ્ટા દેવગણા ભ્રષ્ટા ઋષિગણાસ્તથા ।
ગજાનનસ્વરૂપેણ કરિષ્યે દુષ્ટનાશનમ્ ॥ ૩॥

સાધૂનાં પાલનં ચૈવ ભૂભારહરણં તથા ।
સ્થાપનં સર્વદેવાનામાનન્દં જગતોઽપિ ચ ॥ ૪॥

નિધેહિ મસ્તકે તાત પાણિં મેઽભયદં શુભમ્ ।
અનુગ્રહપ્રસાદાત્તે હનિષ્યે દુષ્ટદાનવાન્ ॥ ૫॥

મુનિરુવાચ ।
આશ્ચર્યં પરમં બાલ બાલભાવાત્પ્રભાષસે ।
બાલકઃ કૌતુકાવિષ્ટો યાચતે ચન્દ્રમણ્ડલમ્ ॥ ૬॥

અસાધ્યં ત્રિદશૈઃ સર્વૈઃ કર્મ કર્તું તથેચ્છસિ ।
યસ્ય શ્વાસેન ગિરયઃ પતન્તિ શતશો ભુવિ ॥ ૭॥

પાદાઘાતેન યસ્યાશુ કમ્પતે ભુવનત્રયમ્ ।
કથં ત્વં યુધ્યસે તેન બિસતન્તુશરીરવાન્ ॥ ૮॥

ચરિત્વા નવવર્ષાણિ પૂર્ણાનિ તવ સામ્પ્રતમ્ ।
મમાનુગ્રહમાત્રેણ ત્વં ચેચ્છક્તો ભવિષ્યસિ ॥ ૯॥

તદાઽયં નિહિતો હસ્તો મસ્તકેઽભયદાયકઃ ।

ક ઉવાચ ।
તતો હર્ષયુતો દેવો નમસ્કૃત્ય મુનિં તદા ॥ ૧૦॥

જનનીમપિ દુર્গાં ચ શ્રીહરિ હરમેવ ચ ।
યયૌ યોદ્ધું મૂષકં તમારુહ્ય સ ગજાનનઃ ॥ ૧૧॥

અઙકુશં પરશું પાશં કમલં ચ ચતુર્ભુજૈઃ ।
દધાનો ગર્જનેનાશુ કમ્પયન્ ભુવનત્રયમ્ ॥ ૧૨॥

પ્રજ્વલંસ્તેજસા સ્વેન પ્રલયાનલસન્નિભઃ ।
ક્ષણેન પ્રાપ સિન્દૂરનગરં સ ગજાનનઃ ॥ ૧૩॥

ધૃસૃણેશ્વરસાન્નિધ્યાત્ સિદ્ધસિન્દૂરવાડકમ્ ।
તત્રસ્થઃ પ્રશશાસાસૌ સિન્દૂરો ભુવનત્રયમ્ ॥ ૧૪॥

તદુત્તરે સ્થિતો દેવો જગર્જ ગર્જયન્દિશઃ ।
ચુક્ષુભુઃ સાગરાઃ સપ્ત વિશીર્ણા ગિરયોઽપિ ચ ॥ ૧૫ ॥

શ્રુત્વા નિનાદં તસ્યાશુ સર્વદૈત્યાશ્ચકમ્પિરે ।
મુમૂર્ચ્છુર્ભીરવઃ સર્વે કેચિન્મૃત્યુમુપાયયુઃ ॥ ૧૬ ॥

સિન્દૂરોઽપિ મુમૂર્ચ્છાશુ ક્ષણેન પ્રકૃતિં યયૌ ।
ઉવાચ સેવકાન્ સર્વાન્કોઽયં ગર્જતિ દૃશ્યતામ્ ॥ ૧૭ ॥

મૂર્છા પ્રાપ્તા મયા કસ્માદ્યચ્છબ્દેન પુરઃ કથમ્ ।
સ્થાસ્યામિ તત્પુરઃ સ્થાતું કસ્ય શક્તિર્ભવિષ્યતિ ॥ ૧૮ ॥

તતસ્તે સેવકા જગ્મુસ્તદા બાલસમીપતઃ ।
તદ્રૂપં તે નિરીક્ષ્યૈવ સિંહસ્ય કરિણો યથા ॥ ૧૯ ॥

બિભ્યુશ્ચૈવ ચકમ્પુશ્ચ કેચિદ્ ધૈર્યાત્તમબ્રુવન્ ।
કસ્ય ત્વં કુત આયાતઃ કિમર્થં તવ નામ કિમ્ ॥ ૨૦ ॥

સિન્દૂરો વિશ્વ સંહારરસિકઃ ક્રોધસંયુતઃ ।
શ્રુત્વા તે ક્રન્દિતં સર્વં કમ્પિતં ચ સસિન્દુરઃ ॥ ૨૧ ॥

બાલોઽપિ બલવાન્ ભાસિ ચતુઃપઞ્ચાબ્દિકોઽપિ ચ ।
દૃશ્યસે સર્વસંહારકારણાય ક્ષમઃ ક્ષણાત્ ॥ ૨૨ ॥

એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં પ્રોવાચ સ ચ તાન્વિભુઃ ।
અહં શિવસુતઃ ખ્યાતઃ પરાશરગૃહે વસન્ ॥ ૨૩ ॥

દુષ્ટસંહારરસિકો ભક્તપાલનતત્પરઃ ।
નાનાવતારકુશલો બ્રહ્માદીનામગોચરઃ ॥ ૨૪ ॥

ગજાનનેતિ મે નામ યુદ્ધં કર્તું સમાગતઃ ।
સ્વામિનં વોઽથ ગચ્છન્તુ તસ્મૈ સર્વં બ્રુવન્તુ ચ ॥ ૨૫ ॥

તસ્મિન્ હતે માનસં મે તોષમેષ્યતિ દુર્જયે ।

ક ઉવાચ ।
તતસ્તે નિર્યયુઃ શીઘ્રં સિન્દૂરં પ્રાબ્રુવન્વચઃ ॥ ૨૬ ॥

દૂતા ઊચુઃ ।
વયં શીઘ્રતરં યાતાઃ પુરુષં ભવદાજ્ઞયા ।

કૃતાન્તસદૃશં તં તુ દૃષ્ટ્વા સર્વે ચ કમ્પિતા ॥ ૨૭॥

તતોઽભવત્પ્રતાપેન તદગ્રે પ્રાબ્રુવામ ચ ।
તસ્તેન સમાખ્યાતં નિજં સર્વં સમાસતઃ ॥ ૨૮॥

ગજાનનનેતિ નામાસ્ય શિવપુત્રત્વમેવ ચ ।
દુષ્ટદૈત્યવિનાશાય સાધૂનાં પાલનાય ચ ॥ ૨૯॥

સામ્પ્રતં તુ ત્વયા સાર્દ્ધં યુદ્ધાય સમુપાગતઃ ।
સ ચતુર્વાર્ષિકો બાલો વલ્ગતે બહુ વિસ્તરમ્ ॥ ૩૦॥

ઇદાનીં સ્વસ્વભાવેન જહિ શત્રું નિજં લઘુમ્ ।
તવ તુ શ્વાસમાત્રેણ દૂરે ગચ્છેદયં શિશુઃ ॥ ૩૧॥

યસ્ય તે દર્શનાત્ સ્વામિંશ્ચકમ્પુઃ શિવકાદયઃ ।
તસ્ય તે ગણના કાસ્તિ બાલકસ્યાલ્પમેધસઃ ॥ ૩૨॥

ક ઉવાચ ।
એવં દૂતવચઃ શ્રુત્વા સિન્દૂરશ્ચિન્તયાતુરઃ ।
બભૂવ મ્લાનતુણ્ડશ્ચ ક્રોધારુણવિલોચનઃ ॥ ૩૩॥

ઉદ્ધમન્ નયનાદ્વહ્નિં પ્રલયાનલસન્નિભમ્ ।
ઉવાચ દૂતાન્ક્રોધેન હર્ષેણ ચ સમન્વિતઃ ॥ ૩૪॥

સ ઉવાચ ।
આશ્ચર્યં પરમં દૂતા ભવદ્વચસિ મેઽભવત્ ।
સિંહેન સહ યોદ્ધું વૈ મશકઃ કથમેષ્યતિ ॥ ૩૫॥

ચતુર્વર્ષેણ બાલેન યોદ્ધવ્યં કિં મયા સહ ।
યૂયં તતઃ કથં ભીતા ન જાને તત્ર કારણમ્ ॥ ૩૬॥

મયિક્રુદ્ધે જગન્નશ્યેત્ તત્ર કા ગણનાઽસ્ય હ ।
જગર્જ ગર્જયન્ વ્યોમ દિશોઽપિ વિદિશોઽપિ ચ ॥ ૩૭॥

ધૃત્વા શસ્ત્રાણિ ચાસ્ત્રાણિ નિર્યયૌ યુદ્ધલાલસઃ ।
તત ઊચુરમાત્યાસ્તં નમસ્કૃત્યાસુરાધિપમ્ ॥ ૩૮॥

સત્સુ બલેષ્વમાત્યેષુ કથં યાસિ સ્વયં રણમ્ ।
વયં તં હિ હનિષ્યામઃ પ્રતાપાત્તવ દૈત્યપ ॥ ૩૯॥

સમયાર્થં મહત્સૈન્યં પાલ્યતે સોઽયમાગતઃ ।

પ્રાણાંસ્ત્યક્ષ્યામહે સર્વે તવ હેતોર્મહાપ્રભો ॥ ૪૦॥

અનુજાનીહિ યાસ્યામો હન્તું બાલં રિપું તવ ।

સિન્દૂર ઉવાચ ।
યામિ સર્વે પ્રપશ્યન્તુ પૌરુષં મમ સૈનિકાઃ ॥ ૪૧॥

ઇત્યુક્ત્વા પ્રયયૌ શીઘ્રં બાલં હન્તું સુમત્સુકઃ ।
સ પ્રાપ ક્ષણમાત્રેણ યત્ર બાલઃ સ્થિતોઽભવત્ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બાલચરિતે સિન્દૂરનિર્ગમો નામ ષટ્ત્રિંશોત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૩૦૮ + ૪૨ = ૧૦૩૫૦

૨.૧૩૭ વરેણ્યોપદેશો નામ સપ્તત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
તં દૃષ્ટ્વા બાલકં પ્રાહ સિન્દૂરો મદગર્વિતઃ ।
લજ્જા મે જાયતે મન્દ યુધ્યતો બાલકેન હ ॥ ૧॥

યાહિ શીઘ્રં ગૃહં બાલ પિબ માતુઃ સ્તનં મુદા ।
વૃથા મચ્છરપાતેન સદ્યો મૃત્યુમુપૈષ્યસિ ॥ ૨॥

પલાયન્તે હિ માં દૃષ્ટ્વા કેશાદ્યાસ્ત્રિદિવૌકસઃ ।
મૃતે ત્વયિ તવ સ્નેહાત્પિતરૌ તે મરિષ્યતઃ ॥ ૩॥

અતો ગચ્છ ન મે સ્વાસ્થ્યં દર્શયસ્વ કિશોરક ।
યસ્ય મે તલઘાતેન બ્રહ્માણ્ડં શતધા ભવેત્ ॥ ૪॥

દેવ ઉવાચ ।
સત્યમુક્તં ત્વયા દુષ્ટ ન ચેતસિ વિચારિતમ્ ।
ન જ્ઞાતં મમ સામર્થ્યં રૂપં વા વિવિધં ત્વયા ॥ ૫॥

યસ્ય મે ક્રોધદૃષ્ટયૈવ ભ્રષ્ટાઃ સ્યુઃ સુરનાયકાઃ ।
સ્વેચ્છયાઽહં સૃજે ભાવૈસ્ત્રિભિરેવ હરામિ ચ ॥ ૬॥

વિશ્વં ચરાચરં નાનારૂપવાંસ્તુ યુગે યુગે ।
ભૂમિભારં મહાઘોરં હરામિ દુષ્ટનાશનાત્ ॥ ૭॥

ન લઘુર્લઘુતામેતિ પરાક્રમયુતોઽપિ ચેત્ ।

અણુમાત્રો દહેદ્વહ્નિઃ સકલં નગરં મહત્ ॥ ૮॥

જિજીવિષુશ્ચેદ્ ગચ્છ ત્વં નત્વા માં નિજમન્દિરમ્ ।
માનિનો નૈવ નિઘ્નન્તિ નતં ચ શરણાગતમ્ ॥ ૯॥

નો ચેન્મચ્છસ્ત્રપાતેન સ્વર્ગલોકં ગમિષ્યસિ ।
હતે ત્વયિ સુખં યાસ્યે ત્વયા યત્પીડિતં જગત્ ॥ ૧૦॥

બ્રહ્મણો વરદાનેન મા ગર્વં કુરુ દૈત્યરાટ્ ।
વિપરીતં ભવેત્સર્વં વિપરીતં યથા પુરા ॥ ૧૧॥

સ્તમ્ભેડવતીર્ણો ન્યહનત્ હિરણ્યકશિપું વિભુઃ ।
સુગ્રીવેણ હતો બન્ધૂ રામમાશ્રિત્ય કાલતઃ ॥ ૧૨॥

વિપરીતા મતિર્જાતા તવાપિ કાલયોગતઃ ।
અતિસ્થૂલો લઘુતરો ભાસસે મમ સામ્પ્રતમ્ ॥ ૧૩॥

ધૃત્વા ધૈર્યં ચ લજ્જાં ચ યુદ્ધં કુરુ મયા સહ ।

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા દધારાશુ વિરાડ્રૂપં ગજાનનઃ ॥ ૧૪॥

બ્રહ્માણ્ડદૂર્ધ્વમગમન્મસ્તકશ્ચરણૌ તથા ।
પાતાલાનિ ચ સમાનિ ભિત્ત્વા યાતૌ શ્રુતી દિશઃ ॥ ૧૫॥

પશ્યતિ સ્મ યદા દૈત્યો બાલં તં વિશ્વરૂપિણમ્ ।
સહસ્રશિરસં દેવં સહસ્રાક્ષં દિવો ભુવમ્ ॥ ૧૬॥

સહસ્રપાદં વ્યાપ્યાશુ સ્થિતં વ્યાપ્ય દિશોદશ ।
દિવ્યામ્બરં દિવ્યગન્ધં દિવ્યાલઙ્કારભૂષિતમ્ ॥ ૧૭॥

અસઙ્ખ્યસૂર્યસદૃશમસઙ્ખ્યરૂપિણં વિભુમ્ ।
એવં દૃષ્ટ્વા વિરાડ્ રૂપં ચ કમ્પે દૈત્યમાનસમ્ ॥ ૧૮॥

ધૃત્વા ધૈર્યં પુનર્દૈત્યો યયૌ દેવસ્ય સન્નિધૌ ।
જગર્જ ગર્જયન્ વ્યોમ દિશોડપિ વિદિશોડપિ ચ ॥ ૧૯॥

ઉદ્યમ્ય ખડ્ગં સહસા દેવં હન્તુમિયેષ સઃ ।
યયૌ તત્પુરતઃ ક્રોધાત્પતઙ્ગો જ્વલનં યથા ॥ ૨૦॥

દેવ ઉવાચ ।

નાયં મૂઢો વિજાનીતે સ્વરૂપં મમ દુર્લભમ્ ।
અહમેવ વિમોક્ષ્યામીત્યુક્ત્વા કણ્ઠે દધાર તમ્ ॥ ૨૧॥

મમર્દ સિન્દુરં તં સ કરાભ્યાં બલવત્તરમ્ ।
તતસ્તદસૃજાઽઽગાનિ વિલિલિમ્પારુણેન સઃ ॥ ૨૨॥

તતઃ સિન્દૂરવદનઃ સિન્દૂરપ્રિય એવ ચ ।
અભવજ્જગતીખ્યાતો ભક્તકામપ્રપૂરકઃ ॥ ૨૩॥

સિન્દૂરે નિહતે દેવા મુદા પુષ્પાણ્યવાકિરન્ ।
અવાદ્યઞ્જયવાદ્યાનિ ननृतुશ્ચાપ્સરોગણાઃ ॥ ૨૪॥

આયયુસ્તત્ર મુનયો વસિષ્ઠપ્રમુખાઃ સુરાઃ ।
બ્રહ્માદ્યાઃ સકલાઃ શક્રપુરોગા વસ્તુપાણયઃ ॥ ૨૫॥

જયશબ્દૈર્નમઃ શબ્દૈઃ પૂરયન્તો દિશો દશ ।
તતઃ સર્વે ભૂમિપાલા યયુસ્તત્ર મુદાન્વિતાઃ ॥ ૨૬॥

ષોડશૈરુપચારૈસ્તમાનર્ચુઃ પરમેશ્વરમ્ ।
ગજાનનં ચતુર્બાહું સર્વાભરણભૂષિતમ્ ॥ ૨૭॥

દિવ્યામ્બરં દિવ્યગન્ધમાખુવાહનમીશ્વરમ્ ।
પ્રાર્થયામાસુરિન્દ્રાદ્યાઃ સ્તોતું ત્વાં ન હિ શક્નુમઃ ॥ ૨૮॥

યત્ર કુણ્ઠાશ્ચતુર્વેદા બ્રહ્માદ્યાશ્ચ મુનીશ્વરાઃ ।
ત્વં કર્તા કારણં કાર્યં રક્ષકઃ પોષકોઽપિ ચ ॥ ૨૯॥

સંહર્તા મોહનશ્ચાસ્ય વિશ્વસ્ય જ્ઞાનદઃ ક્વચિત્ ।
સરિતઃ સાગરા વૃક્ષાઃ પર્વતાઃ પશવોઽખિલાઃ ॥ ૩૦॥

વાયુરાકાશપૃથિવી વહ્નિર્વારિ ત્વમેવ ચ ।
બ્રહ્મા વિષ્ણુઃ શિવઃ શક્રો મરુતો મુનયોઽપિ ચ ॥ ૩૧॥

ગન્ધર્વાશ્ચારણાઃ સિદ્ધા યક્ષરાક્ષસપન્નગાઃ ।
અપ્સરકિન્નરા દેવ ત્વમેવ સ ચરાચરમ્ ॥ ૩૨॥

વયં ધન્યા યતો દૃષ્ટઃ પ્રત્યક્ષં મોક્ષસાધનઃ ।
સિન્દૂરે તુ હતે દેવ સુખં પ્રાપ્તા સુરોત્તમાઃ ॥ ૩૩॥

રાજાનો મુનયો લોકાઃ સ્વસ્વકાર્યે મુદા રતાઃ ।
ભવિષ્યન્તિ સ્વધાસ્વાહાવષટ્કારાશ્રિતાઃ ક્રિયાઃ ॥ ૩૪॥

નાનાવતારૈઃ કુરુષે પાલનં ત્વં વિશેષતઃ ।
દુષ્ટાનાં નાશનં સદ્યો ભક્તાનાં કામપૂરકઃ ॥ ૩૫ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા સુરાસ્તં તુ વ્યદધુઃ સર્વ એવ તે ।
પ્રાસાદં રમ્યશિખરં સ્થાપયિત્વા ગજાનનમ્ ॥ ૩૬ ॥

યસ્ય દર્શનમાત્રેણ મુચ્યતે પાતકાજ્જનઃ ।
કુલાનિ તારયેત્સમ સ્મરણાદસ્ય માનવઃ ॥ ૩૭ ॥

પૂજયિત્વા પ્રણમ્યૈનં પરિતૃપ્તિં યયુઃ સુરાઃ ।
તતસ્તં મુનયઃ સર્વે પુપૂજુઃ પરમાદરાત્ ॥ ૩૮ ॥

સિન્દૂરહેતિ નામાસ્ય ચક્રુઃ સિન્દૂરનાશનાત્ ।
અતિસન્તુષ્ટમનસો નત્વા જગ્મુઃ સ્વમાશ્રમમ્ ॥ ૩૯ ॥

તતઃ સર્વે મુનિવરા નત્વા દેવં સુભક્તિતઃ ।
પુપૂજઃ પરમાત્માનં નાનાદ્રવ્યૈરનેકશઃ ॥ ૪૦ ॥

રાજસદનમિતિ તે ક્ષેત્રં ખ્યાતિમુપૈષ્યતિ ।
વરેણ્યસ્તં વિલોક્યૈવ નિજપુત્રમબુધ્યત ॥ ૪૧ ॥

યતો રાજ્ઞાં પદાન્યાશુ હત્વા દૈત્યં સુદારુણમ્ ।
દત્તાનિ ભવતા નાથસિન્દૂરં લોકકણ્ટકમ્ ॥ ૪૨ ॥

દૈત્યવિમર્દન ઇતિ નામ ખ્યાતિમુપૈષ્યતિ ।
પુપૂજ તનયં સ્નેહાત્ તદા દૃષ્ટપરાક્રમમ્ ॥ ૪૩ ॥

મુમોચ સ્નેહજં ચાશ્રુ ન શશાક પ્રભાષિતુમ્ ।
અતિગદ્ગદકણ્ઠત્વાદ્રુરોદ ભૃશદુઃખિતઃ ॥ ૪૪ ॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
મૂઢભાવેન સન્ત્યક્તો વિઘ્નભીતેન પાપિના ।
યં ત્વાં પુજયિતું યાતા બ્રહ્મશક્રપુરોગમાઃ ॥ ૪૫ ॥

અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડનાયકં ત્વાં ન વિન્દહે ।
કામધેનું નિધિં કલ્પવૃક્ષં મૂઢો યથા ત્યજેત્ ॥ ૪૬ ॥

માયયા મોહિતસ્તેઽહમત્યજં ત્વાં તથા ગૃહાત્ ।

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તચ્છુચમાકર્ણ્ય કૃપયા પરમેશ્વરઃ ॥ ૪૭ ॥

આલિલિઙ્ગ વરેણ્યં તં ચતુર્બાહુભિરાદરાત્ ।
ઉવાચ પરયા ભક્ત્યા વરેણ્યનૃપતિં વિભુઃ ॥ ૪૮ ॥

દેવ ઉવાચ ।
પુરાકલ્પે મહારણ્યે તપસ્તપ્તં સુદારુણમ્ ।
ઉભાભ્યાં પક્વપર્ણાનિ ભક્ષયિત્વા વટસ્ય હ ॥ ૪૯ ॥

દિવ્યવર્ષસહસ્રેણ પ્રસન્નોઽહં તદાભવમ્ ॥

ભવદ્ભ્યાંહિ વૃતઃ પુત્રો ન મોક્ષો મૂઢભાવતઃ ॥ ૫૦ ॥

સોઽહં પુત્રત્વમાપન્નો ભૂભારહરણાયચ ॥

સિન્દૂરસ્ય વધં કર્ત્તું સાધૂનાં પાલનં તથા ॥ ૫૧ ॥

અન્યથા ન શરીરં મે નિરાકારસ્ય સાક્ષિણઃ ।
વચનં તુ કૃતં સત્યં ત્રૈલોક્યસ્યાપિ તોષણમ્ ॥ ૫૨ ॥

યાસ્યેઽધુના નિજં ધામ ન ત્વં શોકે મનઃ કૃથાઃ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
સંસારે બહુદુઃખાનિ દૃષ્ટાનિ દુઃસહાનિ ચ ॥ ૫૩ ॥

ઇદાનીં મોક્ષમાર્ગં મે કૃપયા દિશ દુઃખહન્ ।
સાક્ષાત્કારે કથં બન્ધસ્તવ સ્યાદ્ દ્વિરદાનન ॥ ૫૪ ॥

મુક્તિં યેનોપદેશેન યાસ્યામિ તદ્વદસ્વ મે ।
યોગં તં યેન સન્ત્યક્ષ્યે કામં ક્રોધં મૃતેર્ભયમ્ ॥ ૫૫ ॥

ક ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્ય તદ્વાક્યં કૃપયા સ ગજાનનઃ ।
ઉપવેશ્ય સ્વાસને તં હસ્તં શિરસિ ચાદધત્ ॥ ૫૬ ॥

ગણેશગીતાં તસ્મૈ સ ઉપદેષ્ટે પ્રચક્રમે ।
નિરસ્ય સર્વસન્દેહાન્ વિશ્વરૂપં પ્રદર્શ્ય ચ ॥ ૫૭ ॥

ગીતાસારં સ બુધ્વૈવઃ ગણેશસ્યોપદેશતઃ ।
સ્થાપ્ય રાજ્યમમાત્યેષુ તપસે વનમાયયૌ ॥ ૫૮ ॥

અતિવૈરાગ્યસંયુક્તો દધ્યૌ તં ચ ગજાનનમ્ ।
આવર્તયત્ સદા ગીતામનન્ય વિષયઃકૃતી ॥ ૫૯॥

યથા જલં જલે ક્ષિપ્તં જલમેવ હિ જાયતે ।
તથા તદ્ધ્યાનતઃ સોઽપિ તન્મયત્વમુપાયયૌ ॥ ૬૦॥

મુનિરુવાચ ।
ચતુરાનન દેવેશ કૃપયા પરયા વદ ॥ ૪॥

ગીતાં તાં તુ ગણેશસ્ય સર્વાઽજ્ઞાનવિનાશનીમ્ ॥ ૬૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વરેણ્યોપદેશો નામ સપ્તત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૩૫૦ + ૬૧ = ૧૦૪૧૧

૨.૧૩૮ સાઙ્ખ્યયોગસારાર્થયોગોનામ પ્રથમોઽધ્યાયઃ

અષ્ટત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

ક ઉવાચ ।
એવમેવ પુરા પૃષ્ટઃ શૌનકેન મહાત્મના ।
સ સૂતઃ કથયામાસ ગીતાં વ્યાસમુખાચ્છ્રુતામ્ ॥ ૧॥

સૂત ઉવાચ ।
અષ્ટાદશપુરાણોક્તમમૃતં પ્રાશિતં મયા ।
તતોઽતિરસવત્ પાતુમિચ્છામ્યમૃતમુત્તમમ્ ॥ ૨॥

યેનામૃતમયો ભૂત્વા પુમાન્ બ્રહ્મામૃતં યતઃ ।
યોગામૃતં મહાભાગ તન્મે કરુણયા વદ ॥ ૩॥

વ્યાસ ઉવાચ ।
અથ ગીતાં પ્રવક્ષ્યામિ યોગમાર્ગપ્રકાશિનીમ્ ।
નિયુક્તા પૃચ્છતે સૂત રાજ્ઞે ગજમુખેન યા ॥ ૪॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
વિઘ્નેશ્વર મહાબાહો સર્વવિદ્યાવિશારદ ।
સર્વશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞ યોગં મે વક્તુમર્હસિ ॥ ૫॥

ગજાનન ઉવાચ ।
સમ્યગ્વ્યવસિતા રાજન્ મતિસ્તેઽનુગ્રહાન્ મમ ।

શૃણુ ગીતાં પ્રવક્ષ્યામિ યોગામૃતમયીં નૃપ ॥ ૬॥

ન યોગં યોગમિત્યાહુર્યોગો યોગો ન ચ શ્રિયઃ ।
ન યોગો વિષયૈર્યોગો ન ચ માત્રાદિભિસ્તથા ॥ ૭॥

યોગો યઃ પિતૃમાત્રાદેર્ન સ યોગો નરાધિપ ।
યો યોગો બન્ધુપુત્રાદેર્યશ્રાષ્ટ ભૂતિભિઃ સહ ॥ ૮॥

ન સ યોગઃ સ્ત્રિયા યોગો જગદદ્ભુતરૂપયા ।
રાજ્યયોગશ્ચ નો યોગો ન યોગો ગજવાજિભિઃ ॥ ૯॥

યોગો નેન્દ્રપદસ્યાપિ યોગો યોગાર્થિનઃ પ્રિયઃ ।
યોગો યઃ સત્યલોકસ્ય ન સ યોગો મૃતો મમ ॥ ૧૦॥

શૈવસ્ય યોગો નો યોગો વૈષ્ણવસ્ય પદસ્ય યઃ ।
ન યોગો ભૂપ સૂર્યત્વં ચન્દ્રત્વં ન કુબેરતા ॥ ૧૧॥

નાનિલત્વં નાનલત્વં નામરત્વં ન કાલતા ।
ન વારુણ્યં ન નૈરૃત્યં યોગો ન સાર્વભૌમતા ॥ ૧૨॥

યોગં નાનાવિધં ભૂપ યુઞ્જન્તિ જ્ઞાનિનસ્તુતમ્ ।
ભવન્તિ વિતૃષા લોકે જિતાહારા વિરેતસઃ ॥ ૧૩॥

પાનયન્ત્યખિલાઁન્લોકાન્વશીકૃતજગત્ત્રયાઃ ।
કરુણાપૂર્ણહૃદયા બોધયન્તિ ચ કાઁશ્ચન ॥ ૧૪॥

જીવન્મુક્તા હૃદે મગ્નાઃ પરમાનન્દરૂપિણિ ।
નિમીલ્યાક્ષીણિ પશ્યન્તઃ પરં બ્રહ્મ હૃદિ સ્થિતમ્ ॥ ૧૫॥

ધ્યાયન્તઃ પરમં બ્રહ્મ ચિત્તે યોગવશીકૃતમ્ ।
ભૂતાનિ સ્વાત્મના તુલ્યં સર્વાણિ ગણયન્તિ તે ॥ ૧૬॥

યેન કેનચિદાચ્છિન્ના યેન કેન ચિદાહતાઃ ।
યેન કેન ચિદાકૃષ્ટા યેન કેનાચિદાશ્રિતાઃ ॥ ૧૭॥

કરુણાપૂર્ણહૃદયા ભ્રમન્તિ ધરણીતલે ।
અનુગ્રહાય ભૂતાનાં જિતક્રોધા જિતેન્દ્રિયાઃ ॥ ૧૮॥

દેહમાત્રભૃતો ભૂપ સમલોષ્ટાશ્મકાઞ્ચનાઃ ।
એતાદૃશા મહાભાગાઃ સ્યુશ્ચક્ષુર્ગોચરાઃ પ્રિય ॥ ૧૯॥

તમિદાનીમહં વક્ષ્યે શૃણુ યોગમનુત્તમમ્ ।
શ્રુત્વા યં મુચ્યતે જન્તુઃ પાપેભ્યો ભવસાગરાત્ ॥ ૨૦ ॥

શિવે વિષ્ણૌ ચ શક્તૌ ચ સૂર્યે મયિ નરાધિપ ।
યાડભેદબુદ્ધિર્યોગઃ સ સમ્યગ્યોગો મતો મમ ॥ ૨૧ ॥

અહમેવ જગદ્ યસ્માત્સૃજામિ પાલયામિ ચ ।
કૃત્વા નાનાવિધં વેષં સંહરામિ સ્વલીલયા ॥ ૨૨ ॥

અહમેવ મહાવિષ્ણુરહમેવ સદાશિવઃ ।
અહમેવ મહાશક્તિરહમેવાર્યમા પ્રિય ॥ ૨૩ ॥

અહમેકો નૃણાં નાથો જાતઃ પઞ્ચવિધઃ પુરા ।
અજ્ઞાનાન્માં ન જાનન્તિ જગત્કારણકારણમ્ ॥ ૨૪ ॥

મત્તોડગ્નિરાપો ધરણી મત્ત આકાશમારુતૌ ।
બ્રહ્મા વિષ્ણુશ્ચ રુદ્રશ્ચ લોકપાલા દિશો દશ ॥ ૨૫ ॥

વસવો મનવો ગાવો મુનયઃ પશવોડપિ ચ ।
સરિતઃ સાગરા યક્ષા વૃક્ષાઃ પક્ષિગણા અપિ ॥ ૨૬ ॥

તથૈકવિંશતિસ્વર્ગા નાગાઃ સમવનાનિ ચ ।
મનુષ્યાઃ પર્વતાઃસાધ્યાઃ સિદ્ધા રક્ષોગણાસ્તથા ॥ ૨૭ ॥

અહં સાક્ષી જગચ્ચક્ષુરલિપ્તઃ સર્વકર્મભિઃ ।
અવિકારોડપ્રમેયોડહમવ્યક્તો વિશ્વગોડવ્યયઃ ॥ ૨૮ ॥

અહમેવ પરં બ્રહ્માવ્યયાનન્દાત્મકં નૃપ ।
મોયત્યખિલાન્ માયા શ્રેષ્ઠાન્મમ નરાનમૂન્ ॥ ૨૯ ॥

સર્વદા ષડ્વિકારેષુ તાનિયં યોજયેદ્ભૃશમ્ ।
હિત્વાજાપટલં જન્તુરનેકૈર્જન્મભિઃ શનૈઃ ॥ ૩૦ ॥

વિરજય વિન્દતિ બ્રહ્મ વિષયેષુ સુબોધતઃ ।
અચ્છેદ્યં શસ્ત્રસઙ્ઘાતૈરદાહ્યમનલેન ચ ॥ ૩૧ ॥

અક્લેદ્યં ભૂપભુવનૈરશોષ્યં મારુતેન ચ । (અક્લેદ્યં પઞ્ચ પવનૈરશોષ્યં)
અવધ્યં વધ્યમાનેડપિ શરીરેડસ્મિન્નરાધિપ ॥ ૩૨ ॥

યામિમાં પુષ્પિતાં વાચં પ્રશંસન્તિ શ્રુતીરિતામ્ ।
ત્રયીવાદરતા મૂઢાસ્તતોડન્યન્મન્વતોડપિ ન ॥ ૩૩ ॥

કુર્વન્તિ સતતં કર્મ જન્મમૃત્યુફલપ્રદમ્ ।
સ્વર્ગૈશ્વર્યરતા ધ્વસ્તચેતના ભોગબુદ્ધયઃ ॥ ૩૪॥

સમ્પાદયન્તિ તે ભૂયઃ સ્વાત્મના નિજબન્ધનમ્ ।
સંસારચક્રં યુઞ્જન્તિ જડાઃ કર્મપરા નરાઃ ॥ ૩૫॥

યસ્ય યદ્વિહિતં કર્મ તત્કર્તવ્યં મદર્પણમ્ ।
તતોઽસ્ય કર્મબીજાનામુચ્છિન્નાઃ સ્યુર્મહાદ્ભુરાઃ ॥ ૩૬॥

ચિત્તશુદ્ધિશ્ચ મહતી વિજ્ઞાનસાધકા ભવેત્ ।
વિજ્ઞાનેન હિ વિજ્ઞાતં પરં બ્રહ્મ મુનીશ્વરૈઃ ॥ ૩૭॥

તસ્માત્ કર્માણિ કુર્વીત બુદ્ધિયુક્તો નરાધિપ ।
નત્વકર્મા ભવેત્કોઽપિ સ્વધર્મત્યાગવાંસ્તથા ॥ ૩૮॥

જહાતિ યદિ કર્માણિ તતઃ સિદ્ધિં ન વિન્દતિ ।
આદૌ જ્ઞાને નાધિકારઃ કર્મણ્યેવ સ યુજ્યતે ॥ ૩૯॥

કર્મણા શુદ્ધહૃદયોઽભેદબુદ્ધિમુપૈષ્યતિ ।
સ ચ યોગઃ સમાખ્યાતોઽમૃતત્વાય હિ કલ્પતે ॥ ૪૦॥

યોગમન્યં પ્રવક્ષ્યામિ શૃણુ ભૂપ તમુત્તમમ્ ।
પશૌ પુત્રે તથા મિત્રે શત્રૌ બન્ધૌ સુહૃજ્જને ॥ ૪૧॥

બહિર્દૃષ્ટયા ચ સમયા હૃત્સ્થયા લોકયેત્પુમાન્ ।
સુખે દુઃખે તથામર્ષે હર્ષે ભીતૌ સમો ભવેત્ ॥ ૪૨॥

રોગામૌ ચૈવ ભોગામૌ જયે વા વિજયેઽપિ ચ ।
શ્રિયોઽયોગે ચ યોગે ચ લાભાલાભે મૃતાવપિ ॥ ૪૩॥

સમો માં વસ્તુજાતેષુ પશ્યન્નન્તર્બહિઃ સ્થિતમ્ ।
સૂર્યે સોમે જલે વહ્નૌ શિવે શક્તૌ તથાઽનિલે ॥ ૪૪॥

દ્વિજે હૃદિ મહાનદ્યાં તીર્થ ક્ષેત્રેઽઘનાશિનિ ।
વિષ્ણૌ ચ સર્વદેવેષુ તથા યક્ષોરગેષુ ચ ॥ ૪૫॥

ગન્ધર્વેષુ મનુષ્યેષુ તથા તિર્યગ્ભવેષુ ચ ।
સતતં માં હિ યઃ પશ્યેત્ સોઽયં યોગવિદુચ્યતે ॥ ૪૬॥

સમ્પરીહૃત્ય સ્વાર્થેભ્ય ઇન્દ્રિયાણિ વિવેકતઃ ।

સર્વત્ર સમતાબુદ્ધિઃ સ યોગો ભૂપ મે મતઃ ॥ ૪૭॥

આત્મનાત્મવિવેકેન યા બુદ્ધિર્દૈવયોગતઃ ।
સ્વધર્માસક્તચિત્તસ્ય તદ્ યોગો યોગ ઉચ્યતે ॥ ૪૮॥

ધર્માધર્મૌ જહાતીહ તયા ત્યક્ત ઉભાવપિ ।
અતો યોગાય યુઞ્જીત યોગો વૈધેષુ કૌશલમ્ ॥ ૪૯॥

ધર્માધર્મફલે ત્યક્ત્વા મનીષી વિજિતેન્દ્રિયઃ ।
જન્મબન્ધવિનિર્મુક્તઃ સ્થાનં સંયાત્યનામયમ્ ॥ ૫૦॥

યદા હ્યજ્ઞાનકાલુષ્યં જન્તોર્બુદ્ધિઃ ક્રમિષ્યતિ ।
તદાડસૌ યાતિ વૈરાગ્યં વેદવાકયાદિષુ ક્રમાત ॥ ૫૧॥

ત્રયીવિપ્રતિપન્નસ્ય સ્થાણુત્વં યાસ્યતે યદા ।
પરાત્મન્યચલા બુદ્ધિસ્તદા સ યોગમાપ્નુયાત્ ॥ ૫૨॥

માનસાનખિલાન્કામાન્યદા ધીમાંસ્ત્યજેત્પ્રિય ।
સ્વાત્મનિ સ્વેન સન્તુષ્ટઃ સ્થિરબુદ્ધિસ્તદોચ્યતે ॥ ૫૩॥

વિતૃષ્ણાઃ સર્વસૌખ્યેષુ નોદ્વિગ્નો દુઃખસઙ્ગમે ।
ગતસાધ્વસરુદ્રાગઃ સ્થિરબુદ્ધિસ્તદોચ્યતે ॥ ૫૪॥

યથાડયં કમઠોડઙ્ગાનિ સઙ્કોચયતિ સર્વતઃ ।
વિષયેભ્યસ્તથા ખાનિ સઙ્કુર્ષેદ્યોગતત્પરઃ ॥ ૫૫॥

વ્યાવર્તન્તેડસ્ય વિષયાસ્ત્યક્તાહારસ્ય વર્ષ્મિણઃ ।
વિના રાગં ચ રાગોડપિ દૃષ્ટ્વા બ્રહ્મ વિનશ્યતિ ॥ ૫૬॥

વિપશ્ચિદ્ યતતે ભૂપ સ્થિતિમાસ્થાય યોગિનઃ ।
મન્થયિત્વેન્દ્રિયાણ્યસ્ય હરન્તિ બલતો મનઃ ॥ ૫૭॥

યુક્તસ્તાનિ વશે કૃત્વા સર્વદા મત્પરો ભવેત્ ।
સંયતાનીન્દ્રિયાણીહ યસ્ય સ કૃતધીર્મતઃ ॥ ૫૮॥

સઞ્ચિન્તયતો વિષયાન્સઙ્ગસ્તેષૂપજાયતે ।
કામઃસઞ્જાયતે તસ્માત્તતઃ ક્રોધોડભિવર્દ્ધતે ॥ ૫૯॥

ક્રોધાદજ્ઞાનસમ્ભૂતિર્વિભ્રમસ્તુ તતઃ સ્મૃતેઃ ।
ભ્રંશાત્સ્મૃતેર્મતેર્ધ્વં સસ્તદ્ધ્વંસાત્ સોડપિ નશ્યતિ ॥ ૬૦॥

વિના દ્વેષં ચ રાગં ચ ગોચરાન્ યસ્તુ ખૈશ્ચરેત્ ।
સ્વાધીનહૃદયો વશ્યૈઃ સન્તોષં સ સમૃચ્છતિ ॥ ૬૧॥

ત્રિવિધસ્યાપિ દુઃખસ્ય સન્તોષે ક્ષેપણં ભવેત્ ।
પ્રજ્ઞાયા સંસ્થિતશ્ચાયં પ્રસન્નહૃદયો ભવેત્ ॥ ૬૨॥

વિના પ્રસાદં ન મતિર્વિના મત્યા ન ભાવના ।
વિના તાં ન શમો ભૂપ વિના તેન કુતઃ સુખમ્ ॥ ૬૩॥

ઇન્દ્રિયાશ્વાન્ વિચરતો વિષયાનનુવર્તતે ।
યન્મનસ્તન્મતિં હન્યાદપ્સુનાવં મરુદ્યથા ॥ ૬૪॥ (હન્યાદશ્વો નાવં)

યા રાત્રિઃ સર્વભૂતાનાં તસ્યાં નિદ્રાતિ નૈવ સઃ ।
ન સ્વપન્તીહ તે યત્ર સા રાત્રિસ્તસ્ય ભૂમિપ ॥ ૬૫॥

સરિતાં પતિમાયાન્તિ વનાનિ સર્વતો યથા ।
આયાન્તિ તં તથા કામાઃ સ નાશાન્તિં ક્વચિલ્લભેત્ ॥ ૬૬॥ (સ ન શાન્તિં સદા લભેત્)

અતસ્તાનીહ સંરુદ્ધ્ય સર્વતઃ ખાનિ માનવઃ ।
સ્વસ્વાર્થેભ્યઃ પ્રધાવન્તિ બુદ્ધિરસ્ય સ્થિરાતથા ॥ ૬૭॥

મમતાઽહઙ્કૃતી ત્યક્ત્વા સર્વાન્કામાંશ્ચ યસ્ત્યજેત્ ।
નિત્યં જ્ઞાનરતો ભૂયાત્ જ્ઞાનાન્મુક્તિં પ્રયાસ્યતિ ॥ ૬૮॥

એનાં બ્રહ્મધિયં ભૂપ યો વિજાનાતિ દૈવતઃ ।
તુરીયાવસ્થાં પ્રાપ્યાપિ શીલાન્મુક્તિં સ ઋચ્છતિ ॥ ૬૯॥ (શીલાન્મુક્તિં પ્રયાસ્યસિ)

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદાર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે સાઙ્ખ્યયોગસારાર્થયોગોનામ પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સાઙ્ખ્યયોગસારાર્થયોગોનામ અષ્ટત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૪૧૧ + ૬૯ = ૧૦૪૮૦

૨.૧૩૯ કર્મયોગોનામ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ૨ નવત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

વરેણ્ય ઉવાચ ।
જ્ઞાનનિષ્ઠા કર્મનિષ્ઠા દ્વયં પ્રોક્તં ત્વયા વિભો ।
અવધાર્ય વદૈકં મે નિશ્રેયસકરં નુ કિમ્ ॥ ૧॥

ગજાનન ઉવાચ ।
અસ્મિંશ્ચરાચરે સ્થિત્યૌ પુરોક્તે દ્વે મયા પ્રિય ।
સાઙ્ખ્યાનાં બુદ્ધિયોગેન વૈધયોગેન કર્મણામ્ ॥ ૨॥

અનારમ્ભેણ વૈધાનાં નિષ્ક્રિયઃ પુરુષો ભવેત્ ।
ન સિદ્ધિં યાતિ સન્ત્યાગાત્ કેવલાત્ કર્મજાન્નૃપ ॥ ૩॥

કદાચિદક્રિયઃ કોઽપિ ક્ષણં નૈવાવતિષ્ઠતે ।
અસ્વતન્ત્રઃ પ્રકૃતિજૈર્ગુણૈઃ કર્મ ચ કાર્યતે ॥ ૪॥

કર્મકારીન્દ્રિયગ્રામં નિયમ્યાસ્તે સ્મરન્ પુમાન્ ।
તદ્વોચરાન્મન્દચિત્તો ધિગાચારઃ સ ભણ્યતે ॥ ૫॥

તદ્ગ્રામં સન્નિયમ્યાદૌ મનસા કર્મ ચારભેત્ ।
ઇન્દ્રિયૈઃ કર્મયોગં યો વિતૃષ્ણઃ સ પરો નૃપ ॥ ૬॥

અકર્મણઃ શ્રેષ્ઠતમં કર્માનીચ્છાકૃતં તુ યત્ ।
વર્ષ્માણઃ સ્થિતિરપ્યસ્યાકર્મણો નૈવ સેત્સ્યતિ ॥ ૭॥

અસમર્પ્ય નિબધ્યન્તે કર્મ તેન જના મયિ ।
કુર્વીત સતતં કર્માઽનાષઙ્ગો હિ મદર્પણમ્ ॥ ૮॥

મદર્થં યાનિ કર્માણિ તાનિ બધ્નન્તિ ન ક્વચિત્ ।
સવાસનમિદં કર્મ બધ્નાતિ દેહિનં બલાત્ ॥ ૯॥

વર્ણાન્સૃષ્ટ્વાઽવદં ચાહં સયજ્ઞાંસ્તાન્પુરા પ્રિય ।
યજ્ઞેન ઋધ્યતામેષ કામદઃ કલ્પવૃક્ષવત્ ॥ ૧૦॥

સુરાંશ્ચાનેન પ્રીણધ્વં સુરાસ્તે પ્રીણયન્તુ વઃ ।
લભધ્વં પરમં સ્થાનમન્યોન્યપ્રીણનાત્ સ્થિરમ્ ॥ ૧૧॥

ઇષ્ટા દેવાઃ પ્રદાસ્યન્તિ ભોગાનિષ્ટાન્ સુતર્પિતાઃ ।
તૈર્દત્તાંસ્તાન્નરસ્તેભ્યોઽદત્વા ભુઙ્ક્તે સ તસ્કરઃ ॥ ૧૨॥

હુતાવશિષ્ટભોક્તારો મુક્તાઃસ્યુઃ સર્વપાતકૈઃ ।
અદન્ત્યેનો મહાપાપા આત્મહેતોઃ પચન્તિ યે ॥ ૧૩॥

ઉર્જો ભવન્તિ ભૂતાનિ દેવાદન્નસ્ય સમ્ભવઃ ।
યજ્ઞાચ્ચ દેવસમ્ભૂતિસ્તદુત્પત્તિશ્ચ વૈધતઃ ॥ ૧૪॥

બ્રહ્મણો વૈધમુત્પન્નં મત્તો બ્રહ્મસમુદ્ભવઃ ।

અતો યજ્ઞે ચ વિશ્વસ્મિન્સ્થિતં માં વિદ્ધિ ભૂમિપ ॥ ૧૫ ॥

સંસૃતીનાં મહાચક્રં ક્રામિતવ્યં વિચક્ષણૈઃ ।
સ મુદા પ્રાણિતિ ભૂપેન્દ્રિયક્રીડોડધમો જનઃ ॥ ૧૬ ॥ (મુદા પ્રીણ તે)

અન્તરાત્મનિ યઃ પ્રીત આત્મારામોડખિલપ્રિયઃ ।
આત્મતૃપ્તો નરો યઃ સ્યાત્તસ્યાર્થો નૈવ વિદ્યતે ॥ ૧૭ ॥

કાર્યાકાર્યકૃતીનાં સ નૈવાપ્નોતિ શભાશુભે ।
કિઞ્ચિદસ્ય ન સાધ્યં સ્યાત્સર્વજન્તુષુ સર્વદા ॥ ૧૮ ॥

અતોડસક્તતયા ભૂપ કર્તવ્યં કર્મ જન્તુભિઃ ।
સક્તોડગતિમવાપ્નોતિ મામવાપ્નોતિ તાદૃશઃ ॥ ૧૯ ॥

પરમાં સિદ્ધિમાપન્નાઃ પુરા રાજર્ષયો દ્વિજાઃ ।
સઙ્ગ્રહાય હિ લોકાનાં તાદૃશં કર્મ ચારભેત્ ॥ ૨૦ ॥

શ્રેયાન્યત્કુરુતે કર્મ તત્કરોત્યખિલો જનઃ ।
મનુતે યત્પ્રમાણં સ તદેવાનુસરત્યસૌ ॥ ૨૧ ॥

વિષ્ટપે મે ન સાધ્યોડસ્તિ કશ્ચિદર્થો નરાધિપ ।
અનાલબ્ધશ્ચ લબ્ધવ્યઃ કુર્વે કર્મ તથાપ્યહમ્ ॥ ૨૨ ॥

ન કુર્વેડહં યદા કર્મ સ્વતન્ત્રોડલસભાવિતઃ ।
કરિષ્યન્તિ મમ ધ્યાનં સર્વે વર્ણા મહામતે ॥ ૨૩ ॥

ભવિષ્યન્તિ તતો લોકા ઉચ્છિન્નાઃ સમ્પ્રદાયિનઃ ।
હન્તા સ્યામસ્ય લોકસ્ય વિધાતા સઙ્કરસ્ય ચ ॥ ૨૪ ॥

કામિનો હિ સદા કામૈરજ્ઞાનાત્ કર્મકારિણઃ ।
લોકાનાં સઙ્ગ્રહાયૈતદ્વિદ્વાન્કુર્યાદસક્તધીઃ ॥ ૨૫ ॥

વિભિન્નત્વમતિં જહ્યાદજ્ઞાનાં કર્મચારિણામ્ ।
યોગયુક્તઃ સર્વકર્માણ્યર્પયેન્મયિ કર્મકૃત્ ॥ ૨૬ ॥

અવિદ્યાગુણસાચિવ્યાત્ કુર્વન્કર્માણ્યતન્દ્રિતઃ ।
અહઙ્કારાન્મન્દબુદ્ધિરહં કર્તેતિ યોડબ્રવીત્ ॥ ૨૭ ॥

યસ્તુ વેત્ત્યાત્મનસ્તત્ત્વં વિભાગાદ્ ગુણકર્મણોઃ ।
કરણં વિષયે વૃત્તમિતિ મત્વા ન સજ્જતે ॥ ૨૮ ॥

કુર્વન્તિ સફલં કર્મ ગુણૈસ્ત્રિભિર્વિમોહિતાઃ ।
અવિશ્વજ્ઞાઃ સ્વાત્મદ્રુહો વિશ્વવિન્નૈવ લઙઘયેત્ ॥ ૨૯॥

નિત્યં નૈમિત્તિકં તસ્માન્મયિ કર્માર્પયેદ્ દ્રુધઃ ।
ત્યક્ત્વાઽહં મમતાબુદ્ધિં પરાં ગતિમવાપ્નુયાત્ ॥ ૩૦॥

અનીર્ષ્યન્તો ભક્તિમન્તો યે મયોક્તમિદં શુભમ્ ।
અનુતિષ્ઠન્તિ યે સર્વે મુક્તાસ્તેઽખિલકર્મભિઃ ॥ ૩૧॥

યે ચૈવ નાનુતિષ્ઠન્તિ અશુભા હતચેતસઃ ।
ઈર્ષ્યમાણાન્ મહામૂઢાન્નષ્ટાંસ્તાન્વિદ્ધિ મે રિપૂન્ ॥ ૩૨॥

તુલ્યં પ્રકૃત્યા કુરુતે કર્મ યજ્જ્ઞાનવાનપિ ।
અનુયાતિ ચ તામેવગ્રહસ્તત્ર મુધા મતઃ ॥ ૩૩॥

કામશ્ચૈવ તથા ક્રોધઃ ખાનામર્થેષુ જાયતે ।
નૈતયોર્વશ્યતાં યાયાદસ્ય વિધ્વંસકૌ યતઃ ॥ ૩૪॥

શસ્તોઽગુણો નિજો ધર્મઃ સાઽગાદન્યસ્ય ધર્મતઃ ।
નિજે તસ્મિન્મૃતિઃ શ્રેયો પરત્ર ભયદઃ પરઃ ॥ ૩૫॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
પુમાન્ યત્ કુરુતે પાપં સહિ કેન નિયુજ્યતે ।
અકાઙ્ક્ષન્નપિ હેરમ્બ પ્રેરિતઃ પ્રબલાદિવ ॥ ૩૬॥

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।
કામક્રોધૌ મહાપાપૌ ગુણદ્વયસમુદ્ભવૌ ।
નયન્તૌ વશ્યતાં લોકાન્ વિદ્ધ્યેતૌ દ્વેષિણૌ વરૌ ॥ ૩૭॥

આવૃણોતિ યથા માયા જગદ્ધાષ્પો જલં યથા ।
વર્ષામેઘો યથા ભાનું તદ્વત્ કામોઽખિલાંશ્ચ રુટ્ ॥ ૩૮॥

પ્રતિપત્તિમતો જ્ઞાનં છાદિતં સતતં દ્વિષા ।
ઇચ્છાત્મકેન તરસા દુષ્પોષ્યેણ ચ શુષ્મિણા ॥ ૩૯॥

આશ્રિત્ય બુદ્ધિમનસી ઇન્દ્રિયાણિ સ તિષ્ઠતિ ।
તૈરેવાચ્છાદિતપ્રજ્ઞો જ્ઞાનિનં મોહયત્યસૌ ॥ ૪૦॥

તસ્માનિયમ્ય તાન્યાદૌ સ મનાંસિ નરો જયેત્ ।
જ્ઞાનવિજ્ઞાનયોઃ શાન્તિકરં પાપં મનોભવમ્ ॥ ૪૧॥

યતસ્તાનિ પરાણ્યાહુસ્તેભ્યશ્ચ પરમં મનઃ ।
તતોઽપિ હિ પરા બુદ્ધિરાત્મા બુદ્ધેઃ પરો મતઃ ॥ ૪૨॥

બુદ્ધ્યૈવમાત્મનાત્માનં સંસ્તભ્યાત્માનમાત્મના ।
હત્વા શત્રું કામરૂપં પરં પદમવાપ્નુયાત્ ॥ ૪૩॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે “કર્મયોગો” નામ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૨॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કર્મયોગોનામ નવત્રિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૪૮૦ + ૪૩ = ૧૦૫૨૩

૨.૧૪૦ બ્રહ્મર્પણયોગોનામ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ૩ ચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।
પુરા સર્ગાદિસમયે ત્રૈગુણ્યં ત્રિતનૂરહમ્ ।
નિર્માય ચૈનમવદં વિષ્ણવે યોગમુત્તમમ્ ॥ ૧॥

અર્યમ્ણે સોઽબ્રવીત્સોઽપિ મનવે નિજસૂનવે ।
તતઃ પરમ્પરાયાતં વિદુરેનં મહર્ષયઃ ॥ ૨॥

કાલેન બહુના ચાયં નષ્ટઃ સ્યાચ્ચરમે યુગે ।
અશ્રદ્દધ્યો હ્યવિશ્વાસ્યો વિગીતવ્યશ્ચ ભૂમિપ ॥ ૩॥

એનં પુરાભવં યોગં શ્રુતવાનસિ મન્મુખાત્ ।
ગુહ્યાદ્ગુહ્યતમં વેદહરસ્યં પરમં શુભમ્ ॥ ૪॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
સામ્પ્રતં ચાવતીર્ણોઽસિ ગર્ભતસ્ત્વં ગજાનન ।
પ્રોક્તવાન્કથમેતં ત્વં વિષ્ણવે યોગમુત્તમમ્ ॥ ૫॥

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।
અનેકાનિ ચ તે જન્માન્યતીતાનિ મમાપિ ચ ।
સંસ્મરે તાનિ સર્વાણિ ન સ્મૃતિસ્તવ વર્તતે ॥ ૬॥

મત્ત એવ મહાબાહો જાતાવિષ્ણવાદયઃ સુરાઃ ।
મય્યેવ ચ લયં યાન્તિ પ્રલયેષુ યુગે યુગે ॥ ૭॥

અહમેવ પરો બ્રહ્મા મહારુદ્રોઽહમેવ ચ ।

અહમેવ જગત્સર્વં સ્થાવરં જઙ્ગમં ચ યત્ ॥ ૮॥

અજોઽવ્યયોઽહં ભૂતાત્માઽનાદિરીશ્વર એવ ચ ।
આસ્થાય ત્રિગુણાં માયાં ભવામિ બહુયોનિષુ ॥ ૯॥

અધર્મોપચયો ધર્માપચયો હિ યદા ભવેત્ ।
સાધૂન્સંરક્ષિતું દુષ્ટાંસ્તાડિતુ સમ્ભવામ્યહમ્ ॥ ૧૦॥

ઉચ્છિદ્યાધર્મ નિચયં ધર્મં સંસ્થાપયામ્યહમ્ ।
હન્મિ દુષ્ટાંશ્ચ દૈત્યાંશ્ચ નાનાલીલાકરો મુદા ॥ ૧૧॥

વર્ણાશ્રમાન્મુનીન્સાધૂન્પાલયે બહુરૂપધૃક્ ।
એવં યો વેત્તિ સમ્ભૂતીં મમ દિવ્યાં યુગે યુગે ॥ ૧૨॥

તત્તત્કર્મ ચ વીર્યં ચ મમ રૂપં સમાસતઃ ।
ત્યક્ત્વાહં મમતાબુદ્ધિં ન પુનર્ભૂઃ સ જાયતે ॥ ૧૩॥

નિરીહા નિર્ભયારોષા મત્પરા મદ્યપાશ્રયાઃ ।
વિજ્ઞાન તપસા શુદ્ધા અનેકે મામુપાગતાઃ ॥ ૧૪॥

યેન યેન હિ ભાવેન સંસેવન્તે નરોત્તમાઃ ।
તથા તથા ફલં તેભ્યઃ પ્રયચ્છામ્યવ્યયઃ સ્ફુટમ્ ॥ ૧૫॥

જનાઃ સ્યુરિતરે રાજન્ મમ માર્ગાનુયાયિનઃ ।
તથૈવ વ્યવહારં તે સ્વેષુ ચાન્યેષુ કુર્વતે ॥ ૧૬॥

કુર્વન્તિ દેવતાપ્રીતિં વાઞ્છન્તં કર્મણાં ફલમ્ ।
પ્રાપ્નુવન્તીહ તે લોકે શીઘ્રં સિદ્ધિં હિ કર્મજામ્ ॥ ૧૭॥

ચત્વારો હિ મયા વર્ણા રજઃસત્ત્વતમોંઽશતઃ ।
કર્મા શતશ્ચ સંસૃષ્ટા મૃત્યુલોકે મયા નૃપ ॥ ૧૮॥

કર્તારમપિ માં તેષામકર્તારં વિદુર્બુધાઃ ।
અનાદિમીશ્વરં નિત્યમલિપ્તં કર્મજૈર્ગુણૈઃ ॥ ૧૯॥

નિરીહં યોઽભિજાનાતિ કર્મ બધ્નાતિ નૈવ તમ્ ।
ચક્રુઃ કર્માણિ બુદ્ધ્વૈવં પૂર્વં પૂર્વં મુમુક્ષવઃ ॥ ૨૦॥

વાસનાસહિતાદાદ્યાત્ સંસારકારણાદ્ દૃઢાત્ ।
અજ્ઞાનબન્ધનાજ્જન્તુર્બુદ્ધ્વાયં મુચ્યતેઽખિલાત્ ॥ ૨૧॥

તદકર્મ ચ કર્માપિ કથયામ્યધુના તવ ।
યત્ર મૌનં ગતા મોહાત્ ઋષયો બુદ્ધિશાલિનઃ ॥ ૨૨॥

તત્ત્વં મુમુક્ષુણા જ્ઞેયં કર્માકર્મવિકર્મણામ્ ।
ત્રિવિધાનીહ કર્માણિ સુનિમ્નૈષાં ગતિપ્રિય ॥ ૨૩॥

ક્રિયાયામક્રિયાજ્ઞાનમક્રિયાયાં ક્રિયામતિઃ ।
યસ્યસ્યાત્સહિ મર્ત્યેઽસ્મિઁલ્લોકે મુક્તોઽખિલાર્થકૃત્ ॥ ૨૪॥

કર્માકુરવિયોગેન યઃ કર્માણ્યારભેન્નરઃ ।
તત્ત્વદર્શનનિર્દગ્ધક્રિયમાહુર્બુધા બુધમ્ ॥ ૨૫॥

ફલતૃષ્ણાં વિહાય સ્યાત્ સદા તૃપ્તો વિસાધનઃ ।
ઉદ્યુક્તોઽપિ ક્રિયાં કર્તું કિઞ્ચિન્નૈવ કરોતિ સઃ ॥ ૨૬॥

નિરીહો નિગૃહીતાત્મા પરિત્યક્તપરિગ્રહઃ ।
કેવલં વૈ ગૃહં કર્માચરન્નાયાતિ પાતકમ્ ॥ ૨૭॥

અદ્વન્દ્વોઽમત્સરો ભૂત્વા સિદ્ધ્યસિદ્ધ્યોઃ સમશ્ચ યઃ ।
યથાપ્રાપ્યેહ સન્તુષ્ટઃ કુર્વન્ કર્મ ન બધ્યતે ॥ ૨૮॥

અખિલૈર્વિષયૈર્મુક્તો જ્ઞાનવિજ્ઞાનવાનપિ ।
યજ્ઞાર્થં તસ્ય સકલં કૃતં કર્મ વિલીયતે ॥ ૨૯॥

અહમગ્નિર્હવિર્હોતા હુતં યન્મયિ ચાર્પિતમ્ ।
બ્રહ્મામત્યં ચ તેનાથ બ્રહ્મણ્યેવ યતો રતઃ ॥ ૩૦॥

યોગિનઃ કેચિદપરે દિષ્ટં યજ્ઞં વદન્તિ ચ ॥

બ્રહ્માગ્નિરેવ યજ્ઞો વૈ ઇતિ કેચન મેનિરે ॥ ૩૧॥

સંયમાગ્નૌ પરેભૂપ ઇન્દ્રિયાણ્યુપજુહ્વતિ ॥

ખાગ્નિષ્વન્યે તદ્વિષયાન્ શબ્દાદીનુપજુહ્વતિ ॥ ૩૨॥

પ્રાણાનામિન્દ્રિયાણાં ચ પરે કર્માણિ કૃત્સ્નશઃ ।
નિજાત્મરસિરૂપેઽગ્નૌ જ્ઞાનદીપ્તે પ્રજુહ્વતિ ॥ ૩૩॥

દ્રવ્યેણ તપસા વાપિ સ્વાધ્યાયે નાપિ કેચન ।
તીવ્રવ્રતેન યતિનો જ્ઞાનેનાપિ યજન્તિ મામ્ ॥ ૩૪॥

પ્રાણેઽપાનં તથા પ્રાણમપાને પ્રક્ષિપન્તિ યે ।

રુદ્ધ્વા ગતીશ્ચોભયોસ્તે પ્રાણાયામપરાયણાઃ ॥ ૩૫ ॥

જિત્વા પ્રાણાન્ પ્રાણગતીરૂપજુવ્હતિ તેષુ ચ ।
એવં નાના યજ્ઞરતા યજ્ઞધ્વંસિતપાતકાઃ ॥ ૩૬ ॥

નિત્યં બ્રહ્મ પ્રયાન્ત્યેતે યજ્ઞશિષ્ટામૃતાશિનઃ । (યજ્ઞાશેષામૃતાશિનઃ)
અયજ્ઞકારિણો લોકોનાયમન્યઃ કુતો ભવેત્ ॥ ૩૭ ॥

કાયિકાદિત્રિધાભૂતાન્ યજ્ઞાન્ વેદે પ્રતિષ્ઠિતાન્ ।
જ્ઞાત્વા તાનખિલાન્ ભૂપ મોક્ષ્યસેઽખિલબન્ધનાત્ ॥ ૩૮ ॥

સર્વેષાં ભૂપ યજ્ઞાનાં જ્ઞાનયજ્ઞઃ પરો મતઃ ।
અખિલં લીયતે કર્મ જ્ઞાને મોક્ષસ્ય સાધને ॥ ૩૯ ॥

તજ્જ્ઞેયં પુરુષવ્યાઘ્ર પ્રશ્નેન નતિતઃ સતામ્ ।
શુશ્રૂષયા વદિષ્યન્તિ સન્તસ્તત્ત્વવિશારદાઃ ॥ ૪૦ ॥

નાનાસઙ્ગાન્ જનઃ કુર્વન્નૈકં સાધુસમાગમમ્ ।
કરોતિ તેન સંસારે બન્ધનં સમુપૈતિ સઃ ॥ ૪૧ ॥

સત્સઙ્ગાદ્ગુણસમ્ભૂતિરાપદાં લય એવ ચ ।
સ્વહિતં પ્રાપ્યતે સર્વૈરિહલોકે પરત્ર ચ ॥ ૪૨ ॥

ઇતરત્સુલભં રાજન્ સત્સઙ્ગોઽતીવદુર્લભઃ ।
યજ્જ્ઞાત્વા ન પુનર્બન્ધમેતિ જ્ઞેયં તતસ્તતઃ ॥ ૪૩ ॥

તતઃ સર્વાણિ ભૂતાનિ સ્વાત્મન્યેવાભિપશ્યતિ ।
અતિપાપરતો જન્તુસ્તતસ્તસ્માત્પ્રમુચ્યતે ॥ ૪૪ ॥

વિવિધાન્યપિ કર્માણિ જ્ઞાનાગ્નિર્દહતિ ક્ષણાત્ ।
પ્રસિદ્ધોઽગ્નિર્યથા સર્વં ભસ્મતાં નયતિ ક્ષણાત્ ॥ ૪૫ ॥

ન જ્ઞાન સમતામેતિ પવિત્રમિતરન્નૃપ ।
આત્મન્યેવાવગચ્છન્તિ યોગાત્ કાલેન યોગિનઃ ॥ ૪૬ ॥

ભક્તિમાનિન્દ્રિયજયી તત્પરો જ્ઞાનમાપ્નુયાત્ ।
લબ્ધ્વા તત્પરમં મોક્ષં સ્વલ્પકાલેન યાત્યસૌ ॥ ૪૭ ॥

ભક્તિહીનોઽશ્રદ્દધાનઃ સર્વત્રસંશયી તુ યઃ ।
તસ્ય શં નાપિ વિજ્ઞાતમિહ લોકે ન ચાપરે ॥ ૪૮ ॥

આત્મજ્ઞાનરતં જ્ઞાનનાશિતાખિલસંશયમ્ ।
યોગાસ્તાખિલકર્માણં બધ્નન્તિ ભૂપ તાનિ ન ॥ ૪૯॥

જ્ઞાનખડ્ગપ્રહારેણ સમ્ભૂતામજ્ઞતાં બલાત્ ।
છિત્ત્વાડન્તઃસંશયં તસ્માદ્ યોગયુક્તો ભવેન્નરઃ ॥ ૫૦॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થ શાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે બ્રહ્મર્પણયોગોનામ તૃતીયોડધ્યાયઃ ॥ ૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બ્રહ્મર્પણયોગોનામ ચત્વારિંશાદધિકશતતમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૪૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૫૨૩ + ૫૦ = ૧૦૫૭૩

૨.૧૪૧ "કર્મસંન્યાસ"યોગોનામ ચતુર્થોડધ્યાયઃ

૪ એકચત્વારિંશાદધિકશતતમોડધ્યાયઃ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
સંન્યસ્તિશ્ચૈવ યોગશ્ચ કર્મણાં વર્ણ્યતે ત્વયા ।
ઉભયોર્નિશ્ચિતં ત્વેકં શ્રેયો યદ્ વદ મે પ્રભો ॥ ૧॥

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।
ક્રિયાયોગો વિયોગશ્ચાપ્યુભૌ મોક્ષસ્ય સાધને ।
તયોર્મધ્યે ક્રિયાયોગસ્ત્યાગાત્તસ્ય વિશિષ્યતે ॥ ૨॥

દ્વન્દ્વદુઃખસહોડદ્વેષ્ટા યો ન કાઙ્ક્ષતિ કિઞ્ચન ।
મુચ્યતે બન્ધનાત્સદ્યો નિત્યં સંન્યાસવાન્ સુખમ્ ॥ ૩॥

વદન્તિ ભિન્નફલકૌ કર્મણસ્ત્યાગસઙ્ગ્રહૌ ।
મૂઢાલ્પજ્ઞાનતશ્ચૈકં સંયુઞ્જીત વિચક્ષણઃ ॥ ૪॥ (મૂઢાલ્પજ્ઞાનસ્તયોરેકં)

યદેવ પ્રાપ્યતે ત્યાગાત્તદેવ યોગતઃ ફલમ્ ।
સઙ્ગ્રહં કર્મણો યોગં યો વિન્દતિ સ વિન્દતિ ॥ ૫॥

કેવલં કર્મણાં ન્યાસં સંન્યાસં ન વિદુર્બુધાઃ ।
કુર્વન્નનિચ્છયા કર્મયોગી બ્રહ્મૈવ જાયતે ॥ ૬॥

નિર્મલો યતચિત્તાત્મા જિતખો યોગતત્પરઃ ।
આત્માનં સર્વભૂતસ્થં પશ્યન્ કુર્વન્ ન લિપ્યતે ॥ ૭॥

તત્ત્વવિદ્ યોગયુક્તાત્મા કરોમીતિ ન મન્યતે ।

એકાદશાનીન્દ્રિયાણિ કુર્વન્તિ કર્મસઙ્ખ્યયા ॥ ૮॥

તત્સર્વમર્પયેદ્બ્રહ્મણ્યપિ કર્મ કરોતિ યઃ ।
ન લિપ્યતે પુણ્યપાપૈરમ્ભૈર્ભાનુર્યથાભ્રગઃ ॥ ૯॥

કાયિકં વાચિકં બૌદ્ધમૈન્દ્રિયં માનસં તથા ।
ત્યક્ત્વાશાં કર્મ કુર્વન્તિ યોગજ્ઞાશ્ચિત્તશુદ્ધયે ॥ ૧૦॥

યોગહીનો નરઃ કર્મ ફલેહયા કરોત્યલમ્ ।
બદ્ધ્યતે કર્મબીજૈઃ સ તતો દુઃખં સમશ્નુતે ॥ ૧૧॥

મનસા સકલં કર્મ ત્યક્ત્વા યોગી સુખં વસેત્ ।
ન કુર્વન્ કારયન્ વાપિ નન્દન્ સ્વભ્રે સુપત્તને ॥ ૧૨॥

ન ક્રિયા ન ચ કર્તૃત્વં કસ્યચિત્સૃજ્યતે મયા ।
ન ક્રિયાબીજસમ્પર્કઃ શક્ત્યા તત્ક્રિયતેઽખિલમ્ ॥ ૧૩॥

કસ્યચિત્ પુણ્યપાપાનિ ન સ્પૃશામિ વિભુર્નૃપ ।
જ્ઞાનમૂઢા વિમુહ્યન્તિ મોહેનાવૃતબુદ્ધયઃ ॥ ૧૪॥

વિવેકેનાત્મનો જ્ઞાનં યેષાં નાશિતમાત્મના ।
તેષાં વિકાશમાયાતિ જ્ઞાનમાદિત્યવત્પરમ્ ॥ ૧૫॥

મન્નિષ્ઠા મદ્ધિયોઽત્યન્તં મચ્ચિત્તા મયિ તત્પરાઃ ।
અપુનર્ભવમાયાન્તિ વિજ્ઞાનનાશિતૈનસઃ ॥ ૧૬॥

જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંયુક્તે દ્વિજે ગવિ ગજાદિષુ ।
સમેક્ષણા મહાત્માનઃ પણ્ડિતાઃ શ્વપચે શુનિ ॥ ૧૭॥

વશ્યઃસ્વર્ગો જગત્તેષાં જીવન્મુક્તાઃ સમેક્ષણાઃ ।
યતોઽદોષં બ્રહ્મસમં તસ્માત્ તૈર્વિષયીકૃતમ્ ॥ ૧૮॥ (તૈસ્તદ્વશીકૃતમ્)

પ્રિયાપ્રિયે પ્રાપ્ય હર્ષદ્વેષૌ યે પ્રાપ્નુવન્તિ ન ।
બ્રહ્માશ્રિતા અસમ્મૂઢા બ્રહ્મજ્ઞાઃ સમબુદ્ધયઃ ॥ ૧૯॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
કિં સુખં ત્રિષુ લોકેષુ દેવગન્ધર્વયોનિષુ ।
ભગવન્કૃપયા તન્મે વદ વિદ્યાવિશારદ ॥ ૨૦॥

ગણેશ ઉવાચ ।
આનન્દમશ્નુતે સક્તઃ સ્વાત્મારામો નિજાત્મનિ ॥ ૨૦॥

અવિનાશિ સુખં તદ્ધિ ન સુખં વિષયાદિષુ ॥

વિષયોત્થાનિ સૌખ્યાનિ દુઃખાનાં તાનિ હેતવઃ ॥ ૨૧॥

ઉત્પત્તિનાશયુક્તાનિ તત્રાસક્તો ન તત્ત્વવિત્ ॥

કારણે સતિ કામસ્ય ક્રોધસ્ય સહતે ચ યઃ ॥ ૨૨॥

તૌ જેતું વર્ષ્મવિરહાત્ સ સુખં ચિરમશ્નુતે ॥

અન્તર્નિષ્ઠોઽન્તઃપ્રકાશોઽન્તઃસુખોઽન્તોરતિર્લભેત્ ॥ ૨૩॥

અસન્દિગ્ધોઽક્ષયં બ્રહ્મ સર્વભૂતહિતાર્થકૃત્ ॥

જેતારઃ ષડ્ રિપૂણાં યે શમિનો દમિનસ્તથા ॥ ૨૪॥

તેષાં સમં તતો બ્રહ્મ સ્વાત્મજ્ઞાનાં વિભાત્યહો ॥

આસનેષુ સમાસીનસ્ત્યક્ત્વેમાન્ વિષયાન્બહિઃ ॥ ૨૫॥

સંસ્તભ્ય ભૃકુટીમાસ્તે પ્રાણાયામપરાયણઃ ॥

પ્રાણાયામં તુ સંરોધં પ્રાણાપાનસમુદ્ભવમ્ ॥ ૨૬॥

વદન્તિ મુનયસ્તં ચ ત્રિધાભૂતં વિપશ્ચિતઃ ॥

પ્રમાણં ભેદતો વિદ્ધિ લઘુમધ્યમમુત્તમમ્ ॥ ૨૭॥

દશભિર્દ્વ્યધિકૈર્વર્ણૈઃ પ્રાણાયામો લઘુઃસ્મૃતઃ ॥

ચતુર્વિંશત્યક્ષરો યો મધ્યમઃ સ ઉદાહૃતઃ ॥ ૨૮॥

ષટ્ત્રિંશલ્લઘુવર્ણો ય ઉત્તમઃ સોઽભિધીયતે ॥

સિંહં શાર્દૂલકં વાપિ મત્તેભં મૃદુતાં યથા ॥ ૨૯॥

નયન્તિ પ્રાણિનસ્તદ્વત્ પ્રાણાપાનૌ સુસાધયેત્ ॥

પીડયન્તિ મૃગાંસ્તે ન લોકાન્ વશ્યં ગતા નૃપ ॥ ૩૦॥

દહત્યેનસ્તથા વાયઃ સંસ્તબ્ધો ન ચ તત્તનુમ્ ॥

યથા યથા નરઃ કશ્ચિત્સોપાનાવલિમાક્રમેત્ ॥ ૩૧॥

તથા તથા વશીકુર્યાત્ પ્રાણાપાનૌ હિ યોગવિત્ ॥

પૂરકં કુમ્ભકં ચૈવ રેચકં ચ તતોઽભ્યસેત્ ॥ ૩૨॥

અતીતાનાગતજ્ઞાની તતઃ સ્યાજ્જગતીતલે ॥

પ્રાણાયામૈર્દ્વાદશભિરુત્તમૈર્ધારણા મતા ॥ ૩૩॥

યોગસ્તુ ધારણે દ્વે સ્યાદ્ યોગીશસ્તે સદાડભ્યસેત્ ॥

એવં યઃ કુરુતે રાજં ત્રિકાલજ્ઞઃ સ જાયતે ॥ ૩૪॥

અનાયાસેન તસ્ય સ્યાદ્વશ્યં લોકત્રયં નૃપ ॥

બ્રહ્મરૂપં જગત્સર્વં પશ્યતિ સ્વાન્તરાત્મનિ ॥ ૩૫॥

એવં યોગશ્ચ સંન્યાસઃ સમાનફલદાયિનૌ ॥

જન્તૂનાં હિતકર્તારં કર્મણાં ફલદાયિનમ્ ॥ ૩૬॥

માં જ્ઞાત્વા મુક્તિમાપ્નોતિ ત્રૈલોક્યસ્યેશ્વરં વિભુમ્ ॥ ૩૭॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે “કર્મસંન્યાસ”યોગોનામ ચતુર્થોડધ્યાયઃ ॥ ૪॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કર્મસંન્યાસયોગોનામ એકચત્વારિંશાદધિકશતતમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૪૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૫૭૩ + ૩૭ = ૧૦૬૧૦

૨.૧૪૨ યોગાવૃત્તિ પ્રશંસનાયોગોનામ પઞ્ચમોડધ્યાય

૫ દ્વેચત્વારિંશાદધિકશતતમોડધ્યાયઃ ।

શ્રી ગજાનન ઉવાચ ।
શ્રૌતસ્માર્ત્તાનિ કર્માણિ ફલં નેચ્છન્ સમાચરેત્ ।
શસ્તઃ સ યોગી રાજેન્દ્ર અક્રિયાદ્ યોગમાશ્રિતાત્ ॥ ૧॥

યોગપ્રાપ્ત્યૈ મહાબાહો હેતુઃ કર્મૈવ મે મતમ્ ।
સિદ્ધયોગસ્ય સંસિદ્ધ્યૈ હેતૂ શમદમૌ મતૌ ॥ ૨॥

ઇન્દ્રિયાર્થાશ્ચ સઙ્કલ્પ્ય કુર્વન્સ્વસ્ય રિપુર્ભવેત્ ।
એતાનનિચ્છન્ યઃ કુર્વન્ સિદ્ધિં યોગી સ સિદ્ધ્યતિ ॥ ૩॥

સુહૃત્ત્વે ચ રિપુત્વે ચ ઉદ્ધારે ચૈવ બન્ધને ।
આત્મનૈવાત્મનો હ્યાત્માડનાત્મા ભવતિ કશ્ચન ॥ ૪॥

માનેઽપમાને દુઃખે ચ સુખે સુહૃદિ સાધુષુ ।
મિત્રેઽમિત્રેઽપ્યુદાસીને દ્વેષ્યે લોષ્ટે ચ કાઞ્ચને ॥ ૫॥

સમો જિતાત્મા વિજ્ઞાની જ્ઞાનીન્દ્રિયજયાવહઃ ।
અભ્યસેત્સતતં યોગં તદા યુક્તતમો હિ સઃ ॥ ૬॥

તમઃ શ્રાન્તો વ્યાકુલો વા ક્ષુધિતોઽવ્યગ્રચિત્તકઃ ।
કાલેઽનિશીતેઽત્યુષ્ણે વાઽનિલાઞ્ચમ્બુસમાકુલે ॥ ૭॥

સધ્વનાવતિજીર્ણે ગોસ્થાને સાગ્નૌ જલાન્તિકે ।
કૂપકૂલે શ્મશાને ચ નદ્યાં ભિન્નૌ ચ મર્મરે ॥ ૮॥

ચૈત્યે સવલ્મિકે દેશે પિશાચાદિસમાવૃતે ।
નાભ્યસેદ્ યોગવિદ્યોગં યોગીધ્યાનપરાયણઃ ॥ ૯॥

સ્મૃતિલોપશ્ચ મૂકત્વં બાધિર્યમન્ધતા જ્વરઃ ।
જડતા જાયતે સદ્યો દોષાજ્ઞાનાદ્ધિ યોગિનઃ ॥ ૧૦॥

એતે દોષાઃ પરિત્યાજ્યા યોગાભ્યાસેનશાલિના ।
અનાદરે હિ ચૈતેષાં સ્મૃતિલોપાદયો ધ્રુવમ્ ॥ ૧૧॥

નાતિભુઞ્જન્સદા યોગી નાભુઞ્જન્નાતિનિદ્રિતઃ ।
નાતિજાગ્રત સિદ્ધિમેતિ ભૂપ યોગં સદાઽભ્યસન્ ॥ ૧૨॥

સહ્વલ્પજાંસ્ત્યજેત્કામાન્ નિયતાહારજાગરઃ ।
નિયમ્ય ખગણં બુદ્ધ્યા વિરમેત શનૈઃ શનૈઃ ॥ ૧૩॥

તતસ્તતઃ કૃષદેતદ્ યત્ર યત્રાનુગચ્છતિ ।
ધૃત્યાત્મવશગં કુર્યાચ્ચિત્તં ચઞ્ચલમાદૃતઃ ॥ ૧૪॥

એવં કુર્વન્ સદા યોગી પરાં નિર્વૃતિમૃચ્છતિ ।
વિશ્વસ્મિન્ નિજમાત્માનં વિશ્વં ચ સ્વાત્મનીક્ષતે ॥ ૧૫॥

યોગેન યો મામુપૈતિ તમુપૈમ્યહમાદરાત્ ।
મોચયામિ ન મુઞ્ચામિ તમહં માં ન સ ત્યજેત્ ॥ ૧૬॥

સુખેદુઃખેતરેદ્વેષે ક્ષુધિ તોષે સમસ્તૃષિ ।
આત્મસામ્યેન ભૂતાનિ સર્વગં માં ચ વેત્તિ યઃ ॥ ૧૭॥

જીવન્મુક્તઃ સ યોગીન્દ્રઃ કેવલં મયિ સઙ્ગતઃ ।
બ્રહ્માદીનાં ચ દેવાનાં સ વન્દ્યઃ સ્યાજ્જગત્ત્રયે ॥ ૧૮॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
દ્વિવિધોઽપિ હિ યોગોઽયમસમ્ભાવ્યો હિ મે મતઃ ।
યતોઽન્તઃકરણં દુષ્ટં ચઞ્ચલં દુર્ગ્રહં વિભો ॥ ૧૯ ॥

શ્રી ગજાનન ઉવાચ ।
યો નિગ્રહં દુર્ગ્રહસ્ય મનસા સમ્પ્રકલ્પયેત્ ।
ઘટીયન્ત્રસમાદસ્માન્મુક્તિઃ સંસૃતિચક્રકાત્ ॥ ૨૦ ॥

વિષયૈઃ ક્રકચૈરેતત્સંસૃષ્ટં ચક્રકં દૃઢમ્ ।
જનશ્છેત્તું ન શક્નોતિ કર્મકીલૈઃ સુસંવૃતમ્ ॥ ૨૧ ॥

અતિદુઃખં ચ વૈરાગ્યં ભોગાદ્ વૈતૃષ્ણ્યમેવ ચ ।
ગુરુપ્રસાદઃ સત્સઙ્ગ ઉપાયાસ્તજ્જયે અમી ॥ ૨૨ ॥

અભ્યાસાદ્વા વશીકુર્યાન્મનો યોગસ્ય સિદ્ધયે ।
વરેણ્ય દુર્લભો યોગો વિનાઽસ્ય મનસો જયાત્ ॥ ૨૩ ॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
યોગભ્રષ્ટસ્ય કો લોકઃ કા ગતિઃ કિં ફલં ભવેત્ ।
વિભો સર્વજ્ઞ મે છિન્ધિ સંશયં બુદ્ધિચક્રભૃત્ ॥ ૨૪ ॥

શ્રી ગજાનન ઉવાચ ।
દિવ્યદેહધરો યોગાત્ ભ્રષ્ટઃ સ્વર્ભોગમુત્તમમ્ ।
ભુક્ત્વા યોગિકુલે જન્મ લભેદ્ બુદ્ધિમતાં કુલે ॥ ૨૫ ॥

પુનર્યોગી ભવત્યેષ સંસ્કારાત્પૂર્વકર્મજાત્ ।
ન હિ પુણ્યકૃતાં કશ્ચિન્નરકં પ્રતિપદ્યતે ॥ ૨૬ ॥

જ્ઞાનનિષ્ઠઃ તપોનિષ્ઠઃ કર્મનિષ્ઠો નરાધિપ ।
શ્રેષ્ઠો યોગી શ્રેષ્ઠતમો ભક્તિમાન્મયિ તેષુ યઃ ॥ ૨૭ ॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે યોગાવૃત્તિ પ્રશંસનયોગોનામ પઞ્ચમોઽધ્યાય ॥ ૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે પ્રશંસનયોગોનામ દ્વેચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૬૧૦ + ૨૭ = ૧૦૬૩૭

૨.૧૪૩ "બુદ્ધિયોગો" નામ ષષ્ટોઽધ્યાયઃ

૬ ત્રિચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

ગજાનન ઉવાચ ।
ઈદૃશં વિદ્ધિ મે તત્ત્વં મદ્ગતેનાઽન્તરાત્મના ।
યજ્જ્ઞાત્વા મામસન્દિગ્ધં વેત્સિ મોક્ષ્યસિ સર્વગમ્ ॥ ૧॥

તત્તેઽહં શૃણુ વક્ષ્યામિ લોકાનાં હિતકામ્યયા ।
અસ્તિ જ્ઞેયં યતો નાન્યન્મુક્તેશ્ચ સાધનં નૃપ ॥ ૨॥

જ્ઞેયા મત્પ્રકૃતિઃ પૂર્વં તતઃ સ્યાજ્જ્ઞાનગોચરઃ ।
તતો વિજ્ઞાનસમ્પત્તિર્મયિ જ્ઞાતે નૃણાં ભવેત્ ॥ ૩॥

ક્વનલૌ ખમહઙ્કારઃ કં ચિત્તં ધીઃ સમીરણઃ ।
રવીન્દૂ યાગકૃચ્ચૈકાદશધા પ્રકૃતિર્મમ ॥ ૪॥

અન્યાં મત્પ્રકૃતિં વૃદ્ધાં મુનયઃ સઙ્ગિરન્તિ ચ ।
તથા ત્રિવિષ્ટપં વ્યામં જીવત્વં ગતયાઽનયા ॥ ૫॥

આભ્યામુત્પાદ્યતે સર્વં ચરાચરમયં જગત્ ।
સઙ્ગાદ્વિશ્વસ્ય સમ્ભૂતિઃ પરિત્રાણં લયોઽપ્યહમ્ ॥ ૬॥

તત્ત્વમેતન્નિબોદ્ધું મે યતતે કશ્ચિદેવ હિ ।
વર્ણાશ્રમવતાં પુંસાં પુરા ચીર્ણેન કર્મણા ॥ ૭॥

સાક્ષાત્કરોતિ માં કશ્ચિદ્યત્નવત્સ્વપિ તેષુ ચ ।
મત્તોઽન્યન્નેક્ષતે કિઞ્ચિન્મયિ સર્વં ચ વીક્ષતે ॥ ૮॥

ક્ષિતૌ સુગન્ધરૂપેણ તેજોરૂપેણ ચાગ્નિષુ ।
પ્રભારૂપેણ પુષ્ણ્યબ્જે રસરૂપેણ ચાપ્સુ ચ ॥ ૯॥

ધીરૂપો બલિનાં ચાહં ધીસ્તપો બલમેવ ચ ।
ત્રિવિધેષુ વિકારેષુ મદુત્પન્નેષ્વહં સ્થિતઃ ॥ ૧૦॥

ન માં વિન્દન્તિ પાપીયાન્ માયામોહિતચેતસઃ ।
ત્રિવિકારા મોહયતિ પ્રકૃતિર્મે જગત્ત્રયમ્ ॥ ૧૧॥

યો મે તત્ત્વં વિજાનાતિ મોહં ત્યજતિ સોઽખિલમ્ ।
અનેકૈર્જન્મભિશ્ચૈવં જ્ઞાત્વા માં મુચ્યતે તતઃ ॥ ૧૨॥

અન્યે નાનાવિધાન્ દેવાન્ભજન્તે તાન્ વ્રજન્તિ તે ।
યથા યથા મતિં કૃત્વા ભજતે માં જનોઽખિલઃ ॥ ૧૩ ॥

તથા તથાઽસ્ય તં ભાવં પૂરયામ્યહમેવ તમ્ ।
અહં સર્વં વિજાનામિ માં ન કશ્ચિદ્વિબુધ્યતે ॥ ૧૪ ॥

અવ્યક્તં વ્યક્તિમાપન્નં ન વિદુઃ કામમોહિતાઃ ।
નાહં પ્રકાશતાં યામિ અજ્ઞાનાં પાપકર્મણામ્ ॥ ૧૫ ॥

યઃ સ્મૃત્વા ત્યજતિ પ્રાણમન્તે માં શ્રદ્ધયાન્વિતઃ ।
સ યાત્યપુનરાવૃતિં પ્રસાદાન્મમ ભૂભુજ ॥ ૧૬ ॥

યં યં દેવં સ્મરન્ભક્ત્યા ત્યજતિ સ્વં કલેવરમ્ ।
તત્તત્સાલોક્યમાયાતિ તત્તદ્ભક્ત્યા નરાધિપ ॥ ૧૭ ॥

અતશ્ચાહર્નિશં ભૂપ સ્મર્ત્તવ્યોઽનેકરૂપવાન્ ।
સર્વેષામપ્યહં ગમ્યઃ સ્રોતસામર્ણવો યથા ॥ ૧૮ ॥

બ્રહ્મવિષ્ણુશિવેન્દ્રાદ્યાँલ્લોકાન્પ્રાપ્ય પુનઃ પતેત્ ।
યો મામુપૈત્યસન્દિગ્ધઃ પતનં તસ્ય ન ક્વચિત્ ॥ ૧૯ ॥

અનન્યશરણો યો માં ભક્ત્યા ભજતિ ભૂમિપ ।
યોગક્ષેમૌ ચ તસ્યાહં સર્વદા પ્રતિપાદયે ॥ ૨૨ ॥

દ્વિવિધા ગતિરુદ્દિષ્ટા શુક્લા કૃષ્ણા તથા નૃપ ।
એકયા પરમં બ્રહ્મ પરયા યાતિ સંસૃતિમ્ ॥ ૨૧ ॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનવરેણ્યસંવાદે "બુદ્ધિયોગો" નામ ષષ્ટોઽધ્યાયઃ ॥ ૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે બુદ્ધિયોગોનામ ત્રિચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૬૩૭ + ૨૧ = ૧૦૬૫૮

૨.૧૪૪ "ઉપાસના યોગો" નામ સપ્તમોઽધ્યાય

૭ ચતુર્થોચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
કા શુક્લા ગતિરુદ્દિષ્ટા કા ચ કૃષ્ણા ગજાનન ।

કિં બ્રહ્મસંસૃતિઃ કા મે વક્તુમર્હસ્યનુગ્રહાત્ ॥ ૧॥

ગજાનન ઉવાચ ।
અગ્નિર્જ્યોતિરહઃ શુક્લકર્માર્હમયનં ગતિઃ ।
ચાન્દ્રં જ્યોતિસ્તથા ધૂમો રાત્રિશ્ચ દક્ષિણાયનમ્ ॥ ૨॥

કૃષ્ણૈતે બ્રહ્મસંસૃત્યોરવામેઃ કારણં ગતી ।
દૃશ્યાદૃશ્યમિદં સર્વં બ્રહ્મૈવેત્યવધારય ॥ ૩॥

ક્ષરં પઞ્ચાત્મકં વિદ્ધિ તદન્તરક્ષરં સ્મૃતમ્ ।
ઉભાભ્યાં યદતિક્રાન્તં શુદ્ધં વિદ્ધિ સનાતનમ્ ॥ ૪॥

અનેકજન્મસમ્ભૂતિઃ સંસૃતિઃ પરિકીર્તિતા ।
સંસૃતિઃ પ્રાપ્નુવન્ત્યેતે યે તુ માં ગણયન્તિ ન ॥ ૫॥

યે માં સમ્યગુપાસન્તે પરં બ્રહ્મ પ્રયાન્તિ તે ।
ધ્યાનાદ્યૈરુપચારૈર્માં તથા પઞ્ચામૃતાદિભિઃ ॥ ૬॥

સ્નાનવસ્ત્રાદ્યલઙ્કારસુગન્ધધૂપદીપકૈઃ ।
નૈવેદ્યૈઃ ફલતામ્બૂલૈર્દક્ષિણાભિશ્ચ યોઽર્ચયેત્ ॥ ૭॥

ભક્ત્યૈકચેતસા ચૈવ તસ્યેષ્ટં પૂરયામ્યહમ્ ।
એવં પ્રતિદિનં ભક્ત્યા મદ્ભક્તો માં સમર્પયેત્ ॥ ૮॥

અથવા માનસીં પૂજાં કુર્વીત સ્થિરચેતસા ।
અથવા ફલપત્રાદ્યૈઃ પુષ્પમૂલજલાદિભિઃ ।
પૂજયેન્માં પ્રયત્નેન તત્તદિષ્ટફલં લભેત્ ॥ ૯॥

ત્રિવિધાસ્વપિ પૂજાસુ શ્રેયસી માનસી મતા ।
સાપ્યુત્તમા મતા પૂજાઽનિચ્છયા યા કૃતા મમ્ ॥ ૧૦॥

બ્રહ્મચારી ગૃહસ્થો વા વાનપ્રસ્થો યતિશ્ચ યઃ ।
એકાં પૂજાં પ્રકુર્વાણોઽન્યો વા સિદ્ધિમૃચ્છતિ ॥ ૧૧॥

મદન્યં દેવં યો ભક્ત્યા દ્વિષન્મામન્યદેવતામ્ ।
સોઽપિ મામેવ યજતે પરં ત્વવિધિતો નૃપ ॥ ૧૨॥

યો હ્યન્યદેવતાં માં ચ દ્વિષન્નન્યાં સમર્ચયેત્ ।
યાતિ કલ્પસહસ્રં સ નિરયાન્દુઃખભાક્ સદા ॥ ૧૩॥

ભૂતશુદ્ધિં વિધાયાદૌ પ્રાણાનાં સ્થાપનં તથા ।

આકૃષ્ય ચેતસો વૃત્તિં તતો ન્યાસમુપક્રમેત્ ॥ ૧૪ ॥

કૃત્વાન્તર્માતૃકાન્યાસં બહિશ્ચાથ ષડઙ્ગકમ્ ।
ન્યાસં ચ મૂલમન્ત્રસ્ય તતો ધ્યાત્વા જપેન્મનુમ્ ॥ ૧૫ ॥

સ્થિરચિત્તો જપેન્મન્ત્રં યથા ગુરુમુખોદ્ગતમ્ ।
જપં નિવેદ્ય દેવાય સ્તુત્વા સ્તોત્રૈરનેકધા ॥ ૧૬ ॥

એવં માં ય ઉપાસીત સ લભેન્મોક્ષમવ્યયમ્ ।
ય ઉપાસનયા હીનો ધિઙનરો વ્યર્થજન્મભાક્ ॥ ૧૭ ॥

યજ્ઞોઽહમૌષધં મન્ત્રોઽગ્નિ રાજ્યં ચ હવિર્હુતમ્ ।
ધ્યાનં ધ્યેયઃ સ્તુતિઃ સ્તોત્રં નતિર્ભક્તિરુપાસના ॥ ૧૮ ॥

ત્રયી જ્ઞેયં પવિત્રં ચ પિતાચ પ્રપિતામહઃ ।
ઓઙ્કારઃ પાવનઃ સાક્ષી પ્રભુર્મિત્રં ગતિર્લયઃ ॥ ૧૯ ॥

ઉત્પત્તિઃ પોષકો બીજં શરણં વાસ એવ ચ ।
અસન્મૃત્યુઃ સદમૃતમાત્મા બ્રહ્માહમેવ ચ ॥ ૨૦ ॥

દાનં હોમસ્તપો ભક્તિર્જપઃ સ્વાધ્યાય એવ ચ ।
યદ્યત્કરોતિ તત્સર્વં સ મે મયિ નિવેદયેત્ ॥ ૨૧ ॥

યોષિતોઽથ દુરાચારાઃ પાપાસ્ત્રૈવર્ણિકાસ્તથા ।
મદાશ્રયા વિમુચ્યન્તે કિં મદ્ભક્ત્યા દ્વિજાદયઃ ॥ ૨૨ ॥

ન વિનશ્યતિ મદ્ભક્તો જ્ઞાત્વેમા મદ્વિભૂતયઃ ।
પ્રભવં મે વિભૂતીશ્ચ ન દેવા ઋષયો વિદુઃ ॥ ૨૩ ॥

નાનાવિભૂતિભિરહં વ્યાપ્ય વિશ્વં પ્રતિષ્ઠિતઃ ।
યદ્યચ્છ્રેષ્ઠતમં લોકે સા વિભૂતિર્નિબોધ મે ॥ ૨૪ ॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે "ઉપાસનાયોગો" નામ સપ્તમોઽધ્યાય ॥ ૭ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ઉપાસનાયોગોનામ ચતુર્થોચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૪ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૬૮૫ + ૨૪ = ૧૦૬૮૨

૨.૧૪૫ "વિશ્વરૂપદર્શનનામ" અષ્ટમોઽધ્યાયઃ

૮ પઞ્ચચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
ભગવન્નારદો મહ્યં તવ નાનાવિભૂતયઃ ।
ઉક્તવાંસ્તા અહં વેદ ન સર્વાઃસોઽપિ વેત્તિ તાઃ ॥ ૧॥

ત્વમેવ તત્ત્વતઃ સર્વા વેત્સિ તા દ્વિરદાનન ॥

નિજં રૂપમિદાનીં મે વ્યાપકં ચારુ દર્શય ॥ ૨॥

શ્રી ગજાનન ઉવાચ ॥

એકસ્મિન્મયિ પશ્ય ત્વં વિશ્વમેતચ્ચરાચરમ્ ॥

નાનાશ્ચર્યાણિ દિવ્યાનિ પુરા દૃષ્ટાનિ કેનચિત્ ॥ ૩॥

જ્ઞાનચક્ષુરહં તેઽદ્ય સૃજામિ સ્વપ્રભાવતઃ ॥

ચર્મચક્ષુઃકથં પશ્યેન્માં વિભુમજમવ્યયમ્ ॥ ૪॥

વ્યાસ ઉવાચ ।
તતો રાજા વરેણ્યઃ સ દિવ્યચક્ષુરવૈક્ષત ।
ઈશિતુઃ પરમં રૂપં ગજાસ્યસ્ય મહાદ્ભુતમ્ ॥ ૫॥

અસઙ્ખ્યવક્ત્રં લલિતમસઙ્ખ્યાઙ્ઘ્રિકરં મહત્ ।
અનુલિપ્તં સુગન્ધેન દિવ્યભૂષામ્બરસ્રજમ્ ॥ ૬॥

અસઙ્ખ્યનયનં કોટિસૂર્યરશ્મિધૃતાયુધમ્ ।
તદ્વર્ષ્મણિ ત્રયો લોકા દૃષ્ટાસ્તેન પૃથગ્વિધાઃ ॥ ૭॥

દૃષ્ટ્વૈશ્વરં પરં રૂપં પ્રણમ્ય સ નૃપોઽબ્રવીત્ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
વીક્ષેઽહં તવ દેહેઽસ્મિન્ દેવાનૃષિગણાન્પિતૄન્ ॥

પાતાલાનાં સમુદ્રાણાં દ્વીપાનાં ચૈવ ભૂભૃતામ્ ॥ ૮॥

મહર્ષીણાં સમકં ચ નાનાર્થૈઃ સઙ્કુલં વિભો ॥

ભુવોઽન્તરિક્ષં સ્વર્ગાંશ્ચ મનુષ્યોરગરાક્ષસાન્ ॥ ૯॥

બ્રહ્મવિષ્ણુમહેશેન્દ્રાન્ દેવાન્ જન્તૂનનેકધા ॥

અનાદ્યનન્તં લોકાદિમનન્તભુજશીર્ષકમ્ ॥ ૧૦॥

પ્રદીપ્તાનલસઙ્કાશમપ્રમેયં પુરાતનમ્ ॥

કિરીટકુણ્ડલધરં દુર્નિરીક્ષ્યં મુદાવહમ્ ॥ ૧૧॥

એતાદૃશં ચ વીક્ષે ત્વાં વિશાલવક્ષસં પ્રભુમ્ ॥

સુરવિદ્યાધરૈર્યક્ષૈઃ કિન્નરૈર્મુનિમાનુષૈઃ ॥ ૧૨॥

નૃત્યદ્ભિરપ્સરોભિશ્ચ ગન્ધર્વૈર્ગાનતત્પરૈઃ ॥

વસુરુદ્રાદિત્યગણૈઃ સિદ્ધૈઃ સાધ્યૈર્મુદા યુતૈઃ ॥ ૧૩॥

સેવ્યમાનં મહાભક્ત્યા વીક્ષ્યમાણં સુવિસ્મિતૈઃ ।
વેત્તારમક્ષરં વેદ્યં ધર્મગોપ્તારમીશ્વરમ્ ॥ ૧૪॥

પાતાલાનિ દિશઃ સ્વર્ગાન્ ભુવં વ્યાપ્યાખિલં સ્થિતમ્ ॥

ભીતા લોકાસ્તથા ચાહમેવં ત્વાં વીક્ષ્ય રૂપિણમ્ ॥ ૧૫॥

નાના દંષ્ટ્રાકરાલં ચ નાનાવિદ્યાવિશારદમ્ ॥

પ્રલયાનલદીપ્તાસ્યં જટિલં ચ નભઃસ્પૃશમ્ ॥

દૃષ્ટ્વા ગણેશ તે રૂપમહં ભ્રાન્ત ઇવાભવમ્ ॥ ૧૬॥

દેવા મનુષ્યા નાગાદ્યાઃખલાસ્ત્વદુદરેશયાઃ ॥

નાનાયોનિભુજશ્ચાન્તે ત્વય્યેવ પ્રવિશન્તિ ચ ॥ ૧૭॥

અબ્ધેરુત્પદ્યમાનાસ્તે યથા જીમૂતબિન્દવઃ ॥

ત્વમિન્દ્રોઽગ્નિર્યમશ્ચૈવ નિરૃતિર્વરુણો મરુત્ ॥ ૧૮॥

ગુહ્યકેશસ્તથેશાનઃ સોમઃ સૂર્યોઽખિલં જગત્ ॥

નમામિ ત્વામતઃ સ્વામિન્પ્રસાદં કુરુ મે ધુના ॥ ૧૯॥

દર્શયસ્વ નિજં રૂપં સૌમ્યં યત્પૂર્વમીક્ષિતમ્ ।
કો વેદ લીલાસ્તે ભૂમન્ ક્રિયમાણા નિજેચ્છયા ॥ ૨૦॥

અનુગ્રહાન્મયા દૃષ્ટમૈશ્વરં રૂપમીદૃશમ્ ।
જ્ઞાનચક્ષુર્યતો દત્તં પ્રસન્નેન ત્વયા મમ ॥ ૨૧॥

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।

નેદં રૂપં મહાબાહો મમ પશ્યન્તિ યોગિનઃ ।
સનકાદ્યા નારદાદ્યાઃ પશ્યન્તિ મદનુગ્રહાત્ ॥ ૨૩॥

ચતુર્વેદાર્થતત્ત્વજ્ઞાશ્ચતુઃશાસ્ત્રવિશારદાઃ ।
યજ્ઞદાનતપોનિષ્ઠા ન મે રૂપં વિદન્તિ તે ॥ ૨૪॥

શક્યોઽહં વીક્ષિતું જ્ઞાતું પ્રવેષ્ટું ભક્તિભાવતઃ ।
ત્યજ ભીતિં ચ મોહં ચ પશ્ય માં સૌમ્યરૂપિણમ્ ॥ ૨૫॥

મદ્ભક્તો મત્પરઃ સર્વસઙ્ગહીનો મદર્થકૃત્ ।
નિષ્ક્રોધઃ સર્વભૂતેષુ સમો મામેતિ ભુભૂજ ॥ ૨૬॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે "વિશ્વરૂપદર્શનં નામ" અષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વિશ્વરૂપદર્શનં નામ પઞ્ચચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૫॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૬૮૨ + ૨૬ = ૧૦૭૦૮

૨.૧૪૬ "ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞવિવેકયોગો" નામ નવમોઽધ્યાયઃ

૯ ષટ્ચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

વરેણ્ય ઉવાચ ।
અનન્યભાવસ્ત્વાં સમ્યક્ મૂર્તિમન્તમુપાસતે ।
યોઽક્ષરં પરમ વ્યક્તં તયોઃ કસ્તે મતોઽધિકઃ ॥ ૧॥

અસિ ત્વં સર્વવિત્ સાક્ષી ભૂતભાવન ઈશ્વરઃ ।
અતસ્ત્વાં પરિપૃચ્છામિ વદ મે કૃપયા વિભો ॥ ૨॥

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।
યો માં મૂર્તિન્ધરં ભક્ત્યા મદ્ભક્તઃ પરિસેવતે ।
સ મે માન્યોઽનન્યભક્તિર્નિયુજ્ય હૃદયં મયિ ॥ ૩॥

ખગણં સ્વવશં કૃત્વાઽખિલભૂતહિતાર્થકૃત્ ।
ધ્યેયમક્ષરમવ્યક્તં સર્વગં કૂટગં સ્થિરમ્ ॥ ૪॥

સોઽપિ મામેત્ય નિર્દેશ્યં મત્પરો ય ઉપાસતે ।
સંસારસાગરાદસ્માદુદ્ધરામિ તમપ્યહમ્ ॥ ૫॥

અવ્યક્તોપાસનાદ્દુઃખમધિકં તેન લભ્યતે ।
વ્યક્તસ્યોપાસનાસાધ્યં તદેવાવ્યક્તભક્તિતઃ ॥ ૬॥

ભક્તિશ્ચૈવાદરશ્ચાત્ર કારણં પરમં મમ ।
સર્વેષાં વિદુષાં શ્રેષ્ઠો હ્યય કિઞ્ચિજ્જ્ઞોઽપિ ભક્તિમાન્ ॥ ૭॥

ભજન્ ભક્ત્યા વિહીનો યઃ સ ચાણ્ડાલોઽભિધીયતે ।
ચાણ્ડાલોઽપિ ભજન્ભક્ત્યા બ્રાહ્મણેભ્યોઽધિકો મમ ॥ ૮॥

શુકાદ્યાઃ સનકાદ્યાશ્ચ પુરા મુક્તા હિ ભક્તિતઃ ।
ભક્ત્યૈવ મામનુપ્રાપ્તા નારદાદ્યાશ્ચિરાયુષઃ ॥ ૯॥

અતો ભક્ત્યા મયિ મનો નિધેહિ બુદ્ધિમેવ ચ ।
ભક્ત્યા યજસ્વ માં રાજઁસ્તતો મામેવ યાસ્યસિ ॥ ૧૦॥

અસમર્થોઽર્પિતું સ્વાન્તં ધ્રુવં મયિ નરાધિપ ।
અભ્યાસેન ચ યોગેન તતો ગન્તું યતસ્વ મામ્ ॥ ૧૧॥

તત્રાપિ ત્વમશક્તશ્ચેત્કુરુ કર્મ મદર્પણમ્ ।
મમાનુગ્રહતશ્ચૈવં પરાં નિર્વૃતિમેષ્યસિ ॥ ૧૨॥

અથૈવમપ્યનુષ્ઠાતું ન શક્નોષિ તદા કુરુ ।
પ્રયત્નતઃ ફલત્યાગં ત્રિવિધાનાં હિ કર્મણામ્ ॥ ૧૩॥

શ્રેયસી બુદ્ધિરાવૃત્તેસ્તતો ધ્યાનં વરં મતમ્ ।
તતોઽખિલપરિત્યાગસ્તતઃ શાન્તિર્ગરીયસી ॥ ૧૪॥

નિરહં મમતાબુદ્ધિરદ્વેષઃ કરુણઃસમઃ ।
લાભાલાભે સુખેદુઃખે માનામાને સ મે પ્રિયઃ ॥ ૧૫॥

યં વીક્ષ્ય ન ભયં યાતિ જનસ્તસ્માન્ન ચ સ્વયમ્ ।
ઉદ્વેગભીકોપમુદ્ભીરહિતો યઃ સ મે પ્રિયઃ ॥ ૧૬॥

રિપૌ મિત્રેઽથ ગર્હાયાં સ્તુતૌ શોકે સમઃ સમુત્ ।
મૌની નિશ્ચલધીર્ભક્તો હ્યસઙ્ગઃ સ ચ મે પ્રિયઃ ॥ ૧૭॥

સંશીલયતિ યશ્ચૈનમુપદેશં મયા કૃતમ્ ।
સ વન્દ્યઃ સર્વલોકેષુ મુક્તાત્મા મે પ્રિયઃ સદા ॥ ૧૮॥

અનિષ્ટાપ્તૌ ચ ન દ્વેષ્ટીષ્ટપ્રાપ્તૌ ન ચ તુષ્યતિ ।
ક્ષેત્રતજ્જ્ઞૌ ચ યો વેત્તિ સ મે પ્રિયતમો ભવેત્ ॥ ૧૯॥

વરેણ્ય ઉવાચ ।
કિં ક્ષેત્રં કશ્ચતદ્વેત્તિ કિં તજ્જ્ઞાનં ગજાનન ।
એતદાચક્ષ્વ મહ્યં ત્વં પૃચ્છતે કરુણામ્બુધે ॥ ૨૦॥

શ્રીગણેશ ઉવાચ ।
પઞ્ચભૂતાનિ તન્માત્રાઃ પઞ્ચકર્મેન્દ્રિયાણિ ચ ।
અહઙ્કારો મનો બુદ્ધિઃ પઞ્ચજ્ઞાનેદ્રિયાણિ ચ ।
ઇચ્છાડવ્યક્તં ધૃતિદ્વેષો સુખદુઃખે તથૈવ ચ ॥ ૨૧॥

ચેતનાસહિતશ્ચાયં સમૂહઃ ક્ષેત્રમુચ્યતે ।
તજ્જ્ઞં ત્વં વિદ્ધિ માં ભૂપ સર્વાન્તર્યામિણં વિભુમ્ ॥ ૨૨॥

અયં સમૂહોડહં ચાપિ યજ્જ્ઞાનવિષયૌ નૃપ ।
આર્જવં ગુરુશુશ્રૂષા વિરક્તિશ્ચેન્દ્રિયાર્થતઃ ॥ ૨૩॥

શૌચં ક્ષાન્તિરદમ્ભશ્ચ જન્માદિદોષવીક્ષણમ્ ।
સમદૃષ્ટીર્દૃઢા ભક્તિરેકાન્તિત્વં શમો દમઃ ॥ ૨૪॥

એતૈર્યચ્ચ યુતં જ્ઞાનં તજ્જ્ઞાનં વિદ્ધિ બાહુજ ।
તજ્જ્ઞાનવિષયં રાજન્ બ્રવીમિ ત્વં શૃણુષ્વ મે ॥ ૨૫॥

યજ્જ્ઞાત્વૈતિ ચ નિર્વાણં મુક્ત્વા સંસૃતિસાગરમ્ ।
યદનાદીન્દ્રિયૈર્હીનં ગુણભુગ્ગુણવર્જિતમ્ ॥ ૨૬॥

અવ્યક્તં સદસદ્ભિન્નમિન્દ્રિયાર્થાવભાસકમ્ ।
વિશ્વભૃચ્ચાખિલવ્યાપિ એકં નાનેવ ભાસતે ॥ ૨૭॥

બાહ્યાભ્યન્તરતઃ પૂર્ણમસઙ્ગં તમસઃ પરમ્ ।
દુર્જ્ઞેયં ચાતિ સૂક્ષ્મત્વાદ્ દીપ્તાનામપિ ભાસકમ્ ॥ ૨૮॥

જ્ઞેયમેતાદૃશં વિદ્ધિ જ્ઞાનગમ્યં પુરાતનમ્ ।
એતદેવ પરં બ્રહ્મ જ્ઞેયમાત્મા પરોડવ્યયઃ ॥ ૨૯॥

ગુણાન્પ્રકૃતિજાન્ ભઙ્ક્તે પુરુષઃ પ્રકૃતેઃ પરઃ ।
ગુણૈસ્ત્રિભિરિયં દેહે બધ્નાતિ પુરુષં દૃઢમ્ ॥ ૩૦॥

યદા પ્રકાશઃ ક્ષાન્તિશ્ચ વૃદ્ધે સત્ત્વં તદાડધિકમ્ ।
લોભોડશમઃ સ્પૃહારમ્ભઃ કર્મણાં રજસો ગુણઃ ॥ ૩૧॥

મોહોઽપ્રવૃત્તિશ્ચાજ્ઞાનં પ્રમાદસ્તમસો ગુણઃ ।
સત્ત્વાધિકઃ સુખં જ્ઞાનં કર્મસઙ્ગો રજોધિકઃ ॥ ૩૨॥

તમોધિકશ્ચ લભતે નિદ્રાલસ્યં સુખેતરત્ ।
એષુ ત્રિષુ પ્રવૃદ્ધેષુ મુક્તિસંસૃતિદુર્ગતિઃ ॥ ૩૩॥

પ્રયાન્તિ માનવા રાજંસ્તસ્માત્ સત્ત્વયુતો ભવ ।
તતશ્ચ સર્વભાવેન ભજ ત્વં માં નરેશ્વર ॥ ૩૪॥

ભક્ત્યા ચાવ્યભિચારિણ્યા સર્વત્રૈવ ચ સંસ્થિતમ્ ।
અગ્નૌ સૂર્યે તથા સોમે યચ્ચ તારાસુ સંસ્થિતમ્ ॥ ૩૫॥

વિદુષી બ્રાહ્મણે તેજો વિદ્ધિ તન્મામકં નૃપ ।
અહમેવાખિલં વિશ્વં સૃજામિવિસૃજામિચ ॥ ૩૬॥

ઓષધીસ્તેજસાસર્વા વિશ્વં ચાપ્યાયયામ્યહમ્ ।
સર્વેન્દ્રિયાણ્યધિષ્ઠાય જાઠરઞ્ચ ધનઞ્જયમ્ ॥ ૩૭॥

ભુનજ્મિચાખિલાન્ ભોગાન્ પુણ્યપાપવિવર્જિતઃ ।
અહં વિષ્ણુશ્ચ રુદ્રશ્ચ બ્રહ્મા ગૌરી ગણેશ્વરઃ ॥ ૩૮॥

ઇન્દ્રાદ્યા લોકપાલાશ્ચ મમૈવાંશસમુદ્ભવાઃ ।
યેન યેન હિ રુપેણ જનો માં પર્યુપાસતે ॥ ૩૯॥

તથા તથા દર્શયામિ તસ્મૈ રુપં સુભક્તિતઃ ।
ઇતિ ક્ષેત્રં તથા જ્ઞાતા જ્ઞાનં જ્ઞેયં મયેરિતમ્ ॥ ૪૦॥

અખિલં ભૂપતે સમ્યગુપપન્નાય પૃચ્છતે ॥ ૪૧॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતર્થ શાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે "ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞવિવેકયોગો" નામ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞવિવેકયોગોનામ ષટ્ચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૬॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૭૦૮ + ૪૧ = ૧૦૭૪૯

૨.૧૪૭ "ઉપદેશયોગો" નામ દશમોઽધ્યાયઃ

૧૦ સમચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।

દૈવ્યાસુરી રાક્ષસી ચ પ્રકૃતિસ્ત્રિવિધા નૃણામ્ ।
તાસાં ફલાનિ ચિન્હાનિ સઙ્ક્ષેપાત્તેઽધુના બ્રુવે ॥ ૧॥

આદ્યા સંસાધયેન્મુક્તિં દ્વે પરે બન્ધનં નૃપ ।
ચિન્હં બ્રવીમિ ચાદ્યાયાસ્તન્મે નિગદતઃ શૃણુ ॥ ૨॥

અપૈશૂન્યં દયાઽક્રોધશ્ચાપલ્યં ધૃતિરાર્જવમ્ ।
તેજોઽભયહિંસા ચ ક્ષમા શૌચમમાનિતા ॥ ૩॥

ઇત્યાદિચિન્હમાદ્યાયા આસુર્યાઃ શૃણુ સામ્પ્રતમ્ ।
અતિવાદોઽભિમાનશ્ચ દર્પોઽજ્ઞાનં સકોપતા ॥ ૪॥

આસુર્યા એવમાદ્યાનિ ચિન્હાનિ પ્રકૃતેર્નૃપ ।
નિષ્ઠુરત્વં મદો મોહોઽહઙ્કારો ગર્વ એવ ચ ॥ ૫॥

દ્વેષો હિંસા દયા ક્રોધ ઔદ્ધત્યં દુર્વિનીતતા ।
આભિચારિકકર્તૃત્વં ક્રૂરકર્મરતિસ્તથા ॥ ૬॥

અવિશ્વાસઃ સતાં વાક્યેઽશુચિત્વં કર્મહીનતા ।
નિન્દકત્વં ચ વેદાનાં ભક્તાનામસુરદ્વિષામ્ ॥ ૭॥

મુનિશ્રોત્રિયવિપ્રાણાં તથા સ્મૃતિપુરાણયોઃ ।
પાખણ્ડવાક્યે વિશ્વાસઃ સદ્ગતિર્મલિનાત્મનામ્ ॥ ૮॥

સદમ્ભકર્મકર્તૃત્વં સ્પૃહા ચ પરવસ્તુષુ ।
અનેકકામનાવત્ત્વં સર્વદાઽનૃતભાષણમ્ ॥ ૯॥

પરોત્કર્ષાસહિષ્ણુત્વં પરકૃત્યપરાહતિઃ ।
ઇત્યાદ્યા બહવશ્ચાન્યે રાક્ષસ્યાઃ પ્રકૃતેર્ગુણાઃ ॥ ૧૦॥

પૃથિવ્યા સ્વર્ગલોકે ચ પરિવૃત્ય વસન્તિ તે ।
મદ્ભક્તિરહિતા લોકા રાક્ષસીં પ્રકૃતિં શ્રિતાઃ ॥ ૧૧॥

તામસીં યે શ્રિતા રાજન્ યાન્તિ તે રૌરવં ધ્રુવમ્ ।
અનિર્વાચ્યં ચ તે દુઃખં ભુઞ્જતે તત્ર સંસ્થિતાઃ ॥ ૧૨॥

દૈવાન્નિઃસૃત્ય નરકાજ્જાયન્તે ભુવિ કુબ્જકાઃ ।
જાત્યન્ધાઃ પઙ્ગવો દીનાહીનજાતિષુ તે નૃપ ॥ ૧૩॥

પુનઃ પાપસમાચારા મય્યભક્તાઃ પતન્તિ તે ।
ઉત્પતન્તિ હિ મદ્ભક્તા યાં કાઞ્ચિદ્ યોનિમાશ્રિતાઃ ॥ ૧૪॥

લભન્તે સ્વર્ગતિં યજ્ઞૈરન્યૈર્ધર્મૈશ્ચ ભૂમિપ ।
સુલભા સા સકામાનાં મયિ ભક્તિઃ સુદુર્લભા ॥ ૧૫॥

વિમૂઢા મોહજાલેન બદ્ધાઃ સ્વેન ચ કર્મણા ।
અહં હર્તા અહં કર્તા અહં ભોક્તેતિ વાદિનઃ ॥ ૧૬॥

અહમેવેશ્વરઃશાસ્તા અહં વેત્તા અહં સુખી ।
એતાદૃશી મતિર્નૃણામધઃપાતયતીહ તાન્ ॥ ૧૭॥

તસ્માદેતત્ સમુત્સૃજ્ય દૈવીં પ્રકૃતિમાશ્રય ।
ભક્તિં કુરુ મદીયાં ત્વમનિશં દૃઢચેતસા ॥ ૧૮॥

સાપિ ભક્તિસ્ત્રિધા રાજન્ સાત્ત્વિકી રાજસીતરા ।
યદ્દેવાન્ ભજતે ભક્ત્યા સાત્ત્વિકી સા મતા શુભા ॥ ૧૯॥

રાજસી સા તુ વિજ્ઞેયા ભક્તિર્જન્મમૃતિપ્રદા ।
યદ્યક્ષાંશ્ચૈવ રક્ષાંસિ યજન્તે સર્વભાવતઃ ॥ ૨૦॥

વેદેનાવિહિતં ક્રૂરં સાહઙ્કારં સદમ્ભકમ્ ।
ભજન્તે પ્રેતભૂતાદીન્ કર્મ કુર્વન્તિ કામુકમ્ ॥ ૨૧॥

શોષયન્તો નિજં દેહમન્તસ્થં માં દૃઢાગ્રહાઃ ।
તામસ્યેતાદૃશી ભક્તિર્નૃણાં સા નિરયપ્રદા ॥ ૨૨॥

કામો લોભસ્તથા ક્રોધો દમ્ભશ્ચત્વાર ઇત્યમિ ।
મહાદ્વારાણિ વીચીનાં તસ્માદેતાંસ્તુ વર્જયેત્ ॥ ૨૩॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે “ઉપદેશયોગો” નામ દશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ઉપદેશયોગોનામ સમ્યચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૭॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૭૪૯ + ૨૩ = ૧૦૭૭૨

૨.૧૪૮ ત્રિવિધવસ્તુનિરૂપણન્નામૈકાદશોઽધ્યાયઃ

૧૧ અષ્ટચત્વારિંશાદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીગજાનન ઉવાચ ।

તપોઽપિ ત્રિવિધં રાજન્ કાયિકાદિપ્રભેદતઃ ।
ઋજુતાર્જવશૌચાશ્ચ બ્રહ્મચર્યમહિંસનમ્ ॥ ૧॥

ગુરુવિપ્રદ્વિજાતીનાં પૂજનં ચાસુરદ્વિષામ્ ।
સ્વધર્મપાલનં નિત્યં કાયિકં તપ ઈદૃશમ્ ॥ ૨॥

મર્માસ્પૃક્ત્ય પ્રિયં વાક્યમનુદ્વેગં હિતં ઋતમ્ ।
અધીતિર્વેદશાસ્ત્રાણાં વાચિકં તપ ઈદૃશમ ॥ ૩॥

અન્તઃપ્રસાદઃ શાન્તત્વં મૌનમિન્દ્રિયનિગ્રહઃ ।
નિર્મલાશયતા નિત્યં માનસં તપ ઈદૃશમ્ ॥ ૪॥

અકામતઃ શ્રદ્ધયા ચ યત્તપઃ સાત્ત્વિકં ચ તત્ ।
રુદ્ધ્યૈસત્કારપૂજાર્થં સદમ્ભં રાજસં તપઃ ॥ ૫ ॥ (વિધિવાક્યપ્રમાણાર્થં સદમ્ભં રાજસં તપઃ)
તદસ્થિરં જન્મમૃતી પ્રયચ્છતિ ન સંશયઃ ।
પરાત્મપીડકં યચ્ચ તપસ્તામસમુચ્યતે ॥ ૬॥

વિધિવાક્યપ્રમાણાર્થં સત્પાત્રે દેશકાલતઃ ।
શ્રદ્ધયા દીયમાનં યદ્દાનં તત્સાત્ત્વિકં મતમ્ ॥ ૭॥

ઉપકારં ફલં વાપિ કાઙ્ક્ષદ્ભિર્દીયતે નરૈઃ ।
ક્લેશતો દીયમાનં વા ભક્ત્યા રાજસમુચ્યતે ॥ ૮॥

અકાલદેશતોઽપાત્રેઽવજ્ઞયા દીયતે તુ યત્ ।
અસત્કારાચ્ચ યદ્દત્તં તદ્દાનં તામસં સ્મૃતમ્ ॥ ૯॥

જ્ઞાનં ચ ત્રિવિધં રાજન્શૃણુષ્વ સ્થિરચેતસા ।
ત્રિધા કર્મ ચ કર્તારં બ્રવીમિ તે પ્રસઙ્ગતઃ ॥ ૧૦॥

નાનાવિધેષુ ભૂતેષુ મામેકં વીક્ષ્યતે તુ યઃ ।
નાશવત્સુ ચ નિત્યં માં તજ્જ્ઞાનં સાત્ત્વિકં નૃપ ॥ ૧૧॥

તેષુ વેત્તિ પૃથગ્ભૂતં વિવિધં ભાવમાશ્રિતઃ ।
મામવ્યયં ચ તજ્જ્ઞાનં રાજસં પરિકીર્તિતમ્ ॥ ૧૨॥

હેતુહીનમસત્યં ચ દેહાત્મવિષયં ચ યત્ ।
અસદલ્પાર્થવિષયં તામસં જ્ઞાનમુચ્યતે ॥ ૧૩॥

ભેદતસ્ત્રિવિધં કર્મ વિદ્ધિ રાજન્મયેરિતમ્ ।
કામનાદ્વેષદમ્ભૈર્યદ્રહિતં નિત્યકર્મયત્ ॥ ૧૪॥

ફૃત વિના ફલેચ્છાં યત્ કર્મ સાત્ત્વિકમુચ્યતે ।
યદ્બહુક્લેશતઃ કર્મ ફૃતં યચ્ચ ફલેચ્છયા ॥ ૧૫ ॥

ક્રિયમાણં નૃભિર્દમ્ભાત્ કર્મ રાજસમુચ્યતે ।
અનપેક્ષ્ય સ્વશક્તિં યદર્થક્ષયકરં ચ યત્ ॥ ૧૬ ॥

અજ્ઞાનાત્ ક્રિયમાણં યત્કર્મ તામસમીરિતમ્ ।
કર્તારં ત્રિવિધં વિદ્ધિ કથ્યમાનં મયા નૃપ ॥ ૧૭ ॥

ધૈર્યોત્સાહી સમોઽસિદ્ધૌ સિદ્ધૌ ચાવિક્રિયસ્તુ યઃ ।
અહઙ્કારવિમુક્તો યઃ સ કર્તા સાત્ત્વિકો નૃપ ॥ ૧૮ ॥

કુર્વન્હર્ષં ચ શોકં ચ હિંસા ફલસ્પૃહાં ચ યઃ ।
અશુચિર્લુબ્ધકો યશ્ચ રાજસોઽસૌ નિગદ્યતે ॥ ૧૯ ॥

પ્રમાદાજ્ઞાનસહિતઃ પરોચ્છેદપરઃ શઠઃ ।
અલસસ્તર્કવાન્ યસ્તુ કર્તાઽસૌ તામસો મતઃ ॥ ૨૦ ॥

સુખં ચ ત્રિવિધં રાજન્દુઃખં ચ ક્રમતઃ શૃણુ ।
સાત્ત્વિકં રાજસં ચૈવ તામસં ચ મયોચ્યતે ॥ ૨૧ ॥

વિષવદ્ ભાસતે પૂર્વં દુઃખસ્યાન્તકરં ચ યત્ ।
ઇચ્છયમાનં તથા વૃત્યા યદન્તેઽમૃતવદ્ભવેત્ ॥ ૨૨ ॥

પ્રસાદાત્સ્વસ્ય બુદ્ધેર્યત્ સાત્ત્વિકં સુખમીરિતમ્ ।
વિષયાણાં તુ યો ભોગો ભાસતેઽમૃતવત્પુરા ॥ ૨૩ ॥

હાલાહાલમિવાન્તે યદ્ રાજસં સુખમીરિતમ્ ।
તન્દ્રિપ્રમાદસમ્ભૂતમાલસ્યપ્રભવં ચ યત્ ॥ ૨૪ ॥

સર્વદા મોહકં સ્વસ્ય સુખં તામસમીદૃશમ્ ।
ન તદસ્તિ યદેતૈર્યન્મુક્તં સ્યાત્ત્રિવિધૈર્ગુણૈઃ ॥ ૨૫ ॥

રાજન્બ્રહ્મા પિ ત્રિવિધમોન્તત્સદિતિ ભેદતઃ ।
ત્રિલોકેષુ ત્રિધાભૂતમખિલં ભૂપ વર્તતે ॥ ૨૬ ॥

બ્રહ્મક્ષત્રિયવિટ્શુદ્રાઃ સ્વભાવાદ્ભિન્નકર્મિણઃ ।
તાનિ તેષાં તુ કર્માણિ સઙ્ક્ષેપાત્તેઽધુના વદે ॥ ૨૭ ॥

અન્તર્બાહ્યેન્દ્રિયાણાં ચ વશત્વ માર્જવં ક્ષમા ।
નાનાતપાંસિ શૌચં ચ દ્વિવિધં જ્ઞાનમાત્મનઃ ॥ ૨૮ ॥

વેદશાસ્ત્રપુરાણાનાં સ્મૃતિનાં જ્ઞાનમેવ ચ ।
અનુષ્ઠાનં તદર્થાનાં કર્મ બ્રાહ્મમુદાહૃતમ્ ॥ ૨૯॥

દાર્ઢ્યં શૌર્યં ચ દાક્ષ્યં ચ યુદ્ધે પૃષ્ઠપ્રદર્શનમ્ ।
શરણ્યપાલનં દાનં ધૃતિસ્તેજઃ સ્વભાવજમ્ ॥ ૩૦॥

પ્રભુતા મન ઔન્નત્યં સુનીતિર્લોકપાલનમ્ ।
પઞ્ચકર્માધિકારિત્વં ક્ષત્રકર્મ સમીરિતમ્ ॥ ૩૧॥

નાનાવસ્તુક્રયો ભૂમેઃ કર્ષણં રક્ષણં ગવામ્ ।
ત્રિધા કર્માધિકારિત્વં વૈશ્યકર્મ સમીરિતમ્ ॥ ૩૨॥

દાનં દ્વિજાનાં શુશ્રૂષા સર્વદા શિવસેવનમ્ ।
એતાદૃશં નરવ્યાઘ્ર કર્મ શૌદ્રમુદીરિતમ્ ॥ ૩૩॥

સ્વસ્વકર્મરતા એતે મય્યર્પ્યાખિલકારિણઃ ।
મત્પ્રસાદાત્સ્થિરં સ્થાનં યાન્તિ તે પરમં નૃપ ॥ ૩૪॥

ઇતિ તે કથિતો રાજન્ પ્રસાદાદ્ યોગ ઉત્તમઃ ।
સાઙ્ગોપાઙ્ગઃ સવિસ્તારોઽનાદિસિદ્ધૌ મયા પ્રિય ॥ ૩૫॥

યુઙ્ક્ષ્વ યોગં મયાખ્યાતં નાખ્યાતં કસ્યચિન્નૃપ ।
ગોપયૈનં ततः સિદ્ધિં પરાં યાસ્યસ્યનુત્તમામ્ ॥ ૩૬॥

ક ઉવાચ ।
ઇતિ તસ્ય વચઃ શ્રુત્વા પ્રસન્નસ્ય મહાત્મનઃ ।
ગણેશસ્ય વરેણ્યઃ સ ચકાર ચ યથોદિતમ્ ॥ ૩૭॥

ત્યક્ત્વા રાજ્યં કુટુમ્બં ચ કાતારં પ્રયયૌ રયાત્ ।
ઉપદિષ્ટં યથાયોગમાસ્થાય મુક્તિમામવાન્ ॥

ઇમં યોગોત્તમં યોગં શૃણોતિ શ્રદ્ધયા તુ યઃ ॥ ૩૮॥

સોઽપિ કૈવલ્યમાપ્નોતિ યથા યોગી તથૈવ સઃ ॥

ય ઇમં શ્રાવયેદ્યોગં કૃત્વાઽસ્યાર્થં સુબુદ્ધિમાન્ ॥ ૩૯॥

યથા યોગી તથા સોઽપિ પરં નિર્વાણમૃચ્છતિ ॥

યો ગીતાં સમ્યગભ્યસ્ય જ્ઞાત્વાચાર્યં ગુરોર્મુખાત્ ॥ ૪૦॥

કૃત્વા પૂજાં ગણેશસ્ય પ્રત્યહં પઠતે તુ યઃ ॥

એકકાલં દ્વિકાલં વા ત્રિકાલં વાપિ યઃ પઠેત્ ॥ ૪૧ ॥

બ્રહ્મીભૂતસ્ય તસ્યાપિ દર્શનાન્મુચ્યતે નરઃ ॥

ન યજ્ઞૈર્ન વ્રતૈર્દાનૈર્નાગ્નિહોત્રૈર્મહાધનૈઃ ॥ ૪૨ ॥

ન વેદૈઃ સમ્યગભ્યસ્તૈઃ સમ્યગ્જ્ઞાતૈઃ સહાઽઽગકૈઃ ।
પુરાણશ્રવણૈર્નૈ વ ન શાસ્ત્રૈઃ સાધુચિન્તનૈઃ ॥ ૪૩ ॥

પ્રાપ્યતે બ્રહ્મ પરમમનયા પ્રાપ્યતે નરૈઃ ।
બ્રહ્મઘ્નો મદ્યપઃ સ્તેનો ગુરુતલ્પગમોડપિ યઃ ॥ ૪૪ ॥

ચતુર્ણાં યસ્તુ સંસર્ગી મહાપાતકકારિણામ્ ॥

સ્ત્રીહિંસા ગોવધાદીનાં કર્તારો યે ચ પાપિનઃ ॥ ૪૫ ॥

તે સર્વે પ્રતિમુચ્યન્તે ગીતામેતાં પઠન્તિ ચેત્ ॥

યઃ પઠેત્પ્રયતો નિત્યં સ ગણેશો ન સંશયઃ ॥ ૪૬ ॥

ચતુર્થ્યાં યઃ પઠેદ્ભક્ત્યા સોડપિ મોક્ષાય કલ્પતે ॥

તત્તત્ક્ષેત્રં સમાસાદ્ય સ્નાત્વાડભ્યર્ચ્ય ગજાનનમ્ ॥ ૪૭ ॥

સકૃદ્ગીતાં પઠેદ્ભક્ત્યા બ્રહ્મભૂયાય કલ્પતે ॥

ભાદ્રે માસે સિતે પક્ષે ચતુર્થ્યાં ભક્તિમાન્નરઃ ॥ ૪૮ ॥

કૃત્વા મહીમયીં મૂર્તિં ગણેશસ્ય ચતુર્ભુજામ્ ॥

સવાહનાં સાયુધાં ચ સમભ્યર્ચ્ય યથાવિધિ ॥ ૪૯ ॥

યઃ પઠેત્ સમ્યકૃત્વસ્તુ ગીતામેતાં પ્રયત્નતઃ ॥

દદાતિ તસ્ય સન્તુષ્ટો ગણેશો ભોગમુત્તમમ્ ॥ ૫૦ ॥

પુત્રાન્પૌત્રાન્ધનં ધાન્યં પશુરત્નાદિસમ્પદઃ ॥

વિદ્યાર્થિનો ભવેદ્વિદ્યા સુખાર્થી સુખમાપ્નુયાત્ ॥ ૫૧ ॥

કામાનન્યાઁલ્લભેત્કામી મુક્તિમન્તે પ્રયાન્તિ તે ॥ ૫૨ ॥

ૐ તત્સદિતિ શ્રીમદ્ગણેશગીતાસૂપનિષદર્થગર્ભાસુ યોગામૃતાર્થશાસ્ત્રે શ્રીમદાદિ શ્રીમન્મહાગાણેશ્વરે મહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડે બાલચરિતે શ્રીગજાનનવરેણ્યસંવાદે ગુણત્રયકૃતિયોગોનામૈકાદશોડધ્યાયઃ ૧૧ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ગુણત્રયકૃતિયોગોનામ અષ્ટચત્વારિંશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૮॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૭૭૨ + ૫૨ = ૧૦૮૨૪

૨.૧૪૯ મુનિવિસર્જનં નામૈકોનપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ક ઉવાચ ।
એવં પૂજાં સમ્પ્રગૃહ્ય તત્રૈવ ન્યવસદ્વિભુઃ ।
ભક્તાનાં પૂરયન્કામાન્સદને રાજપૂજિતે ॥ ૧॥

મુનિરુવાચ ।
વિનાયકસ્ય માહાત્મ્યે કથા ભિન્ના નિરૂપિતાઃ ।
અવતીર્ય વરેણ્યસ્ય ગૃહે વિઘ્નાસુરો હતઃ ॥ ૨॥

ગજાસુરમુખપ્રાપ્તિર્વર્ણિતા ચતુરાનન ।
અત્રૈવ પાર્વતી ગર્ભાદાવિર્ભાવો નિરૂપિતઃ ॥ ૩॥

ગજાનનતયા દેવ સંશયોઽતો મમાભવત્ ।
ત્વદન્યઃ સંશયેચ્છેત્તા નાસ્ત્યેવ ભુવનત્રયે ॥ ૪॥

ક ઉવાચ ।
ન કાર્યઃ સંશયો વ્યાસ નાનાશક્તિયુતે વિભૌ ।
નિજેચ્છાવશતોઽનેકરૂપકઃ કલ્પભેદતઃ ॥ ૫॥

શમ્ભુવક્ત્રાચ્ચ ક્રોધાચ્ચ પ્રાદુર્ભૂતો ગજાનનઃ ।
ગૌર્યાશ્ચ તેજસો જાત ઉદરાચ્ચ ક્વચિન્મુને ॥ ૬॥

ક્વચિદ્ ગૌરીમલાચ્ચાપિ દ્વિમુખો દ્વિકરઃ ક્વચિત્ ।
ક્વચિત્ પઞ્ચમુખઃ ક્વાપિ ષણ્મુખો દશબાહુકઃ ॥ ૭॥

ક્વચિદ્ દ્વાદશહસ્તશ્ચ સહસ્રભુજમણ્ડિતઃ ।
આગમેષુ સમસ્તેષુ નાનાધ્યાનાનિ સન્તિ હિ ॥ ૮॥

ન ચાત્ર સંશયઃ કાર્યો વિસ્મયો વા મુને પ્રભૌ ।
શિવાદ્બ્રહ્મા ચ વિષ્ણુશ્ચ લૈઙ્ગે જાતૌ નિરૂપિતૌ ॥ ૯॥

સ્કન્દે વિધાતુર્નેત્રાચ્ચ શિવોત્પત્તિર્નિરૂપિતા ।
વિષ્ણુઃ શિવં ધ્યાયતિ ચ શિવોઽપિ વિષ્ણુમેવ ચ ॥ ૧૦॥

પઞ્ચાક્ષરં સમન્ત્રં ચ તારકં વદતિ પ્રભુઃ ।

શતકોટિમિતં રામચરિતં ચ ત્રિધાકૃતમ્ ॥ ૧૧ ॥

મર્ત્યલોકે તારકં સ સ્થાપયામાસ શઙ્કરઃ ।
ક્વચિચ્છિવાત્ સૃષ્ટિરુક્તા બ્રહ્મણશ્ચ ક્વચિદ્ધરેઃ ॥ ૧૨ ॥

ભગવત્યાઃ ક્વચિત્પ્રોક્તા ક્વચિત્ સૂર્યાદ્વજાનનાત્ ।
ક્વચિચ્ચ બ્રાહ્મણઃ પ્રોક્તા સર્વં તચ્છાસ્ત્રસમ્મતમ્ ॥ ૧૩ ॥

સંશય કુરુતે યસ્તુ સ યાતિ નરકં ધ્રુવમ્ ।

ક ઉવાચ ।
એવં ત્રેતાયુગકથા પ્રોક્તા સર્વા મુને તવ ॥ ૧૪ ॥

ઇદાનીમભિધાસ્યાનિ કથાં કલિયુગાશ્રિતામ્ ।
કલિપ્રાન્તે મુને લોકા ભ્રષ્ટાચારાસ્તથાનૃતાઃ ॥ ૧૫ ॥

બ્રાહ્મણા વેદરહિતાઃ સ્નાનસન્ધ્યાવિવર્જિતાઃ ।
યજનં યાજનં દાનં ન કરિષ્યન્તિ કર્હિચિત્ ॥ ૧૬ ॥

પ્રતિગ્રહં ચ દુષ્ટાનાં કરિષ્યન્તિ સુદુર્લભમ્ ।
પરાપવાદં તન્નિન્દાં પરસ્ત્રીધર્ષણં તથા ॥ ૧૭ ॥

કરિષ્યન્તિ જનાઃ સર્વે વિધિલોપં ચ સર્વશઃ ।
વિશ્વાસઘાતં સર્વત્ર કુર્વન્તિ ચ જના ધ્રુવમ્ ॥ ૧૮ ॥

વિધિલોપે ચ શપથં કરિષ્યન્તિ ધરાતલે ।
ન કરિષ્યન્તિ મેઘાશ્ચ વૃષ્ટિં ક્વાપિ મુનીશ્વર ॥ ૧૯ ॥

મહાનદીતીરદેશે કરિષ્યન્તિ કૃષિં જનાઃ ।
યો બલિ સોપ્યબલિનો હરિષ્યન્તિ ધનં બલાત્ ॥ ૨૦ ॥

હરિષ્યતસ્તતો દ્વૌ ચ ત્રયસ્તાભ્યાં બલાત્ પુનઃ ।
શુદ્રા વેદં પઠિષ્યન્તિ બ્રાહ્મણાઃ શૂદ્રકર્મિણઃ ॥ ૨૧ ॥

ક્ષત્રિયાવૈશ્યકર્માણો વૈશ્યાશ્ચ શૂદ્રકર્મિણઃ ।
પ્રતિગ્રહં કરિષ્યન્તિ ચાણ્ડાલસ્ય દ્વિજાતયઃ ॥ ૨૨ ॥

દરિદ્રાશ્ચ ભવિષ્યન્તિ હાહાભૂતા વિચેતસઃ ।
વદિષ્યન્તિ ચ ન મયા ગૃહીતં ધનમણ્વપિ ॥ ૨૩ ॥

ગૃહીત્વાપિ ચ કૃત્યાય યાચિતારો ધનં પરાત્ ।

ઉત્કોચં ચ ગૃહીત્વૈવ વૃથા સાક્ષ્યં બ્રુવન્તિ ચ ॥ ૨૪॥

સતાં નિન્દા કરિષ્યન્તિ મૈત્રી ચાસદ્ભિરેવ ચ ।
વૃથા માંસસ્ય ભક્ષ્યં ચ કરિષ્યન્તિ દ્વિજાતયઃ ॥ ૨૫॥

ઉચ્છેદઃ સજ્જનાનાં સ્યાદિતરેષાં ચ વૈભવમ્ ।
હિત્વા દેવાન્ ભવિષ્યન્તિ જનાઃ સર્વે તથૈન્દ્રિયાઃ ॥ ૨૬॥

ભૂતપ્રેતપિશાચાનાં ભજને સક્તમાનસાઃ ।
વેષાન્નાનાવિધાન્ કૃત્વા ભક્ષયિષ્યન્તિ વાડવાઃ ॥ ૨૭॥

કેચિચ્ચ ક્ષત્રિયા ભિક્ષાં ચરિષ્યન્ત્યકુલોચિતામ્ ।
વ્રતાનિ નિયમાંશ્ચાપિ નાચરિષ્યન્તિ કર્હિચિત્ ॥ ૨૮॥

વર્ણસઙ્કરકારીણિ કર્તા કર્માણિ ભૂજનઃ ।
પતિવ્રતા ભ્રષ્ટવ્રતા ભવિષ્યન્તિ કલૌ યુગે ॥ ૨૯॥

મ્લેચ્છપ્રાયાઃ સર્વલોકાઃ પરદ્રવ્યાપહારિણઃ ।
નિર્દયાઃ કુપથાસક્તાઃ સર્વદા સત્યવર્જિતાઃ ॥ ૩૦॥

ધરિત્રી સસ્યહીના ચ રસહીના મહીરુહાઃ ।
પઞ્ચમે વાડથ ષષ્ઠે વા વર્ષે કન્યાં પ્રસૂયતે ॥ ૩૧॥

ષોડશાબ્દપરં ચાયુર્ભવિષ્યતિ તદા યુગે ।
તીર્થાનિ ગુપ્તરૂપાણિ દેવતાયતનાનિ ચ ॥ ૩૨॥

એવં પાપે પ્રવૃદ્ધે તુ ધર્મો વિશ્વાર્થમાત્રકઃ ।
ભવિષ્યન્તિ તદા દેવા ઉપવાસપરાયણાઃ ॥ ૩૩॥

સ્વધાસ્વાહાવષટ્કારૈર્વર્જિતા ભયવિવ્હલાઃ ।
યાસ્યન્તિ શરણં દેવં ગજાનનમનામયમ્ ॥ ૩૪॥

સ્તુતિં નાનાવિધાં તસ્ય કરિષ્યન્તિ નતિં બહુ ।
પ્રાર્થયિષ્યન્તિ દેવેશં સર્વવિઘ્નવિનાશનમ્ ॥ ૩૫॥

એવં સર્વં વિચાર્યાસૌ આવિર્ભાવં કરિષ્યતિ ।
ગજાનનઃ શૂર્પકર્ણો ધૂમ્રવર્ણોઽપિ નામતઃ ॥ ૩૬॥

નીલમશ્વં સમારુહ્ય ખડ્ગહસ્તો રુષા જ્વલન્ ।
કલ્પયિષ્યતિ સેનાં સ નાનારૂપાં નિજેચ્છયા ॥ ૩૭॥

શસ્ત્રાણિ ચ મહાસ્ત્રાણિ કલ્પયિષ્યત્યયત્નતઃ ।
વધિષ્યતિ મહામ્લેચ્છાન્ સેનયા સ્વેન તેજસા ॥ ૩૮॥

મ્લેચ્છભૂતાંસ્તથા લોકાન્ વધિષ્યતિ તદાઽખિલાન્ ।
લીલાન્ધન્દરદેશેષુ બ્રાહ્મણાન્ વન્યભક્ષિણઃ ॥ ૩૯॥

સમાનાય્ય પ્રપૂજ્યૈતાન્ભૂમિં દાસ્યતિ દેવરાટ્ ।
સત્કર્મકારિણઃ સર્વાન્ વિધાસ્યતિ ચ સજ્જનાન્ ॥ ૪૦॥

તદા ધર્મમયં વિશ્વં ભવિષ્યતિ કૃતે યુગે ।
એવં કૃત્વા ધૂમ્રવર્ણસ્તતોઽન્તર્દ્ધાનમેષ્યતિ ॥ ૪૧॥

એવં ચતુર્યુગે વ્યાસ વિઘ્નેશસ્ય મહાત્મનઃ ।
કથિતાનિ ચ નામાનિ રૂપાણિ ચ તવાનઘ ॥ ૪૨॥

કર્માણ્યદ્ભુતરૂપાણિ તસ્ય ચોક્તાનિ સર્વશઃ ।
યેષાં શ્રવણમાત્રેણ મુચ્યન્તે સર્વજન્તવઃ ॥ ૪૩॥

અનન્યસ્યાણિ રૂપાણિ ન વક્તું શક્તિરસ્તિ મે ।
યત્ર વેદાશ્ચ ચત્વારો વિકુણ્ઠાસ્તત્ર કા કથા ॥ ૪૪॥

મમ વા મદ્વિધસ્યાપિ મહિમ્નસ્તસ્ય વર્ણને ।
અનુષ્ઠાનાય ગચ્છ ત્વં વ્યવસાયં કરોમ્યહમ્ ॥ ૪૫॥

ભૃગુરુવાચ ।
એવં શ્રુત્વા સોમકાન્ત વ્યાસો બ્રહ્મમુખાત્ કથામ્ ।
અતિપ્રીતમનાઃ પ્રાહ સર્વપાપપ્રણાશિનીમ્ ॥ ૪૬॥

મુનિરુવાચ ।
ન તૃપ્તિમધિગચ્છામિ શ્રુત્વાખ્યાનં મહાદ્ભુતમ્ ।
ધન્યોઽસ્મ્યનુગૃહીતોઽસ્મિ યત્ત્વયા સર્વસંશયાઃ ॥ ૪૭॥

દૂરીકૃતાઃ કથાસઙ્ગાદ્ ગણેશચરિતાશ્રયાત્ ।
અમૃતસ્યેવ મે તૃપ્તિઃ શ્રુત્વા શ્રુત્વા ન જાયતે ॥ ૪૮॥

અસ્ય શ્રવણમાત્રેણ જન્મજન્માન્તરાર્જિતમ્ ।
વૃજિનં નાશમાયાતિ સર્વે કામા ભવન્તિ ચ ॥ ૪૯॥

પૂર્વપુણ્યબલાદસ્ય શ્રવણં જાયતે નૃણામ્ ।
ન શ્રાવ્યં દુર્જનાયેદં પુરાણં સર્વસિદ્ધિદમ્ ॥ ૫૦॥

એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય પરિક્રમ્ય સ્વયં ભુવમ્ ।
ગૃહીત્વાજ્ઞાં યયૌ વ્યાસસ્તપસે વનમુત્તમમ્ ॥ ૫૧॥

યત્ર કન્દફલાન્યાસન્નુત્તમાનિ જલાનિ ચ ।
ન વાયુઃ પ્રબલો યત્ર નાતપો નાગ્નિરેવ ચ ॥ ૫૨॥

તત્રાપવિષ્ટૈકનિષ્ઠો જપન્નૈકાક્ષરં મનુમ્ ।
વ્યતીયુર્દ્વાદશાબ્દાનિ મુનેસ્તસ્ય તપસ્યતઃ ।
તતઃ પ્રાદુરભૂત્તસ્ય પુરતસ્તુ ગજાનનઃ ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે કલિદોષનિરૂપણ-મુનિવિસર્જનં નામૈકોનપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪૯॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૮૨૪ + ૫૩ = ૧૦૮૭૭

૨.૧૫૦ વ્યાસાનુગ્રહસિદ્ધિક્ષેત્રવર્ણનં નામ પઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

સોમકાન્ત ઉવાચ ।
કથં પ્રાદુરભૂદ્દેવઃ પુરસ્તસ્ય મહાત્મનઃ ।
ભૃગો તત્સર્વમાખ્યાહિ શ્રુત્વા પાપક્ષયો યતઃ ॥ ૧॥

ભૃગુરુવાચ ।
યથા તત્પુરતઃ પ્રાદુરાસીદ્ દેવો ગજાનનઃ ।
તત્સર્વં કથયિષ્યેઽહં સાદરં શૃણુ ભૂમિપ ॥ ૨॥

રક્તમાલ્યામ્બરધરો રક્તગન્ધાનુલેપનઃ ।
ગજાનનોઽબ્જનયનઃ સિન્દૂરારુણમસ્તકઃ ॥ ૩॥

અનેકસૂર્યસઙ્કાશો દિવ્યકુણ્ડલમણ્ડિતઃ ।
અઙ્ગદે મુકુટં બિભ્રત્ કઙ્કણે શેષમેવ ચ ॥ ૪॥

મુનિરિત્થં નિરીક્ષ્યૈનં નિમીલ્ય નયને પુનઃ ।
ચકમ્પે ભયસંત્રસ્તઃ સ્મૃત્વા મન્ત્રં મુમૂર્ચ્છ ચ ॥ ૫॥

તતોઽબ્રવીન્નાગમુખો મા ભૈસ્ત્વં મુનિસત્તમ ।
યં ધ્યાયસિ દિવારાત્રૌ સોઽહં ત્વાં સમુપાગતઃ ॥ ૬॥

બ્રહ્માદીનામગમ્યો યો વરં દાતું મુને તવ ।

ભૃગુરુવાચ ।
શ્રુત્વેત્થં મધુરાં વાણીં જહર્ષ મુનિપુઙ્ગવઃ ॥ ૭॥

મૂર્દ્ધ્નિ ન્યસ્ય તત્પાદે ધન્યોઽહં પિતરૌ તપઃ ।
ધન્યોઽહં ધરણી વૃક્ષાઃ પુનઃ પુનરવીવદત્ ॥ ૮॥

યતો દૃષ્ટઃ સર્વરૂપો ગુણાતીતોઽખિલાશ્રયઃ ।
ચિદાનન્દઘનોઽનન્તોઽખિલકારણકારણમ્ ॥ ૯॥

એવં સ્તુત્વા પ્રાર્થયન્ સ વરદન્તં ગજાનનમ્ ।

મુનિરુવાચ ।
નિરસ્ય ભ્રાન્તિ સર્વાં મે યચ્છ ભક્તિં દૃઢાં ત્વયિ ॥ ૧૦॥

અષ્ટાદશપુરાણાનાં યથા સ્યાં કરણે ક્ષમઃ ।
તવાપિ સ્તવને શક્તિઃ સ્યાદ્યથા તત્કુરુષ્વ ભોઃ ॥ ૧૧॥

હૃદયે વસ દેવેશ પ્રસન્નશ્ચેન્મમાનઘ ।

ગજાનન ઉવાચ ।
ત્વયા યત્પ્રાર્થિતં વત્સ સર્વમદ્ય ભવિષ્યતિ ॥ ૧૨॥

સર્વમાન્યો વ્યાસનામા સર્વપાવનપાવનઃ ।
અપરોક્ષજ્ઞાનવાંશ્ચ ભવિષ્યસિ ગુરોર્ગુરુઃ ॥ ૧૩॥

નારાયણપરઃ ખ્યાત્યા ગુણૈઃ કીર્ત્યા શ્રિયાપિ ચ ।
અષ્ટાદશપુરાણાનાં કર્તા ત્વં હિ ભવિષ્યસિ ॥ ૧૪॥

તથૈવોપપુરાણાનાં તાવતાં ચ મુનીશ્વર ।
ત્વયા પૂર્વં દમ્ભવશાન્ન કૃતં મમ પૂજનમ્ ॥ ૧૫॥

સ્મરણં વા તતઃ સ્તમ્ભો જાતો વાણ્યા મહાદ્ભુતઃ ।
ધાતુર્મુખાચ્છ્રુતો યસ્માન્મહિમા તેન મેઽનઘ ॥ ૧૬॥

વિલીનં સર્વમધુના પ્રવિશામિ તવોદરમ્ ।

ભૃગુરુવાચ ।
એવમુક્ત્વા પ્રાવિશત્ સ તન્મુનેરુદરં વિભુઃ ॥ ૧૭॥

પ્રકાશમતુલં લેભે સૂર્યકોટિસમં મુનિઃ ।
દીપયામાસ કકુભસ્તતો મૂર્તિં વિધાય સઃ ॥ ૧૮॥

ગજાનનસ્ય મહતીં પ્રાસાદેઽસ્થાપયચ્ચ સઃ ।

પૂજયામાસ વિવિધૈરુપચારૈઃ પૃથક્પૃથક્ ॥ ૧૯॥

સિદ્ધિક્ષેત્રમિદં સર્વલોકાનાં પાવનં દૃશોઃ ।
અનુષ્ઠાનવતાં મન્ત્રનાનાસિદ્ધિપ્રદં શુભમ્ ॥ ૨૦॥

એવમુક્ત્વાપ્યનુજ્ઞાપ્ય વ્યાસો નારાયણસ્તદા ।
પુરાણં તદ્ગણેશસ્ય યચ્છ્રુતં બ્રહ્મણો મુખાત્ ॥ ૨૧॥

પ્રાહ વૈશમ્પાયનાય તતસ્તદ્ભુવિ પપ્રથે ।
તદેતદખિલં તેઽદ્ય મયાપિ કથિતં નૃપ ॥ ૨૨॥

નાનેન સદૃશં કિઞ્ચિત્ પાવનં ત્રિષુ વિદ્યતે ।
લોકેષુ પરમાનન્દદાયકં નૃપસત્તમ ॥ ૨૩॥

સોમકાન્ત ન ચાખ્યેમમિદં દુષ્ટજને ત્વયા ।
વિનીતેષુ ચ ભક્તેષુ ત્વયાખ્યેયં પ્રયત્નતઃ ॥ ૨૪॥

મયા નિરન્તરમિદં જપ્યતે સ્મર્યતેઽપિ ચ ।
તવાપિ કરુણાયોગાત્ કથિતં રાજસત્તમ ॥ ૨૫॥

ગજાનનધ્યાનપરો નિત્યં જપપરોભવ ॥ ૨૬॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે વ્યાસાનુગ્રહસિદ્ધિક્ષેત્રવર્ણનં નામ પઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૦॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૮૭૭ + ૨૬ = ૧૦૯૦૩

૨.૧૫૧ સોમકાન્તવિમાનપ્રાપ્તિ વર્ણનં નામ એકપઞ્ચાશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ

સૂત ઉવાચ ।
એવં શ્રુત્વા કથાં નિત્યં સોમકાન્તો મુનીશ્વરાત્ ।
શુષ્કામ્રમૂલે તત્પુણ્યં ન્યક્ષિપજ્જલતો નૃપઃ ॥ ૧॥

ગતે સંવત્સરે ચૂતઃ પલ્લવૈઃ કુસુમૈઃ ફલૈઃ ।
શુશુભેઽતીવરુચિરઃ પુરાણશ્રુતિપુણ્યતઃ ॥ ૨॥

સોમકાન્તો દિવ્યકાન્તિસ્ત્યક્ત્વા કુષ્ઠભવાં રુજમ્ ।
અક્ષતશ્ચાભવત્ પૂતિગન્ધં ત્યક્ત્વા સુગન્ધવાન્ ॥ ૩॥

નિઃખેદઃ સુરભેર્ગન્ધાદ્ દશદિક્ષુ પ્રસારિણઃ ।
દિવ્યદેહં સૂર્યકાન્તિં કોટિચન્દ્રનિભં નૃપમ્ ॥ ૪॥

દૃષ્ટ્વા વિસિસ્મિરે લોકાઃ કથમીદૃક્ ચ તાદૃશઃ ॥

ગણેશાખ્યપુરાણસ્ય મહિમ્ના દોષહારિણા ॥ ૫॥

ભૃગુરુવાચ ॥

સિદ્ધિસ્તે નૃપશાર્દૂલ પુરાણશ્રવણાદભૂત્ ।
વ્રજેદાનીં નિજં પુત્રં સામાત્યં જનમેવ ચ ॥ ૬॥

ચિરોત્કણ્ઠં વર્ષમધ્યે દૃષ્ટ્વા હર્ષમવાપ્સ્યસિ ॥

સૂત ઉવાચ ।
એવમાકર્ણ્યં તદ્વાક્યં પાદયોર્ન્યપતન્મુનેઃ ॥ ૭॥

આનન્દાર્ણવમગ્નઃ સ સોમકાન્તોઽવદદ્ભૃગુમ્ ।

રાજોવાચ ।
અદ્ભુતસ્તપસસ્તેઽદ્ય મહિમૈક્ષિ મયા મુને ॥ ૮॥

પુરાણશ્રવણસ્યાપિ યેનાહં પતિતોઽપિ ચ ।
ગલત્કુષ્ઠો દિવ્યદેહો જાતો માતા પિતા મમ ॥ ૯॥

અસ્ય દેહસ્ય નિર્માતા ત્વમેવ મુનિસત્તમ ।
નીરસશ્ચૂતવૃક્ષોઽપિ ફલપુષ્પયુતોઽભવત્ ॥ ૧૦॥

ત્યક્તું નેચ્છામ્યતોઽહં ત્વાં કિં મે પુત્રજનૈર્ભવેત્ ।
એવં નિશમ્ય તદ્વાક્યં ભૃગુઃ પુનરથાબ્રવીત્ ॥ ૧૧॥

ભૃગુરુવાચ ।
જન્માન્તરીયપુણ્યેન પુરાણશ્રવણં તવ ।
સઞ્જાતં મન્મુખાદ્ધન્યં દુરિતં યેન તેઽનશત્ ॥ ૧૨॥

ગણેશસ્ય પુરાણસ્ય મહિમા કેન વર્ણ્યતે ।
ન માં વિસ્મર ગચ્છ ત્વં જનેશ નગરં નિજમ્ ॥ ૧૩॥

એવં તયોઃ સંવદતોસ્તેજસો જ્વલદદ્ભુતમ્ ।
વિમાનં દદૃશે તાભ્યાં સૂર્યકોટિનિભં મહત્ ॥ ૧૪॥

ભૃગુરુવાચ ।
ત્વદર્થં યાનમાયાતમિદં નૃપ મહાદ્ભુતમ્ ।
ઇદમારુહ્ય ગચ્છ ત્વં ગણનાથસ્ય સન્નિધિમ્ ॥ ૧૫॥

ન પ્રાપ્નુવન્ત્યનુષ્ઠાનાદ્વિમાનં યન્મુનીશ્વરાઃ ।
તત્પુરાણશ્રવાદ્ રાજઁસ્ત્વયા પ્રામં ગણેશ્વરાત્ ॥ ૧૬॥

વિમાનં વદતોરેવં ભૂમણ્ડલમગાત્ક્ષણાત્ ।
વિનાયકગણૈર્યુક્તં ચતુર્બાહુવિરાજિતૈઃ ॥ ૧૭॥

મુકુટાઙ્ગદહારાદિ ભૂષણૈરૂપ શોભિતૈઃ ।
દિવ્યચન્દનવસ્ત્રાદિપદ્મપરશુશોભિભિઃ ॥ ૧૮॥

નૃત્યત્કિન્નરકન્યાભિર્મૃદઙ્ગતાલપાણિભિઃ ।
કિન્નરૈર્ગાયનૈર્યુક્તં દૃષ્ટ્વા રાજાઽબ્રવીત્પુનઃ ॥ ૧૯॥

રાજોવાચ ।
શ્રુતાસીદ્ બહુધા વાર્તા વિમાનાનાં મુનીશ્વર ।
તદૃષ્ટં પુરતો બ્રહ્મન્ તપોવીર્યબલાત્તવ ॥ ૨૦॥

મહિમા શ્રૂયતે કર્ણૈર્બહુધા બહુવક્ત્રતઃ ।
અનુભૂતો મયા સોઽપિ પુરાણશ્રવણાત્તવ ॥ ૨૧॥

એવં બ્રુવતિ ભૂપે તુ દૂતા ઉત્તીર્ય યાનતઃ ।
પ્રણિપત્યાખિલાઃ પ્રોચુઃ સોમકાન્તં નૃપં તદા ॥ ૨૨॥

પરાત્પરેણ દેવેન તવ પુણ્યાત્ સ્મૃતિઃ કૃતા ।
ગજાનનેન શુદ્ધાત્મન્ પુરાણશ્રવણાદિના ॥ ૨૩॥

વયં દૂતા આજ્ઞયાઽસ્ય વિમાનેન સમાગતાઃ ।
નેતું ત્વાં પુણ્યકીર્તિં ચ યાહિ લોકમનુત્તમમ્ ॥ ૨૪॥

તદ્દર્શનાજ્જન્મમૃતેર્મુક્તસ્તત્સન્નિધિં ગતઃ ।
સુખમાત્યન્તિકં તત્ર પ્રાપ્સ્યસે તત્પ્રસાદતઃ ॥ ૨૫॥

નિશમ્ય દૂતવાક્યં તદ્ દેહાતીત ઇવાભવત્ ।
રોમાઞ્ચાઞ્ચિતસર્વાઙ્ગઃ પ્રાહ ગદ્ગદયા ગિરા ॥ ૨૬॥

પરાત્પરેણ દેવેન ચરાચરકૃતાઽમુના ।
નિર્ગુણેન ગુણક્ષોભકારિણા વિશ્વયોનિના ॥ ૨૭॥

દીનનાથેન ભો દૂતાઃ સ્મૃતોઽહં કૃપયાઽનઘાઃ ।
બ્રહ્માદ્યા ન વિદુર્યં હિ ધ્યાત્વા ચ સનકાદયઃ ॥ ૨૮॥

અનન્તગણપૂર્ણઃ સોઽપ્રેષયદ્ યાનમુત્તમમ્ ।

નાનાવતારાન્ નાનારૂપી પરમમાયિકઃ ॥ ૨૯॥

તેન મે સ્મરણં કસ્માત્ કૃતમાશ્ચર્યકારકમ્ ।
એવમુક્ત્વા નમસ્કૃત્ય ભૃગું તં પ્રાહ ભૂમિપઃ ॥ ૩૦॥

આજ્ઞાયા તે ગમિષ્યામિ દૂતૈઃ સહ વિમાનગઃ ।
પ્રસાદાત્ તે ચ દેવસ્ય ન માં વિસ્મર્તુમર્હસિ ॥ ૩૧॥

સૂત ઉવાચ ।
નિશમ્ય ગદિતં તસ્ય ભૃગુઃ સમ્ભ્રમવિવ્હલઃ ।
આનન્દાશ્રુઃ સરોમાઞ્ચઃ કણ્ઠે ધૃત્વા નૃપસ્ય સઃ ॥ ૩૨॥

પ્રાહાહં નૃપતે વિપ્રોઽભાગ્યવાંસ્ત્વં મહાફલઃ ।
ગણેશપુરગો ભૂત્વા ન માં વિસ્મર કર્હિચિત્ ॥ ૩૩॥

એવમુકત્વા બહિર્યાતૌ ધૃત્વા હસ્તાવુભાવપિ ।
નમસ્કૃત્ય વિમાનં તન્નૃપો મુનિવરં ચ તમ્ ॥ ૩૪॥

આરુહત્પરમપ્રીતો દૂતવાકયાત્ ત્વરાન્વિતઃ ।
દ્વાવમાત્યૌ સુધર્મા ચ રુરુહુર્યાનમુત્તમમ્ ॥ ૩૫॥

તતો દૂતાશ્ચ વાદ્યાનાં ઘોષૈર્વ્યાપ્તં દિગન્તરમ્ ।
વિમાનશોભાં વીક્ષ્યૈવ સોમકાન્તો ननन्द હ ॥ ૩૬॥

જન્માન્તરીયપુણ્યેન પ્રાપ્તમેતદમન્યત ।
ततોઽસ્મિન્ પશ્યતિ ભૃગૌ વિમાનં યાનમમ્બરે ॥ ૩૭॥

સર્વોત્તમપદં પ્રાપ્તં મર્ત્યદેહેન વીક્ષ્ય ચ ।
વિસ્મયં પરમં પ્રાપ નત્વા દૂતાન્ યયૌ પદમ્ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સોમકાન્તવિમાનપ્રાપ્તિવર્ણનં નામૈકપઞ્ચાશદધિકશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૧॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૯૦૩ + ૩૮ = ૧૦૯૪૧

૨.૧૫૨ હેમકણ્ઠદર્શનં નામ દ્વિપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

સૂત ઉવાચ ।
ઉપરિષ્ટાદ્ દદર્શાઽથ નૃપો દૈવપુરં નિજમ્ ।
જહર્ષ ગોપુરાટ્ટાલશોભાં દૃષ્ટ્વાથ કાઞ્ચનીમ્ ॥ ૧॥

તતઃ સુધર્મા સસ્માર સભાં રમ્યાં સમીક્ષ્ય હ ।
નિજં પુત્રં સ્નેહવશાત્ પ્રાહ ગદ્ગદભાષિણી ॥ ૨॥

હેમકણ્ઠો મમ સુતો ભદ્રાસનગતો ભવેત્ ।
પિત્રોર્માર્ગં પ્રતીક્ષન્સ જાતે સંવત્સરેઽધુના ॥ ૩॥

સ્વામિન્ કૃપાનિધે તસ્ય દર્શનં દાતુમર્હસિ ।
સ્ત્રિયો વાક્યં નિશમ્યૈવં શુશોચ નૃપતિસ્તદા ॥ ૪॥

નૃપ ઉવાચ ।
હેમકણ્ઠો મમ સુતો જીવન્ સ્યાદ્ વા મૃતો ભવેત્ ।
ઉક્તમાસીન્મયા ચાસ્મૈ વત્સરાદ્ દર્શનં ભવેત્ ॥ ૫॥

અનૃતાત્ કુત્ર ગચ્છેયં નોક્તમાસીત્ કદાચન ।
ન તત્ર ગન્તું નો હાતું શક્તોઽહં પરમં પદમ્ ॥ ૬॥

વિરુદ્ધં કથમેતદ્ધિ ઘટેતેત્યરુદદ્ ભૃશમ્ ॥

દૃષ્ટ્વા દૂતાસ્તયોઃ શોકમબ્રુવન્ રાજસત્તમમ્ ॥ ૭॥

યુવયો રોદનં શ્રુત્વા કૃપા નઃ સમુપાગતા ॥

ક્ષણમુત્તારયામોઽત્ર દૃષ્ટ્વા તં યાત સત્વરમ્ ॥ ૮॥

જાતે ભવત્સમાધાને સન્તોષો નઃ પરો ભવેત્ ।
તત ઉત્તારયામાસુર્દૂતા દેવપુરાદ્દુદ્રુક્ ॥ ૯॥

વિમાનં તદ્ગણેશસ્ય પુરાણશ્રવણાગતમ્ ।
નગરં પ્રભયા વ્યાપ્તં વાદ્યઘોષૈશ્ચ નાદિતમ્ ॥ ૧૦॥

સુબલો જ્ઞાનગમ્યશ્ચ નમસ્કૃત્ય નૃપં ગણાન્ ।
ઈયતુર્હેમકણ્ઠં તં સર્વવૃત્તાન્તમીરિતુમ ॥ ૧૧॥

ક્ષણાદ્ ભદ્રાસનગતં હેમકણ્ઠમપશ્યતામ્ ।
સન્નદ્ધૈર્વીરમુખ્યૈશ્ચ પરિવીતં મહાબલૈઃ ॥ ૧૨॥

અમાત્યનાગરૈર્યુક્તમીક્ષન્તં નૃત્યમુત્તમમ્ ।
તદમાત્યૌ જ્ઞાનગમ્યં સુબલં સમપશ્યતામ્ ॥ ૧૩॥

ઉત્તસ્થુઃ સર્વવીરાશ્ચ સામાત્યો હેમકણ્ઠકઃ ।
આલિઙ્ગનાય તે સર્વે તયોઃ પ્રાપુઃ સુસમ્ભ્રમમ્ ॥ ૧૪॥

તેષામાલિઙ્ગને જાતે તતો નૃપસુતો યયૌ ।
હર્ષેણ મહતા યુક્તઃ સરોમાઞ્ચોઽબ્રવીચ્ચ તૌ ॥ ૧૫ ॥

મમ માતા પિતાઽમાત્યૌ ક્ષેમયુક્તૌ ન વા ક્વચિત્ ।
ત્યક્ત્વા તૌ પિતરૌ યાતો યુવામેકાકિનૌ કથમ્ ॥ ૧૬ ॥

એવમુક્ત્વા સ્વાસને તાવુપવેશ્ય પ્રપૂજ્ય ચ ।
વસ્ત્રચન્દનભૂષાદિફલતામ્બૂલકાઞ્ચનૈઃ ॥ ૧૭ ॥

તયોર્વિના મમ પ્રાણાઃ કણ્ઠમાત્રાવલમ્બિનઃ ।
અહર્નિશં તયોર્ધ્યાનં નાન્યસ્ય મમ માનસે ॥ ૧૮ ॥

પિતા મે પ્રાવદત્ પૂર્વમેકદા દર્શનં પુનઃ ।
દાસ્યામીતિ કથં તચ્ચાનૃતં વાકયં કરિષ્યતિ ॥ ૧૯ ॥

તાવૂચતુઃ ।
મા કુરુષ્વ વૃથા ચિન્તાં પિત્રોસ્તે કુશલં નૃપ ।
તયોઃ પુણ્યપ્રભાવં કો જાનાતિ ભુવનત્રયે ॥ ૨૦ ॥

અનુજ્ઞાં ભવતો ગૃહ્ય નિર્ગતા નગરાદ્ વયમ્ ।
ચત્વારોઽપિ પિતુસ્તેઽભૂત્ સૌકુમાર્યાદિકં મહત્ ॥ ૨૧ ॥

ક્ષુધયા પીડિતોઽત્યન્તં રક્તસ્રાવિ પદામ્બુજમ્ ।
કન્દમૂલૈઃ ફલૈસ્તૃપ્તિર્ન ચાસીત્ તસ્ય ભૂપતેઃ ॥ ૨૨ ॥

માતુસ્તેઽપિ યથાવસ્થા ચેલતુર્ન પદં તદા ।
ભ્રમદ્ભિર્બહુધા પશ્ચાદ્ દૃષ્ટં ચારુ સરો મહત્ ॥ ૨૩ ॥

શીતલં વૃક્ષવલ્લીભિસ્તત્ર સુષ્વાપ ભૂમિપઃ ।
સુધર્મા પાદસંવાહં ચકાર શ્રમકર્ષિતા ॥ ૨૪ ॥

આવાં તુ કન્દમૂલાર્થે યાતસ્તત્રાયયૌ મુનિઃ ॥

ચ્યવનો મુનિશાર્દૂલો જલાર્થે તૌ દદર્શહ ॥ ૨૫ ॥

તયોર્હાર્દં સ ગૃહ્યૈવ નિજમાશ્રમમાયયૌ ॥

તત આવાં સમાયાતૌ ગૃહ્ય મૂલફલં બહુ ॥ ૨૬ ॥

સર્વે તદાશ્રમે યાતા મુનિના પૂજિતા ભૃશમ્ ।
ભોજિતાઃ ષડ્રસૈશ્ચાન્નૈર્વિશ્રાન્તિં પરમાં ગતાઃ ॥ ૨૭ ॥

તતઃકથાપ્રસઙ્ગોઽભૂન્મુનિના ચ નૃપેણ ચ ।
સર્વં ચાકથયદ્રાજા વૃત્તાન્તં મુનયે તદા ॥ ૨૮॥

તતો મુનિર્ધ્યાનબલાત્ પૂર્વં જન્માસ્ય સઞ્જગૌ ।
દુરિતં તચ્છમોપાયમબ્રવીત્ કરુણાયુતઃ ॥ ૨૯॥

દુરિતશ્રવણેચાસ્ય સન્ત્રાસો નૌ નૃપાભવત્ ।
સ સન્દિગ્ધમના યાવત્ તાવદ્ દેહાદ્ વિનિર્ગતાઃ ॥ ૩૦॥

પક્ષિણઃ શ્વેતવર્ણાસ્તમારબ્ધા ભક્ષિતું નૃપમ્ ।
તેષાં ચઞ્ચુપ્રહારેણ વિવ્હલઃ પતિતો નૃપઃ ॥ ૩૧॥

રક્ષ રક્ષેતિ કારુણ્યાત્પ્રોક્તઃ પ્રાર્થનયા મુનિઃ ।
તસ્ય પ્રેક્ષણમાત્રેણ પક્ષિણોઽન્તર્દધુઃ ક્ષણાત્ ॥ ૩૨॥

સ તુ હસ્તયુગં બદ્ધ્વા તસ્થૌ મુનિમુખો નૃપઃ ।
મહજ્જ્ઞાત્વા નૃપૈનઃ સ ભાવયામાસ ભક્તિતઃ ॥ ૩૩॥

ગણેશસ્ય પુરાણં યદ્ વર્ષમાત્રં કૃપાનિધિઃ ।
અષ્ટોત્તરશતેનાદૌ દેવનામ્ના પ્રસિચ્ય ચ ॥ ૩૪॥

તદઙ્ગાત્ પુરુષં ઘોરં નિષ્કાસ્ય તપસો બલાત્ ।
વ્યોમકેશો લલજ્જિવ્હો વ્યાકુલઃ ક્ષુધયા ભૃશમ્ ॥ ૩૫॥

ભક્ષ્યં યયાચે સ ભૃગું સોઽવદત્ તં પુરસ્થિતમ્ ।
ભક્ષયસ્વામ્રવૃક્ષં ત્વં મહાન્તં શુષ્કમેવ ચ ॥ ૩૬॥

તેન સ્પૃષ્ટ આમ્રવૃક્ષો ભસ્મસાદભવત્ ક્ષણાત્ ।
તતસ્તં ધીવરં પ્રાહ ભક્ષયસ્વેત્યસૌ મુનિઃ ॥ ૩૭॥

તતો નૃપં મુનિઃ પ્રાહ પુરાણશ્રવણં મહત્ ।
શ્રેયો નિક્ષિપ નિત્યં ત્વમસ્મિન્ ભસ્મનિ ભૂમિપ ॥ ૩૮॥

યાવચ્ચૂતસ્ય વક્ષોઽત્ર ભવેદન્યો યથા પુરા ।
તતસ્ત્વમપિ રાજેન્દ્ર દિવ્યદેહો ભવિષ્યસિ ॥ ૩૯॥

તથૈવ સ નૃપશ્ચક્રે સ્નાત્વા શ્રુત્વા કથાં બહુ ।
ન્યક્ષિપત્ પ્રત્યહં શ્રેયસ્તસ્મિન્ ભસ્મનિ ભક્તિતઃ ॥ ૪૦॥

સંવત્સરાન્તે વૃક્ષોઽસૌ ભવન્નૃપ યથા પુરા ।
ગણેશસ્ય પુરાણે તુ સમામે ફલપુષ્પવાન્ ॥ ૪૧॥

નપોઽપિ દિવ્યકાન્તિઃ સ શશિસૂર્યનિભોઽભવત્ ।
યાવન્નૃપો મુનિં સ્તૌતિ વિમાનં તાવદાગતમ્ ॥ ૪૨ ॥

નૃત્યગીતસમાયુક્તં વાદ્યઘોષનિનાદિતમ્ ।
ગણેશદૂતસંયુક્તમાશ્રમાન્તિકમાસ્થિતમ્ ॥ ૪૩ ॥

યચ્છોભાં પશ્યતોર્નાથ દૃશો નૌ સફલાઃ કિલ ।
અતિપુણ્યાત્ પિતુસ્તે તે દૂતા દેવાજ્ઞયા નૃપમ્ ॥ ૪૪ ॥

ન્યક્ષિપન્ યાનમધ્યે નૌ નૃપેક્ષણપ્રણોદિતાઃ ।
સુધર્મા ચ મુનેરાજ્ઞાં ગૃહ્ય યાતા વિમાનગા ॥ ૪૫ ॥

દૃષ્ટે દેવપુરં યાવત્ તાવત્ ત્વત્સ્મૃતિરાગતા ।
અત ઉત્તારિતં યાનં ઉત્તરે નગરાન્નૃપ ॥ ૪૬ ॥

દિદૃક્ષયા પિતૃભ્યાં તે તૌ યાતૌ ત્વાં નિવેદિતુમ્ ।
તયોઃ શીઘ્રં દર્શનાય યાહિ નો ચેદ્ ગમિષ્યતિ ॥ ૪૭ ॥

તયોર્વાક્યં નિશમ્યત્થં હેમકણ્ઠસ્ત્વરાન્વિતઃ ।
રોમાઞ્ચાશ્રુસમાયુક્તો ધાવમાનઃ શ્રુતાખિલઃ ॥ ૪૮ ॥

યયૌ તદ્દર્શનૌત્સુક્યાત્ પુરસ્કૃત્ય તદા તુ તૌ ।
વિશીર્ણભૂષણગણો નાગરૈઃ સેવકૈર્વૃતઃ ॥ ૪૯ ॥

ગલદશ્રુઃ ક્ષણાત્ પ્રાપ વિમાનં ગણસઙ્કુલમ્ ॥ ૫૦ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે હેમકણ્ઠદર્શનં નામ દ્વિપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૨ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૯૪૧ + ૫૦ = ૧૦૯૯૧

૨.૧૫૩ સોમકાન્તસ્ય દેવપદપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ ત્રિપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

સૂત ઉવાચ ।
તદમાત્યાશ્ચ ચત્વારઃ સોમકાન્તં પુરો યયુઃ ।
પ્રણિપત્યાખિલાન્ પ્રોચુરાગતસ્તે સુતો નૃપ ॥ ૧ ॥

સર્વવીરૈર્નાગરિકૈરિન્દ્રઃ સુરગણૈરિવ ।
વૃતો હર્ષેણ શોકેન દૃષ્ટ્વા નૃયાનમેવ ચ ॥ ૨ ॥

એવં નિવેદિતોઽમાત્યૈઃ સોઽપિ શીઘ્રં સમાગતઃ ।
આબાલવનિતાવૃદ્ધૈઃ સેવકૈશ્ચ સમન્વિતઃ ॥ ૩॥

દૃષ્ટ્વા શોભાં વિમાનસ્ય સર્વ આનન્દનિર્ભરાઃ ।
તન્મધ્યે સોમકાન્તં તે દૃષ્ટ્વા નેમુર્ધરાતલે ॥ ૪॥

યુક્તં દૂતૈર્ગણેશસ્ય કાન્તયાપ્યતિકાન્તયા ।
તત ઉત્તીર્ય યાનાત્ સ આલિલિઙ્ગ સુતં મુદા ॥ ૫॥

આનન્દાશ્રૂણિ મુઞ્ચન્તૌ સરોમાઞ્ચાવુભાવપિ ।
વિદેહાવિવ સઞ્જાતૌ ન કિઞ્ચિદૂચતુઃ ક્ષણમ્ ॥ ૬॥

તત ઊચે પિતા પુત્રં સ્નેહેન વત્સરાગતમ્ ।
ત્વામેવ નિત્યં ધ્યાયામિ સત્પુત્રં વંશભૂષણમ્ ।
ન ત્વયા સદૃશં પશ્યે પુત્રેષુ જનવર્તિષુ ।
તતઃ સુધર્મા સસ્નેહા ધાવમાના સુતં યયૌ ।
આલિલિઙ્ગ મુદા યુક્તા ગલદશ્રૂ ઉભાવપિ ।
તત ઊચે સુતં માતા ચિરદૃષ્ટોઽસિ બાલક ।
ન મેં સુખીં કિઞ્ચિદભૂત્ ત્વદુત્કણ્ઠિતચેતસઃ ।
ઇદાનીં તે મુખં દૃષ્ટ્વા સાનન્દં મે મનોઽભવત્ ॥ ૭॥

વિયોગેન ચ તે દેહો મમ જાતઃ કૃશો ભૃશમ્ ।
તત આલિઙ્ગનં ચક્રુર્નાગરા નામધારકાઃ ॥ ૮॥

કેચિત્ પ્રદિક્ષિણાં ચક્રુઃ કેચિત્ પાદૌ તદાઽસ્પૃશન્ ।
કેચિચ્ચ દર્શનાદેવ પ્રતિયાતાઃ પુરં પ્રતિ ।
તત ઊચે નૃપઃ સર્વાન્ ભૃગુણાઽનુગ્રહાન્મમ ।
ગણેશસ્ય પુરાણં યચ્છ્રાવિતં પાપનાશનમ્ ॥ ૭॥

અભવં તેન નિષ્પાપો દિવ્યદેહો વિમાનગઃ ।
સર્વેષાં દર્શનં જાતં પુનર્યાસ્યામિ યાનગઃ ॥ ૮॥

કૃપાવતા ગણેશેન યાનં મે પ્રેષિતં ભુવિ ।
રાજ્યં ચ પરિભુક્તં મે સ્વેચ્છયા સમ્પદઃ સુત ॥ ૯॥

ધામં યાસ્યામિ પરમં પ્રસાદાદ્ ભૃગુસમ્ભવાત્ ।
એવં તે શુશ્રુવુર્વાણીં સોમકાન્તસમીરતામ્ ॥ ૧૦॥

રુરુદુઃ સુસ્વરં સર્વે પતિતા ભુવિ કેચન ।

શ્રેણી મુખ્યાસ્તતઃ પ્રોચુઃ સોમકાન્તં કૃપાનિધમ્ ॥ ૧૧॥

નો વિના જગતીપાલ કથં યાસ્યસિ ધામ તત્ ।
પ્રાણાંસ્ત્યક્ત્વા વયં સર્વે યાસ્યામોઽપ્યનુ તે નૃપ ॥ ૧૨॥

હત્યા ત્વન્મસ્તકે રાજન્સર્વેષાં નો ભવિષ્યતિ ।
ન નઃ પુણ્યં તથા યેન દ્રક્ષ્યામસ્તં ગુણેશ્વરમ્ ॥ ૧૩॥

તવ પ્રસાદાદ્ દેવસ્ય યાસ્યામો લોકમુત્તમમ્ ।
ન સંસારે સુખં કિઞ્ચિદાયુર્નાશો વૃથાઽત્ર હિ ॥ ૧૪॥

અસ્માકં ન ભવેત્ કિઞ્ચિત્સાધનં ધામસાધનમ્ ।
તતોઽવદદ્ હેમકણ્ઠો જનકં વાક્યમાદૃતઃ ॥ ૧૫॥

કથં ત્યક્ત્વાઽર્ભકં તાત યાસિ દ્રષ્ટું ગજાનનમ્ ।
મન રાજ્યેન કો હેતુ રાજ્ઞયા તવ વત્સરમ્ ॥ ૧૬॥

પાલિતં રાજ્યમખિલં નેચ્છેદાનીં મમાપિ ચ ।
શપથસ્તે તથા રાજન્ અતો નેતું મમાર્હસિ ॥ ૧૭॥

સોમકાન્ત ઉવાચ ।
સર્વેષામેવ સન્દ્રષ્ટુમિચ્છા દેવપદામ્બુજમ્ ।
અહં ચ પરવાનત્ર કથં કાર્યં મયા જનાઃ ॥ ૧૮॥

ભવત્સ્નેહન શોચામિ પુત્રસ્નેહાદ્વિશેષતઃ ।
અત એવોર્ધ્વગં યાનમુત્તાર્ય દ્રષ્ટુમાગતઃ ॥ ૧૯॥

સૂત ઉવાચ ।
તતઃ શોચત્સુ લોકેષુ સોમકાન્તે રુદત્યપિ ।
પુત્રે ચ દેવદૂતાનાં દયા પ્રાદુરભૂત્ તદા ॥ ૨૦॥

તે ઊચુઃ સોમકાન્તં તં ધન્યો રાજન્ યતો જનાઃ ।
ત્વયિ સઙ્કલ્પિતપ્રાણા યથા ત્વં જગદીશ્વરે ॥ ૨૧॥

અતઃ સર્વાન્ ગૃહીત્વૈવ યામઃ શીઘ્રં ગજાનનમ્ ।

રાજોવાચ ।
યદિ સર્વા પુરી નીતા તદા કીર્તિર્દૃઢા મમ ॥ ૨૨॥

ભવિષ્યતિ રસાયાં મે નાન્યથા તુ ભવિષ્યતિ ।

સૂત ઉવાચ ।
એવમુક્ત્વા પુરાણસ્ય ગણેશસ્ય શ્રવોદ્ભવમ્ ॥ ૨૩ ॥

પુણ્યં હસ્તે જલે નૈષાં દદૌ રાજા તદાજ્ઞયા ।
તોયે હસ્તે ગતે લોકા નિષ્પાપાઃ પુણ્યમૂર્તયઃ ॥ ૨૪ ॥

આબાલવનિતાવૃદ્ધા રુરુહુર્યાનમુત્તમમ્ ।
ગણેશસ્ય તુ યે દૂતાસ્તતોઽગુરુર્ધ્વમાર્ગતઃ ॥ ૨૫ ॥

તતઃ કેચિન્નરાઃ પાપા યૈર્નાપિ ચ જલં કરે ।
તે પુનર્નગરે યાતાઃ શશંસુઃ શેષિતં જનમ્ ॥ ૨૬ ॥

તતો દદૃશિરે સર્વે ઉર્ધ્વગં નગરં બહુ ।
ઊચુઃ પરસ્પરં શેષા દ્રવ્યલાભેન તોષિણઃ ॥ ૨૭ ॥

નાનાવ્યવસાયરતા બભૂવુર્હૃષ્ટમાનસાઃ ।
કાંશ્ચિત્પલાયનપરાન્ દૂતા દણ્ડપ્રહારિણઃ ॥ ૨૮ ॥

બલાદ્ગૃહીત્વા પ્રાક્ષિપન્ યાનમધ્યેતિ કૌતુકાત્ ।
નાનામિષેણ જગ્મુર્યે તાંસ્તથૈવ નિચિક્ષિપુઃ ॥ ૨૯ ॥

ઉપવિષ્ટા મધ્યદેશે રાજપત્નીસુતાદયઃ ।
અમાત્યાઃ પરિતો લોકા નાગરા વિવિશુઃ સુખમ્ ॥ ૩૦ ॥

મયૂરેશ મયૂરેશ જય ત્વમિતિ ઘોષિણઃ ।
વાદ્યત્સુ દેવવાદ્યેષુ નૃત્યત્યપ્સરસાં ગણે ॥ ૩૧ ॥

પ્રતિનાદેન ગર્જન્તિ મણ્ડલાનિ દિશામપિ ।
અતિવેગેન તે પ્રામા ગણેશસ્ય પદં શુભમ્ ॥ ૩૨ ॥

સુષમાં પરિપશ્યન્તો વિસ્મયેનાબ્રુવન્નિતિ ।
અહો મહત્ પુણ્યમસ્ય યેન દૃષ્ટો ગજાનનઃ ॥ ૩૩ ॥

સમીપતાં યયુઃ સર્વે રાજા સાયુજ્યમાપ ચ ।

સૂત ઉવાચ ।
એવં વઃ કથિતા વિપ્રા ગણેશસ્ય પુરાણના ॥ ૩૪ ॥

કથા સર્વજનસ્યાપિ શ્રવણાત્પાપનાશિનિ ।
શૃણુધ્વં દેવદૂતેભ્યો વિમાને પૃષ્ટવાન્ નૃપઃ ।
તત્સર્વં ભવતાં વિપ્રાઃ કથયામિ કથાનકમ્ ॥ ૩૫ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે સોમકાન્તસ્ય દેવપદપ્રાપ્તિવર્ણનં નામ ત્રિપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૩ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૦૯૯૧ + ૩૫ = ૧૧૦૨૬

૨.૧૫૪ ષટ્પઞ્ચાશદ્વિનાયકવર્ણનં નામ ચતુઃપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

ઋષય ઊચુઃ ।
કિં પૃષ્ટં સોમકાન્તેન વિમાનવર્તિનાઽનઘ ।
તદ્વયં શ્રોતુમિચ્છામો વદ સર્વમશેષતઃ ॥ ૧॥

સૂત ઉવાચ ।
ગચ્છતા વ્યોમમાર્ગેણ પૃષ્ટા દૂતા મહાત્મના ।
વારાણસીસ્થિતાનાં તુ ગણેશાનાં મહાત્મનામ્ ॥ ૨॥

નામાનિ પરિવારાણાં તાનિ નઃ શૃણુતાનઘાઃ ।

રાજોવાચ ।
દૂતા વદન્તુ કૃપયા વિશ્વેશપરિવારગાન્ ॥ ૩॥

ગણેશાન્મમ કાત્સ્ન્યેન સ્મરણાત્સર્વસિદ્ધિદાન્ ।

દૂતા ઊચુઃ ।
કથયામઃ સમાસેન વિશ્વેશાવરણે ગતાન્ ॥ ૪॥

ગણેશાન્ ક્રમશો રાજન્ શૃણુ સર્વભયાપહાન્ ।
દુર્ગા વિનાયકોઽથાર્ક ભીમચણ્ડી વિનાયકઃ ॥ ૫॥

દેહલીગણપશ્ચાથ તથોદ્દણ્ડવિનાયકઃ ।
પાશપાણિઃ સર્વવિઘ્નહરણોઽથ વિનાયકઃ ॥ ૬॥

પ્રથમાવરણે સિદ્ધસિદ્ધિરૂપો વિનાયકઃ ।
લમ્બોદરઃ કૂટદન્તઃ શૂલટઙ્ક વિનાયકઃ ॥ ૭॥

કૂષ્માણ્ડાખ્યશ્ચતુર્થશ્ચ પઞ્ચમો મુણ્ડસંજ્ઞકઃ ।
વિકટદ્વિજસંજ્ઞસ્તુ રાજપુત્રવિનાયકઃ ॥ ૮॥

પ્રણવાખ્યોઽથાપરશ્ચ દ્વિતીયાવરણે સ્થિતાઃ ।
વક્રતુણ્ડ એકદન્તસ્ત્રિમુખશ્ચ વિનાયકઃ ॥ ૯॥

વિઘ્નરાજશ્ચતુર્થોઽથ વરદશ્ચ વિનાયકઃ ।
પઞ્ચાસ્યશ્ચાપરશ્ચાત્ર હેરમ્બશ્ચ વિનાયકઃ ॥ ૧૦ ॥

મોદકપ્રિય ઇત્યેવ તૃતીયાવરણે સ્થિતાઃ ।
વિનાયકોઽભયપ્રદઃ સિંહતુણ્ડવિનાયકઃ ॥ ૧૧ ॥

કુણિતાક્ષશ્ચાપરશ્ચ ક્ષિપ્રપ્રસાદસંજ્ઞકઃ ।
ચિન્તામણિરિતિ ખ્યાતો દન્તહસ્તવિનાયકઃ ॥ ૧૨ ॥

પ્રચણ્ડશ્ચાપ્યપરશ્ચોદ્દણ્ડમુણ્ડવિનાયકઃ ।
ચતુર્થાવરણે જ્ઞેયા અષ્ટાવેતે વિનાયકાઃ ॥ ૧૩ ॥

સ્થૂલદન્તો દ્વિતીયસ્તુ કલિપ્રિયવિનાયકઃ ।
ચતુર્દન્તો દ્વિતુણ્ડશ્ચ જ્યેષ્ઠો ગજવિનાયકઃ ॥ ૧૪ ॥

કાલાખ્યશ્ચ તથા જ્ઞેયો નાગેશાખ્યોપરોઽપિ ચ ।
પઞ્ચમાવરણે જ્ઞેયા અષ્ટાવેતે વિનાયકઃ ॥ ૧૫ ॥

મણિકર્ણવિનાયક આશાસૃષ્ટિવિનાયકઃ ।
યક્ષાખ્યો ગજકર્ણાખ્યશ્ચિત્રઘણ્ટવિનાયકઃ ॥ ૧૬ ॥

સુમઙ્ગલશ્ચ મિત્રાખ્ય એતે ષષ્ઠે વિનાયકઃ ।
મોદઃ પ્રમોદઃ સુમુખો દુર્મુખશ્ચ વિનાયકઃ ॥ ૧૭ ॥

ગણપાખ્યોઽથાપરશ્ચ તથા જ્ઞાન વિનાયકઃ ।
સપ્તમાવરણે જ્ઞેયાસ્તથા દ્વારવિનાયકઃ ॥ ૧૮ ॥

અવિમુક્તોઽષ્ટમો યત્ર મોક્ષદોઽથ વિનાયકઃ ।
અન્યો ભગીરથાખ્યો હિ હરિશ્ચન્દ્રવિનાયકઃ ॥ ૧૯ ॥

કપર્દીતિ પરો જ્ઞેયસ્તથા બિન્દુવિનાયકઃ ।
એતેષાં સ્મરણં નિત્યં સર્વકામફલપ્રદમ્ ॥ ૨૦ ॥

પ્રાતરુત્થાય યશ્ચૈતાન્ પઠતે શુદ્ધમાનસઃ ।
ન તસ્ય વિઘ્ના વિઘ્નં હિ કુર્વન્તિ સર્વકર્મસુ ॥ ૨૧ ॥

એકૈકનામ્ના રાજેન્દ્ર દૂર્વાભિસ્તણ્ડુલૈરપિ ।
તિલૈઃ શમીદલૈશ્ચૈતાન્ પૂજયેદ્ ભક્તિમાન્નરઃ ॥ ૨૨ ॥

અસાધ્યં સાધયેત્કાર્યં સર્વત્ર વિજયી ભવેત્ ।
આયુષ્યં પુષ્ટિમારોગ્યં પ્રાપ્નુયાદ્ધનમુત્તમમ્ ॥ ૨૩ ॥

ઇદં તે કથિતં સર્વં યદ્ધિ પૃષ્ટં ત્વયા નૃપ ।
તૂષ્ણીં યયુર્દેવદૂતાસ્તતો ધામ નિજં મુદા ॥ ૨૪॥

સૂત ઉવાચ ।
ઇદં તત્કથિતં વિપ્રા વિશ્વેશાવરણં મયા ।
ઇદાનીં કથયિષ્યામિ પુરાણસ્ય ફલશ્રુતિમ્ ॥ ૨૫॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ષટ્પઞ્ચાશદ્વિનાયકવર્ણનં નામ ચતુઃપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૪॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૧૦૨૬ + ૨૫ = ૧૧૦૫૧

૨.૧૫૫ ફલશ્રુતિ નિરૂપણં નામ પઞ્ચપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ

સૂત ઉવાચ ।
જન્મમૃતિઃ ન ચ સ્યાતાં પુરાણસ્યાસ્ય સંશ્રયાત્ ।
એકશો બહુશશ્ચેત્ સ્યાદ્ યદ્યસ્ય શ્રવણં દ્વિજાઃ ॥ ૧॥

ન શક્નુતામલં વક્તું શેષપદ્માસનાવપિ ।
યો દદાતિ કુરુક્ષેત્રે સોમસૂર્યગ્રહે નરઃ ॥ ૨॥

હેમભારસહસ્રાણિ વિપ્રેભ્યો ભક્તિભાવતઃ ।
તદસ્ય શ્રવણાત્ પુણ્યં પ્રાપ્નુયાદ્ ભક્તિમાન્ નરઃ ॥ ૩॥

યજ્ઞાનાં સાઙ્ગજાતાનાં સર્વેષાં દક્ષિણાવતામ્ ।
ફલં કસ્તુલયામાસ પુરાણશ્રવણસ્ય ચ ॥ ૪॥

પુરાણશ્રણસ્યાસ્ય પુણ્યં તસ્માદ્ વિશેષવત્ ।
વ્રતાનાં જલદાનાનાં તત્ર કા ગણના મતા ॥ ૫॥

કોટિકન્યાપ્રદાનાનાં ગોદાનાનાં સહસ્રશઃ ।
તત્પુણ્યં કોટિગુણિતં શ્રવણાદસ્ય જાયતે ॥ ૬॥

ચતુર્ણામપિ વેદાનાં સાઙ્ગાનાં પઠનાત્સદા ।
શાસ્ત્રાણાં વ્યાકૃતેર્વાપિ સદા સત્સેવનાદપિ ॥ ૭॥

તત્પુણ્યં કોટિગુણિતં તદસ્ય શ્રવણાદ્ ભવેત્ ।
ભારતસ્ય પુરાણસ્ય સમ્પૂર્ણસ્ય શ્રવાદપિ ।
યત્પુણ્યં કોટિગુણિતં તદસ્ય શ્રવણાદ્ ભવેત્ ॥ ૮॥

યસ્ય ગેહે ગણેશસ્ય પુરાણં લિખિતં ભવેત્ ।
ન તત્ર રાક્ષસા ભૂતાઃ પ્રેતાશ્ચ પૂતનાદયઃ ॥ ૯॥

ગ્રહા બાલગ્રહા નૈવ પીડાં કુર્વન્તિ કર્હિચિત્ ।
તદ્ગૃહં હિ ગણેશેન રક્ષ્યતે સર્વદા સ્વયમ્ ॥ ૧૦॥

ઇદં પુરાણં શૃણુયાત્ પૂજયેદ્ વા સમાહિતઃ ।
તસ્ય દર્શનતઃ પૂતા ભવન્તિ પતિતા નરાઃ ॥ ૧૧॥

બ્રહ્માદીનાં મુનીનાં સ માન્યો ભવતિ માનવઃ ।
ક્રુદ્ધો દહેત્ સ ભુવનં તુષ્ટો દદ્યાન્મહત્ પદમ્ ॥ ૧૨॥

અષ્ટસિદ્ધીઃ સમાપ્નોતિ શ્રવણાત્પ્રત્યહં નરઃ ।
ન દારિદ્ર્યં સમાપ્નોતિ ન સદુષ્ટે નરઃ ક્વચિત્ ॥ ૧૩॥

ઈપ્સિતં સમવાપ્નોતી પદ્માદીંશ્ચ નિધીનપિ ।
કલ્પદ્રુમઃ કામધેનુર્નિધિશ્ચિન્તામણિસ્તથા ॥ ૧૪॥

તસ્ય વશ્યત્વમભ્યેતિ સોઽપિ વન્દ્યો ભવત્યપિ ।
જારણં મારણં સ્તમ્ભં ઉચ્ચાટનમથાપિ ચ ॥ ૧૫॥

અસ્ય સ્મરણમાત્રેણ નિરસ્તં સ્યાત્ ક્ષણેન હ ।
ગણેશનિકટે સ્થિત્વા પુરાણં શૃણુયાન્ નરઃ ॥ ૧૬॥

મહાપાપાદ્ વિનિર્મુક્તઃ સ્ત્રીબાલહત્યયાપિ ચ ।
સાન્નિધ્યમાપ્નુયાદન્તે ગણેશસ્ય ન સંશયઃ ॥ ૧૭॥

શૂદ્રોઽપિ મધ્યે સંસ્થાપ્ય બ્રાહ્મણાન્ શૃણુયાદિદમ્ ।
ક્રમેણ લભતે વર્ણાન્ વૈશ્યક્ષત્રદ્વિજાહ્વયાન્ ॥ ૧૮॥

નિત્યનૈમિત્તિકર્મભ્યશ્ચ્યુતો યઃ શૃણુયાદિદમ્ ।
કર્મસાદ્ગુણ્યમાપ્નોતિ ગણેશસ્ય પ્રસાદતઃ ॥ ૧૯॥

ભાદ્રે શુક્લચતુર્થ્યાં યઃ કૃત્વા મૂર્તિં મહીમયીમ્ ।
મણ્ડપે તોરણે રમ્યે સમ્પૂજય પરમાદરાત્ ॥ ૨૦॥

પુરાણં શૃણુયાત્ સદ્યસ્તસ્ય તુષ્ટો વિનાયકઃ ।
દદાતિ નિખિલાન્ કામાનન્તે મોક્ષં ચ વિઘ્નપઃ ॥ ૨૧॥

સ્તોત્રાણ્યત્ર ચ યાવન્તિ તાવન્તિ પ્રત્યહં નરઃ ।
પઠતે યદિ યો ભક્ત્યા સ સિદ્ધઃ સ્યાન્ન સંશયઃ ॥ ૨૨॥

અસાધ્યમપિ યત્ કિઞ્ચિત્ તેષાં પાઠાલ્લભેન્નરઃ ।
અનુષ્ઠાનવિધાનેન માસમાત્રં જપેત્તુ યઃ ॥ ૨૩॥

બ્રાહ્મણાન્ ભોજયેદ્ ભક્ત્યા સોઽપિ તન્મયતામિયાત્ ।

ઋષય ઊચુઃ ।
કથમસ્ય શ્રવાત્ પુણ્યં કેન પ્રામં પુરાઽનઘ ॥ ૨૪॥

તન્નઃ શંસ મહાભાગ પૃચ્છતાં સૂતનન્દન ।

સૂત ઉવાચ ।
શૃણ્વન્તુ મુનયઃ પૂર્વં કશ્ચિન્મૂકોઽભવન્મુનિઃ ॥ ૨૫॥

બ્રહ્મલોકં ગતોઽકસ્માલ્લોમશોઽપિ યદૃચ્છયા ।
નમસ્કૃત્ય ચ લોકેશમુપવિષ્ટસ્તદાજ્ઞયા ॥ ૨૬॥

પૂજિતઃ પરયા ભક્ત્યા લોમશોઽથાબ્રવીદ્ વિધિમ્ ।

લોમશ ઉવાચ ।
વ્યાસાય કથિતં દેવ પુરાણં પુણ્યવર્ધનમ્ ॥ ૨૭॥

ગણેશસ્ય મહાભાગ તન્મે વક્તુમિહાર્હસિ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
શૃણુ લોમશ યત્નેન સર્વપાપહરં શુભમ્ ॥ ૨૮॥

પુરાણં હિ ગણેશસ્ય કામમોક્ષપ્રદં નૃણામ્ ।

સૂત ઉવાચ ।
તતઃ સ કથયામાસ બ્રહ્મા સ્વીયેન યામતઃ ॥ ૨૯॥

લોમશાય ગણેશસ્ય પુરાણં કામમોક્ષદમ્ ।
મૂકેન નાદલુબ્ધેન શ્રુતં ભક્ત્યાઽખિલં તુ તત્ ॥ ૩૦॥

તતઃ સ વાગીશ્વરવત્ પ્રોવાચ ભારતીં મુનિઃ ।
અધીત્ય પાઠતઃ કૃત્વા શ્રાવયામાસ ચેતરાન્ ॥ ૩૧॥

ભુક્ત્વા ભોગાન્ યથા કામાન્ પુત્રાન્ પૌત્રાનવાપ્ય ચ ।
અન્તે જગામ પરમં ધામ ગાણેશ્વરં શુભમ્ ॥ ૩૨॥

પુનઃ શૃણ્વન્તુ મુનય ઇતિહાસં પુરાતનમ્ ।

ઇક્ષ્વાકુકુલસમ્ભૂતો રાજા શુદ્ધાત્મકઃ શુચિઃ ॥ ૩૩॥

યજ્વા દાનપ્રદો નિત્યં સ્વાધ્યાયપરમોઽરિહા ।
આખ્યાતા સર્વધર્માણાં પ્રજાનાં પાલને રતઃ ।
ષષ્ઠાંશભાગી લોકાનાં માન્યઃ પ્રિયતરોઽપિ ચ ॥ ૩૪॥

વિખ્યાતઃ ત્રિષુ લોકેષુ ગોમા સંવરણાભિધઃ ।
અનપત્યઃ સ પુત્રાર્થે પુત્રીયામિષ્ટિમાહરત્ ॥ ૩૫॥

સાઙ્ગાં સદક્ષિણામન્નદાનૈઃ સુવિહિતાં તતઃ ।
ન લેભે સન્તતિં રાજા હરિવંશમથાશૃણોત્ ॥ ૩૬॥

પૂજયિત્વા દ્વિજાનન્તે વાચકં પરિતોષ્ય ચ ।
વસ્ત્રધેનુહિરણ્યાદ્યૈ રત્નમૂલફલાદિભિઃ ॥ ૩૭॥

ततोऽपि નાભવત્ પુત્રો દૈવાન્મૂકસ્તુ તદ્ગૃહમ્ ।
સમાયાતસ્તુ વિખ્યાતો ગણેશાખ્યપુરાણવિત્ ॥ ૩૮॥

સ્થાપિતઃ પ્રાર્થયિત્વા ચ રાજ્ઞા સંવરણેન સઃ ।
શ્રુત્વા પુરાણં તદ્વક્ત્રાદ્ગણેશાખ્યં મુદા નૃપઃ ॥ ૩૯॥

તદન્તે તોષયામાસ મૂકં તં દ્વિજપુઙ્ગવમ્ ।
રત્નમુક્તાફલૈર્વસ્ત્રૈર્ભૂષણૈર્હેમનિર્મિતૈઃ ॥ ૪૦॥

લેભે ततઃ કુમારં સ ગણેશે તત્પરોઽભવત્ ।
ભુક્ત્વાનેકસુખાન્ પ્રાપ ગાણેશં પદમુત્તમમ્ ॥ ૪૧॥

ભગિની તસ્ય વન્ધ્યાસીત્ ત્રિંશદ્વર્ષા રજસ્વલા ।
યથાકાલં ભવત્યેવ શ્રુત્વા તસ્યાથ સન્તતિમ્ ॥ ૪૨॥

ગણેશાખ્યપુરાણસ્ય શ્રવાજ્જાતાં ચ તં મુનિમ્ ।
આકાર્ય પરિશુશ્રાવ પુરાણં તન્મુખાચ્છુભમ્ ॥ ૪૩॥

લેભે પુત્રં મહાશૂરં ગણેશભજને રતા ।
પુત્રાન્ પૌત્રાન્ સમાવાપ્ય ભુક્ત્વા ભોગાન્મનોહરાન્ ॥ ૪૪॥

જગામ સા ગણેશસ્ય નિજધામાવસાનતઃ ।
સગરસ્ય તુ પુત્રાણામેકઃ પઽગુરભૂત્સુતઃ ॥ ૪૫॥

તેનાપીદં શ્રુતં પુણ્યં પુરાણં લોમશાત્પુરા ।
ભક્ત્યા દ્વાદશવર્ષેણ વિનીતેનાથ ભક્તિતઃ ॥ ૪૬॥

સન્તોષ્ય લોમશં દ્રવ્યૈસ્તતોઽઘ્રિ સમવાપ સઃ ।
વિજયં પુષ્ટિમાયુષ્યં પ્રાણાન્તે ધામતત્પરઃ ॥ ૪૭ ॥

અષ્ટાદશપુરાણાનાં શ્રવણે યત્ફલં લભેત્ ।
તદેકસ્ય પુરાણસ્ય ગણેશસ્ય શ્રુતેર્ભવેત્ ॥ ૪૮ ॥

કાકવન્ધ્યા બહુસુતા શ્રવણાદસ્ય જાયતે ।
સ્રવદ્ગર્ભા ભવેદ્વિપ્રા દૃઢગર્ભા ભવત્યપિ ॥ ૪૯ ॥

મૂકો વાગીશતાં યાતિ શ્રવણાન્મુનિપુઙ્ગવાઃ ।
વેદાધ્યયનસમ્પન્નો માન્યોઽપિ દ્વિજપુઙ્ગવઃ ॥ ૫૦ ॥

શુદ્રો વૈશ્યત્વમાપ્નોતિ વૈશ્યઃ ક્ષત્રિયતામિયાત્ ।
ક્ષત્રિયો દ્વિજતાં યાતિ સ્મરણાદપ્યમુષ્ય હિ ॥ ૫૧ ॥

કન્યા તુ લભતે ચાસ્યાપ્યેકાધ્યાયસ્ય સંશ્રવાત્ ।
ગણવન્તં કુલીનં ચ પતિં સાધું ધનાન્વિતમ્ ॥ ૫૨ ॥

જાત્યન્ધો લભતે દૃષ્ટિં પુરાણસ્યાસ્ય સંશ્રયાત્ ।
સર્વતીર્થેષુ યઃ સ્નાયાદ્ દદ્યાદ્ દાનાનિ સર્વશઃ ॥ ૫૩ ॥

તત્ફલં સમવાપ્નોતિ ભક્ત્યા યઃ શૃણુયાદિદમ્ ।
પઞ્ચાગ્નિસાધનં ગ્રીષ્મે હેમન્તે જલવાસનમ્ ॥ ૫૪ ॥

વર્ષાસ્વાકાશવાસં યઃ કુરુતે બહુવત્સરમ્ ।
તત્ફલં પ્રાપ્નુયાન્મર્ત્યઃ સંશ્રુતેઽધ્યાયપઞ્ચકે ॥ ૫૫ ॥

અગ્નિહોત્રં સદા યસ્તુ સેવતે ભક્તિમાન્ નરઃ ।
તત્ફલં હિ પુરાણસ્ય શ્રવણાદસ્ય જાયતે ॥ ૫૬ ॥

એકાઙ્ગુષ્ઠેન યસ્તિષ્ઠેદ્ વર્ષાણામયુતં નરઃ ।
દશાધ્યાયશ્રુતેરસ્ય પુરાણસ્ય તથા ફલમ્ ॥ ૫૭ ॥

લભતે માનવો ભક્ત્યા નિશ્ચિતં નાત્ર સંશયઃ ।
આજન્મમરણાન્નિત્યં શૃણુયાન્માનવો ભુવિ ॥ ૫૮ ॥

પુરાણં તુ ગણેશસ્ય ચક્રવર્તી ભવેત્ તુ સઃ ।
આજન્મમરણાદ્ યસ્તુ કાશીવાસં કરોતિ યઃ ॥ ૫૯ ॥

તત્પુણ્યં લભતે મર્ત્યો ગણેશસ્ય પુરાણતઃ ।

સહસ્રં માઘમાસાન્ યઃ પ્રયાગે સ્નાતિ માનવઃ ॥ ૬૦ ॥

તત્ફલં લભતે મર્ત્યઃ પુરાણસ્યાસ્ય સંશ્રવાત્ ।
ગોમતીસઙ્ગમે તદ્વત્ સ્નાનં ભક્ત્યા કરોતિ યઃ ॥ ૬૧ ॥

તત્ફલં કોટિગુણિતં લભતે ચાસ્ય સંશ્રવાત્ ।
ગણેશસ્ય પુરાણં યઃ શૃણુયાદ્ ભક્તિમાન્નરઃ ॥ ૬૨ ॥

ન ભયં તસ્ય શૂલાત્ તુ વજ્રાચ્ચ ચક્રિચક્રતઃ ।
ઇદં વઃ કથિતં સર્વં પુરાણં ચ સવિસ્તરમ્ ॥ ૬૩ ॥

સમ્પૂર્ણો મહિમા વક્તું ન શક્યો વર્ષકોટિભિઃ ।
બ્રહ્મણા ષણ્મુખેનાપિ શેષેણાપિ મુનીશ્વરાઃ ॥ ૬૪ ॥

યુષ્માભિઃ પરિપૃષ્ટં યત્ સર્વપાપપ્રણાશનમ્ ।
સર્વં કામપ્રદં ભુક્તિમુક્તિદં પુણ્યવર્ધનમ્ ॥ ૬૫ ॥

ગણેશસ્ય પરેશસ્ય નાનાલીલાધરસ્ય ચ ।
વક્ત્રશ્રોત્રોરઘહરં કિમન્યચ્છ્રોતુમિચ્છથ ॥ ૬૬ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણે ક્રીડાખણ્ડે ફલશ્રુતિનિરૂપણં નામ પઞ્ચપઞ્ચાશદુત્તરશતતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫૫ ॥

આદિતઃ શ્લોકાનાં સમષ્ટ્યઙ્કાઃ - ૧૧૦૫૧ + ૬૬ = ૧૧૧૧૭ (ઉત્તરખણ્ડે શ્લોકસઙ્ખ્યા ૭૦૨૧)
ઇતિ શ્રીમદ્ગણેશમહાપુરાણે ઉત્તરખણ્ડં (ક્રીડાખણ્ડં) સમાપ્તમ્ ।

॥ શ્રીગજાનનાર્પણમસ્તુ ॥

॥ શુભં ભવતુ ॥

ઇતિ શ્રીગણેશપુરાણં સમાપ્તમ્ ।

(Continued from the first part ઉપાસનાખણ્ડમ્ in a separate file.)

Proofread by Manish Gavkar

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*